

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๒

ตอนที่ ๑

พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๔ มัชฌิมนิกาย

มูลปณณาสก

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระองค์นั้น

มูลปริยายวรรค

๑. มูลปริยายสูตร

ว่าด้วยมูลเหตุแห่งธรรมทั้งปวง

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โคนไม้พญารัง ในสุภควัน
เขตเมืองอุกกัฏฐา

ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ

พระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา

จักแสดงปริยายอันเป็นมูลของธรรมทั้งปวงแก่พวกเธอ พวกเธอจงฟัง
จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

ภิกษุเหล่านั้น ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า อย่างนั้น พระเจ้าข้า.

กำหนดกมณีนัยที่ ๑ ด้วยสามารถปุถุชน

[๒] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ปุถุชนในโลกนี้

ไม่ได้สดับ ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยะ

ไม่ได้รับแนะนำในธรรมของ-

*พระอริยะ ไม่ได้เห็นสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ

ไม่ได้รับแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ

ย่อมรู้ธาตุดินโดยความเป็นธาตุดิน ครั้นรู้ธาตุดินโดยความเป็นธาตุดินแล้ว
ย่อมสำคัญธาตุดิน

ย่อมสำคัญในธาตุดิน ย่อมสำคัญโดยความเป็นธาตุดิน ย่อมสำคัญธาตุดินว่า
ของเรา ย่อมยินดี

ธาตุดิน ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้ธาตุน้ำโดยความเป็นธาตุน้ำ ครั้นรู้ธาตุน้ำโดยความเป็นธาตุน้ำแล้ว
ย่อมสำคัญ

ธาตุน้ำ ย่อมสำคัญในธาตุน้ำ ย่อมสำคัญโดยความเป็นธาตุน้ำ
ย่อมสำคัญธาตุน้ำว่า ของเรา

ย่อมยินดีธาตุน้ำ ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้ธาตุไฟโดยความเป็นธาตุไฟ ครั้นรู้ธาตุไฟโดยความเป็นธาตุไฟแล้ว
ย่อมสำคัญ

ธาตุไฟ ย่อมสำคัญในธาตุไฟ ย่อมสำคัญโดยความเป็นธาตุไฟ
ย่อมสำคัญธาตุไฟว่า ของเรา

ย่อมยินดีธาตุไฟ ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้ธาตุลมโดยความเป็นธาตุลม
ครั้นรู้ธาตุลมโดยความเป็นธาตุลมแล้ว ย่อมสำคัญ

ธาตุลม ย่อมสำคัญในธาตุลม ย่อมสำคัญโดยความเป็นธาตุลม
ย่อมสำคัญธาตุลมว่า ของเรา

ย่อมยินดีธาตุลม ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้สัตว์โดยความเป็นสัตว์ ครั้นรู้สัตว์โดยความเป็นสัตว์แล้ว
ย่อมสำคัญสัตว์

ย่อมสำคัญในสัตว์ ย่อมสำคัญโดยความเป็นสัตว์ ย่อมสำคัญสัตว์ว่า ของเรา
ย่อมยินดีสัตว์

ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้เทวดาโดยความเป็นเทวดา ครั้นรู้เทวดาโดยความเป็นเทวดาแล้ว
ย่อมสำคัญเทวดา

ย่อมสำคัญในเทวดา ย่อมสำคัญโดยความเป็นเทวดา
ย่อมสำคัญเทวดาว่าของเรา ย่อมยินดีเทวดา

ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้มารโดยความเป็นมาร ครั้นรู้มารโดยความเป็นมารแล้ว
ย่อมสำคัญมาร ย่อมสำคัญ

ในมาร ย่อมสำคัญโดยความเป็นมาร ย่อมสำคัญมาร ว่า ของเรา

ย่อมยินดีมาร ชื่อนั้นเพราะ

เหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้พรหมโดยความเป็นพรหม ครั้นรู้พรหมโดยความเป็นพรหมแล้ว
ย่อมสำคัญพรหม

ย่อมสำคัญในพรหม ย่อมสำคัญโดยความเป็นพรหม ย่อมสำคัญพรหมว่า
ของเรา ย่อมยินดีพรหม

ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้आภัสสรพรหมโดยความเป็นआภัสสรพรหม
ครั้นรู้आภัสสรพรหมโดยความเป็น

आภัสสรพรหมแล้ว ย่อมสำคัญआภัสสรพรหม ย่อมสำคัญในआภัสสรพรหม
ย่อมสำคัญโดย

ความเป็นआภัสสรพรหม ย่อมสำคัญआภัสสรพรหมว่า ของเรา
ย่อมยินดีआภัสสรพรหม ชื่อนั้น

เพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้สุกกิณหพรหมโดยความเป็นสุกกิณหพรหม
ครั้นรู้สุกกิณหพรหมโดยความเป็น

สุกกิณหพรหมแล้ว ย่อมสำคัญสุกกิณหพรหม ย่อมสำคัญในสุกกิณหพรหม
ย่อมสำคัญโดยความ

เป็นสุกกิณหพรหม ย่อมสำคัญสุกกิณหพรหมว่า ของเรา
ย่อมยินดีสุกกิณหพรหม ชื่อนั้นเพราะ

เหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้เวหีปผลพรหมโดยความเป็นเวหีปผลพรหม
ครั้นรู้เวหีปผลพรหมโดยความเป็น

เวหีปผลพรหมแล้ว ย่อมสำคัญเวหีปผลพรหม ย่อมสำคัญในเวหีปผลพรหม
ย่อมสำคัญโดยความ

เป็นเวหีปผลพรหม ย่อมสำคัญเวหีปผลพรหมว่า ของเรา
ย่อมยินดีเวหีปผลพรหม ชื่อนั้นเพราะ

เหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้สัจญ์สัจธรรมโดยความเป็นอสังขาร
ครั้นรู้สัจญ์สัจธรรมโดยความเป็นอสังขาร
สัจธรรมแล้ว ย่อมสำคัญอสังขารสัจธรรม ย่อมสำคัญในอสังขารสัจธรรม
ย่อมสำคัญโดยความเป็นอสังขารสัจธรรม
ย่อมสำคัญอสังขารสัจธรรมว่า ของเรา ย่อมยินดีอสังขารสัจธรรม
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า
เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้วิญญานัญญาตณพหุโดยความเป็นวิญญานัญญาตณพหุ
ครั้นรู้วิญญานัญญา
ตณพหุโดยความเป็นวิญญานัญญาตณพหุแล้ว
ย่อมสำคัญวิญญานัญญาตณพหุ ย่อม
สำคัญในวิญญานัญญาตณพหุ
ย่อมสำคัญโดยความเป็นวิญญานัญญาตณพหุ ย่อมสำคัญ
วิญญานัญญาตณพหุว่า ของเรา ย่อมยินดีวิญญานัญญาตณพหุ
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร
เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้วิญญาณัญญาตณพหุโดยความเป็นวิญญาณัญญาตณพหุ
ครั้นรู้วิญญาณัญญา-
*ตณพหุโดยความเป็นวิญญาณัญญาตณพหุแล้ว
ย่อมสำคัญวิญญาณัญญาตณพหุ ย่อมสำคัญ
ในวิญญาณัญญาตณพหุ
ย่อมสำคัญโดยความเป็นวิญญาณัญญาตณพหุ ย่อมสำคัญวิญญาณัญญา-
*ตณพหุว่า ของเรา ย่อมยินดีวิญญาณัญญาตณพหุ
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า
เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้จักขุวิญญาณัญญาตณพหุโดยความเป็นจักขุวิญญาณัญญาตณพหุ
ครั้นรู้จักขุวิญญาณ-
*ตณพหุโดยความเป็นจักขุวิญญาณัญญาตณพหุแล้ว
ย่อมสำคัญจักขุวิญญาณัญญาตณพหุ ย่อมสำคัญ
ในจักขุวิญญาณัญญาตณพหุ
ย่อมสำคัญโดยความเป็นจักขุวิญญาณัญญาตณพหุ ย่อมสำคัญ

อากิญจัญญาตทนพรหมว่า ของเรา ย่อมยินดีอากิญจัญญาตทนพรหม
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร
เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้เนวสัญญานาสัญญาตทนพรหมโดยความเป็นเนวสัญญานาสัญญาต
ทนพรหม ครั้นรู้

เนวสัญญานาสัญญาตทนพรหมโดยความเป็นเนวสัญญานาสัญญาตทนพร
หมแล้ว ย่อมสำคัญเนว-

*สัญญานาสัญญาตทนพรหม ย่อมสำคัญในเนวสัญญานาสัญญาตทนพรหม
ย่อมสำคัญโดยความ

เป็นเนวสัญญานาสัญญาตทนพรหม

ย่อมสำคัญเนวสัญญานาสัญญาตทนพรหมว่า ของเรา ย่อม

ยินดีเนวสัญญานาสัญญาตทนพรหม ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า
เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้รูปที่ตนเห็นโดยความเป็นรูปที่ตนเห็น

ครั้นรู้รูปที่ตนเห็นโดยความเป็นรูปที่ตนเห็น

แล้ว ย่อมสำคัญรูปที่ตนเห็น ย่อมสำคัญในรูปที่ตนเห็น

ย่อมสำคัญโดยความเป็นรูปที่ตนเห็น

ย่อมสำคัญรูปที่ตนเห็นว่า ของเรา ย่อมยินดีรูปที่ตนเห็น

ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า

เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้เสียงที่ตนฟังโดยความเป็นเสียงที่ตนฟัง

ครั้นรู้เสียงที่ตนฟังโดยความเป็นเสียง

ที่ตนฟังแล้ว ย่อมสำคัญเสียงที่ตนฟัง ย่อมสำคัญในเสียงที่ตนฟัง

ย่อมสำคัญโดยความเป็นเสียง

ที่ตนฟัง ย่อมสำคัญเสียงที่ตนฟังว่า ของเรา ย่อมยินดีเสียงที่ตนฟัง

ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร

เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้อารมณ์ที่ตนทราบโดยความเป็นอารมณ์ที่ตนทราบ

ครั้นรู้อารมณ์ที่ตนทราบโดยความ

เป็นอารมณ์ที่ตนทราบแล้ว ย่อมสำคัญอารมณ์ที่ตนทราบ
ย่อมสำคัญในอารมณ์ที่ตนทราบ ย่อม
สำคัญโดยความเป็นอารมณ์ที่ตนทราบ ย่อมสำคัญอารมณ์ที่ตนทราบว่า
ของเรา ย่อมยินดีอารมณ์

ที่ตนทราบ ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้ธรรมารมณ์ที่ตนรู้แจ้งโดยความเป็นธรรมารมณ์ที่ตนรู้แจ้ง
ครั้นรู้ธรรมารมณ์ที่ตน

รู้แจ้งโดยความเป็นธรรมารมณ์ที่ตนรู้แจ้งแล้ว

ย่อมสำคัญธรรมารมณ์ที่ตนรู้แจ้ง ย่อมสำคัญใน

ธรรมารมณ์ที่ตนรู้แจ้ง ย่อมสำคัญโดยความเป็นธรรมารมณ์ที่ตนรู้แจ้ง

ย่อมสำคัญธรรมารมณ์ที่ตน

รู้แจ้งว่า ของเรา ย่อมยินดีธรรมารมณ์ที่ตนรู้แจ้ง ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร
เรากล่าวว่า เพราะเขา

ไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้ความที่สัkkายะเป็นอันเดียวกันโดยความเป็นอันเดียวกัน
ครั้นรู้สัkkายะเป็น

อันเดียวกันโดยความเป็นอันเดียวกันแล้ว

ย่อมสำคัญความที่สัkkายะเป็นอันเดียวกัน ย่อม-

*สำคัญในความที่สัkkายะเป็นอันเดียวกัน

ย่อมสำคัญโดยความที่สัkkายะเป็นอันเดียวกัน ย่อม-

*สำคัญความที่สัkkายะเป็นอันเดียวกันว่า ของเรา

ย่อมยินดีความที่สัkkายะเป็นอันเดียวกัน ชื่อนั้น

เพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้ความที่สัkkายะต่างกันโดยความเป็นของต่างกัน

ครั้นรู้ความที่สัkkายะต่างกันโดย

ความเป็นของต่างกันแล้ว ย่อมสำคัญความที่สัkkายะต่างกัน

ย่อมสำคัญในความที่สัkkายะต่างกัน

ย่อมสำคัญโดยความที่สัkkายะต่างกัน ย่อมสำคัญความที่สัkkายะต่างกันว่า

ของเรา ย่อมยินดี

ความที่สัkkายะต่างกัน ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า

เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้สีกายะทั้งปวงโดยความเป็นสีกายะทั้งปวง ครั้นรู้สีกายะทั้งปวง
โดยความ

เป็นสีกายะทั้งปวงแล้ว ย่อมสำคัญสีกายะทั้งปวง

ย่อมสำคัญในสีกายะทั้งปวง ย่อมสำคัญ

โดยความเป็นสีกายะทั้งปวง ย่อมสำคัญสีกายะทั้งปวงว่าของเรา

ย่อมยินดีสีกายะทั้งปวง

ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

ย่อมรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน

ครั้นรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน

แล้ว ย่อมสำคัญพระนิพพาน ย่อมสำคัญในพระนิพพาน

ย่อมสำคัญโดยความเป็นพระนิพพาน

ย่อมสำคัญพระนิพพานว่า ของเรา ย่อมยินดีพระนิพพาน

ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า

เพราะเขาไม่ได้กำหนดรู้.

กำหนดภูมินัยที่ ๑ ด้วยสามารถปุถุชน.

กำหนดภูมินัยที่ ๒ ด้วยสามารถเสขบุคคล

[๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ภิกษุใดเป็นเสขบุคคล ยังไม่บรรลุพระอรหัตผล
เมื่อ

ปรารถนาธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะซึ่งไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าอยู่

แม้ภิกษุนั้นรู้ธาตุดินโดยความ

เป็นธาตุดิน ครั้นรู้ธาตุดินโดยความเป็นธาตุดินแล้ว อย่าสำคัญธาตุดิน

อย่าสำคัญในธาตุดิน

อย่าสำคัญโดยความเป็นธาตุดิน อย่าสำคัญธาตุดินว่า ของเรา

อย่ายินดีธาตุดิน ข้อนั้นเพราะเหตุ

อะไร เรากล่าวว่า เพราะเขาควรกำหนดรู้.

ย่อมรู้ธาตุน้ำ ... ธาตุไฟ ... ธาตุลม ... สัตว์ ... เทวดา ... มาร ... พรหม
... อากัศสรพรหม ...

สุภกิณพรหม ... เวหิ์ปผลพรหม ... อสัณญีสัตว์ ... อากาसानัญจายตนพรหม

... วิญญูญาณ-

*จายตนพรหม ... เนวสัณญานาสนัญจายตนพรหม รูปที่ตนเห็น ...

เสียงที่ตนฟัง ... อารมณที่ตนทราบ

... วิญญาณ ที่ตนรู้แจ้ง ... ความที่สักกายะเป็นอันเดียวกัน ...
ความที่สักกายะต่างกัน ... สักกายะ
ทั้งปวง ...

ย่อมรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน
ครั้นรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน
แล้ว อย่าสำคัญพระนิพพาน อย่าสำคัญในพระนิพพาน
อย่าสำคัญโดยความเป็นพระนิพพาน
อย่าสำคัญพระนิพพานว่า ของเรา อย่ายินดีพระนิพพาน
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า
เพราะเขาควรกำหนดรู้.

กำหนดภูมินัยที่ ๒ ด้วยสามารถเสขบุคคล.

กำหนดภูมินัยที่ ๓ ด้วยสามารถพระชีนาสพ

[๔] ดูกฤกษุทั้งหลาย แม้ภิกษุใด เป็นพระอรหันตชีนาสพ
อยู่จบพรหมจรรย์

เสร็จกิจแล้ว ปลงภาระเสียแล้ว บรรลุถึงประโยชน์ตนแล้ว สิ้นกิเลส
เครื่องประกอบสัตว์

ไว้ในภพแล้ว หลุดพ้นด้วยปัญญาอันชอบแล้ว

แม้ภิกษุนั้นรู้ธาตุดินโดยความเป็นธาตุดิน ครั้นรู้

ธาตุดินโดยความเป็นธาตุดินแล้ว ย่อมไม่สำคัญธาตุดิน ไม่สำคัญในธาตุดิน
ไม่สำคัญโดยความ

เป็นธาตุดิน ไม่สำคัญธาตุดินว่าของเรา ไม่ยินดีธาตุดิน ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร
เรากล่าวว่า

เพราะเธอกำหนดรู้แล้ว.

ย่อมรู้ธาตุน้ำ ... ธาตุไฟ ... ธาตุลม ... สัตว์ ... เทวดา ... มาร ... พรหม
... อากัสสรพรหม

... สุภิกขพรหม ... เวหูปผลพรหม ... อสัณญีสัตว์ ...

อากาसानัญญาตพรหม ... วิญญาณัญญาต-

*พรหม ... อากิณัจญญาตพรหม ... เนวสัณญานาสัณญาตพรหม ...
รูปที่ตนเห็น ... เสียงที่ตนฟัง ...

อารมณ์ที่ตนทราบ ... วิญญาณที่ตนรู้แจ้ง ... ความที่สักกายะเป็นอันเดียวกัน
... ความที่สักกายะ-

*ต่างกัน ... สักกายะทั้งปวง ...

ย่อมรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน
ครั้นรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน
แล้ว ย่อมไม่สำคัญพระนิพพาน ย่อมไม่สำคัญในพระนิพพาน
ย่อมไม่สำคัญโดยความเป็น
พระนิพพาน ย่อมไม่สำคัญพระนิพพานว่า ของเรา ย่อมไม่ยินดีพระนิพพาน
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร
เรากล่าวว่า เพราะเธอกำหนดรู้แล้ว.

กำหนดกัมมัตถ์ที่ ๓ ด้วยสามารถพระชินาสพ.

กำหนดกัมมัตถ์ที่ ๔ ด้วยสามารถพระชินาสพ

[๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ภิกษุหนึ่งใด เป็นพระอรหันตชินาสพ

อยู่จบพรหมจรรย์ เสรี

กิจแล้ว ปลงภาระแล้ว บรรลุถึงประโยชน์ตนแล้ว

สิ้นกิเลสเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพแล้ว

พ้นด้วยปัญญาอันชอบแล้ว แม้ภิกษุหนึ่งรู้ธาตุดินโดยความเป็นธาตุดิน
ครั้นรู้ธาตุดินโดยความ

เป็นธาตุดินแล้ว ย่อมไม่สำคัญธาตุดิน ย่อมไม่สำคัญในธาตุดิน

ย่อมไม่สำคัญโดยความเป็นธาตุดิน

ย่อมไม่สำคัญธาตุดินว่าของเรา ย่อมไม่ยินดีธาตุดิน ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร
เรากล่าวว่า เพราะ

ปราศจากราคะ เหตุราคะสิ้นไป.

ย่อมรู้ธาตุน้ำ ... ธาตุไฟ ... ธาตุลม ... สัตว์ ... เทวดา ... มาร ... พรหม
... อากัสสรพรหม ...

สุภากิณพรหม ... เวหิปผลพรหม ... อสัณญีสัตว์ ...

อากาसानัญญาตพรหม ... วิญญูณัญญาต-

*พรหม ... อากิณัจญญาตพรหม ... เนวสัณญานาสัณญญาตพรหม ...
รูปที่ตนเห็น ... เสียงที่

ตนฟัง ... อารมณที่ตนทราบ ... วิญญูณที่ตนรู้แจ้ง ...

ความที่สักกายะเป็นอันเดียวกัน ... ความที่

สักกายะต่างกัน ... สักกายะทั้งปวง ...

ย่อมรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน
ครั้นรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน
แล้ว ย่อมไม่สำคัญพระนิพพาน ย่อมไม่สำคัญในพระนิพพาน
ย่อมไม่สำคัญโดยความเป็น
พระนิพพาน ย่อมไม่สำคัญพระนิพพานว่า ของเรา ย่อมไม่ยินดีพระนิพพาน
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร
เพราะปราศจากราคะ เหตุราคะสิ้นไป.

กำหนดกัมมिनัยที่ ๔ ด้วยสามารถพระชินาสพ.

กำหนดกัมมिनัยที่ ๕ ด้วยสามารถพระชินาสพ

[๖] ดูกฤกษุทั้งหลาย แม้ภิกษุนั้นใด เป็นพระอรหันตชินาสพ
อยู่จบพรหมจรรย์

เสร็จกิจแล้ว ปลงภาระเสียแล้ว บรรลุถึงประโยชน์ตนแล้ว
สิ้นกิเลสเครื่องประกอบสัตว์ไว้ใน

ภพแล้ว พ้นด้วยปัญญาอันชอบแล้ว

แม้ภิกษุนั้นย่อมรู้ยิ่งธาตุดินโดยความเป็นธาตุดิน ครั้นรู้

ธาตุดินโดยความเป็นธาตุดินแล้ว ย่อมไม่สำคัญธาตุดิน

ย่อมไม่สำคัญในธาตุดิน ย่อมไม่สำคัญ

โดยความเป็นธาตุดิน ย่อมไม่สำคัญธาตุดินว่า ของเรา ย่อมไม่ยินดีธาตุดิน
ข้อนั้นเพราะเหตุ

อะไร เพราะปราศจากโทสะ เหตุโทสะสิ้นไป.

ย่อมรู้ธาตุน้ำ ... ธาตุไฟ ... ธาตุลม ... สัตว์ ... เทวดา ... มาร ... พรหม
... อากัสสร

พรหม ... สุขกิณพรหม ... เวหंपลพรหม ... อสัณญีสัตว์ ...

อากาสนัญญายตนพรหม ...

วิญญานัญญายตนพรหม ... อากิณัจญญายตนพรหม ...

เนวสัณญานาสัณญายตนพรหม ... รูปที่ตน

เห็น ... เสียงที่ตนฟัง ... อารมณ์ที่ตนทราบ ... วิญญานที่ตนรู้แจ้ง ...

ความที่สักกายะเป็น

อันเดียวกัน ... ความที่สักกายะต่างกัน ... สักกายะทั้งปวง ...

ย่อมรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน

ครั้นรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน

แล้ว ย่อมไม่สำคัญพระนิพพาน ย่อมไม่สำคัญในพระนิพพาน
ย่อมไม่สำคัญโดยความเป็น

พระนิพพาน ย่อมไม่สำคัญพระนิพพานว่า ของเรา ย่อมไม่ยินดีพระนิพพาน
ข้อนั้นเพราะเหตุ

อะไร เพราะปราศจากโทสะ เหตุโทสะสิ้นไป.

กำหนดกมณีนัยที่ ๕ ด้วยสามารถพระชินาสพ

กำหนดกมณีนัยที่ ๖ ด้วยสามารถพระชินาสพ

[๗] ดูกฤทธิกษัตริย์ทั้งหลาย แม้ภิกษุหนึ่งใด เป็นพระอรหันตชินาสพ

อยู่จบพรหมจรรย์

เสร็จกิจแล้ว ปลงภาระเสียแล้ว บรรลุถึงประโยชน์ตนแล้ว
สิ้นกิเลสเครื่องประกอบสัตว์ไว้ใน

ภพแล้ว หลุดพ้นด้วยปัญญาอันชอบแล้ว

แม้ภิกษุหนึ่งย่อมรู้ธาตุดินโดยความเป็นธาตุดิน ครั้นรู้

ธาตุดินโดยความเป็นธาตุดินแล้ว ย่อมไม่สำคัญธาตุดิน

ย่อมไม่สำคัญในธาตุดิน ย่อมไม่สำคัญ

โดยความเป็นธาตุดิน ย่อมไม่สำคัญธาตุดินว่า ของเรา ย่อมไม่ยินดีธาตุดิน
ข้อนั้นเพราะเหตุ

อะไร เพราะปราศจากโมหะ เหตุโมหะสิ้นไป.

ย่อมรู้ธาตุน้ำ ... ธาตุไฟ ... ธาตุลม ... สัตว์ ... เทวดา ... มาร ... พรหม
... อากัสสร-

*พรหม ... สุภิกขิณพรหม ... เวหัพผลพรหม ... อสัณฺญีสัตว์ ...

อากาสนัญญายตนพรหม ...

วิญญาณัญญายตนพรหม ... อากิญจัญญายตนพรหม ...

เนวสัณญานาสัณญายตนพรหม ... รูปที่

ตนเห็น ... เสียงที่ตนฟัง ... อารมณที่ตนทราบ ... วิญญาณที่ตนรู้แจ้ง ...

ความที่สักกายะเป็น

อันเดียวกัน ... ความที่สักกายะต่างกัน ... สักกายะทั้งปวง ...

ย่อมรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน

ครั้นรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระ-

*นิพพานแล้ว ย่อมไม่สำคัญพระนิพพาน ย่อมไม่สำคัญในพระนิพพาน

ย่อมไม่สำคัญโดยความเป็น

เป็นพระนิพพาน ย่อมไม่สำคัญพระนิพพานว่า ของเรา
ย่อมไม่ยินดีพระนิพพาน ชื่อนั้นเพราะ
เหตุอะไร เพราะปราศจากโมหะ เหตุโมหะสิ้นไป.

กำหนดกมฺมินฺยที่ ๖ ด้วยสามารถพระชินาสพ.

กำหนดกมฺมินฺยที่ ๗ ด้วยสามารถพระศาสดา

[๘] ดูกฤทธิกษุทั้งหลาย แม้พระตภาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ทรงรู้ธาตุดินโดยความ

เป็นธาตุดินจริง ครั้นทรงรู้ยิ่งธาตุดินโดยความเป็นธาตุดินจริงแล้ว
ย่อมไม่ทรงสำคัญธาตุดิน

ย่อมไม่ทรงสำคัญในธาตุดิน ย่อมไม่ทรงสำคัญโดยความเป็นธาตุดิน
ย่อมไม่ทรงสำคัญธาตุดินว่า

ของเรา ย่อมไม่ทรงยินดีธาตุดิน ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เรากล่าวว่า
เพราะธาตุดินนั้นพระตภาคต

กำหนดรู้แล้ว.

ย่อมทรงรู้ธาตุน้ำ ... ธาตุไฟ ... ธาตุลม ... สัตว์ ... เทวดา ... มาร ...
พรหม ...

อาภัสสรพรหม ... สุภิกขิณพรหม ... เวหุปผลพรหม ... อสัณฺญีสัตว์ ...
อากาสนัญญายตน-

*พรหม ... วิญญูญาณัญญายตนพรหม ... อากิญจัญญายตนพรหม ...
เนวสัณฺญานาสัณฺญายตนพรหม ... รูปที่

ตนเห็น ... เสียงที่ตนฟัง ... อารมณที่ตนทราบ ... วิญญูญาณที่ตนรู้แจ้ง ...
ความที่สัkkายะเป็น

อันเดียวกัน ... ความที่สัkkายะต่างกัน ... สัkkายะทั้งปวง ...

ทรงรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน
ครั้นทรงรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระ-

*นิพพานแล้ว ย่อมไม่ทรงสำคัญพระนิพพาน
ย่อมไม่ทรงสำคัญในพระนิพพาน ย่อมไม่ทรง

สำคัญโดยความเป็นพระนิพพาน ย่อมไม่ทรงสำคัญพระนิพพานว่า
ของเราย่อมไม่ทรงยินดี

พระนิพพาน ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร

เรากล่าวว่าเพราะพระนิพพานนั้นพระตภาคตทรงกำหนดรู้แล้ว.

กำหนดภูมินัยที่ ๗ ด้วยสามารถพระศาสดา.

กำหนดภูมินัยที่ ๘ ด้วยสามารถพระศาสดา

[๙] ดูกฤกษุทั้งหลาย แม้พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ทรงรู้ธาตุดินโดยความ

เป็นธาตุดินจริง

ครั้นทรงรู้ธาตุดินโดยความเป็นธาตุดินจริงแล้วย่อมไม่ทรงสำคัญธาตุดิน
ย่อมไม่

ทรงสำคัญในธาตุดิน ย่อมไม่ทรงสำคัญโดยความเป็นธาตุดิน
ย่อมไม่ทรงสำคัญธาตุดินว่า ของเรา

ย่อมไม่ทรงยินดีธาตุดิน ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร? เรากล่าวว่า
เพราะทรงทราบว่า ความเพลิดเพลน

เป็นมูลแห่งทุกข์ เพราะภพจึงมีชาติ สัตว์ผู้เกิดแล้ว ต้องแก่ ต้องตาย
เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุ

ทั้งหลายเราจึงกล่าวว่า พระตถาคตตรัสรู้อนัตตตรสัมมาสัมโพธิญาณ
เพราะสิ้นตัณหา สारอกตัณหา

ดับตัณหา สละตัณหา สละคิณตัณหาเสียได้ โดยประการทั้งปวง

ย่อมทรงรู้อย่างธาตุน้ำ ... ธาตุไฟ ... ธาตุลม ... สัตว์ ... เทวดา ... มาร ...
พรหม ...

อาภัสสรพรหม ... สุภิกขิณพรหม ... เวหูปผลพรหม ... อสัณฺญีสัตว์ ...
อากาसानัญญาตตนพรหม ...

วิญญานัญญาตตนพรหม ... อากิณฺจัญญาตตนพรหม ...

เนวสัณฺญานาสัณฺญาตตนพรหม ... รูปที่ตน

เห็น ... เสียงที่ตนฟัง ... อารมณฺที่ตนทราบ ... วิญญานที่ตนรู้แจ้ง ...
ความที่สัkkายะเป็นอันเดียว

กัน ... ความที่สัkkายะต่างกัน ... สัkkายะทั้งปวง ...

ทรงรู้อย่างพระนิพพานโดยความเป็นพระนิพพาน
ครั้นทรงรู้พระนิพพานโดยความเป็นพระ

นิพพานแล้ว ย่อมไม่ทรงสำคัญพระนิพพาน ย่อมไม่ทรงสำคัญในพระนิพพาน
ย่อมไม่ทรงสำคัญ

โดยความเป็นพระนิพพาน ย่อมไม่ทรงสำคัญพระนิพพานว่า ของเรา
ย่อมไม่ทรงยินดีพระนิพพาน

ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร? เรากล่าวว่า เพราะทรงทราบว่
ความเพิลิตเพลินเป็นมูลแห่งทุกข์ เพราะ
ภพจึงมีชาติ สัตว์ผู้เกิดแล้ว ต้องแก่ ต้องตาย เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย
เราจึงกล่าวว่า
พระตถาคตตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เพราะสิ้นตัณหา สํารอกตัณหา
ดับตัณหา สละตัณหา
สละคืนตัณหาเสียได้ โดยประการทั้งปวง.
กำหนดกฺุณินัยที่ ๘ ด้วยสามารถพระศาสดา.
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสมูลปริยายนี้จบแล้ว
ภิกษุเหล่านั้นมีความพอใจชื่นชมภาษิตของ
พระผู้มีพระภาค ฉะนี้แล.

จบ มูลปริยายสูตร ที่ ๑

๒. สัพพาสวสังวรสูตร

ว่าด้วยการสังวรในอาสวะทั้งปวง

[๑๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิก
เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้น
พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้า
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงปริยายว่าด้วยการสังวรอาสวะทั้งปวงแก่พวกเธอ
พวกเธอจงฟัง จงใส่ใจ
ให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า อย่างนั้น พระเจ้าข้า.

[๑๑] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรากล่าวความสิ้น
อาสวะของภิกษุผู้รู้ อยู่ เห็นอยู่ เราไม่กล่าวความสิ้นอาสวะของภิกษุผู้ไม่รู้ อยู่
ไม่เห็นอยู่ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ความสิ้นอาสวะจะมีได้แก่ภิกษุผู้รู้ อะไร เห็นอยู่อะไร
ความสิ้นอาสวะจะมีได้แก่ภิกษุ

ผู้รู้เห็นโยนิโสมนสิการและอโยนิโสมนสิการ ดุกรภิกษุทั้งหลาย
เมื่อภิกษุมนสิการโดยไม่แยกคาย

อาสวะทั้งหลายที่ยังไม่เกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเจริญขึ้น
เมื่อภิกษุมนสิการ

โดยแยกคาย อาสวะทั้งหลายที่ยังไม่เกิดขึ้น ย่อมไม่เกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้ว
ย่อมเสื่อมสิ้นไป

ดุกรภิกษุทั้งหลาย อาสวะที่จะพึงละได้เพราะการเห็นมีอยู่
ที่จะพึงละได้เพราะการสังวรก็มี ที่จะพึง

ละได้เพราะเสพเฉพาะก็มี ที่จะพึงละได้เพราะความอดกลั้นก็มี
ที่จะพึงละได้เพราะเว้นรอบก็มี

ที่จะพึงละได้เพราะบรรเทา ก็มี ที่จะพึงละได้เพราะอบรมก็มี.
ว่าด้วยการละอาสวะได้เพราะการเห็น

[๑๒] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็อาสวะเหล่าไหน ที่จะพึงละได้เพราะการเห็น?

ดุกรภิกษุ

ทั้งหลาย ปุถุชนในโลกนี้ ผู้ไม่ได้สดับ ไม่ได้เห็นพระอริยะทั้งหลาย
ไม่ฉลาดในธรรมของพระ

อริยะ ไม่ได้รับแนะนำในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัปบุรุษ
ไม่ฉลาดในธรรมของสัปบุรุษ

ไม่ได้รับแนะนำในธรรมของสัปบุรุษ ย่อมไม่รู้ทั่วถึงธรรมอันตนควรมนสิการ
ย่อมไม่รู้ทั่วถึงธรรม

อันตนไม่ควรมนสิการ เมื่อเขาไม่รู้ทั่วถึงธรรมที่ควรมนสิการ
ไม่รู้ทั่วถึงธรรมที่ไม่ควรมนสิการ

ย่อมมนสิการธรรมที่ไม่ควรมนสิการ ย่อมไม่มนสิการธรรมที่ควรมนสิการ.

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่ไม่ควรมนสิการ ที่ปุถุชนมนสิการอยู่เป็นไฉน?

ดุกรภิกษุ

ทั้งหลาย เมื่อปุถุชนนั้นมนสิการธรรมเหล่าใดอยู่ กามาสวะกัฏฐิ ภวาสะกัฏฐิ
อวิชชาสวะกัฏฐิ ที่ยัง

ไม่เกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเจริญขึ้น
ธรรมที่ไม่ควรมนสิการเหล่านี้ ที่เขามนสิการ

อยู่

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรมนสิการที่ปุถุชนไม่มนสิการอยู่
เป็นไฉน? เมื่อปุถุชน

นั้นมนสิการธรรมเหล่าใดอยู่ กามาสวะก็ดี ภวาสวะก็ดี

อวิชชาสวะก็ดียังไม่เกิดขึ้น ย่อมไม่

เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเสื่อมสิ้นไป ธรรมที่ควรมนสิการเหล่านี้
ที่เขาไม่มนสิการอยู่ อาสวะ

ทั้งหลายที่ยังไม่เกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเจริญแก่ปุถุชนนั้น
เพราะมนสิการธรรม

ที่ไม่ควรมนสิการ และเพราะไม่มนสิการธรรมที่ควรมนสิการ

ปุถุชนนั้นมนสิการอยู่โดยไม่แยกคายอย่างนี้ว่า

เราได้มีแล้วในอดีตกาลหรือหนอ เรา

ไม่ได้มีแล้วในอดีตกาลหรือหนอ ในอดีตกาลเราได้เป็นอะไรหนอ
ในอดีตกาลเราได้เป็นอย่างไร

หนอ ในอดีตกาลเราได้เป็นอะไรแล้วจึงเป็นอะไรหนอ

ในอนาคตกาลเรายังมีหรือหนอ ในอนาคต

กาลเรายังไม่มีหรือหนอ ในอนาคตกาลเรายังเป็นอะไรหนอ

ในอนาคตกาลเรายังเป็นอย่างไรหนอ

ในอนาคตกาลเรายังเป็นอะไรแล้วจึงจักเป็นอะไรหนอ หรือว่า

ปรารภกาลปัจจุบันในบัดนี้มีความ

สงสัยขึ้นภายในว่า เรามีอยู่หรือ เราไม่มีอยู่หรือ เราเป็นอะไรหนอ

เราเป็นอย่างไรหนอ สัตว์นี้

มาแต่ไหนหนอ และมันจักไป ณ ที่ไหน.

เมื่อปุถุชนนั้นมนสิการอยู่โดยไม่แยกคายอย่างนี้ บรรดาทิฐิ ๖

ทิฐิอย่างใดอย่างหนึ่ง

ย่อมเกิดขึ้น ทิฐิโดยจริงโดยแท้ย่อมเกิดขึ้นแก่ปุถุชนนั้นว่า ตนของเรามีอยู่
หรือว่า ตนของเรา

ไม่มีอยู่ หรือว่า เราย่อมรู้ชัดตนด้วยตนเอง หรือว่า

เราย่อมรู้ชัดสภาพมิใช่ตนด้วยตนเอง หรือว่า

เราย่อมรู้ตนด้วยสภาพมิใช่ตน อีกอย่างหนึ่ง

ทิฐิย่อมเกิดมีแก่ปุถุชนนั้นอย่างนี้ว่า ตนของเรา

นี่เป็นผู้เสวย ย่อมเสวยวิบากแห่งกรรมทั้งดีทั้งชั่วในอาภรณ์นั้นๆ
กิตนของเรานี้นั้นเป็นของ

แน่นอนยังยืนเที่ยงแท้ ไม่แปรปรวนเป็นธรรมดา
จักตั้งอยู่อย่างนั้นเสมอด้วยสิ่งยังยืนแท้ ชื่อนี้

เรากล่าวว่าทิณฺณ ชฺณคือทิณฺณ กันดารคือทิณฺณ เสี้ยนหนามคือทิณฺณ
ความดีนรณคือทิณฺณ สิ่งประกอบ

สัตว์ไว้คือทิณฺณ ดุกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า
ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับผู้ประกอบด้วยทิณฺณสังโยชน

ย่อมไม่พ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส
ย่อมไม่พ้นจากทุกข์.

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนอริยสาวกผู้สดับแล้ว ผู้เห็นพระอริยะทั้งหลาย
ฉลาดในธรรมของ

พระอริยะ ได้รับแนะนำด้วยดีในธรรมของพระอริยะ ผู้เห็นสัปบุรุษ
ฉลาดในธรรมของสัปบุรุษ

ได้รับคำแนะนำด้วยดีในธรรมของสัปบุรุษ ย่อมรู้ทั่วถึงธรรมที่ควรมนสิการ
และไม่ควรมนสิการ

เมื่ออริยสาวกนั้นรู้ทั่วถึงธรรมที่ควรมนสิการ และไม่ควรมนสิการ
ย่อมไม่มนสิการธรรมที่ไม่ควร

มนสิการ และมนสิการธรรมที่ควรมนสิการ.

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ควรมนสิการเหล่าไหน
ที่อริยสาวกไม่มนสิการ? เมื่ออริย-

*สาวกนั้นมนสิการธรรมเหล่าใดอยู่ กามาสวะกัฏฐิ ภวาสวะกัฏฐิ อวิชชาสวะกัฏฐิ
ที่ยังไม่เกิดขึ้นย่อม

เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเจริญขึ้น ธรรมที่ไม่ควรมนสิการเหล่านี้
ที่อริยสาวกไม่มนสิการ.

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่ควรมนสิการเหล่าไหน
ที่อริยสาวกมนสิการอยู่? เมื่ออริยสาวก

นั้นมนสิการธรรมเหล่าใดอยู่ กามาสวะกัฏฐิ ภวาสวะกัฏฐิ อวิชชาสวะกัฏฐิ
ที่ยังไม่เกิดขึ้น ย่อม

ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเสื่อมสิ้นไป ธรรมที่ควรมนสิการเหล่านี้
ที่อริยสาวกมนสิการอยู่

อาสวะทั้งหลายที่ยังไม่เกิดขึ้น จะไม่เกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้ว
จะเสื่อมสิ้นไปแก่อริยสาวกนั้น

เพราะไม่มณสิการธรรมที่ไม่ควรมณสิการ
และเพราะมณสิการธรรมที่ควรมณสิการ.

อริยสาวกนั้น ย่อมมณสิการโดยแยบคายว่า นี่ทุกข์ นี่เหตุให้เกิดทุกข์
นี่ความดับทุกข์

นี่ปฏิบัติทำให้ถึงความดับทุกข์

เมื่ออริยสาวกนั้นมณสิการอยู่โดยแยบคายอย่างนี้ สังโยชน์ ๓ คือ

สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ย่อมเสื่อมสิ้นไป ดุกรภิกษุทั้งหลาย
อาสวะเหล่านี้

เรากล่าวว่า จะพึงละได้เพราะการเห็น

[๑๓] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็อาสวะเหล่าไหน ที่จะพึงละได้เพราะการสังวร?

ดุกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

พิจารณาโดยแยบคายแล้วเป็นผู้สำรวมแล้วด้วยความสำรวม

ในจักขุนทรีย์อยู่ ก็อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่าใด
พึงเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น

ผู้ไม่สำรวมจักขุนทรีย์

อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่านั้น ย่อมไม่มีแก่ภิกษุ
นั้น ผู้สำรวมจักขุนทรีย์อยู่อย่างนี้.

ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้ว

เป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในโสตินทรีย์อยู่ ...

ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้ว

เป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในฆานินทรีย์อยู่ ...

ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้ว

เป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในชีวหินทรีย์อยู่ ...

ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้ว

เป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในกายินทรีย์อยู่ ...

ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้ว

เป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในมโนินทรีย์อยู่ ก็

อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่าใด
พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ไม่สำรวมใน

มณินทรีย์อยู่ อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่านั้น
ย่อมไม่มีแก่ภิกษุผู้สำรวม

ในมณินทรีย์อยู่อย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาสวะเหล่านี้ เรากล่าวว่า
จะพึงละได้เพราะการสังวร

ว่าด้วยละอาสวะได้เพราะการพิจารณาเสพ

[๑๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อาสวะเหล่าไหน
ที่จะพึงละได้เพราะการพิจารณาเสพ?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว
เสพจิรเพียรเพื่อกำจัด

หนาว ร้อน สัมผัส แห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน
เพียงเพื่อจะปกปิด

อวัยวะที่ให้ความละอายกำเริบ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว
เสพบิณฑบาตมิใช่เพื่อจะเล่น มิใช่

เพื่่อมัวเมา มิใช่เพื่อประดับ มิใช่เพื่อตกแต่ง เพียงเพื่อให้กายนี้ดำรงอยู่
เพื่อให้เป็นไป

เพื่อกำจัดความลำบาก เพื่อบรรเทาทุกข์แก่พรหมจรรย์ ด้วยคิดว่า
จะกำจัดเวทนาเก่าเสียด้วย

จะไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้นด้วย ความเป็นไป ความไม่มีโทษ
และความอยู่สบายด้วย จักมีแก่เรา

ฉะนั้น พิจารณาโดยแยบคายแล้ว เสพเสนาสนะ เพียงเพื่อกำจัดหนาวร้อน
สัมผัสแห่งเหลือบ

ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายแต่ฤดู
เพื่อรู้นรมย์ในการหลีก

ออกเร้นอยู่ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว เสพบริขาร คือ
ยาอันเป็นปัจจัยบำบัดไข้ เพียงเพื่อกำจัด

เวทนาที่เกิดแต่อาพาธต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว
เพื่อความเป็นผู้ไม่มีอาพาธเบียดเบียนเป็นอย่างยิ่ง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่าใด พึงบังเกิดขึ้น

แก่ภิกษุเหล่านั้นผู้ไม่พิจารณาเสพปัจจัยอันใดอันหนึ่ง

อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้น

เหล่านั้น ย่อมไม่มีแก่ภิกษุเหล่านั้น ผู้พิจารณาเสพอยู่อย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาสวะเหล่านี้

เรากล่าวว่า จะพึงละได้เพราะการพิจารณาเสพ.

[๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อาสวะเหล่าไหน ที่จะพึงละได้เพราะความอดกลั้น?

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

พิจารณาโดยแยบคายแล้วเป็นผู้อดทนต่อหนาว ร้อน หิว

ระหาย สัมผัสแห่งเลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน

เป็นผู้มีชาติของผู้อยอดกลั้นต่อ

ถ้อยคำที่ผู้อื่นกล่าวชั่ว ร้ายแรงต่อเวทนาที่มีอยู่ในตัว ซึ่งบังเกิดขึ้นแล้ว

เป็นทุกข์ กล้า แข็ง

เผ็ดร้อน ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่ชอบใจ อาจพล่าชีวิตเสียได้.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ก็อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่าใด พึงบังเกิด

ขึ้นแก่ภิกษุเหล่านั้นผู้ไม่อดกลั้นอยู่

อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่านั้น ย่อมไม่มี

แก่ภิกษุเหล่านั้น ผู้อดกลั้นอยู่อย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาสวะเหล่านี้ เรากล่าวว่า จะพึงละได้

เพราะความอดกลั้น.

[๑๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ก็อาสวะเหล่าไหนที่จะพึงละได้เพราะความเว้นรอบ? ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้วเว้นช้างที่ดุร้าย ม้าที่ดุร้าย โคที่ดุร้าย

สุนัขที่ดุร้าย งู หลีกตอ สถานที่มีหนาม บ่อ เหว แอ่งน้ำครำ บ่อน้ำครำ เพื่อนพรหมจรรย์

ผู้เป็นวิญญูชนทั้งหลาย พึงกำหนดลงซึ่งบุคคลผู้นั้น ณ

ที่มีโชอาสนะเห็นปานใด ผู้เที่ยวไป

ณ ที่มีโชโคจรเห็นปานใด ผู้คบมิตรที่ลามกเห็นปานใด

ในสถานทั้งหลายอันลามก ภิกษุเหล่านั้น

พิจารณาโดยแยกคายแล้ว เว้นที่มีใช้อาสนะนั้น ที่มีใช้โคจรนั้น
และมิตรผู้ลามกเหล่านั้น ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย จริ่งอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่าใด
พึงบังเกิดขึ้นแก่

ภิกษุนั้น ผู้ไม่เว้นสถานหรือบุคคลอันใดอันหนึ่ง
อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้น

เหล่านั้น ย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น ผู้เว้นรอบอยู่อย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อาสวะเหล่านี้ เรากล่าวว่า

จะพึงละได้เพราะการเว้นรอบ

[๑๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ก็อาสวะเหล่าไหนที่จะพึงละได้เพราะความบรรเทา? ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกคายแล้วย่อมอดกลั้น
ย่อมละ ย่อมบรรเทา

กามวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว ทำให้สิ้นสูญ ให้ถึงความไม่มี ย่อมอดกลั้น ย่อมละ
ย่อมบรรเทา พยาบาท

วิตกที่เกิดขึ้นแล้ว ทำให้สิ้นสูญ ให้ถึงความไม่มี ย่อมอดกลั้น ย่อมละ
ย่อมบรรเทา วิหิงสา

วิตกที่เกิดขึ้นแล้ว ทำให้สิ้นสูญ ให้ถึงความไม่มี ย่อมอดกลั้น ย่อมละ
ย่อมบรรเทาธรรมที่เป็น

บาปอกุศลที่บังเกิดขึ้นแล้ว ทำให้สิ้นสูญ ให้ถึงความไม่มี ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็อาสวะและความ

เร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่าใด พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น
ผู้ไม่บรรเทาธรรมอันใดอันหนึ่ง

อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่านั้น
ย่อมไม่มีแก่ภิกษุผู้บรรเทาอยู่อย่างนี้ ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย อาสวะเหล่านี้ เรากล่าวว่า จะพึงละได้เพราะความบรรเทา.
ว่าด้วยละอาสวะได้เพราะการอบรม

[๑๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อาสวะเหล่าไหนที่จะพึงละได้เพราะอบรม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกคายแล้ว เจริญสติสัมโพชฌงค์
อันอาศัยวิเวก อาศัย

วิราคะ อาศัณนิโรธ น้อมไปในความสละลง เจริญธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ ...
เจริญวิริยสัมโพชฌงค์ ...

เจริญปิตีสัมโพชฌงค์ ... เจริญปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ ...

เจริญสมาธิสัมโพชฌงค์ ... เจริญอุเบกขาสัม-

*โพชฌงค์ อันอาศัยวิเวก อาศัณวิราคะ อาศัณนิโรธ น้อมไปในความสละลง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ก็อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่าใด
พึงเกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น ผู้ไม่อบรมธรรม

อันใดอันหนึ่ง อาสวะและความเร่าร้อนอันกระทำความคับแค้นเหล่านั้น
ย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น

ผู้อบรมอยู่อย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาสวะเหล่านี้ เรากล่าวว่า
จะพึงละได้เพราะอบรม.

[๑๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุว่า อาสวะเหล่าใด
อันภิกษุใดพึงละได้เพราะการ

เห็น อาสวะเหล่านั้น อันภิกษุนั้นได้แล้วเพราะการเห็น
อาสวะเหล่าใดอันภิกษุใดพึงละได้เพราะ

การสังวร อาสวะเหล่านั้น อันภิกษุนั้นละได้แล้วเพราะการสังวร อาสวะเหล่าใด
อันภิกษุใด

พึงละได้เพราะการพิจารณาเสพ อาสวะเหล่านั้น
อันภิกษุนั้นละได้แล้วเพราะการพิจารณาเสพ

อาสวะเหล่าใด อันภิกษุใด พึงละได้เพราะความอดกลั้น อาสวะเหล่านั้น
อันภิกษุนั้นละได้

แล้วเพราะความอดกลั้น อาสวะเหล่าใด อันภิกษุใดพึงละได้เพราะการเว้นรอบ
อาสวะเหล่านั้น

อันภิกษุนั้นละได้แล้ว เพราะการเว้นรอบ อาสวะเหล่าใด อันภิกษุใด
พึงละได้เพราะการบรรเทา

อาสวะเหล่านั้น อันภิกษุนั้นละได้แล้วเพราะการบรรเทา อาสวะเหล่าใด
อันภิกษุใดพึงละได้

เพราะการอบรม อาสวะเหล่านั้น อันภิกษุนั้นละได้แล้วเพราะการอบรม
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ

นี้เรากล่าวว่า เป็นผู้สำรวมด้วยความสังวรในอาสวะทั้งปวงอยู่
ตัดต้นหาได้แล้ว ยังส่งโยชนให้
ปราศไปแล้ว ได้ทำที่สุดแห่งทุกข์เพราะความตรัสรู้
ด้วยการเห็นและการละมานะโดยชอบ.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสังวรปริยายนี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นชื่นชมยินดีภาษิตของพระผู้มี-
*พระภาค ฉะนี้แล.

จบ สัพพาสวสังวรสูตร ที่ ๒

๓. ธรรมทายาทสูตร

ว่าด้วยทายาทแห่งธรรม

[๒๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิก

เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล

พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับว่า พระเจ้าข้า ดังนี้.

[๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอจงเป็นธรรมทายาท

ของเราเถิด อย่าเป็นอามิสทายาทของเราเลย

เรามีความเอ็นดูในพวกเธออยู่ว่า ทำอย่างไรหนอ

สาวกทั้งหลายของเราจะพึงเป็นธรรมทายาท จะไม่พึงเป็นอามิสทายาท

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอจะพึงเป็นอามิสทายาทของเรา

ไม่เป็นธรรมทายาทไซ้ร ด้วย

ความที่พวกเธอเป็นอามิสทายาท ไม่เป็นธรรมทายาทนั้น ทั้งพวกเธอ
ทั้งเราพึงถูกวิญญูชนติ

เตียนได้ว่า

พวกสาวกของพระศาสดาพากันเป็นอามิสทายาทไม่เป็นธรรมทายาท
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เป็นธรรมทายาทของเราไม่เป็นอามิสทายาทไซ้ร
ด้วยความที่พวกเธอเป็นธรรมทายาท ไม่เป็นอามิส

ถ้าพวกเธอฟัง ทายาทนั้น ทั้งพวกเธอทั้งเราไม่ฟังกฎวิญญูชนติเตียนว่า
พวกสาวกของพวกเธอ

พระศาสดาพากันเป็นธรรมทายาท ไม่เป็นอามิสทายาท เพราะเหตุนี้แล
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ทั้งหลายจงเป็นธรรมทายาทของเราเถิด อย่าเป็นอามิสทายาทเลย
เรามีความเอ็นดูในพวกเธออยู่ว่า

ทำอย่างไรหนอสาวกทั้งหลายของเราฟังเป็นธรรมทายาท
ไม่ฟังเป็นอามิสทายาท.

[๒๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเราบริโภคน้ำ
อิมหันตสํวาราณเป็นอันดีเพียงพอแก่

ประโยชน์แล้ว แต่ภิกษุทั้งหลายของเรายังมีเหลืออยู่ อันจำต้องทิ้ง ในเวลานั้น
ภิกษุสองรูปอัน

ความหิวและความถอยกำลักรอบงำแล้วพากันมา

เราฟังกล่าวกะเธอทั้งสองนั้นอย่างนี้ว่า ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย เราบริโภคน้ำ อิมหันตสํวาราณเป็นอันดี
เพียงพอแก่ประโยชน์แล้ว แต่ภิกษุทั้งหลาย

ของเรายังมีเหลืออยู่ อันจำต้องทิ้ง ถ้าเธอทั้งหลายหวังจะบริโภคน้ำ
ก็จงบริโภคน้ำเถิด ถ้าเธอทั้งหลาย

จักไม่บริโภคน้ำ เราทิ้งเสียในที่ที่ปราศจากของสดเขียว
หรือจักทิ้งเสียในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ ณ บัดนี้

ภิกษุสองรูปนั้น รูปหนึ่งมีความคิดอย่างนี้ว่า
พระผู้มีพระภาคเสวยน้ำอิมหันตสํวาราณ

เป็นอันดี เพียงพอแก่ประโยชน์แล้ว

แต่ภิกษุทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคนี้ยังมีเหลืออยู่ อันจำต้อง
ทิ้ง ถ้าเราทั้งหลายจักไม่บริโภคน้ำ

พระผู้มีพระภาคก็จักทรงทิ้งในที่ที่ปราศจากของสดเขียว หรือจักทรง
ทิ้งเสียในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ ณ บัดนี้ แต่พระผู้มีพระภาคตรัสสอนไว้ดังนี้ว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวก

เธอจงเป็นธรรมทายาทของเราเถิด อย่าเป็นอามิสทายาทเลย

ก็ภิกษุทั้งหลายเป็นอามิสอย่างใดอย่าง

หนึ่ง อย่างกระนั้นเลย เราไม่พึงบริโภคนิพพานนี้
พึงยังคืนและวันนี้ให้ล่วงไปอย่างนี้ด้วยความ
หิวและความถอยกำลัสนี้แหละ เธอจึงไม่บริโภคนิพพานนั้น
แล้วยังคืนและวันนั้นให้ล่วงไป
อย่างนี้ ด้วยความหิวและความถอยกำลัสนั้นเอง.

ส่วนภิกษุรูปที่ ๒ มีความคิดอย่างนี้ว่า
พระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จอิมหน้าสำราญเป็นอันดี
เพียงพอแก่ประโยชน์แล้ว แต่ภิกษุของพระผู้มีพระภาคนี้ ยังมีเหลืออยู่
อันจำต้องทิ้ง ถ้าเรา
ทั้งหลายจักไม่บริโภค พระผู้มีพระภาคจักทรงทิ้งในที่ที่ปราศจากของสดเขียว
หรือจักทรงเทเสีย
ในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ ณ บัดนี้ อย่างกระนั้นเลย เราพึงบริโภคนิพพานนี้
บรรเทาความหิวและ
ความถอยกำลัสนี้ พึงยังคืนและวันนี้ให้ล่วงไปอย่างนี้
เธอจึงบริโภคนิพพานนั้น บรรเทาความหิว
และความถอยกำลัสนี้ พึงยังคืนและวันนั้นให้ล่วงไปอย่างนี้.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้น แม้จะบริโภคนิพพานนั้น
บรรเทาความหิวและความถอย
กำลัสนี้ พึงยังคืนและวันนั้นให้ล่วงไปอย่างนี้ ถึงอย่างนั้น ภิกษุรูปก่อนโน้น
ยังนำบูชาและสรรเสริญ
กว่า ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เพราะชื่อนั้นจักเป็นไปเพื่อความมักน้อย สันโดษ
ขัดเกลา เลี้ยงง่าย ปราศจากความเพียร แก่ภิกษุนั้นสิ้นกาลนาน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น
แล พวกเธอจงเป็นธรรมทายาทของเราเถิด อย่าเป็นอามิสทายาทของเราเลย
เรามีความเอ็นดู
ในพวกเธอว่า ทำอย่างไรหนอ พวกสาวกของเราพึงเป็นธรรมทายาท
ไม่พึงเป็นอามิสทายาท
พระผู้มีพระภาคสุคตเจ้า ได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
จึงเสด็จลุกจากอาสนะเข้าสู่พระวิหาร.

ปัญหาการไม่ตามศึกษาความสงบ

[๒๓] ครั้นนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปไม่นาน
ท่านพระสารีบุตรจึงเรียกภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย. ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรว่า
ขอรับ ดังนี้.

ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวคำนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่สงัดแล้ว สาวก
ทั้งหลายย่อมไม่ศึกษาความสงบตาม ด้วยเหตุเพียงเท่าไร
เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่สงัดแล้ว สาวก
ทั้งหลายย่อมศึกษาความสงบตาม ด้วยเหตุเพียงเท่าไร?

ภิกษุเหล่านั้นเรียนว่า ข้าแต่ท่านผู้มีอายุ พวกกระผมมาแต่ที่ไกล
ก็เพื่อจะทราบเนื้อ
ความแห่งภาชิตข้อนี้ ในสำนักท่านพระสารีบุตร พวกกระผมขอโอกาส
ขอเนื้อความแห่งภาชิต

ข้อนี้ จงแจ่มแจ้งกะท่านพระสารีบุตรเท่านั้นเถิด
ภิกษุทั้งหลายได้สดับต่อท่านพระสารีบุตรแล้ว
จักทรงจำไว้. ท่านพระสารีบุตรจึงกล่าวว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ถ้าอย่างนั้น พวกท่านจงฟัง
จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว. ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว.

[๒๔] ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวคำนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
เมื่อพระศาสดาเสด็จ

อยู่สงัดแล้ว สาวกทั้งหลายย่อมไม่ศึกษาความสงบตาม
ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ? ดูกรท่านผู้มี
อายุทั้งหลาย เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่สงัดแล้ว
สาวกทั้งหลายในพระธรรมวินัยนี้ ไม่ศึกษาความ
สงบตาม คือ พระศาสดาตรัสถึงการละธรรมเหล่าใด
สาวกทั้งหลายไม่ละธรรมเหล่านั้น เป็นผู้มัก
มาก ย่อหย่อน เป็นหัวหน้าในการท้อถอย ทอดธุระในความสงสัย.
บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุ-

*ผู้เระอันวิญญูชนพึงติเตียนได้ ด้วยเหตุสามสถาน คือ
อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยสถานที่หนึ่ง

นี้ว่า เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่สงัดแล้ว
พระสาวกทั้งหลายไม่ศึกษาความสงัดตาม อันวิญญูชนพึง
ติเตียนได้ด้วยสถานที่สองนี้ว่า พระศาสดาตรัสถึงการละธรรมเหล่าใด
สาวกทั้งหลายไม่ละธรรม
เหล่านั้น อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยสถานที่สามนี้ว่า
สาวกทั้งหลายเป็นผู้มักมาก ย่อหย่อน
เป็นหัวหน้าในการท้อถอย ทอดธุระในความสงัด. ภิกษุผู้เระ
อันวิญญูชนพึงติเตียนด้วยเหตุ
สามสถานเหล่านี้.

บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้มัชฌิมะ
อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยเหตุสามสถาน คือ
อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยสถานที่หนึ่งนี้ว่า
เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่สงัดแล้ว สาวกทั้งหลาย
ไม่ศึกษาความสงัดตาม อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยสถานที่สองนี้ว่า
พระศาสดาตรัสถึงการ
ละธรรมเหล่าใด สาวกทั้งหลายไม่ละธรรมเหล่านั้น
อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยสถานที่สามนี้ว่า
สาวกทั้งหลายเป็นผู้มักมาก ย่อหย่อน เป็นหัวหน้าในการท้อถอย
ทอดธุระในความสงัด. ภิกษุผู้
มัชฌิมะ อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยเหตุสามสถานเหล่านี้.

บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้่นวกะ
อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยเหตุสามสถาน คือ
อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยสถานที่หนึ่งนี้ว่า
เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่สงัดแล้ว สาวกทั้งหลายไม่
ศึกษาความสงัดตาม อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยสถานที่สองนี้ว่า
พระศาสดาตรัสถึงการละธรรม
เหล่าใด สาวกทั้งหลายไม่ละธรรมเหล่านั้น
อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยสถานที่สามนี้ว่า สาวก
ทั้งหลายเป็นผู้มักมาก ย่อหย่อน เป็นหัวหน้าในการท้อถอย
ทอดธุระในความสงัด. ภิกษุผู้่นวกะ
อันวิญญูชนพึงติเตียนได้ด้วยเหตุสามสถานเหล่านี้.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่สงัดแล้ว
สาวกทั้งหลายชื่อว่าไม่ศึกษา
ความสงัดตาม ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล.

การตามศึกษาเรื่องความสงัด

[๒๕] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่สงัดแล้ว
สาวกทั้งหลาย

ย่อมศึกษาความสงัดตาม ด้วยเหตุเพียงเท่าไร? ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
เมื่อพระศาสดาเสด็จ

อยู่สงัดแล้ว สาวกทั้งหลายในพระธรรมวินัยนี้ย่อมศึกษาความสงัดตาม คือ
พระศาสดาตรัสถึง

การละธรรมเหล่าใด สาวกทั้งหลายละธรรมเหล่านั้น ไม่เป็นผู้มักมาก
ไม่เป็นผู้ย่อหย่อนทอดธุระ
ในการห่อถอย เป็นหัวหน้าในความสงัด.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย บรรดาสาวกเหล่านั้น ภิกษุผู้เป็นเถระ
อันวิญญูชนพึงสรรเสริญ

ด้วยเหตุสามสถาน คือ อันวิญญูชนพึงสรรเสริญด้วยสถานที่หนึ่งนี้ว่า
เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่

สงัดแล้ว สาวกทั้งหลายศึกษาความสงัดตาม

อันวิญญูชนพึงสรรเสริญด้วยสถานที่สองนี้ว่า พระ-

*ศาสดาตรัสถึงการละธรรมเหล่าใด สาวกทั้งหลายละธรรมเหล่านั้น
อันวิญญูชนพึงสรรเสริญด้วย

สถานที่สามนี้ว่า สาวกทั้งหลายไม่เป็นผู้มักมาก ไม่เป็นผู้ย่อหย่อน
ทอดธุระในความห่อถอย

เป็นหัวหน้าในความสงัด ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระ
อันวิญญูชนพึงสรรเสริญด้วย

เหตุสามสถานเหล่านี้.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย บรรดาสาวกเหล่านั้น ภิกษุผู้มีชฌิมะ
อันวิญญูชนพึงสรรเสริญ

ด้วยเหตุสามสถาน คือ อันวิญญูชนพึงสรรเสริญด้วยสถานที่หนึ่งนี้ว่า
เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่สงัด

แล้ว สาวกทั้งหลายศึกษาความสงบตาม
อวัณณชณพัสสรเสริญด้วยสถานที่สองนี้ว่า พระ-
*ศาสดาตรัสถึงการละธรรมเหล่าใด สาวกทั้งหลายละธรรมเหล่านั้น
อวัณณชณพัสสรเสริญด้วย
สถานที่สามนี้ว่า สาวกทั้งหลายไม่เป็นผู้มักมาก ไม่เป็นผู้ย่อหย่อน
ทอดธุระในความห่อถอย
เป็นหัวหน้าในความสงบ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีชณมิยะ
อวัณณชณพัสสรเสริญ
ด้วยเหตุสามสถานเหล่านี้.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย บรรดาสาวกเหล่านั้น ภิกษุผู้ผนวกะ
อวัณณชณพัสสรเสริญ
ด้วยเหตุสามสถาน คือ อวัณณชณพัสสรเสริญด้วยสถานที่หนึ่งนี้ว่า
เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่
สงบแล้ว สาวกทั้งหลายศึกษาความสงบตาม
อวัณณชณพัสสรเสริญด้วยสถานที่สองนี้ว่า
พระศาสดาตรัสถึงการละธรรมเหล่าใด สาวกทั้งหลายละธรรมเหล่านั้น
อวัณณชณพัสสรเสริญ
ด้วยสถานที่สามนี้ว่า สาวกทั้งหลายไม่เป็นผู้มักมาก ไม่เป็นผู้ย่อหย่อน
ทอดธุระในความห่อถอย
เป็นหัวหน้าในความสงบ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้ผนวกะ
อวัณณชณพัสสรเสริญด้วย
เหตุสามสถานเหล่านี้.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อพระศาสดาเสด็จอยู่สงบแล้ว สาวกทั้งหลาย
ชื่อว่าศึกษา
ความสงบตาม ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล.

[๒๖] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย บรรดาธรรมดังกล่าวแล้วนั้น
โลภะและโทสะ เป็น
ธรรมลามก มัชฌิมาปฎิปปทา เพื่อละโลภะและโทสะมีอยู่ ทำความเห็น
ทำความรู้ ย่อมเป็นไปเพื่อ
เข้าไปประจักษ์ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ก็มัชฌิมาปฎิปปาทินั้น

ทำความเข้าใจ ทำความรู้อย่อมเป็นไปได้เพื่อเข้าไปประจักษ์ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

เป็นไฉน? อริยมรรคมีองค์ ๘ นี่แล คือ เห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ
การงานชอบ

เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
มัชฌิมาปฏิปทา

นี่นั่นแล ทำความเห็น ทำความรู้ เป็นไปได้เพื่อเข้าไปประจักษ์ เพื่อความรู้ยิ่ง
เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน.

การปฏิบัติสายกลาง

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย บรรดาธรรมดังกล่าวแล้วนั้น
ความโกรธและความผูกโกรธไว้

เป็นธรรมลามก ... ความลบหลู่และความตีเสมอ เป็นธรรมลามก ...
ความริษยาและความตระหนี่

เป็นธรรมลามก ... ความเจ้าเล่ห์และความโอ้อวด เป็นธรรมลามก ...
ความหิวตื้อและความแข่งดี

เป็นธรรมลามก ... ความถือตัวและความดูหมิ่น เป็นธรรมลามก ...
ความเมาและความเล่นเล่อ เป็น

ธรรมลามก มัชฌิมาปฏิปทาเพื่อละความเมาและความเล่นเล่อมีอยู่
ทำความเข้าใจ ทำความรู้อย่อม

เป็นไปได้เพื่อเข้าไปประจักษ์ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

มัชฌิมาปฏิปทานั้น ทำความเห็น ทำความรู้ ย่อมเป็นไปได้เพื่อเข้าไปประจักษ์
เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อ

ตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เป็นไฉน? อริยมรรคมีองค์ ๘ นี่แล คือ เห็นชอบ ดำริชอบ
เจรจาชอบ

การงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

มัชฌิมาปฏิปทานี้แล ทำความเห็น ทำความรู้ ย่อมเป็นไปได้เพื่อเข้าไปประจักษ์
เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อ

ตรัสรู้ เพื่อนิพพาน.

ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวภาษิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชม
ยินดีภาษิตของท่าน
พระสารีบุตร ฉะนั้นแล.

จบ ธรรมทนายาสสูตร ที่ ๓

๔. กยเกรวสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่เป็นภัยและน่าหวาดกลัว

[๒๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิก

เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี. ครั้นนั้นแล
ชาณุโสณิพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

[๒๘] ชาณุโสณิพราหมณ์นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
ข้าแต่ท่านพระโคตม กุลบุตรเหล่าใดมีศรัทธา ออกบวชเป็นบรรพชิต
อุทิศเฉพาะท่านพระโคตม
ท่านพระโคตมทรงเป็นหัวหน้าของกุลบุตรเหล่านั้น
ทรงมีอุปการะมากแก่กุลบุตรเหล่านั้น ทรงยัง
กุลบุตรเหล่านั้นให้ถือเอาตาม และประชุมชนนั้น
ย่อมปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านพระโคตม
หรือ? พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ ข้อนี้อย่างนั้น ดูกรพราหมณ์
ข้อนี้อย่างนั้น
กุลบุตรเหล่าใดมีศรัทธา ออกบวชเป็นบรรพชิตอุทิศเฉพาะเรา
เราเป็นหัวหน้าของกุลบุตรเหล่านั้น
มีอุปการะมากแก่กุลบุตรเหล่านั้น ยังกุลบุตรเหล่านั้นให้ถือเอาตาม
และประชุมชนนั้น ย่อม
ปฏิบัติตามแบบอย่างของเรา.

[๒๙] ชา. ข้าแต่ท่านพระโคตม เสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
ยากที่จะเป็นอยู่ได้ ในภาวะที่โดดเดี่ยว ความสงัดกาย ยากที่จะทำได้
ยากที่จะยินดีได้ ป่าทั้งหลาย
ประหนึ่งจะชักพาใจของภิกษุผู้ยังไม่ได้สมาธิไปเสีย.

ภ. ข้อนี้เป็นอย่างนั้น พรหมณ์ ข้อนี้เป็นอย่างนั้น พรหมณ์
เสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว ยากที่จะเป็นอยู่ได้ ในภาวะที่โดดเดี่ยว
ความสงัดกาย ยากที่จะ
ทำได้ ยากที่จะยินดีได้
ป่าทั้งหลายประหนึ่งจะชักพาใจของพระภิกษุผู้ยังไม่ได้สมาธิไปเสีย.

[๓๐] ภ. ดูกรพรหมณ์ แม้เราเมื่อเป็นโพธิสัตว์
ยังมิได้ตรัสรู้ก่อนตรัสรู้ทีเดียว
ได้มีความดำริตั้งนี้ว่า เสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
ยากที่จะเป็นอยู่ได้ ในภาวะ
ที่โดดเดี่ยว ความสงัดกาย ยากที่จะทำได้ ยากที่จะยินดีได้
ป่าทั้งหลายประหนึ่งว่าจะชักพาใจ
ของภิกษุผู้ยังไม่ได้สมาธิไปเสีย.

[๓๑] ดูกรพรหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า
สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใด
เหล่าหนึ่ง มีกายกรรมไม่บริสุทธิ์ ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
สมณพรหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น
ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล เพราะโทษ
ของตน คือ มีกายกรรมไม่บริสุทธิ์เป็นเหตุ. ส่วนเรามีกายกรรมไม่บริสุทธิ์
เสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว หามิได้ เราเป็นผู้มีกายกรรมบริสุทธิ์.
พระอริยะเหล่าใด มีกายกรรม
บริสุทธิ์ ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
บรรดาพระอริยะเหล่านั้น เราก็

เป็นพระอริยะองค์หนึ่ง ดุกรพราหมณ์
เราเห็นชัดซึ่งความเป็นผู้มีกายกรรมอันบริสุทธิ์นี้ในตน
จึงถึงความเป็นผู้มีขนตกโดยยิ่ง เพื่ออยู่ในป่า.

ทรงกำหนดรู้เสนาสนะ ๑๖

[๓๒] ดุกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า
สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
มีวชิกรรมไม่บริสุทธิ์ ... มีมโนกรรมไม่บริสุทธิ์ ... มีอาชีวะไม่บริสุทธิ์
ย่อมเสพเสนาสนะอัน

สงัดที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น
ย่อมเรียกร้องความกลัวและ

ความขลาดอันเป็นอกุศล เพราะโทษของตน คือ มีอาชีวะไม่บริสุทธิ์เป็นเหตุ
ส่วนเรามีอาชีวะไม่

บริสุทธิ์เสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยวหาไม่ได้
เราเป็นผู้มีอาชีวะบริสุทธิ์.

พระอริยะเหล่าใดมีอาชีวะบริสุทธิ์ เสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว บรรดา-

*พระอริยะเหล่านั้น เราก็เป็นองค์หนึ่ง ดุกรพราหมณ์
เราเห็นชัดซึ่งความเป็นผู้มีอาชีวะบริสุทธิ์
นี้ในตนจึงถึงความเป็นผู้มีขนตกโดยยิ่ง เพื่ออยู่ในป่า.

[๓๓] ดุกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า
สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
มีความอยากได้ มีราคะกล้าในกามทั้งหลาย ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็น

ป่าเปลี่ยว สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น
ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล

เพราะโทษของตน คือ
มีความอยากได้มากและมีราคะกล้าในกามทั้งหลายเป็นเหตุ ดุกรพราหมณ์
ส่วนเรามีความอยากได้มาก มีราคะกล้าในกามทั้งหลาย เสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็น

ป่าเปลี่ยว หาไม่ได้ เราเป็นผู้ไม่มีความอยากได้. พระอริยะเหล่าใด
ไม่มีความอยากได้ เสพเสนา

อันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว บรรดาพระอริยะเหล่านั้น
เราก็คือน้องคนหนึ่ง ดุกรพราหมณ์
เราเห็นชัดซึ่งความเป็นผู้ไม่มีความอยากได้นี้ในตน
จึงถึงความเป็นผู้มีขนตกโดยยั้ง เพื่อยัง
ในป่า.

[๓๔] ดุกรพราหมณ์
เรานั้นได้มีความดำริดังนี้ว่าสมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
มีจิตพยาบาท มีความดำริในใจชั่ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น
ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล เพราะโทษ
ของตน คือ ความมีจิตพยาบาทและมีความดำริในใจชั่วเป็นเหตุ.
ส่วนเรามีจิตพยาบาท มีความ
ดำริในใจชั่ว เสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว หามิได้
เราเป็นผู้มีจิตประกอบ
ด้วยเมตตา. พระอริยะเหล่าใด มีจิตประกอบด้วยเมตตา
เสพเสนาสนะอันสงัดที่เป็นป่าและ
เป็นป่าเปลี่ยว บรรดาพระอริยะเหล่านั้น เราก็คือน้องคนหนึ่ง ดุกรพราหมณ์
เราเห็นชัดซึ่งความ
เป็นผู้มีจิตประกอบด้วยเมตตานี้ในตน จึงถึงความเป็นผู้มีขนตกโดยยั้ง
เพื่อยังในป่า.

[๓๕] ดุกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริอย่างนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์
เหล่าใด
เหล่าหนึ่ง อันถิ่นมיתהกลุ่มรุ่มแล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น
ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล เพราะโทษ
ของตน คือ ถูกถิ่นมיתהกลุ่มรุ่มเป็นเหตุ. ส่วนเราอันถิ่นมיתהกลุ่มรุ่มแล้ว
เสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว หามิได้ เราเป็นผู้ปราศจากถิ่นมיתה
พระอริยะเหล่าใด ปราศจาก

ถิ่นมิทธะ เสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
บรรดาพระอริยะเหล่านั้น เราก็
เป็นองค์หนึ่ง ดุกรพราหมณ์
เราเห็นชัดซึ่งความเป็นผู้ปราศจากถิ่นมิทธะนี้ในตน จึงถึงความเป็น
ผู้มีชนตกโดยยิ่ง เพื่ออยู่ในป่า.

[๓๖] ดุกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า
สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่า
หนึ่ง ฟุ้งซ่าน มีจิตไม่สงบระงับ ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น
ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล เพราะโทษ
ของตน คือ ความฟุ้งซ่านและมีจิตไม่สงบ ระงับเป็นเหตุ. ดุกรพราหมณ์
ส่วนเราฟุ้งซ่าน
มีจิตไม่สงบระงับ เสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว หามิได้
เราเป็นผู้จิตสงบ
ระงับแล้ว. พระอริยะเหล่าใด มีจิตสงบระงับ เสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็น
ป่าเปลี่ยว บรรดาพระอริยะเหล่านั้น เราก็เป็นองค์หนึ่ง ดุกรพราหมณ์
เราเห็นชัดซึ่งความเป็น
ผู้มีจิตสงบระงับนี้ในตน จึงถึงความเป็นผู้มีชนตกโดยยิ่ง เพื่ออยู่ในป่า.

[๓๗] ดุกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์
เหล่าใด
เหล่าหนึ่ง มีความสงสัยเคลือบแคลง ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น
ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล เพราะโทษ
ของตน คือ มีความสงสัยและเคลือบแคลงเป็นเหตุ,
ส่วนเรามีความสงสัยเคลือบแคลง เสพ-
*เสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว หามิได้
เราเป็นผู้ข้ามความเคลือบแคลงเสียแล้ว.

พระอริยะเหล่าใด ข้ามความเคลือบแคลงเสียแล้ว เสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็น

ป่าเปลี่ยว บรรดาพระอริยะเหล่านั้น เราก็เป็นองค์หนึ่ง ดูกรพราหมณ์
เราเห็นชัดซึ่งความ

เป็นผู้ข้ามความเคลือบแคลงนี้ในตน จึงถึงความเป็นผู้มีขณตกโดยยิ่ง
เพื่ออยู่ในป่า.

[๓๘] ดูกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์
เหล่าใด

เหล่าหนึ่ง ยกตนชมผู้อื่น ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว

สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น
ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล เพราะโทษ
ของตน คือ ความยกตนและชมผู้อื่นเป็นเหตุ. ส่วนเรายกตน ชมผู้อื่น.
เสพเสนาสนะ

อันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว หามิได้ เราเป็นผู้ไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น.
พระอริยะเหล่าใด

เป็นผู้ไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
บรรดาพระ

อริยะเหล่านั้น เราก็เป็นองค์หนึ่ง ดูกรพราหมณ์
เราเห็นชัดซึ่งความเป็นผู้ไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น
นี้ในตน จึงถึงความเป็นผู้มีขณตกโดยยิ่ง เพื่ออยู่ในป่า.

[๓๙] ดูกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์
เหล่าใด

เหล่าหนึ่ง เป็นผู้หวาดหวั่น มีชาติแห่งคนขลาด ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็น

ป่าเปลี่ยว สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น
ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดเป็นอันอกุศล

เพราะโทษของตน คือ มีความหวาดหวั่นและมีชาติแห่งคนขลาดเป็นเหตุ.
ส่วนเราเป็นผู้หวาดหวั่น

มีชาติแห่งคนขลาด เสพเสนาสนะอันสงัดที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว หามิได้
เราเป็นผู้ปราศจาก

ความหวาดกลัว. พระอริยะเหล่าใด ปราศจากความหวาดกลัว
เสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่า

และเป็นป่าเปลี่ยว บรรดาพระอริยะเหล่านั้น เราก็เป็นองค์หนึ่ง ดูกรพราหมณ์
เราเห็นชัดซึ่ง

ความเป็นผู้ปราศจากความหวาดกลัวนี้ในตน จึงถึงความเป็นผู้มีชนตกโดยยัง
เพื่ออยู่ในป่า.

[๔๐] ดูกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์
เหล่าใด

เหล่าหนึ่ง ปรรณาลากสักการะและความสรรเสริญ

ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็น

ป่าเปลี่ยว สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น

ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล

เพราะโทษของตน คือ

ความปรรณาลากสักการะและความสรรเสริญเป็นเหตุ. ส่วนเราปรรณาลากสักการะและความสรรเสริญ

เสพเสนาสนะอันสงัด

ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว หามิได้ เรา

เป็นผู้มีความปรรณาน้อย. พระอริยะเหล่าใด มีความปรรณาน้อย

เสพเสนาสนะอันสงัด

ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว บรรดาพระอริยะเหล่านั้น เราก็เป็นองค์หนึ่ง

ดูกรพราหมณ์ เราเห็น

ชัดซึ่งความเป็นผู้ปรรณาน้อยนี้ในตน จึงถึงความเป็นผู้มีชนตกโดยยัง

เพื่ออยู่ในป่า.

[๔๑] ดูกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์
เหล่าใด

เหล่าหนึ่ง เป็นผู้เกียจคร้าน มีความเพียรเลวทราม ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่า

และเป็นป่าเปลี่ยว สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น

ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็น

อกุศล เพราะโทษของตน

คือความเป็นผู้เกียจคร้านและมีความเพียรเลวทรามเป็นเหตุ. ส่วนเรา

เป็นผู้เกียจคร้าน มีความเพียรเลวทราม เสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว

หาได้ เราเป็นผู้ปรารถนาความเพียร. พระอริยะเหล่านี้ได้ ปรารถนาความเพียร
เสพเสนาสนะอันสงัด

ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว บรรดาพระอริยะเหล่านั้น เราก็เป็นองค์หนึ่ง
ดูกรพราหมณ์ เราเห็นชัด

ซึ่งความเป็นผู้ปรารถนาความเพียรนี้ในตน จึงถึงความเป็นผู้มีขณตกโดยยิ่ง
เพื่ออยู่ในป่า.

[๔๒] ดูกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า
สมณะหรือพราหมณ์เหล่านี้

เหล่านี้ มีสติหลงลืม ไม่มีสัมปชัญญะ ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว

สมณพราหมณ์เหล่านั้น ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล
เพราะโทษของตน

คือ ความเป็นผู้มีสติหลงและไม่มีสัมปชัญญะเป็นเหตุ. ส่วนเรามีสติหลงลืม
ไม่มีสัมปชัญญะ

เสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว หาได้ เราเป็นผู้มีสติตั้งมั่น.
พระอริยะ

เหล่านี้มีสติตั้งมั่น เสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
บรรดาพระอริยะเหล่านั้น

เราก็เป็นองค์หนึ่ง ดูกรพราหมณ์ เราเห็นชัดซึ่งความเป็นผู้มีสติตั้งมั่นนี้ในตน
จึงถึงความเป็นผู้

มีขณตกโดยยิ่ง เพื่ออยู่ในป่า.

[๔๓] ดูกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์
เหล่านี้

เหล่านี้ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตหมุนไปผิด ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว

สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น

ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล เพราะโทษ

ของตน คือ ความเป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นและมีจิตหมุนไปผิดเป็นเหตุ.

ส่วนเรามีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิต

หมุนไปผิด เสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว หามิได้
เราเป็นผู้ถึงพร้อมด้วย

สมาธิ. พระอริยะเหล่าใด ถึงพร้อมด้วยสมาธิ เสพเสนาสนะอันสงัด
ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว

บรรดาพระอริยะเหล่านั้น เราก็คือองค์หนึ่ง ดูกรพราหมณ์
เราเห็นชัดซึ่งความพร้อมด้วยสมาธิ

นี้ในตน จึงถึงความเป็นผู้มีขณตกโดยยิ่ง เพื่ออยู่ในป่า.

[๔๔] ดูกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริตั้งนี้ว่า
สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง

มีปัญญาทราม เป็นไป ย่อมเสพเสนาสนะ ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
สมณพราหมณ์ผู้เจริญ

เหล่านั้น ย่อมเรียกร้องความกลัวและความขลาดอันเป็นอกุศล
เพราะโทษของตน คือ ความ

เป็นผู้มีปัญญาทรามและเป็นไปเป็นเหตุ ส่วนเรามีปัญญาทราม เป็นไป
เสพเสนาสนะอันสงัด

ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยวหามิได้ เราเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา.
พระอริยะเหล่าใด ถึงพร้อม

ด้วยปัญญาเสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยว
บรรดาพระอริยะเหล่านั้น เราก็คือ

เป็นองค์หนึ่ง ดูกรพราหมณ์ เราเห็นชัดซึ่งความถึงพร้อมด้วยปัญญานี้ในตน
จึงถึงความเป็นผู้

มีขณตกโดยยิ่ง เพื่ออยู่ในป่า.

จบปริยาย ๑๖

[๔๕] ดูกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริว่า ไฉนหนอ
เราพึงอยู่ในราตริที่รู้จักกัน ที่

กำหนดกันว่า ที่สิบสี่ ที่สิบห้า และที่แปดแห่งปักขเห็นปานนั้น
พึงอยู่ในเสนาสนะ คือ

อารามเจติย์ วนเจติย์ รุกขเจติย์ อันน่าสะพึงกลัว น่าขนพองสยองเกล้า
เห็นปานนั้น. ถ้ากระไร

เราพึงเห็นความกลัวและความขลาดนั้น ดังนี้. ดูกรพราหมณ์ โดยสมัยอื่น
เรานั้นอยู่ในราตริที่รู้จักกัน

ที่กำหนดกันว่า ที่สิบสี่ ที่สิบห้า และที่แปดแห่งปักข เห็นปานนั้น
อยู่ในเสนาสนะ คือ

อารามเจติย วนเจติย รุกขเจติย อันนาสะพิงกลว น้าชนพองสยองเกล้า
เห็นปานนั้น ดูกร

พราหมณ์ ก็เมื่อเราอยู่ในเสนาสนะนั้น เนื่อกาก็ดี นกยุงทำไมให้ตกลงมาก็ดี
หรือว่าลมพัด

โบไม่ให้ตกลงมาก็ดี. ดูกรพราหมณ์ เรานั้นได้มีความดำริอย่างนี้ว่า
ความกลัวและความขลาดนั้น

นั้นมาเป็นแน่. เรานั้นได้มีความดำริว่า อย่างไรหนอ
เราจึงเป็นผู้หวังภัยอยู่โดยแท้ ไฉนหนอ

ความกลัวและความขลาดนั้น ย่อมมาถึงเราผู้เป็นอยู่อย่างไรรู้
เราผู้เป็นอยู่อย่างนั้นๆ แล พึง

กำจัดความกลัวและความขลาดนั้นเสีย ดังนี้.

ดูกรพราหมณ์ ความกลัวและความขลาดนั้น
ย่อมมาถึงเราผู้กำลังเดินจงกรมอยู่. เรานั้น

จะไม่ยั้ง ไม่นั่ง ไม่นอนเลย ตราบที่เรายังเดินจงกรมอยู่
ย่อมกำจัดความกลัวและความขลาด
นั้นได้.

ดูกรพราหมณ์ เมื่อเรานั้นยืนอยู่ ความกลัวและความขลาดนั้นย่อมมา.
เรานั้นจะไม่เดิน

จงกรม ไม่นั่ง ไม่นอนเลย ตราบเท่าที่เรายังยืนอยู่
ย่อมกำจัดความกลัวและความขลาดนั้นได้.

ดูกรพราหมณ์ เมื่อเรานั้นนั่งอยู่ ความกลัวความขลาดนั้นย่อมมา.
เรานั้นจะไม่นอน

ไม่ยั้ง ไม่เดินจงกรมเลย ตราบเท่าที่เราที่นั่งอยู่
ย่อมกำจัดความกลัวและความขลาดนั้นได้.

ดูกรพราหมณ์ เมื่อเรานั้นนอนอยู่ ความกลัวและความขลาดนั้นย่อมมา.
เรานั้นจะไม่

นั่ง ไม่ยั้ง ไม่เดินจงกรมเลย ตราบเท่าที่เรายังนอนอยู่
ย่อมกำจัดความกลัวและความขลาด
นั้นได้.

สัตว์ผู้ไม่หลุมหลง

[๔๖] ดุกรพราหมณ์ มีอยู่ สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง
ย่อมสำคัญกลางคืนแท้ๆ ว่า

กลางวัน ย่อมสำคัญกลางวันแท้ๆ ว่า กลางคืน

เราย่อมกล่าวความสำคัญอย่างนี้ ในเพราะอยู่

ด้วยความหลงของสมณพราหมณ์เหล่านั้น. ดุกรพราหมณ์

ส่วนเราย่อมสำคัญกลางคืนว่า กลาง

คืน ย่อมสำคัญกลางวันว่า กลางวัน. ดุกรพราหมณ์ บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูก
พึงกล่าวคำได้ว่า

สัตว์ผู้มีความไม่หลงเป็นธรรมดา เกิดขึ้นในโลก

เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อ

ความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล
เพื่อความสุขแก่เทวดา

และมนุษย์ทั้งหลาย, บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูก พึงกล่าวคำนั้นกะเราเท่านั้นว่า
สัตว์ผู้มีความไม่

หลงเป็นธรรมดา เกิดขึ้นในโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก
เพื่อความสุขแก่ชน

เป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข
แก่เทวดาและมนุษย์

ทั้งหลาย.

[๔๗] ดุกรพราหมณ์ ความเพียรเราได้ปรารภแล้ว ไม่ย่อหย่อน
สติตั้งมั่นไม่ผันเพื่อน

กายสงบระงับแล้ว ไม่ระส่ำระสาย จิตตั้งมั่น มีอารมณ์แน่วแน่ ดุกรพราหมณ์
เรานั้นสังกัด

จากกาม สังกัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกมีวิจารณ์

มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ บรรลุ

ทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในกายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก
ไม่มีวิจารณ์ เพราะ

วิตกวิจารณ์สงบไป มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ เพราะมีปีติสิ้นไป มีอุเบกขา
มีสติสัมปชัญญะและ

เสวยสุขด้วยกาย บรรลุดุติยฌาน ที่พระอริยสาวกทั้งหลายสรรเสริญว่า
ผู้ได้ฌานนี้เป็นผู้มี

อุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข บรรลุดุตตฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกข์และดับ

โสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่.

[๔๘] เรานั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลสเครื่องยียวน
ปราศจาก

อุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ถึงความไม่หวั่นไหวอย่างนี้
ย่อมโน้มน้อมจิตไป

เพื่อบุพเพนิวาสานุสติญาณ. เรานั้นย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ
ระลึกชาติ

หนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง
ยี่สิบชาติบ้าง

สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง
แสนชาติบ้าง

ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง
ตลอดสังวัฏฏ์วิวัฏฏ์เป็น

อันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหาร

อย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้

ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น

มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพนั้น

แล้ว ได้มาเกิดในภพนี้. เราย่อมระลึกถึงขั้นที่ที่เคยอยู่อาศัยได้เป็นอันมาก
พร้อมทั้งอาการ

พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้. ดูกรพราหมณ์ วิชาที่หนึ่งนี้แล
เราบรรลุแล้ว ในปฐมยาม

แห่งราตรี กำจัดอวิชชาเสียได้ วิชาก็เกิดขึ้น กำจัดความมืดเสียได้
ความสว่างก็เกิดขึ้น

เหมือนเมื่อบุคคลไม่ประมาท มีความเพียรเพากิเลสให้เราร้อน สงตนไปแล้วอยู่
ฉะนั้น.

ทรงบรรลुวิชาในราตรีทั้ง ๓

[๔๙] เรานั้นเมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลสเครื่องยียวน
ปราศจาก

อุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ถึงความไม่หวั่นไหวอย่างนี้
โน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้จติ

และอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย. เรานั้นเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว
ประณีต มีผิว

พรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์
ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อม

รู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต
วจีทุจริต มโนทุจริต

ติเตียนพระอริยะ เป็นมิจฉาติญฺฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาติญฺฐิ
เมื่อตายไป เขาเข้าถึงอบาย

หุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต
มโนสุจริต ไม่ติเตียน

พระอริยะ เป็นสัมมาติญฺฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาติญฺฐิ
เมื่อตายไปเขาเข้าถึงสุคติโลก

สวรรค์ดังนี้. เรานั้นย่อมเห็นหมู่สัตว์กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลวประณีต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณ

ทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์
ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็น

ไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้. ดูกรพราหมณ์ วิชาที่สองนี้แล
เราบรรลุแล้วในมัชฌิมยาม

แห่งราตรี กำจัดอวิชาเสียได้ วิชาก็เกิดขึ้น กำจัดความมืดเสียได้
ความสว่างก็เกิดขึ้น

เหมือนเมื่อบุคคลไม่ประมาท มีความเพียรเพากิเลสให้เราร้อน สงตนไปแล้วอยู่
ฉะนั้น.

[๕๐] เรานั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลสเครื่องยียวน
ปราศจาก

อุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ถึงความไม่หวั่นไหวอย่างนี้
โน้มน้อมจิตใจไปเพื่อ

อัสวักขยญาณ ได้รู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ
นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา

เหล่านี้อาสวะ นี่อาสวสมุทัย นี่อาสวนิโรธ นี่อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา.
เมื่อเรานั้นรู้เห็นอย่างนี้

จิตก็หลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภवासวะ แม้จากอวิชชาสวะ
เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มี

ญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว ได้รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำ ทำ

เสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มี. ดุกรพราหมณ์ วิชชาที่สามนี้แล
เราบรรลุแล้ว

ในปัจฉิมยามแห่งราตรี กำจัดอวิชชาเสียได้แล้ว วิชชาก็เกิดขึ้น
กำจัดความมืดเสียได้แล้ว ความ

สว่างก็เกิดขึ้นเหมือนเมื่อบุคคลไม่ประมาท มีความเพียรเพากิเลสให้เราร้อน
สรงตนไปแล้วอยู่

ฉะนั้น.

[๕๑] ดุกรพราหมณ์ บางคราว ท่านจะพึงมีความดำริอย่างนี้ว่า
แม้วันนี้พระสมณโคดม

ยังไม่ปราศจากราคะ ยังไม่ปราศจากโทสะ ยังไม่ปราศจากโมหะเนannon
เพราะฉะนั้น จึงยังเสพ

เสนาสนะอันสงัด ทั้งที่เป็นป่าและเป็นป่าเปลี่ยวอยู่ ดังนี้. ดุกรพราหมณ์ ข้อนี้
ท่านอย่าเห็นอย่าง

นั้นเลย. ดุกรพราหมณ์ เราเห็นอำนาจประโยชน์สองอย่าง คือ
เห็นความอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน

ของตนหนึ่ง อนุเคราะห์ประชุมชนผู้เกิด ณ ภายหลังหนึ่ง
จึงเสพเสนาสนะอันสงัด ที่เป็นป่า

และเป็นป่าเปลี่ยว.

ชาณุโสณิพราหมณ์ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

[๕๒] ชา. ประชุมชนผู้เกิด ณ ภายหลังนี้
เป็นอันท่านพระโคตมอนุเคราะห์อยู่แล้ว

เพราะท่านเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิต

ของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระโคตมผู้เจริญ ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย
เปรียบเทียบ

บุคคลหายของทีคว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง
หรือสองประทีปในที่มืดด้วยหวังว่า

ผู้มีจักขุจักเห็นรูป ฉะนั้น ข้าพเจ้านี้ขอถึงท่านพระโคตม
พระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ ว่าเป็น

สมณะ ขอท่านพระโคตมจงจำข้าพเจ้าว่า

เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสมณะตลอดชีวิต
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ดังนี้แล.

จบ ภยเกรวสูตร

๕. อนังคนสูตร

ว่าด้วยผู้ไม่มีกิเลส

[๕๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ

พระวิหารเชตวันอารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี

เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย. ภิกษุ

เหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว.

บุคคล ๔ จำพวก

[๕๔] ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวคำนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคล
๔ พวก

เหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๔ พวกนั้นเป็นไฉน? ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
บุคคลบางคนใน

โลกนี้ มีกิเลส แต่ไม่รู้ตามเป็นจริงว่า เรามีกิเลสในภายใน. อนึ่ง
บุคคลบางคนในโลกนี้ มี

กิเลส รู้ตามเป็นจริงว่า เรามีกิเลสในภายใน. บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่มีกิเลส
แต่ไม่รู้ตาม

เป็นจริงว่า เราไม่มีกิเลสในภายใน อนึ่ง บุคคลในโลกนี้ ไม่มีกิเลส
รู้ตามเป็นจริงว่า เราไม่มี
กิเลสในภายใน.

ในบุคคล ๔ พวกนั้น บุคคลใดมีกิเลส แต่ไม่รู้ตามเป็นจริงว่า
เรามีกิเลสในภายใน

บุคคลสองพวกที่มีกิเลสเหมือนกันนี้ บุคคลนี้ บัณฑิตกล่าวว่า
เป็นบุรุษเลวทราม. ในบุคคล

๔ พวกนั้น บุคคลใดมีกิเลส รู้ตามเป็นจริงว่า เรามีกิเลสในภายใน
บุคคลสองพวกที่มีกิเลส

เหมือนกันนี้ บุคคลนี้ บัณฑิตกล่าวว่า เป็นบุรุษประเสริฐ.

ในบุคคล ๔ พวกนั้น บุคคลไม่มีกิเลส แต่ไม่รู้ตามเป็นจริงว่า
เราไม่มีกิเลสในภายใน

บุคคลสองพวกที่ไม่มีกิเลสเหมือนกันนี้ บุคคลนี้ บัณฑิตกล่าวว่า
เป็นบุรุษเลวทราม. ในบุคคล

๔ พวกนั้น บุคคลใดไม่มีกิเลสรู้ตามเป็นจริงว่า เราไม่มีกิเลสในภายใน
บุคคลสองพวกที่ไม่มี

กิเลสเหมือนกันนี้ บุคคลนี้ บัณฑิตกล่าวว่า เป็นบุรุษประเสริฐ.

[๕๕] เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว

ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวคำนี้

กะท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรพระสารีบุตรผู้มีอายุ อะไรหนอเป็นเหตุ
อะไรหนอเป็นปัจจัย ที่เป็น

เครื่องทำให้บุคคลสองพวก ผู้มีกิเลสเหมือนกันนี้ คนหนึ่ง บัณฑิตกล่าวว่า
เป็นบุรุษเลวทราม

คนหนึ่งบัณฑิตกล่าวว่า เป็นบุรุษประเสริฐ ดูกรพระสารีบุตรผู้มีอายุ
อะไรหนอเป็นเหตุ อะไร

หนอเป็นปัจจัย ที่เป็นเครื่องทำให้บุคคลสองพวกผู้ไม่มีกิเลสเหมือนกันนี้
คนหนึ่งบัณฑิตกล่าวว่า

เป็นบุรุษเลวทราม คนหนึ่งบัณฑิตกล่าวว่า เป็นบุรุษประเสริฐ.

สา. ดูกรท่านผู้มีอายุ ในบุคคล ๔ พวกนั้น บุคคลใดมีกิเลส
แต่ไม่รู้ตามเป็นจริงว่า

เรามีกิเลสในภายใน ข้อนี้ อันบุคคลนั้นพึงหวังได้ คือ
เขาจักไม่ยังความพอใจให้เกิด จักไม่

พยายาม จักไม่ปรารถนาความเพียร เพื่อละกิเลสนั้นเสีย. เขาจักเป็นผู้มีราคะ
โทสะ โมหะ มี

กิเลส มีจิตเศร้าหมอง ทำกालะ เหมือนภาชนะสัมฤทธิ์
ที่บุคคลนำมาแต่ร้านตลาด หรือแต่

สกุลช่างทอง อันละอองและสนิมจับอยู่โดยรอบ
เจ้าของก็ไม่ใช้และไม่ขัดสีภาชนะสัมฤทธิ์นั้น

ซ้ำเก็บมันไว้ในที่มีละออง เมื่อเป็นอย่างนี้ สมัยอื่น ภาชนะสัมฤทธิ์นั้น
จะพึงเป็นของเศร้า

หมอง สนิมจับยิ่งขึ้น ฉะนั้นใด.

ม. อย่างนั้นหรือ ท่านผู้มีอายุ?

สา. อย่างนั้นแหละ ท่านผู้มีอายุ บุคคลนี้ก็ฉะนั้นนั้น ยังมีกิเลส
แต่ไม่รู้ตามเป็นจริงว่า

เรามีกิเลสในภายใน ข้อนี้ อันบุคคลนั้นพึงหวังได้ คือ
เขาจักไม่ยังความพอใจให้เกิด จักไม่

พยายาม จักไม่ปรารถนาความเพียร เพื่อละกิเลสนั้นเสีย. เขาจักเป็นผู้มีราคะ
โทสะ โมหะ

มีกิเลส มีจิตเศร้าหมอง ทำกาละ

สา. ดูกรท่านผู้มีอายุ ในบุคคล ๔ พวกนั้น บุคคลใดมีกิเลส
รู้ตามเป็นจริงว่า เรามี

กิเลสในภายใน ข้อนี้ อันบุคคลอันพึงหวังได้ คือ เขาจักยังความพอใจให้เกิด
จักพยายาม

จักปรารถนาความเพียร เพื่อละกิเลสนั้นเสีย. เขาจักเป็นผู้ไม่มีราคะ โทสะ โมหะ
ไม่มีกิเลส

มีจิตไม่เศร้าหมอง ทำกาละ เปรียบเหมือนภาชนะสัมฤทธิ์
ที่บุคคลนำมาแต่ร้านตลาด หรือแต่

สกุลช่างทอง อันละอองและสนิมจับอยู่โดยรอบ
เจ้าของใช้ขัดสีภาชนะสัมฤทธิ์นั้น และไม่

เก็บมันไว้ในที่มีละออง เมื่อเป็นเช่นนี้

สมัยอื่นภาชนะสัมฤทธิ์จะเป็นของหมดจดผ่องใส

ฉันใด.

ม. อย่างนั้นหรือ ท่านผู้มีอายุ?

สา. อย่างนั้นแหละ ท่านผู้มีอายุ บุคคลนี้ก็ฉันนั้น มีกิเลส รู้ตามเป็นจริงว่า
เรามีกิเลส

ในภายใน ข้อนี้ อันบุคคลนั้นพึงหวังได้คือ เขาจักยังความพอใจให้เกิด
จักพยายาม จักปรารภ

ความเพียร เพื่อละกิเลสนั้นเสีย. เขาจักเป็นผู้ไม่มีราคะ โทสะ โมหะ ไม่มีกิเลส
มีจิตไม่

เศร้าหมอง ทำกาละ.

สา. ดูกรท่านผู้มีอายุ ในบุคคล ๔ พวกนั้น บุคคลใดไม่มีกิเลส
แต่ไม่รู้ตามเป็นจริงว่า

เราไม่มีกิเลสในภายใน ข้อนี้ อันบุคคลนั้นพึงหวังได้ คือ
เขาจักมณสิการสุกนิमित เพราะมณสิการ

สุกนิमितนั้น ราคะจักครอบงำจิตได้. เขาจักเป็นผู้มีราคะ โทสะ โมหะ มีกิเลส
มีจิต

เศร้าหมอง ทำกาละ. เปรียบเหมือนภาชนะสัมฤทธิ์
ที่บุคคลนำมาแต่ร้านตลาด หรือแต่สกุล

ช่างทอง อันหมดจดผ่องใส แต่เจ้าของไม่ได้ใช้สอย
ไม่ขัดสีภาชนะสัมฤทธิ์นั้น ซ้ำเก็บ

มันไว้ในที่มีละออง เมื่อเป็นเช่นนี้ สมัยอื่น ภาชนะสัมฤทธิ์นั้น
จะพึงเป็นของเศร้าหมอง

สนิมจับ ฉันใด.

ม. อย่างนั้นหรือ ท่านผู้มีอายุ?

สา. อย่างนั้นแหละ ท่านผู้มีอายุ บุคคลนี้ ก็ฉันนั้น ไม่มีกิเลส
แต่ไม่รู้ตามเป็น

จริงว่า เราไม่มีกิเลสในภายใน ข้อนี้ อันบุคคลนั้นพึงหวังได้ คือ
เขาจักมณสิการสุกนิमित

เพราะมณสิการสุกนิमितนั้น ราคะจักครอบงำจิตได้. เขาจักเป็นผู้มีราคะ โทสะ
โมหะ มีกิเลส

มีจิตเศร้าหมอง ทำกาละ.

สา. ดูกรท่านผู้มีอายุ ในบุคคล ๔ พวกนั้น บุคคลใดไม่มีกิเลส
รู้ตามเป็นจริงว่า
เราไม่มีกิเลสในภายใน ข้อนี้ อันบุคคลนั้นพึงหวังได้ คือ
เขาจักไม่มณสิการสุกนิมิต เพราะ
ไม่มณสิการสุกนิมิตนั้น ราคะจึงครอบงำจิตไม่ได้. เขาจักเป็นผู้ไม่มีราคะ โทสะ
โมหะ ไม่มี
กิเลส มีจิตไม่เศร้าหมอง ทำกาละ
เปรียบเหมือนภาชนะสัมฤทธิ์ที่บุคคลนำมาแต่ร้านตลาด หรือ
แต่สกุลช่างทองเป็นของหมดจด ผ่องใส เจ้าของใช้ ชัดสีภาชนะสัมฤทธิ์นั้น
และไม่เก็บมันไว้
ในที่มิละออง เมื่อเป็นเช่นนี้ สมัยอื่น ภาชนะสัมฤทธิ์นั้น
ก็พึงเป็นของหมดจดผ่องใสยิ่งขึ้น
ฉันใด.

ม. อย่างนั้นหรือ ท่านผู้มีอายุ?

สา. อย่างนั้นแหละ ท่านผู้มีอายุ บุคคลนี้ก็ฉันนั้น ไม่มีกิเลส
รู้ตามเป็นจริงว่า เรา
ไม่มีกิเลสในภายใน ข้อนี้ อันบุคคลนั้นพึงหวังได้ คือ
เขาจักไม่มณสิการสุกนิมิต เพราะไม่
มณสิการสุกนิมิตนั้น ราคะจักครอบงำจิตไม่ได้. เขาจักเป็นผู้ไม่มีราคะ โทสะ
โมหะ ไม่มีกิเลส
มีจิตไม่เศร้าหมอง ทำกาละ.

ดูกรท่านโมคคัลลานะ นี่แลเป็นเหตุ นี่แลเป็นปัจจัย
ที่เป็นเครื่องทำให้บุคคลสองพวก
ที่มีกิเลสเหมือนกันนี้ คนหนึ่ง บัณฑิตกล่าวว่า เป็นบุรุษเลวทราม คนหนึ่ง
บัณฑิตกล่าวว่า
เป็นบุรุษประเสริฐ อนึ่ง นี่แลเป็นเหตุ นี่แลเป็นปัจจัย
ที่เป็นเครื่องทำให้บุคคลสองพวก ที่
ไม่มีกิเลสเหมือนกันนี้ คนหนึ่ง บัณฑิตกล่าวว่า เป็นบุรุษเลวทราม คนหนึ่ง
บัณฑิตกล่าวว่า
เป็นบุรุษประเสริฐ.

ว่าด้วยอังกณะ

[๕๖] ม. ดูกรท่านผู้มีอายุ คำที่ท่านกล่าวว่า อังคณะๆ ดังนี้
คำนั้นเป็นชื่อของอะไร
หนอ?

สา. ดูกรท่านผู้มีอายุ คำว่า อังคณะนี้ เป็นชื่อของอิจฉาวจร
ที่เป็นบาปอกุศล.

[๕๗] ดูกรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า

เราพึงเป็นผู้ต้องอาบัติหนอ แต่ภิกษุทั้งหลาย อย่าพึงรู้เราว่าต้องอาบัติเลย
นี้เป็นฐานะที่จะมีได้.

ภิกษุทั้งหลายพึงรู้ภิกษุนั้นว่า ต้องอาบัติ เธอก็จะโกรธ ไม่แช่มชื่นเพราะคิดว่า
ภิกษุทั้งหลาย

รู้เราว่า ต้องอาบัติ นี่เป็นฐานะที่จะมีได้.

ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ ชื่อว่า

อังคณะ.

[๕๘] ดูกรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า

เราพึงเป็นผู้ต้องอาบัติหนอ ภิกษุทั้งหลายพึงใจที่เราในที่ลับ
ไม่พึงใจที่เราในที่ท่ามกลางสงฆ์ นี้

เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุทั้งหลายพึงใจภิกษุนั้นในที่ท่ามกลางสงฆ์
ไม่ใจในที่ลับ เธอก็จะโกรธ

ไม่แช่มชื่น เพราะคิดว่าภิกษุทั้งหลายใจเราในที่ท่ามกลางสงฆ์ ไม่ใจในที่ลับ
นี้เป็นฐานะที่จะมี

ได้. ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ ชื่อว่า อังคณะๆ

[๕๙] ดูกรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า

เราพึงเป็นผู้ต้องอาบัติหนอ บุคคลที่เสมอกันพึงใจเรา
บุคคลที่ไม่เสมอกันไม่พึงใจเรา นี่เป็น

ฐานะที่จะมีได้. บุคคลที่ไม่เสมอกันพึงใจภิกษุนั้น
บุคคลที่เสมอกันไม่พึงใจภิกษุนั้น นี่เป็น

ฐานะที่จะมีได้. เธอก็จะโกรธ ไม่แช่มชื่น เพราะคิดว่า
บุคคลที่ไม่เสมอกันใจเรา บุคคลที่

เสมอกันไม่โจทเรา. ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ชื่อว่า อังคณะ.

[๖๐] ดูกุรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า
โอหนอ พระศาสดาพึงทรงซักถาม สอบถามเราเท่านั้น
แล้วทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย
ไม่พึงทรงซักถาม สอบถามภิกษุอื่น แล้วทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายเลย
นี่เป็นฐานะที่จะมีได้.
พระศาสดาพึงทรงซักถาม สอบถามภิกษุอื่น
แล้วทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย หาทรงซักถาม
สอบถามภิกษุนั้น แล้วทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายไม่ นี่เป็นฐานะที่จะมีได้.
เธอก็จะโกรธ
ไม่แช่มชื่น เพราะคิดว่าพระศาสดาทรงซักถาม สอบถามภิกษุอื่น
แล้วทรงแสดงธรรม แก่ภิกษุ
ทั้งหลาย หาทรงซักถาม สอบถามเรา แล้วทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายไม่.
ความโกรธและ
ความไม่แช่มชื่นทั้งสอง นี้ชื่อว่าอังคณะ.

[๖๑] ดูกุรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า
โอหนอ ภิกษุทั้งหลายพึงแวดล้อมเราเท่านั้นเข้าบ้าน เพื่อภักตอาหาร
อย่าแวดล้อมภิกษุอื่นเข้าบ้าน
เพื่อภักตอาหารเลย นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุทั้งหลาย
พึงแวดล้อมภิกษุอื่นเข้าบ้าน เพื่อภักตอาหาร
ไม่พึงแวดล้อมภิกษุนั้นเข้าบ้าน เพื่อภักตอาหาร นี่เป็นฐานะที่จะมีได้.
เธอก็จะโกรธ ไม่แช่มชื่น
เพราะคิดว่า ภิกษุทั้งหลายแวดล้อมภิกษุอื่นเข้าบ้าน เพื่อภักตอาหาร
หาแวดล้อมเราเข้าบ้าน เพื่อ
ภักตอาหารไม่. ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ ชื่อว่าอังคณะ.

[๖๒] ดูกุรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า
โอหนอ เราเท่านั้นพึงได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ
ในโรงฉัน ภิกษุอื่นไม่

ฟังได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศในโรงฉันเลย
นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุอื่นฟัง

ได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ ในโรงฉัน
ภิกษุนั้นไม่ฟังได้อาสนะอันเลิศ น้ำ

อันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ ในโรงฉัน นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. เธอก็จะโกรธ
ไม่แช่มชื่น เพราะ

คิดว่าภิกษุอื่นได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ ในโรงฉัน
เราไม่ได้าสนะ

อันเลิศ น้ำอันเลิศ ปิณฑบาตอันเลิศ ในโรงฉัน.
ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้

ชื่อว่า อังคณะ.

[๖๓] ดูกรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
ฟังเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า

โอหนอ เราเท่านั้นฟังฉันในโรงฉันแล้วอนุโมทนา
ภิกษุอื่นไม่ฟังฉันในโรงฉันแล้วอนุโมทนา

นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุอื่นฟังฉันในโรงฉันแล้วอนุโมทนา
ภิกษุนั้นไม่ฟังฉันในโรงฉันแล้ว

อนุโมทนา นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. เธอก็จะโกรธ ไม่แช่มชื่น เพราะคิดว่า
ภิกษุอื่นฉันในโรงฉัน

แล้วอนุโมทนา เราไม่ได้ฉันในโรงฉันแล้วอนุโมทนา
ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้

ชื่อว่า อังคณะ.

[๖๔] ดูกรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
ฟังเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า

โอหนอ เราเท่านั้นฟังแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
ภิกษุอื่นอย่าฟังแสดงธรรม

แก่ภิกษุทั้งหลายผู้ไปถึงอารามเลย นี่เป็นฐานะที่จะมีได้.
ภิกษุอื่นฟังแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย

ผู้ไปถึงอาราม ภิกษุนั้นไม่ฟังแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
นี่เป็นฐานะที่จะมีได้.

เธอก็จะโกรธ ไม่แช่มชื่น เพราะคิดว่า
ภิกษุอื่นแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม เราไม่ได้
แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม.
ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ ชื่อว่าอสังคณะ.

[๖๕] ดูกุรทนต์ผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า
โอหนอ เราเท่านั้นพึงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
ภิกษุอื่นอย่าพึงแสดงธรรม
แก่ภิกษุทั้งหลายผู้ไปถึงอารามเลย นี่เป็นฐานะที่จะมีได้.
ภิกษุอื่นพึงแสดงธรรมแก่ภิกษุ
ทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
ภิกษุนั้นไม่พึงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม นี่เป็นฐานะที่จะมี
ได้. เธอก็จะโกรธ ไม่แช่มชื่น เพราะคิดว่า
ภิกษุอื่นแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
เราไม่ได้แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม.
ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้
ชื่อว่า อสังคณะ.

ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า โอหนอ
เราเท่านั้นพึง-

*แสดงธรรมแก่อุบาสกทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
ภิกษุอื่นไม่พึงแสดงธรรมแก่อุบาสกทั้งหลายผู้ไปถึง
อาราม นี่เป็นฐานะที่จะมีได้.
ภิกษุอื่นแสดงธรรมแก่อุบาสกทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม ภิกษุนั้นไม่พึง
แสดงธรรมแก่อุบาสกทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม นี่เป็นฐานะที่จะมีได้.
เธอก็จะโกรธ ไม่แช่มชื่น
เพราะคิดว่า ภิกษุอื่นแสดงธรรมแก่อุบาสกทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
เราไม่ได้แสดงธรรมแก่อุบาสก
ทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ ชื่อว่า
อสังคณะ.

ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า โอหนอ
เราเท่านั้น

พึงแสดงธรรมแก่อุบาสิกาทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
ภิกษุอื่นไม่พึงแสดงธรรมแก่อุบาสิกาทั้งหลาย
ผู้ไปถึงอาราม นี่เป็นฐานะที่จะมีได้
ภิกษุอื่นพึงแสดงธรรมแก่อุบาสิกาทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
ภิกษุนั้นไม่พึงแสดงธรรมแก่อุบาสิกาทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. เธอก็จะโกรธ
ไม่แช่มชื่น เพราะคิดว่า ภิกษุอื่นแสดงธรรมแก่อุบาสิกาทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม
เราไม่ได้แสดง

ธรรมแก่อุบาสิกาทั้งหลายผู้ไปถึงอาราม,
ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ ชื่อว่า อังคณะ.

[๖๖] ดูกุรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า
โอหนอ ภิกษุทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเราเท่านั้น
ไม่พึงสักการะ เคารพ นับถือ
บูชาภิกษุอื่น นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ
นับถือบูชาภิกษุอื่น
ไม่พึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้. เธอก็จะโกรธ
ไม่แช่มชื่น

เพราะคิดว่า ภิกษุทั้งหลายสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุอื่น ไม่สักการะ
เคารพ นับถือ

บูชาเรา. ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ ชื่อว่า อังคณะ.

[๖๗] ดูกุรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า
โอหนอ ภิกษุทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเราเท่านั้น
ไม่พึงสักการะ เคารพ
นับถือ บูชาภิกษุอื่นเลย นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุทั้งหลายพึงสักการะ
เคารพ นับถือ
บูชาภิกษุอื่น ไม่พึงสักการะ เคารพ นับถือบูชาภิกษุนั้น นี่เป็นฐานะที่จะมีได้.
เธอก็จะโกรธ
ไม่แช่มชื่น เพราะคิดว่าภิกษุทั้งหลายสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุอื่น
ไม่สักการะ เคารพ

นับถือบูชาเรา. ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ ชื่อว่า อังคณะ.

ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า โอหนอ
อุบาสกทั้งหลาย

พึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเราเท่านั้น ไม่พึงสักการะ เคารพ นับถือ
บูชาภิกษุอื่น นี้

เป็นฐานะที่จะมีได้. อุบาสกทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุอื่น
ไม่พึงสักการะ

เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้น นี้เป็นฐานะที่จะมีได้. เธอก็จะโกรธ ไม่แช่มชื่น
เพราะคิดว่า

อุบาสกทั้งหลายสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุอื่น ไม่สักการะ เคารพ
นับถือ บูชาเรา.

ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ ชื่อว่า อังคณะ.

ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า โอหนอ
อุบาสิกาทั้ง-

*หลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเราเท่านั้น ไม่พึงสักการะ เคารพ
นับถือ บูชาภิกษุอื่น

นี้เป็นฐานะที่จะมีได้. อุบาสิกาทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุอื่น
ไม่พึงสักการะ

เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้น นี้เป็นฐานะที่จะมีได้. เธอจะโกรธ ไม่แช่มชื่น
เพราะคิดว่า

อุบาสิกาทั้งหลายสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุอื่น ไม่สักการะ เคารพ
นับถือ บูชาเรา.

ความโกรธและความไม่แช่มชื่นทั้งสองนี้ ชื่อว่า อังคณะ.

[๖๘] ดูกุรทธานผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้

ว่า โอหนอ เราเท่านั้นพึงได้จีวรที่ประณีต ภิกษุอื่นไม่พึงได้จีวรที่ประณีต
เป็นเป็นฐานะที่จะมี

ได้. ภิกษุอื่นพึงได้จีวรที่ประณีต ภิกษุนั้นไม่พึงได้จีวรที่ประณีต
นี้เป็นฐานะที่จะมีได้. เธอก็จะ-

*โกรธ ไม่แช่มชื่น เพราะคิดว่า ภิกษุอื่นได้จีวรที่ประณีต
เราไม่ได้จีวรที่ประณีต ความโกรธและ

ความไม่เข้มข้นทั้งสองนี้ ชื่อว่า อังคณะ.

[๖๙] ดูกรท่านผู้มีอายุ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า

โอหนอ เราเท่านั้นพึงได้บิณฑบาตอันประณีต
ภิกษุอื่นไม่พึงได้บิณฑบาตอันประณีต นี่เป็นฐานะ
ที่จะมีได้. ภิกษุอื่นพึงได้บิณฑบาตอันประณีต
ภิกษุนั้นไม่พึงได้บิณฑบาตอันประณีต นี่เป็นฐานะ
ที่จะมีได้. เธอก็จะโกรธ ไม่เข้มข้น เพราะคิดว่า
ภิกษุอื่นได้บิณฑบาตอันประณีต เราไม่ได้
บิณฑบาตอันประณีต. ความโกรธและความไม่เข้มข้นทั้งสองนี้ ชื่อว่า
อังคณะ.

ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า โอหนอ
เราเท่านั้นพึงได้

เสนาสนะอันประณีต ภิกษุอื่นไม่พึงได้เสนาสนะอันประณีต
นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุอื่นพึงได้

เสนาสนะอันประณีต ภิกษุนั้นไม่พึงได้เสนาสนะอันประณีต
นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. เธอก็จะโกรธ

ไม่เข้มข้น เพราะคิดว่า ภิกษุอื่นได้เสนาสนะอันประณีต
เราไม่ได้เสนาสนะอันประณีต. ความ

โกรธและความไม่เข้มข้นทั้งสองนี้ ชื่อว่า อังคณะ.

ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า โอหนอ
เราเท่านั้น

พึงได้คิลานปัจฉัยเภสัชบริวารอันประณีต

ภิกษุอื่นไม่พึงได้คิลานปัจฉัยเภสัชบริวารอันประณีต

นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุอื่นพึงได้คิลานปัจฉัยเภสัชบริวารอันประณีต
ภิกษุนั้นไม่พึงได้คิลาน

ปัจฉัยเภสัชบริวารอันประณีต นี่เป็นฐานะที่จะมีได้. เธอก็จะโกรธ ไม่เข้มข้น
เพราะคิดว่า

ภิกษุอื่นได้คิลานปัจฉัยเภสัชบริวารอันประณีต

เราไม่ได้คิลานปัจฉัยเภสัชบริวารอันประณีต. ความ

โกรธและความไม่เข้มข้นทั้งสองนี้ ชื่อว่า อังคณะ.

อิจฉาจรอกุศล

[๗๐] ดูกรท่านผู้มีอายุ อิจฉาจรที่เป็นบาปอกุศลเหล่านี้
ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งยังละไม่ได้

แล้ว ชนทั้งหลายยังเห็น ยังได้ฟังอยู่.

แม้เธอจะเป็นผู้อยู่ในป่ามีเสนาสนะอันสงัด ถือบิณฑบาต

เป็นวัตร เทียวบิณฑบาตตามลำดับตรอก ถือบ้างสกุลเป็นวัตร

ทรงจีวรเศร้าหมองอยู่ ถึงอย่าง

นั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็ไม่สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้น.

ข้อนั้น เพราะเหตุ

อะไร? เพราะอิจฉาจรที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น อันท่านผู้มีอายุนั้นยังละไม่ได้
ชนทั้งหลาย

ยังเห็น ยังได้ฟังอยู่. เปรียบเหมือนภาชนะสัมฤทธิ์ที่บุคคลนำมาแต่ร้านตลาด
หรือแต่สกุลช่างทอง

เป็นของหมดจด ผ่องใส เจ้าของใสชากศพุง

ชากศพสนัขหรือชากศพมนุษย์จนเต็มภาชนะ

สัมฤทธิ์นั้น ปิดด้วยภาชนะสัมฤทธิ์ใบอื่น แล้วเอาไปร้านตลาด.

ชนเห็นภาชนะสัมฤทธิ์นั้นแล้ว

ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญสิ่งที่ท่านนำไปนี้คืออะไร

คล้ายของที่นำพอใจยิ่ง ฟังลุกขึ้นเปิด

ภาชนะสัมฤทธิ์นั้นดู พร้อมกับการเห็นชากศพนั้น ก็เกิดความไม่พอใจ
ความเกลียดชัง แม้คนที่

หิวก็ไม่ปรารถนาจะบริโภค ไม่ต้องกล่าวถึงคนที่บริโภคอิ่มแล้วฉันใด.

อิจฉาจรที่เป็นบาปอกุศลเหล่านี้ ก็ฉันนั้น ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง
ยังละไม่ได้แล้ว อันชน

ทั้งหลายยังเห็น ยังได้ฟังอยู่. แม้เธอจะอยู่ในป่า มีเสนาสนะอันสงัด

ถือบิณฑบาตเป็นวัตร เทียว

บิณฑบาตตามลำดับตรอก ถือบ้างสกุลเป็นวัตร ทรงจีวรเศร้าหมอง

ถึงอย่างนั้น เพื่อนพรหม-

*จรรย์ทั้งหลายก็ไม่สักการะ เคารพ นับถือบูชาภิกษุนั้น. ข้อนั้น

เพราะเหตุอะไร? เพราะอิจฉาจร

ที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้นท่านผู้มีอายุนั้นยังละไม่ได้ อันชนทั้งหลายยังเห็น
ยังได้ฟังอยู่.

[๗๑] ดูกรท่านผู้มีอายุ อิจฉาวจรที่เป็นบาปอกุศลเหล่านี้
อันภิกษุรูปใดรูปหนึ่งละได้

แล้ว ชนทั้งหลายยังเห็น ยังได้ฟังอยู่. แม้เธอจะอยู่ในเสนาสนะใกล้บ้าน
รับนิมนต์ ทรง-

*คฤหบดีจิวร ถึงอย่างนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็ยังสักการะ เคารพ
นับถือ บุชาภิกษุนั้น.

ข้อนั้น เพราะเหตุอะไร? เพราะอิจฉาวจร ที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น
อันท่านผู้มีอายุนั้นละได้

แล้ว ชนทั้งหลายยังเห็นยังได้ฟังอยู่. เปรียบเหมือนภาชนะสัมฤทธิ์
ที่บุคคลนำมาแต่ร้านตลาด

หรือแต่สกุลช่างทอง เป็นของหมดจด ผ่องใส. เจ้าของใสขาวสุกแห่งข้าวสาลี
ที่เลือกเอาของ

ด่าออกแล้ว แกงและกับหลายอย่างจนเต็มภาชนะสัมฤทธิ์นั้น
ปิดด้วยภาชนะสัมฤทธิ์อื่น แล้ว

เอาไปยังร้านตลาด. ชนเห็นภาชนะสัมฤทธิ์นั้นแล้ว ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า
ดูกรท่านผู้เจริญ สิ่งที่

ท่านนำไปนี้คืออะไร คล้ายของที่นำพอใจยิ่งพึงลุกขึ้นเปิดภาชนะสัมฤทธิ์นั้นดู
พร้อมกับการเห็น

ข้าวสุกแห่งข้าวสาลีขาวสะอาดมีแกงและกับหลายอย่างนั้น ก็เกิดความพอใจ
ความไม่เกลียดชัง

แม้คนที่บริโภคอิ่มแล้ว ก็ยังปรารถนาจะบริโภค ไม่ต้องกล่าวถึงคนที่หิว
ฉันใด.

อิจฉาวจรที่เป็นบาปอกุศลเหล่านี้ ก็ฉันนั้น
ภิกษุรูปใดหนึ่งละได้แล้วอันชนทั้งหลาย

ยังเห็น และยังได้ฟังอยู่. แม้เธอจะอยู่ในเสนาสนะใกล้บ้าน รับนิมนต์
ทรงคฤหบดีจิวร ถึง

อย่างนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ก็ยังสักการะ เคารพ นับถือ
บุชาภิกษุนั้น. ข้อนั้น

เพราะเหตุอะไร? เพราะอิจฉาจรที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น
ท่านผู้มีอายุนั้นละได้แล้ว อันชน
ทั้งหลายยังเห็น และยังได้ฟังอยู่.

อุปมาด้วยช่างทำรถ

[๗๒] เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว
ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวคำนี้
กะท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านพระสารีบุตร อุปมาย่อมแจ่มแจ้งแก่กรรม.
ท่านพระสารีบุตร

จึงกล่าวว่า ดูกรท่านพระมหาโมคคัลลานะ อุปมาจงแจ่มแจ้งแก่ท่านเถิด
ม. ดูกรท่านผู้มีอายุ สมัยกาลครั้งหนึ่ง กรรมอยู่ ณ

กรุงราชคฤห์อันเป็นคอกเขา ๑-

ครั้งนั้น เวลาเช้า กรรมนุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังกรุงราชคฤห์
เพื่อบิณฑบาต.

ก็สมัยนั้น บุตรนายช่างทำรถชื่อสมิติ ถากกรรถอยู่. อาชีวกชื่อปณฺฑุบุตร
เป็นบุตรช่างทำรถเก่า

เข้าไปยืนอยู่ใกล้นายสมิตินั้น. ครั้งนั้น อาชีวกปณฺฑุบุตร บุตรช่างทำรถเก่า
เกิดความดำริใน

ใจอย่างนี้ว่า โอหนอ บุตรช่างทำรถชื่อสมิตินี้ ฟังถากสวนโค้ง สวนคด กะพี
และปมตรงนี้

แห่งก่งนี้ออกเสีย เมื่อเป็นเช่นนี้ ก่งนี้ก็จะสิ้นโค้ง สิ้นคด สิ้นกะพีและปม
ฟังเหลือแต่แก่นล้วนๆ.

อาชีวกปณฺฑุบุตร บุตรช่างทำรถเก่า มีความดำริในใจฉันใดๆ

นายสมิตีบุตรช่างทำรถก็ถากสวนที่

โค้ง ที่คด กะพีและปมแห่งก่งนั้น ฉันนั้นๆ. ครั้งนั้นอาชีวกปณฺฑุบุตร
บุตรช่างทำรถเก่า

ดีใจ เปล่งวาจาแสดงความดีใจว่า นายสมิตีบุตรช่างทำรถ

ถากเหมือนจะรู้ใจด้วยใจ ฉันใด ดูกร

ท่านผู้มีอายุ บุคคลทั้งหลายก็ฉันนั้น ไม่มีศรัทธา เป็นผู้ต้องการจะเลี้ยงชีวิต
ไม่ออกบวชเป็น

บรรพชิตด้วยศรัทธา เป็นคนมักโอ้อวด เจ้ามารยา หลอกลวง ฟุ้งซ่าน ถือน
กลีบกลอก

ปากกล้า มีวาจาเคลือบแคลง ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย
ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ไม่
ประกอบความเพียร ไม่มีความเพ่งเล็งในสามัญคุณ
ไม่มีความเคารพแรงกล้าในสิกขา เป็นผู้มัก
มาก ย่อหย่อน เป็นหัวหน้าในการท้อถอย ทอดธุระในความสงัด เกียจคร้าน
มีความเพียรเลว-

*ทรม มีสติพินเพื่อน ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตหมุนไปผิด
มีปัญญาทรม เป็นดังคน
โง่ ท่านพระสารีบุตรเหมือนจะรู้ใจของบุคคลเหล่านั้นด้วยใจ
แล้วถากอยู่ด้วยธรรมปริยายนี้.

อนึ่ง กุลบุตรเหล่าใด มีศรัทธา ออกบวชเป็นบรรพชิต ไม่เป็นคนโอ้อวด
ไม่มีมารยา
ไม่หลอกลวง ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ถือตน ไม่กลับกลอก ไม่ปากกล้า
ไม่มีวาจาเคลือบแคลง คุ้มครอง

@๑. คือมีเขาล้อมเป็นคอก
ทวารในอินทรีทั้งหลาย รู้ประมาณในโภชนะ ประกอบความเพียร
มีความเพ่งเล็งในสามัญคุณ
มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา ไม่เป็นผู้มักมาก ไม่ย่อหย่อน
ทอดธุระในการท้อถอย เป็น
หัวหน้าในความสงัด प्रารภความเพียร มีตนสงบ มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ
มีจิตมั่นคง มีจิต

แน่วแน่ มีปัญญา ไม่เป็นดุจคนโง่ กุลบุตรเหล่านั้นพึงธรรมปริยายของท่าน
พระสารีบุตรนี้แล้ว

เหมือนหนึ่งว่า จะดื่ม จะกลืนไว้ด้วยวาจาและใจว่า เป็นการดีหนอ
ท่านพระสารีบุตรผู้เป็นเพื่อน
พรหมจรรย์ ให้เราทั้งหลายออกจากอกุศลให้ตั้งอยู่ในกุศล.

เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่กำลังสาว กำลังหนุ่ม ชอบแต่งตัว
ชำระสระเกล้าแล้ว ได้

ดอกกุบล ดอกมะลิ หรือดอกลำดวน
ประคองด้วยมือทั้งสองยกขึ้นตั้งไว้บนเศียรเกล้า ฉันทใด

กฤษณ์บุตรทั้งหลายก็ฉนั้นนั่น มีศรัทธา ออกบวชเป็นบรรพชิต ไม่เป็นคนโอ้อวด
ไม่มีมารยา ไม่

ผู้สำรวมด้วยความสำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรอยู่เกิด
จงเป็นผู้มีปกติเห็น

ภัยในโทษทั้งหลายมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายเกิด.

[๗๔] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า ขอเราพึงเป็นที่รัก
เป็นที่ชอบใจ เป็นที่

เคารพ และเป็นผู้ควรยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายเกิดดังนี้ ภิกษุนั้น
พึงกระทำให้บริ-

*บุรณในศีล หมั่นประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง
ประกอบด้วย

วิปัสสนา พอกพูนบุญญาकार.

[๗๕] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า ขอเราพึงได้จีวร บิณฑบาต
เสนาสนะ

และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารเกิด ดังนี้ ภิกษุนั้น พึงกระทำให้บริบุรณในศีล
หมั่นประกอบธรรม

เครื่องระงับจิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง ประกอบด้วยวิปัสสนา
พอกพูนบุญญาकार.

[๗๖] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราบริโภคลีวร บิณฑบาต
เสนาสนะ

และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารของเทวดาหรือมนุษย์เหล่าใด
สักการะเหล่านั้นของเทวดาและมนุษย์

เหล่านั้นพึงมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่เกิด ดังนี้
ภิกษุนั้นพึงกระทำให้บริบุรณในศีล หมั่นประกอบ

ธรรมเครื่องระงับจิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง ประกอบด้วยวิปัสสนา
พอกพูนบุญญาकार.

[๗๗] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า
ญาติและสาโลहितของเราเหล่าใด ล่วงลับ

ทำกาละไปแล้ว มีจิตเลื่อมใส ระลึกถึงอยู่ ความระลึกถึงด้วยจิตอันเลื่อมใส
ของญาติและ

สาโลहितเหล่านั้น พึงมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่เกิด ดังนี้
ภิกษุนั้นพึงกระทำให้บริบุรณในศีล

หมั่นประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง
ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูน
สุญญาการ.

[๗๘] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า
เราพึงเป็นผู้ข่มความไม่ยินดีและความ
ยินดีได้ อன்ற ความไม่ยินดีอย่าพึงครอบงำเราได้เลย เราพึงครอบงำย่ำยี
ความไม่ยินดีอันเกิดขึ้น
แล้วได้อยู่เกิด ดังนี้ ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
หมั่นประกอบธรรมเครื่องระงับ
จิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูนสุญญาการ.

[๗๙] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุพึงหวังว่า
เราพึงเป็นผู้ข่มความกลัวและความขลาด
ได้ อன்ற ความกลัวและความขลาด อย่าพึงครอบงำเราได้เลย เราพึงครอบงำ
ย่ำยี ความกลัว
และความขลาดที่เกิดขึ้นแล้วได้อยู่เกิด ดังนี้
ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล หมั่น
ประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง
ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูน
สุญญาการ.

[๘๐] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้ได้มานทั้ง ๔
อันเกิดขึ้นเพราะ
จิตยิ่ง เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในทิณฺฐธรรม
ตามความปรารถนาพึงได้ไม่ยาก ไม่ลำบากเกิด
ดังนี้ ภิกษุนั้น พึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
หมั่นประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน ไม่
ทำมานให้เห็นห่าง ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูนสุญญาการ.

[๘๑] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า
เราพึงถูกต้องด้วยกายซึ่งวิโมกข์อันก้าว-
*ล่องรูปาวจรมานแล้ว เป็นธรรมไม่มีรูปสขบระงับอยู่เกิด ดังนี้ ภิกษุนั้น
พึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์

ในศีล หมั่นประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง
ประกอบด้วยวิปัสสนา

พอกพูนบุญญาการ.

[๘๒] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า
เราพึงเป็นโสดาบันเพราะความสิ้นไป

แห่งสังโยชน์ ๓ พึงเป็นผู้มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา
เป็นผู้เที่ยงมีอันตรัสรู้เป็นเบื้องหน้าเกิด ดังนี้

ภิกษุเหล่านั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
หมั่นประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน ไม่ทำมาน
ให้เห็นห่าง ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูนบุญญาการ.

[๘๓] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงเป็นพระสกทาคามี
เพราะความ

สิ้นไปแห่งสังโยชน์ ๓ [และ] เพราะราคะ โทสะ โมหะ เป็นสภาพเบาบาง
พึงมาสู่โลกนี้

เพียงครั้งเดียว แล้วพึงทำที่สุดทุกข์ได้เกิด ดังนี้
ภิกษุเหล่านั้นพึงเป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล หมั่น

ประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง
ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูน
บุญญาการ.

[๘๔] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงเป็นอุปปาติกสัตว์
เพราะความ

สิ้นไปแห่งโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ พึงปรินิพพานในพรหมโลกนั้น
มีอันไม่กลับมาจากโลกนั้น

เป็นธรรมดาเกิด ดังนี้ ภิกษุเหล่านั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
หมั่นประกอบธรรมเครื่อง

ระงับจิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง ประกอบด้วยวิปัสสนา
พอกพูนบุญญาการ

[๘๕] ดูกฤกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า
เราพึงบรรลุอิทธิวิธีหลายประการ คือ

คนเดียวพึงเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนพึงเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้
ทำให้หายไปก็ได้

ทะลุฟากำแพง ภูเขาไปได้ไม่ติดขัด เหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ฟุ้งผุดขึ้น ดำลง
แม้ในแผ่นดิน

เหมือนในน้ำก็ได้ ฟุ้งเดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้
เหาะไปในอากาศเหมือนนก

ก็ได้ ลูบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิ์ มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้
ใช้อำนาจทางกาย

ไปตลอดพรหมโลกก็ได้เกิด ดังนี้ ภิกษุเหล่านั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
หมั่นประกอบ

ธรรมเครื่องระงับจิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง ประกอบด้วยวิปัสสนา
พอกพูนบุญญาคาร ๑

[๘๖] ดูกภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงได้ยินเสียงทั้ง ๒ ชนิด
คือ

เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วยทิพย์โสตอันบริสุทธิ์
ล่วงโสตของมนุษย์

เกิด ดังนี้ ภิกษุเหล่านั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
หมั่นประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน

ไม่ทำมานให้เห็นห่าง ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูนบุญญาคาร.

[๘๗] ดูกภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า
เราพึงกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของ

บุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะ ก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ
ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ

จิตมีโทสะ ก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ
จิตมีโมหะ ก็รู้ว่า

จิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่
ก็รู้ว่าจิตหดหู่ หรือจิต

ฟุ้งซ่าน ก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหรรคต ก็รู้ว่าจิตเป็นมหรรคต
หรือจิตไม่เป็นมหรรคต ก็รู้ว่า

จิตไม่เป็นมหรรคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า
หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่า

จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ
ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ

จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้นเกิด ดังนี้
ภิกษุ นั้น

พึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล หมั่นประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน
ไม่ทำมานให้เห็นห่าง

ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูนสุญญาการ
[๘๘] ดูกฤทธิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า

เราพึงระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ

พึงระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง
สิบชาติบ้าง

ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง
พันชาติบ้าง

แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง
ตลอดสังวัฏฏ์วิวัฏฏ์

เป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหาร

อย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว

ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น

มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพ

นั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เราพึงระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก
พร้อมทั้งอาการ

พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้เกิด ดังนี้ ภิกษุ นั้น

พึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล หมั่น-

*ประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน ไม่ทำมานให้เห็นห่าง
ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูน

สุญญาการ.

[๘๙] ดูกฤทธิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ
กำลังอุปบัติ

เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
ด้วยทิพยจักษอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษ

ของมนุษย์ พึงรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ ผู้เป็นไปตามกรรมว่า
สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วลี-

*ทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ

เมื่อตายไป เขาถึงเข้าอบาย หุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้
ประกอบด้วยกายสุจริต

วลีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจ

สัมมาทิฎฐิ เมื่อตายไป เขาเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้
เราพึงเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลัง

อุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
ด้วยทิพยจักษอันบริสุทธิ์

ล่วงจักษของมนุษย์ พึงรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการฉะนี้เกิด
ดังนี้ ภิกษุนั้น

พึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล หมั่นประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตน
ไม่ทำฉานให้เหินห่าง

ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูนสุญญาการ.

[๙๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า เราพึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ

อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่เกิด

ดังนี้ ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
หมั่นประกอบธรรมเครื่องระงับจิตของตนไม่ทำ

ฉานให้เหินห่าง ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูนสุญญาการ.

คำใด ที่เรากล่าวแล้วว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีศีลอันถึงพร้อม มี

ปาติโมกข์อันถึงพร้อมแล้วอยู่เกิด

เธอทั้งหลายจงเป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในปาติโมกข์

ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจรอยู่เกิด
เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย
สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายเกิด ดังนี้ คำนั้น
อันเราอาศัยอำนาจประโยชน์นี้ จึงได้
กล่าวแล้ว ฉะนี้แล.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชมยินดีภาษิตของ
พระผู้มีพระภาค ฉะนี้แล.

จบ. อากังเขยยสูตร ที่ ๖

๗. วัตถูปมสูตร

ว่าด้วยข้ออุปมาด้วยผ้า

[๙๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิก

เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล

พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๙๒] พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตั้งนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ผ้าที่เศร้าหมองมลทินจับ

ช่างย้อมพื้งนำเอาผ้านั้นใส่ลงในน้ำย้อมใดๆ คือ สีเขียว สีเหลือง สีแดง
หรือสีชมพู ผ้านั้น

พื้งเป็นของมีสีที่เขาย้อมไม่ดี มีสีมัวหมอง ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร?
เพราะผ้าเป็นของไม่บริสุทธิ์

ฉันใด เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว หุคติเป็นอันหวังได้ ฉันนั้น.

ผ้าที่บริสุทธิ์สะอาด ช่างย้อมพื้งนำเอาผ้านั้นใส่ลงในน้ำย้อมใดๆ คือ
สีเขียว สีเหลือง

สีแดง หรือสีชมพู ผ้านั้นพื้งเป็นของมีสีที่เขาย้อมดี มีสีสด
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร? เพราะ

ผ้าเป็นของบริสุทธิ์ ฉันใด เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุขติเป็นอันหวังได้
ฉันนั้น.

อุปกิเลส ๑๖

[๙๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิธรรมเหล่านี้ เป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต
[คือ]

อภิชฌาวิสมโลภะ [ละโมภไม่สม่ำเสมอ คือความเพ่งเล็ง] พยาบาท

[ปองร้ายเขา] โภธะ [โกรธ]

อุปนาหะ [ผูกโกรธไว้] มักขะ [ลบหลู่คุณท่าน] ปลาสะ [ยกตนเทียบเท่า]

อิสสา [ริษยา]

มัจฉริยะ [ตระหนี่] มายา [มารยา] สาธฺเฐยยะ [โอ้อวด] ถัมภะ [หัวดี] สารัมภะ
[แข่งดี]

มานะ [ถือตัว] อติมานะ [ดูหมิ่นท่าน] มหะ [มัวเมา] ปมาทะ [เลินเล่อ]

เหล่านี้เป็น

ธรรมเครื่องเศร้าหมองของจิต.

[๙๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้รู้ชัดว่า อภิชฌาวิสมโลภะ พยาบาท
โภธะ อุปนาหะ

มักขะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ มายา สาธฺเฐยยะ ถัมภะ สารัมภะ มานะ อติมานะ
มหะ

ปมาทะ เป็นธรรมเครื่องเศร้าหมองของจิตด้วยประการฉะนี้แล้ว

ย่อมล่อภิชฌาวิสมโลภะ

พยาบาท โภธะ อุปนาหะ มักขะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ มายา สาธฺเฐยยะ ถัมภะ
สารัมภะ

มานะ อติมานะ มหะ ปมาทะ อันเป็นธรรมเครื่องเศร้าหมองของจิตเสีย.

[๙๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลใดแล ภิกษุรู้ชัดว่า อภิชฌาวิสมโลภะ
พยาบาท

โภธะ อุปนาหะ มักขะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ มายา สาธฺเฐยยะ ถัมภะ สารัมภะ
มานะ

อติมานะ มหะ ปมาทะ เป็นธรรมเครื่องเศร้าหมองของจิตด้วยประการฉะนี้แล้ว
ก็ละอภิชฌา-

วิสมโลภะ พยาบาท โภธะ อุปนาหะ มักขะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ มายา
สาธฺเฐยยะ

ถัมภะ สารัมภะ มานะ อติมานะ มหะ ปมาทะ
อันเป็นธรรมเครื่องเศร้าหมองของจิตเสียได้

แล้ว ในกาลนั้น

เธอเป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในพระพุทธเจ้าว่า
แม้เพราะเหตุนี้ๆ

พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมแล้วด้วยวิชาและ

จรรยา เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก

เป็นสารถิฝักบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดา

ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม

เป็นผู้ประกอบด้วยความ

เลื่อมใสอันแน่วแน่ในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว
อันบุคคลพึงเห็นเอง

ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน

อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน (แล)

เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในพระสงฆ์ว่า

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค

ปฏิบัติดีแล้ว ปฏิบัติตรงแล้ว ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง คือ คู่บุรุษ ๔

บุรุษบุคคล ๘

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนั้น เป็นผู้ควรรับเครื่องสักการะ

เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้

ควรทักษิณา เป็นผู้ควรทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า
ก็เพราะเหตุนี้

ส่วนแห่งกิเลสนั้นๆ อันภิกษุนั้นสละได้แล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละเสียแล้ว
สละคืนแล้ว

เธอย่อมได้ความรู้แจ้งอรรถ ย่อมได้ความรู้แจ้งธรรม

ย่อมได้ปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรมว่า

เราเป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในพระพุทธเจ้า

เราเป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใส

อันแน่วแน่ในพระธรรม

เราเป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในพระสงฆ์ และเพราะ

ส่วนแห่งกิเลสนั้นๆ อันเราสละได้แล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละเสียแล้ว

สละคืนแล้ว

ดังนี้ เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ
เธอมีกายสงบแล้ว ย่อม
ได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น.

[๙๖] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ นั้นแลมีศีลอย่างนี้ มีธรรมอย่างนี้
มีปัญญาอย่างนี้

ถึงแม้จะฉนฺปิณฑบาทข้าวสาสีปราศจากเมล็ดดำ มีแกงมีกับมิใช่น้อย
การฉนฺปิณฑบาทของภิกษุ นั้น
ก็ไม่มีเพื่ออันตรายเลย.

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ผ้าอันเศร้าหมอง มลทินจับ ครั้นมาถึงน้ำอันใส
ย่อมเป็นผ้าหมดจด

สะอาด อีกอย่างหนึ่ง ทองคำครั้นมาถึงปากเบ้า ย่อมเป็นทองบริสุทธิ์ ผ่องใส
ฉนฺใด ภิกษุ

ก็ฉนฺนั้นแล มีศีลอย่างนี้ มีธรรมอย่างนี้ มีปัญญาอย่างนี้
ถึงแม้จะฉนฺปิณฑบาทข้าวสาสีปราศจาก

เมล็ดดำ มีแกงมีกับมิใช่น้อย การฉนฺปิณฑบาทของภิกษุ นั้น
ก็ไม่มีเพื่ออันตรายเลย.

[๙๗] ภิกษุ นั้นมีใจประกอบด้วยเมตตา ประกอบด้วยกรุณา
ประกอบด้วยมุทิตา

ประกอบด้วยอุเบกขา แผ่ไปยังทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔
ก็เหมือนกัน มีใจ

ประกอบด้วยเมตตา ประกอบด้วยกรุณา ประกอบด้วยมุทิตา
ประกอบด้วยอุเบกขา อันไพบุลย์

เป็นมหัคคตะ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แผ่ไปยังทิศเบื้องบน
เบื้องต่ำ ด้านขวาง

ทั่วโลกทั้งสิ้น โดยเป็นผู้หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั่วหน้า ในที่ทุกแห่ง
ด้วยประการฉะนี้ เธอย่อม

รู้ชัดว่า สิ่งนี้มีอยู่ สิ่งนี้เลวทรามมีอยู่ สิ่งนี้ประณีตมีอยู่
ธรรมเป็นเครื่องสลัดออกที่ยิ่งแห่ง

สัญญา นี้ มีอยู่ เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ
แม้จากภวาสวะ

แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า
ชาติสิ้นแล้ว

พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
มิได้มี ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุนี้ เรากล่าวว่า เป็นผู้อาบแล้วด้วยเครื่องอาบอันเป็นภายใน.
การอาบน้ำในศาสนา

[๙๘] ก็โดยสมัยนั้นแล สุนทริกภราทวาชพราหมณ์
นั่งอยู่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค

จึงทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ท่านพระโคตม จะเสด็จไปยังแม่น้ำพาหุกา
เพื่อจะทรงสนาน

หรือ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรพราหมณ์
จะมีประโยชน์อะไรด้วยแม่น้ำพาหุกาเล่า
แม่น้ำพาหุกา จักทำประโยชน์อะไรได้.

สุ. ท่านพระโคตม แม่น้ำพาหุกา ชนเป็นอันมาก
สมมติว่าให้ความบริสุทธิ์ได้

ท่านพระโคตม แม่น้ำพาหุกา ชนเป็นอันมาก สมมติว่าเป็นบุญ อนึ่ง
ชนเป็นอันมาก พากัน

ไปลอยบาปกรรมที่ตนทำแล้วในแม่น้ำพาหุกา.
ครั้งนั้น

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะสุนทริกภราทวาชพราหมณ์ด้วยพระคาถาทั้งหลายว่า
า

คนพาล มีกรรมดำเนินไปยังแม่น้ำพาหุกา ทำน้ำอธิกั๊กกะ ทำน้ำ-
คยา แม่น้ำสุนทริกา แม่น้ำสรัสสดี ทำน้ำปยาคะ และแม่น้ำพาหุมดี
แม้เป็นนิตย ก็บริสุทธิ์ไม่ได้ แม่น้ำสุนทริกา ทำน้ำปยาคะ หรือแม่น้ำ
พาหุกา จักทำอะไรได้ จะชำระนรชนผู้มีเวร ทำกรรมอันหยาบช้า ผู้มี-
กรรมอันเป็นบาปนั้น ให้บริสุทธิ์ไม่ได้เลย ผักคณฤกษ์ ย่อมถึงพร้อม
แก่บุคคลผู้หมดจดแล้วทุกเมื่อ อุโบสถ ก็ย่อมถึงพร้อม แก่บุคคล
ผู้หมดจดแล้วทุกเมื่อ วัตรของบุคคลผู้หมดจดแล้ว มีภาระงานอันสะอาด
ย่อมถึงพร้อมทุกเมื่อ ดูกรพราหมณ์ ท่านจงอาบในคำสอนของเราให้เกิด
จงทำความเกษมในสัตว์ทั้งปวงเกิด ถ้าท่านไม่กล่าวคำเท็จ ไม่เบียดเบียน
สัตว์ ไม่ถือเอาวัตถุที่เจ้าของไม่ให้ เป็นผู้มีความเชื่อ ไม่ตระหนี่ไฉรั

ท่านไปยังท่าน้ำคยาแล้วจักทำอะไรได้ แม้การดื่มน้ำในท่าคยา
ก็จักทำอะไร
ให้แก่ท่านได้.

สุนทรภะพรหมณ์บรรลพพระอรหัตต์

[๙๙] ครั้นพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว

สุนทรภะพรหมณ์ได้กราบทูล-

*พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านพระโคตมผู้เจริญ

ภษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่ท่าน

พระโคตมผู้เจริญ ภษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก

เปรียบเหมือนคนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด

บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด ด้วยคิดว่า

ผู้มีจักขุจักเห็นรูปดังนี้ ฉันใด

พระโคตมผู้เจริญ ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ฉันนั้นเหมือนกัน

ข้าพระองค์นี้ขอถึงท่าน

พระโคตม พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่า เป็นสรณะ ข้าพระองค์

พึงได้บรรพชาอุปสมบท

ในสำนักของท่านพระโคตมผู้เจริญเถิด สุนทรภะพรหมณ์

ได้บรรพชาอุปสมบท

ในสำนักของพระผู้มีพระภาคแล้ว

ก็ท่านพระภะราหะครั้นอุปสมบทแล้วไม่นาน หลีกออกจาก

หมู่อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ไม่ช้านานเท่าไร

ก็ทำให้แจ้งซึ่งที่สุด

แห่งพรหมจรรย์ ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้มีความต้องการ

ออกจากเรือนบวช

เป็นบรรพชิตโดยชอบด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว

พรหมจรรย์อยู่จบ

แล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี

ก็ท่านพระภะราหะได้เป็น

พระอรหันตองค์หนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ฉะนี้แล.

จบ วัตถุปมสูตรที่ ๗

๘. สัลเลขสูตร

ว่าด้วยธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส

[๑๐๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอาราม
ของท่านอนาถปิณฑิก

เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้น เวลาเย็น
ท่านพระมหาจุณฑะออกจากที่พักผ่อน แล้วเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ท่านพระมหาจุณฑะนั่งเรียบร้อย

แล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ทิณฺฐิเหล่านี้มีประการต่างๆ

ประกอบด้วยการกล่าวปรารภอรรถาบาย
ประกอบด้วยการกล่าวปรารภโลกบ้าง ย่อมเกิดขึ้นในโลก
เมื่อภิกษุมนสิการธรรมเบื้องต้นเท่านั้นหรือ การละทิณฺฐิเหล่านั้น
การสลесคินทิณฺฐิเหล่านั้น ย่อมจะ
มีได้ด้วยอุบายอย่างนี้หรือ พระเจ้าข้า

[๑๐๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรจุณฑะ ทิณฺฐิเหล่านี้มีหลายประการ
ประกอบด้วย

การกล่าวปรารภอรรถาบาย ประกอบด้วยการกล่าวปรารภโลกบ้าง
ย่อมเกิดขึ้นในโลก ก็ทิณฺฐิ

เหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นในอารมณ์ใด นอนเนื่องอยู่ในอารมณ์ใด
และท่องเที่ยวอยู่ในอารมณ์ใด

เมื่อภิกษุพิจารณาเห็นอารมณ์นั้น
ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นมิใช่ของเรา
เรามีใช้นั้น นั่นมิใช่ตัวตนของเรา ดังนี้ การละทิณฺฐิเหล่านั้น
การสลесคินทิณฺฐิเหล่านั้น ย่อมมี
ได้ด้วยอุบายอย่างนี้.

รูปฌาน ๔

[๑๐๒] ดูกรจุณฑะ ก็ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้แล
ที่ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้

สังัดจากกาม สังัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์
มีปีติและสุขเกิดแต่

วิเวกอยู่ ภิกษุนั้นจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราย่อมอยู่ด้วยธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส ดุกรจนทะ
แต่ธรรมคือปฐมฌานนี้ เราไม่กล่าวว่า เป็นธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส
ในวินัยของพระอริยะ เรากล่าวว่า
เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในอรรถภาพนี้ ในวินัยของพระอริยะ
อนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้แล ที่ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงบรรลุดุติยฌาน
มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์
เพราะวิตกวิจารณ์

สงบไป มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ ภิกษุนั้นจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราย่อมอยู่ด้วยธรรม
เครื่องขัดเกลากิเลส ดุกรจนทะ แต่ธรรมคือทุติยฌานนี้ เราไม่กล่าวว่า
เป็นธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส
ในวินัยของพระอริยะ เรากล่าวว่าเป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในอรรถภาพนี้
ในวินัยของพระอริยะ

อนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้แล ที่ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงมีอุเบกขา มีสติ-

*สัมปชัญญะ และเสวยสุขด้วยกาย เพราะปีติสิ้นไป
บรรลุดุติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญ
ว่า ผู้ใดฌานนี้ เป็นผู้มั่งอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข
ภิกษุนั้นจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า เราย่อม
อยู่ด้วยธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส ดุกรจนทะ
แต่ธรรมคือตติยฌานนี้เราไม่กล่าวว่า เป็นธรรม
เครื่องขัดเกลากิเลส ในวินัยของพระอริยะ เรากล่าวว่า
เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในอรรถภาพนี้ ใน
วินัยของพระอริยะ

อนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ที่ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงบรรลุตตตฌาน

ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสในก่อนเสียได้
มีอุเบกขาเป็น

เหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ภิกษุนั้นจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า

เราย่อมอยู่ด้วยธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส

ดูกรจุนทะ แต่ธรรมคือจตุตถฌานนี้เราไม่กล่าวว่า เป็นธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส
ในวินัยของพระอริยะ

เรากล่าวว่า เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในอัฐภาพนี้ ในวินัยของพระอริยะ

[๑๐๓] ดูกรจุนทะ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้แล

ที่ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้

พึงบรรลุอากาศาณญายตนฌาน โดยมนสิการว่า

อากาศไม่มีที่สุดเพราะกำลักรูปสัญญา ดับ

ปฐวีสัญญา ไม่มนสิการนัตตสัญญาโดยประการทั้งปวงอยู่

ภิกษุนั้นจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า

เราย่อมอยู่ด้วยธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส ดูกรจุนทะ

แต่ธรรมคืออากาศาณญายตนฌานนี้ เรา

ไม่กล่าวว่า เป็นธรรมเครื่องขัดเกลากิเลสในวินัยของพระอริยะ เรากล่าวว่า

เป็นธรรมเครื่องอยู่สงบ

ระงับ ในวินัยของพระอริยะ

อนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้แล ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้

พึงล่วงอากาศาณญาย-

*ตนฌานเสียโดยประการทั้งปวง แล้วมนสิการว่า วิญญาณไม่มีที่สุด

พึงบรรลุวิญญาณัญญายตนฌาน

อยู่ ภิกษุนั้นจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า

เราย่อมอยู่ด้วยธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส ดูกรจุนทะ แต่-

*ธรรมคือวิญญาณัญญายตนฌานนี้เราไม่กล่าวว่า เป็นธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส
ในวินัยของพระอริยะ

เรากล่าวว่า เป็นธรรมเครื่องอยู่สงบระงับ ในวินัยของพระอริยะ

อนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้แล ที่ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้

พึงล่วงวิญญาณัญญาย-

*ตนฌานโดยประการทั้งปวง แล้วมนสิการว่า ไม่มีอะไรเหลือสักน้อยหนึ่ง

พึงบรรลุอากาศัญญายตน

มานอยู่ ภิกษุนั้นจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราย่อมอยู่ด้วยธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส ดุกรุนทะ
แต่ธรรมคืออาภิญญาญาณตนมานนี้ เราไม่กล่าวว่า
เป็นธรรมเครื่องขัดเกลาในวินัยของพระอริยะ
เรากล่าวว่าเป็นธรรมเครื่องอยู่สงบระงับ ในวินัยของพระอริยะ
อนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้แลที่ ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้
พึงล่วงอาภิญญาญาณ-

*ตนมานเสียโดยประการทั้งปวง
แล้วพึงบรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนมานอยู่ ภิกษุนั้นพึงมีความคิด
อย่างนี้ว่า เราย่อมอยู่ด้วยธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส ดุกรุนทะ
แต่ธรรมคือเนวสัญญานาสัญญาย-
*ตนมานนี้ เราไม่กล่าวว่า เป็นธรรมเครื่องขัดเกลาในวินัยของพระอริยะ
เรากล่าวว่า เป็นธรรม
เครื่องอยู่สงบระงับ ในวินัยของพระอริยะ
ว่าด้วยธรรมเครื่องขัดเกลา

[๑๐๔] ดุกรุนทะ เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากิเลสในข้อเหล่านี้แล
คือ เธอ
ทั้งหลาย พึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นผู้เบียดเบียนกัน
ในข้อนี้เราทั้งหลายจักเป็น
ผู้ไม่เบียดเบียนกัน.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ในข้อนี้
เราทั้งหลาย
จักงดเว้นจากการฆ่าสัตว์.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นผู้ลักทรัพย์
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย
จักงดเว้นจากการลักทรัพย์.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเสพเมถุนธรรม
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย
จักประพฤติพรหมจรรย์.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักกล่าวเท็จ ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักงด

เว้นจากการกล่าวเท็จ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักกล่าวส่อเสียด ในข้อนี้
เราทั้งหลาย

จักงดเว้นจากการกล่าวส่อเสียด.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักกล่าวคำหยาบ ในข้อนี้
เราทั้งหลาย

จักงดเว้นจากการกล่าวคำหยาบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักกล่าวคำเพ้อเจ้อ
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย

จักงดเว้นจากการกล่าวเพ้อเจ้อ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา
ชนเหล่าอื่นจักมักเพ่งเล็งภักขะของผู้อื่น ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักไม่เพ่งเล็งภักขะของผู้อื่น.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักมีจิตพยาบาท ในข้อนี้
เราทั้งหลายจัก
ไม่มีจิตพยาบาท.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักมีความเห็นผิด ในข้อนี้
เราทั้งหลาย

จักมีความเห็นชอบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักมีความดำริผิด ในข้อนี้
เราทั้งหลาย

จักมีความดำริชอบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักมีวาจาผิด ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักมี
วาจาชอบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักมีการงานผิด ในข้อนี้
เราทั้งหลาย

จักมีการงานชอบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักมีอาชีพอผิด ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักมี
อาชีพชอบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักมีความเพียรผิด
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย
จักมีความเพียรชอบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักมีสติผิด ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักมี
สติชอบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักมีสมาธิผิด ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักมี
สมาธิชอบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักมีญาณผิด ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักมี
ญาณชอบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักมีวิมุตติผิด ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักมี
วิมุตติชอบ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักถูกถีนมิทธะกลุ่มรุม
ในข้อนี้ เราทั้ง-
*หลายจักปราศจากถีนมิทธะ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นผู้ฟุ้งซ่าน ในข้อนี้
เราทั้งหลาย
จักเป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักมีวิจิกิจฉา ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักห้าม
พ้นจากวิจิกิจฉา.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักมีความโกรธ ในข้อนี้
เราทั้งหลาย
จักไม่มีความโกรธ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักผูกโกรธไว้ ในข้อนี้
เราทั้งหลายจัก
ไม่ผูกโกรธไว้.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักลบหลู่คุณท่าน
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย
จักไม่ลบหลู่คุณท่าน.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักยกตนเทียมนท่าน
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย
จักไม่ยกตนเทียมนท่าน.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักมีความริษยา ในข้อนี้
เราทั้งหลาย
จักไม่มีความริษยา.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักมีความตระหนี่ ในข้อนี้
เราทั้งหลาย
จักไม่มีความตระหนี่.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักโอ้อวด ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักไม่
โอ้อวด.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักมีมารยา ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักไม่
มีมารยา.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักถืออำนาจ ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักไม่
ถืออำนาจ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักดูหมิ่นท่าน
ในข้อนี้เราทั้งหลายจักไม่
ดูหมิ่นท่าน.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักเป็นผู้ว่ายาก ในข้อนี้
เราทั้งหลาย
จักเป็นผู้ว่าง่าย.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลาวา ชนเหล่าอื่นจักมีมิตรชั่ว ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักมี
กัลยาณมิตร.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นคนประมาท
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย
จักเป็นคนไม่ประมาท.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นคนไม่มีศรัทธา
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย
จักเป็นคนมีศรัทธา.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักไม่มีhiri ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักเป็น
ผู้มีhiriในใจ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักไม่มีโอตตปปะ ในข้อนี้
เราทั้งหลาย
จักเป็นผู้มีโอตตปปะ.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นผู้มีสุตะน้อย
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย
จักเป็นผู้มีสุตะมาก.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นคนเกียจคร้าน
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย
จักเป็นผู้ปรารภความเพียร.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นผู้มีสติหลงลืม
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย
จักเป็นผู้มีสติดำรงมั่น.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นคนมีปัญญาทรม
ในข้อนี้ เราทั้ง-

*หลายจักเป็นคนถึงพร้อมด้วยปัญญา.

เธอทั้งหลายพึงทำความขัดเกลากว่า
ชนเหล่าอื่นจักเป็นคนลุ่มคล้ำทิฏฐิของตน ยึดถืออย่าง-
*มั่นคง และสละคืนได้โดยยาก ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักไม่เป็นผู้ลุ่มคล้ำทิฏฐิของตน ไม่ยึดถือ
อย่างมั่นคง และสละคืนได้โดยง่าย.

[๑๐๕] ดูกรจุนทะ เราย่อมกล่าวแม้จิตตูปบาทว่า
มีอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลาย

ก็ต้องกล่าวไปใยในการจัดทำให้สำเร็จ ด้วยกาย ด้วยวาจาเล่า

เพราะเหตุนั้นแหละ จุนทะ

ในข้อนี้ เธอทั้งหลายพึงให้จิตเกิดขึ้นว่า ชนเหล่าอื่นจักเป็นผู้เบียดเบียนกัน
ในข้อนี้ เราทั้งหลาย

จักเป็นผู้ไม่เบียดเบียนกัน.

ชนเหล่าอื่นจักเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ในข้อนี้
เราทั้งหลายจักงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ

ชนเหล่าอื่นจักเป็นผู้ลอบคล้ำาภิฏฐิของตน ยึดถืออย่างมั่นคง
และสละคืนได้โดยยาก

ในข้อนี้ เราทั้งหลายจักเป็นผู้ไม่ลอบคล้ำาภิฏฐิของตน ไม่ยึดถืออย่างมั่นคง
และสละคืนได้โดยง่าย

ว่าด้วยทางหลีกเลี่ยงคนชั่ว

[๑๐๖] ดูกรจุนทะ เปรียบเหมือนทางที่ไม่เรียบ ก็พึงมีทางเส้นอื่นที่เรียบ
สำหรับ

หลีกเลี่ยงทางที่ไม่ราบเรียบนั้น อนึ่ง เปรียบเหมือนท่าที่ไม่ราบเรียบ
ก็พึงมีท่าอื่นที่ราบเรียบ สำหรับ

หลีกเลี่ยงท่าที่ไม่ราบเรียบนั้น ความไม่เบียดเบียนก็ฉันนั้นแล
เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้-

*เบียดเบียน

การงดเว้นจากปาณาติบาต เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ฆ่าสัตว์.

การงดเว้นจากอทินนาทาน เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ลักทรัพย์.

การประพฤติพรหมจรรย์ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้เสพเมถุน.

การงดเว้นจากมุสาวาท เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้พูดเท็จ.

การงดเว้นจากปิสุณาวาจา

เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้กล่าวส่อเสียด.

การงดเว้นจากผรุสวาจา เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้กล่าวคำหยาบ.

การงดเว้นจากสัมผัปปลาปะ

เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้พูดเพ้อเจ้อ.

ความเป็นผู้ไม่เพ่งเล็ง เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มักเพ่งเล็ง.

ความไม่พยาบาท เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีจิตพยาบาท.

ความเห็นชอบ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีความเห็นผิด.

ความดำริชอบ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีความดำริผิด.
การกล่าววาจาชอบ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีวาจาผิด.
การงานชอบ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีการงานผิด.
การเลี้ยงชีพชอบ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีอาชีพผิด.
ความเพียรชอบ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีความเพียรผิด.
ความระลึกรู้ชอบ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีความระลึกรู้ผิด.
ความตั้งใจชอบ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ตั้งใจผิด.
ความรู้ชอบ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีความรู้ผิด.
วิมุตติชอบ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีวิมุตติผิด.
ความเป็นผู้ปราศจากกัณนิหะ

เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลถูกกัณนิหะครอบงำ.

ความไม่ฟุ้งซ่าน เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีจิตฟุ้งซ่าน.
ความเป็นผู้ข้ามพ้นจากความสงสัย

เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีความสงสัย.

ความไม่โกรธ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มักโกรธ.

ความไม่เข้าไปผูกโกรธ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้เข้าไปผูกโกรธ.

ความไม่ลบหลู่คุณท่าน

เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มักลบหลู่คุณท่าน.

ความไม่ยกตนเทียมน่าน

เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มักยกตนเทียมน่าน.

ความไม่ริษยา เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ริษยา.

ความไม่ตระหนี่ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ตระหนี่.

ความไม่โอ้อวด เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้โอ้อวด.

ความไม่มีมารยา เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ไม่มีมารยา.

ความเป็นคนไม่ดื้อด้น เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ดื้อด้น.

ความไม่ดูหมิ่นท่าน เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ดูหมิ่นท่าน.

ความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ว่ายาก.

ความเป็นผู้มีมิตรดี เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีมิตรชั่ว.

ความไม่ประมาท เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ประมาท.

ความเชื่อ เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ไม่มีศรัทธา.

ความละอายต่อบาป

เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ไม่มีความละอายต่อบาป.

ความสะดุ้งกลัวต่อบาป

เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ไม่มีความสะดุ้งกลัวต่อบาป.

ความเป็นพหูสูต เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีการสตับน้อย.

การปรารภความเพียร เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้เกียจคร้าน.

ความเป็นผู้มีสติดำรงมั่น เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีสติหลงลืม.

ความถึงพร้อมด้วยปัญญา

เป็นทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มีปัญญาทรม.

ความเป็นผู้ไม่ลุ่มลุ่มคำติฉินของตน ไม่ยึดถือมั่นคง

และบุคคลอื่นให้สละคืนได้โดยง่าย เป็น

ทางสำหรับหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ลุ่มลุ่มคำติฉินของตน ยึดถือมั่นคง
และบุคคลอื่นให้สละคืนได้โดยยาก.

[๑๐๗] ดูกรจุนทะ เปรียบเหมือนอกุศลธรรมทั้งมวล

เป็นเหตุให้ถึงความเป็นเปื่องล่าง

กุศลธรรมทั้งมวล เป็นเหตุให้ถึงความเปื่องบน ฉันท
ความไม่เบียดเบียนก็ฉันทนั้นแล ย่อม

เป็นธรรมสำหรับความเปื่องบนของบุคคลผู้เบียดเบียน.

การงดเว้นจากปาณาติบาต

ย่อมเป็นธรรมสำหรับความเปื่องบนของบุคคลผู้ฆ่าสัตว์

การงดเว้นจากอทินนาทาน

ย่อมเป็นธรรมสำหรับความเปื่องบนของบุคคลผู้

ลักทรัพย์ ฯลฯ

ความเป็นผู้ไม่ลุ่มลุ่มคำติฉินของตน ไม่ยึดถือมั่นคง

และสละคืนได้โดยง่ายเป็นทางสำหรับ

ความเปื่องบนของบุคคลผู้ลุ่มลุ่มคำติฉินของตน ยึดถือมั่นคง
และสละคืนได้โดยยาก

ว่าด้วยอุบายบรรลุนิพพาน

[๑๐๘] ดูกรจุนทะ ผู้ที่ตนเองจมอยู่ในเปือกตมอันลึกแล้ว

จักยกขึ้นซึ่งบุคคลอื่นที่จม

อยู่ในเปือกตมอันลึก ชื่อนี้เป็นฐานะที่จะมีไม่ได้.

ผู้ที่ตนเองไม่จมอยู่ในเปลือกมอันลึก
จักยกขึ้นซึ่งบุคคลอื่นที่จมอยู่ในเปลือกมอันลึก
ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้.

ผู้ที่ไม่ฝึกตน ไม่แนะนำตน ไม่ดับสนิทด้วยตนเอง จักฝึกสอน
จักแนะนำผู้อื่น จักให้
ผู้อื่นดับสนิท ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีไม่ได้.

ผู้ที่ฝึกตน แนะนำตน ดับสนิทด้วยตนเอง จักฝึกสอน จักแนะนำผู้อื่น
จักให้ผู้อื่น
ดับสนิท ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ฉันท.

ดูกรจุนทะ ความไม่เบียดเบียนก็ฉันทนั้นแล
ย่อมเป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้-
*เบียดเบียน.

การงดเว้นจากปาณาติบาต เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ฆ่าสัตว์.
การงดเว้นจากอทินนาทาน เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ลักทรัพย์.
การประพฤติพรหมจรรย์
เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้เสพเมถุนธรรม.

การงดเว้นจากมุสาวาท เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้พูดเท็จ.
การงดเว้นจากปิสุณาวาจา
เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้กล่าวส่อเสียด.

การงดเว้นจากผรุสวาจา
เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้กล่าวคำหยาบ.
การงดเว้นจากสัมผัปปลาปะ

เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้พูดเพ้อเจ้อ.
ความเป็นผู้ไม่เพ่งเล็ง เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มักเพ่งเล็ง.
ความไม่พยาบาท เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีจิตพยาบาท.
ความเห็นชอบ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีความเห็นผิด.
ความดำริชอบ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีความดำริผิด.
การกล่าววาจาชอบ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีวาจาผิด.
การงานชอบ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีการงานผิด.
การเลี้ยงชีวิตชอบ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีอาชีพผิด.
ความเพียรชอบ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีความเพียรผิด.

ความระลึกรู้ชอบ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีความระลึกรู้ผิด.

ความตั้งใจชอบ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีความตั้งใจผิด.

ความรู้ชอบ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีความรู้ผิด.

ความพ้นชอบ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีความพ้นผิด.

ความเป็นผู้ปราศจากกัณนิหะ

เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ถูกกัณนิหะครอบงำ.

ความเป็นผู้มีจิตไม่ฟุ้งซ่าน

เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีจิตฟุ้งซ่าน.

ความเป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัย

เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีความสงสัย.

ความไม่โกรธ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มักโกรธ.

ความไม่ผูกโกรธ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ผูกโกรธ.

ความไม่ลบหลู่คุณท่าน

เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ลบหลู่คุณท่าน.

ความไม่ยกตนเทียมนั่น

เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ยกตนเทียมนั่น.

ความไม่ริษยา เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ริษยา.

ความไม่ตระหนี่ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ตระหนี่.

ความไม่โอ้อวด เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้โอ้อวด.

ความไม่มีมารยา เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีมารยา.

ความเป็นคนไม่ดื้อด้าน เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ดื้อด้าน.

ความไม่ดูหมิ่นท่าน เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ดูหมิ่นท่าน.

ความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ว่างาย.

ความเป็นผู้มีมิตรดี เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีมิตรชั่ว.

ความไม่ประมาท เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ประมาท.

ความเชื่อ เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ไม่ศรัทธา.

ความละอายต่อบาป

เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ไม่มีความละอายต่อบาป.

ความสะดุ้งกลัวต่อบาป

เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ไม่มีความสะดุ้งกลัวต่อบาป.

ความเป็นพหูสูต เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีการสดับน้อย.

การปรารภความเพียร เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้เกียจคร้าน.
ความเป็นผู้มีสติดำรงมั่น

เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีสติหลงลืม.

ความถึงพร้อมด้วยปัญญา

เป็นทางสำหรับดับสนิทของบุคคลผู้มีปัญญาทรม.

ความเป็นผู้ไม่ลุ่มคล่ำทิฏฐิของตน ไม่ยึดถือมั่นคง และสละคืนได้โดยง่าย
เป็นทาง

สำหรับดับสนิทของบุคคลผู้ลุ่มคล่ำทิฏฐิของตน ยึดถือมั่นคง
และสละคืนได้โดยยาก.

[๑๐๙] ดูกรจุนทะ เหตุแห่งธรรมเครื่องขัดเกลา เราได้แสดงแล้ว
เหตุแห่งจิตตูปบาท

เราได้แสดงแล้ว เหตุแห่งการหลีกเลียง เราได้แสดงแล้ว
เหตุแห่งความเป็นเบื้องบน เราได้

แสดงแล้ว เหตุแห่งความดับสนิท เราได้แสดงแล้ว ด้วยประการฉะนี้ ดูกรจุนทะ
กิจอัน

ใดที่ศาสดาผู้แสวงหาประโยชน์ เอ็นดูอนุเคราะห์ แก่เหล่าสาวกจะพึงทำ
กิจนั้นเราทำแก่เธอ

ทั้งหลายแล้ว ดูกรจุนทะ นั้นโคนไม้ นั้นเรือนว่าง เธอทั้งหลายจงเพ่งพินิจเกิด
อย่าประมาท

อย่าได้เป็นผู้มีความเดือดร้อนในภายหลังเลย
นี้เป็นคำสอนของเราสำหรับเธอทั้งหลาย ฉะนี้แล.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
ท่านพระมหาจุนทะชื่นชมยินดีภาสิตของ-

*พระผู้มีพระภาค ฉะนี้แล.

พระผู้มีพระภาคตรัสบท ๔๔ ทรงแสดงสนธิ ๕
พระสูตรนี้ ชื่อสัลเลขสูตร ลุ่มลึก เปรียบด้วยสาคร ฉะนี้.
จบ สัลเลขสูตร ที่ ๘

๙. สัมมาทิฏฐิสูตร

ว่าด้วยความเห็นชอบ

[๑๑๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิก-

*เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้น
ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายแล้ว ภิกษุพวกนั้น
รับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวคำนี้ว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ที่เรียกว่า
สัมมาทิฏฐิ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ อริยสาวกจึงจะถือว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ
มีความเห็นดำเนินไป
ตรงแล้ว ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรม มาสู่พระสัทธรรมนี้
พวกภิกษุกล่าวว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุ พวกกระผมมาจากที่ไกล
ก็เพื่อจะรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งภาชิตนี้ ในสำนักของท่าน
พระสารีบุตร ดังพวกกระผมขอโอกาส เนื้อความแห่งภาชิตนี้
จงแจ่มแจ้งแก่ท่านพระสารีบุตรเถิด
ภิกษุทั้งหลายได้ฟังต่อท่านพระสารีบุตรแล้ว จักทรงจำไว้
ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ถ้าอย่างนั้น
จงฟังเถิด ท่านผู้มีอายุ จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุพวกนั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว.

[๑๑๑] ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวคำนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ
เมื่อใดอริยสาวกรู้ชัดซึ่ง

อกุศลและรากเหง้าอกุศล รู้ชัดซึ่งกุศลและรากเหง้าของกุศล
แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกชื่อว่า

เป็นสัมมาทิฏฐิ
มีความเห็นดำเนินไปตรงแล้ว ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรม
มาสู่

พระสัทธรรมนี้ ก็อกุศลเป็นไฉน? ได้แก่ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม
พูดเท็จ

พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ อยากได้ของผู้อื่น ปองร้ายเขา เห็นผิด
อันนี้เรียกว่า

อกุศลแต่ละอย่างๆ รากเหง้าของอกุศลเป็นไฉน? ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ
อันนี้เรียกว่ารากเหง้า

ของอกุศลแต่ละอย่างๆ กุศลเป็นไฉน? ได้แก่ ความเว้นจากฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิด

ในกาม พุดเทิจ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ไม่ปองร้ายเขา

เห็นชอบ อันนี้เรียกว่า กุศลแต่ละอย่างๆ รากเงาของกุศลเป็นไฉน? ได้แก่ อโลภะ อโทสะ

อโมหะ อันนี้เรียกว่า รากเงาของกุศลแต่ละอย่างๆ ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อใด อริยสาวกรู้ชัด

ซึ่งอกุศลและรากเงาของอกุศลอย่างนี้ๆ รู้ชัดซึ่งกุศลและรากเงาของกุศลอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น ท่านละ

ราคานุสัย บรรเทาปฏิกานุสัย ถอนทิฏฐานุสัย และมานานุสัยว่า เรามีอยู่โดยประการทั้งปวง

ละอวิชชา ยังวิชชาให้เกิด ย่อมกระทำที่สุดแห่งทุกข์ในปัจจุบันนี้เทียว แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้

อริยสาวกซึ่งถือว่าเป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นดำเนินไปตรงแล้ว ประกอบด้วยความเลื่อมใสอัน

แน่วแน่ในธรรม มาสู่พระสัทธิธรรมนี้

[๑๑๒] ภิกษุเหล่านั้นชื่นชม อนุมโทนาภาสิตของท่านพระสารีบุตรว่า สารุ ท่านผู้มีอายุ

แล้วได้ถามปัญหาแก่ท่านพระสารีบุตรต่อไปว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือปรียายแม้อย่างอื่น

ที่อริยสาวกซึ่งถือว่าเป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นดำเนินไปตรงแล้ว ประกอบด้วยความเลื่อมใส

อันแน่วแน่ในธรรม มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

อาหารวาร

[๑๑๓] ท่านพระสารีบุตรตอบว่า พึงมีอยู่ ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดอริยสาวกรู้ชัดซึ่งอาหาร

เหตุเกิดแห่งอาหาร ความดับอาหาร และทางที่จะให้ถึงความดับอาหาร แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้

อริยสาวกซึ่งถือว่าเป็นสัมมาทิฐิ ... มาสู่พระสัทธิธรรมนี้ ก็อาหาร เหตุเกิดแห่งอาหาร ความดับอาหาร

ทางที่จะให้ถึงความดับอาหาร เป็นไฉน? ได้แก่อาหาร ๔ อย่างเหล่านี้
เพื่อความดำรงอยู่ของหมู่

สัตว์ผู้เกิดแล้ว หรือเพื่อบุณฺณเคราะห์เหล่าสัตว์ผู้แสวงหาที่เกิด อาหาร ๔
อย่างเป็นไฉน? คือ

๑ อาหาร คือ คำข้าว หยาบหรือละเอียด

๒ อาหาร คือ ผัสสะ

๓ อาหาร คือ ความคิดอ่าน [จงใจ]

๔ อาหาร คือ วิญญาณ [ความรู้แจ้งทางทวาร ๖]

เหตุเกิดแห่งอาหารย่อมมีเพราะตัณหาเป็นเหตุให้เกิด

ความดับอาหารย่อมมีเพราะตัณหา

ดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ คือ ความเห็นชอบ ดำริชอบ
เจรจาชอบ การงานชอบ

เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ

ชื่อว่าทางที่จะให้ถึงความดับอาหาร ดูกของท่าน

ผู้มีอายุ เมื่อใด อริยสาวกรู้ชัดซึ่งอาหาร เหตุเกิดแห่งอาหาร ความดับอาหาร
ทางที่จะให้ถึง

ความดับอาหารอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น ท่านละราคานุสัย บรรเทาปณฺณานุสัย
ถอนทิณฺฐานุสัย และ

มานานุสัย ว่าเรามีอยู่ โดยประการทั้งปวง ละอวิชชา ยังวิชชาให้เกิด
ย่อมกระทำที่สุดแห่งทุกข'

ในปัจจุบันนี้เทียว แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิณฺฐิ
มีความเห็นดำเนินไป

ตรงแล้ว ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรม มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

[๑๑๔] ภิกษุเหล่านั้น ชื่นชม อนุโมทนาภาสิตของท่านพระสารีบุตรว่า
สาธุ ท่านผู้มีอายุ

แล้วได้ถามปัญหาแก่ท่านพระสารีบุตรต่อไปว่า ดูกท่านผู้มีอายุ
จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแม้อย่างอื่น

อริยสาวก ... มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

สัจจวาร

[๑๑๕] ท่านพระสารีบุตรตอบว่า พึงมีอยู่ ท่านผู้มีอายุ
เมื่อใดอริยสาวกรู้ชัดซึ่งทุกข'

ทุกข์สมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น
อริยสาวกถือว่าเป็น

สัมมาทิฐิ ... มาสู่พระสัทธิธรรมนี้ ก็ทุกข์เป็นไฉน? ได้แก่ ความเกิด ความแก่
ความตาย ความ

แห่งใจ ความพิโรธรำพัน ความไม่สบายกาย ความเสียใจ ความคับแค้นใจ
ความประจวบกับ

สิ่งไม่เป็นที่รัก ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รัก ปราศจากสิ่งใดไม่ได้สมหวัง
แต่ละอย่างๆ ล้วน

เป็นทุกข์ โดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นทุกข์ อันนี้เรียกว่า ความทุกข์
ก็ทุกข์สมุทัยเป็นไฉน?

ได้แก่ ตัณหาอันทำให้เกิดในภพใหม่ ประกอบด้วยความกำหนัด
ด้วยสามารถแห่งความเพลिन

เพลิตเพลินยิ่งในอารมณ์นั้นๆ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา
อันนี้เรียกว่า ทุกข์สมุทัย

ทุกขนิโรธเป็นไฉน?

ได้แก่ความดับด้วยสามารถแห่งความสำรอกโดยไม่เหลือ ความสละ ความ
วาง ความปล่อย ความไม่พัวพัน แห่งตัณหานั้นแหละ อันนี้เรียกว่า ทุกขนิโรธ
ทุกขนิโรธ-

*คามินีปฏิปทาเป็นไฉน? ได้แก่ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ คือ
ความเห็นชอบ ...

ความตั้งใจชอบ อันนี้เรียกว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ดูกรผู้มีอายุ เมื่อใด
อริยสาวกรู้ชัดซึ่งทุกข์

ทุกข์สมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น
ท่านละราคานุสัย ... แม้ด้วยเหตุ

เพียงเท่านั้น อริยสาวกถือว่าเป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นดำเนินไปตรงแล้ว
ประกอบด้วยความ

เลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรม มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

ชราภณวาร

[๑๑๖] ภิกษุเหล่านั้น ชื่นชม อนุโมทนาภาสิตของท่านพระสารีบุตรว่า
สาธุ ท่านผู้มีอายุ

แล้วได้ถามปัญหาของท่านพระสารีบุตรต่อไปว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ
จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแม้อย่างอื่น
อริยสาวก ... มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

[๑๑๗] ท่านพระสารีบุตรตอบว่า พึงมีอยู่ ท่านผู้มีอายุ เมื่อใด
อริยสาวกรู้ชัดซึ่งชรา

และมรณะ เหตุเกิดแห่งชราและมรณะ ความดับชราและมรณะ
และทางที่จะให้ถึงความดับชรา

และมรณะ แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกถือว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ ...
มาสู่พระสัทธิธรรมนี้ ก็ชรา

และมรณะ เหตุเกิดแห่งชราและมรณะ ความดับชราและมรณะ
ทางที่จะให้ถึงความดับชราและ

มรณะ เป็นไฉน? ได้แก่ความแก่ ความคร่ำคร่า พันหลุด ผมหงอก หนัถย่น
ความเสื่อมแห่ง

อายุ ความแก่หง่อมแห่งอินทรีย์ ในหมู่สัตว์นั้นๆ ของเหล่าสัตว์นั้นๆ
อันนี้เรียกว่าชรา ความจลิต

ความเคลื่อนไป ความแตกทำลาย ความหายไป มฤตยู ความตาย
ความทำกาละ ความแตก

แห่งขันธ ความทิ้งซากศพไว้ ความขาดไปแห่งชีวิตินทรีย์จากหมู่สัตว์นั้นๆ
ของเหล่าสัตว์นั้นๆ

อันนี้เรียกว่ามรณะ ชราและมรณะ ดังพรรณนามาฉะนี้ เรียกว่า ชราและมรณะ
เหตุเกิดแห่งชรา

และมรณะ ย่อมมีเพราะชาติเป็นเหตุให้เกิด ความดับชราและมรณะ
ย่อมมีเพราะชาติดับ

อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ คือ ความเห็นชอบ ... ความตั้งใจชอบ
ชื่อว่าปฏิบัติที่จะให้

ถึงความดับชราและมรณะ ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล
อริยสาวกรู้ชัดซึ่งชราและมรณะ เหตุเกิด

แห่งชราและมรณะ ความดับชราและมรณะ
และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับแห่งชราและมรณะ

อย่างนี้ๆ เมื่อนั้น ท่านละราคานุสัย ฯลฯ แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้
อริยสาวกถือว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ

มีความเห็นดำเนินไปตรงแล้ว ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรม
มาสู่พระสัทธรรมนี้.

ชาติวาร

[๑๑๘] ดูกของท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแม้อย่างอื่น
ท่านพระสารีบุตรตอบว่า
พึงมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งชาติ เหตุเกิดแห่งชาติ
ความดับชาติ และ
ปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับชาติ แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น
อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ... มาสู่
พระสัทธรรมนี้ ก็ชาติ เหตุเกิดแห่งชาติ ความดับชาติ
ปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับชาติ เป็นไฉน?
ความเกิด ความบังเกิด ความหยั่งลง เกิด เกิดเฉพาะ ความปรากฏแห่งขันธ
ความได้อายตนะ
ครบ ในหมู่สัตว์นั้นๆ ของเหล่าสัตว์นั้นๆ อันนี้เรียกว่า ชาติ
เหตุเกิดแห่งชาติย่อมมีเพราะภพ
เป็นเหตุให้เกิด ความดับชาติย่อมมี เพราะภพดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์
๘ นี้แหละ คือ
ความเห็นชอบ ... ความตั้งใจชอบ เชื่อว่าปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับชาติ
ดูกของท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล
อริยสาวกรู้ชัดซึ่งชาติ เหตุเกิดแห่งชาติ
ความดับชาติและปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับชาติอย่างนี้ๆ
เมื่อนั้น ท่านละราคานุสัย ... แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น
อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ... มาสู่พระ-
*สัทธรรมนี้

ภวาทิวาร

[๑๑๙] ดูกของท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแม้อย่างอื่น ...
ท่านพระสารีบุตรตอบว่า
พึงมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งภพ เหตุเกิดแห่งภพ
ความดับภพ และปฏิบัติ
ที่จะให้ถึงความดับภพ แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ
... มาสู่พระสัทธรรมนี้

ก็ภพ เหตุเกิดแห่งภพ ความดับภพ และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับภพ เป็นไฉน? ได้แก่ ภพ ๓

เหล่านี้ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ เหตุเกิดแห่งภพ
ย่อมมีเพราะอุปาทานเป็นเหตุให้เกิด

ความดับภพ ย่อมมีเพราะอุปาทานดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี่แหละ คือ ความเห็นชอบ ...

ความตั้งใจชอบ เชื่อว่าปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับภพ ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัด

ซึ่งภพ เหตุเกิดแห่งภพ ความดับภพ

และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับภพอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น ท่านละ

ราคานุสัย ... แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ... มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

[๑๒๐] ดูกรท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแม้อย่างอื่น ...

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า

พึงมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งอุปาทาน เหตุเกิดแห่งอุปาทาน ความดับอุปาทาน

และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอุปาทาน แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ...

มาสู่พระสัทธิธรรมนี้ ก็อุปาทาน เหตุเกิดแห่งอุปาทาน ความดับอุปาทาน และปฏิบัติที่จะให้ถึง

ความดับอุปาทาน เป็นไฉน? ได้แก่ อุปาทาน ๔ คือ กามุปาทาน ทิณฺณอุปาทาน สีสัพพัตตอุปาทาน

อัตตวาหุอุปาทาน เหตุเกิดแห่งอุปาทาน ย่อมมีเพราะตัณหาเป็นเหตุให้เกิด ความดับอุปาทาน

ย่อมมีเพราะตัณหาดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี่แหละ คือ ความเห็นชอบ ... ความตั้งใจชอบ

เชื่อว่าปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอุปาทาน ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งอุปาทาน

เหตุเกิดแห่งอุปาทาน ความดับอุปาทาน

และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอุปาทานอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น

ท่านละราคานุสัย ... แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกถือว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ ... มาสู่พระสัทธรรมนี้.

ตณหาทิวาร

[๑๒๑] ดูกรท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแม้อย่างอื่น ...

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า

พึงมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งตณหา เหตุเกิดแห่งตณหา ความดับแห่งตณหา

และปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับตณหา แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกถือว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ ...

มาสู่พระสัทธรรมนี้ ก็ตณหา เหตุเกิดแห่งตณหา ความดับตณหา และปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับ

ตณหาเป็นไฉน? ได้แก่ ตณหา ๖ หมวดเหล่านี้ คือ ตณหาในรูป ตณหาในเสียง ตณหาในกลิ่น

ตณหาในรส ตณหาในโผฏฐัพพะ ตณหาในธรรม เหตุเกิดแห่งตณหา ย่อมมีเพราะเวทนาเป็น

เหตุให้เกิด ความดับตณหา ย่อมมีเพราะเวทนาดับ

อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ คือ

ความเห็นชอบ ... ความตั้งใจชอบ เชื่อว่าปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับตณหา ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล

อริยสาวกรู้ชัดซึ่งตณหา เหตุเกิดแห่งตณหา ความดับตณหา และปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับตณหา

อย่างนี้ๆ เมื่อนั้น ท่านละราคานุสัย ... แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกถือว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ ...

มาสู่พระสัทธรรมนี้.

[๑๒๒] ดูกรท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแม้อย่างอื่น ...

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า

พึงมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งเวทนา เหตุเกิดแห่งเวทนา ความดับเวทนา และ

ปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับเวทนา แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกถือว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ ... มาสู่

พระสัทธรรมนี้ ก็เวทนา เหตุเกิดแห่งเวทนา ความดับเวทนา
และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับ

เวทนา เป็นไฉน? ได้แก่เวทนา ๖ หมวดเหล่านี้ คือ เวทนาที่เกิดแต่จักขุสัมผัส
เวทนาที่เกิดแต่

โสตสัมผัส เวทนาที่เกิดแต่ฆานสัมผัส เวทนาที่เกิดแต่ชีวหาสัมผัส
เวทนาที่เกิดแต่กายสัมผัส

เวทนาที่เกิดแต่มนัสสัมผัส เหตุเกิดเวทนา ย่อมมีเพราะผัสสะเป็นเหตุให้เกิด
ความดับเวทนา

ย่อมมีเพราะผัสสะดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ
คือความเห็นชอบ ... ความตั้งใจชอบ

ชื่อว่าปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับเวทนา ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล
อริยสาวกรู้ชัดซึ่งเวทนา เหตุ-

*เกิดแห่งเวทนา ความดับเวทนา

และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับเวทนาอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น ท่าน

ละราคานุสัย ... แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ...
มาสู่พระสัทธรรมนี้.

[๑๒๓] ดูกรท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแม้อย่างอื่น ...
ท่านพระสารีบุตรตอบว่า

พึงมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งผัสสะ เหตุเกิดแห่งผัสสะ
ความดับผัสสะ และ

ปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับผัสสะ แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้
อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ... มาสู่

พระสัทธรรมนี้. ก็ผัสสะ เหตุเกิดแห่งผัสสะ ความดับผัสสะ
และทางที่จะให้ถึงความดับผัสสะ

เป็นไฉน? ได้แก่ ผัสสะ ๖ หมวด คือ จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส
ชีวหาสัมผัส

กายสัมผัส มโนสัมผัส เหตุเกิดแห่งผัสสะ ย่อมมีเพราะอายนะ ๖
เป็นเหตุให้เกิด ความดับผัสสะ

ย่อมมีเพราะผัสสะดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ
คือความเห็นชอบ ... ความตั้งใจชอบ

ชื่อว่าปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับผัสสะ ดูกของท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล
อริยสาวกรู้ชัดซึ่งผัสสะ

เหตุเกิดแห่งผัสสะ ความดับผัสสะ
และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับผัสสะอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น ท่าน
ละราคานุสัย ... แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ ...
มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

[๑๒๔] ดูกของท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแก้อย่างอื่น ...
ท่านพระสารีบุตรตอบว่า
พึงมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งอายตนะ ๖ เหตุเกิดแห่งอายตนะ
๖ ความดับ
แห่งอายตนะ ๖ และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอายตนะ ๖
แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ ... มาสู่พระสัทธิธรรมนี้ ก็อายตนะ ๖ เหตุเกิดแห่งอายตนะ ๖
ความดับอายตนะ ๖
และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอายตนะ ๖ เป็นไฉน? ได้แก่ อายตนะ ๖ เหล่านี้
คือ ตา หู จมูก
ลิ้น กาย ใจ เหตุเกิดแห่งอายตนะ ๖ ย่อมมีเพราะนามรูปเป็นเหตุให้เกิด
ความดับอายตนะ ๖ ย่อมมี
เพราะนามรูปดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ คือ ความเห็นชอบ ...
ความตั้งใจชอบ
ชื่อว่าปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอายตนะ ๖ ดูกของท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล
อริยสาวกรู้ชัดซึ่งอายตนะ ๖
เหตุเกิดอายตนะ ๖ ความดับอายตนะ ๖
และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอายตนะ ๖ อย่างนี้ๆ
เมื่อนั้น ท่านละราคานุสัย ... แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้
อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ ... มาสู่พระ-
*สัทธิธรรมนี้.

นามรูปาทิวาร

[๑๒๕] ดูกของท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแก้อย่างอื่น ...
ท่านพระสารีบุตรตอบว่า

ฟังมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งนามรูป เหตุเกิดแห่งนามรูป
ความดับนามรูป

และปฏิบัติทาที่จะให้ถึงความดับนามรูป แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้
อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ...

มาสู่พระสัทธิธรรมนี้ ก็นามรูป เหตุเกิดแห่งนามรูป ความดับนามรูป
และปฏิบัติทาที่จะให้ถึงความ

ดับนามรูป เป็นไฉน? เวทนา สัญญา เจตนา ผัสสะ มนสิการ อันนี้เรียกว่า
นาม มหาภูต-

*รูป ๔ และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ อันนี้เรียกว่ารูป
นามและรูปดังพรรณนามาจะนี้ เรียกว่า นามรูป

เหตุเกิดแห่งนามรูป ย่อมมีเพราะวิญญาณเป็นเหตุให้เกิด ความดับนามรูป
ย่อมมีเพราะวิญญาณ

ดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ คือความเห็นชอบ ...
ความตั้งใจชอบ เชื่อว่าปฏิบัติทา

ที่จะให้ถึงความดับนามรูป ดูกของท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล
อริยสาวกรู้ชัดซึ่งนามรูป เหตุเกิดแห่ง

นามรูป ความดับนามรูป และปฏิบัติทาที่จะให้ถึงความดับนามรูปอย่างนี้ๆ
เมื่อนั้น ท่านละราคา-

*นุสัย ... แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ...
มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

[๑๒๖] ดูกของท่านผู้มีอายุ จะฟังมีอยู่หรือ ปริยายแม้อย่างอื่น ...
ท่านพระสารีบุตรตอบว่า

ฟังมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งวิญญาณ
เหตุเกิดแห่งวิญญาณ ความดับวิญญาณ

และทาที่จะให้ถึงความดับวิญญาณ แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้
อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ... มาสู่

พระสัทธิธรรมนี้ ก็วิญญาณ เหตุเกิดแห่งวิญญาณ ความดับวิญญาณ
ปฏิบัติทาที่จะให้ถึงความดับวิญญาณ

เป็นไฉน? ได้แก่ วิญญาณ ๖ หมวดเหล่านี้ คือ จักขุวิญญาณ โสทวิญาณ
ฆานวิญาณ

ชีวหาวิญญาน กายวิญญาน มโนวิญญาน เหตุเกิดแห่งวิญญาน

ย่อมมีเพราะสังขารเป็นเหตุ

ให้เกิด ความดับวิญญาน ย่อมมีเพราะสังขารดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ คือ

ความเห็นชอบ ... ความตั้งใจชอบ เชื่อว่าปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับวิญญาน
ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อใด

แล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งวิญญาน เหตุเกิดแห่งวิญญาน ความดับวิญญาน
ปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความ

ดับวิญญาน อย่างนี้ๆ เมื่อนั้น ท่านละราคานุสัย ... แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น
อริยสาวกเชื่อว่าเป็น

สัมมาทิฐิ ... มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

สังขารวาร

[๑๒๗] ดูกรท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายเป็นอย่างอื่น ...

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า

พึงมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งสังขาร เหตุเกิดแห่งสังขาร
ความดับสังขาร และ

ปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความดับสังขาร แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น
อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ... มาสู่

พระสัทธิธรรมนี้ ก็สังขาร เหตุเกิดแห่งสังขาร ความดับสังขาร
ทางที่จะทำให้ถึงความดับสังขาร

เป็นไฉน? ได้แก่ สังขาร ๓ เหล่านี้ คือ กายสังขาร วจีสังขาร จิตตสังขาร
เหตุเกิดแห่งสังขาร

ย่อมมีเพราะอวิชชาเป็นเหตุให้เกิด ความดับสังขาร ย่อมมีเพราะอวิชชาดับ
อริยมรรคประกอบ

ด้วยองค์ ๘ นี้แหละ คือ ความเห็นชอบ ... ความตั้งใจชอบ
เชื่อว่าทางที่จะทำให้ถึงความดับสังขาร

ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งสังขาร เหตุเกิดแห่งสังขาร
ความดับสังขาร ปฏิบัติ

ที่จะทำให้ถึงความดับสังขารอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น ท่านละราคานุสัย ...
แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น อริยสาวก

เชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ ... มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

อริชชาวาร

[๑๒๘] ดูกรท่านผู้มีอายุ จะพึงมีอยู่หรือ ปริยายแม้อย่างอื่น ...

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า

พึงมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล อริยสาวกรู้ชัดซึ่งอริชชา เหตุเกิดแห่งอริชชา
ความดับอริชชา

และปฏิบัติทาที่จะให้ถึงความดับอริชชา แมด้วยเหตุเพียงเท่านี้
อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ ...

มาสู่พระสัทธิธรรมนี้ ก็อริชชา เหตุเกิดแห่งอริชชา ความดับอริชชา
และปฏิบัติทาที่จะให้ถึงความ

ดับอริชชา เป็นไฉน? ความไม่รู้ในทุกข์ ในเหตุเกิดแห่งทุกข์ ในความดับทุกข์
ในปฏิบัติทาที่จะให้ถึง

ความดับทุกข์ อันนี้เรียกว่าอริชชา เหตุเกิดแห่งอริชชา
ย่อมมีเพราะอาสวะเป็นเหตุให้เกิด

ความดับอริชชา ย่อมมีเพราะอาสวะดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ
คือความเห็นชอบ

ความตั้งใจชอบ เชื่อว่าปฏิบัติทาที่จะให้ถึงความดับอริชชา ดูกรท่านผู้มีอายุ
เมื่อใดแล อริยสาวก

รู้ชัดซึ่งอริชชา เหตุเกิดแห่งอริชชา ความดับอริชชา
ทาที่จะให้ถึงความดับอริชชาอย่างนี้ๆ เมื่อ

นั้น ท่านละราคานุสัย ... แมด้วยเหตุเพียงเท่านี้
อริยสาวกเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นดำเนิน

ไปตรงแล้ว ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรม มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

[๑๒๙] ภิกษุเหล่านั้น ชื่นชม อนุโมทนาภาสิตของท่านพระสารีบุตรว่า
สาธุ ท่านผู้มีอายุ

แล้วได้ถามปัญหาแก่ท่านพระสารีบุตรต่อไปว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ
จะพึงมีอยู่หรือปริยายแม้อย่างอื่น

ที่อริยสาวกซึ่งเชื่อว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นดำเนินไปตรงแล้ว
ประกอบด้วยความเลื่อมใส

อันแน่วแน่ในธรรม มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.

อาสววาร

[๑๓๐] ท่านพระสารีบุตรตอบว่า พึงมี ท่านผู้มีอายุ เมื่อใดแล
อริยสาวกรู้ชัดซึ่งอาสวะ
อาสวสมุหัย อาสวนิโรธ อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น
อริยสาวกชื่อว่า
เป็นสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นดำเนินไปตรงแล้ว
ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรม
มาสู่พระสัทธิธรรมนี้ ก็อาสวะ เหตุเกิดแห่งอาสวะ ความดับอาสวะ
ทางที่จะให้ถึงความดับอาสวะ
เป็นไฉน? ได้แก่ อาสวะ ๓ เหล่านี้ คือ กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ
เหตุเกิดแห่งอาสวะ
ย่อมมีเพราะอวิชชาเป็นเหตุให้เกิด ความดับอาสวะ ย่อมมีเพราะอวิชชาดับ
อริยมรรคประกอบ
ด้วยองค์ ๘ นี้แหละ คือ ความเห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ
เลี้ยงชีพชอบ
พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ ชื่อว่าปฏิปทาที่จะให้ถึงความดับอาสวะ
ดูกรท่านผู้มีอายุ
เมื่อใด อริยสาวกรู้ชัดซึ่งอาสวะ เหตุเกิดแห่งอาสวะ ความดับอาสวะ
ปฏิปทาที่จะให้ถึงความ
ดับอาสวะ อย่างนี้ๆ เมื่อนั้นท่านละราคานุสัย บรรเทาปฏิกขนุสัย
ถอนทิฏฐานุสัย และ
มานานุสัย โดยประการทั้งปวง ละอวิชชา ยังอวิชชาให้เกิด
ย่อมกระทำซึ่งที่สุดแห่งทุกข์ในปัจจุบัน
เทียว แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น อริยสาวกชื่อว่า เป็นสัมมาทิฏฐิ
มีความเห็นดำเนินไปตรงแล้ว
ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรม มาสู่พระสัทธิธรรมนี้.
ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวคำนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้น ชื่นชม
ยินดีภาษิตของท่านพระสารี-
*บุตรแล้วแล.

จบ สัมมาทิฏฐิสูตร ที่ ๙

ดูกรท่านผู้มีอายุ ก็ ๖ บทที่กล่าวว่าเป็นไฉน ได้แก่ ทุกข์ ชรามรณะ
อุปาทาน आयตนะ ๖

นามรูป วิญญาณ ๔ บทที่กล่าวว่าเป็นไฉน ได้แก่ ชาติ ตัณหา เวทนา
และหมวด ๔ แห่งอวิชชา ๕

บทที่กล่าวว่าเป็นไฉน ได้แก่ อาหาร ภพ ผัสสะ สังขาร อาสวะเป็นที่ ๕
หกอย่างเป็นไฉน

ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้ว สืออย่างเป็นไฉน ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้ว ห้าอย่างเป็นไฉน
ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้ว

บทแห่งสังขารทั้งปวง มี ๑๕ บท ฉะนี้แล.

๑๐. สติปัฏฐานสูตร

ว่าด้วยการเจริญสติปัฏฐาน

[๑๓๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในแคว้นกुरु มีนิคมหนึ่งของแคว้นกुरु
ชื่อว่า

กัมมาศธรรม ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย. ภิกษุเหล่า
นั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๑๓๒] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธานุญาตนี้ว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลายหนทางนี้เป็นที่ไป

อันเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงความโศกและปริเทวะ
เพื่อความดับสูญแห่ง

ทุกข์และโหมหนัส เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง.
หนทางนี้คือ สติปัฏฐาน

๔ ประการ. ๔ ประการเป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
พิจารณาเห็นกายใน

กายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ
กัจจตอภิชฌาและโหมหนัสในโลกเสียได้ ๑ พิจารณา

เห็นเวทนาในเวทนาอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ
กัจจตอภิชฌาและโหมหนัสในโลก

เสียได้ ๑ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ
กัจจตอภิชฌาและโหมหนัส

ในโลกเสียได้ ๑ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ
มีสติ กำจัดอภิชฌา
และโทมนัสในโลกเสียได้ ๑.

อานาปานบรรพ

[๑๓๓] ดูกรรณิกะทั้งหลาย ภิกษุพิจารณาเห็นกายในกายอยู่อย่างไรเล่า?

ดูกรรณิกะ

ทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไปสู่ปากดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี
นั่งคู้บัลลังก์

ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า. เธอมีสติ หายใจออก มีสติ หายใจเข้า
เมื่อหายใจออกยาว

ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกยาว เมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่า เราหายใจเข้ายาว.
เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกสั้น เมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ชัดว่า
เราหายใจเข้าสั้น. ย่อมสำเหนียกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้กองลมทั้งปวง
หายใจออก. ย่อม

สำเหนียกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้กองลมทั้งปวงหายใจเข้า. ย่อมสำเหนียกว่า
เราจักระงับ

กายสังขารหายใจออก. ย่อมสำเหนียกว่าเราจักระงับกายสังขารหายใจเข้า.
นายช่างกลึง หรือ

ลูกมือของนายช่างกลึงผู้ฉลาด เมื่อชักเชือกกลึงยาว ก็รู้ชัดว่า เราชักยาว.
เมื่อชักเชือกกลึงสั้น

ก็รู้ชัดว่า เราชักสั้น แม้ฉันใด. ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อหายใจออกยาว
ก็รู้ชัดว่า เรา

หายใจออกยาว. เมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่า เราหายใจเข้ายาว.
เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า

เราหายใจออกสั้น. เมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ชัดว่า เราหายใจเข้าสั้น.
ย่อมสำเหนียกว่า เราจัก

เป็นผู้กำหนดรู้กองลมทั้งปวง หายใจออก. ย่อมสำเหนียกว่า
เราจักเป็นผู้กำหนดรู้กองลมทั้งปวง

หายใจเข้า. ย่อมสำเหนียกว่า เราจักระงับกายสังขาร หายใจออก
ย่อมสำเหนียกว่า เราจักระงับกาย

สังขาร หายใจเข้า. ดังพรรณนามาจะนี้
ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกายในกายภายในบ้าง พิจารณาเห็น
กายในกายภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นกายในกายทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง
พิจารณาเห็นธรรมคือ
ความเกิดขึ้นในกายบ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อมในกายบ้าง
พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความ
เกิดขึ้นทั้งความเสื่อมในกายบ้าง ย่อมอยู่ อนึ่ง สติของเธอที่ตั้งมั่นอยู่ว่า
กายมีอยู่ ก็เพียงสักว่า
ความรู้เพียงสักว่าอาศัยระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันตณหาและทิฏฐิไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถือมั่น
อะไรๆ ในโลก ดุจภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้
ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

จบ อานาปานบรรพ.

อิริยาปถบรรพ

[๑๓๔] ดุจภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเมื่อเดิน ก็รู้ชัดว่าเราเดิน
เมื่อยืน

ก็รู้ชัดว่า เรายืน เมื่อนั่ง ก็รู้ชัดว่า เรานั่ง เมื่อนอน ก็รู้ชัดว่า เรานอน
หรือเธอตั้งกายไว้

ด้วยอาการอย่างใดๆ ก็รู้ชัดอาการอย่างนั้นๆ. ดังพรรณนามาจะนี้
ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกายใน
กายภายในบ้าง ฯลฯ ดุจภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้
ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

จบ อิริยาปถบรรพ.

สัมปชัญญะบรรพ

[๑๓๕] ดุจภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุเป็นผู้กระทำสัมปชัญญะในการก้าวไป
และถอยกลับ ในการแลไปข้างหน้า และเหลียวซ้ายเหลียวขวา
ในการคู้อวัยวะเข้า และเหยียด
ออก ในการทรงผ้าสังฆาฏิ บาตร และจีวร ในการกิน ดื่ม เคี้ยว ลืม
ในการถ่ายอุจจาระ

และปัสสาวะ ในเวลาเดิน ยืน นั่ง นอน หลับ ตื่น พุด นิ่ง. ดังพรรณนามาจะนี้
ภิกษุ

ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายภายในบ้าง ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้
ภิกษุชื่อว่าพิจารณา
เห็นกายในกายอยู่.

จบ สัมปชัญญะบรรพ.

ปฏิกุลบรรพ.

[๑๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง

ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกายนี้แหละ เบื้อง

บนแต่พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องต่ำและปลายผมลงมา

มีหนังสือเป็นที่สุตรอบเต็มด้วยของไม่สะอาดมี

ประการต่างๆ ว่า มีอยู่ในกายนี้ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก
เยื่อในกระดูก

ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ใสใหญ่ ใส่น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี
เสลด

หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร
ไถ่มีปากสองข้าง

เต็มด้วยธัญญชาติต่างอย่าง คือ ข้าวสาลี ข้าวเปลือก ถั่วเขียว ถั่วเหลือง งา
ข้าวสาร บุรุษ

ผู้มีนัยน์ตาดี แก่ไถ่นั้นแล้ว พึงเห็นได้ว่า นี่ข้าวสาลี นี่ข้าวเปลือก นี่ถั่วเขียว
นี่ถั่วเหลือง

นี้งา นี่ข้าวสาร ฉันทใด ภิกษุก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ย่อมพิจารณาเห็นกายนี้แหละ
เบื้องบนแต่

พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องต่ำแต่ปลายผมลงมา มีหนังสือเป็นที่สุตรอบ

เต็มด้วยของไม่สะอาดมีประการ

ต่างๆ ว่า มีอยู่ในกายนี้ ผม ขน ฯลฯ ไขข้อ มูตร ดังพรรณนามาจะนี้
ภิกษุย่อมพิจารณา

เห็นกายในกายภายในบ้าง ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้

ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นกายใน

กายอยู่.

จบ ปฏิกุลบรรพ.

ธาตุบรรพ.

[๑๓๗] ดูกฤทธิกษัตริย์ทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุยอมพิจารณาเห็นกายนี้แหละ ซึ่งตั้ง

อยู่ตามที่ตั้งอยู่ตามปกติ โดยความเป็นธาตุว่า มีอยู่ในกายนี้ ธาตุดิน ธาตุน้ำ
ธาตุไฟ ธาตุลม

คนฆ่าโค หรือลูกมือของคนฆ่าโคผู้ฉลาด ฆ่าแม่โคแล้ว แบ่งออกเป็นส่วนๆ
นั่งอยู่ ที่หนทาง

ใหญ่ ๔ แพร่ง ฉะนั้น ฤทธิกษัตริย์ก็นั้นเหมือนกัน ย่อมพิจารณาเห็นกายนี้แหละ
ซึ่งตั้งอยู่ตามที่ตั้ง

อยู่ตามปกติ โดยความเป็นธาตุว่า มีอยู่ในกายนี้ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ
ธาตุลม ดังพรรณนา

มาฉะนั้น ภิกษุยอมพิจารณาเห็นกายในกายภายในบ้าง ฯลฯ

ดูกฤทธิกษัตริย์ทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ภิกษุ
ชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

จบ ธาตุบรรพ.

นวสัทธิกาบรรพ.

[๑๓๘] ดูกฤทธิกษัตริย์ทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
เปรียบเหมือนภิกษุพึงเห็นสรีระที่เขาทิ้ง

ไว้ในป่าช้า ตายแล้ววันหนึ่งบ้าง สองวันบ้าง สามวันบ้าง ที่ขึ้นพอง
ผีสีเขียวน่าเกลียด น้ำ

เหลืองไหลน่าเกลียด เธอยอมน้อมเข้ามาสู่กายนี้แหละว่า ถึงร่างกายอันนี้เล่า
ก็มีอย่างนี้เป็น

ธรรมดา คงเป็นอย่างนี้ ไม่ล่วงความเป็นอย่างนี้ไปได้ ดังพรรณนามาฉะนั้น
ภิกษุยอมพิจารณาเห็น

กายในกายภายในบ้าง ฯลฯ ดูกฤทธิกษัตริย์ทั้งหลาย แม้อย่างนี้
ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

อีกประการหนึ่ง เปรียบเหมือนภิกษุ พึงเห็นสรีระที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า
อันฝูงกาฉีกกิน

อยู่บ้าง ฝูงแร้งฉีกกินอยู่บ้าง ฝูงนกตะกรุมฉีกกินอยู่บ้าง หมู่สุนัขกัดกินอยู่บ้าง
หมู่สุนัขจิ้งจอก

กัตกินอยู่บ้าง หมูสัตว์ต่างๆ กัตกินอยู่บ้าง เธอยอมอ่อนเข้ามาสู่กายนี้แหละว่า
ถึงร่างกายอันนี้

เล่า ก็มืออย่างนี้เป็นธรรมดา คงเป็นอย่างนี้ ไม่ล่วงความเป็นอย่างนี้ไปได้
ดังพรรณนามาจะนี้

ภิกษุยอมพิจารณาเห็นกายในกายภายในบ้าง ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
แม้อย่างนี้ ภิกษุชื่อว่า
พิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

อีกประการหนึ่ง เปรียบเหมือนภิกษุ พึงเห็นสรีระที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า
เป็นร่างกระดูก

ยังมีเนื้อและเลือด ยังมีเส้นเอ็นผูกมัดอยู่ ฯลฯ เป็นร่างกระดูก เปื้อนเลือด
แต่ปราศจากเนื้อ

ยังมีเส้นเอ็นผูกมัดอยู่ ฯลฯ เป็นร่างกระดูก ปราศจากเนื้อและเลือดแล้ว
ยังมีเส้นเอ็นผูกมัด

อยู่ ฯลฯ เป็นร่างกระดูก ปราศจากเส้นเอ็นผูกมัดแล้ว

เรียกรายไปในทิศน้อยทิศใหญ่ คือกระดูก

มือไปทางหนึ่ง กระดูกเท้าไปทางหนึ่ง กระดูกแข้งไปทางหนึ่ง

กระดูกขาไปทางหนึ่ง กระดูก

สะเอวไปทางหนึ่ง กระดูกข้อสันหลังไปทางหนึ่ง กระดูกซี่โครงไปทางหนึ่ง

กระดูกหน้าอกไป

ทางหนึ่ง กระดูกแขนไปทางหนึ่ง กระดูกไหล่ไปทางหนึ่ง กระดูกคอไปทางหนึ่ง

กระดูกคาง

ไปทางหนึ่ง กระดูกฟันไปทางหนึ่ง กระโหลกศีรษะไปทางหนึ่ง

เธอยอมอ่อนเข้ามาสู่กายนี้แหละ

ว่า ถึงร่างกายอันนี้เล่า ก็มืออย่างนี้เป็นธรรมดา คงเป็นอย่างนี้

ไม่ล่วงความเป็นอย่างนี้ไปได้

ดังพรรณนามาจะนี้ ภิกษุยอมพิจารณาเห็นกายในกายภายในบ้าง ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้

อย่างนี้ ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

อีกประการหนึ่ง เปรียบเหมือนภิกษุ พึงเห็นสรีระที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า
เป็นกระดูก

มีสีขาว เปรียบด้วยสีสังข์ ... เป็นกระดุก เป็นกองเรี่ยรายแล้ว
เก่าเกินปีหนึ่งไปแล้ว ... เป็น

กระดุกพุดละเอียดแล้ว เธอย่อมโน้มเข้ามาสู่กายนี้แหละว่า ถึงร่างกายอันนี้เล่า
ก็มีอยู่อย่างนี้เป็น

ธรรมดา คงเป็นอย่างนี้ ไม่ล่วงความเป็นอย่างนี้ไปได้ ดังพรรณนามาจะนี้
ภิกษุย่อมพิจารณา

เห็นกายในกายภายในบ้าง พิจารณาเห็นกายในกายภายนอกบ้าง
พิจารณาเห็นกายในกายทั้งภายใน

ทั้งภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในกายบ้าง
พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อม

ในกายบ้าง พิจารณาเห็นธรรม คือ ทั้งความเกิดขึ้น ทั้งความเสื่อมในกายบ้าง
ย่อมอยู่ อนึ่ง

สติของเธอตั้งมั่นอยู่ว่า กายมีอยู่ ก็เพียงสัปดาห์ความรู้ เพียงสัปดาห์
อาศัยระลึกเท่านั้น เธอเป็น

ผู้อันตณหาและทิฏฐิไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถือมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้อย่าง

นี้ ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกายอยู่.

จบ นวสีวธิกขาบรรพ

จบ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน.

เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

[๑๓๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่อย่างไรเล่า? ภิกษุใน

ธรรมวินัยนี้ เมื่อเสวยสุขเวทนา ก็รู้ชัดว่า เราเสวยสุขเวทนา เสวยทุกขเวทนา
ก็รู้ชัดว่า เรา

เสวยทุกขเวทนา เสวยอทุกขมสุขเวทนา ก็รู้ชัดว่า เราเสวยอทุกขมสุขเวทนา.
หรือเสวยสุข

เวทนามีอามิส ก็รู้ชัดว่า เราเสวยสุขเวทนามีอามิส

หรือเสวยสุขเวทนาไม่มีอามิส ก็รู้ชัดว่า

เราเสวยสุขเวทนาไม่มีอามิส หรือเสวยทุกขเวทนามีอามิส ก็รู้ชัดว่า

เราเสวยทุกขเวทนา

มีอามิส หรือเสวยทุกข์เวทนาไม่มีอามิส ก็รู้ชัดว่า
เราเสวยทุกข์เวทนาไม่มีอามิส หรือ

เสวยอทุกข์สุขเวทนามีอามิส ก็รู้ชัดว่า เราเสวยอทุกข์สุขเวทนามีอามิส
หรือเสวย

อทุกข์สุขเวทนาไม่มีอามิส ก็รู้ชัดว่า เราเสวยอทุกข์สุขเวทนาไม่มีอามิส
ดังพรรณนามาจะนี้

ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาภายในบ้าง

พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาภายนอกบ้าง

พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในเวทนา

บ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อมในเวทนาบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความเกิดขึ้นทั้งความ

เสื่อมในเวทนาบ้าง ย่อมอยู่ อนึ่ง สติของเธอตั้งมั่นอยู่ว่า เวทนามีอยู่
ก็เพียงสัปดาห์ความรู้

เพียงสัปดาห์อาศัยระลึกเท่านั้น เธอเป็นผู้อันตณหา

และทวิภูมิจึงไม่อาศัยอยู่แล้วและไม่ถือมั่นอะไรๆ

ในโลก ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่.

จบ เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน.

จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

[๑๔๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่อย่างไรเล่า?
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

จิตมีราคะ ก็รู้ชัดว่า จิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ ก็รู้ชัดว่า

จิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ชัด

ว่า จิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ ก็รู้ชัดว่า จิตปราศจากโทสะ

หรือจิตมีโมหะ ก็รู้ชัดว่า จิตมี

โมหะ หรือจิตปราศจากโมหะ ก็รู้ชัดว่า จิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ ก็รู้ชัดว่า
จิตหดหู่ หรือ

จิตฟุ้งซ่าน ก็รู้ชัดว่า จิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหรรคต ก็รู้ชัดว่า จิตเป็นมหรรคต
จิตไม่เป็นมหรรคต

ก็รู้ชัดว่า จิตไม่เป็นมหรคต จิตมีธรรมอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ชัดว่า
จิตมีธรรมอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มี
ธรรมอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ชัดว่า จิตไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า จิตตั้งมั่น ก็รู้ชัดว่า จิตตั้งมั่น
หรือจิตไม่ตั้งมั่น
ก็รู้ชัดว่า จิตไม่ตั้งมั่น จิตหลุดพ้น ก็รู้ชัดว่า จิตหลุดพ้น หรือจิตยังไม่หลุดพ้น
ก็รู้ชัดว่า จิตยังไม่
หลุดพ้น ดังพรรณนามาฉะนี้ ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นจิตในจิตภายในบ้าง
พิจารณาเห็นจิตในจิตภายใน
นอกบ้าง พิจารณาเห็นจิตในจิตทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง
พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในจิต
บ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อมในจิตบ้าง
พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความเกิดขึ้นทั้งความเสื่อม
ในจิตบ้าง ย่อมอยู่ อนึ่ง สติของเธอตั้งมั่นอยู่ว่า จิตมีอยู่ ก็เพียงสัปดาห์ความรู้
เพียงสัปดาห์อาศัย
ระลึกเท่านั้น เธอเป็นผู้อันตณหาและทิฐฐิไม่อาศัยอยู่แล้ว แล้วไม่ถือมั่นอะไรๆ
ในโลก ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่.

จบ จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน.

ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน.

นิวรณบรรพ.

[๑๔๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่อย่างไรเล่า?
ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ พิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ นิวรณ ๕
ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ นิวรณ
๕ อย่างไรเล่า? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อกามฉันทะมีอยู่ ณ ภายในจิต
ย่อมรู้ชัดว่า กามฉันทะ
มีอยู่ ณ ภายในจิตของเรา หรือเมื่อกามฉันทะไม่มีอยู่ ณ ภายในจิต
ย่อมรู้ชัดว่า กามฉันทะไม่มีอยู่
ณ ภายในจิตของเรา อนึ่ง กามฉันทะที่ยังไม่เกิด จะเกิดขึ้นด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้น

ด้วย กามฉันทะที่เกิดขึ้นแล้วจะละเสียได้ด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย กามฉันทะที่ละ
ได้แล้ว จะไม่เกิดขึ้นต่อไปด้วยประการใด ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย
อีกอย่างหนึ่ง เมื่อพยาบาท
มีอยู่ ณ ภายในจิต ย่อมรู้ชัดว่า พยาบาทมีอยู่ ณ ภายในจิตของเรา
หรือเมื่อพยาบาทไม่มีอยู่ ณ
ภายในจิต ย่อมรู้ชัดว่า พยาบาทไม่มีอยู่ ณ ภายในจิตของเรา อนึ่ง
พยาบาทที่ยังไม่เกิด จะ
เกิดขึ้นด้วยประการใด ย่อมรู้ชัด ประการนั้นด้วย พยาบาทที่เกิดขึ้นแล้ว
จะละเสียได้ด้วย
ประการใด ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย พยาบาทที่ละได้แล้ว
จะไม่เกิดขึ้นต่อไปด้วย
ประการใด ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย อีกอย่างหนึ่ง เมื่อถีนมิทธะมีอยู่ ณ
ภายในจิต ย่อมรู้
ชัดว่า ถีนมิทธะมีอยู่ ณ ภายในจิตของเรา หรือเมื่อถีนมิทธะไม่มีอยู่ ณ
ภายในจิต ย่อมรู้ชัดว่า
ถีนมิทธะไม่มีอยู่ ณ ภายในจิตของเรา อนึ่ง ถีนมิทธะที่ยังไม่เกิด
จะเกิดขึ้นด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย ถีนมิทธะที่เกิดขึ้นแล้ว จะละเสียได้ด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้น
ด้วย ถีนมิทธะที่ละได้แล้ว จะไม่เกิดขึ้นต่อไปด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย อีกอย่าง
หนึ่ง เมื่ออุทธัจจกุกกุจจะ มีอยู่ ณ ภายในจิต ย่อมรู้ชัดว่า
อุทธัจจกุกกุจจะ มีอยู่ ณ ภายในจิตของเรา
หรือเมื่ออุทธัจจกุกกุจจะไม่มีอยู่ ณ ภายในจิต ย่อมรู้ชัดว่า
อุทธัจจกุกกุจจะไม่มีอยู่ ณ ภายในจิต
ของเรา อนึ่ง อุทธัจจกุกกุจจะที่ยังไม่เกิด จะเกิดขึ้นด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย
อุทธัจจกุกกุจจะที่เกิดขึ้นแล้ว จะละเสียได้ด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย

อุทัจจกุกุจจะทีละได้แล้วจะไม่เกิดขึ้นต่อไปด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย อีกอย่าง

หนึ่ง เมื่อวิจิกิจฉามีอยู่ ณ ภายในจิต ย่อมรู้ชัดว่า วิจิกิจฉามีอยู่ ณ
ภายในจิตของเรา หรือเมื่อ

วิจิกิจฉาไม่มีอยู่ ณ ภายในจิต ย่อมรู้ชัดว่า วิจิกิจฉาไม่มีอยู่ ณ
ภายในจิตของเรา อนึ่ง วิจิกิจฉา

ที่ยังไม่เกิด จะเกิดขึ้นด้วยประการใด ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย
วิจิกิจฉาที่เกิดขึ้นแล้ว จะละ

เสียได้ด้วยประการใด ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย วิจิกิจฉาทีละได้แล้ว
จะไม่เกิดขึ้นต่อไปด้วย

ประการใด ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย ดังพรรณนามาจะนี้
ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมกาย

ในบ้าง พิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายนอกบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในธรรมบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อมในธรรมบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความเกิดขึ้นทั้งความเสื่อมในธรรมบ้าง ย่อมอยู่ อนึ่ง
สติของเธอตั้งมั่น

อยู่ว่า ธรรมมีอยู่ ก็เพียงสัปดาห์ความรู้ เพียงสัปดาห์อาศัยระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันตณหาและ

ทิฏฐิไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถ่อมมันอะไรๆ ในโลก ดูกรภิกษุทั้งหลาย
แม้อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่า

พิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ นิรณ ๕ อยู่.

จบ นิรณบรรพ

ชั้นธบรรพ

[๑๔๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง

ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ

อุปาทานชั้น ๕ ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมในธรรม คืออุปาทานชั้น ๕
อย่างไรเล่า? ภิกษุในธรรม

วินัยนี้พิจารณาเห็นดังนี้ว่า อย่างนี้รูป อย่างนี้ความเกิดขึ้นแห่งรูป
อย่างนี้ความดับแห่งรูป

อย่างนี้เวทนา อย่างนี้ความเกิดขึ้นแห่งเวทนา อย่างนี้ความดับแห่งเวทนา
อย่างนี้สัญญา

อย่างนี้ความเกิดขึ้นแห่งสัญญา อย่างนี้ความดับแห่งสัญญา อย่างนี้สังขาร
อย่างนี้ความ

ความเกิดขึ้นแห่งสังขาร อย่างนี้ความดับแห่งสังขาร อย่างนี้วิญญาณ
อย่างนี้ความเกิดขึ้นแห่ง

วิญญาณ อย่างนี้ความดับแห่งวิญญาณ ดังพรรณนามาจะนี้
ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรม

ภายในบ้าง พิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายนอกบ้าง
พิจารณาเห็นธรรมทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในธรรมบ้าง
พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อมในธรรมบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความเกิดขึ้นทั้งความเสื่อมใสธรรมบ้าง ย่อมอยู่ อนึ่ง
สติของเธอตั้งมั่น

อยู่ว่า ธรรมมีอยู่ ก็เพียงสัปดาห์ความรู้ เพียงสัปดาห์อาศัยระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันตณหาและทิณฐิ

ไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถือมั่นอะไรๆ ในโลก ดูกุรภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้แล
ภิกษุชื่อว่า

พิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ อุปาทานขันธ ๕ อยู่.
จบ ชั้นธรรพ.

อายตนธรรพ.

[๑๔๓] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ

อายตนะภายใน ๖ และภายนอก ๖ ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ
อายตนะภายใน ๖ และ

ภายนอก ๖ อย่างไรเล่า? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้จักตา รู้จักรูป
และรู้จักสังโยชน์ที่อาศัย

ตาและรูปทั้ง ๒ นั้นเกิดขึ้น อนึ่ง สังโยชน์ที่ยังไม่เกิด จะเกิดขึ้นด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัด

ประการนั้นด้วย สังโยชน์ที่เกิดขึ้นแล้ว จะละเสียได้ด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการ

นั่นด้วย สังโยชนที่จะได้แล้วจะไม่เกิดขึ้นต่อไปด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย

ภิกษุย่อมรู้จักหู รู้จักเสียง ... ย่อมรู้จักจมูก รู้จักกลิ่น ... ย่อมรู้จักลิ้น รู้จักรส
... ย่อมรู้จักกาย รู้จัก

โณภูตัพพะ ... ภิกษุย่อมรู้จักใจ รู้จักธรรมารมณ
และรู้จักสังโยชนที่อาศัยใจและธรรมารมณทั้ง ๒

นั่นเกิดขึ้น อนึ่ง สังโยชนที่ยังไม่เกิด จะเกิดขึ้นด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย

สังโยชนที่เกิดขึ้นแล้ว จะละเสียได้ด้วยประการใด ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย
สังโยชนที่ละได้

แล้ว จะไม่เกิดขึ้นต่อไปด้วยประการใด ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย
ดังพรรณนามาจะนี้ ภิกษุย่อม

พิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายในบ้าง
พิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นธรรม
ในธรรมทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในธรรมบ้าง พิจารณาเห็น
ธรรมคือความเสื่อมในธรรมบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความเกิดขึ้นทั้งความเสื่อมในธรรมบ้าง
ย่อมอยู่ อนึ่ง สติของเธอตั้งมั่นอยู่ว่า ธรรมมีอยู่ ก็เพียงสัปดาห์ความรู้
เพียงสัปดาห์อาศัยระลึก

เท่านั้น เธอเป็นผู้อันตณหาและทิณฐิไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถือมั่นอะไรๆ
ในโลก ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นธรรม คืออายตนะภายใน ๖
และอายตนะภายนอก

๖ อยู่.

จบ อายตนบรรพ.

โพชฌนคบรรพ.

[๑๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมในธรรมคือ
โพชฌนค ๗

พิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ โพชฌนค ๗ อย่างไรเล่า?
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อสติสัมโพชฌนค

มีอยู่ ณ ภายในจิต ย่อมรู้ชัดว่า สติสัมโพชฌงค์มีอยู่ ณ ภายในจิตของเรา
หรือเมื่อสติ

สัมโพชฌงค์ไม่มีอยู่ ณ ภายในจิต ย่อมรู้ชัดว่า สติสัมโพชฌงค์ไม่มีอยู่ ณ
ภายในจิตของเรา

อนึ่ง สติสัมโพชฌงค์ที่ยังไม่เกิดจะเกิดขึ้นด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย

สติสัมโพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้ว จะเจริญบริบูรณ์ด้วยประการใด
ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย อีกอย่าง

หนึ่ง เมื่อธัมมวิจยสัมโพชฌงค์มีอยู่ ณ ภายในจิต ... อีกอย่างหนึ่ง
เมื่อวิริยสัมโพชฌงค์มีอยู่ ณ

ภายในจิต ... อีกอย่างหนึ่ง เมื่อปีติสัมโพชฌงค์มีอยู่ ณ ภายในจิต ...
อีกอย่างหนึ่ง เมื่อปัสสัทธิ

สัมโพชฌงค์มีอยู่ ณ ภายในจิต ... อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมาธิสัมโพชฌงค์มีอยู่
ณ ภายในจิต ... อีก

อย่างหนึ่ง เมื่ออุเบกขาสัมโพชฌงค์มีอยู่ ณ ภายในจิต ย่อมรู้ชัดว่า
อุเบกขาสัมโพชฌงค์มีอยู่ ณ

ภายในจิตของเรา หรือเมื่ออุเบกขาสัมโพชฌงค์ไม่มีอยู่ ณ ภายในจิต
ย่อมรู้ชัดว่า อุเบกขา

สัมโพชฌงค์ไม่มีอยู่ ณ ภายในจิตของเรา. อนึ่ง
อุเบกขาสัมโพชฌงค์ที่ยังไม่เกิด จะเกิดขึ้น

ด้วยประการใด ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย อุเบกขาสัมโพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้ว
จะเจริญบริบูรณ์

ด้วยประการใด ย่อมรู้ชัดประการนั้นด้วย ดังพรรณนามาจะนี้.
ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นธรรมใน

ธรรมภายในบ้าง พิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายนอกบ้าง
พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งภายใน

ทั้งภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในธรรมบ้าง
พิจารณาเห็นธรรมคือความ

เสื่อมในธรรมบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความเกิดขึ้นความเสื่อมในธรรมบ้าง ย่อมอยู่ อนึ่ง

สติของเธอตั้งมั่นอยู่ว่า ธรรมมีอยู่ ก็เพียงสัปดาห์เดียว
เพียงสัปดาห์เดียวอาศัยระลึกเท่านั้น เธอเป็น
ผู้อันตณหาและทิณฺณิไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถือมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้อย่าง
นี้ ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นเป็นธรรมในธรรม คือโพชฌงค์ ๗.
จบ โพชฌงค์บรรพ.

สัจจบรรพ

[๑๔๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมในธรรมคือ
อริยสัจ ๔

ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ อริยสัจ ๔ อย่างไรเล่า?

ภิกษุในพระศาสนานี้ ย่อมรู้ชัด

ตามเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา.
ดังพรรณนามา

ฉะนั้น. ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายในบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายนอกบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในธรรม

บ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อมในธรรมบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความเกิดขึ้นทั้งความ

เสื่อมในธรรมบ้าง ย่อมอยู่ อนึ่ง สติของเธอตั้งมั่นอยู่ว่า ธรรมมีอยู่

ก็เพียงสัปดาห์เดียวเพียงสัปดาห์เดียว

ว่าอาศัยระลึกเท่านั้น เธอเป็นผู้อันตณหาและทิณฺณิไม่อาศัยอยู่แล้ว

และไม่ถือมั่นอะไรๆ ในโลก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นธรรมในธรรมคืออริยสัจ
๔ อยู่.

จบ ภิกษุวรรคที่ ๑

ทุกขอริยสัจ

[๑๔๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทุกขอริยสัจเป็นไฉน แม้ชาติก็เป็นทุกข์
แม้ชราก็เป็นทุกข์

แม้มรณะก็เป็นทุกข์ แม้โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ก็เป็นทุกข์
ความประจวบ

กับสิ่งไม่เป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ก็เป็นทุกข์
ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้

แม้อันนั้น ก็เป็นทุกข์ โดยย่ออุปาทานชั้นทั้ง ๕ เป็นทุกข์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ชาติเป็นไฉน? ความเกิด ความบังเกิด ความหยั่งลง
เกิด

เกิดจำเพาะ ความปรากฏแห่งชั้น ๑ ความได้อายตนะครบ ในหมู่สัตว์นั้นๆ
ของเหล่าสัตว์นั้นๆ

อันนี้เรียกว่า ชาติ ก็ชราเป็นไฉน? ความแก่ ภาวะของความแก่ พันหลุด
ผมหงอก หนัวย่น

ความเสื่อมแห่งอายุ ความแก่หง่อมแห่งอินทรีย์ ในหมู่สัตว์นั้นๆ
ของเหล่าสัตว์นั้นๆ อันนี้

เรียกว่า ชรา ก็มรณะเป็นไฉน? ความเคลื่อน ภาวะของความเคลื่อน
ความแตกทำลาย ความ

หายไป มฤตยู ความตาย ความทำกาละ ความทำลายแห่งชั้น ๑
ความทอดทิ้งซากศพไว้

ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ ในหมู่สัตว์นั้นๆ ของเหล่าสัตว์นั้นๆ อันนี้เรียกว่า
มรณะ

ก็โสกะเป็นไฉน? ความแห้งใจ กิริยาที่แห้งใจ ภาวะของบุคคลผู้แห้งใจ
ความผาก ณ ภายใน

ความแห้งผาก ณ ภายใน

ของบุคคลผู้ประกอบด้วยความพิบัติน้อยอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ถูกกรรม คือ
ทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบแล้ว อันนี้เรียกว่า โสกะ ก็ปริเทวะเป็นไฉน?

ความคร่ำครวญ

ความรำไร รำพัน กิริยาที่คร่ำครวญ กิริยาที่รำไรรำพัน

ภาวะของบุคคลผู้คร่ำครวญ ภาวะของ

บุคคลผู้รำไรรำพัน ของบุคคลผู้ประกอบด้วยความพิบัติน้อยอย่างใดอย่างหนึ่ง
ผู้ถูกกรรมคือทุกข์

อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบแล้ว อันนี้เรียกว่า ปริเทวะ ก็ทุกข์เป็นไฉน?

ความลำบากทางกาย

ความไม่สำราญทางกาย ความเสวยอารมณ์อันไม่ดีที่เป็นทุกข์

ซึ่งเกิดแต่กายสัมผัส อันนี้เรียกว่า

ทุกข์ ก็โหมนัสเป็นไฉน? ความทุกข์ทางจิต ความไม่สำราญทางจิต
ความเสวยอารมณ์อันไม่ดี

ที่เป็นทุกข์ ซึ่งเกิดแต่มนัสสัมผัส อันนี้เรียกว่า โหมนัส ก็อุปายาสเป็นไฉน?
ความแค้น

ความคับแค้น ภาวะของบุคคลผู้แค้น ภาวะของบุคคลผู้คับแค้น
ของบุคคลผู้ประกอบด้วยความ

พิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ถูกกรรม คือทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบแล้ว
อันนี้เรียกว่า อุปายาส

ก็ความประจวบกับสิ่งไม่เป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ เป็นไฉน? ความประสบ
ความพรั่งพร้อม ความร่วม

ความระคน ด้วยรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร
ไม่น่าพอใจ

หรือด้วยบุคคลผู้ปรารถนาสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ปรารถนาสิ่งที่ไม่เกื้อกูล
ปรารถนาความไม่ผาสุก

ปรารถนาความไม่เกษมจากโยคะ ซึ่งมีแก่ผู้นั้น อันนี้เรียกว่า
ความประจวบกับสิ่งไม่เป็นที่รัก

ก็เป็นทุกข์ ก็ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ เป็นไฉน?
ความไม่ประสบ ความไม่

พรั่งพร้อม ความไม่ร่วม ความไม่ระคน ด้วยรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
อันน่าปรารถนา

น่าใคร่ น่าพอใจ หรือด้วยบุคคลผู้ปรารถนาประโยชน์ ปรารถนาสิ่งที่เกื้อกูล
ปรารถนาความ

ผาสุก ปรารถนาความเกษมจากโยคะ ซึ่งมีแก่ผู้นั้น คือ มารดา บิดา พี่ชาย
น้องชาย พี่หญิง

น้องหญิง มิตร อำมาตย์ หรือญาติสาโลหิต อันนี้เรียกว่า
ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รัก

ก็เป็นทุกข์ ก็ปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้ แม้อันนั้น ก็เป็นทุกข์ เป็นไฉน?
ความปรารถนา ย่อมบังเกิด

แก่สัตว์ผู้มีความเกิดเป็นธรรมดา อย่างนี้ว่า โอหนอ
ขอเราไม่พึงมีความเกิดเป็นธรรมดา ขอความ

เกิดอย่ามีมาถึงเราเลย ชื่อนั้น สัตว์ไม่พึงได้สมความปรารถนา แม้ชื่อนี้
ก็ชื่อว่าปรารถนาสิ่งใด

ไม่ได้ แม้ชื่อนั้น ก็เป็นทุกข์ ความปรารถนา

ย่อมบังเกิดแก่สัตว์ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา

ความปรารถนา ย่อมบังเกิดแก่สัตว์ผู้มีความเจ็บเป็นธรรมดา ...

ความปรารถนา ย่อมบังเกิดแก่สัตว์

ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุตทาส เป็นธรรมดา อย่างนี้ว่า โอหนอ
ขอเราไม่พึง

มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุตทาสเป็นธรรมดา ขอโสกะ ปริเทวะ ทุกข์
โทมนัส

อุตทาส อย่ามีมาถึงเราเลย ชื่อนั้น สัตว์ไม่พึงได้สมความปรารถนา แม้ชื่อนี้
ก็ชื่อว่า

ปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้ แม้ชื่อนั้น ก็เป็นทุกข์ ก็โดยย่อ อุปาทานชั้นทั้ง ๕
เป็นทุกข์

เป็นไหน? อุปาทานชั้นทั้ง ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร

วิญญาณเหล่านี้เรียกว่า โดยย่อ

อุปาทานชั้นทั้ง ๕ เป็นทุกข์ ดุกรภิกขุทั้งหลาย อันนี้เรียก ทุกขอริยสัจ.

สมุทัยอริยสัจ

[๑๔๗] ดุกรภิกขุทั้งหลาย ก็ทุกขสมุทัยอริยสัจ เป็นไหน? ตัณหานี้ใด
อันให้เกิดใน

ภพใหม่ ประกอบด้วยนันทิราคะ เพลิดเพลินยิ่งนักในอารมณ์นั้นๆ คือ
กามตัณหา ภวตัณหา

วิภวตัณหา ก็ตัณหานั้น เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่ไหน เมื่อจะตั้งอยู่

ย่อมตั้งอยู่ที่ไหน? ที่ใด

เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหานั้น เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นั้น

เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้ง

อยู่ในที่นั้น อะไร เป็นที่รัก ที่เจริญใจในโลก? ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

เป็นที่รัก ที่เจริญใจ

ในโลก ตัณหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นั้น เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ที่นั้น รูป

เสียง กลิ่น รส

โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อจะเกิด
ย่อมเกิดที่นี่ เมื่อจะ

ตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ที่นี่ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาน ฆานวิญญาน
ชีวหาวิญญาน กายวิญญาน มโน-

*วิญญาน เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดที่นี่
เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ที่นี่

จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส มโนสัมผัส
เป็นที่รัก ที่เจริญใจ

ในโลก ตัณหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดที่นี่ เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ที่นี่
จักขุสัมผัสสชาเวทนา

โสตสัมผัสสชาเวทนา ฆานสัมผัสสชาเวทนา ชิวหาสัมผัสสชาเวทนา
กายสัมผัสสชาเวทนา

มโนสัมผัสสชาเวทนา เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อจะเกิด
ย่อมเกิดที่นี่ เมื่อจะตั้งอยู่

ย่อมตั้งอยู่ที่นี่ รูปสัญญา สัททสัญญา คันธสัญญา รสสัญญา
โผฏฐัพพสัญญา อัมมสัญญา

เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดที่นี่ เมื่อจะตั้งอยู่
ย่อมตั้งอยู่ที่นี่

รูปสัญญาเจตนา สัททสัญญาเจตนา คันธสัญญาเจตนา รสสัญญาเจตนา
โผฏฐัพพสัญญาเจตนา อัมมสัญญา-

*เจตนา เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดที่นี่
เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้ง

อยู่ที่นี่ รูปตัณหา สัททตัณหา คันธตัณหา รสตัณหา โผฏฐัพพตัณหา
อัมมตัณหา เป็นที่รัก

ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดที่นี่ เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ที่นี่
รูปวิตก

สัททวิตก คันธวิตก รสวิตก โผฏฐัพพวิตก อัมมวิตก เป็นที่รัก ที่เจริญใจ
ในโลก ตัณหา

เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดที่นี่ เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ที่นี่ รูปวิจารณ์ สัททวิจารณ์
คันธวิจารณ์ รสวิจารณ์

โผฏฐัพพวิจารณ์ อัมมวิจารณ์ เป็นที่รัก ที่เจริญใจในโลก ตัณหา เมื่อจะเกิด
ย่อมเกิดที่นี่

เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ที่นี่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันนี้เรียกว่า
ทุกข์สมุทัยอริยสัจ.

นิโรธอริยสัจ

[๑๔๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทุกข์นิโรธอริยสัจ เป็นไฉน?

ความดับด้วยสามารถความ

สාරอกโดยไม่เหลือ ความสละ ความสละคืน ความปล่อยวาง ความไม่มีอาลัย
ในตัณหานั่น

ก็ตัณหานั่น เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ในที่ไหน เมื่อจะดับ
ย่อมดับในที่ไหน? ที่ใดเป็น

ที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหานั่น เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ในที่นั้น
เมื่อจะดับ ย่อม

ดับได้ที่นั้น ก็อะไรเป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
เป็นที่รัก

ที่เจริญใจในโลก ตัณหาเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ที่นี้ เมื่อจะดับ
ย่อมดับที่นี่ รูป เสียง

กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา
เมื่อบุคคลจะละ

ย่อมละเสียได้ที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับที่นี่ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ
ฆานวิญญาณ ชิวหา-

*วิญญาณ กายวิญญาณ มโนวิญญาณ เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา
เมื่อบุคคลจะละ

ย่อมละเสียได้ที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับที่นี่ จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส
ชิวหาสัมผัส

กายสัมผัส มโนสัมผัส เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อบุคคลจะละ
ย่อมละเสียได้

ที่นี่ เมื่อจะดับ ย่อมดับที่นี่ จักขุสัมผัสสชาเวทนา โสตสัมผัสสชาเวทนา
ฆานสัมผัสสชา-

*เวทนา ชิวหาสัมผัสสชาเวทนา กายสัมผัสสชาเวทนา มโนสัมผัสสชาเวทนา
เป็นที่รัก

ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ที่นี่ เมื่อจะดับ
ย่อมดับที่นี่

รูปสัญญา สัททสัญญา คันธสัญญา รสสัญญา โภณัญ্ชนพสัญญา
ธัมมสัญญา เป็นที่รัก

ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ที่นี่ เมื่อจะดับ
ย่อมดับที่นี่

รูปสัญญาเจตนา สัททสัญญาเจตนา คันธสัญญาเจตนา รสสัญญาเจตนา
โภณัญ्ชนพสัญญาเจตนา ธัมมสัญญา-

*เจตนา เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ที่นี่
เมื่อจะดับ

ย่อมดับที่นี่ รูปตัณหา สัททตัณหา คันธตัณหา รสตัณหา โภณัญ्ชนพตัณหา
ธัมมตัณหา

เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก ตัณหา เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ที่นี่
เมื่อจะดับ ย่อมดับ

ที่นี่ รูปวิตก สัททวิตก คันธวิตก รสวิตก โภณัญ्ชนพวิตก ธัมมวิตก เป็นที่รัก
ที่เจริญใจ

ในโลก ตัณหา เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ที่นี่ เมื่อจะดับ ย่อมดับที่นี่
รูปวิจารณ์ สัททวิจารณ์

คันธวิจารณ์ รสวิจารณ์ โภณัญ्ชนพวิจารณ์ ธัมมวิจารณ์ เป็นที่รัก ที่เจริญใจ ในโลก
ตัณหา เมื่อ

บุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ที่นี่ เมื่อจะดับ ย่อมดับที่นี่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อันนี้เรียกว่า

ทุกขนิโรธอริยสัจ.

ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ

[๑๔๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ เป็นไฉน?
อริยมรรค

ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ คือ สัมมาทิณฺฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา
สัมมากัมมันตะ

สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ก็สัมมาทิณฺฐิเป็นไฉน
ความรู้ในทุกข์

ความรู้ในเหตุให้ทุกข์เกิด ความรู้ในความดับทุกข์
ความรู้ในข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ อันนี้

เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะเป็นไฉน ความดำริในการออกจากกาม
ความดำริในความไม่

พยาบาท ความดำริในอันไม่เบียดเบียน อันนี้เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ
สัมมาวาจาเป็นไฉน?

การงดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการพูดส่อเสียด

งดเว้นจากการพูดคำหยาบ งดเว้นจากการ

พูดเพ้อเจ้อ อันนี้เรียกว่า สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะเป็นไฉน?

การงดเว้นจากการล้างผลาญชีวิต

งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ งดเว้นจากการประพฤติดีกในกาม
อันนี้เรียกว่า สัมมา-

*กัมมันตะ สัมมาอาชีวะเป็นไฉน? อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

ละการเลี้ยงชีพที่ผิด สำเร็จการ

เลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงชีพที่ชอบ อันนี้เรียกว่า สัมมาอาชีวะ

สัมมาวายามะเป็นไฉน? ภิกษุใน

ธรรมวินัยนี้ ให้เกิดฉันทะ พยายาม прารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งจิตไว้
เพื่อมิให้

อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดบังเกิดขึ้น

เพื่อละอกุศลธรรมอันลามกที่บังเกิดขึ้นแล้ว เพื่อให้

กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดบังเกิดขึ้น เพื่อความตั้งอยู่ ไม่เลือนหาย เจริญยิ่ง

ไพบุลย์ มีขึ้น เต็มเปี่ยม

แห่งกุศลธรรมที่บังเกิดขึ้นแล้ว อันนี้เรียกว่า สัมมาวายามะ สัมมาสติเป็นไฉน
ภิกษุในธรรม

วินัยนี้ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ

ก่าจัดอภิชฌาและโทมนัส

ในโลกเสียได้ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ ... พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่

... พิจารณาเห็นธรรม

ในธรรมอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ

ก่าจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ อันนี้

เรียกว่า สัมมาสติ สัมมาสมาธิเป็นไฉน? ภิภษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

บรรลุปฐมฌาน มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่

เธอบรรลุตติยฌาน มีความผ่องใส

แห่งจิตในภายในเป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก
ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุข

อันเกิดแต่สมาธิอยู่ เธอมีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย
เพราะปีติสิ้นไป

บรรลุตติยฌาน ที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มียุเบกขา
มีสติ อยู่เป็นสุข

เธอบรรลุตตตฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุข ละทุกข์
และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ

ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ อันนี้เรียกว่า สัมมาสมาธิ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันนี้

เรียกว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ.

[๑๕๐] ดังพรรณนามาฉะนี้

ภิภษุย่อมนพิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายในบ้าง พิจารณา

เห็นธรรมในธรรมภายนอกบ้าง

พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในธรรมบ้าง พิจารณาเห็นธรรม

คือความเสื่อมในธรรมบ้าง พิจารณาเห็นธรรม

คือทั้งความเกิดขึ้นทั้งความเสื่อมในธรรมบ้าง

ย่อมนอยู่ อนึ่ง สติของเธอ ตั้งมั่นอยู่ว่า ธรรมมีอยู่ ก็เพียงสัจว่าความรู้
เพียงสัจว่าอาศัย

ระลึกเท่านั้น เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวฐิไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถือมั่นอะไรๆ
ในโลก ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ภิภษุชื่อว่าพิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ อริยสัจ ๔ อยู่
จบ สัจจบรรพ

จบ ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ผลแห่งการเจริญสติปัฏฐาน

[๑๕๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ อย่างนี้
ตลอด ๗ ปี

เขาพึงหวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ พระอรหัตตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมี

ชั้นธัญญจกเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ๗ ปี ยกไว้ ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้

อย่างนี้ ตลอด ๖ ปี ๕ ปี ๔ ปี ๓ ปี ๒ ปี ๑ ปี ... ๑ ปี ยกไว้. ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงเจริญสติ

ปัฏฐาน ๔ นี้ อย่างนี้ ตลอด ๗ เดือน เขาพึงหวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

พระอรหัตตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อชั้นธัญญจกมีเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ๗ เดือน ยกไว้

ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ อย่างนี้ ตลอด ๖ เดือน ๕ เดือน ๔ เดือน ๓ เดือน

๒ เดือน ๑ เดือน กึ่งเดือน ... กึ่งเดือนยกไว้ ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ อย่างนี้

ตลอด ๗ วัน เขาพึงหวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือพระอรหัตตผลในปัจจุบัน หรือ เมื่อชั้นธัญญจกยังเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี.

คำนิคม

[๑๕๒] ดูกรรณิกษุทั้งหลาย หนทางนี้ เป็นที่ไปอันเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์

เพื่อล่วงความโศกและปริเหวะ เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง

เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง หนทางนี้ คือ สติปัฏฐาน ๔ ประการ ฉะนั้นแล คำที่เรากล่าวดัง-

*พรรณนามาฉะนี้ เราอาศัยเอกายนมรรคนี้กล่าวแล้ว.

พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นยินดี ชื่นชม ภาษิต ของพระผู้มี-

*พระภาค แล้วแล.

จบ สติปัฏฐานสูตรที่ ๑๐

จบ มุลปริยายวรรคที่ ๑

ประมวลพระสูตรแห่งวรรคนี้ มีดังนี้.

วรรคอันประเสริฐประดับด้วยมูลปริยายสูตร สัพพาสวสังวรสูตร
ธัมมทาทาสสูตร
ภยเกรวสูตร อนังคนสูตร อากังเขยยสูตร วัตถูปมสูตร สัลเลขสูตร
สัมมาทิฏฐิสูตร และ
สติปัญญาสูตร จบ บริบูรณ์แล้ว.

๒. สีนหาทวรรค

๑. จุฬสีนหาทสูตร

ว่าด้วยเหตุแห่งการบันลือสีนหาท

[๑๕๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิก-

*เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล
พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายแล้ว ภิกษุ
เหล่านั้นได้ทูลรับสนองพระพุทธพจน์แล้ว.

สมณะ ๔ จำพวก

[๑๕๔] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมณะมีในพระ-

*ศาสนานี้เท่านั้น สมณะที่สองมีในพระศาสนานี้
สมณะที่สามมีในพระศาสนานี้ สมณะที่สี่มีใน
พระศาสนานี้ ลัทธิของศาสดาอื่นว่างเปล่าจากพระสมณะผู้รู้ทั่วถึง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ
จงบันลือสีนหาทโดยชอบอย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้ทีเดียว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็เป็นฐานะที่จะ

มีได้แล ที่พวกปริพาชกอัญญเดียรฉัยในโลกนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า
อะไรเป็นความมั่นใจของ

พวกท่าน อะไรเป็นกำลังของพวกท่าน
พวกท่านพิจารณาเห็นในตนด้วยประการไร จึงกล่าว

อย่างนี้ว่า สมณะมีในพระศาสนานี้เท่านั้น สมณะที่สองมีในพระศาสนานี้
สมณะที่สามมีใน

พระศาสนานี้ สมณะที่สี่มีในพระศาสนานี้

ลัทธิของศาสดาอื่นวางเปล่าจากพระสมณะผู้รู้ทั่วถึง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ผู้มีวาตะอย่างนี้

อันพวกเธอพึงกล่าวตอบอย่างนี้ว่า

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการ อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้
ผู้เห็น เป็นพระอรหันต

สัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสแล้ว มีอยู่ ที่พวกเราเห็นธรรมเหล่านี้ในตน

จึงกล่าวอย่างนี้ว่า สมณะมี

ในพระศาสนานี้เท่านั้น สมณะที่สองมีในพระศาสนานี้

สมณะที่สามมีในพระศาสนานี้ สมณะที่สี่

มีในพระศาสนานี้ ลัทธิของศาสดาอื่นวางเปล่าจากพระสมณะผู้รู้ทั่วถึง ธรรม
๔ อย่างเป็นไฉน?

๔ อย่าง คือ ความเลื่อมใสในพระศาสดาของพวกเรา มีอยู่

ความเลื่อมใสในพระธรรมมีอยู่

ความกระทำใหบริบูรณ์ในศีล มีอยู่ ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต

ผู้ประพฤติธรรมร่วมกัน เป็นที่

น่ารัก น่าพอใจ มีอยู่ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล

อันพระผู้มีพระภาค

พระองค์นั้น ผู้รู้ ผู้เห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสแล้ว

ที่พวกเราเล็งเห็นธรรม

เหล่านี้ในตน จึงกล่าวอย่างนี้ สมณะมีในพระศาสนานี้เท่านั้น

สมณะที่สองมีในพระศาสนานี้

สมณะที่สามมีในพระศาสนานี้ สมณะที่สี่มีในพระศาสนานี้

ลัทธิของศาสดาอื่นวางเปล่าจาก

พระสมณะผู้รู้ทั่วถึง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล

ที่พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์

พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ ผู้ใดเป็นศาสดาของพวกเรา

ความเลื่อมใสในศาสดาแม่ของพวกเรา

ก็มีอยู่ คำสอนใดเป็นธรรมของพวกเรา ความเลื่อมใสในธรรมแม่ของพวกเรา

ก็มีอยู่ ธรรม

เหล่าใดเป็นศีลของพวกเรา แม้พวกเราก็คะทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย
ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต

ผู้ประพาศธรรมร่วมกัน แม้ของพวกเรา ก็เป็นที่น่ารัก น่าพอใจ ผู้มีอายุ
ในข้อเหล่านี้

อะไรเป็นข้อที่แปลกกัน อะไรเป็นข้อประสงค์ อะไรเป็นข้อที่กระทำให้ต่างกัน
ในระหว่างของ

ท่านและของเราดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์
ผู้มีวาตะอย่างนี้ อันพวกเธอ

พึงกล่าวตอบอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ ความสำเร็จมีอย่างเดียว หรือมีมากอย่าง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า
ความสำเร็จมี

อย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีมากอย่าง พวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ
ก็ความสำเร็จนั้นเป็นของ

ผู้มีราคะ หรือของผู้ปราศจากราคะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ เมื่อจะ

พยากรณ์โดยชอบ พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า
ความสำเร็จนั้นเป็นของผู้ปราศจากราคะ มิใช่ของผู้มี

ราคะ พวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ความสำเร็จนั้น เป็นของผู้มีโทสะ
หรือของผู้ปราศจากโทสะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ
พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า

ความสำเร็จนั้นเป็นของผู้ปราศจากโทสะ มิใช่ของผู้มีโทสะ
พวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ความ

สำเร็จนั้นเป็นของผู้มีโมหะ หรือของผู้ปราศจากโมหะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกปริพาชกอัญญ-

*เดียรถีย์ เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า
ความสำเร็จนั้นเป็นของผู้ปราศจากโมหะ

มิใช่ของผู้มีโมหะ พวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
ความสำเร็จนั้นเป็นของผู้มีตัณหา หรือของผู้

ปราศจากตัณหา ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์
เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ

พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า ความสำเร็จนั้นเป็นของผู้ปราศจากตัณหา
มิใช่ของผู้มีตัณหา พวกเธอ

พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ความสำเร็จนั้นเป็นของผู้มีอุปาทาน
หรือของผู้ไม่มีอุปาทาน ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ
พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า ความ

สำเร็จนั้นเป็นของผู้ไม่มีอุปาทาน มิใช่ของผู้มีอุปาทาน
พวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ความสำเร็จนั้น

เป็นของผู้รู้แจ้ง หรือของผู้ไม่รู้แจ้ง. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ เมื่อจะ

พยากรณ์โดยชอบ พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า ความสำเร็จนั้นเป็นของผู้รู้แจ้ง
มิใช่ของผู้ไม่รู้แจ้ง

พวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ความสำเร็จนั้นเป็นของผู้ยินดีในร้าย
หรือของผู้ไม่ยินดีในร้าย. ดูกร-

*ภิกษุทั้งหลาย ปริพาชกอัญญเดียรถีย์ เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ
พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า ความ

สำเร็จนั้นเป็นของผู้ไม่ยินดีในร้าย มิใช่ของผู้ยินดีในร้าย.
พวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ความสำเร็จ

นั้นเป็นของผู้ยินดีในความเนิ่นช้า มีความเนิ่นช้าเป็นที่มาในดี
หรือของผู้ยินดีในความไม่เนิ่นช้า

มีความไม่เนิ่นช้าเป็นที่มาในดี ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ เมื่อจะพยากรณ์

โดยชอบ พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า

ความสำเร็จนั้นเป็นของผู้ยินดีในความไม่เนิ่นช้า มีความไม่เนิ่นช้า
เป็นที่มาในดี มิใช่ของผู้ยินดีในความเนิ่นช้า มีความเนิ่นช้าเป็นที่มาในดี.

ทิฎฐิ ๒

[๑๕๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทิฎฐิ ๒ อย่างเหล่านี้ คือภวทิฎฐิ และวิภวทิฎฐิ
ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
เป็นผู้แอบอิงภวาทิฉฐิเข้าถึงภวาทิฉฐิ หยั่งลงสู่
ภวาทิฉฐิสมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ชื่อว่าเป็นผู้ยินร้ายต่อวิภวาทิฉฐิ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือ
พราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง เป็นผู้แอบอิงวิภวาทิฉฐิ เข้าถึงวิภวาทิฉฐิ
หยั่งลงสู่วิภวาทิฉฐิ สมณะ
หรือพราหมณ์เหล่านั้น ชื่อว่าเป็นผู้ยินร้ายต่อภวาทิฉฐิ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมณะหรือพราหมณ์
เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ย่อมไม่รู้ทั่วถึงความเกิด ความดับ คุณ โทษ
และการถ่ายถอนแห่งทิฉฐิ ๒
อย่างเหล่านี้ตามความเป็นจริง สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ยังมีราคะ
ยังมีโทสะ ยังมีโมหะ
ยังมีตัณหา ยังมีอุปาทาน ไม่ใช่ผู้รู้แจ้ง ยังยินดีและยินร้าย
เป็นผู้ยินดีในความเนิ่นช้า มีความ
เนิ่นช้าเป็นที่มายินดี พวกเขาย่อมไม่หลุดพ้นจากชาติ ชรา มรณะ ความโศก
ความร่ำไร ทุกข์กาย
ทุกข์ใจ และความคับแค้นทั้งหลาย เรากล่าวว่า ย่อมไม่หลุดพ้นจากทุกข์
สมณะหรือพราหมณ์
เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ย่อมรู้ทั่วถึงความเกิด ความดับคุณ โทษ
และการถ่ายถอนแห่งทิฉฐิ ๒ อย่าง
เหล่านี้ ตามความเป็นจริง สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น เป็นผู้ปราศจากราคะ
ปราศจากโทสะ
ปราศจากโมหะ ปราศจากตัณหา ปราศจากอุปาทาน เป็นผู้รู้แจ้ง
เป็นผู้ไม่ยินดีและยินร้าย มีความ
ยินดีในความไม่เนิ่นช้า มีความไม่เนิ่นช้าเป็นที่มายินดี พวกเขา
ย่อมหลุดพ้นจากชาติ ชรา
มรณะ ความโศก ความร่ำไร ทุกข์กาย ทุกข์ใจ และความคับแค้นทั้งหลาย
เรากล่าวว่า
ย่อมหลุดพ้นไปจากทุกข์.

[๑๕๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาทาน ๔ อย่างเหล่านี้. ๔ อย่างเป็นไฉน? คือ กามุปาทาน

ทิฏฐุปาทาน สีสัพพัตตูปาทาน อัตตวาหุปาทาน. ดูกรภิกษุทั้งหลาย มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง

ปฎิญาณลัทธิว่ารอบรู้อุปาทานทุกอย่าง แต่พวกเขาย่อมไม่บัญญัติ ความรอบรู้อุปาทานทุกอย่าง

โดยชอบ คือ ย่อมบัญญัติความรอบรู้กามุปาทาน

ไม่บัญญัติความรอบรู้ทิฏฐุปาทาน ไม่บัญญัติ

ความรอบรู้สีสัพพัตตูปาทาน ไม่บัญญัติความรอบรู้อัตตวาหุปาทาน.

ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร?

เพราะสมณพราหมณ์เหล่านั้นไม่รู้ทั่วถึงฐานะ ๓ ประการเหล่านี้ ตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น

พวกเขา จึงปฎิญาณลัทธิว่ารอบรู้อุปาทานทุกอย่าง แต่พวกเขา

ไม่บัญญัติความรอบรู้อุปาทาน

ทุกอย่างโดยชอบ คือ ย่อมบัญญัติความรอบรู้กามุปาทาน

ไม่บัญญัติความรอบรู้ทิฏฐุปาทาน ไม่บัญญัติ

ความรอบรู้สีสัพพัตตูปาทาน ไม่บัญญัติความรอบรู้อัตตวาหุปาทาน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย มีสมณ-

*พราหมณ์พวกหนึ่ง ปฎิญาณลัทธิว่ารอบรู้อุปาทานทุกอย่าง แต่พวกเขา

ไม่บัญญัติความรอบรู้

อุปาทานทุกอย่างโดยชอบ คือ ย่อมบัญญัติความรอบรู้กามุปาทาน

บัญญัติความรอบรู้ทิฏฐุปาทาน

ไม่บัญญัติความรอบรู้สีสัพพัตตูปาทาน

ไม่บัญญัติความรอบรู้อัตตวาหุปาทาน ข้อนั้นเพราะเหตุ

อะไร? เพราะสมณพราหมณ์เหล่านั้น ไม่รู้ทั่วถึงฐานะ ๒ ประการเหล่านี้

ตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น พวกเขาจึงปฎิญาณลัทธิว่ารอบรู้อุปาทานทุกอย่าง แต่พวกเขา

ไม่บัญญัติความรอบรู้

อุปาทานทุกอย่างโดยชอบ คือ ย่อมบัญญัติความรอบรู้กามุปาทาน

บัญญัติความรอบรู้ทิฏฐุปาทาน

บัญญัติความรอบรู้สัพพัตตูปาทาน ไม่บัญญัติความรอบรู้อัตตวาหูปาทาน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ปฏิญาณลัทธิว่ารอบรู้อุปาทานทุกอย่าง
แต่พวกเขา ไม่บัญญัติความ

รอบรู้อุปาทานทุกอย่างโดยชอบ คือยอมบัญญัติความรอบรู้กามุปาทาน
บัญญัติความรอบรู้ทิณฺณอุปาทาน

บัญญัติความรอบรู้สัพพัตตูปาทาน ไม่บัญญัติความรอบรู้อัตตวาหูปาทาน
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร?

เพราะสมณพราหมณ์เหล่านั้น ไม่รู้ทั่วถึงฐานะอย่างหนึ่งนี้ตามความเป็นจริง
เพราะฉะนั้น พวกเขา

จึงปฏิญาณลัทธิว่ารอบรู้อุปาทานทุกอย่าง แต่พวกเขา
ไม่บัญญัติความรอบรู้อุปาทานทุกอย่าง

โดยชอบ คือยอมบัญญัติความรอบรู้กามุปาทาน
บัญญัติความรอบรู้ทิณฺณอุปาทาน บัญญัติความรอบรู้

สัพพัตตูปาทาน ไม่บัญญัติความรอบรู้อัตตวาหูปาทาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ความเลื่อมใสใน-

*ศาสดาใด ความเลื่อมใสในนั้น เราไม่กล่าวว่า ไปแล้วโดยชอบ
ความเลื่อมใสในธรรมใด ความ

เลื่อมใสในนั้น เราไม่กล่าวว่า ไปแล้วโดยชอบ ความกระทำให้บริบูรณ์ในศีลใด
ข้อนั้น เราไม่

กล่าวว่า ไปแล้วโดยชอบ ความเป็นที่รักและน่าพอใจในหมู่สหธรรมิกใด
ข้อนั้น เราไม่กล่าวว่า

ไปแล้วโดยชอบ ในธรรมวินัยเห็นปานนี้แล ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร?
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะ

ข้อนั้น เป็นความเลื่อมใสในธรรมวินัยที่ศาสดากล่าวชั่วแล้ว ประกาศชั่วแล้ว
มิใช่สภาพนำออก

จากทุกข ไม่เป็นไปเพื่อความสงบ มิใช่อันผู้รู้เองโดยชอบประกาศไว้.

[๑๕๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านนั้นแล
เป็นผู้มีวาตะว่า

รอบรู้อุปาทานทุกอย่าง ปฏิญาณอยู่

ยอมบัญญัติความรอบรู้อุปาทานทุกอย่างโดยชอบ คือ ยอม

บัญญัติความรอบรู้กามุปาทาน ย่อมบัญญัติความรอบรู้ทิฏฐุปาทาน
ย่อมบัญญัติความรู้สึลัพท์ัตต-

*ปาทาน ย่อมบัญญัติความรอบรู้ธัตตวาหุปาทาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ความเลื่อมใสในศาสดาใด

ความเลื่อมใสนั้น เรากล่าวว่า ไปแล้วโดยชอบ ความเลื่อมใสในธรรมใด
ความเลื่อมใสนั้น เรา

กล่าวว่า ไปแล้วโดยชอบ ความกระทำให้บริบูรณ์ในศีลใด ชื่อนั้น เรากล่าวว่า
ไปแล้วโดยชอบ

ความเป็นที่รักและน่าพอใจในหมู่สหธรรมิกใด ชื่อนั้น เรากล่าวว่า
ไปแล้วโดยชอบ ในพระ-

*ธรรมวินัยเห็นปานนี้แล ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เพราะชื่อนั้น เป็นความเลื่อมใส

ในธรรมวินัยอันศาสดากล่าวดีแล้ว ประกาศดีแล้ว เป็นสภาพนำออกจากทุกข์
เป็นไปเพื่อความ

สงบอันท่านผู้รู้เองโดยชอบประกาศแล้ว.

เหตุเกิดอุปาทานเป็นต้น

[๑๕๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง อุปาทาน ๔ เหล่านี้ มีอะไรเป็นต้นเหตุ
มีอะไรเป็นเหตุ

เกิด มีอะไรเป็นกำเณด มีอะไรเป็นแดนเกิด? อุปาทาน ๔ เหล่านี้
มีต้นเหตุเป็นต้นเหตุ

มีต้นเหตุเป็นเหตุเกิด มีต้นเหตุเป็นกำเณด มีต้นเหตุเป็นแดนเกิด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ต้นเหตุนี้เล่า

มีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุ เกิดมีอะไรเป็นกำเณด มีอะไรเป็นแดนเกิด?
ต้นเหตุมีเวทนา

เป็นต้นเหตุ มีเวทนาเป็นเหตุเกิด มีเวทนาเป็นกำเณด มีเวทนาเป็นแดนเกิด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เวทนานี้เล่า มีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกำเณด
มีอะไรเป็นแดนเกิด?

เวทนามีผัสสะเป็นต้นเหตุ มีผัสสะเป็นเหตุเกิด มีผัสสะเป็นกำเณด
มีผัสสะเป็นแดนเกิด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผัสสะนี้เล่า มีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด
มีอะไรเป็นกำเนิด

มีอะไรเป็นแดนเกิด? ผัสสะมีสพายตนะเป็นต้นเหตุ มีสพายตนะเป็นเหตุเกิด
มีสพายตนะ

เป็นกำเนิด มีสพายตนะเป็นแดนเกิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย สพายตนะนี้เล่า
มีอะไรเป็นต้นเหตุ

มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกำเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สพายตนะ

มีนามรูปเป็นต้นเหตุ มีนามรูปเป็นเหตุเกิด มีนามรูปเป็นกำเนิด
มีนามรูปเป็นแดนเกิด ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย นามรูปนี้เล่า มีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด
มีอะไรเป็นกำเนิด มีอะไรเป็น-

*แดนเกิด? นามรูปมีวิญญาณเป็นต้นเหตุ มีวิญญาณเป็นเหตุเกิด
มีวิญญาณเป็นกำเนิด มีวิญญาณ

เป็นแดนเกิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย วิญญาณนี้เล่า มีอะไรเป็นต้นเหตุ
มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไร

เป็นกำเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด? วิญญาณมีสังขารเป็นต้นเหตุ
มีสังขารเป็นเหตุเกิด มีสังขาร

เป็นกำเนิด มีสังขารเป็นแดนเกิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังขารนี้เล่า
มีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไร

เป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกำเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด?
สังขารมีอวิชชาเป็นต้นเหตุ มีอวิชชา

เป็นเหตุเกิด มีอวิชชาเป็นกำเนิด มีอวิชชาเป็นแดนเกิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็เมื่อใดแล ภิกษุ

ละอวิชชาได้แล้ว วิชชาเกิดขึ้นแล้ว เมื่อนั้น ภิกษุนั้น
เพราะสํารอกอวิชชาเสียได้เพราะวิชชา

บังเกิดขึ้น ย่อมไม่ถือมั่นกามุปาทาน ย่อมไม่ถือมั่นทิณฺฐุปาทาน
ย่อมไม่ถือมั่นสัลฺลพัตตฺปาทาน

ย่อมไม่ถือมั่นอตฺตวาทุปาทาน เมื่อไม่ถือมั่น ย่อมไม่สะดุ้ง เมื่อไม่สะดุ้ง
ย่อมปรินิพพานเฉพาะตน

นั่นเทียว เธอย่อมรู้ชัดว่า ซาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อ
ความเป็นอย่างนี้ มิได้มี ดังนี้.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชม
ยินดีภาสิตของ-

*พระผู้มีพระภาค แล้วแล.

จบ จุฬาสีหนาทสูตร ที่ ๑

๒. มหาสีหนาทสูตร

ว่าด้วยเหตุแห่งการบ้นลือสีหนาท

เรื่องสุนัขขัตตลิจนวิบุตร

[๑๕๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ
ราวป่าด้านตะวันตกนอกพระนครเขตพระนคร
เวสาลี. ก็โดยสมัยนั้นแล สุนัขขัตตลิจนวิบุตร
เป็นผู้หลีกไปแล้วจากธรรมวินัยนี้ไม่นาน
สุนัขขัตตลิจนวิบุตรนั้น ได้กล่าววาจาในบริษัท ณ เมืองเวสาลีอย่างนี้ว่า
ธรรมอันยิ่งของมนุษย์
ที่เป็นญาณทัสสนะอันวิเศษพอแก่ความเป็นอริยะ ของพระสมณโคดมไม่มี
พระสมณโคดมทรง-

*แสดงธรรมที่ประมวลด้วยความตรึก ที่ไตร่ตรองด้วยการคั่นคิด
แจ่มแจ้งได้เอง แต่ธรรมที่พระองค์
ทรงแสดงเพื่อประโยชน์ใด
ธรรมนั้นย่อมดังไปเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแห่งบุคคลผู้ทำตาม.

[๑๖๐] ครั้งนั้นแลเวลาเช้า ท่านพระสารีบุตร นุ่งแล้ว
ถือบาตรและจีวรเข้าไปในเมือง
เวสาลี เพื่อบิณฑบาต ท่านได้สดับข่าวว่า
สุนัขขัตตลิจนวิบุตรได้กล่าววาจาในบริษัท ณ เมือง-

*เวสาลีอย่างนี้ว่า ธรรมอันยิ่งของมนุษย์
ที่เป็นญาณทัสสนะอันวิเศษพอแก่ความเป็นอริยะ ของ

พระสมณโคดมไม่มี

พระสมณโคดมทรงแสดงธรรมที่ประมวลมาด้วยความตรึก ที่ไตร่ตรองด้วย
การค้นคิด แจ่มแจ้งได้เอง แต่ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงเพื่อประโยชน์ใด
ธรรมนั้นย่อมดังไป

เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแห่งบุคคลผู้ทำตาม ลำดับนั้น
ท่านพระสารีบุตรเที่ยวไปในเมืองเวสาลี

เพื่อบิณฑบาตแล้ว กลับจากบิณฑบาต ในเวลาปัจฉาภัต
จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค

ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สุนัขขัตตลีฉนวิบุตร
เป็นผู้หลีกไปแล้วจากธรรมวินัยนี้ไม่นาน

ได้กล่าววาทาในบริษัท ณ เมืองเวสาลีว่าธรรมอันยิ่งของมนุษย์
ที่เป็นญาณทัสสนะอันวิเศษพอแก่

ความเป็นอริยะ ของพระสมณโคดมไม่มี

พระสมณโคดมทรงแสดงธรรมที่ประมวลมาด้วยความตรึก
ที่ไตร่ตรองด้วยการค้นคิด แจ่มแจ้งได้เอง

แต่ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงเพื่อประโยชน์ใด ธรรมนั้น
ย่อมดังไปเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแห่งบุคคลผู้ทำตาม.

[๑๖๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสารีบุตร

สุนัขขัตตลีฉนวิบุตรเป็นบุรุษเปล่า

มักโกรธ และวาทาที่เธอกล่าวนั้น ก็เพราะโกรธ ดูกรสารีบุตร

สุนัขขัตตะนั้นเป็นบุรุษเปล่า คิดว่า

จักพุดติเตียน แต่กล่าวสรรเสริญคุณของตถาคต

แท้จริงข้อนี้เป็นคุณของพระตถาคต ที่บุคคลใด

กล่าวอย่างนี้ว่า ธรรมอันพระตถาคต แสดงเพื่อประโยชน์แก่บุคคลใด
ธรรมนั้นย่อมดังไปเพื่อ

ความสิ้นทุกข์โดยชอบแห่งบุคคลผู้ทำตามดังนี้.

[๑๖๒] ดูกรสารีบุตร ก็การที่สุนัขขัตตะผู้เป็นบุรุษเปล่ากล่าวสรรเสริญนี้
จักไม่เป็น

ความรู้โดยธรรม ๑- ในเราว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
เป็นพระอรหันต์

ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว

ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษ

ที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้

จำแนกธรรมดังนี้.

[๑๖๓] ดูกรสารีบุตร ก็การที่สันทักขัตตะผู้เป็นบุรุษเปล่า กล่าวสรรเสริญนี้
จักไม่เป็น

ความรู้โดยธรรมในเราว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ทรงบรรลุอิทธิวิธีหลาย

ประการ คือคนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้

ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หาย

ไปก็ได้ ทะลุฝา กำแพง ภูเขาไปได้ไม่ติดขัด เหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้น
ต่ำลง แม้ใน

แผ่นดิน เหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่ตก เหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้

เหาะไปในอากาศ

เหมือนนกก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์ พระอาทิตย์

ซึ่งมีฤทธิ์มีอานุภาพมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจ

ทรงกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้.

[๑๖๔] ดูกรสารีบุตร ก็การที่สันทักขัตตะผู้เป็นบุรุษเปล่า กล่าวสรรเสริญนี้
จักไม่เป็น

ความรู้โดยธรรมในเราว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ

พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นย่อมทรงสดับเสียง ๒

ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์

ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพย์โสตอันบริสุทธิ์ ล่วงโสต

ของมนุษย์

[๑๖๕] ดูกรสารีบุตร ก็การที่สันทักขัตตะ ผู้เป็นบุรุษเปล่า กล่าวสรรเสริญนี้
จักไม่เป็น

ความรู้โดยธรรมในเราว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ

พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นย่อมทรงกำหนดรู้ใจของ

สัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะ ก็รู้ว่า จิตมีราคะ
หรือจิตปราศจากราคะ ก็รู้ว่า

จิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่า จิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ ก็รู้ว่า
จิตปราศจากโทสะ

จิตมีโมหะ ก็รู้ว่า จิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะ ก็รู้ว่า จิตปราศจากโมหะ
จิตหดหู่ ก็รู้ว่า

จิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็รู้ว่า จิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหรคต ก็รู้ว่า
จิตเป็นมหรคต หรือจิตไม่

เป็นมหรคต ก็รู้ว่า จิตไม่เป็นมหรคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่า
จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มี

@๑. คือไม่เป็นความเข้าใจถูกต้อง

จิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่า จิตเป็นสมาธิ
หรือจิตไม่เป็นสมาธิ

ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่า จิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ว่า
จิตไม่หลุดพ้น.

กำลังของตถาคต ๑๐ ประการ

[๑๖๖] ดูกรสารีบุตร ตถาคตประกอบด้วยกำลังเหล่านี้

ย่อมปฎิญาณฐานะแห่งผู้องอาจ

ย่อมบันลือสีหนาทในบริษัท ยังพรหมจักรให้เป็นไป

กำลังเหล่านี้ของตถาคต ๑๐ ประการ

เหล่านี้แล ๑๐ ประการเป็นไฉน? ดูกรสารีบุตร

ตถาคตย่อมรู้ฐานะในโลกนี้โดยเป็นฐานะ และ

รู้เหตุมิใช่ฐานะโดยเป็นเหตุมิใช่ฐานะ ตามความเป็นจริง ดูกรสารีบุตร

ข้อที่ตถาคตรู้ฐานะโดย

เป็นฐานะ และรู้เหตุมิใช่ฐานะโดยเป็นเหตุมิใช่ฐานะ ตามความเป็นจริงนี้
เป็นกำลังของตถาคต

ประการหนึ่ง ซึ่งตถาคตอาศัยแล้ว ปฏิญาณฐานะแห่งผู้องอาจ

บันลือสีหนาทในบริษัท ยังพรหม-

*จักรให้เป็นไป.

ดูกรสารีบุตร อีกประการหนึ่ง

ตถาคตย่อมรู้วิบากของกรรมสมาทานที่เป็นอดีต อนาคต

และปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุ ตามความเป็นจริง. ดุกรสาริบุตร
ข้อที่ตถาคตรู้วิบากของ

กรรมสมาทานที่เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบันโดยฐานะ โดยเหตุ
ตามความเป็นจริงนี้ เป็นกำลัง

ของตถาคตประการหนึ่ง ซึ่งตถาคตอาศัยแล้ว ปฏิญาณฐานะแห่งผู้องอาจ
บันลือสีหนาทในบริษัท
ยังพรหมจักรให้เป็นไป.

ดุกรสาริบุตร อีกประการหนึ่ง
ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งปฏิบัติทาอันจะยังสัตว์ให้ไปสู่ภูมิทั้งปวง
ตามความเป็นจริง ดุกรสาริบุตร

ข้อที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งปฏิบัติทาอันจะยังสัตว์ให้ไปสู่ภูมิทั้งปวง
ตามความเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคตประการหนึ่ง ซึ่งตถาคตอาศัยแล้ว
ปฏิญาณฐานะแห่ง-

*ผู้องอาจ บันลือสีหนาทในบริษัท ยังพรหมจักรให้เป็นไป.

ดุกรสาริบุตร อีกประการหนึ่ง
ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งโลกมีธาตุมิใช่ออย่างเดียว และมีธาตุ
ต่างๆ ตามความเป็นจริง ดุกรสาริบุตร

ข้อที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งโลกมีธาตุมิใช่ออย่างเดียว และมีธาตุ
ต่างๆ ความเป็นความจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคตประการหนึ่ง
ซึ่งตถาคตอาศัยแล้ว ปฏิญาณ

ฐานะแห่งผู้องอาจ บันลือสีหนาทในบริษัท ยังพรหมจักรให้เป็นไป.

ดุกรสาริบุตร อีกประการหนึ่ง
ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์มีอริมุตติต่างๆ กัน
ตามความเป็นจริง ดุกรสาริบุตร

ข้อที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์มีอริมุตติต่างๆ กัน ตามความ
เป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคตประการหนึ่ง ซึ่งตถาคตอาศัยแล้ว
ปฏิญาณฐานะแห่งผู้องอาจ

บันลือสีหนาทในบริษัท ยังพรหมจักรให้เป็นไป.

ดุกรสาริบุตร อีกประการหนึ่ง
ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์และบุคคลทั้งหลายอื่นมี

อินทรีย์หย่อนและยิ่ง ตามความเป็นจริง ดุกรสารีบุตร ข้อที่ตถาคต
รู้ชัดความที่สัตว์และบุคคล

ทั้งหลายอื่นมีอินทรีย์หย่อนและยิ่ง ตามความเป็นจริงนี้
เป็นกำลังของตถาคตประการหนึ่ง ซึ่ง

ตถาคตอาศัยแล้ว ปฏิญาณฐานะแห่งผู้้องอาจ บันลือสีหนาทในบริษัท
ยังพรหมจักรให้เป็นไป.

ดุกรสารีบุตร อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความเศร้าหมอง
ความฟุ้งแผ้ว

และความออกแห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติทั้งหลาย
ตามความเป็นจริง ดุกรสารีบุตร

ข้อที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความเศร้าหมอง ความฟุ้งแผ้ว และความออกแห่งฌาน
วิโมกข์ สมาธิ

และสมาบัติทั้งหลาย ตามความเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคตประการหนึ่ง
ซึ่งตถาคตอาศัยแล้ว

ปฏิญาณฐานะแห่งผู้้องอาจ บันลือสีหนาทในบริษัท ยังพรหมจักรให้เป็นไป.

ดุกรสารีบุตร อีกประการหนึ่ง
ตถาคตย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึก

ได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง
สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง

สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง
แสนชาติบ้าง ตลอด-

*สังวิภูกะปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิภูกะปเป็นอันมากบ้าง
ตลอดสังวิภูวิภูกะปเป็นอันมากบ้างว่า

ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น
มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุข

เสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในภพโน้น

แม้ในภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น
มีอาหารอย่างนั้น

เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพ

นี้ ตถาคตย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้.

ดูกรสารีบุตร ข้อที่ตถาคตระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติ

บ้าง ฯลฯ ตถาคตย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการ

ฉะนี้ นี่เป็นกำลังของตถาคตประการหนึ่ง ซึ่งตถาคตอาศัยแล้ว ปฏิญาณฐานะแห่งผู้อาจ บันลือ

สีหนาทในบริษัท ยังพรหมจักรให้เป็นไป.

ดูกรสารีบุตร อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว

ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ ล่วงจักขุของ

มนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วลีทุจริต

มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้าเป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้า

แต่ตายไป เขาย่อมเข้าถึงอบาย หุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต

วลีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจ

สัมมาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายไป เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ ดูกรสารีบุตร ข้อที่ตถาคต

เห็นหมู่สัตว์ ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก

ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์

เหล่านี้ ฯลฯ นี่เป็นกำลังของตถาคตประการหนึ่ง ซึ่งตถาคตอาศัยแล้ว ปฏิญาณฐานะแห่งผู้อาจ

บันลือสีหนาทในบริษัท ยังพรหมจักรให้เป็นไป.

ดูกรสารีบุตร อีกประการหนึ่ง ตถาคตกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะ
มิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่
ดูกรสารีบุตร

ข้อที่ตถาคตกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะอาสวะทั้งหลาย

สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่
นี้เป็นกำลังของตถาคตประการหนึ่ง ซึ่งตถาคต

อาศัยแล้วปฏิญาณฐานะของผู้อาจ บันลือสีหนาทในบริษัท
ยังพรหมจักรให้เป็นไป.

ดูกรสารีบุตร กำลังของตถาคต ๑๐ ประการเหล่านี้แล
ที่ตถาคตประกอบแล้ว ปฏิญาณ

ฐานะของผู้อาจ บันลือสีหนาทในบริษัท ยังพรหมจักรให้เป็นไป.

ดูกรสารีบุตร ผู้ใดแล พึงว่าซึ่งเราผู้รู้อยู่อย่างนี้ ผู้เห็นอยู่อย่างนี้
ว่าธรรมอันยิ่งของมนุษย์

ที่เป็นญาณทัสสนะอันวิเศษพอแก่ความเป็นอริยะ ของพระสมณโคดมไม่มี
พระสมณโคดมทรง-

*แสดงธรรม ที่ประมวลมาด้วยความตรึก ที่ไตร่ตรองด้วยการค้นคิด
แจ่มแจ้งได้เอง ดูกรสารีบุตร

ผู้นั้นไม่ละวาทานั้นเสีย ไม่ละความคิดนั้นเสีย ไม่สละคตินิพฺพชฺฐินั้นเสีย
ก็เที่ยงแท้ที่จะตกนรก

ดังถูกนำมาฝังไว้ ดูกรสารีบุตร เปรียบเหมือนภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึง

พร้อมด้วยปัญญา พึงกระหม่อมอรหัตผล ในปัจจุบันทีเดียว ฉะนั้น
ดูกรสารีบุตร เรากล่าวข้ออุปไมย

นี้ก็ฉนั้นนั่น ผู้นั้นไม่ละวาทานั้นเสีย ไม่ละความคิดนั้นเสีย
ไม่สละคตินิพฺพชฺฐินั้นเสีย ก็เที่ยงแท้

ที่จะตกนรก ดังถูกนำมาฝังไว้.

เวสัชชธรรม ๔

[๑๖๗] ดูกรสารีบุตร ตถาคตประกอบด้วยเวสัชชธรรม
[ความกลัวกลัว] เหล่าใด

จึงปฎิญาณฐานะของผู้อ่องอาจ บันลือสีหนาทในบริษัท ยังพรหมจักรให้เป็นไป
เวสารัชชธรรม

ของตถาคตเหล่านี้มี ๔ ประการ ๔ ประการเป็นไฉน ดูกรสารีบุตร
เราไม่เห็นเหตุนี้ว่า สมณะ

พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก
ที่จักหักท้วงเราโดยสธรรมในข้อว่า

ท่านปฎิญาณตนว่าเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ
ธรรมเหล่านี้ท่านยังไม่ได้ตรัสรู้แล้ว ดังนี้ ดูกรสารีบุตร

เมื่อไม่เห็นเหตุนี้ เราก็คือเป็นผู้ถึงความปลอดภัย ถึงความไม่มีภัย
ถึงความเป็นผู้แก่แล้วกล่าวอยู่

ดูกรสารีบุตร เราไม่เห็นเหตุนี้ว่า สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม
หรือใครๆ ในโลก

ที่จักหักท้วงเราโดยสธรรมในข้อว่า ท่านปฎิญาณตนว่าเป็นพระชินาสพ
อาสวะเหล่านี้ของท่าน

ยังไม่สิ้นไปแล้ว ดังนี้ ดูกรสารีบุตร เมื่อไม่เห็นเหตุนี้
เราก็คือเป็นผู้ถึงความปลอดภัย ถึงความ

ไม่มีภัย ถึงความเป็นผู้แก่แล้วกล่าวอยู่ ดูกรสารีบุตร เราไม่เห็นเหตุนี้ว่า สมณะ
พราหมณ์

เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก ที่จักหักท้วงเราโดยสธรรมในข้อว่า
ท่านกล่าว

ธรรมเหล่านี้ว่า ทำอันตราย

ธรรมเหล่านั้นไม่อาจทำอันตรายแก่ผู้ชองเสพได้จริง ดังนี้ ดูกร

สารีบุตร เมื่อไม่เห็นเหตุนี้ เราก็คือเป็นผู้ถึงความปลอดภัย ถึงความไม่มีภัย
ถึงความเป็นผู้แก่แล้ว-

*กล่าวอยู่ ดูกรสารีบุตร เราไม่เห็นเหตุนี้ว่า สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร
พรหม หรือใครๆ

ในโลก ที่จักหักท้วงเราโดยสธรรมในข้อว่า

ท่านแสดงธรรมเพื่อประโยชน์อย่างใด ประโยชน์

อย่างนั้นไม่เป็นทางสิ้นทุกข์โดยชอบแห่งคนผู้ทำตาม ดังนี้ ดูกรสารีบุตร
เมื่อไม่เห็นเหตุนี้

เราก็เป็นผู้ถึงความปลอดภัย ถึงความไม่มีภัย ถึงความเป็นผู้แก้แล้วล้าอยู่
ดูกรสารีบุตร ตถาคต

ประกอบด้วยเวสัชชธรรมเหล่าใด จึงปฏิญาณฐานะของผู้อาจ
บันลือสีหนาทในบริษัท

ยังพรหมจักรให้เป็นไป เวสัชชธรรมของตถาคต ๔ ประการเหล่านี้แล
ดูกรสารีบุตร ผู้ใดแล

พึงว่าซึ่งเราผู้รู้อยู่อย่างนี้ ผู้เห็นอยู่อย่างนี้ว่า ธรรมอันยิ่งของมนุษย์
ที่เป็นญาณทัสสนะอันวิเศษ

พอแก่ความเป็นอริยะ ของพระสมณโคดมไม่มี
พระสมณโคดมทรงแสดงธรรมที่ประมวลด้วย

ความตรึก ที่ไตร่ตรองด้วยการค้นคิด แจ่มแจ้งได้เอง ดูกรสารีบุตร
ผู้นั้นไม่ละวาจานั้นเสีย

ไม่ละความคิดนั้นเสีย ไม่สละคตินิพฺพิตินั้นเสีย

ก็เที่ยงแท้ที่จะตกนรกดังถูกนำมาฝังไว้ ดูกรสารีบุตร

เปรียบเหมือนภิกษุถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึงพร้อมด้วยปัญญา
พึงกระหึ่ม

อรหัตผลในปัจจุบันทีเดียว ฉันทดูกรสารีบุตร เรากล่าวข้ออุปไมยนี้
ก็ฉันทนั้น ผู้นั้นไม่ละวาจา

นั้นเสีย ไม่ละความคิดนั้นเสีย ไม่สละคตินิพฺพิตินั้นเสีย ก็เที่ยงแท้ที่จะตกนรก
ดังถูกนำมาฝังไว้.

บริษัท ๘

[๑๖๘] ดูกรสารีบุตร บริษัท ๘ จำพวกเหล่านี้แล ๘ จำพวกเป็นไหน?
คือชัตตยบริษัท

พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท สมณบริษัท จาตุมหาราชิกบริษัท
ดาวดึงสบริษัท มารบริษัท

และพรหมบริษัท ดูกรสารีบุตร บริษัท ๘ จำพวกเหล่านี้แล ดูกรสารีบุตร
ตถาคตประกอบด้วย

เวสัชชธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล ย่อมเข้าไปหา ย่อมหยั่งลงสู่บริษัท ๘
จำพวกเหล่านี้.

ดูกรสารีบุตร เราย่อมเข้าใจเข้าไปหาชัตตยบริษัทหลายๆ ร้อย
แม้ในชัตตยบริษัทนั้น เราเคย

นั่งใกล้ เคยหักท่ายปราศรัย เคยสนทนากัน ดุกรสารีบุตร เราไม่เห็นเหตุนี้ว่า
ความกลัว

หรือความสะทกสะท้าน จักกล้ำกลายเราในชัตตยบริษัทนั้นเลย
เมื่อไม่เห็นเหตุนี้ เราก็คือเป็นผู้

ถึงความปลอดภัย ถึงความไม่มีภัย ถึงความเป็นผู้กลัวกลัวอยู่ ดุกรสารีบุตร
อนึ่ง เราย่อมเข้าใจ

เข้าไปหาพราหมณบริษัทหลายๆ ร้อย คฤหบดีบริษัท สมณบริษัท
จาตุมหาราชิกบริษัท ดาวดึงส์

บริษัท มารบริษัท พรหมบริษัทจำพวกละหลายๆ ร้อย แม้ในบริษัทนั้นๆ
เราเคยนั่งใกล้

เคยหักท่ายปราศรัย เคยสนทนากัน ดุกรสารีบุตร เราไม่เห็นเหตุนี้ว่า
ความกลัว หรือความ

สะทกสะท้าน จักกล้ำกลายเราในบริษัทนั้นๆ เลย เมื่อไม่เห็นเหตุนี้
เราก็คือเป็นผู้ถึงความปลอดภัย

ถึงความไม่มีภัย ถึงความเป็นผู้กลัวกลัวอยู่ ดุกรสารีบุตร
ผู้ใดแลพึงว่าซึ่งเราผู้รู้อยู่อย่างนี้

ผู้เห็นอยู่อย่างนี้ว่า ธรรมอันยิ่งของมนุษย์

ที่เป็นญาณทัสสนะอันวิเศษพอแก่ความเป็นอริยะ

ของพระสมณโคดมไม่มี

พระสมณโคดมทรงแสดงธรรมที่ประมวลมาด้วยความตรึก ที่ไตร่ตรอง
ด้วยการค้นคิด แจ่มแจ้งได้เอง ดุกรสารีบุตร ผู้นั้นไม่ละวาจานั้นเสีย
ไม่ละความคิดนั้นเสีย

ไม่สละคืนทิฏฐินั้นเสีย ก็เที่ยงแท้ที่จะตกนรกดังถูกนำมาฝังไว้. ดุกรสารีบุตร
เปรียบเหมือน

ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึงพร้อมด้วยปัญญา
พึงกระหยิ่มอรหัตผลในปัจจุบัน

ทีเดียว ฉันทใด ดุกรสารีบุตร เรากล่าวข้ออุปไมยนี้ ก็ฉันทนั้น
ผู้นั้นไม่ละวาจานั้นเสีย ไม่ละ

ความคิดนั้นเสีย ไม่สละคืนทิฏฐินั้นเสีย
ก็เที่ยงแท้ที่จะตกนรกดังถูกนำมาฝังไว้.

[๑๖๙] ดุกรสารีบุตร กำเนิด ๔ ประการเหล่านี้แล ๔ ประการเป็นไฉน? คือ
อันทชชะ-

*กำเนิด ชลาพุชะกำเนิด สังเสทชะกำเนิด โอปปาติกะกำเนิด ดุกรสารีบุตร
ก็อันทชชะกำเนิด

เป็นไฉน? สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ชำแรกเปลือกแห่งฟองเกิด นี่เราเรียกว่า
อันทชชะกำเนิด

ดุกรสารีบุตร ชลาพุชะกำเนิดเป็นไฉน? สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นใด ชำแรกไส้
[มดลูก] เกิด

นี่เราเรียกว่า ชลาพุชะกำเนิด ดุกรสารีบุตร สังเสทชะกำเนิดเป็นไฉน?
สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นใด

ย่อมเกิดในปลาเนา ในซากศพเนา ในขนมมุด หรือในน้ำครำ ในถ้ำไคล
[ของสกปรก]

นี่เราเรียกว่า สังเสทชะกำเนิด ดุกรสารีบุตร โอปปาติกะกำเนิดเป็นไฉน?
เทวดา สัตว์นรก

มนุษย์บางจำพวก และเปรตบางจำพวก นี่เราเรียกว่า โอปปาติกะกำเนิด
ดุกรสารีบุตร

กำเนิด ๔ ประการเหล่านี้แล ดุกรสารีบุตร ผู้ใดแล พึงว่าซึ่งเราผู้รู้้อย่างนี้
ผู้เห็น้อย่างนี้ว่า

ธรรมอันยิ่งของมนุษย์ ที่เป็นญาณทัสสนะอันวิเศษพอแก่ความเป็นอริยะ
ของพระสมณโคดมไม่มี

พระสมณโคดมทรงแสดงธรรมที่ประมวลมาด้วยความตรึก
ที่ไตร่ตรองด้วยการคั่นคิด แจ่มแจ้ง

ได้เอง ดุกรสารีบุตร ผู้นั้นไม่ละวาจานั้นเสีย ไม่ละความคิดนั้นเสีย
ไม่สละศินทิจฺฉินนั้นเสีย

ก็เที่ยงแท้ ที่จะตกนรกดังถูกนำมาผิงไว้ ดุกรสารีบุตร
เปรียบเหมือนภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยศีล

ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึงพร้อมด้วยปัญญา พึงกระหยิมนอร์หัตผล
ในปัจจุบันทีเดียว ฉันท

ดุกรสารีบุตร เรากล่าวข้ออุปไมยนี้ ก็ฉันทนั้น ผู้นั้นไม่ละวาจานั้นเสีย
ไม่ละความคิดนั้นเสีย

ไม่สละศินทิจฺฉินนั้นเสีย ก็เที่ยงแท้ที่จะตกนรกดังถูกนำมาผิงไว้.

คติ ๕

[๑๗๐] ดุกรสารีบุตร คติ ๕ ประการเหล่านี้แล ๕ ประการเป็นไฉน? คือนรก กำเนิด

ดิรัจฉาน เปตวิสัย มนุษย์ เทวตา ดุกรสารีบุตร เราย่อมรู้ชัดซึ่งนรกทางยังสัตว์ให้ถึงนรก

และปฏิบัติอันจะยังสัตว์ให้ถึงนรก อนึ่ง สัตว์ผู้ดำเนินประการใด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

ย่อมเข้าถึงอบาย หุคติ วินิบาต นรก เราย่อมรู้ชัดซึ่งประการนั้นด้วย ดุกรสารีบุตร เราย่อม

รู้ชัดซึ่งกำเนิดดิรัจฉาน ทางยังสัตว์ให้ถึงกำเนิดดิรัจฉาน ปฏิบัติอันจะยังสัตว์ให้ถึงกำเนิดดิรัจฉาน

อนึ่ง สัตว์ผู้ดำเนินประการใด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงกำเนิดดิรัจฉาน เราย่อม

รู้ชัดซึ่งประการนั้นด้วย ดุกรสารีบุตร เราย่อมรู้ชัดซึ่งเปตวิสัยทางไปสู่เปตวิสัย และปฏิบัติ

อันจะยังสัตว์ให้ถึงเปตวิสัย อนึ่ง สัตว์ผู้ดำเนินประการใด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

ย่อมเข้าถึงเปตวิสัย เราย่อมรู้ชัดซึ่งประการนั้นด้วย ดุกรสารีบุตร เราย่อมรู้ชัดซึ่งเหล่ามนุษย์

ทางอันยังสัตว์ให้ถึงมนุษย์โลก และปฏิบัติอันจะยังสัตว์ให้ถึงมนุษย์โลก อนึ่ง สัตว์ผู้ปฏิบัติ

ประการใด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมบังเกิดในหมู่มนุษย์ เราย่อมรู้ชัดซึ่งประการนั้น

ด้วย ดุกรสารีบุตร เราย่อมรู้ชัดซึ่งเทวตาทั้งหลาย ทางอันยังสัตว์ให้ถึงเทวโลก และปฏิบัติ

อันจะยังสัตว์ให้ถึงเทวโลก อนึ่ง สัตว์ผู้ปฏิบัติประการใด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เราย่อมรู้ชัดซึ่งประการนั้นด้วย ดุกรสารีบุตร เราย่อมรู้ชัดซึ่งพระ-

*นิพพาน ทางอันยังสัตว์ให้ถึงพระนิพพาน และปฏิบัติอันจะยังสัตว์ให้ถึงพระนิพพาน อนึ่ง

สัตว์ผู้ปฏิบัติประการใด ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะ
อาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่
เราย่อมรู้ชัดซึ่งประการนั้นด้วย.

อุปมาการเห็นคติของบุคคล

[๑๗๑] ดูกุรสารีบุตร เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคน
ในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า

บุคคลนี้ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

จักเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก โดยสมัยต่อมา เราย่อมเห็นบุคคลนั้น
เบื้องหน้าแต่ตาย

เพราะกายแตก เข้าถึงแล้วซึ่งอบาย ทุคติ วินิบาต นรก
เสวยทุกขเวทนาอันแรงกล้า เผ็ดร้อน

โดยส่วนเดียว ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ดูกุรสารีบุตร
เปรียบเหมือน

หลุมถ่านเพลิง ลึกยิ่งกว่าชั่วบุรุษ เต็มไปด้วยถ่านเพลิง ปราศจากเปลว
ปราศจากควัน ลำดับนั้น

บุรุษผู้มีตัวอันความร้อนแผดเผา ครอบงำ เหน็ดเหนื่อย สะทกสะท้าน
หิวกระหาย มุ่งมาสู่

หลุมถ่านเพลิงนั้นแหละ โดยมรรคสายเดียว บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขาแล้ว
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า

บุรุษผู้เจริญนี้ ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น ขึ้นสู่หนทางนั้น
จักมาถึงหลุมถ่านเพลิงนี้

ทีเดียว โดยสมัยต่อมา บุรุษผู้มีจักษุนั้น พึงเห็นเขาตกลงในหลุมถ่านเพลิงนั้น
เสวยทุกขเวทนา

อันแรงกล้า เผ็ดร้อนโดยส่วนเดียว แม้ฉันใด ดูกุรสารีบุตร
เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคน

ในโลกนี้ ด้วยใจ ฉะนั้น เหมือนกันแล้ว บุคคลนี้ปฏิบัติอย่างนั้น
ดำเนินอย่างนั้น และขึ้น

สู่หนทางนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต
นรก โดยสมัย

ต่อมา เราได้เห็นบุคคลนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เข้าถึงแล้วซึ่ง
อบายหุคติ วินิบาต

นรก เสวยทุกขเวทนาอันแรงกล้า เผ็ดร้อนโดยส่วนเดียว
ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุ
ของมนุษย์.

[๑๗๒] ดุกรสารีบุตร เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ ด้วยใจว่า
บุคคลนี้

ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึง

กำเนิดดิรัจฉาน โดยสมัยต่อมา เราเห็นบุคคลนั้น
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เข้าถึงแล้ว

ซึ่งกำเนิดดิรัจฉาน เสวยทุกขเวทนาอันแรงกล้า เผ็ดร้อน
ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุ

ของมนุษย์ ดุกรสารีบุตร เปรียบเหมือนหลุมคูถ ลึกยิ่งกว่าชั่วบุรุษ
เต็มไปด้วยคูถ ลำดับนั้น

บุรุษผู้มีตัวอันความร้อนแผดเผา ครอบงำ เหนิงเหนียว สะทกสะท้าน
หิวระหาย มุ่งมาสู่

หลุมคูถนั้นแหละ โดยมรรคสายเดียว บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขาแล้ว
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้

ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
จักมาถึงหลุมคูถนี้ทีเดียว โดยสมัยต่อมา

บุรุษผู้มีจักษุนั้น พึงเห็นเขาตกลงในหลุมคูถนั้น เสวยทุกขเวทนาอันแรงกล้า
เผ็ดร้อน แม้นั้นใด

ดุกรสารีบุตร เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจ ฉะนั้น
เหมือนกันแล้วว่า บุคคลนี้

ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักเข้า

ถึงกำเนิดดิรัจฉาน โดยสมัยต่อมา เราย่อมเห็นบุคคลนั้น
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

เข้าถึงแล้วซึ่งกำเนิดดิรัจฉาน เสวยทุกขเวทนาอันแรงกล้า เผ็ดร้อน
ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์

ล่าวงจักขุของมนุษย์.

[๑๗๓] ดุกรสาริปุตร

เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า บุคคลนี้
ปฏิบัติอย่างนี้ ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึง
เปรตวิสัย โดยสมัยต่อมา เราย่อมเห็นบุคคลนั้น
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เข้าถึงแล้ว
ซึ่งเปรตวิสัย เสวยทุกข์เวทนาเป็นอันมาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ล่าวงจักขุของมนุษย์

ดุกรสาริปุตร เปรียบเหมือนต้นไม้เกิดในพื้นที่อันไม่เสมอ
มีใบอ่อนและใบแก่อันเบาบาง มีเงา

อันโปร่ง ลำต้นนั้น บุรุษผู้มีตัวอันความร้อนแผดเผา ครอบงำ เห็นดเห็น้อย
สะทกสะท้าน

หิวระหาย มุ่งมาสู่ต้นไม้ที่นั่นแหละ โดยมรรคาสายเดียว
บุรุษผู้มีจักขุเห็นเขาแล้ว พึงกล่าว

อย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
จักมาถึงต้นไม้

ทีเดียว โดยสมัยต่อมา บุรุษผู้มีจักขุนั้น
พึงเห็นเขานั่งหรือนอนในเงาต้นไม้ที่นั่น เสวยทุกข์เวทนา

เป็นอันมาก แม้ฉันใด ดุกรสาริปุตร
เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจ ฉะนั้น
เหมือนกันแล้ว บุคคลนี้ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
เบื้องหน้า

แต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงเปรตวิสัย โดยสมัยต่อมา
เราย่อมเห็นบุคคลนั้น เบื้องหน้า

แต่ตายเพราะกายแตก เข้าถึงแล้วซึ่งเปรตวิสัย เสวยทุกข์เวทนาเป็นอันมาก
ด้วยทิพยจักขุ

อันบริสุทธิ์ ล่าวงจักขุของมนุษย์.

[๑๗๔] ดุกรสาริปุตร เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้
ด้วยใจอย่างนี้ว่า บุคคลนี้

ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักบังเกิด

ในหมู่มนุษย์ โดยสมัยต่อมา เราย่อมเห็นบุคคลนั้น

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก บังเกิดแล้ว

ในหมู่มนุษย์ เสวยสุขเวทนาเป็นอันมาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์
ล่งจักษุของมนุษย์

ดูกรสารีบุตร เปรียบเหมือนต้นไม้ที่เกิดในพื้นที่อันเสมอ

มีใบอ่อนและใบแก่อันหนา มีเงา

หนาทึบ ลำต้นนั้น บุรุษผู้มีตัวอันความร้อนแผดเผา ครอบงำ เหน็ดเหนื่อย
สะทกสะท้าน

หิวระหาย มุ่งมาสู่ต้นไม้ที่นั่นแหละ โดยมรรคาสายเดียว

บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขาแล้ว พึงกล่าว

อย่างนี้ว่า บุรุษนี้ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนี้
จักมาถึงต้นไม้ที่เดียว

โดยสมัยต่อมา บุรุษผู้มีจักษุนั้น พึงเห็นเขานั่ง หรือนอนในเงาต้นไม้ที่นั่น
เสวยสุขเวทนาเป็น

อันมาก แม้ฉันใด ดูกรสารีบุตร

เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจ ฉะนั้น

เหมือนกันแล อย่างนี้ว่า บุคคลนี้ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น
และขึ้นสู่หนทางนั้น เบื้องหน้า

แต่ตายเพราะกายแตก จักบังเกิดในหมู่มนุษย์ โดยสมัยต่อมา

เราย่อมเห็นบุคคลนั้น เบื้องหน้า

แต่ตายเพราะกายแตก บังเกิดแล้วในหมู่มนุษย์ เสวยสุขเวทนาเป็นอันมาก
ด้วยทิพยจักษุ

อันบริสุทธิ์ ล่งจักษุของมนุษย์.

[๑๗๕] ดูกรสารีบุตร เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจ
อย่างนี้ว่า

บุคคลนี้ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ โดยสมัยต่อมา เราย่อมเห็นบุคคลนั้น

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

เข้าถึงแล้วซึ่งสุคติโลกสวรรค์ เสวยสุขเวทนาโดยส่วนเดียว
ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุ
ของมนุษย์ ดูกรสารีบุตร เปรียบเหมือนปราสาท ในปราสาทนั้นมีเรือนยอด
ซึ่งฉาบทาแล้ว
ทั้งภายในและภายนอก หาช่องลมมิได้ มีวงกรอบอันสนิท
มีบานประตูและหน้าต่างอันปิดสนิทดี
ในเรือนยอดนั้น มีบัลลังก์อันลาดด้วยผ้าโกเชาว์ขนยาว
ลาดด้วยเครื่องลาดทำด้วยขนแกะสีขาว
ลาดด้วยขนเจียมเป็นแผ่นทึบ มีเครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด
มีเพดานกั้นในเบื้องบน
มีหมอนแดงวาง ณ ข้างทั้งสอง ลำดับนั้น บุรุษผู้มีตัวอันความร้อนแผดเผา
ครอบงำ เหน็ดเหนื่อย
สะทกสะท้าน หิวระหาย มุ่งมาสู่ปราสาทนั้นแหละ โดยมรรคสายเดียว
บุรุษผู้มีจักษุเห็นเข้า
แล้ว พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น
และขึ้นสู่หนทางนั้น
จักมาถึงปราสาทนี้ทีเดียว โดยสมัยต่อมา บุรุษผู้มีจักษุนั้น พึงเห็นเขานั่ง
หรือนอนบนบัลลังก์
ในเรือนยอด ณ ปราสาทนั้น เสวยสุขเวทนาโดยส่วนเดียว แม้ฉันใด
ดูกรสารีบุตร เราย่อม
กำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจ ฉันนั้นเหมือนกันแล อย่างนี้ว่า
บุคคลนี้ปฏิบัติอย่างนั้น
ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
โดยสมัยต่อมา เราย่อมเห็นบุคคลนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เข้าถึงแล้วซึ่งสุคติ
โลกสวรรค์ เสวยสุขเวทนาโดยส่วนเดียว ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์
ล่วงจักษุของมนุษย์.

[๑๗๖] ดูกรสารีบุตร

เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า บุคคลนี้

ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
จะกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึง
อยู่ โดยสมัยต่อมา เราย่อมเห็นบุคคลนั้นกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ เสวยสุข
เวทนาโดยส่วนเดียว ดุกรสาริปุตร เปรียบเหมือนสระโบกขรณี มีน้ำอันใส
สะอาดเย็น
ใสตลอด มีทำอันดี นารี نرمย์ และในที่ที่ไม่ไกลสระโบกขรณีนั้น
มีแนวป่าอันทึบ ลำดับนั้น
บุรุษผู้มีตัวอันความร้อนแผดเผา ครอบงำ เหน็ดเหนื่อย สะทกสะท้าน
หิวระหาย มุ่งมาสู่
สระโบกขรณีนั้นแหละ โดยมรรคสายเดียว บุรุษผู้มีจักขุเห็นเขาแล้ว
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า
บุรุษผู้เจริญนี้ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
จักมาถึงสระโบกขรณีนี้
ทีเดียว โดยสมัยต่อมา บุรุษผู้มีจักขุนั้น พึงเห็นเขาลงสู่สระโบกขรณีนั้น
อาบและดื่ม ระวัง
ความกระวนกระวายความเหน็ดเหนื่อยและความร้อนหมดแล้ว
ขึ้นไปนั่งหรือนอนในแนวป่านั้น
เสวยสุขเวทนาโดยส่วนเดียว แม้ฉันใด ดุกรสาริปุตร
เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้
ด้วยใจ ฉันนั้นเหมือนกันแล อย่างนี้ว่า บุคคลนี้ปฏิบัติอย่างนั้น
ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่
หนทางนั้น จักกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะอาสวะทั้งหลาย
สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ โดยสมัยต่อมา
เราย่อมเห็นบุรุษนั้น กระทำ

ให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้

เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญา

อันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ เสวยสุขเวทนาโดยส่วนเดียว ดุกระสารีบุตร คติ ๕ ประการ

เหล่านี้แล ดุกระสารีบุตร ผู้ใดแลพึงว่าซึ่งเราผู้รู้อย่างนี้ ผู้เห็นอยู่อย่างนี้ว่า ธรรมอันยิ่งของมนุษย์

ที่เป็นญาณทัสสนะอันวิเศษพอแก่ความเป็นอริยะของพระสมณโคดมไม่มี พระสมณโคดมทรง

แสดงธรรมที่ประมวลมาด้วยความตรึก ที่ไตร่ตรองด้วยการคั่นคิด แจ่มแจ้งได้เอง ดุกระสารีบุตร

ผู้นั้นไม่ละวาจานั้นเสีย ไม่ละความคิดนั้นเสีย ไม่สละคตินิพพานนั้นเสีย ก็เที่ยงที่จะตถกนรก

ดังนำมาฟังไว้ ดุกระสารีบุตร เปรียบเหมือนภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ

ถึงพร้อมด้วยปัญญา พึงกระหึ่มอรหัตผลในปัจจุบันทีเดียว แม้ฉันใด เรากล่าวข้ออุปไมยนี้

ก็ฉันนั้น ผู้นั้นไม่ละวาจานั้นเสีย ไม่ละความคิดนั้นเสีย ไม่สละคตินิพพานนั้นเสีย ก็เที่ยงที่จะ

ตถกนรkdังถูกนำมาฟังไว้.

พรหมจรรย์ประกอบด้วยองค์ ๔

[๑๗๗] ดุกระสารีบุตร อนึ่ง

เราย่อมเข้าใจประพจน์พรหมจรรย์ประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

เราเป็นผู้บำเพ็ญตบะและเป็นเยียมกว่าผู้บำเพ็ญตบะทั้งหลาย

เราประพจน์เศร้าหมองและเป็น

เยียมกว่าผู้ประพจน์เศร้าหมองทั้งหลาย

เราเป็นผู้เกลียดบาปและเป็นเยียมกว่าผู้เกลียดบาปทั้งหลาย

เราเป็นผู้สัจและเป็นผู้เยียมกว่าผู้สัจทั้งหลาย.

[๑๗๘] ดุกระสารีบุตร บรรดาพรหมจรรย์มีองค์ ๔ นั้น วัตรต่อไปนี้ เป็นพรหมจรรย์

ของเรา โดยความที่เราเป็นผู้บำเพ็ญตบะ คือ เราเคยเป็นอเจลคนเปลือย ไร้มรรยาท เลียมมือ

เขาเชิญให้มารับภิกษาก็ไม่มา เขาเชิญให้หยุดก็ไม่หยุด
ไม่ยินดีภิกษาที่เขานำมาให้ ไม่ยินดีภิกษา
ที่เขาทำเฉพาะ ไม่ยินดีภิกษาที่เขาพนมน์ เรานั้นไม่รับภิกษาปากหม้อ
ไม่รับภิกษาจากหม้อข้าว
ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมธรณีประตูให้
ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมท่อนไม้ให้ ไม่รับภิกษา
ที่บุคคลยื่นคร่อมสากให้ ไม่รับภิกษาของคนสองคนผู้กำลังบริโภคอยู่
ไม่รับภิกษาของหญิง
มีครรรค์ ไม่รับภิกษาของหญิงผู้กำลังให้ลูกดูดนม
ไม่รับภิกษาของหญิงผู้คลอเคลียบุรุษ ไม่รับภิกษา
ที่นัดแนะกันทำไว้ ไม่รับภิกษาในที่ซึ่งสุนัขได้รับเลี้ยงดู
ไม่รับภิกษาในที่ที่มีแมลงวันไต่ตอม
เป็นกลุ่มๆ ไม่กินปลา ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มยาตอง
เรานั้นรับภิกษาที่
เรือนหลังเดียว เยียวยาอัตภาพด้วยข้าวคำเดียวบ้าง รับภิกษาที่เรือนสองหลัง
เยียวยาอัตภาพ
ด้วยข้าว ๒ คำบ้าง ฯลฯ รับภิกษาที่เรือน ๗ หลัง เยียวยาอัตภาพด้วยข้าว ๗
คำบ้าง เรานั้น
เยียวยาอัตภาพด้วยภิกษาในถาดน้อยใบเดียวบ้าง ๒ ใบบ้าง ฯลฯ ๗ ใบบ้าง
กินอาหารที่เก็บค้างไว้
วันหนึ่งบ้าง ๒ วันบ้าง ฯลฯ ๗ วันบ้าง
เป็นผู้ประกอบด้วยความขวนขวายในการบริโภคภัตตาหาร
ที่เวียนมาตั้งถึงเดือนเช่นนี้บ้าง เรานั้นเป็นผู้มีผักตองเป็นภิกษาบ้าง
มีข้าวฟ่างเป็นภิกษาบ้าง
มีลูกเดือยเป็นภิกษาบ้าง มีกากข้าวเป็นภิกษาบ้าง มียางเป็นภิกษาบ้าง
มีสาหร่ายเป็นภิกษาบ้าง
มีรำเป็นภิกษาบ้าง มีข้าวตังเป็นภิกษาบ้าง มีกำยานเป็นภิกษาบ้าง
มีหญ้าเป็นภิกษาบ้าง มีไค้มัย
เป็นภิกษาบ้าง มีเหง้าและผลไม้ในป่าเป็นอาหาร
บริโภคผลไม้หล่นเยียวยาอัตภาพ เรานั้นทรงผ้า

ปานบ้าง ผ้าแกมกันบ้าง ผ้าห่อศพบ้าง ผ้าบังสกุลบ้าง ผ้าเปลือกไม้บ้าง
หนังเสือบ้าง หนังเสือ

ทั้งเล็บบ้าง ผ้าคากรองบ้าง ผ้าเปลือกไม้กรองบ้าง ผ้าผลไม้กรองบ้าง
ผ้ากัมพลทำด้วยผมมนุษย์บ้าง

ผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์บ้าง ผ้าทำด้วยขนปีกนกเค้าบ้าง
เป็นผู้ถอนผมและหนวด คือ ประกอบ

ความชวนชวายเป็นการถอนผมและหนวดบ้าง เป็นผู้ถอยยืน คือ
ห้ามอาสนะบ้าง เป็นผู้กระโหย่ง

คือ ประกอบความเพียรในการกระโหย่ง [เดินกระโหย่งเหยียบพื้นไม่เต็มเท้า]
บ้าง เป็นผู้นอน

บนหนาม คือ สำเร็จการนอนบนหนามบ้าง
เป็นผู้ประกอบความชวนชวายเป็นการลงน้ำวันละ-

*สามครั้งบ้าง เป็นผู้ประกอบการชวนชวายเป็นการย่างและบ่มกาย
มีประการมิใช่น้อยเห็นปานนี้

ด้วยประการฉะนี้อยู่ ดูกรสารีบุตร นี่แหละเป็นพรหมจรรย์ของเรา
โดยความที่เราเป็นผู้บำเพ็ญตบะ.

[๑๗๙] ดูกรสารีบุตร บรรดาพรหมจรรย์มีองค์ ๔ นั้น
พรหมจรรย์นี้เป็นวัตรในความ

ประพฤติเศร้ามองของเรา มลทิน
คือละอองธุลีสิ่งสมในกายของเรานับด้วยปีมิใช่น้อย จนเป็น
สะเก็ด เปรียบเหมือนตอตะโก มีละอองธุลี สิ่งสมนับด้วยปีมิใช่น้อย
จนเกิดเป็นสะเก็ด

ฉันใด มลทิน คือละอองธุลีสิ่งสมในกายของเรานับด้วยปีมิใช่น้อย
จนเกิดเป็นสะเก็ด ฉันนั้น

เหมือนกัน ดูกรสารีบุตรเรา ไม่ได้คิดที่จะลูบคลำปิดละอองธุลีนี้ด้วยฝ่ามือ
หรือไม่ได้คิดว่า คน

เหล่านี้จะพึงลูบคลำปิดละอองธุลีนี้ด้วยฝ่ามือ ดูกรสารีบุตร
ความคิดแม้อย่างนี้ ไม่ได้มีแก่เรา

เลย ดูกรสารีบุตร นี่แหละ เป็นวัตรในความประพฤติเศร้ามองของเรา.

[๑๘๐] ดูกรสารีบุตร บรรดาพรหมจรรย์มีองค์ ๔ เหล่านั้น พรหมจรรย์นี้
เป็นวัตรใน

ความประพฤติกเลียดบาปของเขา เรานั้นมีสติก้าวไปข้างหน้า มีสติถอยกลับ
ความเอ็นดูของเรา

ปรากฏเฉพาะ จนกระทั่งในหยดน้ำว่า เราอย่าได้ล้างผลาญสัตว์เล็กๆ
ที่อยู่ในที่อันไม่สม่ำเสมอ

เลย ดุกรสารีบุตร นี่แหละเป็นวัตรในความประพฤติกเลียดบาปของเรา.

[๑๘๑] ดุกรสารีบุตร บรรดาพรหมจรรย์มีองค์ ๔ เหล่านั้น พรหมจรรย์นี้
เป็นวัตรใน

ความสงัดของเรา เรา นั้นเข้าอาศัยชายป่าแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่
ในกาลใดเราได้พบคนเลี้ยงโค หรือ

คนเลี้ยงปศุสัตว์ หรือคนหาบหญ้า หรือคนหาฟืน
หรือคนเที่ยวหาผลไม้เป็นต้นในป่า ในกาล

นั้น เราก็ตีเดินหนีจากป่าไปสู่ป่า จากชฎไปสู่ชฎ จากที่ลุ่มไปสู่ที่ลุ่ม
จากที่ดอนไปสู่ที่ดอน ข้อ

นั้นเพราะเหตุอะไร? เพราะเราคิดว่า คนเหล่านั้น อย่าได้เห็นเราเลย
และเราก็อย่าได้เห็นคน

เหล่านั้นเลย ดุกรสารีบุตร เปรียบเหมือน เนื้อที่เกิดในป่า
เห็นมนุษย์ทั้งหลายแล้วก็วิ่งหนีจาก

ป่าไปสู่ป่า จากชฎไปสู่ชฎ จากที่ลุ่มไปสู่ที่ลุ่ม จากที่ดอนไปสู่ที่ดอน แม้ฉันใด
ดุกรสารีบุตร

เราก็นั้นเหมือนกัน ในกาลใด เราได้พบคนเลี้ยงโค หรือคนเลี้ยงปศุสัตว์
หรือคนหาบหญ้า

หรือคนหาฟืน หรือคนเที่ยวหาผลไม้เป็นต้นในป่าในกาลนั้น
เราก็ตีเดินหนีจากป่าไปสู่ป่า จากชฎ-

*ไปสู่ชฎ จากที่ลุ่มไปสู่ที่ลุ่ม จากที่ดอนไปสู่ที่ดอน ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร?
เพราะเราคิดว่า

คนเหล่านั้นอย่าได้เห็นเราเลย และเราก็อย่าได้เห็นคนเหล่านั้นเลย
ดุกรสารีบุตร นี่แหละเป็นวัตร

ในความประพฤตีสงัดของเรา.

ปฏิบัติตามใช้ทางตรัสรู้

[๑๘๒] ดุกรสารีบุตร

เรา นั้นแลเคยคลานเข้าไปในคอกที่เหล่าโคออกไปแล้ว และ

ปราศจากคนเลี้ยงโค กินโคมัยของลูกโคอ่อนที่ยังไม่ทิ้งแม่
บุตรและภริยาของเรายังไม่หมดสิ้นไป
เพียงไร เราก็กินบุตรและภริยาของตนเองเป็นอาหาร ดูกรสารีบุตร
นี้แหละเป็นวัตรในโภชนะ
มหาวิภิกขุของเรา.

[๑๘๓] ดูกรสารีบุตร เรานั้นแล
เข้าอาศัยแนวป่าอันน่ากลัวแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ นี้
เป็นความน่ากลัวแห่งแนวป่านั้น บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งยังไม่ปราศจากราคะ
เข้าไปสู่ป่านั้น โดยมาก
ชนพอง ดูกรสารีบุตร เรานั้นแล ในราตรีที่หนาว ฤดูเหมันต์
ตั้งอยู่ระหว่างเดือน ๓ ต่อเดือน
๔ เป็นสมัยมีหิมะตก ในราตรีเห็นป่านั้น [เรา] อยู่ในที่แจ้งตลอดคืน
กลางวันเราอยู่ในแนว
ป่า ในเดือนห้ายฤดูร้อน กลางวันเราอยู่ในที่แจ้ง กลางคืนเราอยู่ในแนวป่า
ดูกรสารีบุตร
เป็นความจริง คาถาอันน่าอัศจรรย์ยิ่งนักนี้ ที่เราไม่ได้ยินมาก่อน
ปรากฏแก่เราว่า

นักปราชญ์ผู้เสาะแสวงหาความหมดจด
อาบแดด อาบน้ำค้าง เป็นคนเปลือย หั่งมิได้
ผิงไฟ อยู่คนเดียวในป่าอันน่ากลัว ดังนี้

[๑๘๔] ดูกรสารีบุตร เราย่อมสำเร็จการนอนแอบอิงกระดูกศพในป่าช้า
พวกเด็กเลี้ยง
โคเข้ามาใกล้เราแล้ว ถ่มน้ำลายรดบ้าง ถ่ายปัสสาวะรดแล้ว ไปรยฝุ่นรดบ้าง
เอาไม้ยอนที่ช่อง
หูบ้าง เราไม่รู้สึกลัว ยังจิตอันลามกให้เกิดขึ้นในพวกเด็กเหล่านั้นเลย
ดูกรสารีบุตร นี้แหละเป็น
วัตรในการอยู่ด้วยอุเบกขาของเรา.

[๑๘๕] ดูกรสารีบุตร มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะอย่างนี้
มีทิฐฐิอย่างนี้ว่า ความ
หมดจดย่อมมีด้วยอาหาร พวกเขากล่าวอย่างนี้ว่า
พวกเรายอมเยียวยาอัตภาพด้วยอาหารขนาดเท่า

ผลพุทรา พวกเขาย่อมเคี้ยวกิน [อาหารเท่า] ผลพุทราบ้าง ผลพุทราป็นบ้าง
ดื่มบ้าง [เท่าผล]

พุทราบ้าง บริโภค [อาหารเท่า] ผลพุทราที่ทำเป็นชนิดต่างๆ บ้าง
ดูกรสารีบุตร เราารู้สึกว่า

กิน [อาหารเท่า] ผลพุทราผลเดียวเท่านั้น ดูกรสารีบุตร

เธอจะพึงมีความสำคัญว่า พุทราใน

สมัยนั้น ชะรอยจะผลใหญ่เป็นแน่ ชื่อนี้ เธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น

แม้ในกาลนั้นผลพุทราที่เป็น

ขนาดใหญ่ขึ้นก็เหมือนในบัดนี้ ดูกรสารีบุตร เมื่อเรากิน [อาหารเท่า]

ผลพุทราผลเดียว

เท่านั้น ร่างกายก็ถึงความชุ่มฉ่ำผอมยั้งนัก

อวัยวะน้อยใหญ่ของเราเปรียบเหมือนเถาวัลย์ที่มีข้อมาก

และข้อดำ เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง

ตะโพกของเราเปรียบเหมือนรอยเท้าอูฐ เพราะ

ความที่เรามีอาหารนั่นเอง กระดูกสันหลังของเราสูงขึ้นเป็นปุ่มๆ

เหมือนเถาสะบ้า เพราะความ

ที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง กระดูกซี่โครงของเราเหลื่อมขึ้น

เหลื่อมลงเห็นปรากฏ เหมือนกลอน

แห่งศาลาเก่าเหลื่อมกันฉะนั้น เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง

ดวงตาของเราลึกลงไปใน

เบ้าตา เหมือนเงาดวงดาวปรากฏในบ่อน้ำอันลึกฉะนั้น

เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง

หนังศีรษะของเรา

อันลมถูกต้องแล้วก็เหี่ยวแห้งเปรียบเหมือนน้ำเต้าขมที่ถูกตัดขั้ว แต่ยังอ่อน

อันลมแดดสัมผัสแล้ว ย่อมเป็นของเหี่ยวแห้งไป ฉะนั้น

เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง

ดูกรสารีบุตร เรานั้นแลคิดว่า จะลုပ်คลำผิวหนังห้อง

ก็คลำถูกกระดูกสันหลังทีเดียว คิดว่า

จะลုပ်คลำกระดูกสันหลัง ก็คลำถูกผิวหนังห้องทีเดียว ดูกรสารีบุตร

ผิวหนังห้องของเราติดกระดูก

สิ้นหลัง เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง เรานั้นคิดว่า
จะถ่ายทอดจรรยาหรือปัสสาวะ ก็ชวน

ลัม ณ ที่นั่นเอง เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง
เรานั้นเมื่อจะยังร่างกายให้คล่องแคล่ว

ก็ลုပ်ตัวด้วยฝ่ามือ
เมื่อเราลုပ်ตัวด้วยฝ่ามือชนทั้งหลายมีรากอันแน่นาก็หลุดจากกาย
เพราะความที่เรา
มีอาหารน้อยนั่นเอง.

วาทะและทิฎฐิ

[๑๘๖] ดุกรสาริปุตร มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาทะอย่างนี้
มีทิฎฐิอย่างนี้ว่า ความ

หมดจดย่อมมีได้ด้วยอาหาร พวกเขากล่าวอย่างนี้ว่า
เราย่อมเยียวยาอัตภาพด้วย [อาหารเท่าเมล็ด]

ถั่วเขียว ฯลฯ พวกเราเยียวยาอัตภาพด้วย [อาหารเท่าเมล็ด] งาม ฯลฯ
พวกเราเยียวยา

อัตภาพด้วย [อาหารเท่าเมล็ด] ข้าวสาร ดังนี้ พวกเขาศึกษา
[อาหารเท่าเมล็ด] ข้าวสารบ้าง

ข้าวสารปนบ้าง ตีมน้ำ [ประมาณเท่าเมล็ด] ข้าวสาร ย่อมบริโภค
[อาหารเท่าเมล็ด] ข้าวสาร

ที่จัดทำให้แปลกมีประการมิใช่น้อยบ้าง ดุกรสาริปุตร เราเยียมรู้สึกว่า กิน
[อาหารเท่าเมล็ด]

ข้าวสารเมล็ดเดียวเท่านั้น ดุกรสาริปุตร เธอจะพึงมีความสำคัญว่า
ข้าวสารในสมัยนั้น ชะรอยจะ

เมล็ดใหญ่เป็นแน่ ข้อนี้ เธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น แม้ในกาลนั้น
ข้าวสารที่เป็นขนาดใหญ่ขึ้นทีเดียว

ก็มีเมล็ดเท่าข้าวสารในบัดนี้ ดุกรสาริปุตร เมื่อเรากิน [อาหารเท่าเมล็ด]
ข้าวสารเมล็ดเดียว

เท่านั้น ร่างกายก็ถึงความชুবผอมยิ่งนัก อวัยวะน้อยใหญ่ของเรา
เปรียบเหมือนเถาวัลย์ที่ช่อมาก

และข้อดำ เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง
ตะโพกของเราเปรียบเหมือนรอยเท้าอูฐ เพราะ

ความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง กระดูกสันหลังของเราสูงขึ้นเป็นปุ่มๆ เหมือนเถาสะบ้า เพราะ

ความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง
กระดูกซี่โครงของเราแหล่อมขึ้นแหล่อมลงเห็นปรากฏ เหมือนกลอน
แห่งศาลาเก่าแหล่อมกันจะนั้น เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง
ดวงตาของเราลึกลงเข้าไปใน

เบ้าตา เหมือนเงาดวงดาวปรากฏในบ่อน้ำอันลึกจะนั้น
เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง

หนังศีรษะของเราอันลมถูกต้องแล้ว ก็เหี่ยวแห้ง
เปรียบเหมือนน้ำเต้าขมที่ถูกตัดขั้วแต่ยังอ่อน
อันลมแดดสัมผัสแล้ว ย่อมเป็นของเหี่ยวแห้งไป จะนั้น
เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง

ดูกรสารีบุตร เรานั้นแล คิดว่า
จะลูปคลำผิวหนังห้องก็คลำถูกกระดูกสันหลังทีเดียว คิดว่า จะ
ลูปคลำกระดูกสันหลัง ก็คลำถูกผิวหนังห้องทีเดียว ดูกรสารีบุตร
ผิวหนังห้องของเราติดกระดูก

สันหลัง เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง เรานั้นคิดว่า
จะถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะก็ชวนลัม

ณ ที่นั้นเอง เพราะความที่เรามีอาหารน้อยนั่นเอง
เรานั้นเมื่อจะยังร่างกายให้คล่องแคล่วก็ลูปตัว

ด้วยฝ่ามือ เมื่อเราลูปตัวด้วยฝ่ามือ
ขนตั่งหลายมีรากอันเนาก็หลุดร่วงจากกาย เพราะความที่เรามี
อาหารน้อยนั่นเอง.

ดูกรสารีบุตร ด้วยการปฏิบัติอย่างไม่มีใครสู้แม้นั้น ด้วยปฏิบัติเช่นนั้น
ด้วยความเพียรที่

กระทำได้แสนยากนั้น เราก็ไม่ได้บรรลุธรรมอันยิ่งของมนุษย์
ที่เป็นญาณทัสสนะอันวิเศษพอ

แก่ความเป็นอริยะ ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร?

เพราะมิใช่ปฏิบัติที่เป็นเหตุบรรลุปัญญาอันประเสริฐ

ปัญญานี้แล ที่ซึ่งเราได้บรรลุแล้ว เป็นของประเสริฐ นำสัตว์ออกจากทุกข์ได้
เป็นทางสิ้นทุกข์

โดยชอบแห่งบุคคลผู้กระทำอยู่ตามนั้น.

[๑๘๗] ดุกรสารีบุตร มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า

ความหมดจดย่อมมีได้ด้วยสังสารวัฏ ดุกรสารีบุตร
ก็สังสารวัฏที่เราไม่เคยท่องเที่ยวไป โดยกาล
ยืดยาวช้านานนี้ เว้นแต่เทวโลกชั้นสุทธาวาส เป็นสิ่งที่หาไม่ได้ง่ายนัก
ดุกรสารีบุตร ถ้าเรา
พึงท่องเที่ยวไปในเทวโลกชั้นสุทธาวาส เราก็จะไม่พึงมาสู่โลกนี้อีก.

[๑๘๘] ดุกรสารีบุตร มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า ความ
บริสุทธิ์ย่อมมีได้ด้วยอุบัติ ดุกรสารีบุตร ความอุบัติที่เราไม่เคยเข้าถึงแล้ว
โดยกาลยืดยาวช้านาน
นี้ เว้นจากเทวโลกชั้นสุทธาวาส เป็นของหาไม่ได้ง่ายนัก ดุกรสารีบุตร
ถ้าเราพึงอุบัติในเทวโลก
ชั้นสุทธาวาส เราก็จะไม่พึงมาสู่โลกนี้อีก.

[๑๘๙] ดุกรสารีบุตร มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า
ความหมดจดย่อมมีได้ด้วยอาวาส ดุกรสารีบุตร
ก็อาวาสที่เราไม่เคยอยู่อาศัยแล้ว โดยกาลยืดยาว
ช้านานนี้ เว้นจากเทวโลกชั้นสุทธาวาส เป็นของหาไม่ได้ง่ายนัก
ดุกรสารีบุตร ถ้าเราพึงอยู่
อาศัยในเทวโลกชั้นสุทธาวาส เราก็จะไม่พึงมาสู่โลกนี้อีก.

[๑๙๐] ดุกรสารีบุตร มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า ความ
หมดจดย่อมมีได้ด้วยการบูชาญ ดุกรสารีบุตร ก็ญที่เราไม่เคยบูชาแล้ว
โดยกาลยืดยาวช้านาน
นี้ เป็นของหาไม่ได้ง่ายนัก
แต่ญนั้นอันเราเป็นพระราชาผู้เป็นกษัตริย์ได้มูรธาภิเษก หรือเป็น
พราหมณ์ผู้มหาศาลจึงบูชา.

[๑๙๑] ดุกรสารีบุตร มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า

ความบริสุทธิ์ย่อมมีได้ด้วยการบำเรอไฟ ดุกรสาริบุตร
ก็ไฟที่เราไม่เคยบำเรอแล้ว โดยกาลยืดยาว
ช้านานนี้ เป็นของหาไม่ได้ง่ายนัก แต่ไฟนั้น
อันเราเป็นพระราชผู้เป็นกษัตริย์ได้มูรธาภิเษก
หรือเป็นพราหมณ์ผู้มหาศาลจึงบำเรอ.

[๑๙๒] ดุกรสาริบุตร มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะอย่างนี้
มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า บุรุษ
รุ่นหนุ่มผู้เจริญนี้ มีเกศาดำสนิท
ประกอบด้วยวัยหนุ่มอันเจริญประกอบด้วยปัญญาเฉลียวฉลาด
อย่างยิ่งสมกับวัยต้น ต่อมา บุรุษผู้เจริญนี้ เป็นคนแก่ เป็นคนเฒ่า
ถือเอาซึ่งความเป็นผู้ใหญ่
ล่วงกาลผ่านวัยโดยลำดับ คือ มีอายุถึง ๘๐ ปีบ้าง ๙๐ ปีบ้าง ๑๐๐ ปีบ้าง
โดยชาติ ย่อมเสื่อม
จากปัญญาความเฉลียวฉลาดนั้น ในภายหลัง ดุกรสาริบุตร ชื่อนี้
เธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ก็บัดนี้
เราเป็นคนแก่ เป็นคนเฒ่า ถือเอาซึ่งความเป็นผู้ใหญ่
ล่วงกาลผ่านวัยโดยลำดับ อายุของเราแปดสิบ
ปีเข้านี้แล้ว สาวกบริษัททั้ง ๔ ของเราในธรรมวินัยนี้ มีอายุถึงร้อยปี
เป็นอยู่ได้ตั้งร้อยปี ประกอบ
ด้วย สติ คติ ธีติ อันยอดเยี่ยม และปัญญาเฉลียวฉลาดอย่างยิ่ง ดุกรสาริบุตร
เปรียบเหมือน
นกธนูมันคง ได้รับการฝึกหัดแล้ว ชำชอง ชำนิชำนาญ เคยแสดงฝีมือมาแล้ว
พึงยิงงวตาล
โดยขวางให้ตกลง ด้วยลูกศรขนาดเบาโดยง่ายตาย แม้ฉันใด สาวกบริษัท ๔
ของเราเป็นผู้มีสติ
อันยิ่ง มีคติอันยิ่ง มีปัญญาทรงจำอันยิ่ง
ประกอบด้วยปัญญาเฉลียวฉลาดอย่างยิ่ง ฉะนั้น พวกเธอ
พึงถามปัญหาอิงสติปัญฐาน ๔ กระเรา เราถูกถามปัญหาแล้วๆ
พึงพยากรณ์แก่พวกเธอ พวกเธอ
พึงทรงจำคำที่เราพยากรณ์แล้ว โดยเป็นคำพยากรณ์
มิได้สอบถามเราให้ยิ่งกว่า ๒ ครั้ง เว้นจาก

การกิน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม เว้นจากการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ
เว้นจากการหลับและบรรเทา

ความเมื่อยล้า ดุกรสาริบุตร ธรรมชาติของตถาคตนั้นไม่รู้จักจบสิ้น
บทและพยัญชนะแห่งธรรม

ของตถาคตนั้นไม่รู้จักจบสิ้น ความแจ่มแจ้งแห่งปัญหาของตถาคตนั้น
ไม่รู้จักจบสิ้น เมื่อเป็น

ดังนั้น สาวกบริษัท ๔ ของเราเหล่านั้น จึงมีอายุตั้ง ๑๐๐ ปี เป็นอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี
พึงกระทำกาละ

โดยล่วงไปแห่ง ๑๐๐ ปี ดุกรสาริบุตร

ถ้าแม้พวกเธอจะพึงห้ามเราไปด้วยเพียงน้อย ความเป็น

อย่างอื่นแห่งปัญญาเฉลียวฉลาดของตถาคต ย่อมไม่มีเลย ดุกรสาริบุตร
บุคคลเมื่อจะกล่าวโดยชอบ

พึงกล่าวคำใดว่า สัตว์ผู้มีความไม่ลุ่มหลงเป็นธรรมดา บังเกิดขึ้นในโลก
เพื่อประโยชน์เกื้อ-

*กุศลแก่ชนเป็นมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก
เพื่อประโยชน์เกื้อกุศล

เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย บุคคลเมื่อจะกล่าวโดยชอบ
พึงกล่าวคำนั้นกะเราเท่านั้น

ว่าสัตว์ผู้มีความไม่ลุ่มหลงเป็นธรรมดาบังเกิดขึ้นในโลก
เพื่อประโยชน์เกื้อกุศลแก่ชนเป็นอันมาก

เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกุศล
เพื่อความสุขแก่เทวดา

และมนุษย์ทั้งหลาย ดังนี้.

คำนิคม

[๑๙๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระนาคสมาละ ถวายงานพัดอยู่ ณ
เบื้องปฤษฎางค์

ลำดับนั้น ท่านพระนาคสมาละ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

นาอัศจรรย์จริง ไม่เคยมี อนึ่ง

ข้าพระพุทธเจ้ามีโลมาอันพองเพราะพึงธรรมปริยายนี้ ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ ธรรมปริยายนี้ชื่ออะไร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ดูกรนาคสมालะ เพราะเหตุนี้

แหละ เธอจงทรงจำธรรมปริยายนี้ไว้ว่าชื่อว่า โลมหังสนปริยาย.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ท่านพระนาคสมาละ มีใจชื่นชม
ยินดีพระภาสิต

ของพระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ มหาสีนหาทสูตร ที่ ๒

๓. มหาทุกขัคขันธสูตร

ว่าด้วยกองทุกข์ใหญ่

เรื่องอัญญเดียรถีย

[๑๙๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถปิณฑิก-

*เสเรฐฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล ภิกษุมารูปด้วยกัน ในตอนเช้า
นุ่งแล้ว ถือบาตร

และจิวรเข้าไปปิตนทบาทในพระนครสาวัตถี

ภิกษุเหล่านั้นต่างมีความคิดร่วมกันว่า ยังเข้าอยู่นัก

อย่าเพิ่งเข้าไปปิตนทบาทในพระนครสาวัตถีเลย ทางที่ดี

พวกเราควรเข้าไปยังอารามของพวกปริพาชก

อัญญเดียรถียเกิด ดังนี้แล้ว

ต่างก็มุ่งตรงไปยังอารามของพวกปริพาชกอัญญเดียรถีย ครั้นแล้ว

ได้สนทนาปราศรัยกับพวกปริพาชก อัญญเดียรถียเหล่านั้น

ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน

ไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พวกปริพาชก อัญญเดียรถียเหล่านั้น
ได้กล่าวกะพวก

ภิกษุผู้หนึ่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งดังนี้ว่า ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย

พระสมณโคดมบัญญัติข้อควรกำหนด

รู้กามได้ แม้พวกข้าพเจ้าก็บัญญัติข้อควรกำหนดรู้กามได้

พระสมณโคดมบัญญัติข้อควรกำหนด

รู้รูปได้ แม้พวกข้าพเจ้าก็บัญญัติข้อควรกำหนดรู้รูปได้
พระสมณโคดมบัญญัติข้อควรกำหนดรู้
เวทนาได้ แม้พวกข้าพเจ้าก็บัญญัติข้อควรกำหนดรู้เวทนาได้
ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ในเรื่องนี้ อะไร
เล่า เป็นข้อแปลกกัน อะไรเป็นผลที่มุ่งหมาย
หรือกระทำให้ต่างกันระหว่างพระสมณโคดมกับ
พวกข้าพเจ้า เช่นการแสดงธรรมกับการแสดงธรรม
หรืออนุสาสนีกับอนุสาสนี พวกภิกษุเหล่า
นั้นไม่ยินดี ไม่คัดค้านคำที่พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์เหล่านั้นกล่าวแล้ว
ครั้นแล้วลุกจากที่นั่งหลีก
ไป ด้วยคิดว่า เราจักทราบข้อความแห่งภาชิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค.

[๑๙๕] ครั้นนั้นแล

ภิกษุเหล่านั้นเที่ยวบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถีกลับจากบิณฑบาต
ในเวลาปัจฉาภัตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้วจึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ดังข้าพระ-
*องค์ขอประทานพระวโรกาส เช้าวันนี้ พวกข้าพระองค์นั่งแล้ว
ถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาต
ในพระนครสาวัตถี พวกข้าพระองค์ต่างมีความคิดร่วมกันว่า ยังเข้าอยู่นัก
อย่าเพิ่งเข้าไปบิณฑบาต
ในพระนครสาวัตถีเลย ทางที่ดี
พวกเราควรเข้าไปยังอารามของพวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์เถิด
พวกข้าพระองค์ต่างก็มุ่งตรงไปยังอารามของพวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์
ครั้นแล้วได้สนทนาปราศรัย
กับพวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์เหล่านั้น
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์นั้นเหล่า
ได้กล่าวกะพวกข้าพระองค์ ผู้นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่งดังนี้ว่า ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย
พระสมณโคดมบัญญัติข้อควรกำหนดรู้กามได้

แม้พวกข้าพเจ้าก็บัญญัติข้อควรกำหนดรู้กันได้
พระสมณโคดมบัญญัติข้อควรกำหนดรู้รูปได้
แม้พวกข้าพเจ้าก็บัญญัติข้อควรกำหนดรู้รูปได้
พระสมณโคดมบัญญัติข้อควรกำหนดรู้เวทนาได้ แม้
พวกข้าพเจ้าก็บัญญัติข้อควรกำหนดรู้เวทนาได้ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย
ในเรื่องนี้ อะไรเล่าเป็นข้อ
แปลกกัน อะไรเป็นผลที่มุ่งหมาย หรือกระทำให้ต่างกัน
ระหว่างพระสมณโคดมกับพวกข้าพเจ้า
เช่นการแสดงธรรมกับการแสดงธรรม หรืออนุสาสนีกับอนุสาสนี
พวกข้าพระองค์ไม่ยินดี
ไม่คัดค้านคำที่พวกปริพาชกอัญญเดียรธีย์เหล่านั้นกล่าวแล้ว
ครั้นแล้วลุกจากที่นั่งหลีกไปด้วยคิดว่า
เรารู้ทราบข้อความแห่งภาษิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค.
คุณและโทษของกาม

[๑๙๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกปริพาชกอัญญเดียรธีย์ผู้มีวาตะ
อย่างนี้ พวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ ก็อะไรเล่าเป็นคุณ
อะไรเป็นโทษ อะไร
เป็นการถ่ายถอนของกามทั้งหลาย คือ อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ
อะไรเป็นการถ่ายถอนของรูป
ทั้งหลาย อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ
อะไรเป็นการถ่ายถอนของเวทนาทั้งหลาย? ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย พวกปริพาชกอัญญเดียรธีย์ถูกพวกเธอถามอย่างนี้ จักไม่พอใจเลย
และจักต้องคับแค้น
อย่างยิ่ง ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร? เพราะชื่อนั้นมิใช่วิสัย ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราไม่เห็นผู้ที่พึง
ยังจิตให้ยินดีด้วยการพยากรณ์ปัญหาเหล่านี้ ในโลกเป็นไปกับด้วยเทวโลก
มารโลก พรหมโลก
ในหมู่สัตว์ เป็นไปกับด้วยสมณะ และพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์
เว้นไว้แต่ตถาคต หรือสาวก
ของตถาคต หรือมิฉะนั้นก็พึงจากนี้.

[๑๙๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่า เป็นคุณของกามทั้งหลาย?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

กามคุณ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน? คือ รูปที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุนำปรารณา นำใคร่ นำ-

*พอใจ น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด

เสียงที่พึงรู้แจ้งด้วยโสต ... กลิ่นที่พึงรู้แจ้ง

ด้วยฆานะ ... รสที่พึงรู้แจ้งด้วยชีวหา ... โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งด้วยกาย
นำปรารณา นำใคร่ นำพอใจ

น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กามคุณ ๕ ประการ

เหล่านี้แล ความสุข ความโสมนัสใดเล่า อาศัยกามคุณ ๕ เหล่านี้เกิดขึ้น
นี้เป็นคุณของกาม
ทั้งหลาย.

[๑๙๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่า เป็นโทษของกามทั้งหลาย?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

กฺลบุตรในโลกนี้ เลี้ยงชีวิตด้วยความขยันประกอบศิลปใด คือ
ด้วยการนับคะแนนก็ดี ด้วยการ

คำนวณก็ดี ด้วยการนับจำนวนก็ดี ด้วยการไถ่ก็ได้ ด้วยการค้าขายก็ดี
ด้วยการเลี้ยงโคก็ดี ด้วย

การยิงธนูก็ดี ด้วยการเป็นราชบุรุษก็ดี ด้วยศิลปอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี
ต้องตรากตรำต่อความหนาว

ต้องตรากตรำต่อความร้อน งุ่นง่านอยู่ด้วยสัมผัสแต่เหล็บ ยุง ลม แดด
และสัตว์เลื้อยคลาน

ต้องตายด้วยความหิวระหาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้
ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์

ที่เห็นๆ กันอยู่ มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ
เกิดเพราะเหตุแห่งกาม

ทั้งหลายทั้งนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อกฺลบุตรนั้นขยัน สืบต่อ
พยายามอยู่อย่างนี้ โภคะ

เหล่านั้นก็ไม่สำเร็จผล เขาย่อมเศร้าโศก ลำบาก รำพัน ตีอก คร่ำครวญ
ถึงความหลงเลือนว่า

ความขยันของเราเป็นโมฆะหนอ ความพยายามของเราไม่มีผลหนอ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่นี่ก็เป็น

โทษของกามทั้งหลาย ... เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อกุลบุตรนั้นขยัน สืบต่อ พยายามอยู่อย่างนี้
โภคะเหล่านั้น

ทำเสร็จผล เขากลับเสวยทุกข โทมนัส

ที่มีการคอยรักษาโภคะเหล่านั้นเป็นตัวบังคับว่า ทำอย่างไร

พระราชาทรงหลาย ไม่พึงริบโภคะเหล่านั้นไปได้ พวกโจรพึงปล้นไม่ได้
ไฟไม่พึงไหม้ น้ำไม่พึงพัด

ทายาทอปรีย์พึงนำไปไม่ได้ เมื่อกุลบุตรนั้นคอยรักษาคุ้มครองอยู่อย่างนี้
พระราชาทรงหลาย

ริบโภคะเหล่านั้นไปเสียก็ดี พวกโจรปล้นเอาไปเสียก็ดี ไฟไหม้เสียก็ดี
น้ำพัดไปเสียก็ดี ทายาท

อปรีย์นำไปเสียก็ดี เขาย่อมเศร้าโศก ลำบาก รำพัน ตोक คร่ำครวญ
ถึงความหลงเลือนว่า

สิ่งใดเคยเป็นของเรา แม้สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ของเรา ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่นี่
ก็เป็นโทษของกาม

ทั้งหลาย ... เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า
มีกามเป็นตัว

บังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล

แม้พระราชาทรงหลายก็วิวาทกันกับพวกพระราชาม

พวกกษัตริย์ก็วิวาทกันกับพวกกษัตริย์

แม้พวกพราหมณ์ก็วิวาทกันกับพวกพราหมณ์ แม้คฤหบดี

ก็วิวาทกันกับพวกคฤหบดี แม้มารดาภิวัตน์กับบุตร แม้บุตรภิวัตน์กับมารดา

แม้บิดาภิวัตน์กับ-

*บุตร แม้บุตรภิวัตน์กับบิดา แม้พี่ชายน้องชายก็วิวาทกันกับพี่ชายน้องชาย

แม้พี่ชายภิวัตน์กับ

น้องสาว แม่น้องสาวภิวัตน์กับพี่ชาย แม้สหายภิวัตน์กับสหาย

ชนเหล่านั้นต่างถึงการทะเลาะ

แก่งแย่ง วิวาทกันในที่นั้นๆ ทำร้ายซึ่งกันและกัน ด้วยฝ่ามือบ้าง
ด้วยก้อนดินบ้าง ด้วยก้อนไม้

บ้าง ด้วยศาสตราบ้าง ถึงความตายไปตรงนั้นบ้าง ถึงทุกข์ปางตายบ้าง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่นี้

ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย ... เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า
มีกามเป็นตัวบังคับ

เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ผุ้ชนต่างถือดาบและโล่ห้ำสอแล่งธนู
วิ่งเข้าสู่สงคราม ปะทะ

กันทั้ง ๒ ข้าง เมื่อลูกศรทั้งหลายถูกยิงไปบ้าง เมื่อหอกทั้งหลายถูกพุ่งไปบ้าง
เมื่อดาบทั้งหลาย

ถูกกวัดแกว่งอยู่บ้าง ผุ้ชนเหล่านั้นต่างก็ถูกลูกศรแทงเอาบ้าง
ถูกหอกแทงเอาบ้าง ถูกดาบตัด-

*ศีรษะเสียบ้าง ในที่นั้น พวกกันถึงตายไปตรงนั้นบ้าง ถึงทุกข์ปางตายบ้าง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่นี้

ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย ... เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า
มีกามเป็นตัว

บังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ผุ้ชนถือดาบและโล่ห้ำสอแล่งธนู
ตรึงกันเข้าไปสู่

เชิงกำแพงที่ฉาบด้วยเปือกตมร้อน เมื่อลูกศรถูกยิงไปบ้าง
เมื่อหอกถูกพุ่งไปบ้าง เมื่อดาบถูกกวัด-

*แกว่งบ้าง ชนเหล่านั้นต่างถูกลูกศรแทงบ้าง ถูกหอกแทงบ้าง
ถูกรัดด้วยโคมัยร้อนบ้าง ถูกสับ

ด้วยคราดบ้าง ถูกตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง ในที่นั้น พวกกันถึงตายไปตรงนั้นบ้าง
ถึงทุกข์ปางตาย

บ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่นี้ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย ...
เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า
มีกามเป็นตัวบังคับ

เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ผุ้ชนตัดที่ต่อบ้าง ปล้นอย่างกวาดล้างบ้าง
กระทำการปล้น

เรือนหลังเดียวบ้าง ดักปล้นในหนทางบ้าง สมสู่ภรรยาคนอื่นบ้าง

พระราชาทิ้งหลาย จับคนนั้นๆ

ได้แล้ว ให้กระทำการกรรมกรณต่างๆ เขียนด้วยแช่บ้าง เขียนด้วยหวายบ้าง
ติดด้วยไม้ค้อนบ้าง

ตัดมือเสียบ้าง ตัดเท้าเสียบ้าง ตัดทั้งมือทั้งเท้าเสียบ้าง ตัดหูเสียบ้าง

ตัดจมูกเสียบ้าง ตัดทั้งหู

ทั้งจมูกเสียบ้าง กระทำการกรรมกรณ ชื่อพิลังคกาลิก [หม้อเคี้ยวน้ำส้ม] บ้าง
ชื่อสังฆมณฑกะ

[ขอดสังข์] บ้าง ชื่อราหุ मुख [ปากราหู] บ้าง ชื่อโชติมาลิก [พุ่มเพลิง] บ้าง
ชื่อหัตถปักษโชติก

[มือไฟ] บ้าง ชื่อเอรกวัตติก [นุ่งหนังช้าง] บ้าง ชื่อจรีกวาสิก [นุ่งสร้อย] บ้าง
ชื่อเอณยยกะ

[ยืนกว้าง] บ้าง ชื่อพลีสมังสิก [กระซอกเนื้อด้วยเบ็ด] บ้าง ชื่อกหาปณกะ
[ควักเนื้อหิละ-

*กหาปณะ] บ้าง ชื่อชารุปฎิจฉก [แปรงสแป] บ้าง ชื่อปลิฆปริวัตติก
[วนลิ้ม] บ้าง ชื่อปลาลปิฐก

[ตั้งฝา] บ้าง รดด้วยน้ำมันที่ร้อนบ้าง ให้สุนัขกัดกินบ้าง
เสียบที่หลาวทั้งเป็นบ้าง ใช้ดาบตัด

ศีระเสียบ้าง คนเหล่านั้นถึงตายไปตรงนั้นบ้าง ถึงทุกข์ปางตายบ้าง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่นี้

ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นๆ กันอยู่ มีกามเป็นเหตุ
มีกามเป็นต้นเค้า

มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า
มีกามเป็นตัวบังคับ

เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ผุ้ชนต่างประพฤติกายทุจริต วสีกุจริต
มโนทุจริต ชนเหล่านั้น

ครั้นประพฤติกายทุจริต วสีกุจริต มโนทุจริตแล้ว

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึง

อบาย หุคติ วินิบาตนรก ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่นี้ ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์

ในสัมปรายภพ มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกาม
ทั้งหลายทั้งนั้น.

[๑๙๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่า เป็นการถ่ายถอนของกามทั้งหลาย?
ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย การกำจัดฉันทราคะในกามทั้งหลาย
การละฉันทราคะในกามทั้งหลายใด นี่เป็นการถ่าย-
*ถอนของกามทั้งหลาย.

[๒๐๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง
ไม่รู้ชัดคุณของกาม
ทั้งหลาย โดยเป็นคุณ โทษของกามทั้งหลาย โดยความเป็นโทษ
และการถ่ายถอนของกามทั้งหลาย
โดยความเป็นการถ่ายถอน อย่างที่กล่าวนี้ ตามความเป็นจริง พวกนั้นนะหรือ
จักรอบรู้กามทั้ง-

*หลายด้วยตนเอง หรือว่าจักชักจูงผู้อื่น
เพื่อความเป็นอย่างที่ผู้ปฏิบัติแล้วจักรอบรู้กามทั้งหลาย
ได้ ข้อนี้ ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ส่วนสมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
รู้ชัดคุณของกามทั้งหลาย โดยเป็นคุณ โทษของกามทั้งหลาย
โดยความเป็นโทษและการถ่ายถอน
กามทั้งหลาย โดยความเป็นการถ่ายถอน อย่างที่กล่าวนี้ ตามความเป็นจริง
พวกนั้นแหละหนอ

จักรอบรู้กามทั้งหลายด้วยตนเองได้ หรือจักชักจูงผู้อื่น
เพื่อความเป็นอย่างที่ผู้ปฏิบัติแล้วจักรอบรู้
กามทั้งหลายได้ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้.

[๒๐๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่า เป็นคุณของรูปทั้งหลาย?
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เหมือนอย่างว่า นางสาวเผ่ากษัตริย์ เผ่าพราหมณ์
หรือเผ่าคฤหบดีมีอายุระบุได้ว่า ๑๕ ปี หรือ

๑๖ ปี ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไป ไม่พอมเกินไป ไม่อ้วนเกินไป ไม่ดำเกินไป ไม่ขาวเกินไป

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้นนางคนนั้น งดงามเปล่งปลั่งเป็นอย่างยิ่ง ไซ้หรือไม่เล่า? พวภิกษุ

พากันกราบทูลว่าเป็นเช่นนั้นพระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความสุข

ความโสมนัสอันใดแล ที่บังเกิดขึ้นเพราะอาศัยความงามเปล่งปลั่ง นี้เป็นคุณของรูปทั้งหลาย.

[๒๐๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่า เป็นโทษของรูปทั้งหลาย?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละในโลกนี้ โดยสมัยอื่น มีอายุ ๘๐-๙๐ หรือ ๑๐๐ ปี โดยกำเนิด

เป็นยายแก่ มีชีโครงคดดังกลอนเรือนร่างขดงอ ถือไม้เท้าทรงกกระเงิน เดินสั่นระทาย

กระสับกระส่าย ผ่านวัยเยาว์ไปแล้วมีฟันหลุด ผมหงอก ผมโกร๋น ศีรษะล้าน เนื้อเหี่ยว มีตัว

ตกกระ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญข้อนั้นอย่างไร ความงาม ความเปล่งปลั่ง ที่มี

ในครั้งก่อนนั้นหายไปแล้ว โทษปรากฏแล้วมีไซ้หรือไม่?

ภ. เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษของรูปทั้งหลาย.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง

บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละมีอาพาธ มีทุกข์

เจ็บหนัก นอนจมมตรคุงของตน ต้องให้คนอื่นพยุงลุก

ต้องให้คนอื่นคอยประคอง ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เธอจะสำคัญข้อนั้นอย่างไร ความงาม ความเปล่งปลั่ง ที่มีในก่อนนั้นหายไปแล้ว

โทษปรากฏแล้วมีไซ้หรือไม่?

ภ. เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ข้อนี้ ก็เป็นโทษของรูปทั้งหลาย.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง

บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละเป็นซากศพ

ถูกทิ้งไว้ในป่าช้า ตายได้ ๑ วันก็ดี ตายได้ ๒ วันก็ดี ตายได้ ๓ วันก็ดี
เป็นซากศพขึ้นพอง

ก็ดี มีสีเขียวก็ดี เกิดหนอนบนไชก็ดี ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอจะสำคัญข้อนั้นอย่างไร

ความงดงาม ความเปล่งปลั่ง ที่มีในก่อนนั้นหายไปแล้ว
โทษปรากฏแล้วมิใช่หรือ?

ภ. เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ข้อนี้ ก็เป็นโทษของรูปทั้งหลาย.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง

บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละเป็นซากศพถูกทิ้ง

ไว้ในป่าช้า ผุงการุมกันฉีกกินบ้าง ผุงเร้งรุมกันฉีกกินบ้าง

ผุงนกเค้ารุมกันฉีกกินบ้าง ผุงสุนัขรุม

กันกัดกินบ้าง ผุงสุนัขจิ้งจอกรุมกันกัดกินบ้าง ผุงปาลนกชาติต่างๆ

รุมกันกัดกินบ้าง ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญข้อนั้นอย่างไร ความงดงาม ความเปล่งปลั่ง
ที่มีในก่อนนั้นหายไปแล้ว

โทษปรากฏแล้วมิใช่หรือ?

ภ. เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ข้อนี้ ก็เป็นโทษของรูปทั้งหลาย.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง

บุคคลพึงเห็นนางสาวคนนั้นแหละเป็นซากศพถูกทิ้งไว้

ในป่าช้า มีแต่โครงกระดูก มีเนื้อและเลือดติดอยู่ มีเอ็นยึดอยู่ ฯลฯ

มีแต่โครงกระดูก ปราศจาก

เนื้อเปื้อนเลือด มีเอ็นยึดอยู่ ฯลฯ มีแต่โครงกระดูกปราศจากเนื้อและเลือด
มีเอ็นยึดอยู่ ฯลฯ

เป็นแต่กระดูก ปราศจากเอ็นยึด กระจายกระจายไปในทิศน้อยทิศใหญ่ คือ
กระดูกมือทางหนึ่ง

กระดูกเท้าทางหนึ่ง กระดูกแข้งทางหนึ่ง กระดูกขาทางหนึ่ง

กระดูกสะเอวทางหนึ่ง กระดูกสันหลัง

ทางหนึ่ง กระดูกซี่โครงทางหนึ่ง กระดูกหน้าอกทางหนึ่ง กระดูกแขนทางหนึ่ง
กระดูกไหล่ทาง

หนึ่ง กระดูกคอทางหนึ่ง กระดูกคางทางหนึ่ง กระดูกฟันทางหนึ่ง
หัวกระดูกโหลทางหนึ่ง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญข้อนั้นอย่างไร ความงดงาม
ความเปล่งปลั่งที่มีในก่อนนั้น

หายไปแล้ว โทษปรากฏแล้วมิใช่หรือ?

ภิก. เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ข้อนี้ ก็เป็นโทษของรูปทั้งหลาย.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลพึงเห็นนางสาวนั้นแหละ
เป็นซากศพถูก

ทิ้งไว้ในป่าช้า เหลือแต่กระดูกสีขาว เปรียบเทียบได้กับสีสังข์ ฯลฯ
เหลือแต่กระดูกตักข้างแรมปี

เรียงรายเป็นหย่อมๆ ฯลฯ เหลือแต่กระดูกผุแหลกยุ่ย ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอจะสำคัญ

ข้อนั้นอย่างไร ความงดงาม ความเปล่งปลั่ง ที่มีในก่อนหายไปแล้ว
โทษปรากฏแล้วมิใช่หรือ?

ภิก. เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ข้อนี้ ก็เป็นโทษของรูปทั้งหลาย.

[๒๐๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่า เป็นการถ่ายถอนของรูปทั้งหลาย?

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย การกำจัดฉันทราคะในรูปทั้งหลาย การละฉันทราคะในรูปทั้งหลาย
นั้นใด นี่เป็นการ

ถ่ายถอนของรูปทั้งหลาย.

กำหนดรู้รูป

[๒๐๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง
ไม่รู้ชัดคุณของรูป

ทั้งหลาย โดยเป็นคุณ โทษของรูปทั้งหลาย โดยความเป็นโทษ
และการถ่ายถอนของรูปทั้งหลาย

โดยความเป็นการถ่ายถอน อย่างที่กล่าวนี้ ตามความเป็นจริง พวกนั้นนะหรือ
จักรอบรู้รูปทั้งหลาย

ด้วยตนเอง หรือว่าจักชักจูงผู้อื่น
เพื่อความเป็นอย่างของผู้ปฏิบัติแล้วจักรอบรู้รูปทั้งหลายได้ ข้อนี้
ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนสมณะหรือพราหมณ์เหล่าหนึ่ง
รู้ชัดคุณของรูป
ทั้งหลาย โดยเป็นคุณ โทษของรูปทั้งหลาย โดยความเป็นโทษ
และการถ่ายถอนของรูปทั้งหลาย
โดยความเป็นการถ่ายถอน อย่างที่กล่าวนี้ ตามความเป็นจริง
พวกนั้นแหละหนอ จักรอบรู้รูป
ทั้งหลายด้วยตนเองได้
หรือจักชักจูงผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างของผู้ปฏิบัติแล้วจักรอบรู้รูปทั้งหลายได้
ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้.

[๒๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่า เป็นคุณของเวทนาทั้งหลาย?
ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน
มีวิตกวิจารณ์ มีปีติ
และสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ในสมัยใด ภิกษุสงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม
บรรลุปฐมฌาน
มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุข เกิดแต่วิเวกอยู่ ในสมัยนั้น
ย่อมไม่คิดเพื่อจะทำลายตน ย่อมไม่
คิดเพื่อจะทำลายผู้อื่น ย่อมไม่คิดเพื่อจะทำลายทั้งสองฝ่าย ในสมัยนั้น
ย่อมเสวยเวทนา อันไม่มี
ความเบียดเบียนเลยทีเดียว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราย่อมกล่าวคุณของเวทนาทั้งหลายว่า มีความ
ไม่เบียดเบียนเป็นอย่างยิ่ง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุทุติยฌาน
มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน
เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป
มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่
ในสมัยใด ภิกษุบรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน
เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก

ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตวิจารณ์สงบไป ฯลฯ ในสมัยนั้น

ย่อมไม่คิดเพื่อจะทำลายตน ฯลฯ ในสมัยนั้น

ย่อมเสวยเวทนา อันไม่มีความเบียดเบียนเลยทีเดียว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรากล่าวคุณของเวทนา

ทั้งหลายว่า มีความไม่เบียดเบียนเป็นอย่างยิ่ง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุมืออุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ
และเสวยสุข

ด้วยกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุดุติยฌาน ฯลฯ ในสมัยใด ภิกษุมืออุเบกขา
มีสติสัมปชัญญะ

และเสวยสุขด้วยกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุดุติยฌาน ฯลฯ ในสมัยนั้น
ย่อมไม่คิดเพื่อจะทำลาย

ตน ฯลฯ ในสมัยนั้น ย่อมเสวยเวทนาอันไม่มีความเบียดเบียนเลยทีเดียว
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เรากล่าวคุณแห่งเวทนาทั้งหลายว่า มีความไม่เบียดเบียนเป็นอย่างยิ่ง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน อันไม่มีทุกข์
ไม่มีสุข เพราะ

ละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้
มืออุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ในสมัยใด

ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ ในสมัยนั้น ย่อมไม่คิดเพื่อจะทำลายตน ฯลฯ
ในสมัยนั้น ย่อมเสวย

เวทนาอันไม่มีความเบียดเบียนเลยทีเดียว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรากล่าวคุณแห่งเวทนาทั้งหลายว่า

มีความไม่เบียดเบียนเป็นอย่างยิ่ง

[๒๐๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่า เป็นโทษของเวทนาทั้งหลาย?
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ข้อที่เวทนาไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดานี้เป็น
โทษของเวทนาทั้งหลาย.

[๒๐๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่า เป็นการถ่ายถอนของเวทนา?
ทั้งหลาย ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย การกำจัด การละฉันทราคะ ของเวทนาทั้งหลายเสียได้
นี่เป็นการถ่ายถอนของเวทนา

ทั้งหลาย.

กำหนดรู้เวทนา

[๒๐๘] ดูกฤทธิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง
ไม่รู้ชัดคุณของเวทนา
ทั้งหลาย โดยเป็นคุณ โทษของเวทนาทั้งหลาย
โดยความเป็นโทษและการถ่ายถอนของเวทนา
ทั้งหลาย โดยความเป็นการถ่ายถอน อย่างที่กล่าวมานี้ ตามความเป็นจริง
พวกนั้นนะหรือจัก

รอบรู้เวทนาทั้งหลายด้วยตนเอง
หรือว่าจักชักจูงผู้อื่นเพื่อเป็นอย่างสำหรับผู้ปฏิบัติแล้ว จักรอบรู้เวทนา
ทั้งหลายได้ ข้อนี้มีฐานะที่จะมีได้ ดูกฤทธิกษุทั้งหลาย
ส่วนสมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่า-
*หนึ่ง รู้ชัดคุณของเวทนาทั้งหลาย โดยความเป็นคุณ
โทษของเวทนาทั้งหลาย โดยความเป็นโทษ
และการถ่ายถอนของเวทนาทั้งหลาย โดยความเป็นการถ่ายถอน
อย่างที่กล่าวมานี้ ตามความเป็น
จริง พวกนั้นแหละหนอ จักรอบรู้เวทนาทั้งหลาย
ด้วยตนเองได้หรือจักชักจูงผู้อื่นเพื่อความเป็น
อย่างสำหรับผู้ปฏิบัติแล้ว จักรอบรู้เวทนาทั้งหลายก็ได้ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้.
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชมยินดีพระภาสิตของ
พระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ มหาทุกขกัณฑ์ธสุตฺต ที่ ๓

๔. จุฬทุกขกัณฑ์ธสุตฺต

ว่าด้วยกองทุกข์

[๒๐๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม
เขตกรุงกบิลพัสดุ์แคว้นสักกะ
ครั้งนั้นแล เจ้าศากยะทรงพระนามว่า มหานาม
เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

ถวายบังคมแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เข้าใจข้อธรรมที่พระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงมานานแล้วอย่างนี้ว่า โลกะ
โทสะ โมหะ ต่างเป็นอุปกิเลสแห่งจิต ก็แหละเมื่อเป็นเช่นนั้น โลกธรรมก็ดี
โทสธรรมก็ดี
โมหธรรมก็ดี ยังครอบงำจิตของข้าพระองค์ไว้ได้เป็นครั้งคราว
ข้าพระองค์เกิดความคิดเห็นอย่างนี้ว่า
ธรรมชื่ออะไรเล่า ที่ข้าพระองค์ยังละไม่ได้เด็ดขาดในภายใน อันเป็นเหตุให้
โลกธรรมก็ดี
โทสธรรมก็ดี โมหธรรมก็ดี ยังครอบงำจิตของข้าพระองค์ไว้ได้เป็นครั้งคราว.

[๒๑๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหานาม ธรรมนั้นนั่นแล
ท่านยังละไม่ได้เด็ดขาด
ในภายใน อันเป็นเหตุให้ โลกธรรมก็ดี โทสธรรมก็ดี โมหธรรมก็ดี
ยังครอบงำจิตของท่าน
ไว้ได้เป็นครั้งคราว ดูกรมหานาม
ก็ธรรมนั้นจักเป็นอันท่านละได้เด็ดขาดในภายในแล้ว ท่านก็ไม่
พึงอยู่ครองเรือน ไม่พึงบริโภคม
แต่เพราะท่านละธรรมเช่นนั้นยังไม่ได้เด็ดขาดในภายใน ฉะนั้น
ท่านจึงยังอยู่ครองเรือน ยังบริโภคม.

[๒๑๑] ดูกรมหานาม ถ้าแม้ว่า
อริยสาวกเล็งเห็นด้วยปัญญาโดยชอบตามเป็นจริงว่า
กามให้ความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามนี้ยิ่ง ดังนี้
แต่อริยสาวก
นั้นเว้นจากกาม เว้นจากอกุศลธรรม ยังไม่บรรลุปิติและสุข
หรือกุศลธรรมอื่นที่สงบกว่านั้น เธอจะ
ยังเป็นผู้ไม่เวียนมาในกามไม่ได้ก่อน แต่เมื่อใด
อริยสาวกได้เล็งเห็นด้วยปัญญาโดยชอบ ตาม
ความเป็นจริงอย่างนี้ว่า กามให้ความยินดีน้อย มีทุกข์มาก
มีความคับแค้นมาก โทษในกามนี้ยิ่ง

ดังนี้ และเธอก็เว้นจากกาม เว้นจากอกุศลธรรม บรรลุปิติและสุข
หรือกุศลธรรมอื่นที่สงบกว่า

นั่น เมื่อนั้น เธอย่อมเป็นผู้ไม่เวียนมาในกามเป็นแท้.

ดูกรมหานาม แม้เราเมื่อเป็นโพธิสัตว์ ยังมีได้ตรัสรู้ ก่อนตรัสรู้ทีเดียว
ก็เล็งเห็นด้วย

ปัญญาโดยชอบ ตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า กามให้ความยินดีน้อย มีทุกข์มาก
มีความคับแค้นมาก

โทษในกามนี้ยิ่ง ดังนี้ และเธาก็เว้นจากกาม เว้นจากอกุศลธรรม
ไม่บรรลุปิติและสุข หรือกุศล

ธรรมอื่นที่สงบกว่านั้น เราจึงพิจารณาว่า เป็นผู้ไม่เวียนมาในกามมิได้ก่อน
แต่เมื่อใด เราเล็งเห็น

ด้วยปัญญาโดยชอบ ตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า กามให้ความยินดีน้อย
มีทุกข์มาก มีความคับแค้น

มาก โทษในกามนี้ยิ่ง ดังนี้ และเธาก็เว้นจากกาม เว้นจากอกุศลธรรม
บรรลุปิติและสุข และ

กุศลอื่นที่สงบกว่านั้น เมื่อนั้น เราจึงพิจารณาได้ว่า เป็นผู้ไม่เวียนมาในกาม.

[๒๑๒] ดูกรมหานาม ก็อะไรเล่าเป็นคุณของกามทั้งหลาย? ดูกรมหานาม
กามคุณ

๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน? คือ รูปที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุ น่ารารณา
น่าใคร่ น่าพอใจ

น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด เสียงที่พึงรู้แจ้งด้วยโสต ...
กลิ่นที่พึงรู้แจ้ง

ด้วยขานะ ... รสที่พึงรู้แจ้งด้วยชีวหา ... โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งด้วยกาย
นารารณา น่าใคร่

น่าพอใจ น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ดูกรมหานาม
กามคุณ ๕ ประการ

เหล่านี้แล ความสุข ความโสมนัสใด อาศัยกามคุณ ๕ เหล่านี้เกิดขึ้น
นี้เป็นคุณของกามทั้งหลาย

ว่าด้วยโทษแห่งกาม

[๒๑๓] ดูกรมหานาม ก็อะไรเล่าเป็นโทษของกามทั้งหลาย?
กัลมสในโลกลี้ภัย

ชีวิตด้วยความขยันประกอบศิลปะใด คือ ด้วยการนับคะแนนก็ดี

ด้วยการคำนวณก็ดี ด้วยการ

นับจำนวนก็ดี ด้วยการไถ่กู้ก็ดี ด้วยการค้าขายก็ดี ด้วยการเลี้ยงโคก็ดี

ด้วยการยิงธนูก็ดี ด้วยการ

เป็นราชบุรุษก็ดี ด้วยศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี ต้องตรากตรำต่อความหนาว
ต้องตรากตรำต่อ-

*ความร้อน งุ่นง่านอยู่ด้วยสัมผัสแต่เหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน
ต้องตายด้วยความ

หิวระหาย ดุกรมหานาม แม้ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นๆ
กันอยู่ มีกาม

เป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ

เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น ดุกร

มหานาม ถ้าเมื่อกลุบุตรนั้น ขยัน สืบต่อพยายามอยู่อย่างนี้
โภคะเหล่านั้นก็ไม่สำเร็จผล เขา

ย่อมเศร้าโศก ลำบาก รำพันตोक คร่ำครวญ ถึงความหลงเลือนว่า
ความขยันของเราเป็นโมฆะ

หนอ ความพยายามของเราไม่มีผลหนอ ดุกรมหานาม

แม้ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็น

กองทุกข์ที่เห็นๆ กันอยู่ มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ
เกิดเพราะเหตุ

แห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น ดุกรมหานาม ถ้าเมื่อกลุบุตรนั้นขยัน
สืบต่อพยายามอยู่อย่างนี้ โภคะ

เหล่านั้นสำเร็จผล เขากลับเสวยทุกข์ โทมนัส

ที่มีการคอยรักษาโภคะเหล่านั้นเป็นตัวบังคับว่า

ทำอย่างไร พระราชาทั้งหลาย ไม่พึงรีบโภคะเหล่านั้นไปได้

พวกโจรพึงปล้นไม่ได้ ไฟไม่พึงไหม้

น้ำไม่พึงพัด ทายาทอปริยพึงนำไปไม่ได้

เมื่อกลุบุตรนั้นคอยรักษาคุ่มครองอยู่อย่างนี้ พระราชา

ทั้งหลายรีบโภคะเหล่านั้นไปเสียก็ดี โจรปล้นเอาไปเสียก็ดี ไฟไหม้เสียก็ดี

น้ำพัดไปเสียก็ดี

หายาหวัปรีญนำไปเสียกิดิ เขาย่อมเสรำโศก ลำบาก รำพัน ตีอก คร่ำครวญ
ถึงความหลงเลือนว่า

สิ่งใดเคยเป็นของเรา แม้สิ่งนั้นก็ไม่เป็นของเรา ดูกรมหานาม แม่นี้
ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย

เป็นกองทุกข์ที่เห็นๆ กันอยู่ มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า
มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะ-

*เหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

[๒๑๔] ดูกรมหานาม อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า
มีกามเป็นตัว

บังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล

แม้พระราชทั้งหลายก็วิวาทกันกับพวกพระราช แม่-

*พวกกษัตริย์ก็วิวาทกันกับพวกกษัตริย์

แม้พวกพราหมณ์ก็วิวาทกันกับพวกพราหมณ์ แม้คฤหบดี

ก็วิวาทกันกับพวกคฤหบดี แม่มารดาก็วิวาทกันกับบุตร

แม้บุตรก็วิวาทกันกับมารดา แม่บิดาก็วิวาท

กันกับบุตร แม้บุตรก็วิวาทกันกับบิดา

แม้พี่ชายน้องชายก็วิวาทกันกับพี่ชายน้องชาย แม้พี่ชายก็

วิวาทกันกับน้องสาว แม่น้องสาวก็วิวาทกันกับพี่ชาย

แม้สหายก็วิวาทกันกับสหาย ชนเหล่านั้นต่าง

ถึงการทะเลาะแก่งแย่งวิวาทกันในที่นั้นๆ ทำร้ายซึ่งกันและกันด้วยฝ่ามือบ้าง
ด้วยก้อนดินบ้าง

ด้วยท่อนไม้บ้าง ด้วยศาสตราบ้าง ถึงความตายไปตรงนั้นบ้าง

ถึงทุกข์ปางตายบ้าง ดูกรมหานาม

แม่นี้ ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย ... เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น

[๒๑๕] ดูกรมหานาม อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า
มีกามเป็น

ตัวบังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ผุ้ชนต่างถือดาบและโล่
สอดแล่งธนู วิ่งเข้าสู่

สงคราม ปะทะกันทั้ง ๒ ข้าง เมื่อลูกศรทั้งหลายถูกยิงไปบ้าง

เมื่อหอกทั้งหลายถูกพุ่งไปบ้าง

เมื่อดาบทั้งหลายถูกกวัดแกว่งอยู่บ้าง
ฝูงชนเหล่านั้นต่างก็ถูกลูกศรแทงเอาบ้าง ถูกหอกแทงเอาบ้าง
ถูกดาบตัดศีรษะเสียบ้าง ในที่นั้น พวกกันถึงตายไปตรงนั้นบ้าง
ถึงทุกซัฟางตายบ้าง ดูกรมหานาม
แม้นี้ ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย ... เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

[๒๑๖] ดูกรมหานาม อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า
มีกามเป็นตัว

บังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ฝูงชนถือดาบและโล่ห์สวดแลงธนู
ตรุกันเข้าไปสู่เชิง

กำแพงที่ฉาบด้วยเปือกตมร้อน เมื่อลูกศรถูกยิงไปบ้าง เมื่อหอกถูกพุ่งไปบ้าง
เมื่อดาบถูกกวัด-

*แกว่งบ้าง ชนเหล่านั้นต่างถูกลูกศรแทงบ้าง ถูกหอกแทงบ้าง
ถูกรดด้วยไคมัยร้อนบ้าง ถูกสับ

ด้วยคราดบ้าง ถูกตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง ในที่นั้น พวกกันถึงตายไปตรงนั้นบ้าง
ถึงทุกซัฟางตายบ้าง

ดูกรมหานาม แม้นี้ ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย ...
เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

[๒๑๗] ดูกรมหานาม อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า
มีกามเป็น

ตัวบังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ฝูงชนตัดที่ต้อบ้าง
ปล้นอย่างกวาดล้างบ้าง กระทำ

การปล้นในเรือนหลังเดียวบ้าง ดักปล้นในหนทางบ้าง สมสู่ภรรยาคนอื่นบ้าง
พระราชาทองหลาย

จับคนนั้นๆ ได้แล้ว ให้กระทำการกรรมกรณต่างๆ คือเขียนด้วยสแลบ้าง
เขียนด้วยหวายบ้าง

ตีด้วยไม้ค้อนบ้าง กระทำการกรรมกรณชื่อโชติมาสิกะบ้าง ชื่อหัตถปัชโชติกะบ้าง
ชื่อเอรกวัตติกะบ้าง

ชื่อจิริกวาสิกะบ้าง ชื่อเอณยกะบ้าง ชื่อพลีสมังสิกะบ้าง ชื่อกหาปนกะบ้าง
ชื่อขารูปภูจณกะบ้าง

ชื่อปลิขปริวัตติกะบ้าง ชื่อปลาลปีฐกะบ้าง รดด้วยน้ำมันที่ร้อนบ้าง
ให้สุนัขกัดกินบ้าง เสียบที่

หลาวทั้งเป็นบ้าง ใช้ดาบตัดศีรษะเสียบ้าง คนเหล่านั้นถึงตายไปตรงนั้นบ้าง ถึงทุกข์ปางตายบ้าง

ดูกรมหานาม แม่นี้ ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ที่เห็นๆ กันอยู่ มีกามเป็นเหตุ

มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

[๒๑๘] ดูกรมหานาม อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัว

บังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล ผุ้ชนต่างประพฤติกายทุจริต วลีทุจริต มโนทุจริต

ชนเหล่านั้น ครั้นประพฤติกายทุจริต วลีทุจริต มโนทุจริตแล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ดูกรมหานาม แม่นี้ ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย

เป็นกองทุกข์ในสัมปรายภพ มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะ-

*เหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น.

ทรงปรารภพวกนิครนถ์ที่ถือการยืมเป็นวัตร

[๒๑๙] ดูกรมหานาม สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตพระนครราชคฤห์

สมัยนั้น ณ ตำบลกาฬศิลา ข้างภูเขาวิสสิคิลิ พวกนิครนถ์จำนวนมาก เป็นผู้ถือการยืมเป็นวัตร

ห้ามการนั่ง เสวยทุกขเวทนา แรกก้าว เผ็ดร้อน อันเกิดแต่ความพยายาม ครั้งนั้นแล เราออก

จากที่หลีกเร้นในเวลาเย็น เข้าไปหาพวกนิครนถ์ ถึงประเทศกาฬศิลา ข้างภูเขาวิสสิคิลิ ได้กล่าว

ความขื่อนี้กะพวกนิครนถ์เหล่านั้นว่า ดูกรนิครนถ์ผู้มีอายุทั้งหลาย ไฉนเล่า พวกท่านจึงถือการยืม

เป็นวัตร ห้ามการนั่ง เสวยทุกขเวทนา แรกก้าว เผ็ดร้อน? ดูกรมหานาม เมื่อเรากล่าวอย่างนี้

แล้ว พวกนิครนถ์เหล่านั้นได้กล่าวกะเราดังนี้ว่า ดูกรผู้มีอายุ นิครนถ์นาฏบุตรรู้ธรรมทั้งปวง

เห็นธรรมทั้งปวง ยืนยันญาณทัสสนะหมดทุกส่วนว่า เมื่อเราเดินไปก็ดี ยืนก็ดี
หลับก็ดี ตื่นก็ดี

ญาณทัสสนะปรากฏอยู่ ติดต่อเสมอไป นิครนถ์นาฏบุตรนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า
ดูกรนิครนถ์ทั้งหลาย

ผู้เจริญ บาปกรรมที่พวกท่านทำแล้วในกาลก่อนมีอยู่
พวกท่านจงสลัดบาปกรรมนั้นเสีย ด้วย-

*ปฏิบัติอันประกอบด้วยการกระทำที่ทำได้ยาก อันลำบากนี้
ข้อที่ท่านทั้งหลายสำรวมกาย วาจา

ใจ ในบัดนี้ นั่น เป็นการไม่กระทำบาปกรรมต่อไป ทั้งนี้
เพราะหมดกรรมเก่าด้วยตบะ เพราะไม่

ทำกรรมใหม่ ความไม่ถูกบังคับต่อไปจึงมี เพราะไม่ถูกบังคับต่อไป
ความสิ้นกรรมจึงมี เพราะ

สิ้นกรรม ความสิ้นทุกข์จึงมี เพราะสิ้นทุกข์ ความสิ้นเวทนาจึงมี
เพราะสิ้นเวทนา จักเป็น

อันพวกท่านสลัดทุกข์ได้ทั้งหมด คำที่นิครนถ์นาฏบุตรกล่าวแล้วนั้น
ชอบใจและควรแก่พวก

ข้าพเจ้า และเพราะเหตุนั้น พวกข้าพเจ้าจึงเป็นผู้มีใจยินดี ดังนี้.
ทรงปรารภถึงผู้อยู่สบายดีกว่า

[๒๒๐] ดูกรมหานาม เมื่อพวกนิครนถ์กล่าวอย่างนี้แล้ว
เราได้กล่าวกะนิครนถ์

เหล่านั้นดังนี้ว่า ดูกรนิครนถ์ผู้มีอายุ พวกท่านทราบละหรือว่า
เราทั้งหลายได้มีแล้วในกาลก่อน

มิใช่ไม่ได้มีแล้ว?

นิ. ดูกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หามิได้เลย.

พ. ดูกรนิครนถ์ผู้มีอายุ พวกท่านทราบละหรือว่า
เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมไว้ใน
กาลก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้?

นิ. ดูกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หามิได้เลย.

พ. ดูกรนิครนถ์ผู้มีอายุ พวกท่านทราบละหรือว่า
เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมอย่างนี้บ้าง?

นิ. ดูกรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หามิได้เลย.

พ. ดุกรนิครนถ์ผู้มีอายุ พวกท่านทราบละหรือว่า
ทุกข์เท่านี้เราสลัดได้แล้ว หรือว่า
ทุกข์เท่านี้เราต้องสลัดเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้เราสลัดได้แล้ว
จักเป็นอันสลัดทุกข์ได้ทั้งหมด?

นิ. ดูกูรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หามิได้เลย.

พ. ดุกรนิครนถ์ผู้มีอายุ พวกท่านทราบการละอกุศลธรรม
การบำเพ็ญกุศลธรรม ใน-

*ปัจจุบันละหรือ?

นิ. ดูกูรท่านผู้มีอายุ ข้อนี้หามิได้เลย.

พ. ดุกรนิครนถ์ผู้มีอายุ ตามที่ได้ฟัง พวกท่านไม่รู้ว่า
ในปางก่อนเราได้มีมาแล้วหรือไม่

ไม่รู้ว่า ในปางก่อนเราได้ทำบาปกรรมไว้มิหรือไม่
ทั้งไม่รู้ว่าเราได้ทำบาปกรรมไว้อย่างนั้นอย่างนี้

ไม่รู้ว่า ทุกข์เท่านี้เราสลัดได้แล้ว ทุกข์เท่านี้จำต้องสลัด
เมื่อสลัดทุกข์เท่านี้ได้แล้ว ทุกข์ทั้งปวง

จักเป็นอันสลัดไปด้วย ไม่รู้จักการละอกุศลธรรม
และการยังกุศลธรรมให้เกิดในปัจจุบัน ดูกูร

นิครนถ์ผู้มีอายุ เมื่อเป็นเช่นนี้ คนทั้งหลาย จักบวชในสำนักของท่าน
ก็เฉพาะแต่คนที่มิ

มรยาทเลวทราม มือเปื้อนโลหิต ทำกรรมชั่วช้า
เป็นผู้เกิดสุดท้ายภายหลังในหมู่มนุษย์.

นิ. ดูกูรท่านพระโคตมผู้มีอายุ
บุคคลมิใช่จะประสบความสุขได้ด้วยความสุข แต่จะ
ประสบสุขได้ด้วยความทุกข์แท้
ก็ถ้าหากบุคคลจักประสบความสุขได้ด้วยความสุข พระเจ้า-

*พิมพิสาร จอมทัพเจ้าแผ่นดินมคธ ก็คงประสบความสุข
เพราะพระเจ้าพิมพิสาร จอมทัพ

เจ้าแผ่นดินมคธ อยู่เป็นสุขกว่าท่านพระโคตม.

พ. เป็นการแน่นอน ที่พวกท่านนิครนถ์ทั้งหลายหุนหัน
ไม่ทันพิจารณาจึงพูดว่า

ดูกรท่านพระโคตมผู้มีอายุ บุคคลมิใช่จะประสบความสุขด้วยความสุข
แต่จะประสบความสุขได้

ด้วยความทุกข์แท้ ก็ถ้าหากบุคคลจักประสบความสุขได้ด้วยความสุข
พระเจ้าพิมพิสาร จอมทัพ

เจ้าแผ่นดินมคธ ก็คงประสบความสุข เพราะพระเจ้าพิมพิสาร
จอมทัพเจ้าแผ่นดินมคธ อยู่เป็น

สุขยิ่งกว่าท่านโคตม เออก็เราเท่านั้นที่พวกท่านควรชักใยไล่เลียงในเรื่องสุข
เรื่องทุกข์นั้นสิว่า

ใครเล่าหนอจะอยู่สบายดีกว่ากัน พระเจ้าพิมพิสาร จอมทัพเจ้าแผ่นดินมคธ
หรือท่านพระโคตมเอง.

นิ. ดูกรท่านพระโคตมผู้มีอายุ
เป็นการแน่นอนที่พวกข้าพเจ้าหุนหันไม่ทันพิจารณา

จึงพูดว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ บุคคลมิใช่จะประสบความสุขด้วยความสุข
แต่จะประสบความสุขได้

ด้วยความทุกข์แท้ ก็ถ้าหากบุคคลจักประสบความสุขได้ด้วยความสุข
พระเจ้าพิมพิสาร จอมทัพ

เจ้าแผ่นดินมคธ ก็คงประสบความสุข เพราะพระเจ้าพิมพิสาร
จอมทัพเจ้าแผ่นดินมคธ อยู่เป็น

สุขยิ่งกว่าท่านพระโคตม เอาละ หยุดไว้เพียงเท่านี้ บัดนี้
พวกข้าพเจ้าจะต้องถามท่านพระโคตม

ดูบ้างว่า ใครเล่าหนอ จะอยู่สบายดีกว่ากัน พระเจ้าพิมพิสาร
จอมทัพเจ้าแผ่นดินมคธ หรือท่าน

พระโคตมเอง?

พ. ดูกรนิครนถ์ผู้มีอายุ ถ้าอย่างนั้น เราจะต้องถามพวกท่าน
ในเรื่องสุขเรื่องทุกข์นั้น

ดูบ้าง ท่านเข้าใจอย่างไร ก็พึงแถลงอย่างนั้น ดูกรท่านนิครนถ์ผู้มีอายุ
พวกท่านจงเข้าใจความ

ข้อนั้นเป็นไฉน พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพ เจ้าแผ่นดินมคธ จะทรงสามารถ
ไม่ทรงไหว

พระกาย ไม่ทรงพระดำรัส ทรงเสวยพระบรมสุขส่วนเดียวอยู่ ๗ ค่ำ ๗ วัน
ได้หรือ?

นิ. ไม่ไหวละท่าน.

พ. ดูกรนิครนถ์ผู้มีอายุ พวกท่านจะเข้าใจความชื่อนั้นเป็นไฉน
พระเจ้าพิมพิสาร

จอมทัพ เจ้าแผ่นดินมคธ จะทรงสามารถ ไม่ทรงไหวพระกาย ไม่ทรงพระดำรัส
ทรงเสวย

พระบรมสุขส่วนเดียวอยู่ ๖ คีน ๖ วัน ... ๕ คีน ๕ วัน ... ๔ คีน ๔ วัน ... ๓ คีน
๓ วัน ...

๒ คีน ๒ วัน ... เพียงคีนหนึ่งวันหนึ่ง ได้หรือ?

นิ. ไม่ไหวละท่าน.

พ. ดูกรนิครนถ์ผู้มีอายุ เราแหละสามารถไม่ไหวกาย ไม่พูด
เสวยความสุขส่วนเดียวอยู่

เพียงคีนหนึ่งวันหนึ่ง สามารถไม่ไหวกาย ไม่พูด เสวยความสุขส่วนเดียวอยู่ ๒
คีน ๒ วัน

... ๓ คีน ๓ วัน ... ๔ คีน ๔ วัน ... ๕ คีน ๕ วัน ... ๖ คีน ๖ วัน ... ๗ คีน ๗ วัน
ดูกรนิครนถ์

ผู้มีอายุ พวกท่านจะเข้าใจความชื่อนั้นเป็นไฉน? เมื่อเป็นเช่นนี้
ใครจะอยู่สบายกว่ากัน พระเจ้า-

*พิมพิสารจอมทัพเจ้าแผ่นดินมคธหรือเราเอง?

นิ. เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านพระโคตมสี อยู่สบายกว่าพระเจ้าพิมพิสารจอมทัพ
เจ้า-

*แผ่นดินมคธ.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้แล้ว
เจ้าศากยมหามานามทรงมีพระทัยชื่นชมยินดีพระภาชิตของ
พระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ จุฬทุกขกัณฑ์สูตร ที่ ๔

๕. อนุมานสูตร

ว่าด้วยความคาดหมาย

[๒๒๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะพำนักอยู่ ณ เกสภพาวน
อันเป็นสถานที่ให้อภัย

แก่เนื้อ ตำบลสูงสูมาศิระ ภัคคชนบท ณ ที่นั้นแล
ท่านพระมหาโมคคัลลานะเรียกภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ
ภิกษุเหล่านั้นรับคำของท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว.

ธรรมทำให้เป็นคนว่ายาก

[๒๒๒] ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวดังนี้ว่า

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าแม่ภิกษุ
ปวารณาไว้ว่า ขอท่านจงว่ากล่าวข้าพเจ้าๆ เป็นผู้ควรที่ท่านจะว่ากล่าวได้
แต่ภิกษุนั้นเป็นคน

ว่ายาก ประกอบด้วยธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก เป็นผู้ไม่อดทน
ไม่รับคำพราสอนโดยเคารพ

เมื่อเป็นเช่นนี้ เพื่อนพรหมจรรย์ต่างไม่สำคัญภิกษุนั้นว่า ควรว่ากล่าว
ควรพราสอน ทั้งไม่

สำคัญว่า ควรถึงความไว้วางใจในบุคคลนั้นได้ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ก็ธรรมที่ทำให้เป็นคน

ว่ายากเป็นไฉน? ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีความปรารถนาลามก ลุอำนาจแห่งความปรารถนาลามก
แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มี

ความปรารถนาลามก ลุอำนาจแห่งความปรารถนาลามก
นี้ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

๒. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ยกตนข่มผู้อื่น
แม้ข้อที่ภิกษุ

เป็นผู้ยกตนข่มผู้อื่น นี้ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

๓. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นคนมักโกรธ
อันความโกรธ

ครอบงำแล้ว แม้ข้อที่ภิกษุเป็นคนมักโกรธ อันความโกรธครอบงำแล้ว
นี้ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็น

คนว่ายาก.

๔. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นคนมักโกรธ
ผูกโกรธ เพราะ

ความโกรธเป็นเหตุ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นคนมักโกรธ ผูกโกรธ
เพราะความโกรธเป็นเหตุ นี่ก็เป็น
ธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

๕. ดูกุรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นคนมักโกรธ
มักระแวงจัด
เพราะความโกรธเป็นเหตุ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นคนมักโกรธ มักระแวง
เพราะความโกรธเป็นเหตุ
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

๖. ดูกุรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นคนมักโกรธ
เปล่งวาจาโกล่ต้อ
ความโกรธ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นคนมักโกรธ เปล่งวาจาโกล่ต้อความโกรธ
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้
เป็นคนว่ายาก.

๗. ดูกุรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับโต้-
*เถียงโจทก์ แม้ข้อที่ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับโต้เถียงโจทก์
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็น
คนว่ายาก.

๘. ดูกุรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับ-
*รุกรานโจทก์ แม้ข้อที่ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับรุกรานโจทก์
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็น
คนว่ายาก.

๙. ดูกุรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับ
ปรักปรำโจทก์ แม้ข้อที่ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับปรักปรำโจทก์
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้
เป็นคนว่ายาก.

๑๐. ดูกุรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับ

เอาเรื่องอื่นมากลบบกลื่อน พุดนอกเรื่อง แสดงความโกรธ ความมั่งร้าย
และความไม่เชื่อฟัง

ให้ปรากฏ แม้ข้อที่ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง
กลับเอาเรื่องอื่นมากลบบกลื่อน พุดนอกเรื่อง
แสดงความโกรธ ความมั่งร้าย และความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏ
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

๑๑. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง ไม่พอใจ
ตอบในความประพฤติ แม้ข้อที่ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง
ไม่พอใจตอบในความประพฤติ
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้คนว่ายาก.

๑๒. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นคนลบหลู่ตีเสมอ
แม้ข้อที่
ภิกษุเป็นคนลบหลู่ ตีเสมอ นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

๑๓. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นคนริษยา
เป็นคนตระหนี่
แม้ข้อที่ภิกษุเป็นคนริษยา เป็นคนตระหนี่ นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

๑๔. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นคนโอ้อวด
เจ้ามายา แม้ข้อที่
ภิกษุเป็นคนโอ้อวด เจ้ามายา นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

๑๕. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นคนกระด้าง
ดูหมิ่นผู้อื่น
แม้ข้อที่ภิกษุเป็นคนกระด้าง ดูหมิ่นผู้อื่น นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

๑๖. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุเป็นคนถือแต่ความเห็นของตน
ถือมั่น ถอนได้ยาก แม้ข้อที่ภิกษุเป็นคนถือแต่ความเห็นของตน ถือมั่น
ถอนได้ยาก นี่ก็เป็น
ธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้เรียกว่า
ธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก.

ธรรมทำให้เป็นคนว่าง่าย

[๒๒๓] ถ้าแม่ภิกษุไม่พิจารณาไว้ว่า ขอท่านจงว่ากล่าวข้าพเจ้าๆ
เป็นผู้ควรที่ท่านจะ
ว่ากล่าวได้ แต่ภิกษุนั้นเป็นคนว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย
เป็นผู้อดทน
รับคำพร่ำสอนโดยเคารพ เมื่อเป็นเช่นนี้
เพื่อนพรหมจรรย์ต่างสำคัญภิกษุนั้นว่า ควรว่ากล่าวได้
ควรพร่ำสอนได้ ทั้งสำคัญว่า ควรถึงความไว้วางใจในบุคคลนั้นได้
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ก็ธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย เป็นไฉน? ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้.

๑. ไม่เป็นผู้มีความปรารถนาลามก ไม่ลุอำนาจแห่งความปรารถนาลามก
แม้ข้อที่ภิกษุ
ไม่เป็นผู้มีความปรารถนาลามก ไม่ลุอำนาจแห่งความปรารถนาลามก
นี้ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคน
ว่าง่าย.

๒. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นผู้ยกตน
ไม่ชมผู้อื่น แม้ข้อที่
ภิกษุไม่เป็นผู้ยกตน ไม่ชมผู้อื่น นี้ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๓. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นคนมักโกรธ
อันความโกรธ
ไม่ครอบงำแล้ว แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นคนมักโกรธ อันความโกรธไม่ครอบงำแล้ว
นี้ก็เป็นธรรมที่ทำให้
เป็นคนว่าง่าย.

๔. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นคนมักโกรธ
ไม่ผูกโกรธ
เพราะความโกรธเป็นเหตุ แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นคนมักโกรธ ไม่ผูกโกรธ
เพราะความโกรธเป็นเหตุ
นี้ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๕. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นคนมักโกรธ
ไม่มักระแวงจัด

เพราะความโกรธเป็นเหตุ แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นคนมักโกรธ ไม่ม้กระแวงจัด
เพราะความโกรธ

เป็นเหตุ นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๖. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นคนมักโกรธ
ไม่เปล่งวาจา

ใกล้ต่อความโกรธ แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นคนมักโกรธ
ไม่เปล่งวาจาใกล้ต่อความโกรธ นี่ก็เป็นธรรม
ที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๗. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง ไม่โต้เถียง
โจทก์ แม้ข้อที่ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง ไม่โต้เถียงโจทก์
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๘. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง ไม่รุกราน
โจทก์ แม้ข้อที่ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง ไม่รุกรานโจทก์
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๙. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง ไม่ปรัก-
*ปราโจทก์ แม้ข้อที่ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง ไม่ปรักปราโจทก์
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคน
ว่าง่าย.

๑๐. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง ไม่เอา
เรื่องอื่นมากลบเกลื่อน ไม่พูดนอกเรื่อง ไม่แสดงความโกรธ ความมุงร้าย
และความไม่เชื่อฟัง
ให้ปรากฏ แม้ข้อที่ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง ไม่เอาเรื่องอื่นมากลบเกลื่อน
ไม่พูดนอกเรื่อง
ไม่แสดงความโกรธ ความมุงร้าย และความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏ
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคน
ว่าง่าย.

๑๑. ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง พอใจตอบ
ในความประพฤติ แม้ข้อที่ภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟ้อง
พอใจตอบในความประพฤติ นี่ก็เป็น
ธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๑๒. ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นคนลบหลู่
ไม่ตีเสมอ
แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นคนลบหลู่ ไม่ตีเสมอ นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๑๓. ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นคนริษยา
ไม่เป็นคนตระหนี่
แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นคนริษยา ไม่เป็นคนตระหนี่
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๑๔. ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นคนโอ้อวด
มิใช่เจ้ามายา
แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นคนโอ้อวด มิใช่เจ้ามายา
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๑๕. ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นคนกระด้าง
ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น
แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นคนกระด้าง ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

๑๖. ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุไม่เป็นคนถือแต่ความเห็นของตน
ไม่ถือรัน ถอนได้ง่าย แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นคนถือแต่ความเห็นของตน ไม่ถือรัน
ถอนได้ง่าย
นี่ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ เรียกว่า
ธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย.

การเทียบเคียงตนเอง

[๒๒๔] ดุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในธรรมทั้ง ๑๖ ข้อนั้น
ภิกษุพึงเทียบเคียงตน

ด้วยตนเองอย่างนี้ว่า บุคคลที่มีความปรารถนาลามก
ลุ่มอำนาจแห่งความปรารถนาลามก หาเป็นที่
รักใคร่พอใจของเราไม่ ก็หากเราจะพึงเป็นคนมีความปรารถนาลามก
ลุ่มอำนาจแห่งความปรารถนา
ลามกบ้างเล่า เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุรู้้อยู่อย่างนี้
พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า เราจักไม่เป็นคนมีความปรารถนาลามก
ไม่ลุ่มอำนาจแห่งความปรารถนา
ลามก ถึงบุคคลที่ยกตนชมผู้อื่นก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่
ก็หากเราจะพึงเป็นคนยกตน
ชมผู้อื่นบ้างเล่า เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุรู้้อยู่อย่างนี้
พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า เราจักไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น
ถึงบุคคลที่เป็นคนมักโกรธ อันความ
โกรธครอบงำ ก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่
ก็หากเราจะพึงเป็นคนมักโกรธ อันความโกรธ
ครอบงำบ้างเล่า เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุรู้้อยู่อย่างนี้
พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า จักไม่เป็นคนมักโกรธ ไม่ให้ความโกรธครอบงำ
บุคคลที่เป็นคน
มักโกรธ ผูกโกรธ เพราะความโกรธเป็นเหตุ
ก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่ ก็หากเราจะพึง
เป็นคนมักโกรธ ผูกโกรธ เพราะความโกรธเป็นเหตุบ้างเล่า
เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุรู้้อยู่อย่างนี้ พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า
เราจักไม่เป็นคนมักโกรธ
ไม่ผูกโกรธ เพราะความโกรธเป็นเหตุ ถึงบุคคลที่เป็นคนมักโกรธ
มักระแวงจัด เพราะความ
โกรธเป็นเหตุ ก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่
ก็หากเราจะพึงเป็นคนมักโกรธ มักระแวงจัด

เพราะความโกรธเป็นเหตุบ้างเล่า เราก็คงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

ภิกษุรู้้อย่างนี้ พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า เราจักไม่เป็นคนมักโกรธ
ไม่มักกระแวงจัด เพราะ

ความโกรธเป็นเหตุ ถึงบุคคลที่เป็นคนมักโกรธ เปล่งวาจาโกล่ต่อความโกรธ
ก็หาเป็นที่รักใคร่

พอใจของเราไม่ ก็หาเราจะพึงเป็นคนมักโกรธ
เปล่งวาจาโกล่ต่อความโกรธบ้างเล่า เราคงไม่

เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุรู้้อย่างนี้
พึงยังความคิดให้

เกิดขึ้นว่า เราจักไม่เป็นคนมักโกรธ ไม่เปล่งวาจาโกล่ต่อความโกรธ
ถึงบุคคลที่ถูกบุคคลผู้เป็น-

*โจทก์ฟ้อง กลับโต้เถียงโจทก์ ก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่
ก็หาเราจะพึงถูกบุคคลผู้เป็น

โจทก์ฟ้อง กลับโต้เถียงโจทก์บ้างเล่า เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น
ดูกรท่านผู้มีอายุ

ทั้งหลาย ภิกษุรู้้อย่างนี้ พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า
เราถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง จักไม่

โต้เถียงโจทก์ ถึงบุคคลที่ถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับรุกรานโจทก์
ก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจ

ของเราไม่ ก็หาเราจะพึงถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับรุกรานโจทก์บ้างเล่า
เราคงไม่เป็นที่

รักใคร่พอใจของคนอื่น ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุรู้้อย่างนี้
พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า

เราถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง จักไม่รุกรานโจทก์
ถึงบุคคลที่ถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับ

ปรักปรำโจทก์ ก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่
ก็หาเราจะพึงถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับ

ปรักปรำโจทก์บ้างเล่า เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุรู้้อยู่

อย่างนี้ พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า เราถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง
จักไม่ปรักปรำโจทก์ ถึงบุคคล

ที่ถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับเอาเรื่องอื่นมากลบบเกลื่อน พุดนอกเรื่อง
แสดงความโกรธ

ความมุ่งร้าย และความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏ ก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่
ก็หาที่เราจะพึงถูก

บุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง กลับเอาเรื่องอื่นมากลบบเกลื่อน พุดนอกเรื่อง
แสดงความโกรธ ความ

มุ่งร้าย และความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏบ้างเล่า

เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น ดูกรท่าน-

*ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุรู้้อย่างนี้ พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า
เราถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง

จักไม่เอาเรื่องอื่นมากลบบเกลื่อน ไม่พุดนอกเรื่อง ไม่แสดงความโกรธ
ความมุ่งร้าย และความ

ไม่เชื่อฟังให้ปรากฏ ถึงบุคคลที่ถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง

ไม่พอใจตอบในความประพฤติ ก็หา

เป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่ ก็หาที่เราจะพึงถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง
ไม่พอใจตอบในความ

ประพฤติ เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุรู้้อย่างนี้

พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า เราถูกบุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้อง
พอใจตอบในความประพฤติ ถึงบุคคล

ที่เป็นคนลบลู่ ตีเสมอ ก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่
ก็หาที่เราจะพึงเป็นคนลบลู่ตีเสมอ

บ้างเล่า เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุรู้้อย่างนี้

พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า เราจักไม่เป็นคนลบลู่ ตีเสมอ
ถึงบุคคลที่เป็นคนริษยา เป็นคน

ตระหนี่ ก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่ ก็หาที่เราจะพึงเป็นคนริษยา
เป็นคนตระหนี่บ้างเล่า

เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุรู้้อย่างนี้ พึงยังความ
คิดให้เกิดขึ้นว่า เราจักไม่เป็นคนริษยา ไม่เป็นคนตระหนี่
ถึงบุคคลที่เป็นคนโอ้อวด เจ้ามายา
ก็หาเป็นที่รักใคร่พอใจของเราไม่ ก็หากเราจะพึงเป็นคนโอ้อวด
เจ้ามายาบ้างเล่า เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุรู้้อย่างนี้
พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า
เราจักไม่เป็นคนโอ้อวด ไม่มีมายา ถึงบุคคลที่เป็นคนกระด้าง ดูหมิ่นผู้อื่น
นี้ก็หาเป็นที่รักใคร่
พอใจของเราไม่ ก็หากเราจะพึงเป็นคนกระด้าง ดูหมิ่นผู้อื่นบ้างเล่า
เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจ
ของคนอื่น ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุรู้้อย่างนี้
พึงยังความคิดให้เกิดขึ้นว่า เราจักไม่เป็น
คนกระด้าง ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น ถึงบุคคลที่ถือแต่ความเห็นของตน ถือรั้น
ถอนได้ยาก ก็หาเป็นที่
รักใคร่พอใจของเราไม่ ก็หากเราจะพึงเป็นคนถือแต่ความเห็นของตน ถือรั้น
ถอนได้ยากบ้างเล่า
เราคงไม่เป็นที่รักใคร่พอใจของคนอื่น ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุรู้้อย่างนี้ พึงยังความคิด
ให้เกิดขึ้นว่า เราจักไม่เป็นคนถือแต่ความเห็นของตน ไม่ถือรั้น
ถอนได้ง่ายดังนี้.

การพิจารณาตนเอง

[๒๒๕] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในธรรมทั้ง ๑๖ ข้อนั้น
ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วย
ตนเองอย่างนี้ว่า เราเป็นคนมีความปรารถนาลามก
ลุ่มานาแห่งความปรารถนาลามกหรือไม่?
หากพิจารณาอยู่รู้้อย่างนี้ว่า เราเป็นคนมีความปรารถนาลามก
ลุ่มานาแห่งความปรารถนาลามกจริง
ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย
หากพิจารณาอยู่รู้้อย่างนี้ว่า เราไม่ใช่คนมี

ความปรารถนาลามก ไม่ลุ่มอนาถแห่งความปรารถนาลามก
ภิกษุ นั้นพึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์
นั้นทีเดียว หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นคนยกตนข่มผู้อื่น
หรือไม่? หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเป็นคนยกตนข่มผู้อื่นจริง
ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละ
อกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราไม่เป็นคนยกตน
ไม่ข่มผู้อื่น ภิกษุ
นั้นพึงอยู่ด้วยปีติ และปราโมทย์นั้นทีเดียว หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน
ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นคนมักโกรธ อันความ
โกรธครอบงำแล้วหรือไม่? หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเป็นคนมักโกรธ
อันความโกรธ
ครอบงำแล้วจริง ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย
หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า
เราไม่เป็นคนมักโกรธ อันความโกรธไม่ครอบงำ
ภิกษุ นั้นพึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียว
หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นคนมักโกรธ ผูกโกรธ
เพราะความโกรธเป็นเหตุหรือไม่? หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า
เราเป็นคนมักโกรธ ผูกโกรธ เพราะ
ความโกรธเป็นเหตุจริง ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย
หากพิจารณาอยู่
รู้อย่างนี้ว่า เราไม่เป็นคนมักโกรธ ไม่ผูกโกรธ เพราะความโกรธเป็นเหตุ
ภิกษุ นั้นพึงอยู่ด้วยปีติ
และปราโมทย์นั้นทีเดียว หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน
ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นคนมักโกรธ มักระแวงจัด
เพราะความโกรธเป็นเหตุหรือไม่ หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า
เราเป็นคนมักโกรธ มักระแวงจัด
เพราะความโกรธเป็นเหตุจริง
ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย หากพิจารณา
อยู่รู้อย่างนี้ว่า เราไม่เป็นคนมักโกรธ ไม่มักระแวงจัด
เพราะความโกรธเป็นเหตุ ภิกษุนั้นพึงอยู่
ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียว หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน
ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นคนมักโกรธ เปล่งวาจา
ใกล้ต่อความโกรธหรือไม่? หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเป็นคนมักโกรธ
เปล่งวาจาใกล้ต่อความ
โกรธจริง ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย
หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า
เราไม่เป็นคนมักโกรธ ไม่เปล่งวาจาใกล้ต่อความโกรธ
ภิกษุนั้นพึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้น
ทีเดียว หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง
กลับโต้เถียงโจทก์หรือไม่? หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า
เราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง กลับโต้เถียง
โจทก์จริง ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย
หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เรา
เป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง ไม่กลับโต้เถียงโจทก์
ภิกษุนั้นพึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียว
หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง

กลับรุกรานโจทก์หรือไม่ หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า
เราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง กลับรุกรานโจทก์
จริง ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย
หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเป็น
จำเลยถูกโจทก์ฟ้อง ไม่กลับรุกรานโจทก์
ภิกษุ นั้นพึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียว หมั่น
ศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง
กลับปรักปรำโจทก์หรือไม่? หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า
เราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง กลับปรักปรำ
โจทก์จริง ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย
หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เรา
เป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง ไม่กลับปรักปรำโจทก์
ภิกษุ นั้นพึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียว
หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง
กลับเอาเรื่องอื่นมากลบเกลื่อน พุดนอกเรื่อง แสดงความโกรธ ความมุ้งร้าย
และความไม่เชื่อฟัง
ให้ปรากฏหรือไม่?
หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่าเราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้องกลับเอาเรื่องอื่นมากล
บ
เกลื่อน พุดนอกเรื่อง แสดงความโกรธ ความมุ้งร้าย
และความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏจริง ก็ควร
พยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า
เราเป็นจำเลยถูกโจทก์
ฟ้อง ไม่เอาเรื่องอื่นมากลบเกลื่อน ไม่พุดนอกเรื่อง ไม่แสดงความโกรธ
ความมุ้งร้าย และ
ความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏ ภิกษุ นั้นพึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียว
หมั่นศึกษาทั้งกลางวัน

กลางคืน ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง
ไม่พอใจตอบในความประพฤติกหรือไม?
หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่าเราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง ไม่
พอใจตอบในความประพฤติกจริง
ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมที่ชั่วช้านั้นเสีย หากพิจารณา
อยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเป็นจำเลยถูกโจทก์ฟ้อง พอใจตอบในความประพฤติก
ภิกษุนั้นพึงอยู่ด้วยปีติ
และปราโมทย์นั้นทีเดียว หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน
ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นคนลบหลู่ ตีเสมอ
หรือไม่? หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเป็นคนลบหลู่ ตีเสมอจริง
ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศล
ธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่าเราไม่เป็นคนลบหลู่
ไม่ตีเสมอ ภิกษุนั้นพึงอยู่
ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียวหมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน
ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นคนริษยา เป็นคนตระหนี่
หรือไม่? หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเป็นคนริษยา เป็นคนตระหนี่จริง
ก็ควรพยายามเพื่อที่จะ
ละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสียหากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า
เราไม่เป็นคนริษยา ไม่เป็นคนตระหนี่
ภิกษุนั้นพึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียว หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน
ในกุศลธรรม
ทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นคนโอ้อวด เจ้ามายุ

หรือไม่? หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเป็นคนโง่เขลา เจ้ามายาจริง
ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละ

อกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่าเราไม่เป็นคนโง่เขลา
ไม่เป็นคนเจ้ามายา

ภิกษุ นั้น พึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียว
หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน ในกุศลธรรม
ทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นคนกระด้าง ดูหมิ่น

ผู้อื่นหรือไม่? หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เราเป็นคนกระด้างดูหมิ่นผู้อื่นจริง
ก็ควรพยายามเพื่อที่

จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้านั้นเสีย หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า
เราไม่เป็นคนกระด้าง ไม่ดูหมิ่น

ผู้อื่น ภิกษุ นั้น พึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียว
หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน ในกุศล-
*ธรรมทั้งหลาย.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงพิจารณาตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า
เราเป็นคนถือเอาแต่ความเห็น

ของตน ถือมั่น ถอนได้ยากหรือไม่?

หากพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่าเป็นคนถือเอาแต่ความเห็นของตน

ถือมั่น ถอนได้ยากจริง ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้า นั้นเสีย
หากพิจารณาอยู่รู้

อย่างนี้ว่า เราไม่เป็นคนถือเอาแต่ความเห็นของตน ไม่ถือมั่น ถอนได้ง่าย
ภิกษุ นั้น พึงอยู่ด้วย

ปีติและปราโมทย์นั้นทีเดียว หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน
ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากภิกษุพิจารณาอยู่
เห็นชัดอกุศลธรรมอันชั่วช้าเหล่านี้ทั้งหมด

ที่ยังละไม่ได้ในตน

ภิกษุ นั้น ก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศลธรรมอันชั่วช้าทั้งหมดเหล่านั้น หาก

พิจารณาอยู่ เห็นชดอกุศลธรรมอันชั่วช้าทั้งหมดเหล่านี้ ที่ละได้แล้วในตน
ภิกษุ นั้นพึงอยู่ด้วย

ปิตีและปราโมทย์นั้นทีเดียว หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน
ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อุปมาเหมือนสตรีหรือบุรุษ รุ่งกำดัด
ชอบโอ้อาสองดูเงาหน้า

ของตนในกระจกเงา หรือในภาชนะน้ำใสสะอาดบริสุทธิ์
ถ้าเห็นริ้วหรือสิวบนในหน้านั้น ย่อม

พยายามที่จะให้ริ้วหรือสิวนั้นหายไป หากไม่เห็นริ้วหรือสิวบนใบหน้า
ก็จะรู้สึกพอใจว่า ช่าง

เป็นลาภของเรา ใบหน้าของเราบริสุทธิ์สะอาด ดังนี้ ฉันใด
แม้ภิกษุหากพิจารณาอยู่ เห็นชด

อกุศลธรรมอันชั่วช้าทั้งหมดเหล่านี้ ที่ยังละไม่ได้ในตน
ภิกษุ นั้นก็ควรพยายามเพื่อที่จะละอกุศล

ธรรมอันชั่วช้าทั้งหมดนั้นเสีย แต่ถ้าเมื่อพิจารณาอยู่
เห็นชดอกุศลธรรมอันชั่วช้าทั้งหมดเหล่านี้

ที่ละได้แล้วในตน ภิกษุ นั้นพึงอยู่ด้วยปิตีและปราโมทย์นั้นทีเดียว
หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืน

ในกุศลธรรมทั้งหลาย ฉะนั้น นั้นแล.

ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวภาษิตดังนี้แล้ว
ภิกษุ เหล่านั้นมีใจชื่นชมยินดีภาษิตของ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้วแล.

จบ อนุमानสูตร ที่ ๕

๖. เจโตศีลสูตร

ว่าด้วยตะปูตรึงใจ

[๒๒๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิก

เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล

พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๒๒๗] พระผู้มีพระภาคจึงตรัสพระพุทธพจน์ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

ไม่ละตะปุตริงใจ ๕ ประการ ไม่ถอนเครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ
ภิกษุนั้นหนอจักถึงความเจริญ
งอกงาม ไพบูลย์ ในพระธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ไม่เป็นที่ฐานะที่จะมีได้.

[๒๒๘] ตะปุตริงใจ ๕ ประการ อันเธอยังละไม่ได้เป็นไฉน?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ

ในพระธรรมวินัยนี้ สงสัย เคลือบแคลง ไม่ปลงใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในพระศาสดา
ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย จิตของภิกษุที่สงสัย เคลือบแคลง ไม่ปลงใจเชื่อ
ไม่เลื่อมใสในพระศาสดานั้น ย่อม

ไม่โน้มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อประกอบเนื่องๆ
เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียร

ที่ตั้งมั่น ข้อที่จิตของภิกษุไม่โน้มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส
เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อ

ความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น อย่างนี้ ชื่อว่าตะปุตริงใจประการที่ ๑
ที่ภิกษุนั้นยังละ
ไม่ได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุสงสัย เคลือบแคลง ไม่ปลงใจเชื่อ
ไม่เลื่อม

ใสในพระธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุที่สงสัย เคลือบแคลง
ไม่ปลงใจเชื่อ ไม่เลื่อม

ใสในพระธรรมนั้น ย่อมไม่โน้มไปเพื่อความเพียร เครื่องเผากิเลส
เพื่อความประกอบเนื่องๆ

เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น
ข้อที่จิตของภิกษุไม่โน้มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผา

กิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น
อย่างนี้ ชื่อว่าตะป

ุตริงใจประการที่ ๒ ที่ภิกษุนั้นยังละไม่ได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุสงฆ์ เคลือบแคลง ไม่ปลงใจเชื่อ ไม่เลื่อมใส

ในพระสงฆ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุที่สงฆ์ เคลือบแคลง ไม่ปลงใจเชื่อ ไม่เลื่อมใส

ในพระสงฆ์นั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อ

ความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น ข้อที่จิตของภิกษุไม่น้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น อย่างนี้ ชื่อว่าตะปุดรังใจ

ประการที่ ๓ ที่ภิกษุนั้นยังละไม่ได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุสงฆ์ เคลือบแคลง ไม่ปลงใจเชื่อ ไม่เลื่อมใส

ในสิกขา ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุที่สงฆ์ เคลือบแคลง ไม่ปลงใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสใน

สิกขานั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำ

ติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น ข้อที่จิตของภิกษุไม่น้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อ

ความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น อย่างนี้ ชื่อว่าตะปุดรังใจ

ประการที่ ๔ ที่ภิกษุนั้นยังละไม่ได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้โกรธเคือง ไม่พอใจ มีจิตอันโทสะกระทบ-

*กระทั่ง มีใจดุจตะปูในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุที่โกรธเคือง

ไม่พอใจ มีจิตอันโทสะกระทบกระทั่ง มีใจดุจตะปูในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อม

ไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียร

ที่ตั้งมั่น ข้อที่จิตของภิกษุไม่น้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส
เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อ

ความทำติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น อย่างนี้ ชื่อว่าตะปุดรังใจ ประการที่ ๕
ที่ภิกษุนั้นยังละ

ไม่ได้แล้ว ตะปุดรังใจ ๕ ประการเหล่านี้ ชื่อว่าอันภิกษุนั้นยังละไม่ได้แล้ว.

เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ

[๒๒๙] เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ อันภิกษุนั้นยังถอนไม่ได้ เป็นไฉน?

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ปราศจากความกำหนัด

ไม่ปราศจากความพอใจ

ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน

ไม่ปราศจากความทะเยอ

ทะยานอยากในกาม ดูกรภิกษุทั้งหลาย

จิตของภิกษุผู้ไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความ

พอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความระหาย

ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความ

ทะเยอทะยานอยากในกาม ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบ

เนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

ข้อที่จิตของภิกษุไม่น้อมไปเพื่อความเพียร

เครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อ

เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น อย่างนี้

ชื่อว่าเครื่องผูกพันใจประการที่ ๑ ที่ภิกษุนั้นยังถอนไม่ได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่ปราศจากความกำหนัด
ไม่ปราศจาก

ความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความระหาย

ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจาก

ความทะเยอทะยานอยากในร่างกาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย

จิตของภิกษุผู้ไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่

ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความระหาย

ไม่ปราศจากความเร่าร้อน

ไม่ปราศจากความทะเยอทะยานอยากในร่างกายนั้น

ยอมไม่ยอมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

ข้อที่จิตของภิกษุไม่ยอมไป

เพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อ
เพื่อความเพียรที่ตั้ง

มั่น อย่างนี้ ชื่อว่าเครื่องผูกพันใจประการที่ ๒ ที่ภิกษุนั้นยังถอนไม่ได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่ปราศจากความกำหนด
ไม่ปราศจาก

ความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความระหาย

ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศ-

*จากความทะเยอทะยานอยากในรูป ดูกรภิกษุทั้งหลาย

จิตของภิกษุผู้ไม่ปราศจากความกำหนด ไม่

ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความระหาย

ไม่ปราศจากความเร่าร้อน

ไม่ปราศจากความทะเยอทะยานอยากในรูปนั้น

ยอมไม่ยอมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อ

ความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

ข้อที่จิตของภิกษุไม่ยอมไปเพื่อ

ความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อ

เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

อย่างนี้ ชื่อว่าเครื่องผูกพันใจประการที่ ๓ ที่ภิกษุนั้นยังถอนไม่ได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุบริโภคมิพอกความประสงค์แล้ว
ประกอบความ

สุขในการนอน ความสุขในการเอน ความสุขในความหลับอยู่

ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุ

ผู้บริโภคมิพอกความประสงค์แล้ว ประกอบความสุขในการนอน

ความสุขในการเอน ความสุข

ในความหลับอยู่นั้น ยอมไม่ยอมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบเนื่องๆ

เพื่อความทำติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น
ข้อที่จิตของภิกษุไม่โน้มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส
เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น
อย่างนี้ชื่อว่าเครื่องผูกพันใจ
ประการที่ ๔ ที่ภิกษุนั้นยังถอนไม่ได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุจักประพฤติพรหมจรรย์
เพื่อปรารณาเทพนิกาย
อันใดอันหนึ่งว่า เราจักได้เป็นเทพเจ้าหรือเทพองค์ใดองค์หนึ่งด้วยศีลอันนี้
ด้วยข้อวัตรอันนี้

ด้วยตบะอันนี้ หรือด้วยพรหมจรรย์อันนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
จิตของภิกษุผู้จักประพฤติพรหมจรรย์

เพื่อปรารณาเทพนิกายอันใดอันหนึ่งว่า
เราจักได้เป็นเทพเจ้าหรือเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ด้วยศีล
อันนี้ ด้วยข้อวัตรอันนี้ ด้วยตบะอันนี้ หรือด้วยพรหมจรรย์อันนี้นั้น
ย่อมไม่โน้มไปเพื่อความ

เพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อ
เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น ข้อที่

จิตของภิกษุไม่โน้มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส
เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อ

เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น อย่างนี้ ชื่อว่าเครื่องผูกพันใจ ประการที่ ๕
ที่ภิกษุนั้นยังถอนไม่ได้แล้ว

เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการเหล่านี้ ชื่อว่าอันภิกษุนั้นยังถอนไม่ได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งไม่ละตะปุตริงใจ ๕ ประการเหล่านี้
ไม่ถอนเครื่อง

ผูกพันใจ ๕ ประการเหล่านี้ ภิกษุนั้นหนอ จักถึงความเจริญ งาม งาม ไพบูลย์
ในพระธรรมวินัยนี้

ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้.

[๒๓๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งละตะปุตริงใจ ๕
ประการเสียได้ ถอน

เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการเสียได้ ภิกษุนั้นหนอ จักถึงความเจริญ งาม งาม ไพบูลย์
ในพระธรรม

วินัย ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้.

[๒๓๑] ตะปุดจริงใจ ๕ ประการ เชื่อว่า อรรถิกษุณนั้นละได้แล้วเป็นไหน?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ไม่สงสัย ไม่เคลือบแคลง ปลงใจเชื่อ

เลื่อมใสในพระศาสดา ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ไม่สงสัย ไม่เคลือบแคลง ปลงใจเชื่อ

เลื่อมใสในพระศาสดานั้น ย่อม

น้อมไปเพื่อความเพียร เครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ

เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความ

เพียรที่ตั้งมั่น ข้อที่จิตของภิกษุน้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบเนื่องๆ

เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่นอย่างนี้ เชื่อว่าตะปุดจริงใจประการที่
๑ ที่ภิกษุณั้นละได้

แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่สงสัย

ไม่เคลือบแคลงปลงใจเชื่อ เลื่อมใส

ในพระธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ไม่สงสัย ไม่เคลือบแคลง

ปลงใจเชื่อ เลื่อมใสใน

พระธรรมนั้น ย่อมน้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำ

ติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

ข้อที่จิตของภิกษุน้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อ

ความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่นอย่างนี้

เชื่อว่าตะปุดจริงใจประการ

ที่ ๒ ที่ภิกษุณั้นละได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่สงสัย

ไม่เคลือบแคลงปลงใจเชื่อ เลื่อมใส

ในพระสงฆ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ไม่สงสัย ไม่เคลือบแคลง

ปลงใจเชื่อ เลื่อมใสใน

พระสงฆ์นั้น ย่อมน้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำ

ติดต่o เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น
ข้อที่จิตของภิกษุยอมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความ
ประกอบเนืองๆ เพื่อความทำติดต่o เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น อย่างนี้
ชื่อว่าตะปุตรังใจประการ
ที่ ๓ ที่ภิกษุนั้นละได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่สงสัย
ไม่เคลือบแคลงปลงใจเชื่อ เลื่อมใส
ในสิกขา ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ไม่สงสัย ไม่เคลือบแคลง
ปลงใจเชื่อ เลื่อมใสใน
สิกขานั้น ย่อมยอมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส
เพื่อความประกอบเนืองๆ เพื่อความทำ
ติดต่o เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น
ข้อที่จิตของภิกษุยอมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความ
ประกอบเนืองๆ เพื่อความทำติดต่o เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น อย่างนี้
ชื่อว่าตะปุตรังใจประการ
ที่ ๔ ที่ภิกษุนั้นละได้แล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่โกรธเคือง
ไม่ใช่เป็นผู้ไม่พอใจ มีจิต
อันโหสะไม่กระทบกระทั่ง หาใช่ผู้มีใจดุจตะปูไม่ ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ดูกรภิกษุทั้งหลาย
จิตของภิกษุผู้ไม่โกรธเคือง ไม่ใช่เป็นผู้ไม่พอใจ
มีจิตอันโหสะไม่กระทบกระทั่ง หาใช่ผู้มีใจดุจ
ตะปูไม่ ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายนั้น
ยอมยอมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความ
ประกอบเนืองๆ เพื่อความทำติดต่o เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น
ข้อที่จิตของภิกษุยอมไปเพื่อความ
เพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนืองๆ เพื่อความทำติดต่o
เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น อย่างนี้
ชื่อว่าตะปุตรังใจประการที่ ๕ ที่ภิกษุนั้นละได้แล้ว ตะปุตรังใจ ๕
ประการเหล่านี้ ชื่อว่าอันภิกษุนั้น
ละได้แล้ว.

[๒๓๒] เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ อันภิกษุนั้นถอนได้ดีแล้วเป็นไหน?

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปราศจากความกำหนัด

ปราศจากความพอใจ ปราศจาก

ความรัก ปราศจากความระหาย ปราศจากความเร่าร้อน

ปราศจากความทะเยอทะยานอยากในกาม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ปราศจากความกำหนัด

ปราศจากความพอใจ ปราศจากความรัก

ปราศจากความระหาย ปราศจากความเร่าร้อน

ปราศจากความทะเยอทะยานอยากในกามนั้น ย่อม

นุ่มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ

เพื่อความทำติดต่อ เพื่อความ

เพียรที่ตั้งมั่น ข้อที่จิตของภิกษุนุ่มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบเนื่องๆ

เพื่อความทำติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่นอย่างนี้

ชื่อว่าเครื่องผูกพันใจประการที่ ๑ ที่ภิกษุนั้น

ถอนได้ดีแล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปราศจากความกำหนัด

ปราศจากความ

พอใจ ปราศจากความรัก ปราศจากความระหาย ปราศจากความเร่าร้อน

ปราศจากความทะเยอ

ทะยานอยากในร่างกาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย

จิตของภิกษุผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจากความ

พอใจ ปราศจากความรัก ปราศจากความระหาย ปราศจากความเร่าร้อน

ปราศจากความทะเยอ-

*ทะยานอยากในร่างกายนั้น ย่อมนุ่มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบเนื่องๆ

เพื่อความทำติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

ข้อที่จิตของภิกษุนุ่มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่นอย่างนี้

ชื่อว่าเครื่องผูกพัน

ใจประการที่ ๒ ที่ภิกษุนั้นถอนได้ดีแล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปราศจากความกำหนัด
ปราศจากความ

พอใจ ปราศจากความรัก ปราศจากความระหาย ปราศจากความเร่าร้อน
ปราศจากความทะเยอ-

*ทะยานอยากในรูป ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ปราศจากความกำหนัด
ปราศจากความพอใจ

ปราศจากความรัก ปราศจากความระหาย ปราศจากความเร่าร้อน
ปราศจากความทะเยอทะยาน

อยากในรูปนั้น ย่อมโน้มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส
เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อ

ความทำติดต่อก่อเพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

ข้อที่จิตของภิกษุน้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อ

ความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อก่อเพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น
อย่างนี้ชื่อว่าเครื่องผูกพันใจ

ประการที่ ๓ ที่ภิกษุนั้นถอนได้ดีแล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุไม่บริโภคอิมพอสรรคแล้ว ไม่ประกอบ

ความสุขในการนอน ความสุขในการเอน ความสุขในความหลับอยู่
ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของ

ภิกษุผู้ไม่บริโภคอิมพอสรรคแล้ว ไม่ประกอบความสุขในการนอน
ความสุขในการเอน

ความสุขในความหลับอยู่นั้น ย่อมโน้มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส
เพื่อความประกอบเนื่องๆ

เพื่อความทำติดต่อก่อเพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

ข้อที่จิตของภิกษุน้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส

เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อก่อเพื่อความเพียรที่ตั้งมั่นอย่างนี้
ชื่อว่าเครื่อง

ผูกพันใจประการที่ ๓ ที่ภิกษุนั้นถอนได้ดีแล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุจักไม่ประพฤติพหุภพกรรม
เพื่อปรารภนาเทพ

นิกายอันใดอันหนึ่งว่า เราจักได้เป็นเทพเจ้า
หรือเทพองค์ใดองค์หนึ่งด้วยศีลอันนี้ ด้วยข้อวัตร
อันนี้ ด้วยตบะอันนี้ หรือด้วยพรหมจรรย์อันนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
จิตของภิกษุผู้จักไม่ประพฤติ

พรหมจรรย์ เพื่อปรารภนาเทพนิกายอันใดอันหนึ่งว่า เราจักได้เป็นเทพเจ้า
หรือเทพองค์ใดองค์-

*หนึ่ง ด้วยศีลอันนี้ด้วยข้อวัตรอันนี้ ด้วยตบะอันนี้
หรือด้วยพรหมจรรย์อันนี้นั้น ย่อมโน้มไป

เพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อกัน
เพื่อความเพียรที่

ตั้งมั่น ข้อที่จิตของภิกษุนั้นโน้มไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลส
เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความ

ทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่นอย่างนี้ว่า ชื่อว่าเครื่องผูกพันใจประการที่ ๕
ที่ภิกษุนั้นถอนได้ดี

แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการเหล่านี้ ชื่อว่าอันภิกษุนั้นถอนได้ดีแล้ว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ละตะปุตริงใจ ๕
ประการเหล่านี้ได้แล้ว ถอนเครื่อง

ผูกพันใจ ๕ ประการเหล่านี้ได้ดีแล้ว ภิกษุนั้นจักถึงความเจริญ งาม
ไพเราะในพระธรรม-

*วินัย ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้.

อุปมาเหมือนแม่ไก่ฟักไข่

[๒๓๓] ภิกษุนั้นเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร ๑
วิริยสมาธิปธาน

สังขาร ๑ จิตตสมาธิปธานสังขาร ๑ วิมังสาสมาธิปธานสังขาร ๑
และมีความขะมักเขม้นเป็นที่ ๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๕
รวมทั้งความขะมักเขม้นอย่างนี้นั้นแล เป็นผู้ควร

แก่ความเปื้อนนาย เป็นผู้ควรแก่การตรัสรู้

เป็นผู้ควรแก่การบรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะ
อย่างสูงเยี่ยม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๕
รวมทั้งความขะมักเขม้นอย่างนี้ เป็นผู้ควร
แก่ความเบื่อหน่าย เป็นผู้ควรแก่การตรัสรู้
เป็นผู้ควรแก่การบรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่าง
สูงเยี่ยม เปรียบเหมือนไข่ของแม่ไก่ ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง
แม่ไก่กกไว้โดยชอบ
ให้อบอุ่นโดยชอบ ฟักโดยชอบ ถึงแม่ไก่นั้นจะไม่ปรารถนาอย่างนี้ว่า
ขอให้ลูกไก่เหล่านี้จงทำลาย
เปลือกไข่ด้วยปลายเล็บเท้า หรือด้วยจะงอยปาก ออกมาโดยสวัสดิ์ก็ตาม
ลูกไก่เหล่านั้นก็ต้อง
ทำลายเปลือกไข่ด้วยปลายเล็บเท้า หรือด้วยจะงอยปาก ออกมาโดยสวัสดิ์ได้
ฉะนั้น.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้
ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชมยินดีพระภาสิตของ
พระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ เจโตขิลสูตรที่ ๖

๗. วนปตฺถสูตร

ว่าด้วยการอยู่ป่า

[๒๓๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ วิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี
เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เราจะแสดงวนปตฺถปริยาย [เหตุของการอยู่ป่าชฺฎ] แก่เธอทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงฟัง
ปริยายนั้น จงใส่ใจให้ดีเราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๒๓๕] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในพระธรรม

วินัยนี้ ย่อมเข้าไปอาศัยป่าช้าแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่
เมื่อเธอเข้าไปอาศัยป่าช้านั้นอยู่ สติที่ยังไม่
ปรากฏก็ไม่ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ไม่ถึงความสิ้นไป และภิกษุนั้น
ไม่ได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย
ส่วนปัจจัยเครื่องอุดหนุนชีวิต
คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวารเหล่านี้
ที่บรรพชิตจำต้องนำมา
บริโภค ปัจจัยเหล่านั้น ย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก ดุกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุนั้นพึงพิจารณาเห็นดังนี้
ว่า เราเข้ามาอาศัยป่าช้านี้ อยู่ เมื่อเราเข้ามาอาศัยป่าช้านี้ อยู่
สติที่ยังไม่ปรากฏก็ไม่ปรากฏ จิตที่
ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ไม่ถึงความสิ้นไป
และเราไม่ได้บรรลุธรรมอันปลอด-
*โปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย ส่วนปัจจัยเครื่องอุดหนุนชีวิต คือ
จีวร ปิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวารเหล่านี้
ที่บรรพชิตจำต้องนำมาบริโภค ปัจจัยเหล่านั้น
ย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก ดุกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุนั้นควรหลีกเลี่ยงจากป่าช้านั้น ในเวลากลางคืน
หรือในเวลากลางวันก็ตาม ไม่ควรอยู่.

เหตุของการอยู่ป่า

[๒๓๖] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เข้าไปอาศัยป่าช้าแห่งใดแห่งหนึ่ง
อยู่ เมื่อเธอเข้าไปอาศัยป่าช้านั้นอยู่ สติที่ยังไม่ปรากฏก็ไม่ปรากฏ
จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ไม่ถึงความสิ้นไป
และภิกษุนั้นไม่ได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะ
อย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย ส่วนปัจจัยเครื่องอุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต
เสนาสนะ และ

คิลานปัจฉัยเภสัชบริขารเหล่าใด ที่บรรพชิตจำเป็นต้องนำมาบริโภค
ปัจฉัยเหล่านั้น ย่อมเกิดขึ้น

โดยไม่ยาก ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นพึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
เราเข้ามาอาศัยป่าช้าผู้น้อย เมื่อ

เราเข้ามาอาศัยป่าช้าผู้น้อย สติที่ยังไม่ปรากฏก็ไม่ปรากฏจิต
ที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่น อาสวะที่ยังไม่
สิ้นไปก็ไม่ถึงความสิ้นไป

และเราไม่ได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุ
ด้วย ส่วนปัจฉัยเครื่องอุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจฉัยเภสัช

บริขารเหล่าใด ที่บรรพชิตจำเป็นต้องนำมาบริโภค ปัจฉัยเหล่านั้น
ย่อมเกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก แต่ว่าเรา

ไม่ได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เพราะเหตุแห่งจีวร
เพราะเหตุแห่งปิณฑบาต เพราะเหตุ

แห่งเสนาสนะ เพราะเหตุแห่งคิลานปัจฉัยเภสัชบริขาร ก็ครั้งเป็นเช่นนั้น
เมื่อเราเข้ามาอาศัย

ป่าช้าผู้น้อย สติที่ยังไม่ปรากฏ ก็ไม่ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่น ก็ไม่ตั้งมั่น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป
ก็ไม่ถึงความสิ้นไป

และเราไม่ได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย
ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นแม้รู้แล้วควรหลีกไปเสียจากป่าช้าผู้นั้น ไม่ควรอยู่.

[๒๓๗] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เข้าไปอาศัยป่าช้าแห่งใดแห่งหนึ่ง

อยู่ เมื่อเธอเข้าไปอาศัยป่าช้าผู้น้อย สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ
จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น อาสวะ
ที่ยังไม่สิ้นไปก็ถึงความสิ้นไป

และภิกษุนั้นย่อมได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยัง
ไม่บรรลุด้วย ส่วนปัจฉัยเครื่องอุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจฉัย

เภสัชบริขารเหล่าใด ที่บรรพชิตจำเป็นต้องนำมาบริโภค ปัจฉัยเหล่านั้น
ย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นพึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
เราเข้ามาอาศัยป่าชัฏนี้อยู่ เมื่อเราเข้ามาอาศัย
ป่าชัฏนี้อยู่ สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ถึงความสิ้น
ไป และเราย่อมได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย
ส่วนปัจจัยเครื่อง

อุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจจัยเภสัชบริวารเหล่านี้ ที่บรรพชิต
จำต้องนำมาบริโภค ปัจจัยเหล่านั้น ย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก
แต่ที่เราไม่ได้ออกจากเรือนบวช
เป็นบรรพชิต เพราะเหตุแห่งจีวร เพราะเหตุแห่งปิณฑบาต
เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ เพราะ
เหตุแห่งคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ก็ครั้งเป็นเช่นนั้น
เมื่อเราเข้ามาอาศัยป่าชัฏนี้อยู่ สติที่ยังไม่
ปรากฏก็ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่น ก็ตั้งมั่น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ถึงความสิ้นไป
และเราย่อม

ได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นแม้อัน
แล้ว ก็ควรอยู่ในป่าชัฏนั้น ไม่ควรหลีกไปเสีย.

[๒๓๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เข้าไปอาศัยป่าชัฏแห่งใดแห่งหนึ่ง
อยู่ เมื่อเธอเข้าไปอาศัยป่าชัฏนั้นอยู่
สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น อาสวะ
ที่ยังไม่สิ้นไปก็ถึงความสิ้นไป
และภิกษุเหล่านั้นได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่-
*บรรลุด้วย ส่วนปัจจัยเครื่องอุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจจัย

เภสัชบริวารเหล่านี้ที่บรรพชิตจำต้องนำมาบริโภค ปัจจัยเหล่านั้น
ย่อมเกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นพึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
เราเข้ามาอาศัยป่าชัฏนี้อยู่ เมื่อเราเข้ามาอาศัย

ปาชัญญนี้อยู่ สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ถึงความ
สิ้นไป

และเราย่อมได้บรรลุความปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย
ส่วนปัจฉัยเครื่อง-

*อุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจฉัยเภสัชบริวารเหล่าใด ที่บรรพชิต
จำต้องนำมาบริโภคปัจฉัยเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นควรอยู่
ในปาชัญญนั้นจนตลอดชีวิต ไม่ควรหลีกไปเสีย.

การอยู่อาศัยบ้านเป็นต้น

[๒๓๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เข้าไปอาศัยบ้านแห่งใดแห่งหนึ่ง

อยู่ ... เข้าไปอาศัยนิคมแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ ...
เข้าไปอาศัยนครแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ ... เข้าไปอาศัย
ชนบทแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ ... เข้าไปอาศัยบุคคลใดบุคคลหนึ่งอยู่
เมื่อเธอเข้าไปอาศัยบุคคลนั้นอยู่

สติที่ยังไม่ปรากฏก็ไม่ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ไม่ถึงความสิ้นไป

และภิกษุนั้นไม่ได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย
ส่วนปัจฉัยเครื่อง-

*อุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจฉัยเภสัชบริวารเหล่าใด ที่บรรพชิต
จำต้องนำมาบริโภค ปัจฉัยเหล่านั้น ย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นพึงพิจารณา

เห็นดังนี้ว่า เราเข้ามาอาศัยบุคคลนี้อยู่ เมื่อเราเข้ามาอาศัยบุคคลนี้อยู่
สติที่ยังไม่ปรากฏก็ไม่ปรากฏ

จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ไม่ถึงความสิ้นไป
และไม่ได้บรรลุธรรมอัน

ปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย ส่วนปัจฉัยเครื่องอุดหนุนชีวิต
คือ จีวร ปิณฑบาต

เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชบริหารเหล่าใด
ที่บรรพชิตจำต้องนำมาบริโภค ปัจฉัยเหล่านั้น
ย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นไม่ต้องบอกบุคคลนั้น
ควรหลีกไปเสียในเวลา

กลางวัน หรือกลางคืน ไม่ควรพัวพันกะบุคคลนั้นเลย.

[๒๔๐] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เข้าไปอาศัยบุคคลใดบุคคลหนึ่งอยู่

เมื่อเธอเข้าไปอาศัยบุคคลนั้น สติที่ยังไม่ปรากฏก็ไม่ปรากฏ
จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่น อาสวะ
ที่ยังไม่สิ้นไปก็ไม่ถึงความสิ้นไป

และภิกษุนั้นไม่ได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่

ยังไม่บรรลุด้วย ส่วนปัจฉัยเครื่องอุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลาน

ปัจฉัยเภสัชบริหารเหล่าใด ที่บรรพชิตจำต้องนำมาบริโภค
ปัจฉัยเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นพึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
เราเข้ามาอาศัยบุคคลนี้อยู่ เมื่อเราเข้ามาอาศัย

บุคคลนี้อยู่ สติที่ยังไม่ปรากฏก็ไม่ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ไม่ถึง
ความสิ้นไป

และเราไม่ได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย
ส่วนปัจฉัย

เครื่องอุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ

และคิลานปัจฉัยเภสัชบริหารเหล่าใด ที่

บรรพชิตจำต้องนำมาบริโภค ปัจฉัยเหล่านั้น ย่อมเกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก
แต่ว่าเราไม่ได้ออกจาก

เรือนบวชเป็นบรรพชิต เพราะเหตุแห่งจีวร เพราะเหตุแห่งปิณฑบาต
เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ

เพราะเหตุแห่งคิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร ก็ครั้งเป็นเช่นนั้น

เมื่อเราเข้ามาอาศัยบุคคลนี้อยู่ สติที่ยัง

ไม่ปรากฏก็ไม่ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ไม่ถึงความสิ้นไป และ
เราไม่ได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้น
แม้รู้แล้วไม่ต้องบอกบุคคลนั้น ควรหลีกไปเสีย ไม่ควรพัวพันกะบุคคลนั้นเลย.

[๒๔๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เข้าไปอาศัยบุคคลใดบุคคลหนึ่งอยู่
เมื่อเธอเข้าไปอาศัยบุคคลนั้นอยู่ สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ
จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น อาสวะ
ที่ยังไม่สิ้นไปก็ถึงความสิ้นไป
และภิกษุนั้นได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่-
*บรรลุด้วย ส่วนปัจจัยเครื่องอุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจจัยเภสัช

บริขารเหล่าใดที่บรรพชิตจำต้องนำมาบริโภค
ปัจจัยเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุนั้นพึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเข้ามาอาศัยบุคคลนี้อยู่
เมื่อเราเข้ามาอาศัยบุคคลนี้อยู่
สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ถึงความสิ้นไป และ
เราได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย
ส่วนปัจจัยเครื่องอุดหนุนชีวิต

คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารเหล่าใด
ที่บรรพชิตจำต้องนำมา

บริโภค ปัจจัยเหล่านั้น ย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก
แต่ว่าเราไม่ได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

เพราะเหตุแห่งจีวร เพราะเหตุแห่งปิณฑบาต เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ
เพราะเหตุแห่งคิลาน

ปัจจัยเภสัชบริขาร ก็ครั้งเป็นเช่นนั้น เมื่อเราเข้ามาอาศัยบุคคลนี้อยู่
สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ

จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ถึงความสิ้นไป
และเราได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่ง

จากโยคะอย่างสูงที่ยังไม่บรรลุด้วย ดุกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นแม้รู้แล้วก็ควรพัวพันกะบุคคลนั้น
ไม่ควรหลีกไปเสีย.

[๒๔๒] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เข้าไปอาศัยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
อยู่ เมื่อเธอเข้าไปอาศัยบุคคลนั้นอยู่ สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ
จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น อาสวะ
ที่ยังไม่สิ้นไปก็ถึงความสิ้นไป
และภิกษุเหล่านั้นได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูง ที่ยังไม่
บรรลุด้วย ส่วนปัจจัยเครื่องอุดหนุนชีวิต คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจจัยเภสัช
บริขารเหล่าใด ที่บรรพชิตจำต้องนำมาบริโภค
ปัจจัยเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก ดุกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นพึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเข้ามาอาศัยบุคคลนี้อยู่
เมื่อเข้ามาอาศัยบุคคลนี้อยู่
สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็ถึงความสิ้นไป และ
เราได้บรรลุธรรมอันปลอดโปร่งจากโยคะอย่างสูง ที่ยังไม่บรรลุด้วย
ส่วนปัจจัยเครื่องอุดหนุนชีวิต
คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารเหล่าใด
ที่บรรพชิตจำต้องนำมา
บริโภค ปัจจัยเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก ดุกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นควรพัวพันอยู่
กะบุคคลนั้นจนตลอดชีวิต ไม่ควรหลีกไปเสีย แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม.
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชมยินดีพระภาสิตของ
พระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ วนปัตถสูตร ที่ ๗

๘. มธุปินทิกสูตร

ว่าด้วยธรรมบรรยายที่ไพเราะ

[๒๔๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม
เขตพระนครกบิลพัสดุ์ ใน
สักกชนบท. ครั้นนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว
ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้า
เข้าไปสู่พระนครกบิลพัสดุ์ เพื่อบิณฑบาต.
ครั้นเสร็จจากการเสด็จเที่ยวไปบิณฑบาตแล้ว เสด็จ
เข้าไปยังป่ามหาวัน เพื่อทรงพักในเวลากลางวัน ครั้นถึงแล้ว
จึงประทับนั่งพักกลางวัน
ณ โคนต้นมะตูมหน่ม แม้ทนต์ปาณิสากยะ กำลังเสด็จเที่ยวเดินเล่น
ได้เสด็จเข้าไปยังป่า
มหาวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังต้นมะตูมหน่ม
ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการ
ปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้ยืนยันไม้เท้า ณ ที่ควรสวนข้างหนึ่ง
แล้วได้ทูลถามพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า พระสมณะมีปกติกล่าวอย่างไร มีปกติบอกอย่างไร?

ตรัสตอบปัญหาทนต์ปาณิสากยะ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกอผู้มีอายุ
บุคคลมีปกติกล่าวอย่างไรจึงจะไม่โต้เถียงกัน
กับผู้ใดผู้หนึ่งในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์
พร้อมทั้งสมณะและ
พราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ดำรงอยู่ในโลก
และสัญญาทั้งหลายจะไม่ครอบงำพราหมณ์ผู้อยู่
ปราศจากกามทั้งหลายนั้น ผู้ไม่ลังเล ผู้ตัดความคะนองได้แล้ว
ผู้ปราศจากตัณหาในภพใหญ่ได้
อย่างไร เรามีปกติกล่าวอย่างนั้น มีปกติบอกอย่างนั้น.
เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว
ทนต์ปาณิสากยะได้สั่นศีรษะ แลบลิ้น ทำหน้าผากย่นเป็น ๓ รอย
ถือไม้เท้ายันหลีกไป.

[๒๔๔] ครั้นนั้น เวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น
แล้วเสด็จเข้าไป

ยังนิโครธาราม ประทับ ณ อาสนะที่เขาจัดถวาย ครั้นแล้ว
ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะเล่าให้ฟัง เวลาเช้า เรานุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวร
เข้าไปสู่พระนคร
กบิลพัสดุ์ เพื่อบิณฑบาต ครั้นเสร็จจากการเที่ยวไปบิณฑบาตแล้ว
เข้าไปยังป่ามหาวัน เพื่อ
พักในเวลากลางวัน ครั้นถึงแล้ว จึงนั่งพักกลางวัน ณ โคนต้นมะตูมหนุ่ม.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย
แม้หัตถปาณิสากยะเสด็จเที่ยวเดินเล่น ได้เข้าไปยังป่ามหาวัน
ครั้นแล้วเข้าไปหาเรายังต้นมะตูม
หนุ่ม ได้ปราศรัยกับเรา ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว
ได้ยืนย่นไม้เท้า ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง และได้ถามเราว่า พระมหาสมณะมีปกติกล่าวอย่างไร
มีปกติบอกอย่างไร? ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เมื่อหัตถปาณิสากยะ กล่าวอย่างนั้นแล้ว เราได้ตอบว่า
ดูกรผู้มีอายุ บุคคลมีปกติกล่าว
อย่างไร จึงจะไม่โต้เถียงกันกับผู้ใดผู้หนึ่งในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
พรหมโลก ในหมู่มสัตว์
พร้อมทั้งสมณะพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ดำรงอยู่ในโลก อนึ่ง
สัญญาทั้งหลายจะไม่ครอบงำ
พราหมณ์ผู้ปราศจากกามทั้งหลายนั้น ผู้ไม่ลังเล ผู้ตัดความคะนองได้แล้ว
ผู้ปราศจากตัณหาใน
ภพน้อยภพใหญ่ได้อย่างไร เรามีปกติกล่าวอย่างนั้น มีปกติบอกอย่างนั้น.
เมื่อเรากล่าวอย่างนี้
แล้ว หัตถปาณิสากยะ สิ้นศีรษะ แลบลิ้น ทำหน้าผากย่นเป็น ๓ รอย
ถือไม้เท้ายันหลีกไป.

[๒๔๕] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามขึ้นว่า
ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคมีปกติตรัสอย่างไร
จึงไม่โต้เถียงกับผู้ใดผู้หนึ่งในโลก พร้อมทั้ง

เทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณะพราหมณ์
เทวดาและมนุษย์ ดำรงอยู่ในโลก
อนึ่ง สัญญาทั้งหลายจะไม่ครอบงำพราหมณ์ผู้ปราศจากกามทั้งหลายนั้น
ผู้ไม่ลังเล ผู้ตัดความ

คะนองได้แล้ว ผู้ปราศจากตัณหาในภพน้อยภพใหญ่ได้อย่างไร?

พระผู้มีพระภาคตอบว่า ดูกรภิกษุ ส่วนแห่งสัญญาเครื่องเนิ่นช้า
ย่อมครอบงำบุรุษ
เพราะเหตุใด ถ้าการที่บุคคลจะเพลิดเพลिन ยึดถือ กล้ากลืน ไม่มีในเหตุ นั้น
อันนี้เทียบเป็น

ที่สุดแห่งราคานุสัย เป็นที่สุดแห่งปฏิกขานุสัย เป็นที่สุดแห่งทิฏฐานุสัย
เป็นที่สุดแห่งวิกิจฉา

านุสัย เป็นที่สุดแห่งมานานุสัย เป็นที่สุดแห่งภวราคานุสัย
เป็นที่สุดแห่งอวิชชานุสัย เป็น

ที่สุดแห่งการจับท่อนไม้ การจับศัตรา การทะเลาะ การถือผิด การโต้เถียง
การด่าว่า การ

ส่อเสียดยุยง และการกล่าวเท็จ อกุศลธรรมอันลามกเหล่านี้
ย่อมดับไปโดยไม่เหลือ ในเพราะ

เหตุ นั้น. ครั้นพระผู้มีพระภาคผู้สุคตเจ้าได้ตรัสดังนี้แล้ว
ก็เสด็จลุกจากอาสนะเข้าที่ประทับเสวย.

ทรงแสดงอุเทศโดยย่อ

[๒๔๖] ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปไม่นาน
ภิกษุเหล่านั้นก็บังเกิดความ
สงสัยว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศนี้โดยย่อว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ส่วนแห่งสัญญาเครื่องเนิ่นช้า ย่อมครอบงำบุรุษ เพราะเหตุใด
ถ้าการที่บุคคลจะเพลิดเพลिन
ยึดถือ กล้ากลืน ไม่มีในเหตุ นั้น อันนี้เทียบเป็นที่สุดแห่งราคานุสัย
เป็นที่สุดแห่งปฏิกขานุสัย
เป็นที่สุดแห่งทิฏฐานุสัย เป็นที่สุดแห่งวิกิจฉานุสัย เป็นที่สุดแห่งมานานุสัย
เป็นที่สุดแห่ง

ภวาราคานุสัย เป็นที่สุดแห่งวิชชานุสัย เป็นที่สุดแห่งการจับท่อนไม้
การจับศัตรุ การทะเลาะ
การถือผิด การโต้เถียง การด่าว่า การส่อเสียดยุ้ง และการกล่าวเท็จ
อกุศลธรรมอันลามกเหล่านี้
ย่อมดับไปโดยไม่เหลือ ในเพราะเหตุนั้น แล้วไม่ทรงชี้แจงเนื้อความให้พิสดาร
เสด็จลุกจากอาสนะ
เข้าที่ประทับเสีย ใครหนอ
จะชี้แจงเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อ ไม่ทรง
ชี้แจงโดยพิสดาร ให้พิสดารได้. ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นก็บังเกิดความคิดว่า
ท่านพระมหากัจจนะ
นี้แล อันพระศาสดาทรงยกย่องแล้ว และเพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้สรรเสริญแล้ว
และท่านพระมหา-
กัจจนะ
สามารถจะชี้แจงเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อ
ไม่ทรงชี้แจง
โดยพิสดาร ให้พิสดารได้ ฉะนั้น
เราทั้งหลายควรพากันไปหาท่านพระมหากัจจนะถึงที่อยู่ แล้ว
สอบถามเนื้อความนี้กะท่านพระมหากัจจนะ. ลำดับนั้น
ภิกษุเหล่านั้นได้เข้าไปหาท่านพระมหา-
กัจจนะถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระมหากัจจนะว่า
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว
แล้ว พากันนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง และพูดกะท่านพระมหากัจจนะว่า
ข้าแต่ท่านพระกัจจนะ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศนี้ไว้โดยย่อว่า ดูกรภิกษุ
ส่วนแห่งสัญญาเครื่องเนนซ้ำ ย่อม
ครอบงำบุรุษเพราะเหตุใด ถ้าการที่บุคคลจะเพลิดเพลน ยึดถือ กล้ากลืน
ไม่มีในเหตุนี้
อันนี้เทียวเป็นที่สุดแห่งราคานุสัย เป็นที่สุดแห่งปฏิกขานุสัย
เป็นที่สุดแห่งทิฏฐานุสัย เป็น
เป็นที่สุดแห่งวิจิกิจฉานุสัย เป็นที่สุดแห่งมานานุสัย เป็นที่สุดแห่งภวาราคานุสัย
เป็นที่สุดแห่ง

อวิชชาขันธ์ เป็นที่สุดแห่งการจับท่อนไม้ การจับศัตรา การทะเลาะ
การถือผิด การโต้เถียง

การด่าว่า การส่อเสียดยุยง และการกล่าวเท็จ อกุศลธรรมเหล่านี้
ย่อมดับไปโดยไม่เหลือ ใน

เพราะเหตุนั้น แล้วไม่ทรงชี้แจงเนื้อความให้พิสดาร
เสด็จลุดจากอาสนะเข้าที่ประทับเสีย

ข้าแต่ท่านพระกัจจานะ เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลีกไปไม่นาน
พวกผมได้บังเกิดความสงสัยดังนี้ว่า

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศนี้ไว้โดยย่อ
แล้วไม่ทรงชี้แจงเนื้อความ

ให้พิสดาร เสด็จลุดจากอาสนะเข้าที่ประทับเสีย
ใครหนอจะชี้แจงเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มี

พระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อ ไม่ทรงชี้แจงโดยพิสดาร ให้พิสดารได้
ข้าแต่ท่านพระกัจจานะ

ผมเหล่านั้นก็บังเกิดความคิดว่า

ท่านมหากัจจานะนี้อันพระศาสดาทรงยกย่องแล้ว และเพื่อน

พรหมจรรย์ผู้รู้สรรเสริญแล้ว และท่านมหากัจจานะนี้

สามารถจะชี้แจงเนื้อความแห่งอุเทศที่พระ

ผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อ ไม่ทรงชี้แจงโดยพิสดาร ให้พิสดารได้
ผิฉะนั้น เราทั้งหลาย

ควรพากันเข้าไปหาท่านกัจจานะถึงที่อยู่

แล้วสอบถามเนื้อความนี้กะท่านมหากัจจานะดู ขอท่าน

มหากัจจานะจงชี้แจงไปเถิด.

[๒๔๗] ท่านพระมหากัจจานะจึงกล่าวตอบว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
เปรียบเหมือน

บุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้ เสาะหาแก่นไม้ เทียวแสวงหาแก่นไม้อยู่
ก็ล่วงเลยโคนต้นและลำต้น

ของต้นไม้ใหญ่อันมีแก่นเสีย สำคัญว่าจะพึงแสวงหาแก่นที่กิ่งและใบฉันใด
ข้ออุปมานี้ก็ฉันนั้น

เมื่อพระศาสดาทรงปรากฏอยู่เฉพาะหน้าท่านทั้งหลาย

ท่านทั้งหลายก็ล่วงเลยพระองค์ไปเสีย

แล้วกลับจะมาไต่ถามเนื้อความนี้กะผม ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ก็พระผู้มีพระภาคนั้น ทรงรู้

ทรงเห็น เป็นผู้มีพระจักษุ เป็นผู้มีพระญาณ มีธรรม เป็นพรหม เป็นผู้เผยแผ่
เป็นผู้ประกาศ

เป็นผู้ขยายเนื้อความ เป็นผู้ให้อมตธรรม เป็นเจ้าของแห่งธรรม
เป็นพระตถาคต และเวลานี้ก็เป็น

เวลาอันสมควรที่ท่านทั้งหลายจะทูลถามเนื้อความนี้ต่อพระผู้มีพระภาคแท้
พระองค์ทรงแก้ไขอย่างไร

ท่านทั้งหลายก็ควรจำไว้อย่างนั้น.

ภิกษุเหล่านั้นได้กล่าวตอบว่า ข้าแต่ท่านพระกัจจานะ

พระผู้มีพระภาคทรงรู้ ทรงเห็น

เป็นผู้มีพระจักษุ เป็นผู้มีพยาน เป็นผู้มีธรรม เป็นพรหม เป็นผู้เผยแผ่
เป็นผู้ประกาศ เป็น

ผู้ขยายเนื้อความ เป็นผู้ให้อมตธรรม เป็นเจ้าของแห่งธรรม เป็นพระตถาคต
และเวลานี้ก็เป็น

เวลาอันสมควรที่กระผมทั้งหลาย จะทูลถามเนื้อความนี้ต่อพระผู้มีพระภาคแท้
พระองค์ทรงแก้ไข

อย่างไร กระผมทั้งหลายควรจำไว้อย่างนั้น ก็จริงอยู่แล แต่ว่า
ท่านพระมหากัจจานะอัน

พระศาสดาทรงยกย่องแล้ว และเพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้สรรเสริญแล้ว
และท่านพระมหากัจจานะ

ก็สามารถจะชี้แจงเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงไว้โดยย่อว่า
ไม่ทรงชี้แจงโดย

พิสดาร ให้พิสดารได้ ขอท่านพระมหากัจจานะจงชี้แจงไปเถิด
อย่าทำความหนักใจให้เลย.

พระมหากัจจานะแสดงอุเทศโดยพิสดาร

[๒๔๘] ท่านพระมหากัจจานะจึงกล่าวว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น
พวกท่าน

จงฟัง จงใส่ใจให้ดี ผมจะกล่าว. ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว.
ท่านพระมหากัจจานะจึงกล่าวดังนี้ว่า

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศไว้โดยย่อว่า
ดูกรภิกษุ ส่วนแห่งสัญญา

เครื่องเนนชำ ย่อมครอบงำบุรุษ เพราะเหตุใด ถ้าการที่บุคคลจะเพลิดเพลน
ยึดถือ กล่าวถึง

ไม่มีในเหตุอันนั้นแลเป็นที่สุดแห่งราคานุสัย เป็นที่สุดแห่งปฏิกขานุสัย
เป็นที่สุดแห่งทิฏฐานุสัย

เป็นที่สุดแห่งวิจิกิจจานุสัย เป็นที่สุดแห่งมานานุสัย เป็นที่สุดแห่งภวราคานุสัย
เป็นที่สุดแห่ง

อวิชชานุสัย เป็นที่สุดแห่งการจับท่อนไม้ การจับศาสตรา การทะเลาะ
การถือผิด การโต้เถียง การ

ดำ่ว่า การส่อเสียดยุยง และการกล่าวเท็จ อกุศลธรรมอันลามกเหล่านี้
ย่อมดับไปโดยไม่เหลือ

ในเพราะเหตุนั้น แล้วไม่ทรงชี้แจง เนื้อความให้พิสดาร
เสด็จลุกจากอาสนะเข้าที่ประทับเสีย

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

ผมรู้ถึงเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อ ไม่ทรง
ชี้แจงเนื้อความไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้ดังนี้-

๑. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย จักขุวิญญาณเกิดขึ้นเพราะอาศัยตาและรูป
เพราะประชุม

ธรรม ๓ ประการ จึงเกิดผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา
บุคคลเสวยเวทนาอันใด ก็จำ

เวทนาอันนั้น บุคคลจำเวทนาอันใด ก็ตรึกถึงเวทนาอันนั้น
บุคคลตรึกถึงเวทนาอันใด ก็เนน

ชำอยู่ที่เวทนาอันนั้น บุคคลเนนชำอยู่ที่เวทนาอันใด
ส่วนแห่งสัญญาเครื่องเนนชำ ก็ครอบงำ

บุรุษ เพราะเนนชำอยู่ที่เวทนาอันนั้นเป็นเหตุ

ในรูปทั้งหลายที่พึงจะรู้ด้วยตาเป็นอดีตกิติ เป็นอนาคต
กิติ เป็นปัจจุบันกิติ.

๒. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย โสทวิญาณเกิดขึ้นเพราะอาศัยหูและเสียง

...

๓. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

ฆานวิญญานเกิดขึ้นเพราะอาศัยจมูกและกลิ่น ...

๔. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ชิวหาวิญญานเกิดขึ้นเพราะอาศัยลิ้นและรส

...

๕. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

กายวิญญานเกิดขึ้นเพราะอาศัยกายและโผฏฐัพพะ ...

๖. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

มโนวิญญานเกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมาภรณ์ เพราะ

ประชุมธรรม ๓ ประการ จึงเกิดผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัยจึงเกิดเวทนา
บุคคลเสวย

เวทนาอันใด ก็จำเวทนาอันนั้น บุคคลจำเวทนาอันใด ก็ตรัสถึงเวทนาอันนั้น
บุคคลตรัสถึงเวทนา

อันใด ก็เน่นช้อยอยู่ที่เวทนาอันนั้น บุคคลเน่นช้อยอยู่ที่เวทนาอันใด
ส่วนแห่งสัญญาเครื่องเน่นช้อย

ก็ครอบงำบุรุษ เพราะเน่นช้อยอยู่ที่เวทนานั้นเป็นเหตุ
ในธรรมาภรณ์ทั้งหลายที่จะพึงรู้ได้ด้วยใจ

เป็นอดีตกิตติ เป็นอนาคตกิตติ เป็นปัจจุบันกิตติ.

๑. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อตามิ รูปมี และจักขุวิญญานมี เขา
จักบัญญัติว่า

ผัสสะ ข้อนี้มีฐานะที่จะมีได้ เมื่อการบัญญัติผัสสะมี เขาจักบัญญัติว่าเวทนา
ข้อนี้เป็นฐานะที่

จะมีได้ เมื่อการบัญญัติว่าเวทนามิ เขาจักบัญญัติสัญญา
ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อการบัญญัติ

สัญญามี เขาจักบัญญัติวิตก ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อการบัญญัติวิตกมี
เขาจักบัญญัติว่าการ

ครอบงำส่วนแห่งสัญญาเครื่องเน่นช้อย ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้.

๒. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อมีหู เสียงมี ...

๓. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อจมูกมี กลิ่นมี ...

๔. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อลิ้นมี รสมี ...

๕. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อกายมี โผฏฐัพพะมี ...

๖. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อใจมี ธรรมารมณมี และมโนวิญญาณมี
เขาจัก

บัญญัติว่าผัสสะ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อการบัญญัติผัสสะมี
เขาจักบัญญัติว่าเวทนา ข้อนี้

เป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อการบัญญัติเวทนามี เขาจักบัญญัติว่าสัญญา
ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้

เมื่อการบัญญัติสัญญามี เขาจักบัญญัติว่าวิตก ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้
เมื่อการบัญญัติวิตกมี

เขาจักบัญญัติว่าการครอบงำส่วนแห่งสัญญาเครื่องเน้นซ้ำ
ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้.

๑. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อตาไม่มี รูปไม่มี และจักขุวิญญาณไม่มี
เขาจักบัญญัติ

ว่าผัสสะ ข้อนี้มีฐานะที่จะมีได้ เมื่อการบัญญัติผัสสะไม่มี
เขาจักบัญญัติว่าเวทนา ข้อนี้มี

ฐานะที่จะมีได้ เมื่อการบัญญัติเวทนาไม่มี เขาจักบัญญัติว่าสัญญา
ข้อนี้มีฐานะที่จะมีได้

เมื่อการบัญญัติสัญญามี เขาจักบัญญัติว่าวิตก ข้อนี้มีฐานะที่จะมีได้
เมื่อการบัญญัติวิตก

ไม่มี เขาจักบัญญัติว่าการครอบงำส่วนแห่งสัญญาเครื่องเน้นซ้ำ
ข้อนี้มีฐานะที่จะมีได้.

๒. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อหูไม่มี เสียงไม่มี ...

๓. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อจมูกไม่มี กลิ่นไม่มี ...

๔. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อลิ้นไม่มี รสไม่มี ...

๕. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อกายไม่มี โผฏฐัพพะไม่มี ...

๖. ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อใจไม่มี ธรรมารมณไม่มี
และมโนวิญญาณไม่มี

เขาจักบัญญัติว่าผัสสะ ข้อนี้มีฐานะที่จะมีได้ เมื่อการบัญญัติผัสสะไม่มี
เขาจักบัญญัติว่า

เวทนา ข้อนี้มีฐานะที่จะมีได้ เมื่อการบัญญัติเวทนาไม่มี
เขาจักบัญญัติว่าสัญญา ข้อนี้มี

ฐานะที่จะมีได้ เมื่อการบัญญัติสัญญาไม่มี เขาก็บัญญัติว่าวิตก
ข้อนี้มีใช้ฐานะที่จะมีได้ เมื่อ

การบัญญัติวิตกไม่มี

เขาก็บัญญัติว่าการครอบงำส่วนแห่งสัญญาเครื่องเน้นซ้ำ ข้อนี้มีใช้ฐานะ
ที่จะมีได้.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศนี้ไว้โดยย่อว่า
ดูกรภิกษุ ส่วน

แห่งสัญญาเครื่องเน้นซ้ำ ย่อมครอบงำบุรุษเพราะเหตุใด

ถ้าการที่บุคคลจะเพลิดเพลिन ยึดถือ

กล่าวสั้น ไม่มีในเหตุ นั้น อันนี้เทียว เป็นที่สุดแห่งราคานุสัย

เป็นที่สุดแห่งปฏิกขานุสัย เป็น

ที่สุดแห่งทิฏฐานุสัย เป็นที่สุดแห่งวิจิกจขานุสัย เป็นที่สุดแห่งมานานุสัย

เป็นที่สุดแห่ง

ภวราคานุสัย เป็นที่สุดแห่งอวิชขานุสัย เป็นที่สุดแห่งการจับต้นไม่

การจับศาสตรา การทะเลาะ

การถือผิด การโต้เถียงกัน การด่าว่ากัน การส่อเสียดยุยง และการกล่าวเท็จ

อกุศลธรรมอัน

ลามกเหล่านี้ ย่อมดับไปโดยไม่เหลือ ในเพราะเหตุ นั้น

แล้วไม่ทรงชี้แจงเนื้อความให้พิสดาร

เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปประทับเสีย ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

ผมรู้ถึงเนื้อความแห่งอุเทศที่

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อนี้ ไม่ทรงชี้แจงเนื้อความไว้โดยพิสดาร

ให้พิสดารได้ดังนี้.

ก็แลเมื่อท่านทั้งหลายปรารภนา ก็พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค

แล้วทูลถามเนื้อความนั้น พระผู้

มีพระภาคทรงพยากรณ์ประการใด

ท่านทั้งหลายพึงทรงจำชื่อนั้นไว้โดยประการนั้นเถิด.

[๒๔๙] ลำดับนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นขึ้นชมยินดีภาสิตของท่านมหากัจจนะ
แล้วลุกจาก

อาสนะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ

ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้น

แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศไว้โดย
ย่อว่า ดูกฤกษุ ส่วนแห่งสัญญาเครื่องเนินช้าย่อมครอบงำบุรุษ เพราะเหตุใด
ถ้าการที่บุคคล
จะเพลิดเพลिन ยึดถือ กล้ากลืน ไม่มีในเหตุ นั้น อันนี้เทียว
เป็นที่สุดแห่งราคานุสัย เป็น
ที่สุดแห่งปฏิฆานุสัย เป็นที่สุดแห่งทิฏฐานุสัย เป็นที่สุดแห่งวิจิกิจฉานุสัย
เป็นที่สุดแห่งมานานุ
สัย เป็นที่สุดแห่งภวราคานุสัย เป็นที่สุดแห่งอวิชชานุสัย
เป็นที่สุดแห่งการจับท่อนไม้ การจับ
ศาสตรา การทะเลาะ การถือผิด การโต้เถียงกัน การด่าว่ากัน การส่อเสียดยุ้ง
และการ
กล่าวเท็จ อकुศลธรรมอันลามกเหล่านี้ ย่อมดับไปโดยไม่เหลือ
ในเพราะเหตุ นั้น ไม่ทรงชี้แจง
เนื้อความให้พิสดาร แล้วเสด็จลุกจากอาสนะเข้าที่ประทับเสีย
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อ
พระผู้มีพระภาคหลีกไปไม่นาน พวกข้าพระองค์ได้บังเกิดความสงสัยดังนี้ว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุ
ทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศนี้ไว้โดยย่อ
...ไม่ทรงชี้แจงเนื้อความให้พิสดารแล้วเสด็จ
ลุกจากอาสนะเข้าที่ประทับเสีย ใครหนอ
จะชี้แจงเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง
ไว้โดยย่อนี้ ไม่ทรงชี้แจงเนื้อความไว้โดยพิสดาร ให้พิสดารได้
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้า
พระองค์ก็บังเกิดความคิดขึ้นว่า
ท่านพระมหากัจจानะนี้อันพระศาสดาทรงยกย่องแล้ว และ
เพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้สรรเสริญแล้ว และท่านพระมหากัจจानะ
ก็สามารถจะชี้แจงเนื้อความแห่ง
อุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อ
ไม่ทรงชี้แจงเนื้อความไว้โดยพิสดาร ให้พิสดารได้

ผิฉะนั้น เราทั้งหลายจะพากันไปหาท่านพระมหากัจจानะยังที่อยู่
แล้วสอบถามเนื้อความนี้

กะท่านพระมหากัจจานะดู. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลำดับนั่นเอง
ข้าพระองค์ทั้งหลายได้พากันเข้า

ไปหาท่านมหากัจจานะถึงที่อยู่
แล้วสอบถามเนื้อความนี้กะท่านพระมหากัจจานะ. ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ท่านพระมหากัจจานะได้ชี้แจงเนื้อความด้วยอาการเหล่านี้
ด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพยัญชนะ
เหล่านี้ แก่พวกข้าพระองค์.

ทรงสรรเสริญพระมหากัจจานะ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระมหากัจจานะเป็นบัณฑิต
เป็นผู้มีปัญญา

มาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าแม้พวกเธอจะถามเนื้อความนี้กะเรา
แม้เราก็จะพึงพยากรณ์เนื้อความ

นั้น เหมือนกับที่พระมหากัจจานะพยากรณ์แล้วนั้น
นี้แหละเป็นเนื้อความแห่งข้อนั้น เธอ
ทั้งหลายจงจำทรงข้อนั้นไว้เถิด.

[๒๕๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว

ท่านพระอานนทจึงกราบทูลพระผู้มีพระภาค

ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

เปรียบเหมือนบุรุษผู้ถูกความหิวความเหนื่อยอ่อนครอบงำ ได้

ขนมหวาน แล้วกินในเวลาใด ก็พึงได้รับรสอันอร่อยหวาน ชื่นชูใจในเวลา
นั้นใด

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนักคิด ขาดบัณฑิต

พึงใคร่ครวญเนื้อความแห่งธรรมบรรยายนี้ด้วย

ปัญญา ในเวลาใด ก็พึงได้ความพอใจ และได้ความเลื่อมใสแห่งใจในเวลา
นั้นนั้น ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ ธรรมบรรยายนี้ชื่ออะไร.

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรอานนท เหตุดังนี้
เธอจงทรงจำธรรมบรรยายนี้ว่า

มรฺปิณฑิกปริยาย ดังนี้เถิด.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ท่านพระอานนทมีใจชื่นชม
ยินดีภาสิตของ
พระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ มธปิณฑิกสูตร ที่ ๘

๙. เทวธาวิตักกสูตร

ว่าด้วยความวิตก ๒ ส่วน

เรื่องวิตก

[๒๕๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิก

เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล

พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๒๕๒] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เมื่อเรายัง

เป็นพระโภทิสต์ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ก่อนแต่ตรัสรู้ทีเดียว ได้คิดอย่างนี้ว่า
ถ้ากระไร เราพึงแยก

วิตกให้เป็น ๒ ส่วนๆ ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้นจึงแยก กามวิตก
พยาบาทวิตก และวิหิงสา

วิตก นี้ออกเป็นส่วนหนึ่ง และแยกเนกขัมมวิตก อพยาบาทวิตก
และวิหิงสาวิตก นี้ออกเป็น

ส่วนที่ ๒ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้น ไม่ประมาท มีความเพียรเครื่องเผากิเลส
ส่งตนไปอยู่อย่างนี้

กามวิตกย่อมบังเกิดขึ้น เรานั้นย่อมทราบชัดอย่างนี้ว่า
กามวิตกเกิดขึ้นแก่เราแล้วแล ก็แต่ว่า

มันย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง
ย่อมเป็นไปเพื่อเบียด-

*เบียดตนและผู้อื่นทั้งสองบ้าง ทำให้ปัญญาดับ ก่อให้เกิดความคับแค้น
ไม่เป็นไปเพื่อพระนิพพาน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเราพิจารณาเห็นว่า มันเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง มันก็ถึงความดับสูญไป

เมื่อเราพิจารณาเห็นว่า มันเป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง มันก็ถึงความดับสูญไป เมื่อเรา

พิจารณาเห็นว่า มันเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนและผู้อื่นทั้งสองบ้าง มันก็ถึงความดับสูญไป เมื่อ

เราพิจารณาเห็นว่า มันทำให้ปัญญาดับ ทำให้เกิดความคับแค้น ไม่เป็นไปเพื่อพระนิพพาน ดังนี้

บ้าง มันก็ถึงความดับสูญไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้นแล ละเสีย บรรเทาเสีย ซึ่งกามวิตก

ที่เกิดขึ้นแล้วๆ ได้ทำให้มันหมดสิ้นไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรานั้นไม่ประมาท มีความเพียร

เครื่องเผากิเลส สงตนไปอยู่อย่างนี้ พยาบาทวิตกย่อมบังเกิดขึ้น ฯลฯ วิหิงสาวิตกย่อมบังเกิด

ขึ้น เรานั้นย่อมทราบชัดอย่างนี้ว่า วิหิงสาวิตกนี้เกิดขึ้นแก่เราแล้วแล ก็แต่ว่า มันเป็นไปเพื่อ

เบียดเบียนตนบ้าง เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนและผู้อื่นทั้งสอง

บ้าง ทำให้ปัญญาดับ ทำให้เกิดความคับแค้น ไม่เป็นไปเพื่อพระนิพพาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อ

เราพิจารณาเห็นว่า มันเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง มันก็ถึงความดับสูญไป เมื่อเราพิจารณา

เห็นว่ามันเป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง มันก็ถึงความดับสูญไป เมื่อเราพิจารณาเห็นว่า มัน

เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนและผู้อื่นทั้งสองบ้าง มันก็ถึงความดับสูญไป เมื่อเราพิจารณาเห็นว่า

มันทำให้ปัญญาดับ ทำให้เกิดความคับแค้น ไม่เป็นไปเพื่อพระนิพพาน ดังนี้บ้าง มันก็ถึงความ

ดับสูญไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้นแลละเสีย บรรเทาเสีย ซึ่งวิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้นแล้วๆ

ได้ทำให้มันหมดสิ้นไป.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังตริก ยิงตรงถึงวิตกใดๆ มาก
เธอก็มีใจนุ่มไปข้างวิตก

นั้นๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย คือ ถ้าภิกษุยังตริก ยิงตรงถึงกามวิตกมาก
เธอก็ละทิ้งเนกขัมมวิตก

เสีย มากกระทำอยู่แต่กามวิตกให้มาก จิตของเธอนั้นก็นุ่มไปเพื่อกามวิตก
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ถ้าภิกษุยังตริก ยิงตรงถึงพยาบาทวิตกมาก เธอก็ละทิ้งอัพยาบาทวิตกเสีย
มากกระทำอยู่แต่

พยาบาทวิตกให้มาก จิตของเธอนั้นก็นุ่มไปเพื่อพยาบาทวิตก
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุยังตริก

ยิงตรงถึงวิหิงสาวิตกมาก เธอก็ละทิ้งอวิหิงสาวิตกเสีย
มากกระทำอยู่แต่วิหิงสาวิตกให้มาก จิต

ของเธอนั้นก็นุ่มไปเพื่อวิหิงสาวิตก ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เหมือนในสรทสมัยเดือนท้ายแห่งปี คน

เลี้ยงโคต้องคอยระวังโคทั้งหลายในที่คับคั่งด้วยข้าวกล้า เขาต้องดี
ต้อนโคทั้งหลายจากที่นั้นๆ

กั้นไว้ ห้ามไว้ ช้อนั้นเพราะเหตุอะไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
คนเลี้ยงโคมองเห็นการฆ่า การถูกจำ

การเสียทรัพย์ การถูกตีเตียน เพราะโคทั้งหลายเป็นต้นเหตุ แม้ฉันใด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา

ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ได้แลเห็นโทษ ความเลวทราม ความเศร้าหมอง
ของอกุศลธรรมทั้งหลาย และ

เห็นอานิสงส์ในการออกจากกาม อันเป็นฝ่ายแห่งความผ่องแผ้ว
ของกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรานั้นไม่ประมาท มีความเพียรเครื่องเผากิเลส
ส่งตนไปอยู่อย่างนี้ เนกขัมมวิตก

ย่อมบังเกิดขึ้น เรานั้นย่อมทราบชัดอย่างนี้ว่า
เนกขัมมวิตกนี้เกิดขึ้นแก่เราแล้วแล ก็แต่ว่า

เนกขัมมวิตกนั้นไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตน ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น
ไม่เป็นไปเพื่อเบียด

เขียนทั้งสองฝ่าย เป็นทางทำให้ปัญญาเจริญ ไม่ทำให้เกิดความคับแค้น
เป็นไปเพื่อพระนิพพาน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าเราจะตรีกตรองถึงเนกขัมมวิตกนั้นอยู่ตลอดคืนก็ดี
เราก็คงมองไม่เห็นภัย

อันจะบังเกิดแต่เนกขัมมวิตกนั้นได้เลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ถึงหากเราจะตรีกตรองถึงเนกขัมมวิตก

นั้นอยู่ตลอดทั้งกลางคืนและกลางวันก็ดี

เราก็คงมองไม่เห็นภัยอันจะบังเกิดขึ้นจากเนกขัมมวิตก

นั้นได้เลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากเราจะตรีกตรองถึงเนกขัมมวิตกนั้น
ตลอดทั้งกลางคืน

และกลางวันก็ดี

เราก็คงไม่มองเห็นภัยอันจะบังเกิดขึ้นจากเนกขัมมวิตกนั้นได้เลย ก็แต่ว่า
เมื่อเราตรีกตรองอยู่นานเกินไป ร่างกายก็เหน็ดเหนื่อย

เมื่อร่างกายเหน็ดเหนื่อย จิตก็ฟุ้งซ่าน

เมื่อจิตฟุ้งซ่าน จิตก็ห่างจากสมาธิ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เรานั้นแลดำรงจิตไว้ในภายใน ทำให้สงบ ทำ

ให้เกิดสมาธิ ประคองไว้ด้วยดี ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร? เพราะปรารถนาไว้ว่า
จิตของเราอย่าฟุ้งซ่าน

อีกเลย ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรานั้นไม่ประมาท

มีความเพียรเครื่องเผากิเลส สงตนไปแล้ว

อยู่อย่างนี้อัพยาบาทวิตกย่อมบังเกิดขึ้น ฯลฯ อวิหิงสาวิตกย่อมบังเกิดขึ้น
เรานั้นย่อมทราบชัด

อย่างนี้ว่า อวิหิงสาวิตกนี้เกิดขึ้นแก่เราแล้วแล ก็แต่ว่า

อวิหิงสาวิตกนั้นไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียน

ตน ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย
[คือตนและบุคคลอื่น]

เป็นทางทำให้ปัญญาเจริญ ไม่ทำให้เกิดความคับแค้น

เป็นไปเพื่อพระนิพพาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ก็ถ้าเราจะตรีกตรองถึงอวิหิงสาวิตกนั้นอยู่ตลอดคืนก็ดี

เราก็คงไม่มองเห็นภัยอันจะเกิดขึ้นจาก

อวิหิงสาวิตกนั้นได้เลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ถึงหากเราจะตริกตรองถึงอวิหิงสาวิตกนั้นอยู่ตลอด
วันก็ดี เราก็ยังไม่มองเห็นภัยอันจะเกิดขึ้นจากอวิหิงสาวิตกนั้นได้เลย
ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากเรา
จะตริกตรองถึงอวิหิงสาวิตกนั้น ตลอดทั้งคืนและกลางวันก็ดี
เราก็ยังไม่เห็นภัยภัยจะเกิดขึ้น
จากอวิหิงสาวิตกนั้นได้เลย ก็แต่ว่า เมื่อเราตริกตรองอยู่นานเกินไป
ร่างกายก็เหน็ดเหนื่อย เมื่อ
ร่างกายเหน็ดเหนื่อย จิตก็ฟุ้งซ่าน เมื่อจิตฟุ้งซ่าน จิตก็ห่างจากสมาธิ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา
นั้นแลดำรงจิตไว้ในภายใน ทำให้สงบ ทำให้เกิดสมาธิ ประคองไว้ด้วยดี
ข้อนั้นเพราะเหตุ
อะไร? เพราะหมายในใจว่า จิตของเราอย่าฟุ้งซ่านอีกเลยดังนี้.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังตริกยังตรองถึงวิตกใดๆ มาก
เธอก็มีใจน้อมไปข้างวิตกนั้นๆ
มาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย คือ ถ้าภิกษุยังตริก ยังตรองถึงเนกขัมมวิตกมาก
เธอก็จะละกามวิตก
เสียได้ ทำเนกขัมมวิตกอย่างเดียวให้มาก
จิตของเธอก็จะน้อมไปเพื่อเนกขัมมวิตก ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ถ้าภิกษุยังตริกยังตรองถึงอัปยาบาทวิตกมาก
เธอก็จะละพยาบาทวิตกเสียได้ ทำอัปยาบาท-
*วิตกอย่างเดียวให้มาก จิตของเธอก็จะน้อมไปเพื่ออัปยาบาทวิตก
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุยัง
ตริกยังตรองถึงอวิหิงสาวิตกมาก เธอก็จะละวิหิงสาวิตกเสียได้
ทำอวิหิงสาวิตกอย่างเดียวให้มาก
จิตของเธอก็จะน้อมไปเพื่ออวิหิงสาวิตก ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เหมือนในเดือนห้าแห่งฤดูร้อน คน
เลี้ยงโคจะต้องรักษาโคทั้งหลาย ในที่ใกล้บ้านในทุกด้าน
เมื่อเข้าไปสู่โคนต้นไม้ หรือไปสู่ที่
แจ้ง จะต้องทำสตติยเสมอว่า นั้นฝูงโค [ของเรา] ดังนี้ ฉนฺโต
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราก็

ฉันนั้น ต้องทำสติอยู่เสมอว่า เหล่านี้เป็นธรรม [คือกุศลวิตรก] ดังนี้.

ว่าด้วยวิชา ๓

[๒๕๓] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราได้ปรารภความเพียร
มีความเพียรไม่ย่อหย่อนแล้ว มี
สติมั่นคง ไม่เลอะเลือนแล้ว มีกายสงบ ไม่กระสับกระส่ายแล้ว มีจิตตั้งมั่น
มีอารมณ์เป็น

อันเดียว ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เรานั้นแล สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม
บรรลุปฐมฌาน

มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ บรรลุนุทติยฌาน
มีความผ่องใสแห่งใจในภายใน

เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป
มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิ

อยู่ ฯลฯ บรรลุนุทติยฌาน ... บรรลุตตตฌาน ... เรานั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ
บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มี

กิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้
ย่อมโน้มน้อมจิต

ไปเพื่ออุปเพณีสถาปนาสติญาณ ย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก
คือระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สอง

ชาติบ้าง ฯลฯ เรานั้นย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอุเทศ
ด้วยประการฉะนี้ ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย วิชาที่หนึ่งนี้แล เราบรรลุแล้วในปฐมยามแห่งราตรี
เรากำจัดอวิชชาเสียแล้ว

วิชชาจึงบังเกิดขึ้น กำจัดความมืดเสียแล้ว ความสว่างจึงบังเกิดขึ้น
ก็เพราะเราไม่ประมาท

มีความเพียรเครื่องเผากิเลส สงตนไปอยู่ ฉะนั้น เรานั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ
บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว

ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น
ไม่หวั่นไหวอย่างนี้แล้ว เราจึง

โน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้จติและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย
เรานั้นย่อมเห็นสัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ

เลว ประณิต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วง

จักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า
สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต

วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิณฺฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิณฺฐิ

เมื่อตายไป เขาเข้าถึงอวิบาย หุคติ วินิบาต นรก
ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต

วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิณฺฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจ

สัมมาทิณฺฐิ เมื่อตายไป เขาเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้
เราย่อมเห็นหมู่สัตว์กำลังจุติ กำลัง

อุปบัติ เลว ประณิต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์

ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

วิชาที่สองนี้แล เราบรรลุแล้วในมัชฌิมยามแห่งราตรี
เรากำจัดวิชาเสียแล้ว วิชาจึงบังเกิด

ขึ้น กำจัดความมืดเสียแล้ว ความสว่างจึงเกิดขึ้น ก็เพราะเราไม่ประมาท
มีความเพียรเครื่องเผา

กิเลส สงตนไปอยู่ ฉะนั้น เรานั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจาก

อุปกิเลส อ่อน ควร แก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้
จึงโน้มโน้มจิตไปเพื่ออัสวักขยญาณ

ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ
นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา

เหล่านี้อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา
เมื่อเรานั้นรู้เห็นอย่างนี้

จิตจึงหลุดพ้นแล้ว แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ
เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว

ก็มีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำ ทำเสร็จ

แล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
วิชาที่สามนี้แล เราบรรลุ

แล้วในปัจฉิมยามแห่งราตรี เรากำจัดอวิชชาเสียแล้ว วิชชาจึงบังเกิดขึ้น
กำจัดความมืดเสียแล้ว

ความสว่างจึงบังเกิดขึ้น ก็เพราะเราไม่ประมาท
มีความเพียรเครื่องเผากิเลสส่งตนไปอยู่
ฉะนั้น.

ทางปลอดภัยและไม่ปลอดภัย

[๒๕๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย มีหมู่น้ำเป็นอันมาก
พากันเข้าไปอาศัยบึงใหญ่ในป่าดงอยู่

ยังมีบุรุษคนหนึ่งปรารถนาความพินาศ ประสงค์ความไม่เกื้อกูล
ใครความไม่ปลอดภัย เกิดขึ้น

แก่หมู่น้ำนั้น เขาปิดทางที่ปลอดภัย สะดวก ไปได้
ตามชอบใจของหมู่น้ำนั้นเสีย เปิดทาง

ที่ไม่สะดวกไว้ วางเนื้อต่อตัวผู้ไว้ วางนางเนื้อต่อไว้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เมื่อเป็นเช่นนี้ โดยสมัย

ต่อมา หมู่น้ำเป็นอันมาก ก็พากันมาตายเสีย จนเบาบาง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
แต่ยังมีบุรุษอีก

คนหนึ่งปรารถนาประโยชน์ ใครความเกื้อกูล ใครความปลอดภัย
แก่หมู่น้ำเป็นอันมากนั้น

เขาเปิดทางที่ปลอดภัย สะดวก ไปได้ตามชอบใจ ให้แก่หมู่น้ำนั้น
ปิดทางที่ไม่สะดวกเสีย

กำจัดเนื้อต่อ เลิกนางเนื้อต่อ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเป็นเช่นนี้ โดยสมัยต่อมา
หมู่น้ำเป็น

อันมาก จึงถึงความเจริญ คับคั่ง ล้นหลาม แม้ฉนใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ข้ออุปมานี้ก็ฉนนั่น

แล เราได้ทำขึ้นก็เพื่อให้พวกเธอรู้ความหมายของเนื้อความ ก็ในอุปมานั้น
มีความหมาย

ดังต่อไปนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย คำว่า บึงใหญ่ นี่เป็นชื่อของกามคุณทั้งหลาย
คำว่า หมูเนื้อ

เป็นอันมาก นี่เป็นชื่อของหมู่มสัตว์ทั้งหลาย คำว่า บุรุษผู้ปรารถนาความพินาศ
ประสงค์ความ

ไม่เกื้อกูล จานงความไม่ปลอดภัย นี่เป็นชื่อของตัวมารผู้มีบาป คำว่า
ทางที่ไม่สะดวก

นี่เป็นชื่อของทางผิด อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ คือ มิจฉาทิฏฐิ ๑
มิจฉาสังกัปปะ ๑

มิจฉาวาจา ๑ มิจฉากัมมันตะ ๑ มิจฉาอาชีวะ ๑ มิจฉาวายามะ ๑ มิจฉาสติ
๑ มิจฉาสมาธิ ๑

คำว่า เนื้อต่อตัวผู้ นี่เป็นชื่อของนันทิราคะ [ความกำหนัดด้วยความเพลิน]
คำว่า นางเนื้อ

ต่อ นี่เป็นชื่อของอริชชา คำว่า บุรุษคนที่ปรารถนาประโยชน์
หวังความเกื้อกูล หวังความ

ปลอดภัย [แก่เนื้อเหล่านั้น] นี้หมายเอาตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
คำว่า ทางอัน

ปลอดภัย สะดวก ไปได้ตามชอบใจ นี่เป็นชื่อของทางอันประกอบด้วยองค์ ๘
ประการซึ่งเป็น

ทางถูกที่แท้จริง คือสัมมาทิฏฐิ ๑ สัมมาสังกัปปะ ๑ สัมมาวาจา ๑
สัมมากัมมันตะ ๑ สัมมาอาชีวะ

๑ สัมมาวายามะ ๑ สัมมาสติ ๑ สัมมาสมาธิ ๑.

[๒๕๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยอาการดังที่กล่าวมานี้แล
เป็นอันว่าทางอันปลอดภัย

ซึ่งเป็นทางสวัสดิ เป็นทางที่พวกเธอควรไปได้ด้วยความปลาบปลื้ม
เราได้เผยให้แล้ว [และ]

ปิดทางที่ไม่สะดวกให้ด้วย เนื้อต่อก็ได้กำจัดให้แล้ว
ทั้งนางเนื้อต่อก็สังหารให้เสร็จ ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย กิจอันใดที่ศาสดาผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล เอ็นดู
อาศัยความอนุเคราะห์ แก่เหล่า

สาวกจะพึงทำ กิจอันนั้นเราทำแก่เธอทั้งหลายแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
นั้นโคนไม้ นั้นเรือน

ว่างเปล่า เธอทั้งหลายจงเพ่งพินิจ อย่าประมาท
อย่าได้เป็นผู้มีความเดือดร้อนในภายหลัง นี่เป็น
คำพร่ำสอนของเราแก่เธอทั้งหลาย.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชมยินดีภาษิตของ
พระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ เทวธาวิตักกสูตร ที่ ๙

๑๐. วิตักกสังฆานสูตร

ว่าด้วยอาการแห่งวิตก

[๒๕๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิก-

*เสเรฐฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล

พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๒๕๗] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้หมั่นประกอบ

อธิจิต กรรมนสิการถึงนิมิต ๕ ประการ ตามเวลาอันสมควร นิมิต ๕
ประการเป็นไฉน? ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ อาศัยนิมิตใดแล้ว มนสิการนิมิตใดอยู่
วิตกทั้งหลายอัน

เป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง ย่อมเกิดขึ้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุนั้นกรรมนสิการนิมิตอื่นจากนิมิตนั้น อันประกอบด้วยกุศล
เมื่อเธอมนสิการนิมิตอื่นจาก

นิมิตนั้น อันประกอบด้วยกุศลอยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล
ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง

โมหะบ้าง อันเธอย่อมละเสียได้ ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้
เพราะละวิตกอันเป็นบาปอกุศลเหล่า

นั้นได้ จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ในภายในนั้นแล เหมือนช่าง

ไม้ หรือลูกมือของช่างไม้ผู้ฉลาด ใช้ลิ้มอันเล็ก ตอก โยก ถอน ลิ้มอันใหญ่ออก แม้นั้นใด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออาศัยนิमितใดแล้ว มนสิการนิमितโดยอยู่ วิตกทั้งหลายอัน

เป็นบาปอกุศลประกอบด้วยฉันทะบ้าง ประกอบด้วยโทสะบ้าง ประกอบด้วยโมหะบ้าง ย่อมเกิด

ขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย มนสิการนิमितอื่นจากนิमितนั้น อันประกอบด้วยกุศล เมื่อ

เธอมนสิการนิमितนั้นอันประกอบด้วยกุศลอยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล อันประกอบด้วยฉันทะบ้าง

โทสะบ้าง โมหะบ้าง อันเธอย่อมละเสียได้ ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะละวิตกอัน

เป็นบาปอกุศลเหล่านั้นได้ จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ในภายในนั้นแล.

[๒๕๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า เมื่อภิกษุเหล่านั้นมนสิการนิमितอื่นจากนิमितนั้น อัน

ประกอบด้วยกุศลอยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง

ยังเกิดขึ้นเรื่อยๆ ทีเดียวกว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย ควรพิจารณาโทษของวิตกเหล่านั้นว่า วิตก

เหล่านี้ล้วนแต่เป็นอกุศล แม้อย่างนี้ วิตกเหล่านี้ล้วนแต่เป็นโทษ แม้อย่างนี้ วิตกเหล่านี้ล้วน

แต่มีทุกข์เป็นวิบาก แม้อย่างนี้ ดังนี้

เมื่อเธอพิจารณาโทษของวิตกเหล่านั้นอยู่ วิตกอันเป็นบาป

อกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง อันเธอย่อมละเสียได้ ย่อมถึงความตั้ง

อยู่ไม่ได้ เพราะละวิตกอันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้นได้ จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ เป็นธรรมเอก

ผุดขึ้น ตั่งมั่น ในภายในนั้นแล ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เหมือนหญิงสาวหรือชายหนุ่มที่ชอบแต่งตัว
รู้สึกอึดอัด ระอา เกลียดชังต่อซากงู ซากสุนัข หรือซากมนุษย์
ซึ่งผูกติดอยู่ที่คอ [ของตน]
แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้น หากเมื่อเธอมนสิการนิมิตอื่นจากนิมิตนั้น
อันประกอบด้วยกุศลอยู่
วิตกอันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง
ยังเกิดขึ้นเรื่อยๆ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นควรพิจารณาโทษของวิตกเหล่านั้นว่า
วิตกเหล่านี้ล้วนแต่เป็นอกุศล แม้
อย่างนี้ วิตกเหล่านี้ล้วนแต่เป็นโทษ แม้อย่างนี้
วิตกเหล่านี้ล้วนแต่มีทุกข์เป็นวิบาก แม้อย่างนี้
ดังนี้ เมื่อเธอพิจารณาโทษของวิตกเหล่านั้นอยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล
ประกอบด้วยฉันทะบ้าง
โทสะบ้าง โมหะบ้าง อันเธอย่อมละเสียได้ ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้
เพราะละวิตกอันเป็น
บาปอกุศลเหล่านั้นได้ จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั่งมั่น
ในภายใน
นั้นแล

[๒๕๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อภิกษุนั้นพิจารณาโทษของวิตกเหล่านั้นอยู่ วิตก
อันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง
ยังเกิดขึ้นเรื่อยๆ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุนั้นพึงถึงความไม่นึก ไม่ใส่ใจวิตกเหล่านั้น
เมื่อเธอถึงความไม่นึก ไม่ใส่ใจวิตก
เหล่านั้นอยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะ
อันเธอย่อมละเสีย
ได้ ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะละวิตกอันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้นได้
จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ
เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั่งมั่น ในภายในนั้นแล ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เหมือนบุรุษผู้มีจักษุ ไม่ต้องการ

จะเห็นรูปที่ผ่านมา เขาพึ่งหลับตาเสีย หรือเหลียวไปทางอื่นเสีย แม้ฉันใด
ภิกษุก็ฉันนั้น หาก

เมื่อเธอพิจารณาโทษของวิตกเหล่านั้นอยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล
ประกอบด้วยฉันตะบ้าง ฯลฯ

เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่นในภายในนั้นแล.

[๒๖๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า เมื่อภิกษุนั้นถึงความไม่นึก
ไม่ใส่ใจวิตกเหล่านั้น

อยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันตะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง ยังเกิด
ขึ้นเรื่อยๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุนั้นควรมนสิการสัจฐานแห่งวิตกสังขารของวิตกเหล่านั้น เมื่อ
เธอมนสิการสัจฐานแห่งวิตกสังขารของวิตกเหล่านั้นอยู่

วิตกอันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วย

ฉันตะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง อันเธอย่อมละเสียได้ ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้
เพราะละวิตก

อันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้นได้ จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ เป็นธรรมเอกผุดขึ้น
ตั้งมั่นในภายใน

นั้นแล ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหมือนบุรุษพึงเดินเร็ว เขาพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราจะเดินเร็วทำ

ไม่หนอ ถ้ากระไร เราพึงค่อยๆ เดิน เขาก็พึงค่อยๆ เดิน
เขาพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า เราค่อยๆ

เดินไปทำไม่หนอ ถ้ากระไร เราควรยืน เขาพึงยืน
เขาพึงมีความคิดอย่างนี้อีกว่า เราจะยืน

ทำไม่หนอ ถ้ากระไร เราควรนั่ง เขาพึงนั่ง เขาพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราจะนั่งทำไม่หนอ

ถ้ากระไร เราควรนอน เขาพึงลงนอน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุรุษคนนั้น
มาผ่อนทิ้งอิริยาบถ

หยาบๆ เสีย พึงสำเร็จอิริยาบถละเอียดๆ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุก็ฉันนั้น หากว่า

เมื่อเธอมนสิการสัจฐานแห่งวิตกสังขารของวิตกเหล่านั้นอยู่
วิตกอันเป็นบาปอกุศล ประกอบ

ด้วยฉันตะบ้าง ฯลฯ เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่นในภายในนั้นแล.

[๒๖๑] ดุรกริภษุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อภิกษุ นั้นมนสิการถึงสัณฐานแห่งวิตกสังขารของ
วิตกแม่เหล่านั้ นอยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง
โมหะบ้าง ยังเกิด
ขึ้นเรื่อย ๆ ภิกษุ นั้นพึงกั ดพันด้วยพัน ดุนเพดานด้วยลิ้น ชม ปีบคั้ น บั งคั บ
จิตด้วยจิต เมื่อเธอ
กั ดพันด้วยพัน ดุนเพดานด้วยลิ้น ชม ปีบคั้ น บั งคั บจิตด้วยจิตอยู่
วิตกอันเป็นบาปอกุศล
ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง อันเธอ ย่อมละเสียได้
ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้
เพราะละวิตกอันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้ น จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ
เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น
ในกายในนั้ นแล ดุรกริภษุทั้งหลาย
เหมือนบุรุษผู้มีกำลังมากจับบุรุษผู้มีกำลังน้อยกว่าไว้ได้แล้ว
ปีบ กด เคั นที่ศิระ สะ คอ หรื อกำ นคอไว้ให้แน่น แม้ ฉั นใด ภิกษุ ก็ฉั นนั้ น
หากเมื่อเธอ
มนสิการถึงสัณฐานแห่งวิตกสังขารของวิตกแม่เหล่านั้ นอยู่
วิตกอันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วย
ฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง ยังเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ภิกษุ นั้นพึงกั ดพันด้วยพัน
ดุนเพดานด้วย
ลิ้น ชม ปีบคั้ น บั งคั บจิตไว้ด้วยจิต เมื่อเธอกั ดพันด้วยพัน ดุนเพดานด้วยลิ้น
shm ปีบคั้ น
บั งคั บจิตอยู่ได้ วิตกอันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง
โมหะบ้าง อันเธอ
ย่อมละเสียได้ ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้
เพราะละวิตกอันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้ นได้ จิตย่อมตั้ง
อยู่ด้วยดี สงบ เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่นในกายในนั้ นแล.

ผู้ชำนาญในทางเดินแห่งวิตก

[๒๖๒] ดุรกริภษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุ อาศัยนิมิตใดแล้ว มนสิการนิมิตใดอยู่
วิตกอัน

เป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง ย่อมเกิดขึ้น
เมื่อเธอมนสิการ

นิมิตอื่นจากนิมิตนั้น อันประกอบด้วยกุศล วิตกอันเป็นบาปอกุศล
ประกอบด้วยฉันทะบ้าง

โทสะบ้าง โมหะบ้าง อันเธอย่อมละเสียได้ ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้
เพราะละวิตกอันเป็น

บาปอกุศลเหล่านั้นได้ จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ เป็นธรรมเอกผุดขึ้น
ตั้งมั่นในภายใน

นั้นแล เมื่อภิกษุนั้นพิจารณาโทษของวิตกเหล่านั้นอยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล
ประกอบ

ด้วย ฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง อันเธอย่อมละเสียได้ ย่อมถึงความตั้งอยู่
ไม่ได้ เพราะละวิตกอันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้นได้ จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ
เป็นธรรม

เอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ในภายในนั้นแล เมื่อภิกษุนั้นถึงความไม่นึก
ไม่ใส่ใจวิตกเหล่านั้นอยู่ วิตก

อันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง
อันเธอย่อมละเสียได้ ย่อม

ถึงความตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะละวิตกอันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้นได้
จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ เป็น

ธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ในภายในนั้นแล

เมื่อภิกษุนั้นมนสิการสังฐานแห่งวิตกสังขารของ

วิตกเหล่านั้นอยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล ประกอบด้วยฉันทะบ้าง โทสะบ้าง
โมหะบ้าง อัน

เธอย่อมละเสียได้ ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้

เพราะละวิตกอันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้นได้ จิตย่อม

ตั้งอยู่ด้วยดี สงบ เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ในภายในนั้นแล

เมื่อภิกษุนั้นกัณฑ์ด้วยพิน

ดุนเพดานด้วยลิ้น ชม ปีบคั้น บังคับจิตด้วยจิตอยู่ วิตกอันเป็นบาปอกุศล
ประกอบด้วยฉันทะบ้าง

โทสะบ้าง โมหะบ้าง อันเธอย่อมละเสียได้ ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้
เพราะละวิตกอันเป็น

บาปอกุศลเหล่านั้นได้ จิตย่อมตั้งอยู่ด้วยดี สงบ เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น
ในภายในนั้นแล

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้เรากล่าวว่า เป็นผู้ชำนาญในทางเดินของวิตก
เธอจักจำนง วิตกใด

ก็จักตรีกวิตกนั้นได้ จักไม่จำนงวิตกใด ก็จักไม่ตรีกวิตกนั้นได้
ตัดต้นหาได้แล้ว คสึคฺคฺลย

สังโยชนได้แล้ว ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้แล้ว เพราะละมานะได้โดยชอบ
[ได้มารู้อย่างซึ่งธรรมของ

ท่านที่เป็นพระอรหันต์โดยชอบ]

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชมยินดีภาสิตของ
ผู้มีพระภาค แล้วแล.

จบ. วิตกกัสณฐานสูตร ที่ ๑๐

จบ สีนหาทรรค ที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. จุฬสีนหาสูตร ๒. มหาสีนหาสูตร ๓. มหาทุกขัคขันธสูตร ๔.

จุฬทุกขัค-

*ขันธสูตร ๕. อนุมานสูตร ๖. เจโตขีลสูตร ๗. วณปัตถสูตร ๘.

มรฺปิณฺทิกสูตร ๙. เทวธาวิตกกสูตร

๑๐. วิตกกัสณฐานสูตร.

โอปัมมวรรค

๑. กกจุปมสูตร

ว่าด้วยอุปมาด้วยเลื่อย

พระโมลียผัดคุนะคลุกคลีกับภิกษุณี

[๒๖๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถปิณฑิก

เศรชฐี เขตพระนครสาวัตถี โดยสมัยนั้น

ท่านพระโมลียผัดคุนะอยู่คลุกคลีกับภิกษุณีทั้งหลาย

เป็นเวลา ท่านพระโมลียผัดคุณะอยู่คลุกคลีกับภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้
ถ้าภิกษุรูปใดติเตียนภิกษุณี

เหล่านั้นต่อหน้า ท่านพระโมลียผัดคุณะท่านก็โกรธ ชัดใจภิกษุรูปนั้น
ถึงกระทำให้เป็นอธิกรณ์

ก็มี อนึ่ง ถ้าภิกษุรูปใดติเตียนท่านพระโมลียผัดคุณะต่อหน้าภิกษุณีเหล่านั้น
พวกภิกษุณีก็พากัน

โกรธ ชัดใจภิกษุรูปนั้น ถึงกระทำให้เป็นอธิกรณ์ก็มี
ท่านพระโมลียผัดคุณะอยู่คลุกคลีกับภิกษุณี

ทั้งหลายอย่างนี้ ครั้งนั้น
ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว
นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระ-

*โมลียผัดคุณะอยู่คลุกคลีกับพวกภิกษุณีเป็นเวลา ท่านพระโมลียผัดคุณะ
อยู่คลุกคลีกับพวกภิกษุณี

เช่นนี้ ถ้าภิกษุรูปใดติเตียนพวกภิกษุณีเหล่านั้นต่อหน้าท่านพระโมลียผัดคุณะ
ท่านก็โกรธ ชัดใจ

ภิกษุรูปนั้น ถึงกระทำให้เป็นอธิกรณ์ก็มี อนึ่ง
ถ้าภิกษุรูปใดติเตียนท่านพระโมลียผัดคุณะต่อหน้า

พวกภิกษุณีเหล่านั้น พวกภิกษุณีเหล่านั้นก็โกรธ ชัดใจภิกษุรูปนั้น
ถึงกระทำให้เป็นอธิกรณ์ก็มี

ท่านพระโมลียผัดคุณะ อยู่คลุกคลีกับพวกภิกษุณีเช่นนี้.

[๒๖๔] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุรูปใดรูปหนึ่งมา ตรัสว่า
ดูกรภิกษุ

เธอจงมา เธอจงบอกโมลียผัดคุณะภิกษุ ตามคำของเราว่า
ดูกรท่านโมลียผัดคุณะ พระศาสดาให้

หาท่าน ภิกษุรูปนั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว
เข้าไปหาท่านพระโมลียผัดคุณะถึงที่อยู่

ครั้นแล้วได้กล่าวคำนี้กะท่านพระโมลียผัดคุณะว่า ดูกรท่านโมลียผัดคุณะ
พระศาสดารับสั่งให้หาท่าน

ท่านพระโมลียผัดคุณะ รับคำภิกษุรูปนั้นแล้ว
ก็เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม

พระผู้มีพระภาคแล้ว นัง ฌ ที่ควรข้างหนึ่ง
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระโมลียผัคคุณะดังนี้
ว่า ดูกรผัคคุณะ ได้ทราบว่ เธออยู่คลุกคลีกับพวกภิกษุณีจนเกินเวลา
ดูกรผัคคุณะ เธออยู่คลุกคลี
กับพวกภิกษุณีเช่นนั้น ถ้าภิกษุรูปใดติเตียนพวกภิกษุณีเหล่านั้นต่อหน้าเธอ
เธอก็โกรธ ชัดใจภิกษุ
รูปนั้น ถึงกระทำให้เป็นอธิกรณ์ก็มี อนึ่ง
ถ้าภิกษุรูปใดติเตียนเธอต่อหน้าภิกษุณีทั้งหลาย เธอ
เหล่านั้นก็โกรธ ชัดใจภิกษุรูปนั้น ถึงกระทำให้เป็นอธิกรณ์ก็มี ดูกรผัคคุณะ
เธออยู่คลุกคลีกับ
ภิกษุณีทั้งหลายเช่นนี้จริงหรือ? พระโมลียผัคคุณะทูลรับว่า
จริงพระพุทธเจ้าข้า จึงตรัสถาม
ต่อไปว่า ดูกรผัคคุณะ
เธอเป็นกุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา มิใช่หรือ?
โม. อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.
พ. ดูกรผัคคุณะ การที่เธออยู่คลุกคลีกับพวกภิกษุณีจนเกินเวลานี้
ไม่สมควรแก่เธอผู้-
*เป็นกุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธาเลย ดูกรผัคคุณะ
เพราะฉะนั้น ถ้าแม้ภิกษุ
รูปใดติเตียนภิกษุณีเหล่านั้นต่อหน้าเธอ แม้ในข้อนั้น เธอพึงละความพอใจ
และวิตกอันอาศัย
เรือนเสีย แม้ในข้อนั้น เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า จิตของเราจักไม่แปรปรวน
และเราจักไม่เปล่ง
วาจาที่ลามก จักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่ แลจักเป็นผู้มีเมตตาจิต
ไม่มีโทสะภายใน
ดูกรผัคคุณะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ดูกรผัคคุณะ เพราะฉะนั้น ถ้าใครๆ
ประหารภิกษุณีเหล่านั้น
ด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนดิน ด้วยท่อนไม้ ด้วยศาสตราต่อหน้าเธอ แม้ในข้อนั้น
เธอพึงละความพอใจ
และวิตกอันอาศัยเรือนเสีย แม้ในข้อนั้น เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า
จิตของเราจักไม่แปรปรวน และ

เราจักไม่เปล่งวาจาที่ลามก จักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่
แลจักเป็นผู้มีเมตตาจิต ไม่มี

โทสะภายใน ดุกรผัดคุณะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ดุกรผัดคุณะ เพราะฉะนั้น
ถ้าใครๆ

ติเตียนตัวเธอเอง ต่อหน้าเธอ แม้ในข้อนั้น เธอพึงละความพอใจ
และวิตกอันอาศัยเรือนเสีย

ดุกรผัดคุณะ แม้ในข้อนั้น เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า จิตของเราจักไม่แปรปรวน
และเราจักไม่

เปล่งวาจาที่ลามก จักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่
แลจักเป็นผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะ

ภายใน ดุกรผัดคุณะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ดุกรผัดคุณะ เพราะฉะนั้น
ถ้าใครๆ ประหาร

เธอด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนหิน ด้วยท่อนไม้ ด้วยศาสตรา ดุกรผัดคุณะ
แม้ในข้อนั้น เธอพึงละ

ความพอใจ และวิตกอันอาศัยเรือนเสีย แม้ในข้อนั้น เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า
จิตของเราจักไม่

แปรปรวน และเราจักไม่เปล่งวาจาที่ลามก

จักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์แลจักเป็นผู้มี-

*เมตตาจิต ไม่มีโทสะภายใน ดุกรผัดคุณะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้ดังนี้แล.

ทรงแนะนำให้ฉันอาหารที่อาสนะแห่งเดียว

[๒๖๕] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัส เรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

สมัยหนึ่ง พวกภิกษุได้ทำจิตของเราให้ยินดีเป็นอันมาก

เราขอเตือนภิกษุทั้งหลายไว้ในที่นี้ว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราฉันอาหารที่อาสนะแห่งเดียว

เมื่อเราฉันอาหารที่อาสนะแห่งเดียวอยู่แล

รู้สึกว่ามีอาพาธน้อย มีความลำบากกายน้อย มีความเบากาย มีกำลัง

และอยู่อย่างผาสุก ดูกร-

*ภิกษุทั้งหลาย ถึงพวกเธอก็จงฉันอาหารที่อาสนะแห่งเดียวเถิด

แม้พวกเธอฉันอาหารที่

อาสนะแห่งเดียวกัน ก็จะมีอพาธน้อย มีความลำบากกายน้อย
มีความเบากายมีกำลัง

และอยู่อย่างผาสุก ดุกรภิกษุทั้งหลาย เราจะไม่ต้องพร่ำสอนภิกษุเหล่านั้นอีก
การทำสติให้เกิด

ได้เป็นกรณียะในภิกษุเหล่านั้นแล้ว ดุกรภิกษุทั้งหลาย
เปรียบเหมือนรถที่เทียมด้วยม้าอาชาไนย

ซึ่งเป็นม้าที่ได้รับการฝึกมาดีแล้ว เดินไปตามหนทางใหญ่ ๔ แพร่ง
ในที่มีพื้นราบเรียบ โดยไม่

ต้องใช้แส้วแต่นายสารถิผู้ฝึกหัดที่ฉลาดขึ้นรถ
แล้วจับสายบังเหียนด้วยมือซ้าย จับแส้วด้วยมือ

ขวาแล้ว ก็เตือนให้ม้าวิ่งตรงไป หรือเลี้ยวกลับไป
ตามถนนตามความปรารถนาได้ ฉันท

ดุกรภิกษุทั้งหลาย เราจะไม่ต้องพร่ำสอนภิกษุทั้งหลายเนื่องๆ
ฉันทนั้นเหมือนกัน การทำสติให้

เกิดได้เป็นกรณียะในภิกษุเหล่านั้นแล้ว ดุกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น
แม้พวกเธอก็จงละอกุศล

ธรรมเสีย จงทำความพากเพียรแต่ในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อเป็นเช่นนั้น
แม้พวกเธอก็จักถึงความ

เจริญ งอกงาม ไพบูลย์ในพระธรรมวินัยนี้ ดุกรภิกษุทั้งหลาย
เปรียบเหมือนป่าไม้รังใหญ่ ใกล้เคียง

บ้านหรือนิคม และป่านั้นดาดไปด้วยต้นละหุ่ง ชายคนหนึ่ง
เล็งเห็นประโยชน์และคุณภาพของ

ต้นรังกนั้น ใครจะทำให้ต้นรังกนั้นให้ปลอดภัย เขาจึงตัดต้นรังกเล็กๆ
ที่คดและถ่างต้นละหุ่ง

อันคอยแย่งโอชาของต้นรังกนั้นออก นำไปทิ้งในภายนอกเสียสิ้น
ทำภายในป่าให้สะอาดเรียบร้อย

แล้ว คอยรักษาต้นรังกเล็กๆ ต้นตรงที่ขึ้นแรงดี โดยถูกต้องวิธีการ
ดุกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยการ

กระทำการดังกล่าวมานี้แหละ กาลต่อมา ป่าไม้รังกนั้นก็ถึงความเจริญ งอกงาม
ไพบูลย์ขึ้นโดยลำดับ

ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้พวกเธอก็จะละอกุศลธรรมเสีย
จงทำความพากเพียรอยู่แต่ในกุศล
ธรรมทั้งหลาย ฉันนั้นเกิด เพราะเมื่อเป็นเช่นนี้ แม้พวกเธอ ก็จะถึงความเจริญ
งอกงาม

ไพบุลย์ ในพระธรรมวินัยนี้ถ่ายเดียว.

แม่เรือนชื่อว่าเวเทหิกา

[๒๖๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว

ที่พระนครสาวัตถีนี้แหละมีแม่เรือนคน

หนึ่งชื่อว่าเวเทหิกา ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เกียรติศัพทอรรถของแม่เรือนชื่อว่าเวเทหิกาขจรไปแล้ว

อย่างนี้ว่า แม่เรือนชื่อว่าเวเทหิกา เป็นคนสงบเสงี่ยมอ่อนโยน เรียบร้อย
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ก็แม่เรือนเวเทหิกา มีทาสีชื่อกาลีเป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้าน จัดการงานดี
ต่อมา นางกาลีได้

คิดอย่างนี้ว่า เกียรติศัพทอรรถของนายหญิงของเราขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า
แม่เรือนชื่อว่าเวเทหิกา

เป็นคนสงบเสงี่ยม อ่อนโยน เรียบร้อย ดังนี้

นายหญิงของเราไม่ทำความโกรธที่มีอยู่ภายในให้

ปรากฏ หรือไม่มีความโกรธอยู่เลย

หรือว่านายหญิงของเราไม่ทำความโกรธที่มีอยู่ภายในให้

ปรากฏ ก็เพราะเราจัดการงานทั้งหลายเรียบร้อยดี ไม่ใช่ไม่มีความโกรธ
อย่างกระนั้นเลย จำเราจะ

ต้องทดลองนายหญิงดู วันรุ่งขึ้นนางกาลีทาสี ก็แสวงลุกขึ้นสาย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฝ่ายแม่-

*เรือนเวเทหิกา ก็ได้ตวาดนางกาลีทาสีขึ้นว่า เฮ้ย อีคนใช้กาลี

นางกาลีจึงขานรับว่า อะไรเจ้าขา.

เว. เฮ้ย เองเป็นอะไรจึงลุกจนสาย.

กา. ไม่เป็นอะไรดอก เจ้าคะ.

นางจึงกล่าวอีกว่า อีคนชั่วร้าย ก็เมื่อไม่เป็นอะไร ทำไมเองจึงลุกขึ้น
จนสาย ดังนี้แล้ว

โกรธ ชัดใจ ทำหน้าบึ้ง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ที่นั่นนางกาลิธาสิจึงคิดว่า
นายหญิงของเราไม่ทำความโกรธที่มีอยู่
ในภายในให้ปรากฏเท่านั้น ไม่ใช่ไม่มีความโกรธ
ที่ไม่ทำความโกรธที่มีอยู่ในภายในให้ปรากฏ
ก็เพราะเราจัดการงานทั้งหลายเรียบร้อยดี ไม่ใช่ไม่มีความโกรธ
อย่างกระนั้นเลย เราจะต้องทดลอง
นายหญิงให้ยิ่งขึ้นไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถัดจากวันนั้นมา นางกาลิธาสิ
จึงลุกขึ้นสายกว่านั้นอีก

ครั้งนั้น แม่เรือนเวเทหิกาภิตวาดนางกาลิธาสิอีกว่า เฮ้ย อีกคนใช้กาลิ.

กา. อะไรเล่า เจ้าข้า.

เว. อีกคนใช้ เองเป็นอะไรจึงนอนตื่นสาย.

กา. ไม่เป็นอะไรดอก เจ้าคะ.

นางจึงกล่าวอีกว่า เฮ้ย อีกคนชั่วร้าย ก็เมื่อไม่เป็นอะไร
ทำไมเองจึงนอนตื่นสายเล่า.

ดังนี้แล้ว โกรธ ขัดใจ แผลดเสียงด่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ที่นั่น นางกาลิ

ธาสิจึงคิดดังนี้ว่า นายหญิงของเรา
ไม่ทำความโกรธที่มีอยู่ในภายในให้ปรากฏเท่านั้น ไม่ใช่ไม่มี
ความโกรธ ที่ไม่ทำความโกรธที่มีอยู่ในภายในให้ปรากฏ
ก็เพราะเราจัดการงานทั้งหลายให้เรียบร้อย

ดี ไม่ใช่ไม่มีความโกรธ อย่างกระนั้นเลย เราจะต้องทดลองให้ยิ่งขึ้นไปกว่านี้
ดังนี้ ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย แต่นั้นมา นางกาลิธาสิก็ลุกขึ้นสายกว่าทุกวัน ครั้งนั้น
แม่เรือนเวเทหิกาผู้นำ ก็ร้อง

ด่าตวาดนางกาลิธาสิอีกว่า อีกกาสิตัวร้าย.

กา. อะไรเล่า เจ้าข้า.

เว. อีกคนใช้ เองเป็นอะไร จึงตื่นสายนักเล่า.

กา. ไม่เป็นอะไรดอก เจ้าคะ.

นางจึงกล่าวอีกว่า เฮ้ย อีชาติชั่ว ก็ไม่เป็นอะไร
ทำไมจึงนอนตื่นสายนักเล่า ดังนี้แล้ว

โกธจัด จิงคว่ำลิมประตุ ปาศีระ ปากก็ว่า กูจะทำลายหัวมึง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย คราวนั้น

นางกาฬาสีมิศีระแตก โลหิตไหลโซม จึงเหียวโพนทะนา
ให้บ้านใกล้เคียงทราบ ว่า คุณแม่

คุณพ่อทั้งหลาย เชิญดูการกระทำของคนสงบเสงี่ยม อ่อนโยน
เรียบร้อยเอาเถิด ทำไมจึงทำแก่

หาสีคนเดียวอย่างนี้เล่า เพราะโกธเคืองว่า นอนตื่นสาย
จิงคว่ำลิมประตุปาเอาศีระ ปากก็ว่า

กูจะทำลายหัวมึง ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย แต่นั้นมา
เกียรติศัพท์อันชั่วของแม่เรือนเวเทหิกา

ก็ขจรไปอย่างนี้ว่า แม่เรือนเวเทหิกา เป็นคนดุร้าย ไม่อ่อนโยน
ไม่สงบเสงี่ยมเรียบร้อย

แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ ก็ฉันนั้น
เป็นคนสงบเสงี่ยมจัด

เป็นคนอ่อนโยนจัด เป็นคนเรียบร้อยจัด

ได้ก็เพียงชั่วเวลาที่ยังไม่ได้กระทบด้วยคำอันไม่

เป็นที่พอใจเท่านั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อใด

เธอกระทบถ้อยคำอันไม่เป็นที่พอใจเข้า ก็ยังเป็น

คนสงบเสงี่ยม อ่อนโยนเรียบร้อยอยู่ได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อนั้นแหละ
ควรถือว่าเธอเป็น-

*คนสงบเสงี่ยม เป็นคนอ่อนโยน เป็นคนเรียบร้อยจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราไม่เรียกภิกษุรูปที่

เป็นคนว่าง่าย ถึงความเป็นคนว่าง่าย เพราะเหตุได้ฉ้อร บิณฑบาต
เสนาสนะแลคิลานปัจฉย

ภะสัชชบริขารว่า เป็นคนว่าง่ายเลย ชื่อนั้นเพราะเหตุไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เพราะภิกษุรูปนั้น

เมื่อไม่ได้ฉ้อร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉยภะสัชชบริขารนั้น
ก็จะเป็นคนว่าง่าย

จะไม่ถึงความเป็นคนว่าง่ายได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุรูปใดแล
มาสู่การะเคารพ นอบ-

*น้อมพระธรรมอยู่ เป็นคนว่าง่าย ถึงความเป็นคนว่าง่าย
เราเรียกภิกษุรูปนั้นว่า เป็นคนว่าง่าย
ดังนี้ เพราะฉะนั้นแหละ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า
เราจักเป็นผู้สักระ เคารพ
นอบน้อมพระธรรม จักเป็นผู้ว่าง่าย จักถึงความเป็นคนว่าง่ายดังนี้.
ถ้อยคำที่คนอื่นจะพึงกล่าว ๕ ประการ

[๒๖๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ทางแห่งถ้อยคำที่บุคคลอื่นจะพึงกล่าวกะท่านมีอยู่ ๕ ประการ

คือ กล่าวโดยกาลอันสมควรหรือไม่สมควร ๑ กล่าวด้วยเรื่องจริงหรือไม่จริง ๑
กล่าวด้วยคำอ่อน

หวานหรือคำหยาบคาย ๑

กล่าวด้วยคำประกอบด้วยประโยชน์หรือไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๑ มี

จิตเมตตาหรือมีโทสะในภายในกล่าว ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เมื่อบุคคลอื่นจะกล่าวโดยกาลอันสมควร

หรือไม่สมควรก็ตาม จะกล่าวด้วยเรื่องจริงหรือไม่จริงก็ตาม

จะกล่าวถ้อยคำอ่อนหวานหรือหยาบ-

*คายก็ตาม จะกล่าวถ้อยคำประกอบด้วยประโยชน์

หรือไม่ประกอบด้วยประโยชน์ก็ตาม จะมีจิต

เมตตาหรือมีโทสะในภายในกล่าวก็ตาม ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ในข้อนั้น
พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้

ว่า จิตของเราจักไม่แปรปรวน เราจักไม่เปล่งวาจาลามก

เราจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งอันเป็นประโยชน์

เราจักมีจิตเมตตา ไม่มีโทสะในภายใน เราจักแผ่เมตตาจิตไปถึงบุคคลนั้น
และเราแผ่เมตตาจิต

อันไพบุลย์ ใหญ่ยิ่ง หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปตลอดโลก
ทุกทิศทุกทาง

ซึ่งเป็นอารมณ์ของจิตนั้น ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เธอทั้งหลายพึงศึกษาด้วยอาการดังที่กล่าวมา

นี้แล.

[๒๖๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษ ถือเอาจอบและตะกร้ามาแล้ว
กล่าว

อย่างนี้ว่า เราจักกระทำแผ่นดินอันใหญ่นี้ไม่ให้แผ่นดิน ดังนี้
เขาขุดลงตรงที่นั่นๆ โขยขึ้นดิน

ทั้งในที่นั่นๆ บ้วนน้ำลายลงในที่นั่นๆ ถ่ายปัสสาวะรดในที่นั่นๆ

แล้วสำหรับว่าเองอย่าเป็น

แผ่นดินๆ ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
บุรุษนั้นจักทำแผ่นดิน

อันใหญ่นี้ไม่ให้แผ่นดินได้หรือไม่? ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ไม่ได้
พระเจ้าข้า ข้อนั้น

เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่าแผ่นดินอันใหญ่นี้ ลึกหาประมาณมิได้
เขาจะทำแผ่นดินอันใหญ่นี้

ไม่ให้แผ่นดินไม่ได้ง่ายเลย

ก็แลบุรุษนั้นจะต้องเหน็ดเหนื่อยลำบากเสียเปล่าเป็นแน่แท้ ดังนี้

แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ทางแห่งถ้อยคำที่บุคคลอื่นจะพึงกล่าวกะท่านมีอยู่ ๕ ประการ คือ

กล่าวโดยกาลอันสมควรหรือไม่สมควร ๑ กล่าวด้วยเรื่องจริงหรือไม่จริง ๑
กล่าวด้วยคำอ่อนหวาน

หรือคำหยาบคาย ๑ กล่าวด้วยคำประกอบด้วยประโยชน์

หรือไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๑ มีจิต-

*เมตตาหรือมีโทสะในภายในกล่าว ๑ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เมื่อบุคคลอื่นจะกล่าว

โดยกาลอันสมควรหรือไม่ควรก็ตาม จะกล่าวด้วยเรื่องจริงหรือไม่จริงก็ตาม
จะกล่าวด้วยถ้อยคำ

อ่อนหวานหรือหยาบคายก็ตาม จะกล่าวถ้อยคำประกอบด้วยประโยชน์
หรือไม่ประกอบด้วย

ประโยชน์ก็ตาม จะมีจิตเมตตาหรือมีโทสะในภายในกล่าวก็ตาม
ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ในข้อนั้น

พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า

จิตของเราจักไม่แปรปรวนเรจักไม่เปล่งวาจาที่ลามก เรจักอนุเคราะห์

ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์ เรจักมีจิตเมตตา ไม่มีโทสะภายใน

เรจักแผ่เมตตาจิตไปถึงบุคคลนั้น

และเรารู้จักแผนที่จิตอันเสมอด้วยแผ่นดิน ไพบูลย์ ใหญ่ยิ่ง
หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มี
พยาบาท ไปตลอดโลก ทุกทิศทุกทาง ซึ่งเป็นอารมณ์ของจิตนั้น ดังนี้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายพึงศึกษาด้วยอาการดังที่กล่าวมานี้แล.

เปรียบเหมือนบุรุษเขียนรูปในอากาศ

[๒๖๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษ ถือเอาครั่งก็ตาม
สีเหลืองสีเขียว หรือ

สีเหลืองแก่ก็ตามมาแล้ว กล่าวอย่างนี้ว่า เรารู้จักเขียนรูปต่างๆ ในอากาศนี้
กระทำให้เป็นรูป

เด่นชัด ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
บุรุษนั้นจะเขียนรูปต่างๆ

ในอากาศนี้ กระทำให้เป็นรูปเด่นชัดได้หรือไม่? ไม่ได้พระเจ้าข้า
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร?

เพราะธรรมชาติอากาศนี้ ย่อมเป็นของไม่มีรูปร่าง ซ้ำให้เห็นไม่ได้
เขาจะเขียนรูปในอากาศนั้น

ทำให้เป็นรูปเด่นชัดไม่ได้ง่ายเลย

ก็แหละบุรุษนั้นจะต้องเหน็ดเหนื่อยลำบากเสียเปล่าเป็นแน่แท้

ดังนี้ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ทางแห่งถ้อยคำที่บุคคลอื่นจะฟังกล่าวกะทาน มีอยู่ ๕ ประการ

คือ กล่าวโดยกาลอันสมควรหรือไม่สมควร ๑ กล่าวด้วยเรื่องจริงหรือไม่จริง ๑
กล่าวด้วยคำอ่อน-

*หวานหรือคำหยาบคาย ๑ กล่าวด้วยคำประกอบด้วยประโยชน์
หรือไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๑

มีจิตเมตตาหรือมีโทสะในกายในกล่าว ๑ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลอื่นจะ

กล่าวโดยกาลอันสมควรหรือไม่สมควรก็ตาม

จะกล่าวด้วยเรื่องจริงหรือไม่จริงก็ตาม จะกล่าวถ้อยคำ

อ่อนหวานหรือหยาบคายก็ตาม จะกล่าวถ้อยคำประกอบด้วยประโยชน์
หรือไม่ประกอบด้วยประ-

*โยชนีกีตาม จะมีจิตเมตตาหรือมีโหสะในภายในกล่าวก็ตาม
ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ในข้อนั้น
พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า จิตของเราจักไม่แปรปรวน
เรจักไม่เปล่งวาจาลามก เรจักอนุเคราะห์
ด้วยสิ่งอันเป็นประโยชน์ เรจักมีจิตเมตตา ไม่มีโหสะในภายใน
เรจักแผ่เมตตาจิตไปถึงบุคคล
นั้น และเราจะแผ่เมตตาจิตอันไพบูรณ์ ใหญ่ยิ่ง หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร
ไม่มีพยาบาท ไป

ตลอดโลก ทุกทิศทุกทาง ซึ่งเป็นอารมณ์ของจิตนั้น ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายพึงศึกษา
ด้วยอาการดังกล่าวมานี้แล.

เปรียบเหมือนบุรุษเผาแม่น้ำคงคา

[๒๗๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษ
ถือเอาคบหญ้าที่จุดไฟมาแล้ว กล่าวอย่าง
นี้ว่า เรจักทำแม่น้ำคงคาให้ร้อนจัด ให้เดือดเป็นคว้นพลุ่ง
ด้วยคบหญ้าที่จุดไฟแล้วนี้ ดังนี้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
บุรุษนั้นจักทำแม่น้ำคงคาให้ร้อนจัด
ให้เดือดเป็นคว้นพลุ่ง ด้วยคบหญ้าที่จุดไฟแล้วได้หรือไม่? ไม่ได้พระเจ้าข้า
ข้อนั้นเพราะ

เหตุไร? เพราะแม่น้ำคงคาเป็นแม่น้ำที่ลึก สุดที่จะประมาณ
เขาจะทำแม่น้ำคงคานั้นให้ร้อนจัด
ให้เดือดเป็นคว้นพลุ่ง ด้วยคบหญ้าที่จุดไฟแล้วไม่ได้ง่ายเลย
ก็แลบุรุษนั้นจะต้องเหน็ดเหนื่อย

ลำบากเสียเปล่าเป็นแน่แท้ ดังนี้ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ทางแห่งถ้อยคำที่บุคคลอื่นจะ

ฟังกล่าวกะทานมีอยู่ ๕ ประการ คือ กล่าวโดยกาลอันสมควรหรือไม่สมควร ๑
กล่าวด้วยเรื่องจริง

หรือไม่จริง ๑ กล่าวด้วยคำอ่อนหวานหรือหยาบคาย ๑
กล่าวด้วยคำประกอบด้วยประโยชน์หรือไม่

ประกอบด้วยประโยชน์ ๑ มีจิตเมตตาหรือมีโหสะในภายในกล่าว ๑
ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เมื่อบุคคลอื่นจะกล่าวโดยกาลอันสมควรหรือไม่สมควรก็ตาม
เขาจะกล่าวด้วยเรื่องจริง
หรือไม่ก็ตาม จะกล่าวถ้อยคำอ่อนหวานหรือหยาบคายก็ตาม
จะกล่าวถ้อยคำประกอบด้วยประโยชน์
หรือไม่ประกอบด้วยประโยชน์ก็ตาม
จะมีจิตเมตตาหรือมีโหสะในภายในกล่าวก็ตาม ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย แม้ในข้อนั้น พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า จิตของเราจักไม่แปรปรวน
เราจักไม่เปล่ง
วาจาที่ลามก เราจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์ เราจักมีเมตตาจิต
ไม่มีโหสะในภายใน เรา
จักแผ่เมตตาจิตไปถึงบุคคลนั้น
และเราจักแผ่เมตตาจิตอันเสมอด้วยแม่น้ำคงคา ไพบูลย์ ใหญ่ยิ่ง
หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปตลอดโลกทุกทิศทุกทาง
ซึ่งเป็นอารมณ์ของจิตนั้น
ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย พึงศึกษาด้วยอาการดังที่กล่าวมานี้แล.
เปรียบเหมือนกระสอบหนังแมว

[๒๗๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เปรียบเหมือนกระสอบหนังแมวที่นายช่างหนังฟอกดีเรียบ-
*รื้อแล้ว อ่อนนุ่มดังปุยนุ่นและสำลี เป็นกระสอบที่ดีได้ไม่ดังก้อง
ถ้ามีบุรุษถือเอาไม้หรือกระบือ
มา พุดขึ้นอย่างนี้ว่า เราจักทำกระสอบหนังแมว ที่เขาฟอกไว้ดีเรียบรื้อแล้ว
อ่อนนุ่มดังปุยนุ่น
และสำลี ที่ดีได้ไม่ดังก้องนี้ ให้เป็นของมีเสียงดังก้อง ด้วยไม้หรือกระบือ ดังนี้
ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย พวกเธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
บุรุษนั้นจะทำกระสอบหนังแมวที่เขาฟอกไว้ดี
เรียบรื้อแล้ว อ่อนนุ่มดังปุยนุ่นและสำลี ที่ดีได้ไม่ดังก้องนี้
ให้กลับมีเสียงดังก้องขึ้นด้วยไม้หรือ

กระเบื้องได้หรือไม่? ไม่ได้พระเจ้าข้า ชื่อนั้นเพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า
กระสอบหนังแมวนั้น

เขาฟอกดีเรียบร้อยแล้ว อ่อนนุ่มดังปุยนุ่นและสำลี ซึ่งเป็นของที่ดีได้ไม่ดั่งก้อง
เขาจะทำกระสอบ

หนังแมวนั้น

ให้กลับเป็นของมีเสียงดังก้องขึ้นด้วยไม้หรือกระเบื้องไม่ได้ง่ายเลย บุรุษคนนั้น
จะต้องเหน็ดเหนื่อยลำบากเสียเปล่าเป็นแน่แท้ ดังนี้ แม้นั้นใด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทางแห่ง

ถ้อยคำที่บุคคลอื่นจะพึงกล่าวกะทานมีอยู่ ๕ ประการคือ

กล่าวโดยกาลอันสมควรหรือไม่สมควร ๑

กล่าวด้วยเรื่องจริงหรือไม่จริง ๑ กล่าวด้วยคำอ่อนหวานหรือหยาบคาย ๑

กล่าวด้วยคำมีประโยชน์

หรือไร้ประโยชน์ ๑ มีจิตเมตตาหรือมีโทสะในภายในกล่าว ๑

ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เมื่อคนอื่นจะกล่าวโดยกาลอันสมควรหรือไม่สมควรก็ตาม

จะกล่าวด้วยเรื่องจริงหรือไม่จริงก็ตาม

จะกล่าวด้วยถ้อยคำอ่อนหวานหรือหยาบคายก็ตาม

จะกล่าวด้วยถ้อยคำมีประโยชน์ หรือไร้-

*ประโยชน์ก็ตาม จะมีจิตเมตตาหรือมีโทสะในภายในกล่าวก็ตาม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ในข้อนั้น

พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า จิตของเราจักไม่แปรปรวน

เราจักไม่เปล่งวาจาที่ลามก เราจักอนุเคราะห์

ผู้อื่นด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์ เราจักมีเมตตาจิต ไม่มีโทสะภายใน

เราจักแผ่เมตตาจิตไปถึงบุคคล

นั้น และเราจักแผ่เมตตาจิตอันเสมอด้วยกระสอบหนังแมว ไพบุลย์ ใหญ่ยิ่ง
หาประมาณมิได้

ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปตลอดโลก ทุกทิศทุกทาง

ซึ่งเป็นอารมณ์ของจิตนั้นดังนี้ ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาด้วยอาการดังที่กล่าวมานี้แล.

พระโอวาทแสดงการเปรียบด้วยเสื่อ

[๒๗๒] ดุกรภิกษุทั้งหลาย หากจะมีพวกโจรผู้มีความประพฤติดำช้า
เอาเลื่อยที่มีที่จับ
ทั้งสองข้าง เลื่อยอวัยวะใหญ่่น้อยของพวกเธอ
แม้ในเหตุนั้นภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดมีใจคิดร้าย
ต่อโจรเหล่านั้น ภิกษุหรือภิกษุณีรูปนั้น
ไม่เชื่อว่าเป็นผู้ทำตามคำสั่งสอนของเรา เพราะเหตุที่อด-
กลั้นไม่ได้นั้น ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม้ในข้อนั้น เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า
จิตของเราจักไม่
แปรปรวน เราจักไม่เปล่งวาจาที่ลามก
เราจักอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์ เราจักมีเมตตา
จิตไม่มีโทสะในภายใน เราจักแผ่เมตตาจิตไปถึงบุคคลนั้น
และเราจักแผ่เมตตาอันไพบุลย์
ใหญ่ยิ่ง หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปตลอดโลกทุกทิศทุกทาง
ซึ่งเป็นอารมณ์
ของจิตนั้น ดังนี้ ดุกรภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอพึงศึกษาด้วยอาการดังที่กล่าวมานี้แล.

[๒๗๓] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็พวกเธอควรใส่ใจถึงโอวาท
แสดงการเปรียบด้วยเลื่อยนี้
เนื่องนิตย์เกิด ดุกรภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอจะไม่มองเห็นทางแห่งถ้อยคำที่มีโทษน้อย หรือโทษมาก
ที่พวกเธอจะอดกลั้นไม่ได้ หรือยังจะมีอยู่บ้าง ไม่มีพระเจ้าข้า
เพราะเหตุนั้นแหละ ดุกรภิกษุ
ทั้งหลาย พวกเธอจงใส่ใจถึงโอวาทแสดงการเปรียบด้วยเลื่อยนี้เนื่องนิตย์เกิด
ข้อนั้นจักเป็น

ประโยชน์และความสุขแก่พวกเธอสิ้นกาลนาน ดังนี้แล.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชมยินดีภาษิตของ
พระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ กกจูฬมสูตร ที่ ๑

๒. อลคัณฑุปมสูตร

ว่าด้วยข้ออุปมาด้วยอสรพิษ

[๒๗๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอารามของท่าน
อนาถปิณฑิก-

*เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี. ก็โดยสมัยนั้นแล ทิณฺณิอันลามกเห็นปานนี้
บังเกิดขึ้นแก่

อริณฺณิกิษุ ผู้เป็นเหล้ากอของคนฆ่าแร้งว่า
ข้าพเจ้ารู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วโดย
ประการที่ธรรมทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า
เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย ธรรมเหล่านั้น
ไม่สามารถทำอันตรายแก่ผู้ชองเสพได้จริง. ภิกษุมากหลายได้ฟังแล้วว่า
ได้ยินว่า ทิณฺณิอันลามก

เห็นปานนี้ บังเกิดแก่อริณฺณิกิษุผู้เป็นเหล้ากอของคนฆ่าแร้งว่า
ข้าพเจ้ารู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงแล้ว โดยประการที่ธรรมทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า
เป็นธรรมกระทำซึ่ง
อันตราย ธรรมเหล่านั้นไม่สามารถทำอันตรายแก่ผู้ชองเสพได้จริง. ครั้นนั้น
ภิกษุเหล่านั้นเข้าไป

หาอริณฺณิกิษุผู้เป็นเหล้ากอของคนฆ่าแร้ง แล้วได้กล่าวกะเธอตั้งนี้ว่า
ดูกรอริณฺณิผู้มีอายุ ได้ยินว่า

ทิณฺณิอันลามกเห็นปานนี้ บังเกิดขึ้นแก่ท่านว่า
ข้าพเจ้ารู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
โดยประการที่ธรรมทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า
เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย ธรรม
เหล่านั้น ไม่สามารถทำอันตรายแก่ผู้ชองเสพได้จริง ดังนี้จริงหรือ?

อริณฺณิกิษุผู้เป็นเหล้ากอ

ของคนฆ่าแร้งรับว่า จริง ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ข้าพเจ้ารู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
โดยประการที่ธรรมทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า
เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย ธรรมเหล่า

นั้นไม่สามารถทำอันตรายแก่ผู้ชองเสฟได้จริง. ครั้งนั้นแล
ภิกษุเหล่านั้นปรารภนาจะปลดเปลื้อง
อริกฐภิกษุผู้เป็นเหล้ากอของคนฆ่าแรง จากภิกษุอันลามกเห็นปานนั้น
จึงชักไซ้ ไล่เลียง สอบสวน
ด้วยกล่าวว่า ดูกรอริกฐผู้มีอายุ ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้เลย
อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค การกล่าว
ต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีดอก เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ตรัสอย่างนี้
ดูกรอริกฐผู้มีอายุ ธรรมทั้งหลาย
พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตรายโดยอเนกปริยาย
ก็แหละ ธรรมเหล่านั้น
สามารถทำอันตรายแก่ผู้ชองเสฟได้จริง
พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายซึ่งมีความยินดีน้อย
มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่โดยยิ่ง
พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลาย
มีอุปมาด้วยร่างกระดูก มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก
โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่โดยยิ่ง พระผู้มี
พระภาค ตรัสถามทั้งหลาย มีอุปมาด้วยชิ้นเนื้อ ...
พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลาย มีอุปมาด้วยคบ
หญ้า ... พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลาย มีอุปมาด้วยหลุมถ่านเพลิง
พระผู้มีพระภาคตรัสถาม
ทั้งหลาย มีอุปมาด้วยความผัน ... พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลาย
มีอุปมาด้วยของขอยืม ... พระผู้มี
พระภาคตรัสถามทั้งหลาย มีอุปมาด้วยผลไม้ ...
พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลาย มีอุปมาด้วยเชียง
หั่นเนื้อ พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลาย มีอุปมาด้วยหอก และหลาว ...
พระผู้มีพระภาคตรัส
ถามทั้งหลาย มีอุปมาด้วยศีระขุฑุฑ มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก
โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่
โดยยิ่ง. อริกฐภิกษุผู้เป็นเหล้ากอของคนฆ่าแรง ถูกภิกษุเหล่านั้นชักไซ้
ไล่เลียง สอบสวนอยู่

แม้อย่างนี้แล ก็ยังกล่าวยึดมั่นทิฏฐิอันลามกนั้นเอง ด้วยกำลังทิฏฐิว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ข้าพเจ้ารู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว โดยประการที่ธรรมทั้งหลาย
ที่พระผู้มีพระภาค
ตรัสแล้วว่า เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย
ธรรมเหล่านั้นไม่สามารถทำอันตรายแก่ผู้ชองเสพอัจฉริย.

อริยสัจจกถาปุจฉาวิสัชนา

[๒๗๕] ในกาลใดแล ภิกษุเหล่านั้น

ไม่สามารถเพื่อจะปลดปล่อยอริยสัจจกถาผู้เป็น
เหล่ากอของคนฆ่าเร่าจากทิฏฐิอันลามกนั้น ในกาลนั้น ภิกษุเหล่านั้น
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ได้กราบทูลพระผู้มี

พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทิฏฐิอันลามกเห็นปานนี้
บังเกิดขึ้นแก่อริยสัจจกถาผู้เป็น
เหล่ากอของคนฆ่าเร่าว่า ข้าพเจ้ารู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
โดยประการที่ธรรม
ทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย
ธรรมเหล่านั้นไม่สามารถทำ
อันตรายแก่ผู้ชองเสพอัจฉริย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลาย
ได้ฟังแล้วว่า ได้ยินว่า

ทิฏฐิอันลามกเห็นปานนี้บังเกิดขึ้นแก่อริยสัจจกถาผู้เป็นเหล่ากอของคนฆ่าเร่าว่า
เรารู้ทั่วถึงธรรมที่

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
โดยประการที่ธรรมทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคทรง แสดงแล้วว่า
เป็นธรรมกระทำอันตราย
ธรรมเหล่านั้นไม่สามารถกระทำอันตรายแก่ผู้ชองเสพอัจฉริย ที่นั่นแล
ข้าพระองค์ทั้งหลาย เข้าไปหาอริยสัจจกถาผู้เป็นเหล่ากอของคนฆ่าเร่าแล้ว
ได้กล่าวกะอริยสัจ

ภิกษุว่า ดูกรอริยบุคคลผู้มีอายุ ได้ยินว่า
ทิณฺณิอันลามกเห็นปานนี้บังเกิดขึ้นแก่ท่านว่า ข้าพเจ้า
รู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
โดยประการที่ธรรมทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคตรัส
แล้วว่า เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย
ธรรมเหล่านั้นไม่สามารถทำอันตรายแก่ผู้ชองเสพได้จริง
ดังนี้ จริงหรือ เมื่อข้าพระองค์ทั้งหลายกล่าวอย่างนี้แล้ว
อริยบุคคลได้กล่าวกะข้าพระองค์ทั้งหลาย
ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ข้าพเจ้ารู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว โดยประการที่ธรรม
ทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย
ธรรมเหล่านั้นไม่สามารถทำ
อันตรายแก่ผู้ชองเสพได้จริง ที่นั่น
ข้าพระองค์ทั้งหลายปรารถนาจะปลดเปลื้องอริยบุคคลจาก
ทิณฺณิอันลามกนั้น จึงชักใช้ ไล่เลียง สอบสวน ด้วยกล่าวว่า ดูกรอริยบุคคลผู้มีอายุ
ท่านอย่า
ได้กล่าวอย่างนี้เลย อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค
การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีดอก เพราะว่า
พระผู้มีพระภาคไม่ตรัสอย่างนี้ ดูกรอริยบุคคลผู้มีอายุ
ธรรมทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า
เป็นธรรมกระทำอันตราย โดยอเนกปริยาย
ก็แหละธรรมเหล่านั้นสามารถทำอันตรายแก่ผู้ชอง
เสพได้จริง พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายซึ่งมีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก
มีความคับแค้น
มาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่โดยยิ่ง พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลาย
มีอุปมาด้วยร่างกระดูก ฯลฯ
พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลาย มีอุปมาด้วยศิระษุพิษ มีทุกข์มาก
มีความคับแค้นมาก โทษ
ในกามเหล่านั้นมีอยู่โดยยิ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อริยบุคคลถูกข้าพระองค์ทั้งหลายชักใช้

ไล่เสียง สอบสวนอยู่ แม้อย่างนี้แล ก็ยังกล่าวยึดมั่นทิฏฐิอันลามกนั่นเอง
ด้วยกำลังทิฏฐิว่า

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้ารู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
โดยประการที่ธรรม

ทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย
ธรรมเหล่านั้นไม่สามารถ

ทำอันตรายแก่ผู้ชองเสพอได้จริง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในกาลใดแล
ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่

สามารถเพื่อจะปลดเปลื้องอริยสิกขาจากทิฏฐิอันลามกนั้น ในกาลนั้น
ข้าพระองค์ทั้งหลายจึงกราบ

ทูลเนื้อความนี้แด่พระผู้มีพระภาค.

ทรงติเตียนอริยสิกขา

[๒๗๖] ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุรูปหนึ่งมาว่า
มาเถิดภิกษุ เธอจง

เรียกอริยสิกขาผู้เป็นเหล้ากอของคนฆ่าเร้งมาตามคำของเราว่า
ดูกรอริยผู้มีอายุ พระศาสดา

ย่อมเรียกท่าน. ภิกษุนั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
จึงเข้าไปหาอริยสิกขาผู้เป็นเหล้ากอของคน

ฆ่าเร้งถึงที่อยู่ แล้วกล่าวกะอริยสิกขาว่า ดูกรอริยผู้มีอายุ
พระศาสดาย่อมตรัสเรียกท่าน.

อริยสิกขารับต่อภิกษุนั้นว่าอย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ
แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย

อภิวาท พระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะอริยสิกขา

ผู้เป็นเหล้ากอของคนฆ่าเร้งว่า ดูกรอริย ใตยินว่า ทิฏฐิอันลามกเห็นปานนี้
บังเกิดขึ้นแก่เธอว่า

ข้าพเจ้ารู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
โดยประการที่ธรรมทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาค

ตรัสแล้วว่า เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย
ธรรมเหล่านั้นไม่สามารถทำอันตรายแก่ผู้ชองเสพอได้

จริง ดังนี้ จริงหรือ? อริยโณฏฐภิกษุกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์รู้ถึงธรรมที่

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว

โดยประการที่ธรรมทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า เป็น

ธรรมกระทำซึ่งอันตราย

ธรรมเหล่านั้นไม่สามารถทำอันตรายแก่ผู้ชงเสพได้จริง. พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า ดูกรบุรุษเปล้า เธอรู้ถึงธรรมที่เราแสดงแล้วอย่างนี้ ต่อใครแล.

ดูกรบุรุษเปล้า ธรรม

ทั้งหลายเรากล่าวว่า เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย โดยอเนกปริยายมิใช่หรือ?

ก็แหละ ธรรม

เหล่านั้นสามารถทำอันตรายแก่ผู้ชงเสพได้จริง

เรากล่าวกามทั้งหลายซึ่งมีความยินดีน้อย มีทุกข์

มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่โดยยิ่ง

เรากล่าวกามทั้งหลายมีอุปมาด้วยร่าง

กระดูก ... มีอุปมาด้วยชิ้นเนื้อ ... มีอุปมาด้วยคบหญ้า ...

มีอุปมาด้วยหลุมถ่านเพลิง ... มีอุปมาด้วย

ความฝัน ... มีอุปมาด้วยของขอยืม ... มีอุปมาด้วยผลไม้ ...

มีอุปมาด้วยเขียงหั่นเนื้อ ... มีอุปมาด้วย

หอกและหลาว ... มีอุปมาด้วยศิรชะงูพิษ มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก

โทษในกามเหล่านั้นมี

โดยยิ่ง ดูกรบุรุษเปล้า เออก็แล เธอกล่าวต่อเรา

ขุดตนเองและประสพบาปมิใช่บุญเป็นอันมาก

ด้วยทิณฐิอันลามก อันตนถือเอาชั่วแล้ว

กรรมนั้นแลจักมีแก่เธอเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อ

ทุกข์สิ้นกาลนาน. ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เธอทั้งหลายจงสำคัญความชื่อนั้นเป็นไฉน เออก็

อริยโณฏฐภิกษุผู้เป็นเหล่ากอของคนฆ่าเร้านี้ แม้

จะกระทำญาณให้สูงขึ้นในพระธรรมวินัยนี้ได้หรือ? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้

เจริญ ความสูงแห่งญาณอะไรเล่าจะพึงมีได้
ก็ความสูงขึ้นแห่งญาณนั้นจักมีไม่ได้เลย. เมื่อภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลอย่างนี้แล้ว อริยโณภิกษุเป็นผู้หนึ่ง เกื้อเชิน นั่งคอดกักมหน้า
ชบเซา หมด
ปฏิกายณ.

[๒๗๗] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทราบบว่า อริยโณภิกษุเป็นผู้หนึ่ง เกื้อเชิน
คอดก

กักมหน้า ชบเซา หมดปฏิกายณ จึงได้ตรัสกะอริยโณภิกษุว่า ดูกรบุรุษเปล่า
เธอจักปรากฏด้วย

ทิณณฐิอันลามกของตนนั้นเองแล เราจักสอบถามภิกษุทั้งหลายในที่นี้.

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาค

ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย

แม้เธอทั้งหลายรู้ถึงธรรมที่เราแสดงแล้วอย่างนี้ โดย

ประการที่อริยโณภิกษุผู้เป็นเหล่ากอของคนฆ่าแรงนี้ กล่าวตู่เรา ขุดตนเอง
และประสพบาปมิใช่

บุญเป็นอันมาก ด้วยทิณณฐิอันลามก อันตนถือเอาชั่วแล้วดังนี้หรือ?

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

ชื่อนั้นมีไม่ได้เลยพระเจ้าข้า

ด้วยว่าธรรมทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสแก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย โดย

อเนกปริยายว่า เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย ก็แหละ ธรรมเหล่านั้น

สามารถทำอันตรายแก่ผู้

ช้องเสพได้จริง พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลาย มีความยินดีน้อย

มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก

โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่โดยยิ่ง พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลาย

มีอุปมาด้วยร่างกระดูก มีทุกข์

มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่โดยยิ่ง ฯลฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสถาม

ทั้งหลาย มีอุปมาด้วยศีระขุณฺณพิช มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก

โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่

โดยยิ่ง. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีแล้ว ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย

รู้ถึงธรรมที่เราแสดงแล้ว

อย่างนี้ โดยประการที่ธรรมทั้งหลายที่เรากล่าวแล้วว่า
เป็นธรรมกระทำซึ่งอันตราย แก่ท่าน
ทั้งหลายโดยอเนกปริยาย ก็แหละ ธรรมเหล่านั้น
สามารถทำอันตรายแก่ผู้ชองเสพได้จริง เรา
กล่าวกามทั้งหลาย มีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก
โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่โดยยิ่ง
เรากล่าวกามทั้งหลาย มีอุปมาด้วยร่างกระดูก มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก
โทษในกามเหล่านั้น
มีอยู่โดยยิ่ง ฯลฯ เรากล่าวกามทั้งหลาย มีอุปมาด้วยศิระสังฆะ มีทุกข์มาก
มีความคับแค้นมาก
เอือกี้แล อริยโณ ภิกษุผู้เป็นเหล่ากอของคนฆ่าแรงแรงนี้ กล่าวตู่เรา ขุดตนเอง
และประสพบาปมิใช่
บุญเป็นอันมาก ด้วยทิวณฐิอันลามก อันตนถือเอาชั่วแล้ว
กรรมนั้นแลจักมีแก่เธอผู้เป็นบุรุษเปล่า
เพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เธอจักเสพกามทั้งหลาย
นอกจากกาม นอกจากกามสัญญา นอกจากกามวิตก
ข้อนั้นไม่เป็นฐานะจะมีได้.

บุรุษเปล่าเรียนธรรม

[๒๗๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษเปล่า บางพวกในพระธรรมวินัยนี้
ยอมเล่าเรียนธรรม
คือ สุตตะ เคยยะ เวຍยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัပ္ภุตธรรม
เวทลล
บุรุษเปล่าเหล่านั้น เล่าเรียนธรรมนั้นแล้ว
ยอมไม่ไตร่ตรองเนื้อความแห่งธรรมเหล่านั้นด้วย
ปัญญา ธรรมเหล่านั้น ย่อมไม่ควรซึ่งการเพ่งแก่บุรุษเปล่าเหล่านั้น
ผู้ไม่ไตร่ตรองเนื้อความด้วย
ปัญญา บุรุษเปล่าเหล่านั้นเป็นผู้มีความข่มผู้อื่นเป็นอาณิสย
และมีการเปลื้องเสียซึ่งความนิทา
เป็นอาณิสย ย่อมเล่าเรียนธรรม ก็กุลบุตรทั้งหลาย
ยอมเล่าเรียนธรรมเพื่อประโยชน์อันใด

บุรุษเปล่าเหล่านั้น ย่อมไม่ได้เสวยประโยชน์นั้นแห่งธรรมนั้น ธรรมเหล่านั้น
อันบุรุษเปล่า

เหล่านั้นเรียนไม่ดีแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เป็นประโยชน์
เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน ชื่อนั้น

เป็นเพราะอะไร เพราะธรรมทั้งหลายอันตนเรียนไม่ดีแล้ว. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เปรียบเหมือน

บุรุษผู้มีความต้องการด้วยงูพิษ เสาะหา งูพิษ

เที่ยวแสวงหา งูพิษ เขาพึงพบ งูพิษ ตัวใหญ่ พึงจับ งูพิษ

นั้นที่ขนด์หรือที่หาง งูพิษนั้น พึงแว้งกัดเขาที่ข้อมือ ที่แขน
หรือที่อวัยวะใหญ่ น้อยแห่งใดแห่งหนึ่ง

เขาพึงถึงความตาย หรือความทุกข์ปางตาย มีการกัดนั้นเป็นเหตุ
ชื่อนั้นเป็นเหตุเพราะอะไร

เพราะงูพิษตนจับไม่ดีแล้ว แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกบุรุษเปล่า
บางพวกในธรรมวินัยนี้

ก็ฉันนั้นนั้นแล ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ ... อัပ္ပุตตธรรม เวทลละ
บุรุษเปล่าเหล่านั้น

เล่าเรียนธรรมนั้นแล้ว

ย่อมไม่ไตร่ตรองเนื้อความแห่งธรรมเหล่านั้นด้วยปัญญา ธรรมเหล่านั้น

ย่อมไม่ควรซึ่ง การเพ่งแก่บุรุษเปล่าเหล่านั้น

ผู้ไม่ไตร่ตรองเนื้อความด้วยปัญญา บุรุษเปล่าเหล่า

นั้นเป็นผู้มีการชมผู้อื่นเป็นอาานิสงส์

และมีการเปลื้องเสียซึ่งความนิทาเป็นอาานิสงส์ ย่อม

เล่าเรียนธรรม ก็กุลบุตรทั้งหลาย ย่อมเล่าเรียนธรรมเพื่อประโยชน์อันใด
บุรุษเปล่าเหล่านั้น

ย่อมไม่ได้เสวยประโยชน์นั้นแห่งธรรมนั้น ธรรมเหล่านั้น

อันบุรุษเปล่าเหล่านั้นเรียนไม่ดีแล้ว

ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน

ชื่อนั้นเป็นเพราะเหตุอะไร เพราะ

ธรรมทั้งหลาย อันตนเรียนไม่ดีแล้ว.

กุลบุตรเรียนธรรม

[๒๗๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางพวกในพระธรรมวินัยนี้
ย่อมนั่งเรียนธรรม

ไตรตรองเนื้อความแห่งธรรมเหล่านั้นด้วยปัญญา ธรรมเหล่านั้น
ย่อมควรซึ่งการเพ่งแก่กุลบุตร
เหล่านั้น ผู้ไตรตรองซึ่งเนื้อความด้วยปัญญา กุลบุตรเหล่านั้น
ไม่เป็นผู้มีการชมผู้อื่นเป็น
อาณิสส และไม่มีการเปลื้องเสียซึ่งความนิินทาเป็นอาณิสส
ย่อมเล่าเรียนธรรม และกุลบุตร
เหล่านั้น ย่อมเล่าเรียนธรรมเพื่อประโยชน์ใด
ย่อมได้เสวยประโยชน์นั้นแห่งธรรมนั้น ธรรม
เหล่านั้นอันกุลบุตรเหล่านั้นเรียนดีแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขสันต์กาลนาน
ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุอะไร เพราะธรรมทั้งหลายอันตนเรียนดีแล้ว.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะ
เหตุนั้น เธอทั้งหลายพึงรู้ถึงเนื้อความแห่งภาสิตของเราอย่างใด
พึงทรงจำไว้อย่างนั้นเถิด ก็แล
ท่านทั้งหลาย ไม่พึงรู้ถึงเนื้อความแห่งภาสิตของเรา พึงสอบถามเรา
หรือถามภิกษุผู้ฉลาดก็ได้
เราจักแสดงธรรมมีอุปมาด้วยแพแก่ท่านทั้งหลาย เพื่อต้องการสลัดออก
ไม่ใช่เพื่อต้องการจะ
ยึดถือ ท่านทั้งหลายจงฟังธรรมนั้น จงใส่ใจไว้ให้ดี เราจักกล่าว. ภิกษุเหล่านั้น
นุลรับพระผู้
มีพระภาคแล้ว.

ธรรมเปรียบเทียบเหมือนแพ

[๒๘๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เปรียบเทียบเหมือนบุรุษผู้เดินทางไกล
พบห้วงน้ำใหญ่ ผังข้างนี้ นารังเกียจ มีภัยตั้งอยู่เฉพาหน้า ผังข้างโน้นเกษม
ไม่มีภัย ก็แหละ
เรือหรือสะพานสำหรับข้าม เพื่อจะไปสู่ฝั่งโน้น ไม่เพียงมี
บุรุษนั้นพึงดำริอย่างนี้ว่า ห้วงน้ำนี้ใหญ่
แล ผังข้างนี้นารังเกียจ มีภัยตั้งอยู่เฉพาหน้า ผังข้างโน้นเกษม ไม่มีภัย
ก็แหละเรือหรือ

สะพานสำหรับข้าม เพื่อจะไปสู่ฝั่งโน้น ย่อมไม่มี ถ้ากระไร
เราพึงรวบรวมหญ้า ไม้ กิ่งไม้ และ

ใบไม้มาผูกเป็นแพ แล้วอาศัยแพนั้น พยายามด้วยมือและเท้า
พึงข้ามถึงฝั่งได้โดยความสวัสดิ.

ทีนี้แล บุรุษนั้นรวบรวมหญ้า ไม้ กิ่งไม้ และใบไม้มาผูกเป็นแพ อาศัยแพนั้น
พยายามด้วยมือ

และเท้า พึงข้ามถึงฝั่งโดยความสวัสดิ บุรุษนั้นข้ามไปสู่ฝั่งได้แล้ว พึงดำริ
อย่างนี้ว่า แพนี้มี

อุปการะแก่เรามากแล เราอาศัยแพนี้พยายามอยู่ด้วยมือและเท้า
ข้ามถึงฝั่งได้โดยความสวัสดิ ถ้า

กระไร เรายก แพนี้ขึ้นบนศีรษะ หรือแบกที่ป่า

แล้วพึงหลีกไปตามความปรารถนา. ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษนั้นผู้กระทำอย่างนี้
จะชื่อว่ากระทำถูกหน้าที่ในแพ

นั้นบ้างหรือหนอ? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้อนั้นชื่อว่าทำไม่ถูก
พระเจ้าข้า? พระผู้มีพระภาค

ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุรุษนั้นกระทำอย่างไร

จึงจะชื่อว่าทำถูกหน้าที่ในแพนั้น? ในข้อนี้

บุรุษนั้นข้ามไปสู่ฝั่งแล้ว พึงดำริอย่างนี้ว่า แพนี้มีอุปการะแก่เรามากแล
เราอาศัยแพนี้

พยายามอยู่ด้วยมือและเท้า จึงข้ามถึงฝั่งได้ โดยสวัสดิ ถ้ากระไร

เราพึงยกแพนี้ขึ้นวางบนบก

หรือให้ลอยอยู่ในน้ำแล้ว พึงหลีกไปตามความปรารถนา. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุรุษนั้นกระทำ

อย่างนี้แล จึงจะชื่อว่ากระทำถูกหน้าที่ในแพนั้น แม้ฉันใด. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราแสดงธรรม

มีอุปมาด้วยแพ เพื่อต้องการสลัดออก ไม่ใช่เพื่อต้องการยึดถือ ฉะนั้นแล
เธอทั้งหลายรู้ถึง

ธรรมมีอุปมาด้วยแพที่เราแสดงแล้วแก่ท่านทั้งหลาย พึงละแม้ซึ่งธรรมทั้งหลาย
จะป่วยกล่าวไป

ไยถึงธรรมเล่า.

เหตุแห่งทิฏฐิ ๖

[๒๘๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งทิฏฐิ ๖ ประการเหล่านี้. ๖ ประการเป็นไฉน?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลในโลกนี้ ผู้ไม่ได้สดับ ไม่เห็นพระอริยะทั้งหลาย ไม่ฉลาดในธรรม

ของพระอริยะ ไม่ได้รับแนะนำในธรรมของพระอริยะ ไม่เห็นสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของ

สัตบุรุษ ไม่ได้รับแนะนำแล้วในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมพิจารณาเห็นรูปว่า นั่นของเรา

เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา ย่อมพิจารณาเห็นเวทนาว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่น

เป็นอัตตาของเรา ย่อมพิจารณาเห็นสัญญาว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา

ย่อมพิจารณาเห็นสังขารทั้งหลายว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา ย่อมพิจารณา

เห็นรูปที่เห็นแล้ว เสียงที่ฟังแล้ว กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่ทราบแล้ว อารมณ์ที่รู้แจ้งแล้ว

ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ใคร่ครวญแล้วด้วยใจว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา

ย่อมพิจารณาเห็นเหตุแห่งทิฏฐิว่า นั่นโลก นั่นอัตตาในปรโลก เรานั้นจักเป็นผู้เที่ยง ยั่งยืน

คงที่ ไม่มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา

จักตั้งอยู่เสมอด้วยความเที่ยงอย่างนั้นว่า นั่นของเรา

เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนอริยสาวกผู้สดับแล้ว ผู้เห็น

พระอริยะทั้งหลาย ฉลาดในธรรมของพระอริยะ

ได้รับแนะนำดีแล้วในธรรมของพระอริยะ เห็น

สัตบุรุษ ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ได้รับแนะนำดีแล้วในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมพิจารณา

เห็นรูปว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

ย่อมพิจารณา เห็นเวทนาว่า

นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา
ยอมพิจารณาเห็นสัญญาว่า นั่นไม่ใช่
ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา
ยอมพิจารณาเห็นสังขารทั้งหลายว่า นั่นไม่ใช่
ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา ย่อมพิจารณาเห็นรูปที่เห็นแล้ว
เสียงที่ฟังแล้ว
กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่ทราบแล้ว อารมณ์ที่รู้แจ้งแล้ว ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว
ใคร่ครวญแล้ว
แล้วด้วยใจว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา
ยอมพิจารณาเห็นเหตุ
แห่งภิกขุว่า นั่นโลก นั่นตน ในปรโลก เรานั้นจักเป็นผู้เที่ยง ยั่งยืน คงที่
ไม่มีความ
แปรปรวนเป็นธรรมดา จักตั้งอยู่เสมอด้วยความเที่ยงอย่างนั้นว่า
นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น
นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา พระอริยสาวกนั้นพิจารณาอยู่อย่างนี้ ย่อมไม่สะดุ้ง
ในเพราะสิ่งที่ไม่
มีอยู่.

ความสะดุ้ง ๒

[๒๘๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว
ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อความพินาศแห่งบริวารในภายนอกไม่มี
ความสะดุ้งพึงมีได้
หรือหนอแล? พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พึงมีได้
ภิกษุบุคคลบางคนในโลกนี้มีความเห็นอย่างนี้ว่า
สิ่งนั้นได้มีแล้วแก่เราหนอ สิ่งนั้นย่อมไม่มีแก่เราหนอ สิ่งนั้นพึงมีแก่เราหนอ
เราไม่ได้สิ่งนั้น
หนอ บุคคลนั้นยอมเสรำไศก ลำบาก รำไร คร่ำครวญตอก ถึงความลุ่มหลง
ดูกรภิกษุ เมื่อความ
พินาศ แห่งบริวารในภายนอกไม่มี ความสะดุ้ง
ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้แล. ภิกษุนั้นทูลถามว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เมื่อความพินาศแห่งบริวารในภายนอกไม่มีความไม่สะดุ้งพึงมีหรือ?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พึงมี ภิกษุ บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่มีความเห็นอย่างนี้ว่า สิ่งนั้น

ได้มีแล้วแก่เราหนอ สิ่งนั้นย่อมไม่มีแก่เราหนอ สิ่งนั้นพึงมีแก่เราหนอ เราจะไม่ได้อะไรนั้นหนอ

บุคคลนั้น ย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบาก ไม่รำไร ไม่คร่ำครวญตึงอก ไม่ถึงความลุ่มหลง ดุกร

ภิกษุ เมื่อความพินาศแห่งบริวารในภายนอกไม่มีความไม่สะดุ้ง ย่อมมิได้ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ภิกษุ นั้นทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

เมื่อความพินาศแห่งบริวารในภายในไม่มีความสะดุ้ง

พึงมีหรือหนอแล? พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พึงมี ภิกษุ บุคคลบางคนในโลกนี้ มีความเห็น

อย่างนี้ว่า นั้นโลก นั้นอัตตา ในปรโลก เรานั้นจักเป็นผู้เที่ยง ยั่งยืน คงที่ ไม่มีความ

แปรปรวนเป็นธรรมดา จักตั้งอยู่เสมอด้วยความเที่ยงอย่างนั้น บุคคลเหล่านั้น ย่อมพึงตอตถาคต

หรือสาวกของตถาคต ผู้แสดงธรรมอยู่ เพื่อถอนขึ้นซึ่งทิฏฐิ เหตุแห่งทิฏฐิ ความตั้งมั่นแห่ง

ทิฏฐิ ความก่อกมลด้วยทิฏฐิ และเชื้อแห่งความยึดมั่นทั้งหมด เพื่อระงับสังขารทั้งหมด เพื่อ

สลесึนอุปธิทั้งหมด เพื่อความสิ้นแห่งตัณหา เพื่อความสำรอก เพื่อความดับ เพื่อนิพพาน.

บุคคลมีความเห็นอย่างนี้ว่า เราจักขาดสูญแน่แท้ จักนิพพานแน่แท้ จักไม่มีแน่แท้ บุคคลนั้น

ย่อมเศร้าโศก ลำบาก รำไร คร่ำครวญตึงอก ถึงความลุ่มหลง ดุกรภิกษุ เมื่อความพินาศแห่ง

บริวารในภายในไม่มีความสะดุ้ง ย่อมมิได้ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ภิกษุ นั้นทูลถามว่า ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ เมื่อความพินาศแห่งบริวารในภายในไม่มี
ความไม่สะดุ้งพิงมีได้หรือ? พระผู้มี

พระภาคตรัสว่า พึงมี ภิกษุ บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่มีความเห็นอย่างนี้ว่า
นั่นโลก นั่นอัตตา

ในปรโลก เรานั้นจักเป็นผู้เที่ยง ยั่งยืน คงที่ ไม่มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
จักตั้งอยู่เสมอ

ด้วยความเที่ยงอยู่อย่างนั้น บุคคลนั้น
ย่อมพึงต่อตถาคตหรือต่อสาวกของตถาคตผู้แสดงธรรมอยู่
เพื่อถอนขึ้นซึ่งทิฏฐิ เหตุแห่งทิฏฐิ ความตั้งมั่นแห่งทิฏฐิ
ความกลัดกลุ้มด้วยทิฏฐิ และเชื่อ

แห่งความยึดมั่นทั้งหมด เพื่อระงับสังขารทั้งหมด
เพื่อความสลесึนอุปริทั้งหมด เพื่อความสิ้น
แห่งตัณหา เพื่อความสำรอก เพื่อความดับ เพื่อนิพพาน.
บุคคลนั้นไม่มีความเห็นอย่างนี้ว่า

เราจักขาดสูญแน่แท้ จักฉิบหายแน่แท้ จักไม่มีแน่แท้ บุคคลนั้น
ย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบาก

ไม่รำไร ไม่คร่ำครวญตอก ไม่ถึงความลุ่มหลง ดูกฤกษุ
เมื่อความพินาศแห่งบริวารในภายใน

ไม่มี ความไม่สะดุ้ง ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้แล.

[๒๘๓] ดูกฤกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย

พึงกำหนดถือเอาเครื่องบริวารที่ควรกำหนด

ถือเอา ซึ่งเป็นของเที่ยง ยั่งยืน คงที่ ไม่มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ตั้งอยู่เสมอด้วยความ

เที่ยงอย่างนั้น เธอทั้งหลาย ย่อมเห็นเครื่องบริวารที่ควรกำหนดถือเอา
ซึ่งเป็นของเที่ยง ยั่งยืน

คงที่ ไม่มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ตั้งอยู่เสมอด้วยความเที่ยงอย่างนั้นหรือไม่? ภิกษุทั้งหลาย

กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลาย
ไม่เห็นเครื่องบริวารที่ควรกำหนดถือเอา

นั้นเลย. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละ ภิกษุทั้งหลาย
เรากียังไม่พิจารณาเห็นเครื่องบริวาร

ที่ควรกำหนดถือเอา ซึ่งเป็นของเที่ยง ยั่งยืน คงที่
ไม่มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ตั้งอยู่

เสมอด้วยความเที่ยงอย่างนั้น. เธอทั้งหลาย พึงเข้าไปยึดถืออัตตวาหุพาหान
ซึ่งไม่เป็นที่บังเกิด

ความโศก ปริเทวะ ทุกซ์ โทมนัส และอุปายาส
เธอทั้งหลายเห็นอัตตวาหุพาหาน ซึ่งไม่เป็น

ที่บังเกิดความโศก ปริเทวะ ทุกซ์ โทมนัส และอุปายาส หรือไม่?

ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่เห็นอัตตวาหุพาหาน ซึ่งไม่เป็นที่บังเกิดความโศก
ปริเทวะ ทุกซ์

โทมนัส และอุปายาสเลย พระเจ้าข้า.

ดีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เรากียังไม่พิจารณาเห็นอัตตวาหุพาหาน
ซึ่งไม่เป็นที่บังเกิด

ความโศก ปริเทวะ ทุกซ์ โทมนัส และอุปายาส. เธอทั้งหลาย
พึงอาศัยทัญญินิสัย ซึ่งไม่

เป็นที่บังเกิดความโศก ปริเทวะ ทุกซ์ โทมนัส และอุปายาส
เธอทั้งหลายเห็นทัญญินิสัย ซึ่ง

ไม่เป็นที่บังเกิดความโศก ปริเทวะ ทุกซ์ โทมนัส และอุปายาส หรือไม่?

ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่เห็นทัญญินิสัย ซึ่งไม่เป็นที่บังเกิดความโศก ปริเทวะ
ทุกซ์

โทมนัส และอุปายาสเลย พระเจ้าข้า?

ดีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เรากียังไม่พิจารณาเห็นทัญญินิสัย
ซึ่งไม่เป็นที่บังเกิดความโศก

ปริเทวะ ทุกซ์ โทมนัส และอุปายาส.

पालธรรม

[๒๘๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่ออัตตามีอยู่
บริขารที่เนื่อง

ด้วยอัตตาก็พึงมีว่า ของเรา.

อย่างนั้น พระเจ้าข้า:

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่อบริขารเนื่องอัตตามีอยู่ อัตตาก็พึงมีว่าของเรา.

อย่างนั้น พระเจ้าข้า:

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เมื่ออตฺตตาและบริขารเนื่องด้วยอตฺตตาที่บุคคลถือเอาไม่ได้ โดยความเป็นของจริง โดยความเป็นของแท้ เหตุแห่งทิจฺญูวํ นั้นโลก นั้นอตฺตตาในปรโลก เรานั้น

จักเป็นผู้เที่ยง ยั่งยืน คงที่ ่ไม่มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
จักตั้งอยู่ด้วยความเที่ยงอย่างนั้น

ข้อนี้เป็นพาลธรรมบริบูรณ์สิ้นเชิงมิใช่หรือ?

ข้อนี้ ไฉนจะไม่พึงเป็น พระเจ้าข้า เป็นพาลธรรมบริบูรณ์สิ้นเชิงทีเดียว
พระเจ้าข้า.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง?

ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า?

เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ควรหรือที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า

นั้นของเรา เราเป็นนั้น นั้นเป็นอตฺตตาของเรา?

ข้อนั้นไม่ควรเลย พระเจ้าข้า.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นไฉน เวทนา ...
สัญญา ... สังขาร ...

ทั้งหลาย ... วิญญูณ เที่ยงหรือไม่เที่ยง?

ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข.

เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า?

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ควรหรือที่จะตามเห็นสิ่งนั้น

ว่า นั้นของเรา เราเป็นนั้น นั้นเป็นอตฺตตาของเรา?

ข้อนี้ไม่ควรเลย พระเจ้าข้า.

เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย รู้อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นอดีต อนาคต
และ

ปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต
อยู่ในที่ไกลหรือในที่ใกล้

รูปทั้งปวง เธอทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญา

อันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา

เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ...

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ... วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นอดีต อนาคต
และปัจจุบัน เป็น

ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต

อยู่ในที่ไกลหรือในที่ใกล้ วิญญาณ

ทั้งปวง เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า
นั่นไม่ใช่ของเรา

เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา.

สมัญญาผู้หมดกิเลส

[๒๘๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระอริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้
ย่อมน้อมเป็นนาย

ทั้งในรูป ทั้งในเวทนา ทั้งในสัญญา ทั้งในสังขารทั้งหลาย ทั้งในวิญญาณ
เมื่อเป็นนาย ย่อมคลาย

กำหนด เพราะคลายกำหนด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณรู้ว่า
หลุดพ้นแล้ว ย่อมรู้ชัดว่า

ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มีอีก.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้เรากล่าวว่า ผู้มีลิมคืออวิชชาอันยกขึ้นแล้ว ดังนี้บ้าง
ว่าผู้มีเครื่อง

แวดล้อม คือกัมมาภิสังขารอันรื้อเสียแล้ว ดังนี้บ้าง
ว่าผู้มีเสาระเนียดคือตัณหาอันถอนขึ้นแล้ว

ดังนี้บ้าง ว่าผู้ไม่มีบานประตูคือสังโยชน์ ดังนี้บ้าง ว่าผู้ประเสริฐ
มีธมคือมานะอันปลงลงแล้ว

มีภาระอันปลงลงแล้ว ผู้พรากรแล้ว ดังนี้บ้าง. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเป็นผู้มีลิมคืออวิชชาอันยก

ขึ้นแล้ว อย่างไรเล่า? ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
ละอวิชชาได้แล้ว ตัตราก

ขาดแล้ว กระทำให้เป็นจุดตาลยอดด้วน ถึงความไม่มีสืบไป
มีอันไม่บังเกิดขึ้นต่อไปเป็น

ธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเป็นผู้มีลิมคืออวิชชาอันยกขึ้นแล้วด้วยอาการอย่างนี้แล. ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีเครื่องแหวดล้อม

คือกัมมาสังขารอันรื้อเสียแล้วอย่างไรเล่า? ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ และสังขารคือชาติ
อันให้ซึ่งภพใหม่ได้แล้ว ตัตราก

ขาดแล้ว กระทำให้เป็นจุดตาลยอดด้วน ถึงความไม่มีสืบไป
มีอันไม่บังเกิดขึ้นต่อไปเป็น

ธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเป็นผู้มีเครื่องแหวดล้อมคือกัมมาสังขารอันรื้อเสียแล้ว ด้วย
อาการอย่างนี้แล. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้มีเสาระเนียดคือตัณหาอันถอน

ขึ้นอย่างไรเล่า? ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ละตัณหาได้แล้ว
ตัตรากขาดแล้ว

กระทำให้เป็นจุดตาลยอดด้วน ถึงความไม่มีสืบไป
มีอันไม่บังเกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีเสาระเนียดคือตัณหาอันถอนขึ้นแล้ว
ด้วยอาการอย่างนี้แล. ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่มีบานประตูคือสังโยชน์อย่างไรเล่า?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรม

วินัยนี้ ละโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ได้แล้ว ตัตรากขาดแล้ว

กระทำให้เป็นจุดตาลยอดด้วน

ถึงความไม่มีสืบไป มีอันไม่บังเกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเป็นผู้ไม่มีบาน

ประตูคือสังโยชน์ ด้วยอาการอย่างนี้แล. ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเป็นผู้ประเสริฐ มีองค์มานะ

อันปลงลงแล้ว มีภาระอันปลงแล้ว พรากแล้วอย่างไรเล่า? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุใน

พระธรรมวินัยนี้ ละอัสมิมานะได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว

กระทำให้เป็นจุดตาลยอดด้วน ถึงความ

ไม่มีสืบไป มีอันไม่บังเกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเป็นผู้ประเสริฐ มีองค์

มานะอันปลงลงแล้ว มีภาระอันปลงลงแล้ว พรากแล้ว ด้วยอาการอย่างนี้แล.

การวางใจเป็นกลางในลาภสักการะ

[๒๘๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เทวดาทั้งหลาย พร้อมด้วยพระอินทร์
พร้อมด้วยพรหม

พร้อมด้วยปชาบดี แสวงหาภิกษุผู้ไม่มีจิตอันหลุดพ้นแล้วอย่างนี้แล

ย่อมไม่ประสพว่า วิญญูญาณ

ของตถาคตอาศัยแล้วซึ่งที่นี้ ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรากล่าวตถาคต

[บุคคลเช่นนั้น] ว่าใครๆ ไม่จำต้องกล่าวในทิณฐิธรรม.

สมณพราหมณ์พวกหนึ่งกล่าวตู่เราผู้

ผู้กล่าวอย่างนี้แล ผู้บอกอย่างนี้ ด้วยมุสาวาทเปล่าๆ อันไม่มีจริง

อันไม่เป็นจริงว่า

พระสมณโคดม เป็นผู้ให้สัตว์พินาศ ย่อมบัญญัติความขาดสูญ ความพินาศ
ความเลิกละแห่ง

สัตว์ผู้มีอยู่. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะกล่าวอย่างใด

และไม่กล่าวอย่างใดก็หาไม่ ท่านสมณ-

*พราหมณ์เหล่านั้น ก็ยังกล่าวตู่เราด้วยมุสาวาทเปล่าๆ อันไม่มีจริง

อันไม่เป็นจริงว่า พระสมณโคดม

เป็นผู้ให้สัตว์พินาศ ย่อมบัญญัติความขาดสูญ ความพินาศ

ความเลิกละแห่งสัตว์ผู้มีอยู่.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมบัญญัติทุกข์ และความดับทุกข์

ทั้งในกาลก่อนและในกาลบัดนี้.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าวาบุคคลเหล่าอื่นยอมดำ ย่อมบริภาษ ย่อมโกรธ

ยอมเบียดเบียน

ย่อมกระทบกระเทียบบตถาคต ในการประกาศสัจจะ ๔ ประการนั้น
ตถาคตก็ไม่มี ความอาฆาต ไม่มี

ความโมหนัส ไม่มีจิตยินร้าย. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าชนเหล่าอื่น
ย่อมสักการะ ย่อมเคารพ

ย่อมนับถือ ย่อมบูชาตถาคต ในการประกาศสัจจะ ๔ ประการนั้น
ตถาคตก็ไม่มี ความยินดี

ไม่มีความโสมนัส ไม่มีใจเย่อหยิ่งในปัจจัยทั้งหลาย มีสักการะเป็นต้นนั้น.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ถ้าว่าชนเหล่าอื่น ย่อมสักการะ ย่อมเคารพ ย่อมนับถือ ย่อมบูชาตถาคต
ในการประกาศ

สัจจะ ๔ ประการนั้น ตถาคตมีความดำริอย่างนี้
ในปัจจัยทั้งหลายมีสักการะเป็นต้นนั้นว่า

สักการะเห็นปานนี้
บุคคลกระทำแก่เราในชั้นธปัญจกที่เรากำหนดรู้แล้วในกาลก่อน.

[๒๘๗] เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย ถ้าแม้ว่า ชนเหล่าอื่นพึงดำ
พึงปริภาษ

พึงโกรธ พึงเบียดเบียน พึงกระทบกระเทียบบท่านทั้งหลาย
ท่านทั้งหลายไม่พึงกระทำความอาฆาต

ไม่พึงกระทำความโมหนัส ไม่พึงกระทำความไม่ชอบใจ ในชนเหล่าอื่นนั้น.
เพราะเหตุนั้นแล

ภิกษุทั้งหลาย แม้ถ้าว่า ชนเหล่าอื่นพึงสักการะ พึงเคารพ พึงนับถือ
พึงบูชาท่านทั้งหลาย

ท่านทั้งหลาย ไม่พึงกระทำความยินดี ความโสมนัส
ไม่พึงกระทำความเย่อหยิ่งแห่งใจในปัจจัย

ทั้งหลายมีสักการะเป็นต้นนั้น. เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย แม้ถ้าว่า
ชนเหล่าอื่น

พึงสักการะ พึงเคารพ พึงนับถือ พึงบูชาท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย
พึงดำริอย่างนี้ ในปัจจัย

ทั้งหลายมีสักการะเป็นต้นนั้นว่า สักการะเห็นปานนี้
บุคคลกระทำแก่เราทั้งหลาย ในชั้นธปัญจก

ที่เราทั้งหลายกำหนดรู้แล้วในกาลก่อนๆ เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย
สิ่งใดไม่ใช่ของท่าน

ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงละสิ่งนั้นเสีย สิ่งนั้นท่านทั้งหลายละได้แล้ว
จักมีเพื่อประโยชน์

เพื่อความสุข สิ้นกาลนาน. ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งอะไรเล่า
ไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย รูป

ไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงละรูปนั้นเสีย
รูปนั้นท่านทั้งหลายละได้แล้ว จักมีเพื่อ

ประโยชน์ เพื่อความสุข สิ้นกาลนาน. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เวทนาไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย

ท่านทั้งหลายจงละเวทนานั้นเสีย เวทนานั้นท่านทั้งหลายละได้แล้ว
จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อ

ความสุข สิ้นกาลนาน. ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัญญาไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย
ท่านทั้งหลายจงละ

สัญญานั้นเสีย สัญญานั้นท่านทั้งหลายละได้แล้ว จักมีเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุข สิ้นกาลนาน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย
ท่านทั้งหลายจงละสังขารเหล่านั้นเสีย

สังขารเหล่านั้นท่านทั้งหลายละได้แล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข
สิ้นกาลนาน. ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย วิญญาณไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย
ท่านทั้งหลายจงละวิญญาณนั้นเสีย วิญญาณนั้น

ท่านทั้งหลายละได้แล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข สิ้นกาลนาน.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ชนพึงนำไป พึงเผาหรือ
พึงกระทำหญ้า ไม้ กิ่งไม้

และใบไม้ ในพระวิหารเชตวันนี้ ตามความปรารถนา
ท่านทั้งหลายพึงดำริอย่างนี้ บ้างหรือ

หนอว่า ชนยอมนำไป ย่อมเผา หรือย่อมกระทำเราทั้งหลาย
ตามความปรารถนา?

ไม่เป็นได้เลย พระเจ้าข้า.

ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุแห่งอะไร?

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะว่ามันไม่ใช่อตฺตา
หรือบริวารที่เนื่องด้วยอตฺตาของ
ข้าพระองค์ทั้งหลาย.

อย่างนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย
จงละสิ่งนั้น

เสีย สิ่งนั้นท่านทั้งหลายละได้แล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข
สิ้นกาลนาน. ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย รูปไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงละรูปนั้นเสีย
รูปนั้นท่านทั้งหลายละได้แล้ว

จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข สิ้นกาลนาน. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เวทนาไม่ใช่ของ

ท่านทั้งหลาย ... วิญญาณไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย ... สังขารทั้งหลาย
ไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย ...

วิญญาณไม่ใช่ของท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงละวิญญาณนั้นเสีย
วิญญาณนั้นท่านทั้งหลาย

ละได้แล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข สิ้นกาลนาน.

ผลแห่งการละกิเลส

[๒๘๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในธรรมที่เรากล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ เป็นของตื่น
เปิดเผย

ปรากฏ แยกขยายแล้ว ภิกษุเหล่าใด เป็นพระอรหันต์ มีอาสวะสิ้นแล้ว
อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว

มีกิจที่ต้องทำ ทำเสร็จแล้ว มีภาระ ปลงลงแล้ว ลุถึงประโยชน์ของตนแล้ว
มีสัญโญชน์ใน

ภพหมดสิ้นแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุเหล่านั้นย่อมไม่มีวิภวตัณหา
เพื่อจะบัญญัติต่อไป.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในธรรมที่เรากล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ เป็นของตื่น
เปิดเผย ปรากฏ แยกขยาย

แล้ว ภิกษุเหล่าใดละโอรัมภาคิยสัณฺญา ๕ ประการ ได้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นทั้งหมดเป็น

โอปปาติกะ ปรินิพพานในโลกนั้น มีการไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ในธรรมที่เรากล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ เป็นของตื่น เปิดเผย ปรากฏ
แยกขยายแล้ว ภิกษุเหล่าใด

ละสัญญาญชน ๓ ประการได้แล้ว กับมีราคะโทสะและโมหะบางเบา
ภิกษุเหล่านั้นทั้งหมด เป็น

พระสกทาคามี มาสู่โลกนี้คราวเดียวเท่านั้น จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ใน

ธรรมที่เรากล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ เป็นของตื่น เปิดเผย ปรากฏ แยกขยายแล้ว
ภิกษุเหล่าใด

ละสัญญาญชน ๓ ประการได้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นทั้งหมด เป็นพระโสดาบัน
ผู้มีอันไม่ตกต่ำเป็น

ธรรมดา เป็นผู้เที่ยง มีปัญญาเครื่องตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ในธรรมที่เรา

กล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ เป็นของตื่นเปิดเผย ปรากฏ แยกขยายแล้ว
ภิกษุเหล่าใด ผู้เป็นธัมมานุสारी

เป็นสัทธานุสारी ภิกษุเหล่านั้นทั้งหมด
มีปัญญาเป็นเครื่องตรัสรู้ดีเป็นที่ไปในเบื้องหน้า. ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย ในธรรมที่เรากล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ เบื้องของตื่น เปิดเผย
ปรากฏ แยกขยายแล้ว

บุคคลเหล่าใด มีเพียงความเชื่อ เพียงความรักในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมด
เป็นผู้มีสวรรค์

เป็นที่ไปในเบื้องหน้า.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น
มีใจชื่นชม

เปลितเปล็นภาชิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล.

จบ อลคัณฑุปมสูตรที่ ๒

๓. วมมิกสูตร

ว่าด้วยปริศนาจอมปลวก

[๒๘๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิก
เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี. ก็โดยสมัยนั้นแล
ท่านพระกุมารกัสสปะพักอยู่ที่ป่าอันธวัน. ครั้น
นั้น เทวดาองค์หนึ่ง มีวรรณงามยิ่ง เมื่อราตรีล่วงปฐมยามแล้ว
ยังป่าอันธวันทั้งคืนให้สว่าง
เข้าไปหาท่านพระกุมารกัสสปะถึงที่อยู่ ได้ยิน ณ ที่ควรสวนข้างหนึ่ง
ได้กล่าวกะท่านพระกุมาร
กัสสปะดังนี้ว่า ดูกรภิกษุ จอมปลวกนี้พันคว้นในกลางคืน
ลุกโพลงในกลางวัน พราหมณ์ได้
กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ เจ้าจงเอาศาตราไปขุดดู. สุเมธะเอาศาตราขุดลงไป
ได้เห็นลิ่มสลัก
จึงเรียนว่า ลิ่มสลักขอรับ. พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ
เจ้าจงยกลิ่มสลักขึ้นเอาศาตราขุดดู.
สุเมธะเอาศาตราขุดลงไป ได้เห็นอึ่ง จึงเรียนว่า อึ่งขอรับ.
พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ
เจ้าจงยกอึ่งขึ้น เอาศาตราขุดดู. สุเมธะเอาศาตราขุดลง ได้เห็นทาง ๒ แพร่ง
จึงเรียนว่า ทาง ๒
แพร่ง ขอรับ. พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ เจ้าจงก่นทาง ๒ แพร่งเสีย
เอาศาตราขุด
ดู. สุเมธะเอาศาตราขุดลงไป ได้เห็นหม้อกรองน้ำต่าง จึงเรียนว่า
หม้อกรองน้ำต่าง ขอรับ.
พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ เจ้าจงยกหม้อกรองน้ำต่างขึ้น
เอาศาตราขุดลง. สุเมธะ
เอาศาตราขุดลงไป ได้เห็นเต่า จึงเรียนว่าเต่าขอรับ.
พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ
เจ้าจงยกเต่าขึ้น เอาศาตราขุดดู. สุเมธะเอาศาตราขุดลงไป
ได้เห็นเขียงหั่นเนื้อ จึง
เรียนว่า เขียงหั่นเนื้อ ขอรับ. พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ
เจ้าจงยกเขียง

หันเนื้อขึ้น เอาศาตราชุดดู. สุมะเอาศาตราชุดลงไป ได้เห็นชั้นเนื้อ
จึงเรียนว่าชั้นเนื้อ ขอรับ

พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุมะ เจ้าจงยกชั้นเนื้อขึ้น เอาศาตราชุดดู.
สุมะเอาศาตราชุดลง

ไป ได้เห็นนาค จึงเรียนว่า นาคขอรับ. พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า นาคจงอยู่
เจ้าอย่าเบียดเบียน

นาคเลย จงทำความนอบน้อม ต่อนาค. ดุกรภิกษุ
ท่านพึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วทูล

ถามปัญหา ๑๕ ข้อ เหล่านี้แล ท่านพึงทรงจำปัญหาเหล่านั้น
ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์

ดุกรภิกษุ ข้าพเจ้า ย่อมไม่เห็นบุคคลในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
พรหมโลก ในหมู่

สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์
ที่จะยังจิตให้ยินดีด้วยการพยากรณ์ปัญหา

เหล่านี้ นอกจากพระตถาคต หรือสาวกของพระตถาคต
หรือเพราะฟังจากสำนักนี้. เทวดานั้น

ครั้งกล่าวคำนี้แล้ว ได้หายไปในที่นั้นแล.

กุมารกัสสปะทูลถามปัญหา ๑๕ ข้อ

[๒๙๐] ครั้งนั้นแล ท่านพระกุมารกัสสปะ เมื่อราตรีนั้นล่วงไปแล้ว
เข้าไปเฝ้าพระผู้มี

พระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้

กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อคืนนี้
เทวดาองค์หนึ่ง มีวรรณงามยิ่ง

ราตรีล่วงปฐมยามไปแล้ว ยังปาอันธวันทั้งคืนให้สว่างแล้ว
เข้าไปหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่ ยืน ณ

ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กล่าวกะข้าพระองค์ว่า ดุกรภิกษุ จอมปลวกนี้
พ่นควันในเวลากลางคืน

ลูกไฟลงในกลางวัน พราหมณ์ได้กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุมะ
เจ้าจงเอาศาตราชุดดู. สุมะเอา

ศาตราชุดลงไป ได้เห็นลิมสลัก จึงเรียนว่า ลิมสลัก ขอรับ.

พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ

เจ้าจงยกลิมสลักขึ้น เอาศาตราชุดดู. สุเมธะเอาศาตราชุดลงไป ได้เห็นอิง
จึงเรียนว่า อิงขอรับ.

พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ เจ้าจงยกอิงขึ้น เอาศาตราชุดดู.

สุเมธะเอาศาตราชุดลงไป

ได้เห็นทาง ๒ แพร่ง จึงเรียนว่า ทาง ๒ แพร่ง ขอรับ.

พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ

เจ้าจงก่นทาง ๒ แพร่งเสีย เอาศาตราชุดดู. สุเมธะเอาศาตราชุดลงไป

ได้เห็นหม้อกรองน้ำต่าง

จึงเรียนว่า หม้อกรองน้ำต่าง ขอรับ. พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ
เจ้าจงยกหม้อ

กรองน้ำต่างขึ้น เอาศาตราชุดดู. สุเมธะเอาศาตราชุดลงไป ได้เห็นเต่า

จึงเรียนว่า เต่าขอรับ.

พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ เจ้าจงยกเต่าขึ้น เอาศาตราชุดดู.

สุเมธะเอาศาตราชุดลงไป

ได้เห็นเชียงหั้นเนื้อ จึงเรียนว่า เชียงหั้นเนื้อ ขอรับ. พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า
พ่อสุเมธะ

เจ้าจงยกเชียงหั้นเนื้อขึ้น เอาศาตราชุดดู.

สุเมธะเอาศาตราชุดลงไป ได้เห็นชั้นเนื้อ จึงเรียนว่า

ชั้นเนื้อ ขอรับ. พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อสุเมธะ เจ้าจงยกชั้นเนื้อขึ้น
เอาศาตราชุดดู.

สุเมธะเอาศาตราชุดลงไป ได้เห็นนาค จึงเรียนว่า นาคขอรับ.

พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า นาคจง

อยู่เถิด เจ้าจงอย่าเบียดเบียนนาคเลย จงทำความนอบน้อมต่อนาค. ดูกฤกษ
ท่านพึงเข้าไปเฝ้า

พระผู้มีพระภาค ทูลถามปัญหา ๑๕ ข้อเหล่านี้แล

ท่านพึงทรงจำปัญหาเหล่านั้นตามที่พระผู้มี

พระภาคทรงพยากรณ์. ดูกฤกษ ขำพเจ้า ย่อมไม่เห็นบุคคลในโลก

พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก

พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์
ที่จะยังจิตให้ยินดีด้วยการ

พยากรณ์ปัญหาเหล่านี้ นอกจากพระตถาคต หรือสาวกของพระตถาคต
หรือเพราะฟังจากสำนัก

นี้. เทวดานั้น ครั้นกล่าวคำนี้แล้วได้หายไปในที่นั้นแล.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอแลชื่อว่าจอมปลวก
อย่างไรชื่อว่าพนควันในกลางคืน

อย่างไรชื่อว่าลูกโปลงในกลางวัน อะไรชื่อว่าพราหมณ์ อะไรชื่อว่าสุเมธะ
อะไรชื่อว่าศาตรา

อย่างไรชื่อว่าการขุด อะไรชื่อว่าลิมสลัก อะไรชื่อว่าอึง อะไรชื่อว่าทาง ๒
แพร่ง อะไรชื่อว่า

หม้อกรองน้ำต่าง อะไรชื่อว่าเต่า อะไรชื่อว่าเขียงหันเนื้อ อะไรชื่อว่าชิ้นเนื้อ
อะไรชื่อว่านาค

ดังนี้?

พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ปัญหา ๑๕ ข้อ

[๒๙๑] พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า ดูกรภิกษุ คำว่า
จอมปลวกนั้นเป็นชื่อของ

กายนี้ อันประกอบด้วยมหาภูตรูปทั้ง ๔ ซึ่งมีมารดาบิดาเป็นแดนเกิด
เจริญด้วยข้าวสุกและขนม

กุมมาส ไม่เที่ยง ต้องอบรม ต้องนวดฟัน
มีอันทำลายและกระจัดกระจายไปเป็นธรรมดา.

ปัญหาชื่อว่า อย่างไรชื่อว่าพนควันในกลางคืนนั้น ดูกรภิกษุ
ได้แก่การที่บุคคลปรารภการงานใน

กลางวัน แล้วตริถึง ตรองถึงในกลางคืน นี้ชื่อว่าพนควันในกลางคืน.
ปัญหาชื่อว่า อย่างไร

ชื่อว่าลูกโปลงในกลางวันนั้น ดูกรภิกษุ ได้แก่การที่บุคคลตริถึงตรองถึง
(การงาน) ในกลาง

คืน แล้วย่อมประกอบการทำงานในกลางวัน ด้วยกาย ด้วยวาจา
นี้ชื่อว่าลูกโปลงในกลางวัน.

ดูกรภิกษุ คำว่า พราหมณ์นั้น เป็นชื่อของพระตถาคต
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า. คำว่า สุเมธะ

นั่น เป็นชื่อของเสขภิกษุ. คำว่า ศาตรานั้นเป็นชื่อของปัญญาอันประเสริฐ.
คำว่า จงชุดนั้น

เป็นชื่อของการปรารภความเพียร. คำว่า ลิมสลักนั้น เป็นชื่อของอวิชา.
คำนั้นมีอธิบายดังนี้ว่า

พ่อสุเมธะ เจ้าจงใช้ปัญญาเพียงตั้งศาตรา ยกลิมสลักขึ้น คือจงละอวิชาเสีย
จงชุดมันขึ้นเสีย.

คำว่า อิงนั้น เป็นชื่อแห่งความคับแค้นด้วยสามารถความโกรธ.
คำนั้นมีอธิบาย ดังนี้ว่า

พ่อสุเมธะ เจ้าจงใช้ปัญญาเพียงตั้งศาตรา ยกอิงขึ้นเสีย
คือจงละความคับแค้นด้วยสามารถความ

โกรธเสีย จงชุดมันเสีย. คำว่า ทาง ๒ แพร่งนั้น เป็นชื่อแห่งวิจิกิจฉา.
คำนั้นมีอธิบายดังนี้ว่า

พ่อสุเมธะ เจ้าจงใช้ปัญญาเพียงตั้งศาตรากันทาง ๒ แพร่งเสีย
คือจงละวิจิกิจฉาเสีย จงชุดมัน

เสีย คำว่าหม้อกรองน้ำต่างนั้น เป็นชื่อของนิวรณ ๕ คือ กามฉันทนิวรณ
พยาบาทนิวรณ

ถีนมิทธนิวรณ อุทธัจจกุกกุจจนนิวรณ วิจิกิจฉานิวรณ. คำนั้นมีอธิบายดังนี้ว่า
พ่อสุเมธะ เจ้าจง

ใช้ปัญญาเพียงตั้งศาตรา ยกหม้อกรองน้ำต่างขึ้นเสีย คือจงละนิวรณ ๕ เสีย
จงชุดขึ้นเสีย. คำว่า

เต่านั้น เป็นชื่อของอุปาทานชั้น ๕ คือ รูปาทานชั้น เวทณูปาทานชั้น
สัญญาูปาทานชั้น

สังขารูปาทานชั้น วิญญาณูปาทานชั้น. คำนี้มีอธิบายดังนี้ พ่อสุเมธะ
เจ้าจงใช้ปัญญา

เพียงตั้งศาตรา ยกเตาขึ้นเสียคือ จงละอุปาทานชั้น ๕ เสีย จงชุดขึ้นเสีย.
คำว่าเชียง

หั้นเนื้อนั้น เป็นชื่อของกามคุณ ๕ คือ รูปอันจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ
นาปรารถนา นาโครี นาพอ

ใจ เป็นรูปที่น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด
เสียงอันจะพึงรู้แจ้งด้วยโสต

กลิ่นอันจะพึงรู้แจ้งด้วยฆานะ ... รสอันจะพึงรู้แจ้งด้วยชีวหา ...

โผฏฐัพพะอันจะพึงรู้แจ้งด้วยกาย

นำปรารภนา นำใคร นำพอใจ เป็นรูปที่นารัก ประกอบด้วยกาม
เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด.

คำนั้นมีอธิบายดังนี้ว่า พ่อสุเมธะ เจ้าจงใช้ปัญญาเพียงดังศาตรา
ยกเขียงหันเนื้อเสีย คือ จง

ละกามคุณ ๕ เสีย จงขุดขึ้นเสีย. คำว่าขึ้นเนื้อนั้น เป็นชื่อของนันทิราคะ.
คำนั้นมีอธิบายดังนี้

ว่า พ่อสุเมธะ เจ้าจงใช้ปัญญาเพียงดังศาตรา ยกขึ้นเนื้อขึ้นเสีย คือ
จงละนันทิราคะ จงขุด

ขึ้นเสีย คำว่านาคนั้น เป็นชื่อของภิกษุผู้ชฌาสพ คำนี้มีอธิบายดังนี้ว่า
นาคจงหยุดอยู่เถิด

เจ้าอย่าเบียดเบียนนาค จงทำความนอบน้อมต่อนาคดังนี้.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว

ท่านพระกุมารกัสสปะมีใจชื่นชม เพลิด

เพลีนภาสิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล.

จบ วัมมิกสูตร ที่ ๓

๔. รถวินิตสูตร

ภิกษุชาวชาติภูมิยกย่องพระปุณณมันตานีบุตร

[๒๙๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน
อันเป็นที่พระราชทานเหยื่อ

แก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้นนั้น ภิกษุชาวชาติภูมิประเทศจำนวนมาก
จำพรรษาแล้ว

ในชาติภูมิ พวกเข้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่งอยู่

ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ในชาติภูมิประเทศ

ภิกษุรูปไหนหนอ

ที่พวกภิกษุเพื่อนพรหมจรรย์ชาวชาติภูมิประเทศยกย่องอย่างนี้ว่า ตนเอง
เป็นผู้มักน้อย สันโดษ สงัดเงียบ ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ปรารภความเพียร
สมบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ

ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะแล้ว ยังกล่าวถ้อยคำพรรณนา
ความมักน้อย ความสันโดษ

ความสงัดเงียบ ความไม่คลุกคลีด้วยหมู่ ความปรารภความเพียร
ความสมบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ

ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ แก่ภิกษุทั้งหลายอีกด้วย เป็นผู้โอวาท
แนะนำชี้แจง

ชักชวนพวกภิกษุเพื่อนพรหมจรรย์ให้อาจหาญ ร่าเริง.

ภิกษุชาวชาติภูมิประเทศเหล่านั้น กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ในชาติภูมิประเทศ

ท่านพระปุลณณมันตานีบุตร

เป็นผู้ที่พวกภิกษุเพื่อนพรหมจรรย์ชาวชาติภูมิประเทศยกย่องว่า ตนเอง
เป็นผู้มักน้อย สันโดษ สงัดเงียบ ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ ปรารภความเพียร
สมบูรณ์ด้วยศีล

สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะแล้ว

ยังกล่าวถ้อยคำพรรณนาความมักน้อย ความ

สันโดษ ความสงัดเงียบ ความไม่คลุกคลีด้วยหมู่ ความปรารภความเพียร
ความสมบูรณ์ด้วยศีล

สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ แก่ภิกษุทั้งหลายอีกด้วย
เป็นผู้โอวาท แนะนำ

ชี้แจง ชักชวนพวกภิกษุเพื่อนพรหมจรรย์ให้อาจหาญ ร่าเริง.

[๒๙๓] สมัยนั้น ท่านพระสารีบุตรนั่งเฝ้าพระผู้มีพระภาคอยู่ ณ ที่ใกล้
จึงดำริว่า เป็น

ลาภของท่านพระปุลณณมันตานีบุตร

ความเป็นมนุษย์อันท่านพระปุลณณมันตานีบุตรได้ดีแล้ว ที่พวกภิกษุ

เพื่อนพรหมจรรย์ผู้เป็นวิญญูชน

กล่าวยกย่องพรรณนาคุณเฉพาะพระพักตร์พระศาสดา และ

พระศาสดาก็คงอนุโมทนาซึ่งการกระทำนั้น
บางทีเราคงได้พบกับท่านปุณณมันตานีบุตรแล้ว
สนทนาปราศรัยกันสักครั้งหนึ่ง.

[๒๙๔] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ กรุงราชคฤห์
ตามสำราญพระอัธยาศัย
เสด็จจาริกไปโดยลำดับ ถึงพระนครสาวัตถี ประทับอยู่ในพระวิหารเชตวัน
อารามของท่าน

อนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี.

ท่านพระปุณณมันตานีบุตรได้ข่าวว่า
พระผู้มีพระภาคเสด็จถึงพระนครสาวัตถี ประทับอยู่
ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี
เขตพระนครสาวัตถี ท่านจึงเก็บงำ

เสนาสนะ

ถือบาตรและจีวรจาริกไปโดยลำดับตามทางที่จะไปยังพระนครสาวัตถี
ถึงพระวิหาร

เชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถีแล้ว
จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค

ถึงที่ประทับ แล้วถวายอภิวาทนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มี

พระภาค จึงทรงชี้แจงท่านพระปุณณมันตานีบุตรให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน
อากาญ รำเรงด้วย

ธรรมิกถา.

ครั้งนั้น ท่านพระปุณณมันตานีบุตร
เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง ให้
สมาทาน อากาญ รำเรง ด้วยธรรมมิกถาแล้ว ชื่นชม
อนุโมทนาภาสิตของพระผู้มีพระภาค

ลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาท พระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ
แล้วเข้าไปสู่ป่าอันธวัน เพื่อพัก
ในกลางวัน.

พระปุณณมันตานีบุตรเข้าเฝ้าพระพุทธองค์

[๒๙๕] ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่ง เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรแล้วแจ้งข่าวว่า
ข้าแต่ท่าน

พระสารีบุตร พระปุณณมันตานีบุตร ที่ท่านได้สรรเสริญอยู่เนืองๆ นั้น บัดนี้
พระผู้มีพระภาค

ทรงชี้แจงให้ท่านเห็นแจ้ง ให้สมาทาน อาจหาญ ำรงด้วยธรรมิกภาแล้ว
ท่านก็ชื่นชม

อนโมทนาภาสิตของพระผู้มีพระภาค ลุกลจากอาสนะ

ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ

หลีกไปสู่ป่าอันธวัน เพื่อพักในกลางวัน.

ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรรีบถือผ้าสีทนะ

แล้วติดตามท่านพระปุณณมันตานีบุตรไป

ข้างหลังๆ พอเห็นศีรษะกัน ครั้งนั้น ท่านพระปุณณมันตานีบุตร

เข้าไปในป่าอันธวันแล้ว นั่ง

พักกลางวันอยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่ง แม้ท่านพระสารีบุตรก็เข้าไปสู่ป่าอันธวันแล้ว
ก็นั่งพักกลางวัน

อยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่งเหมือนกัน.

พระสารีบุตรสนทนากับพระปุณณมันตานีบุตร

[๒๙๖] ครั้งนั้นเป็นเวลาเย็น

ท่านพระสารีบุตรออกจากที่พักผ่อนแล้วเข้าไปหาท่านพระ

ปุณณมันตานีบุตรถึงสำนัก ได้ปราศรัยกับท่านพระปุณณมันตานีบุตร

ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้

ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว

จึงถามท่านพระปุณณมัน

ตานีบุตรดังนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ

ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคของเราหรือ?

ท่านพระปุณณมันตานีบุตรตอบว่า ถูกแล้ว ท่านผู้มีอายุ?

สา. ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค

เพื่อสลิวิสุทธิหรือท่านผู้มีอายุ?

ป. ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค

เพื่อจิตตวิสุทธิหรือท่านผู้มีอายุ?

ป. ไม่ใช่ออย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อทิฏฐิวิสุทธิหรือ ท่านผู้มีอายุ?

ป. ไม่ใช่ออย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อกังขาวิตรณวิสุทธิหรือ ท่านผู้มีอายุ?

ป. ไม่ใช่ออย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่่อมัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิหรือ ท่านผู้มีอายุ?

ป. ไม่ใช่ออย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อปฏิบัติญาณทัสสนวิสุทธิหรือ ท่านผู้มีอายุ?

ป. ไม่ใช่ออย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อญาณทัสสนวิสุทธิหรือ ท่านผู้มีอายุ?

ป. ไม่ใช่ออย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ?

สา. ท่านผู้มีอายุ ผมถามท่านว่า ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อสลวิสุทธิหรือ ท่านตอบผมว่า ไม่ใช่ออย่างนั้น เมื่อผมถามท่านว่า ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อจิตตวิสุทธิหรือ เพื่อทิฏฐิวิสุทธิหรือ เพื่อกังขาวิตรณวิสุทธิหรือ เพื่่อมัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิหรือ เพื่อปฏิบัติญาณทัสสนวิสุทธิหรือ เพื่อญาณทัสสนวิสุทธิหรือ ท่านก็ตอบผมว่าไม่ใช่ออย่างนั้นๆ เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อ

อะไรเล่า?

ป. ท่านผู้มีอายุ ผมประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค
เพื่ออนุปาทาปรินิพพาน.

สา. ท่านผู้มีอายุ สีลวิสุทธิหรือ เป็นอนุปาทาปรินิพพาน?

ป. ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ท่านผู้มีอายุ จิตตวิสุทธิหรือ เป็นอนุปาทาปรินิพพาน?

ป. ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ท่านผู้มีอายุ ทิณฺณวิสุทธิหรือ เป็นอนุปาทาปรินิพพาน?

ป. ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ท่านผู้มีอายุ กังขาวิตรณวิสุทธิหรือ เป็นอนุปาทาปรินิพพาน?

ป. ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ท่านผู้มีอายุ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิหรือ
เป็นอนุปาทาปรินิพพาน?

ป. ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ท่านผู้มีอายุ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิหรือ
เป็นอนุปาทาปรินิพพาน?

ป. ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ท่านผู้มีอายุ ญาณทัสสนวิสุทธิหรือ เป็นอนุปาทาปรินิพพาน?

ป. ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ท่านผู้มีอายุ ที่นอกไปจากธรรมเหล่านี้หรือ เป็นอนุปาทาปรินิพพาน?

ป. ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ.

สา. ท่านผู้มีอายุ ผมถามท่านว่า สีลวิสุทธิหรือ
เป็นอนุปาทาปรินิพพานจิตตวิสุทธิ

หรือ เป็นอนุปาทาปรินิพพาน ทิณฺณวิสุทธิหรือ

เป็นอนุปาทาปรินิพพาน กังขาวิตรณวิสุทธิหรือ

เป็นอนุปาทาปรินิพพาน มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิหรือ

เป็นอนุปาทาปรินิพพาน ปฏิปทาญาณ

ทัสสนวิสุทธิหรือ เป็นอนุปาทาปรินิพพาน ญาณทัสสนวิสุทธิหรือ

เป็นอนุปาทาปรินิพพาน ที่

นอกไปจากธรรมเหล่านี้หรือ เป็นอนุปาทาปรินิพพาน ท่านก็ตอบผมว่า
ไม่ใช่อย่างนั้นๆ เมื่อ

เป็นเช่นนี้ จะพึงเห็นเนื้อความของถ้อยคำที่ท่านกล่าวนี้อย่างไรเล่า?

[๒๙๗] ปุ. ท่านผู้มีอายุ

ถ้าพระผู้มีพระภาคจักทรงบัญญัติสฬวิสุทธิตัวเป็นอนุปาทา

ปรินิพพานแล้ว ก็ชื่อว่าทรงบัญญัติธรรมที่ยังมีอุปาทาน

ว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน. ถ้าจักทรงบัญญัติ

จิตตวิสุทธิตี ฌิตฺตวิสุทธิตี กังขาวิตรณวิสุทธิตี มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิตี

ปฎิปทาญาณทัสสนวิสุทธิตี

ญาณทัสสนวิสุทธิตัว เป็นอนุปาทาปรินิพพานแล้ว

ก็ชื่อว่าทรงบัญญัติธรรมที่ยังมีอุปาทาน ว่า

เป็นอนุปาทาปรินิพพาน ถ้าหากว่า ธรรมนอกจากธรรมเหล่านี้

จักเป็นอนุปาทาปรินิพพานแล้ว

ปุณฺณ จะชื่อว่าปรินิพพาน เพราะว่า ปุณฺณไม่มีธรรมเหล่านี้ ท่านผู้มีอายุ
ผมจะอุปมาให้ท่าน

พึง บรูษผู้เป็นวิญญูชนบางพวกในโลกนี้

ย่อมรู้เนื้อความแห่งคำที่กล่าวแล้วด้วยอุปมา.

อุปมาด้วยรถ ๗ ผลัด

[๒๙๘] ท่านผู้มีอายุ เปรียบเหมือน พระเจ้าปเสนทิโกศล

กำลังประทับอยู่ในพระนคร

สาวัตถิ มีพระราชกรณียะดำนบางอย่างเกิดขึ้นในเมืองสาเกต

และในระหว่างพระนครสาวัตถิกับ

เมืองสาเกตนั้น จะต้องใช้รถถึง ๗ ผลัด ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศล

เสด็จออกจาก

พระนครสาวัตถิ ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่หนึ่งซึ่งที่ประตุพระราชวัง

ไปถึงรถพระที่นั่งผลัดที่สองด้วย

รถพระที่นั่งผลัดที่หนึ่ง จึงปล่อยรถพระที่นั่งผลัดที่หนึ่ง

ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่สอง เสด็จไปถึง

รถพระที่นั่งผลัดที่สาม ด้วยรถพระที่นั่งผลัดที่สอง

ทรงปล่อยรถพระที่นั่งผลัดที่สอง ทรงรถ

พระที่นั่งผลัดที่สาม เสด็จถึงรถพระที่นั่งผลัดที่สี่ ด้วยรถพระที่นั่งผลัดที่สาม

ปล่อยรถพระที่นั่ง

ผลัดที่สาม ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่สี่ เสด็จถึงรถพระที่นั่งผลัดที่ห้า
ด้วยรถพระที่นั่ง

ผลัดที่สี่ ปลอยรถพระที่นั่งผลัดที่สี่ ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่ห้า
เสด็จไปถึงรถพระที่นั่ง

ผลัดที่หก ด้วยรถพระที่นั่งผลัดที่ห้า ปลอยรถพระที่นั่งผลัดที่ห้า
ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่หก

เสด็จไปถึงรถพระที่นั่งผลัดที่เจ็ด ด้วยรถพระที่นั่งผลัดที่หก
ปลอยรถพระที่นั่งผลัดที่หก

ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่เจ็ด เสด็จไปถึงเมืองสาเกตที่ประตูประราชวัง
ด้วยรถพระที่นั่งผลัดที่เจ็ด

ถ้าพวกมิตรอำมาตย์ หรือพระญาติสาโลหิต
จะพึงทูลถามพระองค์ซึ่งเสด็จถึงประตูประราชวังว่า
ข้าแต่ महाराजเจ้า

พระองค์เสด็จมาจากพระนครสาวัตถิถึงเมืองสาเกตที่ประตูประราชวัง ด้วยรถ
พระที่นั่งผลัดนี้ผลัดเดียวหรือ ท่านผู้มีอายุ
พระเจ้าปเสนทิโกศลจะตรัสตอบอย่างไร จึงจะเป็น
อันตรัสตอบถูกต้อง?

สา. ท่านผู้มีอายุ พระเจ้าปเสนทิโกศลจะต้องตรัสตอบอย่างนี้
จึงจะเป็นอันตรัสตอบ

ถูกต้อง คือ เมื่อนั้นกำลังอยู่ในนครสาวัตถินั้น
มีกรณียะดวนบางอย่างเกิดขึ้นในเมืองสาเกต

ก็ในระหว่างนครสาวัตถิกับเมืองสาเกตนั้นจะต้องใช้รถถึง ๗ ผลัด เมื่อเช่นนั้น
ฉันจึงออกจาก

นครสาวัตถิขึ้นรถผลัดที่หนึ่งที่ประตูประราชวังไปถึงรถผลัดที่สอง ด้วยรถผลัดที่หนึ่ง
ปลอยรถผลัดที่หนึ่ง

ขึ้นรถผลัดที่สอง ไปถึงรถผลัดที่สาม ด้วยรถผลัดที่สอง ปลอยรถผลัดที่สอง
ขึ้นรถผลัดที่สาม

ไปถึงรถผลัดที่สี่ ด้วยรถผลัดที่สาม ปลอยรถผลัดที่สาม ขึ้นรถผลัดที่สี่
ไปถึงรถผลัดที่ห้า

ด้วยรถผลัดที่สี่ ปลอยรถผลัดที่สี่ ขึ้นรถผลัดที่ห้า ไปถึงรถผลัดที่หก
ด้วยรถผลัดที่ห้า ปลอย

รถพลัดที่ห้า ขึ้นรถพลัดที่หก ไปถึงรถพลัดที่เจ็ด ด้วยรถพลัดที่หก
ปล่อยรถพลัดที่หก ขึ้นรถ

พลัดที่เจ็ด ไปถึงเมืองสาเกตที่ประตู่ด้วยรถพลัดที่เจ็ด ท่านผู้มีอายุ
พระเจ้าปเสนทิโกศล จะ

ต้องตรัสตอบอย่างนี้ จึงจะเป็นอันตรัสตอบถูกต้อง.

ป. ท่านผู้มีอายุ ข้อนี้ก็ฉันนั้น สลวิสุทธิ เป็นประโยชน์แก่จิตตวิสุทธิ
จิตตวิสุทธิ

เป็นประโยชน์แก่ทิณฺณวิสุทธิ ทิณฺณวิสุทธิ เป็นประโยชน์แก่กัณฺหาวิตรณวิสุทธิ
กัณฺหาวิตรณวิสุทธิ

เป็นประโยชน์แก่มคฺคามคคญาณหสฺสนวิสุทธิ มคฺคามคคญาณหสฺสนวิสุทธิ
เป็นประโยชน์แก่

ปฏฺธิปทาญาณหสฺสนวิสุทธิ ปฏฺธิปทาญาณหสฺสนวิสุทธิ
เป็นประโยชน์แก่ญาณหสฺสนวิสุทธิ ญาณ

หสฺสนวิสุทธิ เป็นประโยชน์แก่อนุปาทาปรินิพพาน ท่านผู้มีอายุ
ผมประพฤติพรหมจรรย์ใน

พระผู้มีพระภาค เพื่ออนุปาทาปรินิพพาน.

กล่าวชื่นชมสุภาสิตของกันและกัน

[๒๙๙] เมื่อท่านพระปุณณมันตานีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว
ท่านพระสารีบุตรจึงถามว่า

ท่านผู้มีอายุ ท่านชื่ออะไร และพวกภิกษุเพื่อนพรหมจรรย์
รู้จักท่านว่าอย่างไร?

ท่านพระปุณณมันตานีบุตรตอบว่า ท่านผู้มีอายุ ผมชื่อปุณณะ
แต่พวกภิกษุเพื่อน

พรหมจรรย์ รู้จักผมว่ามันตานีบุตร. ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ
น่าอัศจรรย์นัก ไม่

เคยมีมาแล้ว ธรรมอันลึกซึ้ง

อันท่านพระปุณณมันตานีบุตรเลือกเฟ้นมากล่าวแก่ ด้วยปัญญาอัน
ลึกซึ้ง ตามเยี่ยงพระสาวกผู้ได้สดับแล้ว

รู้ทั่วถึงคำสอนของพระศาสดาโดยถ่องแท้ จะพึงกล่าว

แก่ ฉะนั้น เป็นลาภมากของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ความเป็นมนุษย์อันเพื่อนพรหมจรรย์ได้

ดีแล้ว ที่ได้พบเห็นนั่งใกล้ท่านพระปุณณมันตานีบุตร

แม้หากว่าเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จะ

เทิดท่านพระปุณณมันตานีบุตรไว้บนศีรษะด้วยเทริดผ้า จึงจะได้พบเห็น
นั่งใกล้ แม้ข้อนั้นก็นับ

ว่าเป็นลาภมากของเธอเหล่านั้น ความเป็นมนุษย์อันเธอเหล่านั้นได้ดีแล้ว
อนึ่งนับว่าเป็นลาภ

มากของผมด้วย เป็นการได้ดีของผมด้วย ที่ได้พบเห็น
นั่งใกล้ท่านพระปุณณมันตานีบุตร.

[๓๐๐] เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว

ท่านพระปุณณมันตานีบุตรจึงถามดังนี้ว่า

ท่านผู้มีอายุ ท่านชื่ออะไร และเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย รู้จักท่านว่าอย่างไร?
ท่านพระสารีบุตร

ตอบว่า ท่านผู้มีอายุ ผมชื่ออุปติสสะ แต่พวกเพื่อนพรหมจรรย์
รู้จักผมว่าสารีบุตร. ท่านพระ

ปุณณมันตานีบุตรกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ

ผมกำลังพูดอยู่กับท่านผู้เป็นสาวกทรงคุณคล้ายกับ

พระศาสดา มิได้ทราบเลยว่า ท่านชื่อสารีบุตร ถ้าผมทราบว่า

ท่านชื่อสารีบุตรแล้ว คำที่พูดไป

เพียงเท่านี้ คงไม่แจ่มแจ้งแก่ผมได้ เป็นการน่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยมีมาแล้ว
ธรรมอันลึกซึ้ง

อันท่านพระสารีบุตรเลือกเฟ้นมาถามแล้วด้วยปัญญาอันลึกซึ้ง
ตามเยี่ยงพระสาวกผู้ได้สดับแล้ว

รู้ทั่วถึงคำสอนของพระศาสดาโดยถ่องแท้ จะพึงถาม ฉะนั้น
เป็นลาภมากของเพื่อนพรหมจรรย์

ความเป็นมนุษย์นับว่าเพื่อนพรหมจรรย์ได้ดีแล้ว ที่ได้พบเห็น
นั่งใกล้ท่านพระสารีบุตร แม้

หากว่า

เพื่อนพรหมจรรย์จะเทิดท่านพระสารีบุตรไว้บนศีรษะด้วยเทริดผ้าจึงจะได้พบเห็น
นั่งใกล้

แม้ข้อนั้นก็เป็นลาภมากของเธอเหล่านั้น

ความเป็นมนุษย์นับว่าอันเธอเหล่านั้นได้ดีแล้ว อนึ่ง

นับว่าเป็นลาภมากของผมด้วย เป็นการได้ดีของผมด้วย
ที่ได้พบเห็นนั่งใกล้พระสารีบุตร.

พระมหานาคทั้งสองนั้น ต่างชื่นชมสุภาสิตของกันและกัน
ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ รทวินิตสูตรที่ ๔

๕. นิวาปสูตร

อุปมาพรานปลุกหญ้าหล่อเนื้อ

[๓๐๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิก

เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล

พระองค์ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้วตรัสว่า ดูกรภิกษุ

ทั้งหลายภิกษุเหล่านั้น หูลรับพระผู้มีพระภาคแล้วว่า พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธ-

*พจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พรานเนื้อมิได้ปลุกหญ้าไว้สำหรับฝูงเนื้อ
ด้วยคิดว่า เมื่อฝูงเนื้อ

กินหญ้าที่เราปลุกไว้ นี้ จะมีอายุยืน มีผิวพรรณ มีชีวิตอยู่ยืนนาน โดยที่แท้
พรานเนื้อปลุกหญ้า

ไว้สำหรับฝูงเนื้อ ด้วยมีความประสงค์ว่า

ฝูงเนื้อเข้ามาสู่ป่าหญ้าที่เราปลุกไว้แล้ว จักลืมหัก

หญ้า เมื่อเข้ามาแล้วลืมหักหญ้าก็จักมัวเมา เมื่อมัวเมา ก็จักประมาท

เมื่อประมาท ก็จักถูก

เราทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหญ้านี้.

[๓๐๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาฝูงเนื้อเหล่านั้น

ฝูงเนื้อฝูงแรกเข้าไปสู่ป่าหญ้าที่ปลุกไว้

ของพรานเนื้อ ลืมหักหญ้าอยู่ เมื่อเข้าไปแล้วลืมหักหญ้าอยู่ก็มัวเมา

เมื่อมัวเมา ก็ประมาท

เมื่อประมาท ก็ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหญ้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้

ฝูงเนื้อฝูงแรกนั้น

ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อได้.

[๓๐๓] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ผุ้งเนื้อผุ้งที่สอง
คิดเห็นร่วมกันอย่างนี้ว่าผุ้งเนื้อผุ้งแรก เข้า
ไปสู່ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อ ลืมตัวกินหญ้าอยู่
เมื่อเข้าไปแล้วลืมตัวกินหญ้าอยู่ ก็มัวเมา
เมื่อมัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหญ้านั้น เมื่อเป็น
เช่นนั้น ผุ้งเนื้อผุ้งแรก ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อไปได้ ถ้ากระไร
เราต้องเว้นจากการกินหญ้า
เสียทั้งสิ้นเมื่อเว้นจากการกินหญ้าที่เป็นภัยแล้ว ต้องเข้าไปอยู่ตามราวป่า
ครั้นคิดดังนี้แล้วจึงเว้น
จากการกินหญ้าเสียทั้งสิ้น เมื่อเว้นจากการกินหญ้าที่เป็นภัยแล้ว
ก็เข้าไปอยู่ตามราวป่า. ครั้นถึง
เดือนท้ายฤดูคิมหันต์ เป็นเวลาที่สิ้นหญ้าและน้ำ
ผุ้งเนื้อเหล่านั้นก็มีร่างกายซูบผอม เมื่อมีร่างกาย
ซูบผอม กำลังเรี่ยวแรงก็หมดไป เมื่อกำลังเรี่ยวแรงหมดไป
จึงพากันกลับมาสู่ป่าที่ปลูกไว้ของ
พรานเนื้อนั้นอีกผุ้งเนื้อเหล่านั้นพากันเข้าไปในป่าหญ้านั้น ลืมตัวกินหญ้าอยู่
เมื่อเข้าไปแล้วลืมตัว
กินหญ้าอยู่ ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามชอบใจใน
ป่าหญ้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้ผุ้งเนื้อผุ้งที่สองนั้น
ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อได้.

[๓๐๔] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ผุ้งเนื้อผุ้งที่สาม
คิดเห็นร่วมกันอย่างนี้ว่าผุ้งเนื้อผุ้งแรก เข้า
ไปสู่งป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อ ลืมตัวกินหญ้าอยู่
เมื่อเข้าไปแล้วลืมตัวกินหญ้าอยู่ ก็มัวเมา
เมื่อมัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหญ้านั้น เมื่อเป็น
เช่นนี้ เนื้อผุ้งแรกนั้น ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อไปได้ อนึ่ง
ผุ้งเนื้อผุ้งที่สอง ก็คิดเห็น

ร่วมกันอย่างนี้ว่า ผุ่งเนื้อผุ่งแรก เข้าไปสู่ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อ
ลืมหินหน้าง่ายเมื่อ

เข้าไปแล้วลืมหินหน้าง่าย ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกพรานเนื้อทำเอา

ได้ตามชอบใจในป่าหญ้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ เนื้อผุ่งแรกนั้น
ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อไป

ได้ ถ้ากระไร เราต้องเว้นจากการกินหญ้าเสียทั้งสิ้น
เมื่อเว้นจากการกินหญ้าที่เป็นภัยแล้ว ต้อง

เข้าไปอยู่ตามราวป่า ครั้นคิดดังนี้แล้ว จึงเว้นจากการกินหญ้าเสียทั้งสิ้น
เมื่อเว้นจากการกินหญ้า

ที่เป็นภัยแล้ว ก็เข้าไปอยู่ตามราวป่า ครั้นถึงเดือนท้ายฤดูคิมหันต์
เป็นเวลาที่ยืนหญ้าและน้ำ

ผุ่งเนื้อเหล่านั้นก็มีร่างกายซูบผอม เมื่อมีร่างกายซูบผอม
กำลังเรี่ยวแรงก็หมดไป เมื่อกำลังเรี่ยว

แรงหมดไปจึงพากันกลับมาสู่ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อนั้นอีก
ผุ่งเนื้อเหล่านั้นพากันเข้าไป

ในป่าหญ้านั้น ลืมหินหน้าง่าย เมื่อเข้าไปแล้วลืมหินหน้าง่าย ก็มัวเมา
เมื่อมัวเมา ก็ประมาท

เมื่อประมาท ก็ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหญ้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้
ผุ่งเนื้อผุ่งที่สองนั้น

ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อไปได้ ถ้ากระไร เราต้องชุมนุมอาศัยอยู่ใกล้ๆ
ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของ

พรานเนื้อนั้น ครั้นชุมนุมอาศัยอยู่ใกล้ๆ ป่าหญ้านั้นแล้ว
เราจะไม่เข้าไปสู่ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพราน

เนื้อนั้น จักไม่ลืมหินหน้าง่าย เมื่อไม่เข้าไปแล้ว ไม่ลืมหินหน้าง่าย
ก็จักไม่มัวเมา เมื่อไม่

มัวเมา ก็จักไม่ประมาท เมื่อไม่ประมาท
ก็จักไม่ถูกพรานเนื้อทำได้ตามชอบใจในป่าหญ้านั้น.

ครั้นคิดดังนี้แล้ว ผุ่งเนื้อเหล่านั้น ก็เข้าไปชุมนุมอาศัยอยู่ใกล้ๆ
ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อนั้น

ครั้นเข้าไปชมอาศัยอยู่ใกล้ๆ

ป่าหุญ้านั้นแล้วก็ไม่เข้าไปสู่ป่าหุญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อ ไม่ลืมหัด

กินหุญ้าอยู่ เมื่อไม่เข้าไปในป่าหุญ้านั้น ไม่ลืมหัดกินหุญ้าอยู่ ก็ไม่มัวเมา

เมื่อไม่มัวเมา ก็ไม่

ประมาท เมื่อไม่ประมาท ก็ไม่ถูกพรานเนื้อทำเอาตามชอบใจในป่าหุญ้านั้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ที่นั่น พรานเนื้อกับบริวารได้คิดว่า ผุ่งเนื้อผุ่งที่สามนี้

คงเป็นสัตว์เกมโกงคล้ายกับมีฤทธิ์ ไม่ใช่

สัตว์ธรรมดา จึงกินหุญ้าที่ปลูกไว้นี้ได้ เราไม่ทราบทางมาทางไปของพวกเขา

อย่างกระนั้นเลย

เราต้องเอาตาข่ายขัดไม้หลายๆ อัน ล้อมป่าหุญ้าที่ปลูกไว้ให้รอบไปทั้งป่า

บางที่เราจะพบที่อยู่

ของผุ่งเนื้อผุ่งที่สามในที่ซึ่งเราจะไปจับเอาได้ ครั้นคิดฉะนี้แล้ว

พวกเขาก็ช่วยกันเอาตาข่ายขัดไม้

เป็นอันมากล้อมป่าหุญ้าที่ปลูกไว้ให้รอบไปทั้งป่า

พรานเนื้อกับบริวารก็ได้พบที่อยู่ของผุ่งเนื้อผุ่งที่

สามในที่ซึ่งเขาไปจับเอาได้แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้ผุ่งเนื้อผุ่งที่สามนั้น

ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของ

พรานเนื้อไปได้.

[๓๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผุ่งเนื้อผุ่งที่สี่ คิดเห็นร่วมกันอย่างนี้ว่า

ผุ่งเนื้อผุ่งแรก

เข้าไปสู่ป่าหุญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อ ลืมหัดกินหุญ้าอยู่

เมื่อลืมหัดกินหุญ้าอยู่ ก็มัวเมา เมื่อ

มัวเมา ก็ประมาท

เมื่อประมาทก็ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหุญ้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้

เนื้อผุ่งแรก ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อได้ อนึ่ง ผุ่งเนื้อผุ่งที่สอง

ก็คิดเห็นร่วมกันอย่างนี้ว่า

ผุ่งเนื้อผุ่งแรกเข้าไปสู่ป่าหุญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อ ลืมหัดกินหุญ้าอยู่

เมื่อเข้าไปแล้วลืมหัดกิน

หุญ้าอยู่ ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท

ก็ถูกพรานเนื้อทำเอาตามชอบใจในป่า

หญ้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ เนื้อผุงแรกนั้น
ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อไปได้ ถ้ากระไร
เราต้องเว้นจากการกินหญ้าเสียทั้งสิ้น เมื่อเว้นจากการกินหญ้าที่เป็นภัยแล้ว
ต้องเข้าไปอยู่ตามราว
ป่า ครั้นคิดดังนี้แล้ว จึงเว้นจากการกินหญ้าเสียทั้งสิ้น
เมื่อเว้นจากการกินหญ้าที่เป็นภัยแล้ว
ก็เข้าไปอยู่ตามราวป่า. ครั้นถึงเดือนท้ายฤดูคิมหันต์ เป็นเวลาสิ้นหญ้าและน้ำ
ผุงเนื้อเหล่านั้นก็มี
ร่างกายซูบผอม เมื่อมีร่างกายซูบผอม กำลังเรี่ยวแรงก็หมดไป
เมื่อกำลังเรี่ยวแรงหมดไปจึงพากัน
กลับมาสู่ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อนั้นอีก
ผุงเนื้อเหล่านั้นพากันเข้าไปในป่าหญ้านั้น สิ้นตัว
กินหญ้าอยู่ เมื่อเข้าไปแล้วสิ้นตัวกินหญ้าอยู่ ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา ก็ประมาท
เมื่อประมาท
ก็ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามใจชอบในป่าหญ้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้
ผุงเนื้อผุงที่สองนั้น ก็ไม่รอดพ้น
อำนาจของพรานเนื้อไปได้ อนึ่ง ผุงเนื้อผุงที่สาม ก็คิดเห็นร่วมกันอย่างนี้ว่า
ผุงเนื้อผุงแรก เข้าไป
สู่ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อ สิ้นตัวกินหญ้าอยู่
เมื่อเข้าไปแล้วสิ้นตัวกินหญ้าอยู่ ก็มัวเมา
เมื่อมัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามใจชอบในป่าหญ้านั้น เมื่อเป็น
เช่นนี้ เนื้อผุงแรกนั้น ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อไปได้ อนึ่ง ผุงเนื้อ
ผุงที่สอง ก็คิดเห็น
ร่วมกันอย่างนี้ว่า
เนื้อผุงแรกเข้าไปสู่ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อสิ้นตัวกินหญ้าอยู่
เมื่อเข้าไป
แล้วสิ้นตัวกินหญ้าอยู่ ก็มัวเมา เมื่อมัวเมาก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกพรานเนื้อทำเอาตาม
ชอบใจในป่าหญ้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ผุงเนื้อผุงแรก
ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อไปได้

อนึ่ง ผุ่งเนื้อผุ่งที่สองก็คิดร่วมกันอย่างนี้ว่า
ผุ่งเนื้อผุ่งแรกเข้าไปสู่ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อ
ลืมหินกินหญ้าอยู่ เมื่อลืมหินกินหญ้าอยู่ ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา ก็ประมาท
เมื่อประมาทก็ถูกพราน
เนื้อทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหญ้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้
ผุ่งเนื้อผุ่งแรกก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพราน
เนื้อไปได้ ถ้ากระไร เราต้องเว้นจากการกินหญ้าเสียทั้งสิ้น
เมื่อเว้นจากการกินหญ้าที่เป็นภัยแล้ว
ต้องเข้าไปอยู่ตามราวป่าครั้น คิดดังนี้แล้ว จึงเว้นจากการกินหญ้าเสียทั้งสิ้น
เมื่อเว้นจากการกินหญ้า
ที่เป็นภัยแล้ว ก็เข้าไปอยู่ตามราวป่า ครั้นถึงเดือนท้ายฤดูคิมหันต์
เป็นเวลาที่ยอดหญ้าและน้ำ ผุ่งเนื้อ
เหล่านั้นก็มีร่างกายซูบผอม เมื่อมีร่างกายซูบผอม กำลังเรี่ยวแรงก็หมดไป
เมื่อกำลังเรี่ยวแรงหมดไป
จึงพากันกลับมาสู่ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อนั้นอีก
ผุ่งเนื้อเหล่านั้นพากันเข้าไปสู่ป่าหญ้านั้น
ลืมหินกินหญ้าอยู่ เมื่อเข้าไปแล้วลืมหินกินหญ้าอยู่ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา
ก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหญ้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้
ผุ่งเนื้อผุ่งที่สองนั้น ก็ไม่รอดพ้น
อำนาจของพรานเนื้อไปได้ ถ้ากระไร เราต้องช่มอาศัยอยู่ใกล้ๆ
ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อนั้น
ครั้นช่มอาศัยอยู่ใกล้ๆ ป่าหญ้านั้นแล้ว
เราจะไม่เข้าไปสู่ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อนั้น จะไม่
ลืมหินกินหญ้า เมื่อไม่เข้าไปแล้ว ไม่ลืมหินกินหญ้าอยู่ก็จักไม่มัวเมา
เมื่อไม่มัวเมา ก็จักไม่
ประมาท เมื่อไม่ประมาท
ก็จักไม่ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหญ้านั้น ครั้นคิดดังนี้แล้ว
ผุ่งเนื้อเหล่านั้น ก็เข้าไปช่มอาศัยอยู่ใกล้ๆ ป่าหญ้าที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อนั้น
ครั้นเข้าไปช่มอาศัย

อยู่ใกล้ๆ ป่าหุ้ยนั้นแล้ว ก็ไม่เข้าไปสู่ป่าหุ้ยที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อนั้น
ไม่ลืมตัวกินหุ้ยอยู่

เมื่อไม่เข้าไปในป่าหุ้ยนั้น ไม่ลืมตัวกินหุ้ยอยู่ ก็ไม่มัวเมา เมื่อไม่มัวเมา
ก็ไม่ประมาท เมื่อ

ไม่ประมาท ก็ไม่ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหุ้ยนั้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ที่นั่น พราน

เนื้อกับบริวารได้คิดว่า ผงเนื้อผงที่สามนี้คงเป็นสัตว์แกมโกง คล้ายกับมิถุธิ
ไม่ใช่สัตว์ธรรมดา

จึงกินหุ้ยที่ปลูกไว้นี้ได้ เราไม่ทราบทางมาทางไปของพวกเขา
อย่ากระนั้นเลย เราต้องเอาตาข่าย

ขัดไม้หลายๆ อันล้อมป่าหุ้ยที่ปลูกไว้ให้รอบไปทั้งป่า
บางที่เราจะพบที่อยู่ของผงเนื้อผงที่สาม

ในที่ซึ่งเราจะไปจับเอาได้ ครั้นคิดดังนี้แล้ว
พวกเขาก็ช่วยกันเอาตาข่ายขัดไม้เป็นอันมากล้อมป่า

หุ้ยที่ปลูกไว้รอบไปทั้งป่า
พรานเนื้อกับบริวารก็ได้พบที่อยู่ของผงเนื้อผงที่สาม ในที่ซึ่งเขาจะ

ไปจับเอาได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้ผงเนื้อผงที่สามนั้น
ก็ไม่รอดพ้นอำนาจของพรานเนื้อไปได้

ถ้ากระไร เราต้องอาศัยอยู่ในที่ซึ่งพรานเนื้อกับบริวารไปไม่ถึง
ครั้นอาศัยอยู่ในที่นั้นแล้ว ต้องไม่

เข้าไปสู่ป่าหุ้ยที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อนั้น เมื่อไม่ลืมตัวกินหุ้ย
ก็จะไม่มัวเมา เมื่อไม่มัวเมาก็

จะไม่ประมาท เมื่อไม่ประมาท
ก็จะไม่ถูกพรานเนื้อทำเอาได้ตามชอบใจในป่าหุ้ยนั้น ครั้นคิด

ดังนี้แล้ว ผงเนื้อเหล่านั้น ก็พากันอาศัยอยู่ในที่ซึ่งพรานเนื้อกับบริวารไปไม่ถึง
ครั้นอาศัยอยู่ในที่

นั้นแล้ว ก็ไม่เข้าไปสู่ป่าหุ้ยที่ปลูกไว้ของพรานเนื้อนั้น ไม่ลืมตัวกินหุ้ยอยู่
เมื่อไม่เข้าไปในป่า

หุ้ยนั้น ไม่ลืมตัวกินหุ้ยอยู่ ก็ไม่มัวเมา เมื่อไม่มัวเมาก็ไม่ประมาท
เมื่อไม่ประมาท ก็ไม่ถูก

พรานเนื้อทำเอาตามชอบใจในป่าหุ้ยนั้น. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ที่นั้น
พรานเนื้อกับบริวารคิดเห็น

ว่า ผงเนื้อฝูงที่สี่นี้คงจะเป็นสัตว์เกมโกง คล้ายกับมิฤทธิ์ ไม่ใช่สัตว์ธรรมดา
จึงกินหญ้าที่ปลูก

ไว้นี้ได้ อึ่ง เราก็ไม่ทราบทางมาทางไปของพวกเขา อย่ากระนั้นเลย
เราต้องเอาดาขายขาดไม้

หลายๆ อัน ล้อมป่าหุ้ยที่ปลูกนี้ไว้ให้รอบไปทั้งป่า
บางทีเราจะพบที่อยู่ของฝูงเนื้อฝูงที่สี่ในที่ซึ่ง

เราจะไปจับเอาได้ ครั้นคิดดังนั้นแล้ว พวกเขาก็จึงเอาดาขายขาดไม้เป็นอันมาก
ล้อมป่าหุ้ยที่ปลูก

ไว้รอบไปทั้งป่า

แต่ก็หาได้พบที่อยู่ของฝูงเนื้อฝูงที่สี่ในที่ซึ่งตนจะไปจับเอาได้ไม่. ที่นั้นพราน
เนื้อกับบริวารจึงคิดตกลงใจว่า ถ้าเราชินรบกวนฝูงเนื้อฝูงที่สี่ให้ตกใจแล้ว
ก็จะพลอยทำให้ฝูง

เนื้ออื่นๆ ตกใจไปด้วย ฝูงเนื้อทั้งหลายคงไปจากป่าหุ้ยที่ปลูกไว้หมดสิ้น
อย่ากระนั้นเลยเรา

เพิกเฉยฝูงเนื้อฝูงที่สี่เสียเถิด. ครั้นคิดดังนี้แล้ว
พรานเนื้อกับบริวารก็เพิกเฉยฝูงเนื้อฝูงที่สี่เสีย

เมื่อเป็นเช่นนี้ ฝูงเนื้อฝูงที่สี่ ก็รอดพ้นจากอำนาจของพรานเนื้อไปได้.

[๓๐๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอุปมาให้ฟัง เพื่อให้เข้าใจเนื้อความได้ชัดเจน
ในคำอุปมา

นั้น มีอธิบายดังนี้:- คำว่า ป่าหุ้ย เป็นชื่อของปัญจกามคุณ. คำว่า
พรานเนื้อ เป็นชื่อของมาร

ผู้มีบาปธรรม คำว่า บริวารของพรานเนื้อ เป็นชื่อของบริวารของมาร. คำว่า
ฝูงเนื้อ เป็นชื่อของ

สมณพราหมณ์ทั้งหลาย.

(จบตอนที่ ๑)

ตอนที่ ๒

ข้อ ๓๐๗ / หน้า ๒๑๒ - จบ

พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๔ มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์
อุปมาสมณพราหมณ์กับฝูงเนื้อ

[๓๐๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น
สมณพราหมณ์พวกที่หนึ่ง เข้า
ไปสู่ปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสแล้ว ลืมตัว บริโภคปัญจกามคุณ
เมื่อเธอเหล่านั้น
เข้าไปในปัญจกามคุณนั้น ลืมตัวบริโภคปัญจกามคุณก็มัวเมา
เมื่อมัวเมาก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกมารทำเอาได้ตามใจชอบในปัญจกามคุณนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น
สมณพราหมณ์พวกที่หนึ่งนั้น
ก็ไม่พ้นอำนาจของมารไปได้. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรากล่าวสมณพราหมณ์พวกที่หนึ่งนี้ว่า เปรียบ
เหมือนเนื้อฝูงที่หนึ่งนั้น.

[๓๐๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมณพราหมณ์พวกที่สองคิดเห็นร่วมกันอย่างนี้ว่า สมณ-
*พราหมณ์พวกที่หนึ่งเข้าไปสู่ปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสแล้ว
ลืมตัว บริโภคปัญจกามคุณ
เมื่อเธอเหล่านั้นเข้าไปในปัญจกามคุณนั้น ลืมตัว บริโภคปัญจกามคุณ
ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา
ก็ประมาท เมื่อประมาท ก็ถูกมารทำเอาได้ตามใจชอบในปัญจกามคุณนั้น
เมื่อเป็นเช่นนั้น สมณ-

*พราหมณ์พวกที่หนึ่งนั้น ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้ ถ้ากระไร
เราต้องงดเว้นจากการบริโภค

ปัญจกามคุณอันเป็นโลกามิสเสียทั้งสิ้น
เมื่องดเว้นจากการบริโภคที่เป็นภัยแล้ว ต้องเข้าไปอาศัย

อยู่ตามราวป่า ครั้นคิดดังนี้แล้ว
จึงงดเว้นจากการบริโภคปัญจกามคุณอันเป็นโลกามิสเสียทั้งสิ้น
เมื่องดเว้นจากการบริโภคปัญจกามคุณอันเป็นโลกามิสเสียทั้งสิ้น
งดเว้นจากการบริโภคที่เป็นภัย

แล้ว ก็เข้าไปอาศัยอยู่ตามราวป่า เธอเหล่านั้นมีผัดองเป็นรักษาบ้าง
มีข้าวฟางเป็นรักษาบ้าง

มีลูกเต๋อยเป็นรักษาบ้าง มีกากข้าวเป็นรักษาบ้าง มีสาหร่ายเป็นรักษาบ้าง
มีรำเป็นรักษาบ้าง มีข้าว

ตั้งเป็นรักษาบ้าง มีกำยานเป็นรักษาบ้าง มีหญ้าเป็นรักษาบ้าง
มีโคมัยเป็นรักษาบ้าง มีเงาะไม้และ

ผลไม้ในป่าเป็นอาหาร บริโภคผลไม้เหล่านั้น เยียวยาอัตภาพอยู่ในราวป่านั้น
ครั้นถึงเดือนท้ายฤดู-

*คิมหันต์ เป็นเวลาที่สิ้นหญ้าและน้ำ เธอเหล่านั้นก็มีร่างกายชুবพอม
เมื่อร่างกายชুবพอม กำลัง

เรียวแรงก็หมดไป เมื่อกำลังเรียวแรงหมดไป เจโตวิมุตติก็เสื่อม
เมื่อเจโตวิมุตติก็เสื่อมแล้ว พวกเธอ

ก็กลับหันเข้าสู่ปัญจกามคุณอันเป็นโลกามิสนั้นอีก เมื่อเข้าไปแล้ว ลืมตัว
บริโภคปัญจกามคุณ

ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้สมณพราหมณ์พวกที่สองนั้น
ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้. ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย

เรากล่าวสมณพราหมณ์พวกที่สองนี้ว่าเปรียบเหมือนฝูงเนื้อฝูงที่สองนั้น.

[๓๐๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

สมณพราหมณ์พวกที่สามคิดเห็นร่วมกันอย่างนี้ว่า สมณ-

*พราหมณ์พวกที่หนึ่ง เข้าไปสู่ปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสแล้ว
ลืมหัด บรโหมคปัญจกาม-

*คุณ เมื่อเธอเหล่านั้นเข้าไปในปัญจกามคุณนั้นลืมหัด บรโหมคปัญจกามคุณ
ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา

ก็ประมาท เมื่อประมาท ก็ถูกรุมทำเอาตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น
เมื่อเป็นเช่นนี้ สมณพราหมณ์

พวกที่หนึ่งนั้น ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้
ส่วนสมณพราหมณ์พวกที่สองคิดเห็นร่วมกัน

อย่างนี้ว่า สมณพราหมณ์พวกที่หนึ่ง
เข้าไปสู่ปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสแล้ว ลืมหัด

บรโหมคปัญจกามคุณ เมื่อเธอเหล่านั้นเข้าไปในปัญจกามคุณนั้นลืมหัด
บรโหมคปัญจกามคุณ ก็มัวเมา

เมื่อมัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกรุมทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น เมื่อเป็น
เช่นนี้ สมณพราหมณ์พวกที่หนึ่งนั้น ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้
ถ้ากระไร เราต้องงดเว้น

จากการบรโหมคปัญจกามคุณอันเป็นโลกามิสเสียทั้งสิ้น
เมื่องดเว้นจากการบรโหมคที่เป็นภัยแล้วต้อง
เข้าไปอาศัยอยู่ตามราวป่า ครั้นคิดดังนั้นแล้ว
จึงงดเว้นจากการบรโหมคปัญจกามคุณอันเป็นโลกามิส
เสียทั้งสิ้น เมื่องดเว้นจากการบรโหมคที่เป็นภัยแล้วก็เข้าไปอยู่ตามราวป่า
เธอเหล่านั้นมีผัดดองเป็น

รักษาบ้าง มีข้าวฟ่างเป็นรักษาบ้าง มีลูกเดือยเป็นรักษาบ้าง
มีกากข้าวเป็นรักษาบ้าง มีสาหร่าย

เป็นรักษาบ้าง มีรำเป็นรักษาบ้าง มีข้าวตังเป็นรักษาบ้าง
มีกำยานเป็นรักษาบ้าง มีหญ้าเป็นรักษา

บ้าง มีโคมัยเป็นรักษาบ้าง มีเงาะไม้และผลไม้ในป่าเป็นอาหารบ้าง
บรโหมคผลไม้อื่นๆ เยียวยา

อัฐภพอยู่ในราวป่านั้น ครั้นถึงเดือนท้ายฤดูคิมหันต์
เป็นเวลาที่ยอดหญ้าและน้ำ เธอเหล่านั้นก็

มีร่างกายชubbom เมื่อมีร่างกายชubbom กำลังเรี่ยวแรงก็หมดไป
เมื่อกำลังเรี่ยวแรงหมด เจโต-

*วิมุตติก็เสื่อม เมื่อเจโตวิมุตติเสื่อมแล้ว

พวกเธอก็กลับหันเข้าสู่ปัญจกามคุณอันเป็นโลกามิสนั่นอีก

เมื่อเข้าไปแล้ว สัมผัสตัวบริโศกปัญจกามคุณ ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา ก็ประมาท
เมื่อประมาท ก็ถูก

มารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้
แม้สมณพราหมณ์พวกที่สองนั้น

ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้ ถ้ากระไร เราจะต้องอาศัยอยู่ใกล้ๆ
ปัญจกามคุณของมารอันเป็น

โลกามิสนั่น ครั้นอาศัยอยู่ในที่นั่นแล้ว

ก็ไม่เข้าไปหาปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิส ไม่สัมผัส

ตัวบริโศกปัญจกามคุณ เมื่อไม่สัมผัสตัวบริโศกปัญจกามคุณ ก็จะไม่มัวเมา
เมื่อไม่มัวเมา ก็จะไม่

ประมาท เมื่อไม่ประมาท

ก็จะไม่ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น ครั้นคิดฉะนี้แล้ว

สมณพราหมณ์เหล่านั้น ก็อาศัยอยู่ใกล้ๆ

ปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสนั่น. ครั้นอาศัยอยู่

ในที่นั่นแล้ว ก็ไม่เข้าไปหาปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิส

เมื่อไม่สัมผัสตัวบริโศกปัญจกามคุณ

ก็ไม่มัวเมา เมื่อไม่มัวเมา ก็ไม่ประมาท เมื่อไม่ประมาท

ก็ไม่ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจใน

ปัญจกามคุณนั้น. แต่ว่า

สมณพราหมณ์เหล่านั้นมีความเห็นอย่างนี้ว่าโลกเที่ยง โลกไม่เที่ยง โลก

มีที่สุด โลกไม่มีที่สุด ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น ชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง
สัตว์ตายแล้ว

เกิด สัตว์ตายแล้วไม่เกิด สัตว์ตายแล้วเกิดก็มี ไม่เกิดก็มี สัตว์ตายแล้ว

เกิดก็มีไซ้ ไม่เกิด

ก็มีไซ้ เมื่อเป็นเช่นนี้ สมณพราหมณ์พวกที่สามนั้น

ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้. ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เรากล่าวสมณพราหมณ์พวกที่สามนี้ว่า
เปรียบเหมือนฝูงเนื้อฝูงที่สามนั้นๆ

[๓๑๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกที่สี่
คิดเห็นร่วมกันอย่างนี้ว่า สมณพราหมณ์

พวกที่หนึ่ง เข้าไปสู่ปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสแล้ว
ลืมนัตถ์บริโศกปัญจกามคุณ เมื่อเธอ

เหล่านั้นเข้าไปในปัญจกามคุณนั้น ลืมนัตถ์ บริโศกปัญจกามคุณ ก็มัวเมา
เมื่อมัวเมา ก็ประมาท

เมื่อประมาท ก็ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้
สมณพราหมณ์

พวกที่หนึ่งนั้น ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้
ส่วนสมณพราหมณ์พวกที่สอง คิดเห็นร่วมกัน

อย่างนี้ว่า สมณพราหมณ์พวกที่หนึ่ง

เข้าไปสู่ปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสแล้ว ลืมนัตถ์

บริโศกปัญจกามคุณ เมื่อเธอเหล่านั้นเข้าไปในปัญจกามคุณนั้น ลืมนัตถ์
บริโศกปัญจกามคุณ

ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท

ก็ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ สมณพราหมณ์พวกที่หนึ่งนั้น

ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้ ถ้ากระไร เราต้อง

งดเว้นจากการบริโศกปัญจกามคุณอันเป็นโลกามิสเสียทั้งสิ้น

เมื่องดเว้นจากการบริโศกที่เป็นภัย

แล้ว ต้องเข้าไปอาศัยอยู่ตามราวป่า ฯลฯ เธอเหล่านั้นมีผักตบเป็นรักษาบ้าง
มีข้าวฟ่างเป็นรักษา

บ้าง มีลูกเต๋อยเป็นรักษาบ้าง มีกากข้าวเป็นรักษาบ้าง

มีสาหร่ายเป็นรักษาบ้าง มีรำเป็นรักษา

บ้าง มีข้าวตังเป็นรักษาบ้าง มีกำยานเป็นรักษาบ้าง มีหญ้าเป็นรักษาบ้าง

มีไคมัยเป็นรักษาบ้าง

มีเงาะไม้และผลไม้ในป่าเป็นอาหาร

บริโศกผลไม้หล่นเหยี่ยวยาอัธภาพอยู่ในราวป่านั้น ครั้นถึงเดือน

ท้ายฤดูคิมหันต์ เป็นเวลาที่สิ้นหญ้าและน้ำ เธอเหล่านั้นก็มีร่างกายชুবพอม
เมื่อมีร่างกายชুবพอม

กำลังเรียวแรงก็หมดไป เมื่อกำลังเรียวแรงหมดไป เจโตวิมุตติก็เสื่อม
เมื่อเจโตวิมุตติเสื่อมแล้ว

พวกเธอก็กลับหันเข้าสู่ปัญจกามคุณอันเป็นโลกามิสนั้นอีก เมื่อเข้าไปแล้ว
ลืมหัดตัวบรีโศคปัญจ-

*กามคุณ ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกาม

คุณนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้สมณพราหมณ์พวกที่สองนั้น
ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้ ส่วน

สมณพราหมณ์พวกที่สาม คิดเห็นร่วมกันอย่างนี้ว่า
สมณพราหมณ์พวกที่หนึ่ง เข้าไปสู่ปัญจกาม-

*คุณของมารอันเป็นโลกามิสแล้ว ลืมหัด ตัว บรีโศคปัญจกามคุณ
เมื่อเธอเหล่านั้นเข้าไปปัญจกามคุณ

นั้น ลืมหัด ตัว บรีโศคปัญจกามคุณ ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา ก็ประมาท
เมื่อประมาทก็ถูกมารทำเอาได้

ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ สมณพราหมณ์พวกที่หนึ่งนั้น
ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจ

ของมารไปได้. ส่วนสมณพราหมณ์พวกที่สองคิดเห็นร่วมกันอย่างนี้ว่า
สมณพราหมณ์พวกที่หนึ่ง

เข้าไปสู่ปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสแล้ว ลืมหัด
ตัว บรีโศคปัญจกามคุณ เมื่อเธอเหล่านั้น

เข้าไปในปัญจกามคุณนั้น ลืมหัด ตัว บรีโศคปัญจกามคุณ ก็มัวเมา เมื่อมัวเมา
ก็ประมาท เมื่อ

ประมาท ก็ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้
สมณพราหมณ์พวกที่หนึ่ง

นั้นก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้ ถ้ากระไร
เราต้องงดเว้นจากการบรีโศคปัญจกามคุณอันเป็น

โลกามิสเสียทั้งสิ้น เมื่องดเว้นจากการบรีโศคที่เป็นภัยแล้ว
ต้องเข้าไปอาศัยอยู่ตามราวป่า ฯลฯ

เธอเหล่านั้นมีผักตบเป็นรักษาบ้าง มีข้าวฟ่างเป็นรักษาบ้าง
มีลูกเดือยเป็นรักษาบ้าง มีกากข้าว
เป็นรักษาบ้าง มีสาหร่ายเป็นรักษาบ้าง มีรำเป็นรักษาบ้าง
มีข้าวตังเป็นรักษาบ้าง มีกำยานเป็น
รักษาบ้าง มีหญ้าเป็นรักษาบ้าง มีไคมัยเป็นรักษาบ้าง
มีเงาะไม้และผลไม้ในป่าเป็นอาหาร บริโภค
ผลไม้หล่น ยืนยาวอรรถภาพอยู่ในราวป่านั้น ครั้นถึงเดือนท้ายฤดูคิมหันต์
เป็นเวลาที่ยืนหญ้า
และน้ำ เธอเหล่านั้นก็มีร่างกายชুবพอม เมื่อมีร่างกายชুবพอม
กำลังเรี่ยวแรงก็หมดไป
เมื่อกำลังเรี่ยวแรงหมดไป เจโตวิมุตติก็เสื่อม เมื่อเจโตวิมุตติเสื่อมแล้ว
พวกเธอก็กลับหันเข้าสู่
ปัญจกามคุณอันเป็นโลกามิสนั้นอีก เมื่อเข้าไปแล้ว สัมผัส
บริโภคปัญจกามคุณ ก็มัวเมา เมื่อ
มัวเมา ก็ประมาท เมื่อประมาท
ก็ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้
แม้สมณพราหมณ์พวกที่สองนั้น ก็ไม่หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้ ถ้ากระไร
เราจะต้องอาศัยอยู่
ใกล้ๆ ปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสนั้น ครั้นอาศัยอยู่ในที่นั้นแล้ว
ก็ไม่เข้าไปหาปัญจกาม-
*คุณของมารอันเป็นโลกามิส เมื่อไม่สัมผัสบริโภคปัญจกามคุณ
ก็จะไม่มัวเมา เมื่อไม่มัวเมา ก็จะ
ไม่ประมาท เมื่อไม่ประมาท
ก็จะไม่ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น. ครั้นคิดดังนี้
แล้ว สมณพราหมณ์เหล่านั้นก็อาศัยอยู่ใกล้ๆ
ปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสนั้น ครั้นอาศัย
อยู่ในที่นั้นแล้ว ก็ไม่เข้าไปหาปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิส
เมื่อไม่สัมผัสบริโภคปัญจกามคุณ
ก็ไม่มัวเมา เมื่อไม่มัวเมา ก็ไม่ประมาท เมื่อไม่ประมาท
ก็ไม่ถูกมารทำเอาได้ตามใจชอบในปัญจ-

*กามคุณนั้น. แต่ว่าสมณพราหมณ์เหล่านั้น มีความเห็นอย่างนี้ว่า โลกเที่ยง
โลกไม่เที่ยง โลก

มีที่สุด โลกไม่มีที่สุด ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น ชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง
สัตว์ตาย

แล้วเกิด สัตว์ตายแล้วไม่เกิด สัตว์ตายแล้วเกิดก็มี ไม่เกิดก็มี สัตว์ตายแล้ว
เกิดก็มีไซ้ ไม่เกิด

ก็มีไซ้ เมื่อเป็นเช่นนั้น

สมณพราหมณ์พวกที่สามนั้นก็ไม่ได้หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้ อย่างกระนั้น
เลย เราต้องอาศัยอยู่ในที่ซึ่งมารและบริวารของมารไปไม่ถึง
ครั้นอาศัยในที่นั้นแล้ว ก็ไม่เข้าไป

หาปัญจกามคุณของมารอันเป็นโลกามิสนั้น จะไม่ลืมหักเหตฺวปริโยคปัญจกามคุณ
เมื่อไม่เข้าไปหา ไม่

ลืมหักเหตฺวปริโยคปัญจกามคุณ ก็จะไม่มัวเมา เมื่อไม่มัวเมา ก็จะไม่ประมาท
เมื่อไม่ประมาท ก็จะไม่

ไม่ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกามคุณนั้น ครั้นคิดดังนี้แล้ว
สมณพราหมณ์เหล่านั้น ก็อาศัย

อยู่ในที่ซึ่งมารและบริวารของมารไปไม่ถึง เมื่ออาศัยในที่นั้นแล้ว
ก็ไม่เข้าไปหาปัญจกามคุณของ

มารอันเป็นโลกามิสนั้น ไม่ลืมหักเหตฺวปริโยคปัญจกามคุณ
เมื่อไม่ลืมหักเหตฺวปริโยคปัญจกามคุณ ก็ไม่

มัวเมา เมื่อไม่มัวเมา ก็ไม่ประมาท เมื่อไม่ประมาท
ก็ไม่ถูกมารทำเอาได้ตามชอบใจในปัญจกาม

คุณนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น สมณพราหมณ์พวกที่สี่นั้น
ก็หลุดพ้นอำนาจของมารไปได้. ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เรากล่าวสมณพราหมณ์พวกที่สี่นี้ว่า เปรียบเหมือนฝูงเนื้อฝูงที่สี่นั้น.
ที่ซึ่งมารและบริวารของมารไปไม่ถึง

[๓๑๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ที่ซึ่งมารและบริวารของมารไปไม่ถึง
เป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม
บรรลุปฐมฌาน

มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุข เกิดแต่วิเวกอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลายนี้ เรากล่าวว่า
ภิกษุได้ทำให้

ตาบอด

คือทำลายจักขุของมารให้ไม่เห็นร่องรอยถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ ภิกษุบรรลุทุติยฌาน
มีความผ่องใสแห่งจิตภายใน

เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์
มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรากล่าวว่า ภิกษุได้ทำให้ตาบอด
คือทำลายจักขุของมารให้ไม่เห็นร่องรอย

ถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ ภิกษุมือเบกขา
มีสติสัมปชัญญะเสวยสุขด้วยนาม-

*กาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุทุติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า
ผู้ได้ฌานนี้เป็นผู้มีอุเบกขา

มีสติอยู่เป็นสุข ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรากล่าวว่า ภิกษุได้ทำให้ตาบอด
คือทำลายจักขุของมาร

ให้ไม่เห็นร่องรอยถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์
ไม่มีสุข เพราะ

ละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้

มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย นี้เรากล่าวว่า ภิกษุได้ทำให้ตาบอด
คือทำลายจักขุของมารให้ไม่เห็นร่องรอย ถึงความ

ไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ
ภิกษุได้บรรลุอากาศาณญายตนฌาน ซึ่งมี

ปริกรรมว่า อากาศหาที่สดมภ์ได้อยู่ เพราะเพิกอุปสัมปญญาเสียทั้งสิ้น
เพราะปฏิฆสัมปญญาไม่ตั้งอยู่

เพราะไม่มีมนสิการนันทตสัมปญญาอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรากล่าวว่า
ภิกษุได้ทำให้ตาบอด

คือทำลายจักขุของมารให้ไม่เห็นร่องรอยถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ

ภิกษุล่วงอากาสนัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง

เสียแล้ว ได้บรรลุวิญญานัญญายตนฌาน ซึ่งมีบริกรรมว่า

วิญญานหาที่สุดมิได้ อยู่ ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย นี้เรากล่าวว่า ภิกษุได้ทำให้ตาบอด

คือทำลายจักขุของมารให้ไม่เห็นร่องรอย ถึง

ความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง

คือภิกษุล่วงวิญญานัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง

เสียแล้ว ได้บรรลุอาภิกขัญญายตนฌาน ซึ่งมีบริกรรมว่า

อะไรหน้อยหนึ่งไม่มีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

นี้เรากล่าวว่า ภิกษุได้ทำให้ตาบอด

คือทำลายจักขุของมารให้ไม่เห็นร่องรอย ถึงความไม่เห็น

ของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ

ภิกษุล่วงอาภิกขัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง

เสียแล้ว ได้บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนฌานอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

นี้เรากล่าวว่า ภิกษุได้ทำ

มารให้ตาบอด คือทำลายจักขุของมารให้ไม่เห็นร่องรอย

ถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง

คือภิกษุล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการ

ทั้งปวงเสียแล้ว ได้บรรลุสุตฺตัญญาเวทิตินิโรธอยู่ ก็และเพราะเห็นด้วยปัญญา

เธอย่อมมีอัสวะสัน

ไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรากล่าวว่า ภิกษุได้ทำให้ตาบอด

คือทำลายจักขุของมารให้ไม่เห็น

ร่องรอย ถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม

เป็นผู้ข้ามพ้นต้นหาอันข้องอยู่ในอารมณ์ต่างๆ

ในโลกเสียได้.

พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทธพจน์นี้จบลงแล้ว
ภิกษุเหล่านั้นมีความยินดีชื่นชมภาสิตของ
พระผู้มีพระภาค ดังนี้แล.

จบ นิวาปสูตร ที่ ๕

๖. ปาสราสีสูตร

อุปมากองบ่วงดักสัตว์

[๓๑๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิก-

*เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น เป็นเวลาเช้า

พระผู้มีพระภาคทรงนุ่งสบงถือบาตรจีวร

เสด็จเข้าไปยังกรุงสาวัตถีเพื่อบิณฑบาต ครั้งนั้นแล

ภิกษุหลายรูปเข้าไปหาท่านอนนท์ถึงที่พัก

กล่าวตั้งนี้ว่า ดูกรอนนท์ พวกข้าพเจ้าได้สดับธรรมีกถา

เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเป็น

เวลานานมาแล้ว

ขอให้พวกข้าพเจ้าได้สดับธรรมีกถาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเถิด.

พระอนนท์กล่าวว่า ถ้าเช่นนั้น

ขอพวกท่านจงไปสู่อาศรมของพราหมณ์ชื่อรัมมกะ จึ่งจะ

ได้สดับธรรมีกถาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค

ภิกษุเหล่านั้นได้รับคำท่านพระอนนท์แล้ว,

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปบิณฑบาตที่กรุงสาวัตถี

กลับจากบิณฑบาตในเวลา

ปัจฉิมภัตแล้ว ตรัสเรียกท่านพระอนนท์มาตรัสชวนว่า ดูกรอนนท์

เราจะไปพักผ่อนกลางวัน

ปราสาทแห่งมิกคารมารดา [นางวิสาขา] ที่บุพพาราม

พระอนนท์ได้ทูลรับพระดำรัสแล้ว พระผู้มี

พระภาคกับท่านพระอนนท์

ได้เสด็จไปพักผ่อนกลางวัน

ที่ปราสาทแห่งมิกคารมารดาที่บุพพาราม

ครั้นเวลาเย็นเสด็จออกจากที่พักผ่อนแล้ว
ตรัสเรียกท่านพระอานนทมาตรัสชวนว่า ดูกรอานนท
เรามาไปสร่งน้ำที่ท่าบุพพโกณฑกะ ๑- พระอานนทได้ทูลรับพระดำรัสแล้ว
พระผู้มีพระภาคกับท่าน
พระอานนทได้เสด็จไปสร่งน้ำที่ท่าบุพพโกณฑกะ สรงเสร็จแล้ว
จึงกลับขึ้นมาทรงจีวรผืนเดียว
ประทับยืนฝั่งพระองค์อยู่ ท่านพระอานนทกราบทูลว่า พระเจ้าข้า
อาศรมของพราหมณ์ชื่อรัมมะกะ
อยู่ไม่ไกล เป็นที่รื่นรมย์ น่าเลื่อมใส ขอจงเสด็จไปที่นั่นเพื่อทรงอนุเคราะห์เกิด
พระผู้มีพระภาค
ทรงรับโดยดุษณีภาพ แล้วจึงเสด็จไปที่อาศรมของพราหมณ์ชื่อรัมมะกะ
สมัยนั้น ภิกษุหลายรูป
นั่งสนทนาธรรมีกถากันอยู่ที่นั่น
พระผู้มีพระภาคจึงประทับยืนอยู่ที่ซุ้มประตูข้างนอก คอยให้ภิกษุ
เหล่านั้นสนทนากันจบ.

@๑ ท่าอาบน้ำตั้งอยู่ด้านปราจีน มีหาดทรายขาวสะอาดเป็นที่อาบน้ำ ๔ ที่
สำหรับกษัตริย์ชาวเมือง

@พวกภิกษุ และพระพุทธรเจ้าไม่อาบรวมกัน

การแสวง ๒ อย่าง

[๓๑๓] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่
ภิกษุเหล่านั้นสนทนากันจบแล้ว
จึงทรงกระแอมแล้วเคาะบานประตู ภิกษุเหล่านั้นได้เปิดประตูรับ
พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปที่
อาศรมของพราหมณ์ชื่อรัมมะกะ ประทับนั่งบนอาสนะที่ได้จัดไว้
แล้วจึงตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเอนั่งสนทนาเรื่องอะไรกัน
และเรื่องอะไรที่พวกเธอสนทนากัน
ค้ำไว? ภิกษุเหล่านั้นทูลว่าข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ธรรมีกถาปรารภถึงพระผู้มีพระภาคนั้นแล
พวกข้าพระองค์พูดกันค้ำอยู่ ก็พอดีพระผู้มีพระภาคเสด็จมาถึง
พระผู้มีพระภาค จึงตรัสว่า ดีละ

ภิกษุทั้งหลาย การที่พวกเธอผู้เป็นกุลบุตร
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา นังสนทนา
ธรรมิกถากัน เป็นการสมควร พวกเธอเมื่อนั่งประชุมกัน ควรทำกิจสองอย่าง
คือสนทนาธรรม

กัน หรือนั่งนิ่งตามแบบพระอริยะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย การแสวงหามีสองอย่าง
คือ การแสวงหา

ที่ไม่ประเสริฐอย่างหนึ่ง การแสวงหาที่ประเสริฐอย่างหนึ่ง.
[๓๑๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย การแสวงหาที่ไม่ประเสริฐเป็นไฉน?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

คนบางคนในโลกนี้ โดยตนเองเป็นผู้มีชาติเป็นธรรมดา

ก็ยังแสวงหาสิ่งมีชาติเป็นธรรมดาอยู่นั้น-

*แหละ เป็นผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็ยังแสวงหาสิ่งมีชราเป็นธรรมดาอยู่นั้นแหละ
เป็นผู้มีพยาธิเป็น

ธรรมดา ก็ยังแสวงหาสิ่งมีพยาธิเป็นธรรมดาอยู่นั้นแหละ

เป็นผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ยังแสวงหา

สิ่งมีมรณะเป็นธรรมดาอยู่นั้นแหละ เป็นผู้มีโศกเป็นธรรมดา

ยังแสวงหาสิ่งมีโศกเป็นธรรมดา

อยู่นั้นแหละ เป็นผู้มีสังกิเลสเป็นธรรมดา

ยังแสวงหาสิ่งมีสังกิเลสเป็นธรรมดาอยู่นั้นแหละ

ก็จะไรเรียกว่า สิ่งมีชาติเป็นธรรมดา บุตร ภรรยา ทาสหญิง ทาสชาย แพะ
แกะ ไก่ สุกร ช้าง โค

ม้า ลา ทอง เงิน เรียกว่า สิ่งมีชาติเป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย

สิ่งมีชาติเป็นธรรมดาเหล่านั้น

เป็นอุปธิ ผู้ที่ติดพัน ลุ่มหลง เกี่ยวข้องในสิ่งมีชาติเป็นธรรมดาเหล่านั้น

ชื่อว่าโดยตนเองเป็น

ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ยังแสวงหาสิ่งมีชาติเป็นธรรมดา อยู่นั้นแหละ

ก็จะไรเล่าเรียกว่าสิ่งมีชรา

เป็นธรรมดา บุตร ภรรยา ทาสหญิง ทาสชาย แพะ แกะ ไก่สุกร ช้าง โค ม้า

ลา ทอง เงิน

เรียกว่าสิ่งมีชราเป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งมีชราเป็นธรรมดาเหล่านั้น

เป็นอุปธิ ผู้ที่ติดพัน

ลุ่มหลง เกี่ยวข้อง ในสิ่งมีชราเป็นธรรมดาเหล่านั้น

ชื่อว่าโดยตนเองเป็นผู้มีชราเป็นธรรมดา

ยังแสวงหาสิ่งมีชราเป็นธรรมดาอยู่นั้นแหละ ก็อะไรเล่า เรียกว่า

สิ่งมีพยาธิเป็นธรรมดา? บุตร

ภรรยา ทาสหญิง ทาสชาย แพะ แกะ ไก่ สุกร ช้าง โค ม้า ลา ทอง เงิน

เรียกว่า

สิ่งมีพยาธิเป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งมีพยาธิเป็นธรรมดาเหล่านั้น

เป็นอุปธิ ผู้ที่ติดพัน

ลุ่มหลงเกี่ยวข้อง ในสิ่งมีพยาธิเป็นธรรมดาเหล่านั้น

ชื่อว่าโดยตนเองเป็นผู้มีพยาธิเป็นธรรมดา

ยังแสวงหาสิ่งมีพยาธิเป็นธรรมดาอยู่นั้นแหละ ก็อะไรเล่า เรียกว่า

สิ่งมีมรณะเป็นธรรมดา?

บุตร ภรรยา ทาสหญิง ทาสชาย แพะ แกะ ไก่ สุกร ช้าง โค ม้า ลา ทอง เงิน

เรียกว่า สิ่งมีมรณะเป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย

สิ่งมีมรณะเป็นธรรมดาเหล่านั้น เป็นอุปธิ

ผู้ที่ติดพัน ลุ่มหลง เกี่ยวข้อง ในสิ่งมีมรณะเป็นธรรมดาเหล่านั้น

ชื่อว่าโดยตนเองเป็นผู้มีมรณะ

เป็นธรรมดา ยังแสวงหาสิ่งมีมรณะเป็นธรรมดาอยู่นั้นแหละ ก็อะไรเล่า เรียกว่า

สิ่งมีความโสภ

เป็นธรรมดา? บุตร ภรรยา ทาสหญิง ทาสชาย แพะ แกะ ไก่ สุกร ช้าง โค ม้า

ลา

ทอง เงิน เรียกว่า สิ่งมีความโสภเป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย

สิ่งมีความโสภเป็นธรรมดา

เหล่านั้น เป็นอุปธิ ผู้ที่ติดพัน ลุ่มหลง เกี่ยวข้อง

ในสิ่งมีความโสภเป็นธรรมดาเหล่านั้น

ชื่อว่าโดยตนเองเป็นผู้มีความโสภเป็นธรรมดา

ยังแสวงหาสิ่งมีความโสภเป็นธรรมดาอยู่นั้นแหละ

ก็อะไรเล่า เรียกว่า สิ่งมีสังกิเลสเป็นธรรมดา? บุตร ภรรยา ทาสหญิง ทาสชาย

แพะ แกะ

ไก่ สุกร ช้าง โค ม้า ลา ทอง เงิน เรียกว่า สิ่งมีสังกิเลสเป็นธรรมดา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

สิ่งมีสังกิเลสเป็นธรรมดา เหล่านั้น เป็นอุปติ ผู้ที่ติดพัน ลุ่มหลง เกี่ยวข้อง
ในสิ่งมีสังกิเลสเป็น

ธรรมดา เหล่านั้น ชื่อว่าโดยตนเองเป็นผู้มีสังกิเลสเป็นธรรมดา
ยังแสวงหาสิ่งมีสังกิเลสเป็น

ธรรมดาอยู่นั้นแหละ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่คือการแสวงหาที่ไม่ประเสริฐ.

[๓๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย การแสวงหาที่ประเสริฐเป็นไฉน?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

คนบางคนในโลกนี้ โดยตนเองเป็นผู้มีชาติเป็นธรรมดา

ทราบชัดโทษในสิ่งมีชาติเป็นธรรมดา

ย่อมแสวงหาพระนิพพาน ที่ไม่เกิด หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ
โดยตนเองเป็นผู้มี-

*ชราเป็นธรรมดา ทราบชัดโทษในสิ่งมีชราเป็นธรรมดา

ย่อมแสวงหาพระนิพพาน ที่ไม่แก่

หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ โดยตนเองเป็นผู้พยายามเป็นธรรมดา
ทราบชัดโทษในสิ่งมี

พยาธิเป็นธรรมดา ย่อมแสวงหาพระนิพพาน หาพยาธิมิได้

หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ

โดยตนเองเป็นผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ทราบชัดโทษในสิ่งมีมรณะเป็นธรรมดา
ย่อมแสวงหาพระ-

*นิพพาน ที่ไม่ตาย หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ

โดยตนเองเป็นผู้มีโศกเป็นธรรมดา

ทราบชัดโทษในสิ่งมีโศกเป็นธรรมดา ย่อมแสวงหานิพพาน ที่หาโศกมิได้
หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้

เกษมจากโยคะ โดยตนเองเป็นผู้มีสังกิเลสเป็นธรรมดา

ทราบชัดโทษในสิ่งมีสังกิเลสเป็นธรรมดา

ย่อมแสวงหาพระนิพพาน ที่ไม่เศร้าหมอง หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้
เกษมจากโยคะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

นี้แล คือการแสวงหาที่ประเสริฐ.

[๓๑๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราก่อนตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้
เป็นโพธิสัตว์อยู่ทีเดียว

โดยตนเองเป็นผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็ยังแสวงหาสิ่งมีชาติเป็นธรรมดานั้นแล
เป็นผู้มีชราเป็น-

*ธรรมดา ก็ยังแสวงหาสิ่งมีชราเป็นธรรมดานั้นแล เป็นผู้มีพยาธิเป็นธรรมดา
ก็ยังแสวงหาสิ่งมี

พยาธิเป็นธรรมดานั้นแล เป็นผู้มีมรณะเป็นธรรมดา
ก็ยังแสวงหาสิ่งมีมรณะเป็นธรรมดานั้นแล

เป็นผู้มีโศกเป็นธรรมดา ก็ยังแสวงหาสิ่งมีความโศกเป็นธรรมดานั้นแล
เป็นผู้มีสังกิเลสเป็น

ธรรมดา ก็ยังแสวงหาสิ่งมีสังกิเลสเป็นธรรมดานั้นแล เราจึงคิดตั้งนี้ว่า
เราเป็นผู้มีชาติเป็นธรรมดา

ไฉนจึงยังแสวงหาสิ่งมีชาติเป็นธรรมดาอยู่เล่า เป็นผู้มีชราเป็นธรรมดา
ไฉนจึงยังแสวงหาสิ่งมีชรา

เป็นธรรมดาอยู่เล่า เป็นผู้มีพยาธิเป็นธรรมดา
ไฉนจึงยังแสวงหาสิ่งมีพยาธิเป็นธรรมดาอยู่เล่า

เป็นผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ไฉนจึงยังแสวงหาสิ่งมีมรณะเป็นธรรมดาอยู่เล่า
เป็นผู้มีโศกเป็นธรรมดา

ไฉนจึงยังแสวงหาสิ่งมีโศกเป็นธรรมดาอยู่เล่า เป็นผู้มีสังกิเลสเป็นธรรมดา
ไฉนจึงยังแสวงหา

สิ่งมีสังกิเลสเป็นธรรมดาอยู่เล่า ไฉนหนอ เราเมื่อเป็นผู้มีชาติเป็นธรรมดา
ก็ควรทราบชัด

โทษในสิ่งมีชาติเป็นธรรมดา แล้วแสวงหาพระนิพพาน ที่ไม่เกิด
หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจาก

โยคะ เมื่อเป็นผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็ควรทราบชัดโทษในสิ่งมีชราเป็นธรรมดา
แล้วแสวงหา

พระนิพพาน ที่ไม่แก่ หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ
เมื่อเป็นผู้มีพยาธิเป็นธรรมดา ก็ควร

ทราบชัดโทษในสิ่งมีพยาธิเป็นธรรมดา
แล้วแสวงหาพระนิพพานที่หายพยาธิมิได้ หาธรรมอื่น

ยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ เมื่อเป็นผู้มีมรณะเป็นธรรมดา
ก็ควรทราบชัดโทษในสิ่งมีมรณะเป็น

ธรรมดา แล้วแสวงหาพระนิพพาน ที่ไม่ตาย หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้
เกษมจากโยคะ เมื่อเป็น

ผู้มีโศกเป็นธรรมดา ก็ควรทราบชัดโทษในสิ่งมีโศกเป็นธรรมดา

แล้วแสวงหาพระนิพพาน ที่หา

โศกไม่ได้ หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ

เมื่อเป็นผู้มีสังกิเลสเป็นธรรมดา ก็ควรทราบ

ชัดโทษในสิ่งมีสังกิเลสเป็นธรรมดา แล้วแสวงหาพระนิพพานที่ไม่เศร้าหมอง
หาธรรมอื่นยิ่งกว่า

มิได้ เกษมจากโยคะ.

สำนักอาฬารดาบส

[๓๑๗] ดูกฤกษุทั้งหลาย สมัยต่อมา เรากำลังรุ่มร้อน

แข็งแรงมีเกศาดำสนิท

ยังหนุ่มแน่น ตั้งอยู่ในปฐมวัย

เมื่อพระมารดาและพระบิดาไม่ทรงปรารถนาจะให้บวช มีพระพักตร์

อาบด้วยน้ำพระเนตร ทรงกรรแสงอยู่ จึงปลงผมและหนวด

นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวช

เป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว ก็เสาะหาว่ากุศลเป็นอย่างไร

ขณะที่แสวงหาทางสงบระงับอันประ-

*เสรีฐซึ่งหาทางอื่นยิ่งกว่ามิได้ ได้เข้าไปหาอาฬารดาบส กาลามโคตรแล้ว
กล่าวว่า ท่านกาลามะ

ข้าพเจ้าปรารถนาจะประพฤตินั้นในธรรมวินัยนี้ เมื่อเรากล่าวอย่างนี้
อาฬารดาบสกาลามโคตร

จึงกล่าวกะเราตั้งนี้ว่า เชิญอยู่ก่อน ธรรมที่วิญญูชนพึงบรรลุลอยู่

เพราะทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่งเอง

ตามแบบอาจารย์ของตน ต่อกาลไม่นาน นี้ก็เช่นเดียวกัน ดูกฤกษุทั้งหลาย
ต่อมาไม่นาน เรา

เรียนธรรมนั้นได้รวดเร็ว ชั่วขณะหุบปากเจรจาปราศรัยเท่านั้น

เราก็ก้าวญาณวาทและเถรวาท

ได้ และทั้งเราทั้งผู้อื่น ก็ทราบชัดว่า เรารู้ เราเห็น เราจึงคิดว่า อาฬารดาบส
กาลามโคตร

ย่อมบอกรรรม นี้โดยเหตุเพียงความเชื่ออย่างเดียวว่า
เรากระทำให้แจ้งเข้าถึงอยู่ได้ เพราะรู้อย่าง

ตนเอง ก็หาไม่ได้ โดยที่แท้ อาฬารดาบส กาลามโคตร ก็รู้เห็นธรรมนี้อยู่
ต่อนั้น เราจึงเข้าไป

หาอาฬารดาบส กาลามโคตร แล้วถามว่า ข้าแต่ท่านกาลามะ
ท่านกระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ เข้าถึง

บอกได้ เพราะรู้อย่างโดยตนเอง ด้วยเหตุเพียงเท่าใด?

เมื่อเราถามเช่นนี้ อาฬารดาบส กาลามโคตร
จึงบอกอาภิกขุจัญญายตนสมาบัติแก่เรา

เราจึงคิดว่ามิใช่แต่อาฬารดาบส กาลามโคตรเท่านั้น ที่มีศรัทธา วิริยะ สติ
สมาธิ ปัญญา แม้เรา

ก็มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เหมือนกัน มิฉะนั้น
เราต้องเริ่มบำเพ็ญเพื่อทำให้แจ้งซึ่ง

ธรรมที่อาฬารดาบส กาลามโคตรบอกว่า กระทำให้แจ้ง เข้าถึงอยู่ได้
เพราะรู้อย่างโดยตนเอง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ต่อมาไม่นานนัก เราก็กระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนั้น
เข้าถึงอยู่ได้ เพราะรู้อย่างโดย

ตนเอง ต่อนั้น เราจึงเข้าไปหาอาฬารดาบส กาลามโคตร แล้วถามว่า
ข้าแต่ท่านกาลามะ ท่านกระทำ

ให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ เข้าถึง บอกได้ เพราะรู้อย่างโดยตนเอง
ด้วยเหตุเพียงเท่านี้หรือ?

อา. ดูกรผู้มีอายุ แม้ข้าพเจ้ากระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ เข้าถึง บอกได้
เพราะรู้อย่างโดย

ตนเอง ด้วยตนเหตุเพียงเท่านี้แหละ.

พ. ข้าแต่ท่านกาลามะ แม้ข้าพเจ้าก็กระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ เข้าถึงอยู่ได้
เพราะรู้อย่าง

โดยตนเอง ด้วยเหตุเพียงเท่านี้เหมือนกัน.

อา. เป็นลาภของพวกข้าพเจ้า พวกข้าพเจ้าได้ดีแล้ว
ที่ได้เห็นสพรหมจรรย์ผู้เช่นท่าน

เพราะข้าพเจ้ากระทำให้แจ้งซึ่งธรรมใด เข้าถึง บอกได้ เพราะรู้อย่างโดยตนเอง
ท่านก็กระทำให้

แจ้งซึ่งธรรมนั้น เข้าถึงอยู่ได้ เพราะรู้อย่างโดยตนเอง
ท่านกระทำให้แจ้งซึ่งธรรมใด เข้าถึงอยู่ได้
ข้าพเจ้าก็กระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนั้น เข้าถึง บอกได้ เพราะรู้อย่างโดยตนเอง
ข้าพเจ้าทราบธรรมใด
ท่านก็ทราบธรรมนั้น ท่านทราบธรรมใด ข้าพเจ้าก็ทราบธรรมนั้น เป็นอันว่า
ข้าพเจ้าเป็นเช่นใด
ท่านก็เป็นเช่นนั้น ท่านเป็นเช่นใด ข้าพเจ้าเป็นเช่นนั้น มาเถิด บัดนี้
เราทั้งสองจะอยู่ร่วมกัน
บริหารคณะนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาฬารดาบส กาลามโคตร
ทั้งที่เป็นอาจารย์ของเรา ก็ยกย่อง
เราผู้เป็นศิษย์ให้สม่ำเสมอกับตน และบูชาเราอย่างโอฬาร ด้วยประการฉะนี้
แต่เราคิดว่า ธรรมนี้
ไม่เป็นไปเพื่อนิพพิทา วิราคะ นิโรธะ อุปสมะ อภิญญา สัมโพธิะ และนิพพาน
เพียงเป็น
ไปเพื่อเข้าถึงอภิญญาญาณตนสมบัติเท่านั้น เราไม่พอใจ
เบื่อหน่ายธรรมนั้น จึงลาจากไป.

สำนักอุทกดาบส

[๓๑๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้นเป็นผู้เสาะหาว่ากุศลเป็นอย่างไร
ขณะที่แสวงหาทาง
สงบระงับอันประเสริฐ ซึ่งหาทางอื่นยิ่งกว่ามิได้ ได้เข้าไปหาอุทกดาบส
รามบุตร แล้วกล่าวว่า
ท่านรามะ ข้าพเจ้าปรารถนาจะประพฤติพรหมจรรย์ในธรรมวินัยนี้
เมื่อเรากล่าวอย่างนี้ อุทกดาบส
รามบุตร จึงกล่าวกะเราดังนี้ว่า เชิญอยู่ก่อน ธรรมที่วิญญูชนพึงบรรลุลอยู่
เพราะทำให้แจ้งด้วย
ความรู้ยิ่งเอง ตามแบบอาจารย์ของตน ต่อกาลไม่นาน นี้ก็เช่นเดียวกัน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ต่อมาไม่นาน เราเรียนธรรมนั้นได้โดยรวดเร็ว ชั่วขณะหุบปาก
เจรจาปราศรัยเท่านั้นเราก็ก้าว
ญาณวาท และเถรวาทได้ และทั้งเราทั้งผู้อื่นก็ทราบชัดว่า เรารู้ เราเห็นเรานั้น
จึงคิดว่า รามบุตร

ย่อมบอกระบุธรรมนี้ โดยเหตุเพียงความเชื่ออย่างเดียวว่า เรากระทำให้แจ้ง
เข้าถึงอยู่ได้ เพราะรู้อย่าง

โดยตนเอง ก็หาไม่ได้ โดยที่แท้ งามบุตรก็รู้เห็นธรรมนี้อยู่ ต่อนั้น
เราจึงเข้าไปหาอุททกดาบส

งามบุตร แล้วถามว่า ดูกรท่านรามะ ท่านกระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ เข้าถึง
บอกได้ เพราะรู้อย่าง

โดยตนเอง ด้วยเหตุเพียงเท่าใด?

เมื่อเราถามอย่างนี้ อุททกดาบส งามบุตร
จึงบอกแนวสัญญาณาสัญญาเขตต์สมาบัติแก่

เรา เราจึงคิดว่า มิใช่แต่เพียงอุททกดาบส งามบุตรเท่านั้น ที่มีศรัทธา วิริยะ
สติ สมาธิ ปัญญา

แม้เราก็มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เหมือนกัน ฉะนั้น
เราต้องเริ่มบำเพ็ญเพียร

เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่อุททกดาบส งามบุตรบอกว่า
กระทำให้แจ้งเข้าถึงอยู่ได้ เพราะรู้อย่างโดย

ตนเอง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ต่อมาไม่นานนัก เราก็ได้กระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนั้น
เข้าถึงอยู่ได้

เพราะรู้อย่างโดยตนเอง ต่อนั้น เราจึงเข้าไปหาอุททกดาบส งามบุตร แล้วถามว่า
ดูกรท่านรามะ

ท่านกระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ เข้าถึง บอกได้ เพราะรู้อย่างโดยตนเอง
ด้วยเหตุเพียงเท่านี้หรือ?

อ. ดูกรผู้มีอายุ แม้ข้าพเจ้าก็กระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ เข้าถึง
บอกได้เพราะรู้อย่างโดย

ตนเอง โดยเหตุเพียงเท่านี้แหละ.

พ. ดูกรท่านรามะ แม้ข้าพเจ้าก็กระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้
เข้าถึงอยู่ได้เพราะรู้อย่างด้วยตน

เอง ด้วยเหตุเท่านี้เหมือนกัน.

อ. เป็นลาภของพวกข้าพเจ้า พวกข้าพเจ้าได้ดีแล้ว
ที่ได้เห็นพรหมจรรย์ผู้เช่นท่าน เพราะ

ท่านรามะกระทำให้แจ้งซึ่งธรรมใด เข้าถึง บอกได้ เพราะรู้อย่างโดยตนเอง
ท่านก็กระทำให้แจ้ง

ซึ่งธรรมนั้น เข้าถึง บอกได้ เพราะรู้อย่างโดยตนเอง
ท่านกระทำให้แจ้งซึ่งธรรมใด เข้าถึงอยู่ได้
เพราะรู้อย่างโดยตนเอง ท่านรามะก็กระทำให้แจ้งซึ่งธรรมนั้น เข้าถึงบอกได้
เพราะรู้อย่างโดยตนเอง
ท่านรามะได้ทราบธรรมใด ท่านก็ทราบธรรมนั้น ท่านทราบธรรมใด
ท่านรามะก็ได้ทราบธรรมนั้น
เป็นอันว่า ท่านรามะเป็นเช่นใด ท่านก็ได้เป็นเช่นนั้น ท่านเป็นเช่นใด
ท่านรามะก็ได้เป็นเช่นนั้น
มาเถิด บัดนี้ เราทั้งสองจะอยู่ร่วมกัน บริหารคณะนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อุททกดาบส รามบุตร
ทั้งที่เป็นสพรหมจารีของเรา ก็ยกย่องไว้ในฐานะอาจารย์
และบูชาเราอย่างโอรพารด้วยประการฉะนี้.
แต่เราคิดว่า ธรรมนี้ไม่เป็นไปเพื่อนิพพิทา วิราคะ นิโรธะ อุปสมะ อภิญญา
สัมโพธิะ และ
นิพพาน เพียงเป็นไปเพื่อเข้าถึงแนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติเท่านั้น.
เราไม่พอใจ เบื่อหน่าย
ธรรมนั้น จึงลาจากไป.

ตรัสรู้สัจธรรม

[๓๑๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้นเป็นผู้ชอบเสาะหาว่ากุศลเป็นอย่างไร
ขณะที่แสวงหา
ทางสงบระงับอันประเสริฐ ซึ่งหาทางอื่นยิ่งกว่ามิได้
เมื่อเที่ยวจาริกไปในมคธชนบทโดยลำดับ
ได้ไปถึงตำบลอรุเวลาเสนานิคม ได้เห็นภุมิภาคที่น่ารื่นรมย์
มีราวป่าเป็นที่เพลิดเพลิน มีแม่น้ำไหล
ไม่ขาดสาย มีทำน้ำสะอาดดี น่ารื่นรมย์ มีโคจรคามตั้งอยู่โดยรอบ.
เราจึงคิดว่า ภุมิภาคเป็นที่น่า
รื่นรมย์หนอ มีราวป่าเป็นที่เพลิดเพลิน มีแม่น้ำไหลไม่ขาดสาย
มีทำน้ำสะอาดดีที่น่ารื่นรมย์ มีโคจรคาม
ตั้งอยู่โดยรอบ
เป็นที่สมควรเริ่มบำเพ็ญเพียรของกุลบุตรผู้ต้องการจะบำเพ็ญเพียร. เราจึงนั่ง
ณ ที่

นั่นด้วยคิดว่า ที่นี้เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร.

[๓๒๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราโดยตนเอง
เป็นผู้มีชาติเป็นธรรมดา ทราบชัดโทษในสิ่ง
มีชาติเป็นธรรมดา แสวงหาจนได้บรรลุนิพพาน
ที่ไม่เกิดหาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ
เป็นผู้มีชราเป็นธรรมดา ทราบชัดโทษในสิ่งมีชราเป็นธรรมดา
แสวงหาจนได้บรรลุนิพพาน ที่ไม่แก่
หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ เป็นผู้มียาธิเป็นธรรมดา
ทราบชัดโทษในสิ่งมียาธิ
เป็นธรรมดา แสวงหาจนได้บรรลุนิพพานที่หาพยาธิมิได้
หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ
เป็นผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ทราบชัดโทษในสิ่งมีมรณะเป็นธรรมดา
แสวงหาจนได้บรรลุนิพพาน
ที่ไม่ตาย หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ เป็นผู้มีโสภเป็นธรรมดา
ทราบชัดโทษในสิ่งมี
โสภเป็นธรรมดา แสวงหาจนได้บรรลุนิพพานที่หาโสภมิได้
หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจาก
โยคะ เป็นผู้มีสังกิเลสเป็นธรรมดา ทราบชัดโทษในสิ่งมีสังกิเลสเป็นธรรมดา
แสวงหาจนได้
บรรลุนิพพาน ที่ไม่เศร้าหมอง หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ
และญาณทัสสนะได้เกิด
แก่เราว่า วิมุตติของเราไม่กำเริบ ชาตินี้มีในที่สุด ไม่มีภพใหม่ต่อไป.

[๓๒๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราได้มีความดำริตั้งนี้ว่า
ธรรมที่เราได้บรรลุนี้แล ลึก เห็น
ได้โดยยาก รู้ตามได้โดยยาก เป็นธรรมสงบ ประณีต อันความตริคหยั่งไม่ถึง
ละเอียด รู้ได้
แต่บัณฑิต ส่วนประชาชนนี้ เป็นผู้ยินดี เพลิดเพลินใจในอาลัย
เป็นผู้เห็นปฏิจลสมุปบาทที่เป็น
ปัจจัยแห่งธรรมเหล่านี้ได้โดยยาก
และเห็นได้โดยยากซึ่งธรรมที่สงบสังขารทั้งปวง สลัดอุปธิ

ทั้งปวง เป็นที่สิ้นค้นหาเป็นที่สำรอก เป็นที่ดับ เป็นที่ออกจากค้นหา
ก็ถ้าเราพึงแสดงธรรม

และคนอื่นไม่รู้ตามธรรมของเรา ก็จะเป็นความลำบาก
เหน็ดเหนื่อยแก่เราเปล่า. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ทั้งคาถาที่เป็นอัสสจรรยิยังนัก ไม่เคยได้สดับมาแต่ก่อน
ก็ได้แจ่มแจ้งแก่เราดังนี้

ธรรมนี้เราบรรลุได้โดยยาก บัดนี้ ไม่ควรประกาศ
ธรรมนี้ไม่เป็นธรรมที่ชน

ผู้มีราคะโทสะหนาแน่นตรัสรู้ได้โดยง่าย ชนผู้มีราคะกล้า
ถูกกองความมืดหุ้มห่อ

ไว้ ย่อมไม่เห็นธรรมที่ยังสัตว์ให้ถึงที่ทวนกระแสโลก ละเอียด ลึก เห็นได้
โดยยากเป็นอญ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเราคิดเห็นเช่นนี้
ก็มีจิตน้อมไปเพื่อความเป็นผู้ชวนชวายน้อย
ไม่น้อมไปเพื่อแสดงธรรม.

[๒๒๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น สหัมบดีพรหม ทราบความดำริของเรา
จึงได้มี

ความปริวิตกว่า โอ โลกจะฉิบหาย แห่กลาญเสียแล้วหนอ
เพราะพระตถาคตอรหันตสัมมา-

*สัมพุทโธเจ้า มีพระทัยน้อมไปเพื่อความเป็นผู้ชวนชวายน้อย
ไม่น้อมไปเพื่อทรงแสดงธรรม

สหัมบดีพรหมจึงอันตรธานจากพรหมโลก มาปรากฏตัวตรงหน้าเรา
คล้ายกับบุรุษผู้มีกำลัง

เหยียดแขนทิ้งอออก หรืออแขนที่เหยียดเข้า ฉะนั้น
แล้วจึงเนวียงผ้าอุตราสงค์ ประคองอัญชลี

มาทางเรา กราบทูลดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงแสดงธรรม ขอพระ-

*สุคตจงทรงแสดงธรรม สัตว์ผู้มีกิเลสจตุลลิตีที่ดวงตาน้อยเป็นปรกติมีอยู่
เพราะไม่ได้สดับธรรม

สัตว์เหล่านั้นจึงเสื่อม ผู้ที่รู้ธรรมจักมีอยู่

ครั้นสหัมบดีพรหมกล่าวดังนี้แล้วจึงกล่าวคาถาประพันธ์

ต่อไปดังนี้ว่า

แต่ก่อน ในแคว้นมคธ ได้ปรากฏผู้มีธรรมที่ไม่บริสุทธิ์ ซึ่งชนพวกที่มีความ
เศร้าหมองคิดไว้ ขอพระองค์จงทรงเปิดประต้อมฤตธรรม ขอสัตว์ทั้งหลาย
จงได้สดับธรรมที่พระองค์ผู้ทรงหมดมลทินได้ตรัสรู้

ชนผู้อยู่นบนยอดเขาศิลา

พึงเห็นประชุมชนได้โดยรอบ ฉันใด ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระปรีชา

มีพระเนตร

คือปัญญาโดยรอบ ขอพระองค์ผู้หมดโศก

จงเสด็จขึ้นปราสาทคือพระปัญญาที่

สำเร็จด้วยธรรม ซึ่งเปรียบด้วยยอดเขาศิลาแล้ว

จึงทรงตรวจดูประชุมชนผู้ระทม

ด้วยความโศก ถูกชาติชราครอบงำ ฉันนั้น

ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงความเพียร

ทรงชนะสงคราม ผู้นำหมู่สัตว์ ผู้หาภิเลสมีได้ ขอพระองค์จงเสด็จเที่ยวไป
โปรดสัตว์โลก ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงแสดงธรรม ผู้รู้ตามจกมีอยู่.

สหัมบดีพรหมอาราธนาแสดงธรรม

[๓๒๓] ดูกฤกษุทั้งหลาย เพราะทราบการอาราธนาของสหัมบดีพรหม

และเพราะอาศัย

ความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย เราจึงได้ตรวจดูโลกด้วยพุทธจักษุ
ก็ได้เห็นเหล่าสัตว์ผู้มีกิเลสจตุล

ในดวงตาน้อยก็มี ผู้มีกิเลสจตุลในดวงตามากก็มี ผู้มีอินทรีย์กล้าก็มี
ผู้มีอินทรีย์อ่อนก็มี ผู้มี

อาการดีก็มี ผู้มีอาการชั่วก็มี ผู้พอจะฟังสอนให้รู้ได้ง่ายก็มี

ผู้จะฟังสอนให้รู้ได้ยากก็มี บางพวก

มีปกติเห็นโทษและภัยในโลก มีอธิบายเป็นคำเปรียบว่า ในกออุบถ
ในกอปทุม หรือในกอ

บุณฑริก ดอกอุบถ ดอกปทุม ดอกบุณฑริก บางดอกเกิดในน้ำ เจริญในน้ำ
อยู่กับน้ำยังจม

อยู่ภายในน้ำ อันน้ำหล่อเลี้ยงไว้ บางดอกเกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่กับน้ำ
ตั้งอยู่เสมอกับน้ำ

บางดอกเกิดในน้ำ เจริญในน้ำ โพล่พ้นน้ำขึ้นมาแล้วตั้งอยู่
น้ำกำซาบเข้าไปไม่ได้ ฉันใด เราขณะ

ที่ตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ก็ได้เห็นเหล่าสัตว์ ฉะนั้น คือ
บางพวกมีกิเลสจตุลในดวงตาน้อย

บางพวกมีกิเลสจตุลในดวงตามาก บางพวกมีอินทรีย์กล้า
บางพวกมีอินทรีย์อ่อน บางพวกมี

อาการดี บางพวกมีอาการชั่ว บางพวกพอจะสอนให้รู้ได้ง่าย
บางพวกสอนให้รู้ได้ยาก บางพวก

มีปรกติเห็นโทษและภัยในปรโลก. เราจึงได้กล่าวคาถาตอบสหัมบดีพรหมว่า
เราได้เปิดประตูมฤตธรรมรับชนผู้ชอบสดับ ซึ่งยืนศรัทธาภาวนะออกมารับ
ดูกรพรหมเรานึกถึงความลำบาก
จึงไม่ได้แสดงธรรมที่ประณีตซึ่งเราชำนาญดี
ในหมู่มนุษย์.

เมื่อสหัมบดีพรหมทราบว่ พระผู้มีพระภาคทรงประทานโอกาส
เพื่อแสดงธรรมแล้ว

จึงอภิวาทเรา กระทำประหัยชิณ อันตรธานไปในที่นั้น.

ทรงรำพึงถึงปฐมเทศนา

[๓๒๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจึงคิดตั้งนี้ว่า
เราจะพึงแสดงธรรมเป็นครั้งแรกแก่ใคร

หนอ ใครจักทราบชัดธรรมนี้ได้โดยเร็ว. เราจึงคิดตั้งนี้ว่า อาฬารดาบส
กาลามโคตรนี้แล เป็น

บัณฑิต ฉลาด มีปัญญา มีกิเลสจตุลในดวงตาน้อยมานาน ถ้าไหน
เราพึงแสดงธรรมเป็น

ครั้งแรกแก่เธอ เธอจักทราบชัดธรรมนี้ได้โดยเร็ว. ครั้งนั้น
เทวดาตนหนึ่งเข้ามาหาเราแล้วทูล

ตั้งนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อาฬารดาบส กาลามโคตร ตายไปแล้วได้ ๗
วัน. อนึ่ง เราก็

เกิดญาณทัสสนะว่า อาฬารดาบส กาลามโคตร ตายไปแล้วได้ ๗ วัน.
เราจึงคิดตั้งนี้ว่า

อาฬารดาบส กาลามโคตร เป็นผู้เสื่อมจากคุณอันยิ่งใหญ่เสียแล้วหนอ
เพราะถ้าเธอพึงได้

สตั๊ดธรรมนี้ไซ้รู้ ก็ะพั้งทราบซัดได้โดยเร็ว. เราจึงคิดดั่งนี้ว่า
เราจะพั้งแสดงธรรมเป็นครั้งแรก
แก่ใครหนอ ใครจักทราบซัดธรรมนี้ได้โดยเร็ว. เราจึงคิดดั่งนี้ว่า อุททกดาบส
รามบุตรนี้แลเป็น
บัณฑิต ฉลาด มีปัญญา มีกิเลสจตุลลในดวงตาน้อยมานาน ถ้าไฉน
เราพั้งแสดงธรรมเป็น
ครั้งแรกแก่เธอ เธอจักทราบซัดธรรมนี้ได้โดยเร็ว. ครั้งนั้น
เทวดาตนหนึ่งเข้ามาหาเราแล้วทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญอุททกดาบส รามบุตร ได้ตายไปเสียแล้วเมื่อเย็นวานนี้.
อนึ่ง เราก็ก่เกิด
ญาณทัสสนะว่า อุททกดาบส รามบุตร ได้ตายไปเสียแล้วเมื่อเย็นวานนี้.
เราจึงคิดดั่งนี้ว่า
อุททกดาบส รามบุตร เป็นผู้เสื่อมจากคุณอันยิ่งใหญ่เสียแล้วหนอ
เพราะถ้าเธอพั้งได้สตั๊ดธรรม
นี้ไซ้รู้ ก็ะพั้งทราบซัดได้โดยเร็ว. เราจึงคิดดั่งนี้ว่า
เราจะพั้งแสดงธรรมเป็นครั้งแรกแก่ใครหนอ
ใครจักทราบซัดธรรมนี้โดยเร็ว. เราจึงคิดดั่งนี้ว่า
ภิกษุปัญจวัคคีย์ได้อุปัฏฐากเรา ผู้กำลังบำเพ็ญ
เพียรอยู่ เป็นผู้มีอุปการะแก่เรามากนัก ถ้าไฉน
เราพั้งแสดงธรรมเป็นครั้งแรกแก่พวกเธอ. เรา
จึงคิดดั่งนี้ว่า บัดนี้ ภิกษุปัญจวัคคีย์อยู่ที่ไหนหนอ. เราก็กู้ได้ว่า
ภิกษุปัญจวัคคีย์อยู่ในป่าอิสิป-
*ตมมฤคทายวัน เขตพระนครพาราณสี ด้วยทิพยจักขุที่บริสุทธิ์
ล่วงจักขุของมนุษย์. ครั้นเราอยู่
ที่ตำบลอรุเวลาพอสมควรแล้ว จึงได้ออกจาริกไปเมืองพาราณสี.
[๓๒๕] ดุกรภิกษุทั้งหลาย
อาชีวกชื่ออุปกะได้เห็นเราผู้กำลังเดินทางไกลที่ระหว่างแม่น้ำ
คยาและต้นมหาโพธิ จึงถามเราว่า ดุกรอาวุโส อินทรีย์ของท่านผ่องใสนัก
ฉวีวรรณของท่าน
บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ท่านได้บรรพชาเฉพาะใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน
หรือท่านชอบใจธรรมของ

ใคร. เมื่ออุปกะอาชีวภิกขุอย่างนี้ เราจึงได้กล่าวคาถาตอบว่า
เราเป็นผู้ครอบงำธรรมทั้งปวง รู้แจ้งธรรมทั้งปวง อันตัณหาให้ติดไม่ได้ใน
ธรรมทั้งปวง ละเว้นธรรมทั้งปวง พ้น (น้อมใจ) ไปในธรรมเป็นที่สิ้นตัณหา
เพราะรู้ยิ่งด้วยตนเองเราจะพึงแสดงใครเล่าว่า เป็นอาจารย์

อาจารย์ของเราไม่มี

ผู้ที่ดีเหมือนเราไม่มี ผู้ที่เทียมเสมอเราไม่มี ในโลกทั้งเทวโลก

เพราะเราเป็น

พระอรหันต์ เป็นศาสดาผู้ยอดเยี่ยม เป็นสัมมาสัมพุทธองค์เอก เป็นผู้เย็น
ดับกิเลสได้แล้ว เราจะไปบุรีของชาวกาสิเพื่อแสดงธรรมจักร โดยหมายจะ
บั่นลือกลองอมฤตธรรม ในโลกที่มีดมน.

อุปกะอาชีวภิกขุเราว่า เหตุใด ท่านจึงปฎิญาณว่า

เป็นอรหันต์อนันตะชินะ? เราจึง

กล่าวคาถาตอบว่า

ผู้ที่ถึงอาสวัคชัยเช่นเรา ย่อมเป็นผู้มีนามว่า

ชินะเพราะบาปกรรมทั้งหลายเราได้

ชนะแล้ว ฉะนั้น เราจึงมีนามว่า ชินะ.

เมื่อเรากล่าวตอบอย่างนี้ อุปกะอาชีวภิกขุนั้นได้กล่าวว่า พึงเป็นเช่นนั้นหรือ
ท่าน สัน

ศีระะ แล้วหลีกทางไป.

ทรงโปรดเบญจวัคคีย์

[๓๒๖] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เราจึงออกเดินทางต่อไปโดยลำดับ
จนถึงพวกภิกษุปัญจวัคคีย์

ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตเมืองพาราณสี.

พวกภิกษุปัญจวัคคีย์ได้เห็นเราเดินทางมาแต่ไกล

จึงได้นัดหมายกันว่า ท่านพระสมณโคดม พระองค์นี้ ที่เป็นผู้มีมาก
คลายความเพียร เวียน

มาเพื่อความเป็นผู้มีมาก กำลังเสด็จมา พวกเราไม่ต้องไหว้

ไม่ต้องลุกขึ้นยืนรับ ไม่ต้องรับ

บาตรจีวร แต่ว่าต้องปูอาสนะไว้ ถ้าทรงปรารภนา ก็จักประทับนั่ง.

เมื่อเราเข้าไปใกล้ พวก

ภิกษุปัญจวัคคีย์ ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ในข้อนี้เหมือนกัน คือ

บางรูปลุกขึ้นรับบาตรจีวร บางรูป

ปูอาสนะ บางรูปตั่งน้ำล้างเท้า แต่พูดกับเราโดยระบุนาม และใช้คำพูดว่า "อาวุโส" เราจึง

บอกภิกษุปัญจวัคคีย์ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย

พวกเธออย่าได้พูดกับตถาคตโดยระบุนาม และใช้คำ

พูดว่า "อาวุโส" ตถาคตได้เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธ

พวกเธอจงเสียสละลงสดับ เราจะสอน

อมฤตธรรมที่เราได้บรรลุ เราจะแสดงธรรม เมื่อพวกเธอปฏิบัติตามที่เราสอน ไม่นานนัก ก็จัก

กระทำให้แจ้งซึ่งที่สุดพรหมจรรย์ อันเป็นคุณยอดเยี่ยม

ที่กุลบุตรผู้ออกบรพชาโดยชอบ มุ่ง

หมาย ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ เพราะรู้อย่างด้วยตนเอง. เมื่อเรากล่าวอย่างนี้แล้ว

พวกภิกษุปัญจวัคคีย์

ได้กล่าวกับเราว่า ดูกรอาวุโส โคดม แม้เพราะการประพฤติอย่างนั้น

เพราะการปฏิบัติอย่างนั้น

เพราะการบำเพ็ญทุกกรกิริยาอย่างนั้น ท่านก็ไม่ได้บรรลุอุตตริมนุสสธรรม

ที่เป็นอริยญาณหัตถสนะ

ชั้นพิเศษอย่างเพียงพอ ก็บัดนี้ ไฉนเล่า ท่านผู้เป็นคนมักมาก

คลายความเพียร เวียนมาเพื่อ

ความเป็นคนมักมาก จักบรรลุอุตตริมนุสสธรรม

ที่เป็นอริยญาณหัตถสนะชั้นพิเศษอย่างเพียงพอ

ได้ เมื่อพวกภิกษุปัญจวัคคีย์กล่าวอย่างนี้แล้ว เราจึงได้กล่าวว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตมิได้

เป็นคนมักมาก มิได้คลายความเพียร เวียนมาเพื่อความเป็นคนมักมาก

ตถาคตได้เป็นอรหันต

สัมมาสัมพุทธ พวกเธอจงเสียสละลงสดับ

เราจะสอนอมฤตธรรมที่เราได้บรรลุแล้ว เราจะ

แสดงธรรม เมื่อพวกเธอปฏิบัติตามที่เราสอน ไม่นานนัก

ก็จักกระทำให้แจ้งซึ่งที่สุดพรหมจรรย์

อันเป็นคุณยอดเยี่ยม ที่กุลบุตรผู้ออกบรรพชาโดยชอบ มุ่งหมาย ในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ เพราะ

รู้ยิ่งด้วยตนเอง. พวกภิกษุปัญจวัคคีย์ได้กล่าวคัดค้านกะเราเป็นครั้งที่สอง
เป็นครั้งที่สาม เมื่อ

พวกภิกษุปัญจวัคคีย์กล่าวคัดค้านอยู่อย่างนี้ เราจึงได้กล่าวว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย

จำได้หรือไม่ว่า คำอย่างนี้ เราได้เคยพูดมาแล้วแต่ก่อน.

พวกภิกษุปัญจวัคคีย์กล่าวว่า ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ คำอย่างนี้พระองค์มิได้เคยตรัสเลย. เราจึงกล่าวว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคต

มิได้เป็นคนมักมาก มิได้คลายความเพียร เวียนมาเพื่อความเป็นคนมักมาก
ตถาคตได้เป็นอรหันต-

*สัมมาสัมพุทธ พวกเธอจงเงี้ยวไสตลงสดับ

เราจะสอนอมฤตธรรมที่เราได้บรรลุแล้ว เราจะแสดง

ธรรม เมื่อพวกเธอปฏิบัติตามที่เราสอน ไม่นานนัก

ก็จักกระทำให้แจ้งซึ่งที่สุดพรหมจรรย์ อัน

เป็นคุณยอดเยี่ยมที่กุลบุตรผู้ออกบรรพชาโดยชอบ มุ่งหมายในปัจจุบัน

เข้าถึงอยู่ เพราะรู้ยิ่ง

ด้วยตนเอง. เราจึงได้สามารทำให้พวกภิกษุปัญจวัคคีย์ยอมเข้าใจตาม.

เรากล่าวสอนภิกษุสองรูป

ภิกษุสามรูปก็เที่ยวไปบิณฑบาต

เราทั้งหลายคนฉันบิณฑบาตที่ภิกษุสามรูปนำมา. เรากล่าวสอน

ภิกษุสามรูป ภิกษุสองรูปก็เที่ยวไปบิณฑบาต

เราทั้งหลายคนฉันบิณฑบาตที่ภิกษุสองรูปนำมา ครั้น

นั้น พวกภิกษุปัญจวัคคีย์อันเราโอวาทอนุศาสน์อยู่อย่างนี้

โดยตนเองเป็นผู้มีชาติเป็นธรรมดา

ทราบชัดโทษในสิ่งมีชาติเป็นธรรมดา แสวงหาจนได้บรรลุนิพพาน ที่ไม่เกิด

หาธรรมอื่นยิ่งกว่า

มิได้ เกษมจากโยคะ เป็นผู้มิชราเป็นธรรมดา

ทราบชัดโทษในสิ่งที่มีชราเป็นธรรมดา แสวง

หาจนได้บรรลุนิพพาน ที่ไม่แก่ หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ
เป็นผู้มีพยาธิเป็น

ธรรมดา ทราบชัดโทษในสิ่งมีพยาธิเป็นธรรมดา แสวงหาจนได้บรรลุนิพพาน
ที่หาพยาธิมิได้

หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ เป็นผู้มีมรณะเป็นธรรมดา
ทราบชัดโทษในสิ่งมีมรณะ

เป็นธรรมดา แสวงหาจนได้บรรลุนิพพานที่ไม่ตาย หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้
เกษมจากโยคะ เป็น

ผู้มีโศกเป็นธรรมดา ทราบชัดโทษในสิ่งมีโศกเป็นธรรมดา
แสวงหาจนได้บรรลุนิพพาน ที่หา

โศกมิได้ หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ เกษมจากโยคะ เป็นผู้มีสังกิเลสเป็นธรรมดา
ทราบชัดโทษใน

สิ่งมีสังกิเลสเป็นธรรมดา แสวงหาจนได้บรรลุนิพพาน ที่ไม่เศร้าหมอง
หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้

เกษมจากโยคะ และพวกภิกษุปัญจวัคคีย์เหล่านั้น
ได้เกิดญาณทัสสนะขึ้นมาว่า วิมุตติของพวก

เราไม่กำเริบ ชาตินี้มีในที่สุด ไม่มีภพใหม่ต่อไป.

[๓๒๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กามคุณเหล่านี้มี ๕. กามคุณ ๕ เป็นไหน? คือ
รูปที่พึง

ทราบชัดได้ด้วยจักขุ ซึ่งเป็นที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ
น่ารักประกอบด้วยกาม เป็นที่

ตั้งแห่งความกำหนัด เสียงที่พึงทราบชัดได้ด้วยโสต ...
กลิ่นที่พึงทราบชัดได้ด้วยฆานะ ... รสที่พึง

ทราบชัดได้ด้วยชีวหา ... โผฏฐัพพะที่พึงทราบชัดได้ด้วยกาย
ซึ่งเป็นที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่า

ชอบใจ น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กามคุณ ๕

เหล่านี้แล. สมณพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่งไฝฝั่น ลุ่มหลง ติดพัน ไม่เห็นโทษ
ไม่มีปัญญาที่

จะคิดนำตนออก ย่อมบริโภคนกามคุณ ๕ เหล่านี้ สมณพราหมณ์พวกนั้น
บัณฑิตพึงทราบว่

เป็นผู้ถึงความเสื่อมความพินาศ ถูกมารผู้ใจบาปกระทำได้ตามต้องการ.

อุปมาสมณพราหมณ์กับฝูงเนื้อ

[๓๒๘] ดูกฤกษุทั้งหลาย เหมือนอย่างว่า

เนื้อป่าที่ติดบ่วงนอนทับกองบ่วง พึงทราบ

ว่า เป็นสัตว์ที่ถึงความเสื่อมความพินาศ ถูกพรานกระทำได้ตามต้องการ
เมื่อพรานเดินเข้ามา

ก็หนีไปไม่ได้ ตามปรารถนา ฉนฺได สมณพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง ใฝ่ฝัน
ลุ่มหลง ติดพัน

ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาที่จะคิดนำตนออก ย่อมบริโภคนามคุณ ๕ เหล่านี้
สมณพราหมณ์พวกนั้น.

บัณฑิตพึงทราบว่า เป็นผู้ถึงความเสื่อมความพินาศ
ถูกมารผู้ใจบาปกระทำได้ตามต้องการ ฉนฺนัณ

สมณพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่งไม่ใฝ่ฝัน ไม่ลุ่มหลง ไม่ติดพัน เห็นโทษ
มีปัญญาที่จะคิดนำตน

ออก ย่อมบริโภคนามคุณ ๕ เหล่านี้ สมณพราหมณ์พวกนั้น
บัณฑิตพึงทราบว่า เป็นผู้ไม่ถึงความ

เสื่อมความพินาศไม่ถูกมารผู้ใจบาปกระทำได้ตามต้องการ. เหมือนอย่างว่า
เนื้อป่าที่ไม่ติดบ่วง นอน

ทับกองบ่วง พึงทราบว่า เป็นสัตว์ไม่ถึงความเสื่อมความพินาศ
ไม่ถูกพรานกระทำได้ตามต้องการ

เมื่อพรานเดินเข้ามา ก็หนีไปตามปรารถนา ฉนฺได
สมณพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่งไม่ใฝ่ฝัน

ไม่ลุ่มหลง ไม่ติดพัน เห็นโทษ มีปัญญาที่จะคิดนำตนออก
ย่อมบริโภคนามคุณ ๕ เหล่านี้

สมณพราหมณ์พวกนั้น บัณฑิตพึงทราบว่า
เป็นผู้ไม่ถึงความเสื่อมความพินาศ ไม่ถูกมารผู้ใจบาป
กระทำได้ตามต้องการฉนฺนัณ.

อนึ่ง เหมือนอย่างว่า เนื้อป่า เมื่อเที่ยวไปตามป่าใหญ่ ย่อมวางใจ เดิน ยิน
นัณ นอน

เพราะไม่ได้ประสบพรานป่า ฉนฺได ภิกษุก็ฉนฺนัณ สงัดจากกาม
จากอกุศลธรรม ย่อมบรรลु

ปฐมณาน มิวิตก มิวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ภิกษุนี้เรียกว่า
ได้ทำมารให้تابอด คือ

ทำลายจักขุของมารไม่ให้เห็นร่องรอย ถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ

ภิกษุบรรลุนุตตยิณานมีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน

เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์
มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่

ภิกษุนี้เรียกว่า ได้กระทำมารให้تابอด

คือทำลายจักขุของมารไม่ให้เห็นร่องรอย ถึงความไม่เห็น
ของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีอุเบกขา

มีสติสัมปชัญญะเสวยสุขด้วย

นามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุนุตตยิณานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า
ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มี

อุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ทำมารให้تابอด คือ
ทำลายจักขุของมารไม่ให้เห็น

ร่องรอย ถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน

ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุข

ละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่
ภิกษุนี้เรียกว่า

ได้ทำมารให้تابอด คือ ทำลายจักขุของมารไม่ให้เห็นร่องรอย
ถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ

ภิกษุได้บรรลุอากาศานัญญายตนฌานซึ่งมีบริกรรมว่า

อากาศหาที่สุตมิได้ เพราะก้าวล่วงรูปสัญญา

ดับปฏิกขสัญญาไม่มนสิการนันทตสัญญาโดยประการ

ทั้งปวงอยู่ ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ทำมารให้تابอด คือ

ทำลายจักขุของมารไม่ให้เห็นร่องรอย ถึง
ความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ
ภิกษุล่วงอาภาสannyายตนณานเสียโดยประการ
ทั้งปวง ได้บรรลุวิญญานannyายตนณาน ซึ่งมีบริกรรมว่า
วิญญานหาที่สุดมิได้อยู่ ภิกษุนี้เรียกว่า
ได้ทำให้ตาบอด คือ ทำลายจักขุของมารไม่ให้เห็นร่องรอย
ถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ
ภิกษุล่วงวิญญานannyายตนณานเสียโดยประการ
ทั้งปวง ได้บรรลุอาภิกขัญญายตนณาน ซึ่งมีบริกรรมว่า
อะไรหน้อยหนึ่งไม่มีอยู่ ภิกษุนี้เรียกว่า
ได้ทำให้ตาบอด คือ ทำลายจักขุของมารไม่ให้เห็นร่องรอย
ถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ
ภิกษุล่วงอาภิกขัญญายตนณานเสียโดยประการ
ทั้งปวง ได้บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนณานอยู่
ภิกษุนี้เรียกว่าได้ทำให้ตาบอด คือ ทำลาย
จักขุของมารไม่ให้เห็นร่องรอย ถึงความไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง คือ
ภิกษุล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนณานเสียโดย
ประการทั้งปวง ได้บรรลุสัญญาเวทิตนโรธอยู่ ก็แลเพราะเห็นด้วยปัญญา
เธอย่อมมีอัสวะสัน
ไป ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ทำให้ตาบอด คือ
ทำลายจักขุของมารไม่ให้เห็นร่องรอย ถึงความ
ไม่เห็นของมารผู้มีบาปธรรม เป็นผู้ข้ามพ้นต้นหาอันข้องอยู่ในอารมณ์ต่างๆ
ในโลกเสียได้ ย่อม
วางใจ เดิน ยืน นั่ง นอน เพราะไม่ได้ประสพมารผู้มีบาปธรรม.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้จบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้น
ชื่นชมยินดี พระภาชิต
ของพระผู้มีพระภาค แล้วแล.

จบ ปาสราสีสูตร ที่ ๖

๗. จุฬหัตถิปโทปมสูตร

อุปมาด้วยรอยเท้าช้าง

[๓๒๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี

เขตพระนครสาวัตถี ก็โดยสมัยนั้นแล

ชาณุโสณิพราหมณ์ออกจากพระนครสาวัตถีด้วย

รถใหญ่เทียมด้วยลา มีเครื่องประดับขาวทุกอย่าง ในเวลาเที่ยงวัน

ชาณุโสณิพราหมณ์ ได้เห็น

ปีโลติกปริพาชกเดินมาแต่ไกล ครั้นเห็นแล้ว

ได้กล่าวกะปีโลติกปริพาชกดังนี้ว่า เออแนะ ท่าน

จะฉายนะผู้เจริญมาจากไหนแต่เที่ยงวันเทียว? ปีโลติกปริพาชกตอบว่า

ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ามา

ในที่นี้จากสำนักของพระสมณโคดม นั่นแล ชาณุโสณิพราหมณ์ถามว่า

ท่านผู้เจริญ บัณฑิตย่อม

สำคัญความเฉียบแหลมแห่งปัญญา ของพระสมณโคดมเป็นอย่างไร?

ปีโลติกปริพาชกตอบว่า

ท่านผู้เจริญ

ก็ในข้าพเจ้าจักรู้ความเฉียบแหลมแห่งปัญญาของพระสมณโคดมได้

แม้ผู้ที่พึงรู้

ความเฉียบแหลมแห่งปัญญาของพระสมณโคดมได้ต้องเป็นเช่นพระสมณโคดมแน่แท้ทีเดียว ชาณุ

โสณิพราหมณ์กล่าวว่า ท่านจะฉายนะผู้เจริญ

สรรเสริญพระสมณโคดมด้วยการสรรเสริญอย่างยิ่ง

ปีโลติกปริพาชกกล่าวว่า

ท่านผู้เจริญข้าพเจ้าจักไม่สรรเสริญพระสมณโคดมอย่างไรเล่า เพราะพระ-

*สมณโคดมผู้เจริญนั้น ใครๆ ก็สรรเสริญเียนยอแล้วทั้งนั้นเทียว

ท่านเป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดา

และมนุษย์ทั้งหลาย ชาณุโสณิพราหมณ์ถามว่า

ท่านจะฉายนะผู้เจริญเห็นอำนาจประโยชน์อะไร

เล่า จึงเป็นผู้เลื่อมใสยิ่งในพระสมณโคดมถึงเพียงนี้?

ปีโลติกปริพาชกเห็นร่องรอยทั้ง ๔

[๓๓๐] ปีโลติกปริพาชกตอบว่า ท่านผู้เจริญ

ก็ไหนข้าพเจ้าจึงเป็นผู้เลื่อมใสยิ่งใน

พระสมณโคดมถึงอย่างนี้ ท่านผู้เจริญ เปรียบเหมือน หมอช่างผู้ฉลาด
พึงเข้าไปในป่าเป็นที่อยู่

แห่งช่าง พึงเห็นรอยเท้าช้างอันใหญ่ ทั้งยาวโดยส่วนยาว
ทั้งกว้างโดยส่วนกว้าง ในป่าช่าง

เขาพึงสันนิษฐานได้ว่า ท่านผู้เจริญ ช้างนี้ ใหญ่จริงหนอ ดังนี้ แม้ฉันใด
ข้าพเจ้าก็ฉันเหมือน

กัณเฑ เมื่อใดได้เห็นร่องรอยทั้ง ๔ ในพระสมณโคดมแล้ว เมื่อนั้น
ข้าพเจ้าก็สันนิษฐานได้ว่า

พระผู้มีพระภาคเป็นพระอรหันตสัมพุทธเจ้า

พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว พระสงฆ์

สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้ ร่องรอย ๔ เป็นไหน?

ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเห็นชัตติยบัณฑิตบางพวกในโลกนี้ ผู้ละเอียดล่อ
ผู้มีวาหะของ

ผู้อื่นอันตนทำได้แล้ว ผู้มีอาการปานประหนึ่งยิงชนทรายได้
ชัตติยบัณฑิตเหล่านั้นประหนึ่งว่า

เที่ยวทำลายทิฐิทั้งหลาย (ของผู้อื่น) ด้วยปัญญา (ของตน)
ชัตติยบัณฑิตเหล่านั้นได้ฟังว่า

ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่า พระสมณโคดมจักเสด็จเที่ยวไปสู่บ้าน หรือนิคมชื่อนั้น
ชัตติยบัณฑิต

เหล่านั้น พากันคิดผูกปัญหา ด้วยตั้งใจว่า

พวกเราจักเข้าไปหาพระสมณโคดมแล้วถามปัญหานี้

หากว่า พระสมณโคดมนั้นอันพวกเราถามแล้วอย่างนี้
จักพยากรณ์อย่างนี้ไซ้ พวกเราจักยกวาหะ

อย่างนี้แก่พระองค์ แม้หากว่า พระสมณโคดมนั้นอันพวกเราถามแล้วอย่างนี้
จักพยากรณ์อย่างนี้

ไซ้ พวกเราจักยกวาหะแม้อย่างนี้แก่พระองค์ ดังนี้

ชัตติยบัณฑิตเหล่านั้นได้ฟังว่า ท่านผู้เจริญ

ได้ยินว่า พระสมณโคดมได้เสด็จเที่ยวไปถึงบ้าน หรือนิคมชื่อนั้นแล้ว
ขัดตียบัณฑิตเหล่านั้น

ก็พากันเข้าไปเฝ้า ณ ที่ซึ่งพระสมณโคดมประทับอยู่
พระสมณโคดมก็ทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง ให้

สมาทาน ออาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมีกถา ขัดตียบัณฑิตเหล่านั้น
ผู้อันพระสมณโคดมทรงชี้แจง

ทรงชักชวน ทรงให้อาจหาญ ทรงให้ร่าเริง ด้วยธรรมีกถาแล้ว
ก็ไม่ถามปัญหาแก่พระสมณโคดม

เลย แล้วจักยกวาทะแก่พระสมณโคดมที่ไหนได้
ย่อมสมควรเป็นสาวกของพระสมณโคดมนั้น-

*แหละโดยแท้ ท่านผู้เจริญ เมื่อใด

ข้าพเจ้าได้เห็นร่องรอยที่หนึ่งนี้ในพระสมณโคดมแล้ว เมื่อนั้น

ข้าพเจ้าก็สันนิษฐานได้ว่า พระผู้มีพระภาคเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระธรรมอันพระผู้มี

พระภาคตรัสดีแล้ว พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้.

ท่านผู้เจริญ ยังอีกข้อหนึ่ง

ข้าพเจ้าเห็นพราหมณ์บัณฑิตบางพวกในโลกนี้ผู้ละเอียดล่อ

ผู้มีวาทะของผู้อื่นอันตนทำได้แล้ว ผู้มีอาการปานประหนึ่งยิงชนทรายได้
พราหมณ์บัณฑิตเหล่านั้น

ประหนึ่งว่าจะเที่ยวทำลายทิฐิทั้งหลาย (ของผู้อื่น) ด้วยปัญญา (ของตน)
พราหมณ์บัณฑิต

เหล่านั้น ได้ฟังว่า ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่าพระสมณโคดมจักเสด็จเที่ยวไปสู่บ้าน
หรือนิคมชื่อนั้น

พราหมณ์บัณฑิตเหล่านั้นพากันคิดผูกปัญหา ด้วยตั้งใจว่า
พวกเราจักเข้าไปหาพระสมณโคดมแล้ว

ถามปัญหานี้ หากว่า พระสมณโคดมนั้นอันพวกเราถามแล้วอย่างนี้
จักพยากรณ์อย่างนี้ไซร้ พวก

เรাজักยกวาทะอย่างนี้แก่พระองค์ แม้หากว่า
พระสมณโคดมนั้นอันพวกเราถามแล้วอย่างนี้

จักพยากรณ์อย่างนี้ไซร้ พวกเรাজักยกวาทะแม้อย่างนี้แก่พระองค์ ดังนี้
พราหมณ์บัณฑิตเหล่านั้นได้

ฟังว่า ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่า พระสมณโคดมได้เสด็จเที่ยวไปถึงบ้าน
หรือนิคมชื่อนั้นแล้ว

พราหมณ์บัณฑิตเหล่านั้น ก็พากันเข้าไปเฝ้า ณ
ที่ซึ่งพระสมณโคดมประทับอยู่ พระสมณโคดม

ก็ทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมีกถา
พราหมณ์บัณฑิตเหล่านั้น

ผู้อันสมณโคดมทรงชี้แจง ทรงชักชวน ทรงให้อาจหาญ ทรงให้ร่าเริง
ด้วยธรรมีกถาแล้ว

ก็ไม่ถามปัญหาหาพระสมณโคดมเลย

แล้วจกยกว่าทะแก่พระสมณโคดมที่ไหนได้ ย่อมสมควร

เป็นสาวกของพระสมณโคดมนั้นแหละโดยแท้. ท่านผู้เจริญ เมื่อใด
ข้าพเจ้าได้เห็นร่องรอย

ที่สองนี้ในพระสมณโคดมแล้ว เมื่อนั้น ข้าพเจ้าก็สันนิษฐานได้ว่า
พระผู้มีพระภาคเป็นพระ

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมอันผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค

เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้.

ท่านผู้เจริญ ยังอีกข้อหนึ่ง

ข้าพเจ้าได้เห็นคฤหบดีบัณฑิตบางพวกในโลกนี้ ผู้ละเอียดล่อ

มีวาทะของผู้อื่นอันตนทำได้แล้ว ผู้มีอาการปานประหนึ่ง ยิงชนทรายได้
คฤหบดีบัณฑิตเหล่านั้น

ประหนึ่งว่าจะเที่ยวทำลายทิวทัศน์ทั้งหลาย (ของผู้อื่น) ด้วยปัญญา (ของตน)
คฤหบดีบัณฑิต

เหล่านั้นได้ฟังว่า ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่า พระสมณโคดมจักเสด็จเที่ยวไปสู่บ้าน
หรือนิคมโน้น.

คฤหบดีบัณฑิตเหล่านั้น พากันคิดผูกปัญหา แล้วตั้งใจว่า
พวกเราจักเข้าไปหาพระสมณโคดม

แล้วถามปัญหานี้ หากว่า พระสมณโคดมนั้นอันพวกเราถามแล้วอย่างนี้
จักพยากรณ์อย่างนี้ไซ้

พวกเราจักยกว่าอย่างนี้แก่พระองค์ แม้หากว่า พระสมณโคดมนั้น
อันพวกเราถามแล้วอย่างนี้

จักพยากรณ์อย่างนี้ไซ้ พวกเราจักยกวาทะแม้อย่างนี้ แก่พระองค์ ดังนี้.

คฤหบดีบัณฑิต

เหล่านั้น ได้ฟังว่า ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่า

พระสมณโคดมได้เสด็จเที่ยวไปถึงบ้าน หรือนิคมชื่อ

โน้นแล้ว คฤหบดีบัณฑิตเหล่านั้น ก็พากันไปเฝ้า ณ

ที่ซึ่งพระสมณโคดมประทับอยู่ พระสมณ

โคดมก็ทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน อาจหาญ ำเรง ด้วยธรรมีกถา

คฤหบดีบัณฑิต

เหล่านั้น ผู้อันพระสมณโคดมทรงชี้แจง ทรงชักชวน ทรงให้อาจหาญ

ทรงให้ำเรง ด้วยธรรม-

*มิกถาแล้ว ก็ไม่ถามปัญหาแก่พระสมณะโคดมเลย

แล้วจักยกวาทะแก่พระสมณโคดมที่ไหนได้

ย่อมสมควรเป็นสาวกของพระสมณโคดมนั่นแหละโดยแท้. ท่านผู้เจริญ

เมื่อใด ข้าพเจ้าได้

เห็นร่องรอยที่สามนี้ในพระสมณโคดมแล้ว เมื่อนั้น

ข้าพเจ้าได้สันนิษฐานได้ว่า พระผู้มีพระภาค

เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว

พระสงฆ์สาวกของ

พระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้.

ท่านผู้เจริญ ยังอีกข้อหนึ่ง ข้าพเจ้าได้เห็นสมณบัณฑิตบางพวกในโลกนี้

ผู้ละเอียดลออ

ผู้มีวาทะของผู้อื่นอันตนทำได้แล้ว ผู้มีอาการปานประหนึ่งยิง ขนทรายได้

สมณบัณฑิตเหล่านั้น

ประหนึ่งว่าจะเที่ยวทำลายทิฐิทั้งหลาย (ของผู้อื่น) ด้วยปัญญา (ของตน)

สมณบัณฑิตเหล่านั้น

ได้ฟังว่า ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่า พระสมณโคดมจักเสด็จเที่ยวไปสู่บ้าน

หรือนิคมชื่อนั้น.

สมณบัณฑิตเหล่านั้น พากันคิดผูกปัญหา ด้วยตั้งใจว่า

พวกเราจักเข้าไปหาพระสมณโคดมแล้ว

ถามปัญหานี้ หากว่า พระสมณโคดมนั้นอันพวกเราถามแล้วอย่างนี้

จักพยากรณ์อย่างนี้ไซ้

พวกเราจกยกวาทะอย่างนี้แก่พระองค์ แม่หากว่า
พระสมณโคดมนั้นอันพวกเรา ถามแล้ว
อย่างนี้ จกพยากรณ์อย่างนี้ไซ้ พวกเราจกยกวาทะแม้อย่างนี้แก่พระองค์
ดังนี้. สมณบัณฑิต
เหล่านั้น ได้ฟังว่า ท่านผู้เจริญได้ยินว่า
พระสมณโคดมได้เสด็จเที่ยวไปถึงบ้าน หรือนิคมชื่อ
โน้นแล้ว สมณบัณฑิตเหล่านั้น ก็พากันเข้าไปเฝ้า ณ
ที่ซึ่งพระสมณโคดมประทับอยู่ พระสมณ
โคดมก็ทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง ให้สมาทานอาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมีกา
สมณบัณฑิต
เหล่านั้นผู้อันพระสมณโคดมทรงชี้แจง ให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน อาจหาญ
ร่าเริง ด้วยธรรมี-
*กถาแล้ว ก็ไม่ถามปัญหาแก่พระสมณโคดมเลย
แล้วจกยกวาทะแก่พระสมณโคดมนั้นที่ไหนได้
ย่อมพากันทูลขอโอกาสแก่พระสมณโคดมนั้นแหละเพื่อบรรพชา
เป็นผู้ไม่มีกรรม เป็นเครื่อง
เกื้อกูลแก่เรือนจากเรือนโดยแท้.
พระสมณโคดมก็ยังสมณบัณฑิตเหล่านั้นให้บรรพชา สมณ
บัณฑิตเหล่านั้น
เป็นผู้อันพระสมณโคดมให้บรรพชาในอนาคาริกวินัยนั้นแล้ว ผู้หลีกออก
(จากหมู่)
ไม่ประมาท มีความเพียรเครื่องยังกิเลสให้เร่าร้อน มีตนอันส่งไปแล้วอยู่
ไม่นานนัก ก็ทำให้แจ้ง
ซึ่งพระอรหัตผล เป็นธรรมอันยอดเยี่ยม เป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์
ซึ่งเป็นประโยชน์ของกุลบุตร
ทั้งหลายผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ
ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง เข้าถึงอยู่ปัจจุบัน
เทียว. สมณบัณฑิตเหล่านั้น จึงพากันกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ
เราทั้งหลายเป็นผู้ไม่ฉิบหาย
สักหน้อยหน่อ ท่านผู้เจริญ เราทั้งหลายเป็นผู้ไม่ฉิบหายสักหน้อยหน่อ
เพราะว่า ในกาลก่อน

เราทั้งหลายไม่เป็นสมณะเลย ก็ปฎิญาณว่า พวกเป็นเป็นสมณะ
ไม่เป็นพราหมณ์เลย ก็ปฎิญาณ

ว่า พวกเราเป็นพราหมณ์ ไม่เป็นพระอรหันต์เลย ก็ปฎิญาณว่า
พวกเราเป็นพระอรหันต์ บัดนี้แล

พวกเราเป็นสมณะแล้ว บัดนี้แล พวกเราเป็นพราหมณ์แล้ว บัดนี้แล
พวกเราเป็นพระอรหันต์

แล้ว ดังนี้. ท่านผู้เจริญ เมื่อใด

ข้าพเจ้าได้เห็นร่องรอยที่สิ้นในพระสมณโคดมแล้ว เมื่อนั้น

ข้าพเจ้าก็สันนิษฐานได้ว่า พระผู้มีพระภาคเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระธรรมอันพระ

เจ้าตรัสดีแล้ว พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค. ผู้มีพระภาค
เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้.

ท่านผู้เจริญ เมื่อใด ข้าพเจ้าได้เห็นร่องรอยทั้ง ๔ เหล่านี้
ในพระสมณโคดมแล้ว เมื่อนั้น

ข้าพเจ้าก็สันนิษฐานได้ว่า พระผู้มีพระภาคเป็น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระธรรมอัน

พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้.

[๓๓๑] เมื่อปิโสดิกปริพาชกกล่าวอย่างนี้แล้ว ชาณุโสณิพราหมณ์
ได้ลงจากรถใหญ่อัน

เทียมด้วยลา มีเครื่องประดับขาวทุกอย่างแล้ว ทำผ้าห่มเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง
ประนมอัญชลีไปทาง

ไปทางทิศที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่แล้ว เปล่งอุทานวาจาสามครั้งว่า
ขอนอบน้อมแด่พระผู้มี

พระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้น

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมา-

*สัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ชื่อแม่โชน ในบางครั้งในที่บางแห่ง

เราพึงสมาคมกับพระสมณโคดมพระองค์นั้น ชื่อโชน การ

สนทนาปราศรัยอย่างนั้นแหละจะพึงมี. ครั้นนั้นแล
ชาณุโสณิพราหมณ์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มี

พระภาคถึงที่ประทับ

ครั้นผ่านถ้อยคำสนทนาปราศรัยเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว
ได้ทูลเล่าถ้อยคำสนทนาปราศรัยกับปิโสดิกปริพาชก ตาม
ตามที่ได้มาแล้วทั้งหมดแด่พระผู้มีพระภาค.

เมื่อชาณุโสณิพราหมณ์กราบทูลอย่างนี้แล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะชาณุโสณิ
พราหมณ์ดังนี้ว่า ดูกรพราหมณ์ ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้
ข้อความเปรียบด้วยรอยเท้าช้าง
ยังมีได้บริบูรณ์โดยพิสดาร ดูกรพราหมณ์
ก็แลท่านจงฟังข้อความเปรียบด้วยรอยเท้าช้างโดย
ประการที่บริบูรณ์โดยพิสดาร จงใส่ใจเป็นอันดีเถิด เราจักกล่าว.
ชาณุโสณิพราหมณ์ทูลรับ
พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

อุปมาด้วยรอยเท้าช้าง

[๓๓๒] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า ดูกรพราหมณ์
เปรียบเหมือน
หมอช้างพึงเข้าไปสู่ป่าช้าง เขาพึงเห็นรอยเท้าช้างที่ใหญ่ ทั้งยาวโดยส่วนยาว
ทั้งกว้างโดย
ส่วนกว้างในป่าช้าง หมอช้างซึ่งเป็นผู้ฉลาด ย่อมไม่ถึงความตกลงใจก่อนว่า
ท่านผู้เจริญ
ช้างนี้เป็นช้างใหญ่หนอ ดังนี้. ชื่อนั้น เป็นเหตุแห่งอะไร? ดูกรพราหมณ์
เพราะว่าช้างพัง
ทั้งหลายชื่อว่า วามนิกา (พังค่อม) มีรอยเท้าใหญ่ มีอยู่ในป่าเป็นที่อยู่แห่งช้าง
รอยเท้านี้จะพึง
เป็นรอยเท้าช้างพังวามนิกาเหล่านั้น. หมอช้างนั้นก็ตามรอยช้างนั้นไป
เขาตามรอยช้างนั้นไปอยู่
ก็จะเห็นรอยเท้าช้างใหญ่ ทั้งยาวโดยส่วนยาว ทั้งกว้างโดยส่วนกว้าง
และที่ซึ่งถูกเสียดสีในที่

สูง ในป่าเป็นที่อยู่แห่งช้าง หมอช้างซึ่งเป็นผู้ฉลาด
ก็ยังไม่ถึงความตกลงใจก่อนว่า ท่านผู้เจริญ
ช้างนี้เป็นช้างใหญ่หนอ ดังนี้. ชื่อนั้น เป็นเหตุแห่งอะไร? ดูกรพราหมณ์
เพราะว่า ช้างพัง
ทั้งหลายชื่อว่าอุจจากพาริกา มีรอยเท้าใหญ่ มีอยู่ในป่าเป็นที่อยู่แห่งช้าง
รอยเท้านี้จะพึงเป็น
รอยเท้าช้างพังเหล่านั้น. หมอช้างนั้นก็ตามรอยเท้าช้างนั้นไป
เขาตามรอยเท้าช้างนั้นไปอยู่ ก็จะ
เห็นรอยเท้าช้างใหญ่ ทั้งยาวโดยส่วนยาว ทั้งกว้างโดยส่วนกว้าง
และที่ซึ่งถูกเสียดสีในที่สูง
และที่ซึ่งงาทั้งหลายแซะขาดในที่สูง หมอช้างซึ่งเป็นผู้ฉลาด
ก็ยังไม่ถึงความตกลงใจก่อนว่า
ท่านผู้เจริญ ช้างนี้เป็นช้างใหญ่หนอ ดังนี้. ชื่อนั้น เป็นเหตุแห่งอะไร?
ดูกรพราหมณ์
เพราะว่า ช้างพังทั้งหลายชื่อว่า อุจจากเณรูกา มีรอยเท้าใหญ่
มีอยู่ในป่าเป็นที่อยู่แห่งช้าง
รอยเท้านี้จะพึงเป็นรอยเท้าช้างพังเหล่านั้น.
หมอช้างนั้นก็ตามรอยเท้าช้างนั้นไป เขาตามรอยเท้า
นั้นไปอยู่ ก็จะเห็นรอยเท้าช้างใหญ่ ทั้งยาวโดยส่วนยาว ทั้งกว้าง
โดยส่วนกว้าง ที่ซึ่งถูก
เบียดสีในที่สูง ที่ซึ่งงาทั้งหลายแซะขาดในที่สูง และกิ่งไม้หักในที่สูง
และเห็นช้างนั้น
ไปที่โคนต้นไม้ ไปในที่แจ้ง เดินอยู่ ยืนอยู่ หรือนอนแล้ว.
เขาย่อมถึงความตกลงใจว่า
ช้างนี้เองเป็นช้างใหญ่นั้น ดังนี้ แม้ฉันใด. ดูกรพราหมณ์
ข้ออุปไมยก็ฉันนั้นนั่น เทียบแล
ตถาคตอุบัติในโลกนี้ เป็นอรหันต์ รู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมแล้วด้วยวิชาและจรณะไปดีแล้ว
เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า
เป็นศาสดาของเทวดาและ

มนุษย์ทั้งหลายเป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรมนั้น ตถาคตนั้น
ทำให้แจ้งซึ่งโลกนี้ เป็นไปกับ

ด้วยเทวดา มารโลก พรหมโลก ซึ่งหมู่สัตว์เป็นไปกับด้วยสมณพราหมณ์
พร้อมทั้งเทวดาและ

มนุษย์ ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตามตถาคตนั้น
ย่อมแสดงธรรมงามใน

เบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ
ทั้งพยัญชนะ

บริสุทธิ บริบูรณ์ สิ้นเชิง คฤหบดี คฤหบดีบุตร
หรือผู้ที่เกิดแล้วในสกุลใดสกุลหนึ่ง ย่อมฟังคำนั้น

ครั้นได้ฟังธรรมนั้นแล้ว ย่อมได้เฉพาะซึ่งศรัทธาในตถาคต
เขาประกอบด้วยการได้เฉพาะซึ่ง

ศรัทธา แม่นั้น ย่อมพิจารณาเห็นแม่นี้ว่า ฆราวาสเป็นที่คับแคบ
เป็นทางมาแห่งกิเลส เพียง

ดังธูลี บรรพชาเป็นโอกาสอันปลอดโปร่ง
การที่ผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์

ให้บริสุทธิโดยส่วนเดียว ดุจสังข์ที่ขัดแล้วนี้ หาเป็นกิจอันใครๆ
กระทำได้โดยง่ายไม่ อย่า

กระนั้นเลย เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตเถิด.

ในสมัยต่อมา เขาละกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเคลือบญาดินน้อยใหญ่
ปลงผมและหนวด

นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต.

ความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสิกขาสาชีพ

[๓๓๓] กุลบุตรนั้นบรรพชาแล้วอย่างนี้

เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสิกขาสาชีพของภิกษุ

ทั้งหลาย ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศัตรา
มีความละอาย

มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวังผลประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่.

ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจาก

การลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่เขาให้
ไม่ประพฤติตนเป็นขโมย เป็นผู้
สะอาดอยู่. ละกรรมที่เป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์
ประพฤติห่างไกล เว้น
ขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน. ละการพูดเท็จ
เว้นขาดจากการพูดเท็จ มีปกติพูดความจริง
เชื่อต่อคำจริง มีคำพูดมั่นคง มีคำพูดที่ควรเชื่อถือ
ไม่พูดให้คลาดเคลื่อนต่อชาวโลก. ละคำส่อเสียด
เว้นขาดจากคำส่อเสียด พังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน
หรือพังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน
สมานคนที่แตกร้างกัน
แล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน
ยินดีในคนผู้
พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน
กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน.
ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะเหตุ ชวนให้รัก
จับใจ เป็นของ
ชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ. ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ
พูดถูกกาล
พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน
มีที่อ้าง
มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร.
เว้นขาดจากการพราดพิชคามและภุตคาม.
ฉันคนเดียว เว้นการฉันในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาล.
เว้นขาดจากการฟ้อนรำขับร้อง
ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล.
เว้นขาดจากการตัดทรงประดับ และ

ตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอมและเครื่องประเทืองผิวอันเป็นฐานแห่งการ
แต่งตัว. เธอเว้น

ขาดจากการนอนบนที่นอนอันสูงใหญ่. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน
เธอเว้นขาดจากการรับ

ธัญญาหารดิบ เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ

เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี เธอเว้นขาด

จากการรับทาสีและทาส เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ

เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร

เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา

เธอเว้นขาดจากการรับไธนาและที่ดิน เธอเว้นขาดจาก

การประกอบหุตกรรมและการรับใช้ เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย

เธอเว้นขาดจากการโกงด้วย

ตาชั่ง การโกงด้วยของปลอมและการโกงด้วยเครื่องตวงวัด

เว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง

และการตลบตลวง เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง

การปล้นการกรรโชก. ภิกษุ

นั้นเป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย

ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอไปทาง

ทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง. นกมีปีกจะบินไปทิศภาคใดๆ

ก็มีแต่ปีกของตัวเองเป็นภาระบินไป ฉนั้น

ใด ภิกษุก็ฉนั้นนั่นแล เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย

ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริ-

*หารท้อง เธอจะไปทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง

ภิกษุนั้นประกอบด้วยศีลชั้นธัมมวิเสสได้นี้แล้ว

ย่อมได้เสวยสุขอันปราศจากโทษในภายใน ภิกษุนั้นเห็นรูปด้วยจักขุแล้ว

ไม่ถือเอาโดยนิमित ไม่

ถือเอาโดยอนุพยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุในทริย

ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุ

ให้อกุศลธรรมอันลามก คืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น

ชื่อว่ารักษากุศลธรรมในทริย ชื่อว่าถึงความ

สำรวมในจักขุในทริย. ภิกษุฟังเสียงด้วยโสต ... ดมกลิ่นด้วยฆานะ ...

ลิ้มรสด้วยชีวา ... ถูกต้อง

โผฏฐัพพะด้วยกาย ... รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจแล้ว ไม่ถือเอาโดยนิमित
ไม่ถือเอาโดยอนุพยัญชนะ

เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนนทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว

จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ

อภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษามโนนทรีย์

ชื่อว่าถึงความสำรวมในมโนนทรีย์ ภิกษุประ

กอบด้วยอินทรีย์สังวรอันเป็นอริยะเช่นนี้

ย่อมได้เสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสในภายใน. ภิกษุ

นั้นย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ในการแล ในการเหลียว

ในการคู้เข้า ในการ

เหยียดออก ในการทรงสังฆาฏิ บาตร และจีวร ในการฉัน การดื่ม การเคี้ยว

การลิ้ม ในการ

ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน การนั่ง

การหลับ การตื่น การ

พูด การนิ่ง.

[๓๓๔] ภิกษุนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยศีลชั้นธัมมอันเป็นอริยะนี้ อินทรีย์สังวร
สติสัมปชัญญะ

และสันโดษ อันเป็นอริยะเช่นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้
ภูเขา

ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ลอมฟาง. ในเวลาภายหลังภัต

เธอกลับจากภินทบาตแล้ว

นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า.

ภิกษุนั้นละความเพ่งเล็งในโลก มีจิตปราศจาก

ความเพ่งเล็งอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้.

ละความประทุษร้ายคือพยาบาท

ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่

ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความ

ประทุษร้ายคือความพยาบาทได้ ละกัณมิหะได้แล้ว เป็นผู้ปราศจาก กัณมิหะ

มีความกำหนด

หมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะอยู่

ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกัณมิหะ. ละอุทธัจจกุก-

*กุกจะได้แล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่านมีจิตสงบ ณ ภายในอยู่
ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจ-

*กุกกุกจะได้. ละวิจิกิจฉาได้แล้ว เป็นผู้ข้ามวิจิกิจฉา
ไม่มีความคลางแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่
ย่อมชำระจิตใจให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉาได้.

รูปฌาน ๔

[๓๓๕] ภิกษุนั้นละนิรณ ๕ เหล่านี้ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองแห่งจิต
อันเป็นเหตุทำ

ปัญญาให้อ่อนกำลังลงได้แล้ว สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม
บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์

มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่. ดูกรพราหมณ์ ข้อนี้เราเรียกว่า ตถาคตบพ
(ร่องรอยคือญาณ

ของตถาคต) ดังนี้บ้าง ว่าตถาคตนิเสวิตะ

(ฐานะอันสี่ข้างคือญาณของตถาคตเสียดสีแล้ว) ดังนี้แล้ว

ว่าตถาคตารัญชิตะ (ฐานะอันงาคือญาณของตถาคตแชะขาดแล้ว) ดังนี้บ้าง.
อริยสาวกก็ยังไม่ถึง

ความตกลงใจก่อนว่า พระผู้มีพระภาคเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระธรรมอันพระผู้มี

พระภาคตรัสดีแล้ว พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้.

ดูกรพราหมณ์ ยังอีกข้อหนึ่ง ภิกษุบรรลุตติยฌาน
มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็น

ธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์

มีปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิอยู่

ฯลฯ เธอมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป
บรรลุตติยฌานที่

พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มือุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข
ฯลฯ เธอบรรลุ

จตุตถฌานไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ
ได้ เป็นผู้มื

อุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ดูกรพราหมณ์ ข้อนี้เราเรียกว่า
ตถาคตบพบ้าง ตถาคตนิเสวิตะ

บ้าง ตถาคตтарыชิตะบ้าง ดังนี้. อริยสาวกก็ยังไมถึงความตกลงใจก่อนว่า
พระผู้มีพระภาคเป็น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว
พระสงฆ์สาวก

ของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติ ดังนี้.

[๓๓๖] ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิ-

*เลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไป
เพื่ออุปพเพ-

*วาสนุสติญาณ. ภิกษุหนึ่ง ย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ
ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สอง

ชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง
สามสิบชาติบ้าง

สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง
ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอัน

มากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์วิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้างว่า
ในภพโน้น เรามีชื่อ

อย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์
มีผิวนพรรณอย่างนั้นๆ มีก่า

หนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น
แม้ในภพนั้น เราก็ได้ชื่อ

อย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวนพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น
เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ

มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น. ภิกษุหนึ่ง ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก
พร้อมทั้งอาการ พร้อม

ทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้, ดูกรพราหมณ์ แม้ข้อนี้ เราเรียกว่า ตถาคตบพบ้าง
ตถาคตนิเสวิตะ

บ้าง ตถาคตтарыชิตะบ้าง. อริยสาวกก็ยังไมถึงความตกลงใจก่อนว่า
พระผู้มีพระภาคเป็นพระ

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว
พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระ

ภาคเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้.

[๓๓๗] ภิกษุ นั้น มีจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน

ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไป
เพื่อรู้จติและอุปบัติแห่ง

สัตว์ทั้งหลาย ภิกษุ นั้น ย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต
มีผิวพรรณดี

มีผิวพรรณทราม ไปได้ ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุมนุษย์
ย่อมรู้ชัด ซึ่งหมู่สัตว์

ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายทุจริต วลีทุจริต มโนทุจริต
ติเตียนพระ-

* อริยเจ้า เป็นมิจฉาทีฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทีฎฐิ
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขา

ย่อมเข้าถึงอุบาย หุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต
วลีสุจริต มโน-

* สุจริต ไม่ติเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทีฎฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทีฎฐิ เบื้องหน้าแต่-

* ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ ภิกษุ นั้น
ย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ

กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ไปได้ ตกยาก
ด้วยทิพยจักขุอัน

บริสุทธิ์ ล่วงจักขุมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม
ด้วยประการฉะนี้ ดูกรพราหมณ์

แม้ข้อนี้เราเรียกว่า ตถาคตบถบ้าง ตถาคตนิเสวิตะบ้าง ตถาคตารัญชิตะบ้าง
อริยสาวก

ก็ยังไม่ถึงความตกลงใจก่อนว่า

พระผู้มีพระภาคเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมอัน

พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้.

อัสวักขยญาณ

[๓๓๘] ภิกษุ นั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไป
เพื่ออัสวักขยญาณ ภิกษุ นั้น ย่อม
รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ
นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ย่อมรู้ชัดตาม
ความเป็นจริงว่า เหล่านี้อัสวะ นี่อัสวสมุทัย นี่อัสวนิโรธ
นี่อัสวนิโรธคามินีปฏิปทา ดูกรพราหมณ์
แม้ข้อนี้เรากล่าวว่าตถาคตบพ้าง ตถาคตนิเสวิตะบ้าง ตถาคตารัญชิตะบ้าง
อริยสาวกก็ยังไม่ถึงความ
ตกลงใจก่อน อริยสาวกนั้น ย่อมจะถึงความตกลงใจว่า
พระผู้มีพระภาคเป็นพระอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว
พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้
ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้.

เมื่อภิกษุ นั้นรู้เห็นอย่างนั้น จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามสวะ
แม้จากภวาสวะ

แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่า พ้นแล้ว
ภิกษุ นั้นย่อมรู้ชัดว่า ชาตีสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ
ทำเสร็จแล้วกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

ดูกรพราหมณ์ แม้ข้อนี้ เราเรียกว่าตถาคตบพ้าง ตถาคตนิเสวิตะบ้าง
ตถาคตารัญชิตะ

บ้าง ดังนี้. ด้วยเหตุมีประมาณเท่านั้นแล ดูกรพราหมณ์
อริยสาวกย่อมถึงความตกลงใจว่า

พระผู้มีพระภาคเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว พระ

สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ด้วยเหตุมีประมาณเท่านั้นแล
ดูกรพราหมณ์

ข้อความเปรียบเทียบด้วยรอยเท้าช้าง เป็นอันบริบูรณ์แล้วโดยพิสดาร ดังนี้.

[๓๓๙] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ชาณุโสณิพราหมณ์
ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญพระธรรมเทศนาแจ่มแจ้งนัก
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ บุคคล
พึงหายของที่คว่ำ พึงเปิดของที่ปกปิด พึงบอกทางแก่คนหลงทาง
หรือพึงส่องประทีปที่โพลง
ด้วยน้ำมันในที่มืด ด้วยคิดว่า ผู้มีจักขุจักเห็นรูปทั้งหลายได้ ฉันทไ
พระโคตมผู้เจริญ ได้ทรงประ
ภาศพระธรรมโดยอเนกปริยาย ฉันทนั้นเหมือนกัน ข้าพระองค์นี้
ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พระ
ธรรมและพระสงฆ์ว่า เป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญ จงทรงจำข้าพเจ้าว่า
เป็นอุบาสก ผู้ถึง
พระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปเถิด.

จบ จุฬหัตถิปโทปมสูตรที่ ๗

๘. มหาหัตถิปโทปมสูตร

อุปมาอริยสัจกับรอยเท้าช้าง

[๓๔๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถ
ปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี. สมัยนั้นแล ท่านพระสารีบุตร
เรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ. ภิกษุเหล่านั้นรับคำของท่านพระสารีบุตรแล้ว.
พระสารีบุตรได้กล่าวว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
รอยเท้าเหล่าใดเหล่าหนึ่งแห่งสัตว์
ทั้งหลายผู้เที่ยวไปบนแผ่นดิน รอยเท้าเหล่านั้นทั้งหมด
ย่อมถึงการประชุมลงในรอยเท้าช้าง
รอยเท้าช้างชาวโลกย่อมกล่าวว่า เป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น
เพราะรอยเท้าช้างเป็นของใหญ่
แม้ฉันทไ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่ง
กุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมด

ย่อมถึงการสงเคราะห์เข้าในอริยสัจสี่ ฉะนั้นเห็นเหมือนกันแล.
ในอริยสัจสี่เหล่าไหน? คือ ใน

ทุกขอริยสัจ ในทุกขสมุทัยอริยสัจ ในทุกขนิโรธอริยสัจ
ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ.

[๓๔๑] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ทุกขอริยสัจเป็นไฉน? คือ
แม้ความเกิดเป็นทุกข

แม้ความแก่เป็นทุกข แม้ความตายเป็นทุกข แม้ความโศก ความรำพัน
ความทุกข์กาย ความ

ทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข แม้ความที่ไม่ได้สิ่งที่ตนอยากได้
ก็เป็นทุกข โดยย่อ

อุปทานชั้น ๕ เป็นทุกข. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ก็อุปทานชั้นห้าเป็นไฉน? คืออุปทานชั้น

คือ รูป อุปทานชั้นคือเวทนา อุปทานชั้นคือสัญญา อุปทานชั้นคือสังขาร
อุปทานชั้นคือ

วิญญาณ. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อุปทานชั้นคือรูปเป็นไฉน? คือ
มหาภูตรูป ๔ และรูป

ที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็มหาภูตรูป ๔ เป็นไฉน?
คือปฐวีธาตุ อาโปธาตุ

เตโชธาตุ วาโยธาตุ.

ปฐวีธาตุ

[๓๔๒] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ปฐวีธาตุเป็นไฉน? คือ
ปฐวีธาตุที่เป็นไปภายใน

ก็มี ปฐมวีธาตุที่เป็นไปภายนอกก็มี. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ปฐวีธาตุ
ที่เป็นไปภายในเป็น

ไฉน? คือ สิ่งที่เป็นอุปาทินนกรุปอันเป็นภายใน เป็นของเฉพาะตน
เป็นของแขนแข็ง เป็น

ของหยาบ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม
หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไขกระดูก ไขนอຍ อาหารใหม่ อาหารเก่า
ก็หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ซึ่งเป็นอุปาทินนกรุป อันเป็นภายใน เป็นของเฉพาะตน เป็นของแขนแข็ง
เป็นของ

หยาบอย่างอื่น นี่เรียกว่า ปฐวีธาตุ เป็นไปภายใน. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ปฐวีธาตุอันใด

แล เป็นไปภายใน และปฐวีธาตุอันใด เป็นไปภายนอก นั้นเป็นปฐวีธาตุแล. บัณฑิตพึงเห็น

ปฐวีธาตุนั้น นั้น ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า
นั้นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็น

นั้น นั้นไม่เป็นตนของเรา. บัณฑิตครั้นเห็นปฐวีธาตุนั้น
ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง

อย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในปฐวีธาตุ ย่อมยังจิตให้คลายกำหนดในปฐวีธาตุ.
ดูกรท่านผู้มี

อายุทั้งหลาย สมัยที่ปฐวีธาตุที่เป็นไปภายนอกกำเริบ ย่อมจะมีได้แล
ในสมัยนั้น ปฐวีธาตุ

อันเป็นภายนอกจะเป็นของอันตรธานไป. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ก็ชื่อว่าความที่แห่ง

ปฐวีธาตุอันเป็นไปภายนอกนั้น ซึ่งใหญ่ถึงเพียงนั้น เป็นของไม่เที่ยง
จักปรากฏได้ ความเป็น

ของสิ้นไปเป็นธรรมดา จักปรากฏได้ ความเป็นของเสื่อมไปเป็นธรรมดา
จักปรากฏได้ ความเป็น

ของแปรปรวนไปเป็นธรรมดา จักปรากฏได้.

ก็ในเวลาที่แห่งกายอันตณหาเข้าไปถือเอาแล้ว ว่าเรา

ว่าของเรา ว่าเรามีอยู่ อันตั้งอยู่ตลอดกาลนิดหน่อยนี้ เป็นของไม่เที่ยง
เป็นของมีความสิ้นไปเป็น

ธรรมดา เป็นของมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา

เป็นของมีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา จักไม่

ปรากฏเล่า เมื่อเป็นเช่นนี้

ความยึดถือด้วยสามารถตณหามานะและทิฏฐิในปฐวีธาตุ อันเป็นภายใน

นั้นจะไม่มีแก่ผู้นั้นเลย. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า ชนเหล่าอื่นจะดำ
จะตัดเพื่อ กระทบ

กระเทียบ จะเบียดเบียน ภิกษุนั้นไซ้. ภิกษุนั้นย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า

ทุกขเวทนาอันเกิดแต่

โสตสัมผัสนี้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็แต่ว่า ทุกขเวทนานั้นแล อาศัยเหตุจึงมีได้
ไม่อาศัยเหตุจะมี

ไม่ได้ ทุกขเวทนานี้ อาศัยอะไรจึงมีได้ ทุกขเวทนาอาศัยผัสสะจึงมีได้.

ภิกษุ นั้น ย่อมเห็นว่า

ผัสสะเป็นของไม่เที่ยง ย่อมเห็นว่า เวทนาเป็นของไม่เที่ยง ย่อมเห็นว่า
สัญญาเป็นของไม่เที่ยง

ย่อมเห็นว่า สังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง ย่อมเห็นว่า

วิญญาณเป็นของไม่เที่ยง จิตอันมี

ธาตุเป็นอารมณ์นั้นเทียวของภิกษุ นั้น ย่อมเล่นไป ย่อมเสื่อมใส

ย่อมตั้งอยู่ด้วยดี ย่อม

หลุดพ้น. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า

ชนเหล่าอื่นจะพยายามทำร้ายภิกษุ นั้น ด้วยอาการ

ที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าชอบใจ คือด้วยการประหารด้วยฝ่ามือบ้าง
ด้วยการประหาร

ด้วยก้อนดินบ้าง ด้วยการประหารด้วยท่อนไม้บ้าง

ด้วยการประหารด้วยศาสตราบ้าง. ภิกษุ นั้นย่อมรู้

ชัดอย่างนี้ว่า กายนี้เป็นสภาพเป็นที่ไปแห่งการประหารด้วยฝ่ามือบ้าง
เป็นที่ไปแห่งการ

ประหารก้อนดินบ้าง เป็นที่ไปแห่งการประหารด้วยท่อนไม้บ้าง

เป็นที่ไปแห่งการประหาร

ด้วยศาสตราบ้าง. อนึ่ง

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ในพระโอวาทอันเปรียบด้วยเลื่อยดังนี้ว่า ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย แม้หากว่า พวกโจรผู้มีความประพฤติดำช้า

พึงตัดทอนอวัยวะใหญ่่น้อยทั้งหลายด้วย

เลื่อยอันมีด้ามสองข้างไซ้ ภิกษุผู้ที่ยังใจให้ประทุษร้าย ในพวกโจร แม้ นั้น
ย่อมไม่เป็นผู้เชื่อว่า

ทำตามคำสั่งสอนของเราด้วยเหตุ นั้น ดังนี้. อนึ่ง ความเพียรอันเราปรารถนาแล้ว
จักเป็นคุณชาติ

ไม่ย่อหย่อน สติอันเราเข้าไปตั้งไว้แล้ว จักเป็นคุณชาติไม่หลงลืม

กายอันเราให้สงบแล้ว

จักเป็นสภาพไม่กระวนกระวาย จิตอันเราให้ตั้งมั่นแล้ว
จักเป็นธรรมชาติมีอารมณ์เป็นอย่างเดียว
คราวนี้ การประหารด้วยฝ่ามือทั้งหลาย จงเป็นไปในกายนี้ก็ดี
การประหารด้วยก้อนดินทั้งหลาย
จงเป็นไปในกายนี้ก็ดี การประหารด้วยท่อนไม้ทั้งหลาย จงเป็นไปในกายนี้ก็ดี
การประหาร
ด้วยศาสตราทั้งหลาย จงเป็นไปในกายนี้ก็ดี ตามที่เถิด
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายนี้ เราจะ
ทำให้จงได้ ดังนี้. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อภิกษุหนึ่งระลึกถึงพระพุทธเจ้าอย่างนี้
ระลึกถึงพระธรรมอย่างนี้ ระลึกถึงพระสงฆ์อย่างนี้
อุเบกขาอันอาศัยกุศลธรรม ย่อมไม่
ตั้งอยู่พร้อมได้. ภิกษุหนึ่งย่อมสลัดใจ ย่อมถึงความสลัดใจ เพราะเหตุนี้ว่า
ไม่เป็นลาภของเราหนอ
ลาภไม่มีแก่เราหนอ เราได้ไม่ดีแล้วหนอ การได้ด้วยดีไม่มีแก่เราหนอ
ที่เราระลึกถึงพระพุทธเจ้าอยู่
อย่างนี้ ระลึกถึงพระธรรมอย่างนี้ ระลึกถึงพระสงฆ์อย่างนี้
อุเบกขาอันอาศัยกุศลธรรม
ไม่ตั้งอยู่ได้ด้วยดี ดังนี้. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หญิงสาวเห็นพ่อผัวแล้ว
ย่อมสลัดใจ ย่อมถึง
ความสลัดใจ แม้ฉันใด ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อภิกษุหนึ่งระลึกถึงพระพุทธเจ้าอย่างนี้
ระลึกถึงพระธรรมอย่างนี้ ระลึกถึงพระสงฆ์อย่างนี้
อุเบกขาอันอาศัยกุศลธรรม ไม่ตั้งอยู่
ได้ด้วยดี. ภิกษุหนึ่งย่อมสลัดใจ ย่อมถึงความสลัดใจ เพราะเหตุนี้ว่า
ไม่เป็นลาภของเราหนอ
ลาภของเราไม่มีหนอ เราได้ไม่ดีแล้วหนอ การได้ด้วยดีไม่มีแก่เราหนอ
ที่เราระลึกถึงพระพุทธเจ้า
อยู่อย่างนี้ ระลึกถึงพระธรรมอย่างนี้ ระลึกถึงพระสงฆ์อย่างนี้
อุเบกขาอันอาศัย

กุศลธรรม ย่อมไม่ตั้งอยู่ได้ด้วยดี ดังนี้. ฉะนั้นเหมือนกันแล.
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อภิกษุนั้นระลึกถึงพระพุทธเจ้าอย่างนี้ ระลึกถึงพระธรรมอย่างนี้
ระลึกถึงพระสงฆ์อยู่
อย่างนี้ อุเบกขาอันอาศัยกุศลธรรม ย่อมตั้งอยู่ได้ด้วยดีไซ้. ภิกษุนั้น
ย่อมเป็นผู้ปลื้มใจ
เพราะเหตุนั้น. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ด้วยเหตุแม้มีประมาณเท่านี้แล
คำสอนของพระผู้มี
พระภาคเป็นอันภิกษุทำให้มากแล้ว.

อาโปธาตุ

[๓๔๓] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อาโปธาตุเป็นไฉน? คือ
อาโปธาตุที่เป็นไปภายใน
ก็มี อาโปธาตุที่เป็นไปภายนอกก็มี. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ก็อาโปธาตุที่เป็นไปภายในเป็น
ไฉน? คือ สิ่งที่เป็นอุปาทินนกรุปอันเป็นภายในเป็นของเฉพาะตน
เป็นของเอิบอาบ ถึงความ
เอิบอาบ คือ ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันทัน น้ำตา เพลม้น น้ำลาย
น้ำมูก
ไขข้อ น้ำมูตร ก็หรือ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นอุปาทินนกรุปอันเป็นภายใน
เป็นของเฉพาะตน
เป็นของเอิบอาบ ถึงความเป็นของเอิบอาบอย่างอื่น นี้เรียกว่า
อาโปธาตุเป็นไปภายใน. ดูกร
ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อาโปธาตุอันใดแล เป็นไปภายใน และอาโปธาตุอันใด
เป็นไปภายนอก
นั้นเป็นอาโปธาตุแล. บัณฑิตพึงเห็นอาโปธาตุนั้น
ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
อย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นมัน มันไม่เป็นตนของเรา.
ครั้นเห็นอาโปธาตุนั้น ด้วย
ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในอาโปธาตุ
ย่อมยังจิตให้คลาย

กำหนดในอาโปธาตุ. ดูรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยที่อาโปธาตุ
ที่เป็นไปภายนอกกำเริบ ย่อม

จะมีได้แล อาโปธาตุ อันเป็นภายนอกนั้น ย่อมพัดเอาบ้านไปบ้าง
พัดเอานิคมไปบ้าง พัดเอา

เมืองไปบ้าง พัดเอาชนบทไปบ้าง ย่อมพัดเอาประเทศแห่งชนบทไปบ้าง.
ดูรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

สมัยที่น้ำในมหาสมุทรย่อมลึกลงไปร้อยโยชน์บ้าง สองร้อยโยชน์บ้าง
สามร้อยโยชน์บ้าง

สี่ร้อยโยชน์บ้าง ห้าร้อยโยชน์บ้าง หกร้อยโยชน์บ้าง เจ็ดร้อยโยชน์บ้าง
ย่อมมีได้แล. ดูร

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยที่น้ำในมหาสมุทรขังอยู่เจ็ดชั่วลำตาลบ้าง
หกชั่วลำตาลบ้าง ห้าชั่ว

ลำตาลบ้าง สี่ชั่วลำตาลบ้าง สามชั่วลำตาลบ้าง สองชั่วลำตาลบ้าง
ชั่วลำตาลหนึ่งบ้าง ย่อมมี

ได้แล. ดูรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยที่น้ำในมหาสมุทรขังอยู่
ได้เจ็ดชั่วบุรุษบ้าง หกชั่วบุรุษ

บ้าง ห้าชั่วบุรุษบ้าง สี่ชั่วบุรุษบ้าง สามชั่วบุรุษบ้าง สองชั่วบุรุษบ้าง
ประมาณชั่วบุรุษหนึ่ง

บ้าง ย่อมมีได้แล. ดูรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็สมัยที่น้ำในมหาสมุทรขังอยู่
ถึงชั่วบุรุษบ้าง

ประมาณเพียงสะเอวบ้าง ประมาณเพียงเข่าบ้าง ประมาณเพียงข้อเท้าบ้าง
ย่อมมีได้แล. ดูร

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

สมัยที่น้ำแม้ประมาณพอเปียกขื่อนี้มือจะไม่มีในมหาสมุทร ก็ย่อมมีได้
แล. ดูรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ชื่อว่า

ความที่แห่งอาโปธาตุอันเป็นไปภายนอกนั้น ซึ่งมากถึง

เพียงนั้นเป็นของไม่เที่ยง จักปรากฏได้ ความเป็นของสิ้นไปเป็นธรรมดา
จักปรากฏได้ ความ

เป็นของเสื่อมไปเป็นธรรมดา จักปรากฏได้

ความเป็นของแปรปรวนไปเป็นธรรมดา จักปรากฏ

ได้. ก็ในกรณีที่ร่างกายอันตันทาเข้าไปถือเอาแล้ว ว่าเรา ว่าของเรา
ว่าเรามีอยู่ อันตั้งอยู่

ตลอดกาลนิดหน่อยนี้ เป็นของไม่เที่ยง เป็นของมีความสิ้นไปเป็นธรรมดา
เป็นของมีความ

เสื่อมไปเป็นธรรมดา เป็นของมีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา
จักไม่ปรากฏเล่า เมื่อเป็นเช่นนี้

ความยึดถือด้วยสามารถตันทามานะและทิฏฐิ
ในอาโปธาตุอันเป็นภายนอกนั้น จะไม่มีแก่นนั้น

เลย. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อภิกษุนั้นระลึกถึงพระพุทธเจ้าอยู่อย่างนี้ ระลึกถึง
พระธรรมอยู่อย่างนี้ ระลึกถึงพระสงฆ์อยู่อย่างนี้ อุเบกขาอันอาศัยกุศลธรรม
ย่อมตั้งอยู่ได้ด้วยดี

ไซ้ระ ภิกษุนั้น ย่อมเป็นผู้ปลื้มใจเพราะเหตุนี้. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ด้วยเหตุแม้มีประมาณ

เท่านั้นแล คำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอันภิกษุทำให้มากแล้ว.

[๓๔๔] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็เตโชธาตุเป็นไฉน? คือ
เตโชธาตุที่เป็นไปภายใน

ก็มี เตโชธาตุที่เป็นไปภายนอกก็มี. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ก็เตโชธาตุที่เป็นไปภายในเป็น

ไฉน? คือ สิ่งที่เป็นอุปาทินนกรุปอันเป็นภายใน เป็นของเฉพาะตน
เป็นของเราร้อน ถึง

ความเป็นของเราร้อน คือ สิ่งที่เป็นเครื่องอบอุ่นร่างกาย

สิ่งที่เป็นเครื่องทรุดโทรมร่างกาย

สิ่งที่เป็นเครื่องเราาร้อนร่างกาย

สิ่งที่เป็นเครื่องถึงความแปรปรวนไปด้วยดีแห่งของที่กินแล้ว

ดื่มแล้ว เคี้ยวแล้ว และของที่ลิ้มรสแล้ว ก็หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นอุปาทินนกรุป
อันเป็นภายใน

เป็นของเฉพาะตน เป็นของเราร้อน ถึงความเป็นของเราร้อน อย่างอื่น
นี้เรียกว่า เตโชธาตุ

อันเป็นไปภายใน. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็เตโชธาตุอันใดแล
เป็นไปภายใน และเตโชธาตุ

อันใด เป็นภายนอก นั้นเป็นเตโชธาตุแล. บัณฑิตพึงเห็นเตโชธาตุนั้นนั้น ด้วยปัญญาอันชอบ

ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั้น นั้นไม่เป็นของเรา. บัณฑิต

ครั้นเห็นเตโชธาตุนั้น ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายใน

เตโชธาตุ ย่อมยังจิตให้คลาย กำหนดในเตโชธาตุ. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย สมัย

ที่เตโชธาตุอันเป็นไปภายนอก กำเริบ ย่อมจะมีได้แล

เตโชธาตุอันเป็นภายนอกนั้น ย่อม

ไหม้บ้านบ้าง ย่อมไหม้บ้านเมืองบ้าง ย่อมไหม้นิคมบ้าง ย่อมไหม้ชนบทบ้าง ย่อมไหม้ประเทศ

แห่งชนบทบ้าง. เตโชธาตุอันเป็นภายนอกนั้นมาถึงหยั่งสุด หนทาง ภูเขา น้ำ หรือภูมิภาค

อันเป็นที่รื่นรมย์ ไม่มีเชื้อ ย่อมดับไปเอง. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยที่ชนทั้งหลายแสวง

หาไฟด้วยชนไก่บ้าง ด้วยการขุดหนึ่งบ้าง ย่อมมีได้แล.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ชื่อว่า

ความที่แห่งเตโชธาตุ

อันเป็นไปภายนอกนั้นซึ่งใหญ่ถึงเพียงนั้นเป็นของไม่เที่ยง จักปรากฏได้

ความเป็นของสิ้นไปเป็นธรรมดา จักปรากฏได้

ความเป็นของเสื่อมไปเป็นธรรมดา จักปรากฏได้

ความเป็นของแปรปรวนไปเป็นธรรมดา จักปรากฏได้.

ก็ในเวลาที่แห่งกายอันค้นหาเข้าไปถือ

เอาแล้ว ว่าเรา ว่าของเรา ว่าเรามีอยู่ อันตั้งอยู่ตลอดเวลาชนิดหน้อยนี้เป็นของไม่เที่ยง เป็น

ของมีความสิ้นไปเป็นธรรมดา เป็นของมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา

เป็นของมีความแปรปรวน

ไปเป็นธรรมดา จักไม่ปรากฏเล่า เมื่อเป็นเช่นนี้

ความยึดถือด้วยสามารถค้นหามานะ

และทฤษฎีในเตโชธาตุนั้น จะไม่มีแก่นแก่นเลย. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า เมื่อภิกษุ

นั้นระลึกถึงพระพุทธเจ้าอยู่อย่างนี้ ระลึกถึงพระธรรมอยู่อย่างนี้ ระลึกถึงพระสงฆ์อยู่อย่างนี้

อุเบกขาอันอาศัยกุศลธรรม ย่อมตั้งอยู่ได้ด้วยดีไซ้. ภิกษุนั้น ย่อมเป็นผู้ปลื้มใจเพราะเหตุนั้น.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ด้วยเหตุแม้มีประมาณเท่านั้นแล คำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอัน

ภิกษุทำให้มากแล้ว.

วาโยธาตु

[๓๔๕] ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็วาโยธาตुเป็นไฉน? คือ วาโยธาตुที่เป็นไปภายใน

ก็มี วาโยธาตुที่เป็นภายนอกก็มี. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็วาโยธาตुที่เป็นไปภายในเป็น

ไฉน? คือ สิ่งที่เป็นอุปาทินนกรุปอันเป็นภายใน เป็นของเฉพาะตน เป็นของพัดไปมา ถึง

ความเป็นของพัดไปมา คือ ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมอันอยู่ในห้อง ลมอันอยู่

ในลำไส้ ลมอันเล่นไปตามอวัยวะน้อยใหญ่ ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ก็หรือสิ่งใด

สิ่งหนึ่งซึ่งเป็นอุปาทินนกรุป อันเป็นภายใน เป็นของเฉพาะตน เป็นของพัดไปมา ถึงความ

เป็นของพัดไปมา อย่างอื่น นี้เรียกว่า วาโยธาตुเป็นไปภายใน. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

ก็วาโยธาตुอันใดแล เป็นไปภายใน และวาโยธาตुอันใด เป็นไปภายนอก นั้นเป็น

วาโยธาตुแล. บัณฑิตพึงเห็นวาโยธาตุนั้น

ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า

นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่เป็นตนของเรา.

บัณฑิตครั้นเห็นวาโยธาตุนั้น ด้วย

ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในวาโยธาตุ
ย่อมยังจิตให้คลาย

กำหนดในวาโยธาตุ. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
สมัยที่วาโยธาตุอันเป็นไปภายนอกกำเริบ

ย่อมจะมีได้แล วาโยธาตุอันเป็นภายนอกนั้น ย่อมพัดเอาบ้านไปบ้าง
ย่อมพัดเอานิคมไป

บ้าง ย่อมพัดเอานครไปบ้าง ย่อมพัดเอาชนบทไปบ้าง
ย่อมพัดเอาประเทศแห่งชนบท

ไปบ้าง. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยที่ชนทั้งหลาย
แสวงหาลมด้วยพัดใบตาลบ้าง ด้วย

พัดสำหรับพัดไฟบ้าง ในเดือนห้ายแห่งฤดูร้อน แม้ในที่ชายคา
หญ้าทั้งหลายก็ไม่ไหว ย่อม

มีได้แล. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ชื่อว่าความที่แห่งวาโยธาตุ
อันเป็นไปภายนอกนั้น ซึ่ง

ใหญ่ถึงเพียงนั้น เป็นของไม่เที่ยง จักปรากฏได้
ความเป็นของสิ้นไปเป็นธรรมดา จักปรากฏได้

ความเป็นของเสื่อมไปเป็นธรรมดา จักปรากฏได้
ความเป็นของแปรปรวนไปเป็นธรรมดา จักปรากฏได้

*ได้. ก็ในเวลาที่แห่งกายอันตณหาเข้ายึดถือเอาแล้ว ว่าเรา ว่าของเรา
ว่าเรามีอยู่ อันตั้ง

อยู่ตลอดกาลนิดหน่อยนี้ เป็นของไม่เที่ยง เป็นของมีความสิ้นไปเป็นธรรมดา
เป็น

ของมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เป็นของมีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา
จักไม่ปรากฏเล่า เมื่อ

เป็นเช่นนี้ ความยึดถือด้วยสามารถตณหามานะและทิฐฐิในวาโยธาตุนั้น
จะไม่มีแก่ผู้ใดเลย.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า ชนเหล่าอื่นจะดำ จะตัดพ้อ
จะกระทบกระเทียบ จะ

เบียดเบียนภิกษุเหล่านั้นไซ้. ภิกษุเหล่านั้น ย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า
ทุกขเวทนาอันเกิดแต่โสตสัมผัสนี้

เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็แต่ว่า ทุกขเวทนานั้นแล อาศัยเหตุพึงมีได้
ไม่อาศัยเหตุจะมีไม่ได้
ทุกขเวทนานี้อาศัยอะไร จึงมีได้ ทุกขเวทนานี้อาศัยผัสสะ จึงมีได้.
ภิกษุณั้ย่อมเห็นว่า
ผัสสะเป็นของไม่เที่ยง ย่อมเห็นว่า เวทนาเป็นของไม่เที่ยง ย่อมเห็นว่า
สัญญาเป็นของ
ไม่เที่ยง ย่อมเห็นว่า สังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง ย่อมเห็นว่า
วิญญาณเป็นของไม่เที่ยง
จิตอันมีธาตุเป็นอารมณ์นั้นเทียวของภิกษุณั้ย่อมเล่นไป ย่อมเลื่อมใส
ย่อมตั้งอยู่ด้วยดี
ย่อมหลุดพ้น.

การทำตามพระโอวาท

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากชนเหล่าอื่นจะพยายามทำร้ายภิกษุณั้ย่อม
ด้วยอาการที่ไม่น่า
ปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจ คือ ด้วยการประหารด้วยฝ่ามือบ้าง
ด้วยการประหารด้วย
ก้อนดินบ้าง ด้วยการประหารด้วยท่อนไม้บ้าง
ด้วยการประหารด้วยศาสตราบ้าง. ภิกษุณั้ย่อม
รู้ชัดอย่างนี้ว่า
กายนี้เป็นสภาพเป็นที่ไปแห่งการประหารด้วยฝ่ามือบ้าง เป็นที่ไป
ไปแห่งการประหารด้วยก้อนดินบ้าง
เป็นที่ไปแห่งการประหารด้วยท่อนไม้บ้าง เป็นที่ไป
ไปแห่งการประหารด้วยศาสตราบ้าง. อนึ่ง
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ในพระโอวาท อันเปรียบ
ด้วยเลื่อยดังนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ว่าพวกโจรผู้มีความประพฤติต่ำช้า
พึงตัดทอนอวัยวะ
ใหญ่่น้อยทั้งหลาย ด้วยเลื่อยอันมีด้ามสองข้างไซ้
ภิกษุผู้ที่ยังใจให้ประทุษร้ายในพวกโจรแม้
นั้น. ย่อมไม่เป็นผู้ชื่อว่าทำตามคำสอนของเราด้วยเหตุนี้ ดังนี้. อนึ่ง
ความเพียรอันเรา

ปรารภแล้ว จักเป็นคุณชาติไม่ย่อหย่อน สติอันเราเข้าไปตั้งไว้แล้ว

จักเป็นคุณชาติไม่หลงลืม

กายอันเราให้สงบแล้ว จักเป็นสภาพไม่กระวนกระวาย จิตอันเราให้ตั้งมั่นแล้ว
จักเป็น

ธรรมชาติมีอารมณ์เป็นอย่างเดียว คราวนี้ การประหารด้วยฝ่ามือทั้งหลาย
จงเป็นไปใน

กายนี้ก็ดี การประหารด้วยก้อนดินทั้งหลาย จงเป็นไปในกายนี้ก็ดี
การประหารด้วยท่อนไม้

ทั้งหลาย จงเป็นไปในกายนี้ก็ดี การประหารด้วยศาสตราทั้งหลาย
จงเป็นไปในกายนี้ก็ดี

ตามที่เกิด คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายนี้เราจะทำให้จงได้ ดังนี้.
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

หากว่า เมื่อภิกษุนั้นระลึกถึงพระพุทธเจ้าอย่างนี้
ระลึกถึงพระธรรมอย่างนี้ ระลึกถึง

พระสงฆ์อย่างนี้ อุเบกขาอันอาศัยกุศลธรรม ย่อมไม่ตั้งอยู่ได้พร้อม.
ภิกษุนั้นย่อมสลัดใจ

ย่อมถึงความสลัดใจ เพราะเหตุนี้ว่า ไม่เป็นลาภของเราหนอ
ลาภไม่มีแก่เราหนอ เราได้ไม่

ดีแล้วหนอ การได้ด้วยดีไม่มีแก่เราแล้วหนอ
ที่เราระลึกถึงพระพุทธเจ้าอย่างนี้ ระลึกถึง

พระธรรมอย่างนี้ ระลึกถึงพระสงฆ์อย่างนี้
อุเบกขาอันอาศัยกุศลธรรมไม่ตั้งอยู่ได้ด้วยดี

ดังนี้. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หตฺยงสะโกเห็นพอแล้ว ย่อมสลัดใจ
ย่อมถึงความสลัดใจ

แม้ฉันใด ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อภิกษุนั้นระลึกถึงพระพุทธเจ้าอย่างนี้ ระลึก

ถึงพระธรรมอย่างนี้ ระลึกถึงพระสงฆ์อย่างนี้ อุเบกขาอันอาศัยกุศลธรรม
ไม่ตั้งอยู่ได้

ด้วยดี. ภิกษุนั้นย่อมสลัดใจ ย่อมถึงความสลัดใจ เพราะเหตุนี้ว่า
ไม่เป็นลาภของเราหนอ

ลาภของเราไม่มีหนอ เราได้ไม่ดีแล้วหนอ การได้ด้วยดีไม่มีแก่เราหนอ
ที่เราระลึกถึงพระพุทธ-

*เจ้าอยู่อย่างนี้ ระลึกถึงพระธรรมอยู่อย่างนี้ ระลึกถึงพระสงฆ์อยู่อย่างนี้
อุเบกขาอันอาศัย

กุศลธรรม ย่อมไม่ตั้งอยู่ได้ด้วยดี ดังนี้ ฉะนั้นเหมือนกันแล.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

หากว่า เมื่อภิกษุนี้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าอยู่อย่างนี้

ระลึกถึงพระธรรมอยู่อย่างนี้ ระลึกถึงพระสงฆ์

อย่างนี้ อุเบกขาอาศัยกุศลธรรม ย่อมตั้งอยู่ด้วยดีไซร้.

ภิกษุนี้ย่อมเป็นผู้ปลื้มใจเพราะเหตุนั้น.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล

คำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นอันภิกษุ

ทำให้มากแล้ว.

ผู้เห็นธรรม

[๓๔๖] ดูกรท่านมีอายุทั้งหลาย อากาธอาศัยไม้และอาศัยเถาวัลย์
ดินเหนียวและหญ้า

แวดล้อมแล้ว ย่อมถึงความนับว่า เป็นเรือนฉันใด ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
อากาธอาศัยกระดูก

และอาศัยเอ็นเนื้อและหนังแวดล้อมแล้ว ย่อมถึงความนับว่า รูป
ฉะนั้นเหมือนกันแล. ดูกรท่าน

ผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า จักขุอันเป็นไปในภายใน เป็นของไม่แตกทำลายแล้ว
และรูปทั้งหลาย

อันเป็นภายนอกย่อมไม่มาสู่คลองจักขุ

ทั้งความกำหนดอันเกิดแต่จักขุและรูปนั้นก็ไม่มี ความ

ปรากฏแห่งส่วนแห่งวิญญาณอันเกิดแต่จักขุ และรูปนั้น ก็ยังมีไม่ได้ก่อน.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้ง

หลาย หากว่า จักขุอันเป็นไปในภายใน เป็นของไม่แตกทำลายแล้ว

และรูปทั้งหลายอันเป็น

ภายนอก ย่อมมาสู่คลองจักขุ แต่ความกำหนดอันเกิดแต่จักขุ และรูปนั้นไม่มี
ความปรากฏ

แห่งส่วนแห่งวิญญานอันเกิดแต่จักขุ และรูปนั้นก็ยังมีไม่ได้ก่อน.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

แต่ว่าในโลกใดแลจักขุอันเป็นไปในภายในเป็นของไม่แตกไม่ทำลายแล้ว
และรูปทั้งหลายอันเป็น

ภายนอก ย่อมมาสู่คลองจักขุ

ทั้งความกำหนดอันเกิดแต่จักขุและรูปก็ย่อมมีในกาลนั้น ความ

ปรากฏแห่งส่วนแห่งวิญญานอันเกิดแต่จักขุและรูปนั้น

ย่อมมีได้ด้วยอาการอย่างนี้. รูปแห่ง

สภาพที่เป็นแล้วอย่างนั้นอันใด รูปนั้น ย่อมถึงความสงเคราะห์

ในอุปาทานขันธ คือ รูป

เวทนาแห่งสภาพที่เป็นแล้วอย่างนั้นอันใด เวทนานั้น

ย่อมถึงความสงเคราะห์ในอุปาทานขันธ

คือ เวทนา สัญญาแห่งสภาพที่เป็นแล้วอย่างนั้นอันใด สัญญานั้น

ย่อมถึงความสงเคราะห์

ในอุปาทานขันธ คือ สัญญา สังขารแห่งสภาพที่เป็นแล้วอย่างนั้นเหล่าใด

สังขารเหล่านั้น ย่อม

ถึงความสงเคราะห์ในอุปาทาน คือ สังขาร

วิญญานแห่งสภาพที่เป็นแล้วอย่างนั้นอันใด วิญญานนั้น

ย่อมถึงความสงเคราะห์ ในอุปาทานขันธ คือ วิญญาน. ภิกษุ

ย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า ได้ยินว่า

การสงเคราะห์ การประชุมพร้อม หมวดหมู่แห่งอุปาทานขันธ ๕ เหล่านี้

ย่อมมีได้ ด้วยประ

การอย่างนี้. อนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ไว้ว่า

ผู้ใดเห็นปฏิจจสมุปบาท ผู้นั้นชื่อ

ว่าเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นปฏิจจสมุปบาท ดังนี้.

ก็อุปาทานขันธ ๕ เหล่านี้ใด

อุปาทานขันธ ๕ เหล่านี้ชื่อว่า ปฏิจจสมุปปันนธรรมแล.

ความพอใจความอาลัย ความยินดี ความ

ชื่นชอบ ในอุปาทานขันธ ๕ เหล่านี้อันใด อันนั้นชื่อว่าทุกขสมุทัย

การกำจัดความกำหนดด้วย

สามารถความพอใจ

การละความกำหนดด้วยสามารถความพอใจในอุปาทานชั้น ๕ เหล่านี้อันใด

อันนั้นชื่อว่าทุกขนิโรธแล. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

ด้วยเหตุแม้มีประมาณเท่านี้แล. คำสอนของ

พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นอันภิกษุทำให้มากแล้ว.

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า

โสตะอันเป็นไปในภายในเป็นของไม่แตกทำลาย

แล้ว ฯลฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า ฌานะอันเป็นไปในภายใน

เป็นของไม่แตกทำลาย

แล้ว ฯลฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า ชิวหา อันเป็นไปในภายใน

เป็นของไม่แตกทำลาย

แล้ว ฯลฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า กายอันเป็นไปในภายใน

เป็นของไม่แตกทำลาย

แล้ว ฯลฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า มนะอันเป็นไปในภายใน

เป็นของไม่แตกทำลาย

แล้ว และธรรมารมณทั้งหลายอันเป็นภายนอก ย่อมไม่มาสู่คลอง

ทั้งความกำหนดอันเกิด

แต่মনะ และธรรมารมณนั้น ก็ไม่มี

ความปรากฏแห่งส่วนแห่งวิญญาณอันเกิดแต่মনะและ

ธรรมารมณนั้น ก็ยังมีไม่ได้ก่อน. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย หากว่า

มนะอันเป็นไปในภายใน

ใน เป็นของไม่แตกทำลายแล้ว และธรรมารมณทั้งหลายอันเป็นภายนอก

ย่อมมาสู่คลอง

แต่ความกำหนดอันเกิดแต่মনะและธรรมารมณนั้นไม่มี

ความปรากฏแห่งส่วนแห่งวิญญาณอัน

เกิดแต่মনะและธรรมารมณนั้น ก็ยังมีไม่ได้ก่อน. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

แต่ว่าในกาลใด

แล มนะอันเป็นไปในภายในเป็นของไม่แตกทำลายแล้ว

และธรรมารมณทั้งหลายอันเป็นภายใน

นอก ย่อมมาสู่คลอง ทั้งความกำหนดอันเกิดแต่มนะและธรรมารมณนั้น

ก็ย่อมมี ในกาล

นั้น

ความปรากฏแห่งส่วนแห่งส่วนแห่งวิญญาณอันเกิดแต่มนะและธรรมารมณนั้น
ย่อมมีได้

ด้วยอาการอย่างนี้. รูปแห่งสภาพที่เป็นแล้วอย่างนั้นอันใด รูปนั้น

ย่อมถึงความสงเคราะห์ ใน

อุปาทานชั้นธคือรูป เวทนาแห่งสภาพที่เป็นแล้วอย่างนั้นอันใด เวทนานั้น

ย่อมถึงความ

สงเคราะห์ ในอุปาทานชั้นธคือเวทนา

สัญญาแห่งสภาพที่เป็นแล้วอย่างนั้นอันใด สัญญานั้น

ย่อมถึงความสงเคราะห์ ในอุปาทานชั้นธคือสัญญา

สังขารทั้งหลายแห่งสภาพที่เป็นแล้วอย่างนั้น

เหล่าใด สังขารเหล่านั้น ย่อมถึงความสงเคราะห์ ในอุปาทานชั้นธคือสังขาร

วิญญาณ

แห่งสภาพที่เป็นแล้วอย่างนั้นอันใด วิญญาณนั้น ย่อมถึงความสงเคราะห์

ในอุปาทานชั้นธ

คือวิญญาณ. ภิกษุณั้ย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า ได้ยินว่า การสงเคราะห์

การประชุมพร้อม

หมวดหมู่แห่งอุปาทานชั้นธ ๕ เหล่านี้ ย่อมมีได้ ด้วยประการอย่างนี้. อนึ่ง

พระผู้มีพระภาค

ได้ตรัสพระพจน์นี้ไว้ว่า ผู้ใดเห็นปฏิจจสมุปบาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม

ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้น

ชื่อว่าเห็นปฏิจจสมุปบาท ดังนี้. ก็อุปาทานชั้นธ ๕ เหล่านี้ใด อุปาทานชั้นธ ๕

เหล่านี้ ชื่อว่า

ปฏิจจสมุปปันนธรรมแล. ความพอใจ ความอาลัย ความยินดี ความชื่นชอบ

ในอุปาทาน-

*ชั้นธ ๕ เหล่านี้อันใด อันนี้ชื่อว่าทุกขสมุทัย

การกำจัดความกำหนดด้วยสามารถความพอใจ

การละความกำหนดด้วยสามารถความพอใจ ในอุปาทานชั้น ๕ เหล่านี้
อันใด อันนั้นชื่อว่า

ทุกชนโรธแล. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ด้วยเหตุแม้มีประมาณเท่านี้แล
คำสอนของพระผู้มี

พระภาค เป็นอันภิกษุทำให้มากแล้ว.

ท่านพระสารีบุตร ได้กล่าวธรรมปริยายนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้น ชื่นชม
ยินดีภาสิต

ของท่านพระสารีบุตรแล้วแล.

จบ. มหาหัตถิปโทปมสูตรที่ ๘

๙. มหาสาโรปมสูตร

อุปมาพรหมจรรย์กับแก่นไม้

[๓๔๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ

เขตพระนครราชคฤห์. เมื่อ

พระเทวทัตต์หลีกไปไม่นาน ณ ที่นั้นแล

พระผู้มีพระภาคทรงปรารภพระเทวทัตต์ ตรัสเรียก

ภิกษุทั้งหลายมาแล้ว ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางคนในโลกนี้
มีศรัทธา ออกจาก

เรือนบวชเป็นบรรพชิต ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ
ปริเทวะ ทุกข์

โหมนัส อุปายาส ท่วมทับแล้ว ถูกความทุกข์ท่วมทับแล้ว

มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า

โฉนหนอ ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ.

เขาบวชอย่างนั้นแล้ว

ยังลาภสักการะ และความสรรเสริญให้บังเกิดขึ้น. เขามีความยินดี

มีความดำริเต็มเปี่ยมด้วยลาภ

สักการะและความสรรเสริญนั้น. เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญ อันนั้น
เขาย่อมยกตน

ชมผู้อื่นว่า เรามีลาภสักการะและความสรรเสริญ ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้
ไม่ปรากฏ มีศักดาน้อย.

เขาย่อมมัวเมา ถึงความประมาท เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น
เมื่อเป็นผู้ประมาท

แล้ว ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ดุกรกิริยาทั้งหลาย

เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้

แสวงหาแก่นไม้ เทียวเสาะหาแก่นอยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่น
ละเลย

กระพี้ ละเลยเปลือก ละเลยเสกิดไปเสีย ตัดเอากิ่งและใบถือไป สำคัญว่าแก่น.
บุรุษผู้มีจักษุ

เห็นเขาผู้นั้นแล้ว พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้ ไม่รู้จักแก่นไม้

ไม่รู้จักกระพี้ ไม่รู้จักเปลือก

ไม่รู้จักสะเก็ด ไม่รู้จักกิ่งและใบ จริงอย่างนั้น บุรุษผู้เจริญนี้
มีความต้องการแก่นไม้

แสวงหาแก่นไม้ เทียวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่ มีแก่นตั้งอยู่
ละเลยแก่น

ละเลยกระพี้ ละเลยเปลือก ละเลยเสกิดไปเสีย ตัดเอากิ่งและใบถือไป
สำคัญว่าแก่น

และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา จักไม่สำเร็จประโยชน์แก่เขา ฉันใด
กุลบุตรบางคนใน

โลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีศรัทธา ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้

อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ท่วมทับแล้ว
ถูกความทุกข์

ท่วมทับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า ไฉนหนอ
ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้

จะพึงปรากฏ. เขาบวชอย่างนั้นแล้ว

ยังลาภสักการะและความสรรเสริญให้บังเกิดขึ้น.

เขามีความยินดี มีความดำริเต็มเปี่ยม

ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญอันนั้น เพราะ

ลาภสักการะและความสรรเสริญอันนั้น เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่นว่า
เรามีลาภสักการะและ

ความสรรเสริญ ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ ไม่ปรากฏ [หรือมีคนรู้จักน้อย]
มีศักดาน้อย เขา

ย่อมมัวเมา ถึงความประมาทเพราะลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น
เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว

ย่อมอยู่เป็นทุกข์. ดูภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้เราเรียกว่า
ได้ถือเอากิ่งและใบของพรหมจรรย์
และถึงที่สุดแค่กิ่งและใบนั้น.

สะเก็ดพรหมจรรย์

[๓๔๘] ดูภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางคนในโลกนี้
มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็น

บรรพชิต ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทม-
*นัส อุปายาส ท่วมทับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า ไฉนหนอ
ความกระทำที่สุดแห่ง

ทุกข์ทั้งมวลนี้จะพึงปรากฏ. เขาบวชอย่างนั้นแล้ว
ยังลาภสักการะและความสรรเสริญให้บังเกิด
ขึ้น. เขาไม่มีความยินดี มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม
ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น.

เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญอันนั้น.
เขาย่อมไม่มัว

เมา ไม่ถึงความประมาท เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น
เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาท

แล้ว ย่อมถึงความถึงพร้อมแห่งศีลให้สำเร็จ. เขามีความยินดี
มีความดำริเต็มเปี่ยม ด้วย

ความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น. เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลอันนั้น
เขาย่อมยกตนชมผู้อื่นว่า เรา

มีศีล มีกัลยาณธรรม ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ เป็นผู้ทุศีล มีบาปธรรม.
เขาย่อมมัวเมา ถึง

ความประมาท เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว
ย่อมอยู่เป็นทุกข์.

ดูภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือน บุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้
แสวงหาแก่นไม้ เทียวเสาะหาแก่น

ไม่อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยก้าน ละเลยกระพี้
ละเลยเปลือกไปเสีย ถาก

เอาสะเก็ดถือไป สำคัญว่าแก่น. บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขาผู้นั้นแล้ว

พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้

เจริญนี้ ไม่รู้จักแก่นไม้ ไม่รู้จักกระพี้ ไม่รู้จักเปลือก ไม่รู้จักสะเก็ด
ไม่รู้จักกิ่งและใบ

จริงอย่างนั้น บุรุษผู้เจริญนี้ มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้
เที่ยวเสาะหาแก่นไม้

อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยก้าน ละเลยกระพี้ ละเลยเปลือกไปเสีย
ถากเอา

สะเก็ดถือไป สำคัญว่าแก่น และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา
จักไม่สำเร็จประโยชน์

แก่เขา ฉันใด กุลบุตรบางคนในโลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีศรัทธา
ออกจากเรือนบวช

เป็นบรรพชิต ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์
โหมหนัส อupa-

*ยาส ท่วมทับแล้ว ถูกความทุกข์ท่วมทับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า
โฉนหนอ

ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ. เขาบวชอย่างนั้นแล้ว
ยังลภสักการะ

และความสรรเสริญให้บังเกิดขึ้น. เขาไม่มีความยินดี
มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม ด้วยลภสัก-

*การะและความสรรเสริญนั้น. เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น
เพราะลภสักการะและสรรเสริญอัน

นั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา ไม่ถึงความประมาท

เพราะลภสักการะและความสรรเสริญนั้น

เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมถึงความถึงพร้อมแห่งศีลให้สำเร็จ.

เขามีความยินดี มีความ

ดำริเต็มเปี่ยม ด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น.

เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลอันนั้น เขาย่อมยก

ตนชมผู้อื่นว่า เรามีศีล มีกัลยาณธรรม ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ เป็นผู้ทุศีล
มีบาปธรรม

เขาย่อมมัวเมา ถึงความประมาท เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น
เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว

ย่อมอยู่เป็นทุกข์. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้เรียกว่า
ได้ถือเอาสะเก็ดของพรหมจรรย์
และถึงที่สุดแค่สะเก็ดนั้น.

เปลือกพรหมจรรย์

[๓๔๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางคนในโลกนี้ มีศรัทธา
ออกจากเรือนบวช

เป็นบรรพชิต ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์
โหมหนัส อุตายาส ท่วมทับแล้ว ถูกความทุกข์ท่วมทับแล้ว
มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า

โฉนหนอ ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ.
เขาบวชอย่างนั้นแล้ว

ยังลาภสักการะและความสรรเสริญให้บังเกิดขึ้น. เขาไม่มีความยินดี
มีความดำริยังไม่เต็ม

เปี่ยม ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น เขาไม่ยกตนไม่ชมผู้อื่น
เพราะลาภสักการะ

และความสรรเสริญอันนั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา ไม่ถึงความประมาท
เพราะลาภสักการะและ

ความสรรเสริญนั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว

ย่อมยังความถึงพร้อมแห่งศีลให้สำเร็จ. เขามี

ความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม.
เขาไม่ยกตน ไม่

ชมผู้อื่น เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลอันนั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา
ไม่ถึงความประมาท

เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว

ย่อมยังความถึงพร้อมแห่งสมาธิให้

สำเร็จ. เขามีความยินดี มีความดำริเต็มเปี่ยม

ด้วยความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น เพราะความถึง

พร้อมแห่งสมาธิอันนั้น เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่นว่า เรามีจิตตั้งมั่น
มีจิตมีอารมณ์เป็นอันเดียว

ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตหมุนไปผิดแล้ว.

เขาย่อมมัวเมาถึงความประมาท เพราะ

ความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว ย่อมอยู่เป็นทุกข์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้

เที่ยวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อ

ต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่น ละเลยกระพี้ไปเสีย ถากเอาเปลือกถือไป
สำคัญว่าแก่น.

บุรุษผู้มีจักขุเห็นเขาผู้นั้นแล้ว พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้ 'ไม่รู้จักแก่น
'ไม่รู้จัก

กระพี้ 'ไม่รู้จักเปลือก 'ไม่รู้จักสะเก็ด 'ไม่รู้จักกิ่งและใบ จริงอย่างนั้น

บุรุษผู้เจริญนี้

มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้ เที่ยวเสาะหาแก่นไม้อยู่

เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้ง

อยู่ ละเลยแก่น ละเลยกระพี้ไปเสีย ถากเอาเปลือกถือไป สำคัญว่าแก่น
และกิ่งที่

จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา จักไม่สำเร็จประโยชน์แก่เขา ฉะนั้นใด

กุลบุตรบางคนในโลก

นี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีศรัทธา ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ด้วยคิดว่า
เราเป็นผู้

อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ท่วมทับแล้ว

ถูกความทุกข์

ท่วมทับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า ไฉนหนอ

ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึง

ปรากฏ. เขาบวชอย่างนั้นแล้ว

ยังลภัสสการะและความสรรเสริญให้บังเกิดขึ้น. เขาไม่มีความ

ยินดีมีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม ด้วยลภัสสการะและความสรรเสริญนั้น.

เขาไม่ยกตน ไม่ข่ม

ผู้อื่น เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญอันนั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา
ไม่ถึงความประมาท

เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญอันนั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว
ย่อมยังความถึง

พร้อมแห่งศีลให้สำเร็จ. เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น
แต่มีความดำริยังไม่

เต็มเปี่ยม. เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น,
เขาย่อมไม่มัวเมา

ไม่ถึงความประมาท เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว
ย่อมยัง

ความถึงพร้อมแห่งสมาธิให้สำเร็จ. เขามีความยินดี มีความดำริเต็มเปี่ยม
ด้วยความถึง

พร้อมแห่งสมาธินั้น. เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น
เขาย่อมยกตนชมผู้อื่นว่าเรามี

จิตตั้งมั่น มีจิตมีอารมณ์เป็นอันเดียว ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิต
หมุนไปผิดแล้ว. เขาย่อมมัวเมา ถึงความประมาท

เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น

เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว ย่อมอยู่เป็นทุกข์. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้เราเรียกว่า
ได้ถือ

เอาเปลือกแห่งพรหมจรรย์ และถึงที่สุดแค่เปลือกนั้น.

กระพี้พรหมจรรย์

[๓๕๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางคนในโลกนี้ มีศรัทธา
ออกจากเรือนบวช

เป็นบรรพชิต ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์
โหมหนัส อุกาฬาส ท่วมทับแล้ว ถูกความทุกข์ท่วมทับแล้ว

มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า โฉนหนอ

ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ. เขาบวชอย่างนั้นแล้ว
ยังลาภสักการะ และ

ความสรรเสริญให้บังเกิดขึ้น. เขาไม่มีความยินดี มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม
ด้วยลาภสักการะ

และความสรรเสริญนั้น. เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น
เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น.
เขาย่อมไม่มัวเมา ไม่ถึงความประมาท
เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น เมื่อ
เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมยังความถึงพร้อมแห่งศีลให้สำเร็จ. เขามีความยินดี
ด้วย

ความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม เขาไม่ยกตน
ไม่ชมผู้อื่น เพราะความ
ถึงพร้อมแห่งศีลนั้น เขาย่อมไม่มัวเมา ไม่ถึงความประมาท
เพราะเพราะความถึงพร้อมแห่งศีล
นั้นเมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมยังความถึงพร้อมแห่งสมาธิให้สำเร็จ.
เขามีความยินดีด้วย

ความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม. เขาไม่ยกตน
ไม่ชมผู้อื่น เพราะ
ความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา ไม่ถึงความประมาท
เพราะความถึงพร้อม
แห่งสมาธินั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมยังญาณทัสสนะให้สำเร็จ.
เขามีความ

ยินดี มีความดำริเต็มเปี่ยมแล้วด้วยญาณทัสสนะนั้น. เพราะญาณทัสสนะนั้น
เขาย่อม

ยกตนชมผู้อื่นว่า เรารู้เราเห็นอยู่ ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ไม่รู้ ไม่เห็นอยู่. เขาย่อม
มัวเมา ถึงความประมาท เพราะญาณทัสสนะนั้น เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว
ย่อมอยู่เป็น

ทุกข์. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้
แสวงหาแก่น

ไม้ เทียวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่นไปเสีย ถาก
เอากระพี้ถือไป สำคัญว่าแก่น. บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขาผู้นั้นแล้ว

พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษ

ผู้เจริญนี้ ไม่รู้จักแก่น ไม่รู้จักกระพี้ ไม่รู้จักเปลือก ไม่รู้จักสะเก็ด
ไม่รู้จักกิ่งและใบ จริงอย่างนั้น

บุรุษผู้เจริญนี้มีความต้องการแก่นไม้อยู่ เสาหาแก่นไม้อยู่
เที่ยวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อ

ต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่นไปเสีย ถากเอากระพี้ถือไป สำคัญว่าแก่น
และ

กิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา จักไม่สำเร็จประโยชน์แก่เขา ฉันใด
กุลบุตรบางคนใน

โลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีศรัทธา ออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิต
ด้วยคิดว่า

เราเป็นอันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ท่วมทับแล้ว
ถูกความ

ทุกข์ท่วมทับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า ใจนหนอ
ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวล

นี้จะพึงปรากฏ. เขาบวชอย่างนั้นแล้ว

ยังลาภสักการะและความสรรเสริญให้บังเกิดขึ้น เขาไม่มี

ความยินดี มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม ด้วยลาภสักการะ

และความสรรเสริญนั้น. เขาไม่ยกตน

ไม่ชมผู้อื่น เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา
ไม่ถึงความประ

มาท เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว
ย่อมยังความถึง

พร้อมแห่งศีลให้สำเร็จ, เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น
แต่มีความดำริยังไม่

เต็มเปี่ยม. เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น.
เขาย่อมไม่มัวเมา

ไม่ถึงความประมาท เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว
ย่อมยัง

ความถึงพร้อมแห่งสมาธิให้สำเร็จ.

เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น แต่มี

ความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม. เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น

เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น.

เขาย่อมไม่มัวเมา ไม่ถึงความประมาท เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น
เมื่อเป็นผู้ไม่ประ

มาทแล้ว ย่อมยังญาณทัสสนะให้สำเร็จ. เขามีความยินดี
มีความดำริเต็มเปี่ยมแล้วด้วยญาณ

ทัสสนะนั้น. เพราะญาณทัสสนะอันนั้น เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่นว่า
เรารู้เราเห็นอยู่

ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ไม่รู้ไม่เห็นอยู่ เขาย่อมมัวเมา ถึงความประมาท
เพราะญาณทัสสนะ

นั้น เมื่อเป็นผู้ประมาทแล้ว ย่อมอยู่เป็นทุกข์. ดูภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุนี้เราเรียกว่า ได้ถือ

เอากระพี้แห่งพรหมจรรย์ และถึงที่สุดแค่กระพี้นั้นแล.

แก่นพรหมจรรย์

[๓๕๑] ดูภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางคนในโลกนี้ มีศรัทธา
ออกจากเรือน

บวชเป็นบรรพชิต ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ
ทุกข์

โหมหนัส อูปายาส ท่วมทับแล้ว ถูกความทุกข์ท่วมทับแล้ว
มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า ไฉน

หนอ ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ.
เขาบวชอย่างนั้นแล้ว ยัง

ลาภสักการะและความสรรเสริญให้เกิดขึ้น. เขาไม่มีความยินดี
มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม

ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น. เขาไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น
เพราะลาภสักการะ

และความสรรเสริญอันนั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา ไม่ถึงความประมาท
เพราะลาภสักการะ

และความสรรเสริญนั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว
ย่อมยังความถึงพร้อมแห่งศีลให้สำเร็จ.

เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม.
เขาไม่ยกตน

ไม่ชมผู้อื่น เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลอันนั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา
ไม่ถึงความประมาท

เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว
ย่อมยังความถึงพร้อมแห่งสมาธิให้

สำเร็จ. เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น
แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม.

เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธิอันนั้น
เขาย่อมไม่มัวเมา ไม่

ถึงความประมาท เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว
ย่อมยังญาณ-

*หัตถสนะให้สำเร็จ. เขามีความยินดีด้วยญาณหัตถสนะนั้น
แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม. เขาไม่

ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะญาณหัตถสนะนั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา
ไม่ถึงความประมาท

เพราะญาณหัตถสนะนั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว
ย่อมยังสมยวิโมกข์ให้สำเร็จ. ดุกรภิกษุทั้ง

หลาย ข้อที่ภิกษุนั้นจะพึงเสื่อมจากสมยวิมุตตินั้น เป็นฐานะที่จะมีได้.
ดุกรภิกษุทั้งหลาย

เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้
เที่ยวเสาะหาแก่นไม้อยู่

เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ถากเอาแก่นถือไป รู้จักว่าแก่น.
บุรุษผู้มีจักขุเห็นเขาผู้นั้นแล้ว

พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้ รู้จักแก่น รู้จักกระพี้ รู้จักเปลือก รู้จักสะเก็ด
รู้จักกิ่ง

และใบ จริงอย่างนั้น บุรุษผู้เจริญนี้ มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้
เที่ยว

เสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ถากเอาแก่นถือไป รู้จักว่าแก่น
และ

กิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา จักสำเร็จประโยชน์แก่เขา ฉันใด
กุลบุตรบางคนในโลก

นี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ด้วยคิดว่า
เราเป็นผู้อื่น

ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ท่วมทับแล้ว ถูก
ความทุกข์ท่วมทับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า ไฉนหนอ

ความกระทำที่สุดแห่งกอง

ทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ. เขาบวชอย่างนี้แล้ว

ยังลาภสักการะและความสรรเสริญให้

บังเกิดขึ้น. เขาไม่มีความยินดี มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม

ด้วยลาภสักการะและความสรร-

*เสริญนั้น เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น

เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญอันนั้น. เขา

ย่อมน้อมไม่มัวเมา ไม่ถึงความประมาท เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น
เมื่อเป็นผู้ไม่

ประมาทแล้ว ย่อมยังความถึงพร้อมแห่งศีลให้สำเร็จ.

เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อม

แห่งศีลนั้น แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม. เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น

เพราะความถึง

พร้อมแห่งศีลอันนั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา ไม่ถึงความประมาท

เพราะความถึงพร้อมแห่ง

ศีลนั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมยังความถึงพร้อมแห่งสมาธิให้สำเร็จ.

เขามีความ

ยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม.

เขาไม่ยกตน ไม่ชม

ผู้อื่น เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธิอันนั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา

ไม่ถึงความประมาท

เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว

ย่อมยังญาณทัสสนะให้สำเร็จ.

เขามีความยินดีด้วยญาณทัสสนะนั้น แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม.

เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้

อื่น เพราะญาณทัสสนะนั้น. เขาย่อมไม่มัวเมา ไม่ถึงความประมาท

เพราะญาณทัสสนะ

นั้น เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมยังสมยวิโมกข์ให้สำเร็จ. ดุกรภิกษุทั้งหลาย
ข้อที่ภิกษุนั้นจะพึงเสื่อมจากสมยวิมุตินั้น มิใช่ฐานะ มิใช่โอกาสที่จะมีได้.

[๓๕๒] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ดังพรรณนามาจะนั้น พรหมจรรย์นี้
จึงมิใช่มีลาภ

มิใช่มีความถึงพร้อมแห่งสมาธิเป็นอันสงส

สการะและความสรรเสริญเป็นอันสงส มิใช่มี

ความถึงพร้อมแห่งศีลเป็นอันสงส มิใช่มีญาณทัสสนะเป็นอันสงส

แต่พรหมจรรย์นี้มี

เจโตวิมุตติอันไม่กำเรบ เป็นประโยชน์ เป็นแก่น เป็นที่สุด.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้น ชื่นชม ยินดี
พระภาชิต

ของพระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ มหาสารโปมสูตร ที่ ๙

๑๐. จุฬสารโปมสูตร

อุปมานักบวชกับผู้แสวงหาแก่นไม้

[๓๕๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถปิณฑิก

เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้น พราหมณ์ชื่อปิงคลโกจจะ

เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่

ประทับ ครั้นแล้ว ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค

ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว

จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่ท่านพระโคตม

สมณพราหมณ์พวกนี้ เป็นเจ้าหมู่ เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ มีชื่อเสียง มียศ
เป็นเจ้าลัทธิ

ชนเป็นอันมาก สมมติว่าเป็นคนดี คือ ปุรณกัสสป มักขลิโคสาล

อชิตเกสกัมพล ปกุธกัจจายนะ

สญชัยเวลัฏฐบุตร นิครนถ์นาฏบุตร

พวกนั้นทั้งหมดรู้อย่างตามปณินญาของตนๆ หรือทุกคนไม่รู้ยิ่ง

เลย หรือว่าบางพวกรู้อย่างนี้ บางพวกไม่รู้ยัง.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ออย่าเลย พราหมณ์
ข้อที่ว่าพวกนั้นทั้งหมดรู้อย่างนี้ตามปณินญา
ของตนๆ หรือทุกคนไม่รู้ยังเลย หรือว่าบางพวกรู้อย่างนี้ บางพวกไม่รู้ยังนั้น
จงงดไว้เถิด เราจัก
แสดงธรรมแก่ท่าน ท่านจงฟังธรรมนั้น จงกระทำไว้ในใจให้ดี เราจักกล่าว
ปิงคลโกจณพราหมณ์

นุลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๓๕๔] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรพราหมณ์
เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการ
แก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้เหี่ยวสากหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่
ละเลยแก่น ละเลย
กระพี้ ละเลยเปลือก ละเลยสะเก็ดไปเสีย ตัดเอากิ่งและใบถือไป สำคัญว่าแก่น
บุรุษผู้มีจักษุเห็น
เขาผู้นั้นแล้ว พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้ ไม่รู้จักแก่น ไม่รู้จักกระพี้
ไม่รู้จักเปลือก ไม่รู้จัก
สะเก็ด ไม่รู้จักกิ่งและใบ จริงอย่างนั้น บุรุษผู้เจริญนี้ มีความต้องการแก่นไม้
แสวงหาแก่นไม้
เหี่ยวสากหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ละเลยแก่น ละเลยกระพี้
ละเลยเปลือก
ละเลยสะเก็ดไปเสีย ตัดเอากิ่งและใบถือไป สำคัญว่าแก่น
และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของ
เขา จักไม่สำเร็จประโยชน์แก่เขา หรืออีกอย่างหนึ่ง
เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้
แสวงหาแก่นไม้ เหี่ยวสากหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่
ละเลยแก่น ละเลย
กระพี้ ละเลยเปลือกไปเสีย ถากเอาสะเก็ดถือไป สำคัญว่าแก่น.
บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขาผู้นั้นแล้ว
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้ ไม่รู้จักแก่น ไม่รู้จักกระพี้ ไม่รู้จักเปลือก
ไม่รู้จักสะเก็ด

ไม่รู้จักกิ่งและใบ จริงอย่างนั้น บุรุษผู้เจริญนี้ มีความต้องการแก่นไม้
แสวงหาแก่นไม้ เทียว

เสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่น ละเลยกระพี้
ละเลยเปลือกไป

เสีย ถากเอาสะเก็ดถือไป สำคัญว่าแก่น
และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขาจักไม่สำเร็จ
ประโยชน์แก่เขา. หรืออีกอย่างหนึ่ง

เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหา

แก่นไม้ เทียวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่น
ละเลยกระพี้ไปเสีย

ถากเอาเปลือกถือไป สำคัญว่าแก่น. บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขาผู้นั้นแล้ว
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษ

ผู้เจริญนี้ ไม่รู้จักแก่น ไม่รู้จักกระพี้ ไม่รู้จักเปลือก ไม่รู้จักสะเก็ด
ไม่รู้จักกิ่งและใบ จริง

อย่างนั้น บุรุษผู้เจริญนี้ มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้
เทียวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อ

ต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่น ละเลยกระพี้ไปเสีย ถากเอาเปลือกถือไป
สำคัญว่าแก่น

และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา จักไม่สำเร็จประโยชน์แก่เขา.
หรืออีกอย่างหนึ่ง เปรียบ

เหมือนบุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้ เทียวเสาะหาแก่นไม้อยู่
เมื่อต้นไม้ใหญ่มี

แก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่นไปเสีย ถากเอากระพี้ถือไป สำคัญว่าแก่น.
บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขาผู้นั้น

แล้ว พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้ ไม่รู้จักแก่น ไม่รู้จักกระพี้
ไม่รู้จักเปลือก ไม่รู้จัก

สะเก็ด ไม่รู้จักกิ่งและใบ จริงอย่างนั้น บุรุษผู้เจริญนี้ มีความต้องการแก่นไม้
แสวงหา

แก่นไม้ เทียวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่นไปเสีย
ถากเอากระพี้

ถือไป สำคัญว่าแก่น และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา
จักไม่สำเร็จประโยชน์แก่เขา. หรือ

อีกอย่างหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้
เที่ยวเสาะหาแก่นไม้

อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ตัดเอาแก่นนั้นแหละถือไป รู้ยั่วว่าแก่น.
บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขา

ผู้นั้นแล้ว พึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญนี้ รู้จักแก่น รู้จักกระพี้ รู้จักเปลือก
รู้จัก

สะเก็ด รู้จักกิ่งและใบ จริงอย่างนั้น บุรุษผู้เจริญนี้มีความต้องการแก่นไม้
แสวงหาแก่นไม้

เที่ยวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ตัดเอาแก่นนั้นแหละถือไป
รู้ยั่วว่าแก่น

และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขาจักสำเร็จประโยชน์แก่เขา ฉันใด.

[๓๕๕] ดุกรพราหมณ์ ฉะนั้นเหมือนกันแล กุลบุตรบางคนในโลกนี้
มีศรัทธา

ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ
โสกะ ปริเทวะ

ทุกข์ โทมนัส อุตายาส ท่วมทับแล้ว ถูกความทุกข์ท่วมทับแล้ว
มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า

โฉนหนอ ความกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ.

เขาบวชอย่างนั้นแล้ว ยังลาภ

สักการะและความสรรเสริญให้บังเกิดขึ้น. เขามีความยินดี

มีความดำริเต็มเปี่ยม ด้วยลาภสักการะ

และความสรรเสริญนั้น. เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญอันนั้น
เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่นว่า

เรามีลาภสักการะและความสรรเสริญ ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ ไม่ปรากฏ
[หรือมีคนรู้จักน้อย] มี

ศักดาน้อย. อนึ่ง เขาไม่ยั้งฉันทะให้เกิด ไม่พยายาม

เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า

และประณีตกว่า ลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น

ทั้งเป็นผู้มีความประพฤติย่อหย่อน ท้อถอย

เปรียบเหมือนบุรุษคนนั้น ที่มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้
เที่ยวเสาะหาแก่นไม้อยู่

เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่น ละเลยกระพี้ ละเลยเปลือก
ละเลยสะเก็ดไปเสีย

ตัดเอากิ่งและใบถือไป สำคัญว่าแก่น และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา
จักไม่สำเร็จ

ประโยชน์แก่เขา ฉันใด. ดูกรพราหมณ์ เราเรียกบุคคลนี้ว่า มีอุปมาฉันนั้น
[๓๕๖] ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ มีศรัทธา

ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพ-

*ชิต ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส
อุปายาส

ทว่มหับแล้ว ถูกความทุกข์ทว่มหับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า ไฉนหนอ
ความกระทำที่สุด

แห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ. เขาบวชอย่างนี้แล้ว
ยังลาภสักการะและความสรรเสริญให้

บังเกิดขึ้น. เขาไม่มีความยินดี มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม
ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญ

นั้น. เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญอันนั้น.
เขายังฉันตะให้

เกิด พยายาม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า และประณีตกว่า
ลาภสักการะและ

ความสรรเสริญ ทั้งเป็นผู้มีความประพฤติไม่ย่อหย่อน ไม่ห่อถอย.
เขาย่อมยังความถึงพร้อมแห่ง

ศีลให้สำเร็จ. เขามีความยินดี มีความดำริเต็มเปี่ยม
แล้วด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น. เพราะ

ความถึงพร้อมแห่งศีลอันนั้น เขาย่อมยกตนชมผู้อื่นว่า เรามีศีล
มีกัลยาณธรรม ส่วนภิกษุอื่น

นอกนี้ เป็นผู้ทุศีล มีบาปธรรม. อนึ่ง เขาไม่ยังฉันตะให้เกิด ไม่พยายาม
เพื่อทำให้แจ้งซึ่ง

ธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า และประณีตกว่าความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น
ทั้งเป็นผู้มีความประพฤติ

ย่อหย่อน ท้อถอย. เปรียบเหมือนบุรุษคนนั้น ที่มีความต้องการแก่นไม้
แสวงหาแก่นไม้

เที่ยวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่น ละเลยกระพี้
ละเลยเปลือก

ไปเสีย ถ้าเขาสะกิดถือไป สำคัญว่าแก่น
และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา จักไม่สำเร็จ

ประโยชน์แก่เขา ฉันทิด. ดูกรพราหมณ์ เราเรียกบุคคลนี้ว่า มีอุปมาฉันนั้น.

[๓๕๗] ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ มีศรัทธา
ออกจากเรือนบวชเป็น

บรรพชิต ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์
โหมหนัส อุตายาส

ทว่มหับแล้ว ถูกความทุกข์ทว่มหับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า ไฉนหนอ
ความกระทำ

ที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ. เขาบวชอย่างนั้นแล้ว
ยังลาภสักการะและความ

สรรเสริญให้บังเกิดขึ้น. เขาไม่มีความยินดี มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม
ด้วยลาภสักการะและความ

สรรเสริญนั้น เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น
เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญอันนั้น. อนึ่ง

เขายังฉันทะให้เกิด พยายาม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า
และประณีตกว่า ลาภ

สักการะและความสรรเสริญนั้น ทั้งเป็นผู้มีความประพฤตินิไมย่อหย่อน
ไม่ท้อถอย. เขาย่อมยัง

ความถึงพร้อมแห่งศีลให้สำเร็จ. เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น
แต่มีความ

ดำริยังไม่เต็มเปี่ยม. เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น
เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลอันนั้น. อนึ่ง เขายัง

ฉันทะให้เกิด พยายาม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า
และประณีตกว่า ความ

ถึงพร้อมแห่งศีลนั้น ทั้งเป็นผู้มีความประพฤตินิไมย่อหย่อน ไม่ท้อถอย.
เขาย่อมยังความถึงพร้อม

แห่งสมาธิให้สำเร็จ. เขามีความยินดี มีความดำริเต็มเปี่ยม
ด้วยความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น

เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่นว่า
เรามีจิตตั้งมั่น มีจิตมีอารมณ์

เป็นอันเดียว ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตหมุนไปผิดแล้ว.
เขาไม่ยังฉันทะให้เกิด

ไม่พยายาม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า
และประณีตกว่าความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น

ทั้งเป็นผู้ประพฤตีย่อหย่อน ท้อถอย.

เปรียบเหมือนบุรุษนั้นที่มีความต้องการแก่นไม้ แสวงหา

แก่นไม้ เทียวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่น
ละเลยกะพี้ไปเสีย

ถากเอาเปลือกถือไป สำคัญว่าแก่น และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา
จักไม่สำเร็จประโยชน์

แก่เขาฉันใด. ดูกรพราหมณ์ เราเรียกบุคคลนี้ว่า มีอุปมาฉันนั้น.

[๓๕๘] ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ มีศรัทธา
ออกจากเรือนบวชเป็น

บรรพชิต ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส
อุปายาส

ท่วมหดับแล้ว ถูกความทุกข์ท่วมหดับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า โฉนหนอ
ความกระทำที่สุด

แห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ. เขาบวชอย่างนั้นแล้ว
ยังลาภสักการะและความสรรเสริญให้

บังเกิดขึ้น เขาไม่มีความยินดี มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม
ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญ

นั้น. เขาไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น. อนึ่ง
เขายังฉันทะ

ให้เกิด พยายาม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า และประณีตกว่า
ลาภสักการะและ

ความสรรเสริญนั้น ทั้งเป็นผู้มีความประพฤตินิยมน้อย ไม่ท้อถอย.
เขาย่อมยังความถึงพร้อม

แห่งศีลให้สำเร็จ. เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น
แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม.

เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลอันนั้น. อนึ่ง
เขายังฉันทะให้เกิด

พยายาม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า และประณีตกว่า
ความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น

ทั้งเป็นผู้มีความประพฤติไม่ย่อหย่อน ไม่ห่อถอย
เขาย่อมยังความถึงพร้อมแห่งสมาธิให้สำเร็จ.

เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น
แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม. เขาไม่ยกตน ไม่

ชมผู้อื่น เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธิอันนั้น. อนึ่ง เขายังฉันทะให้เกิด
พยายาม เพื่อทำให้

แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า และประณีตกว่า ความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น
ทั้งเป็นผู้มีความ

ประพฤติไม่ย่อหย่อน ไม่ห่อถอย. เขาย่อมยังญาณทัสสนะให้สำเร็จ.
เขามีความยินดี มีความ

ดำริเต็มเปี่ยม ด้วยญาณทัสสนะอันนั้น. เพราะญาณทัสสนะนั้น
เขาย่อมยกตนชมผู้อื่นว่า เรารู้

เราเห็น ส่วนภิกษุอื่นนอกนี้ ไม่รู้ไม่เห็นอยู่. อนึ่ง เขาไม่ยังฉันทะให้เกิด
ไม่พยายาม เพื่อทำ

ให้แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า และประณีตกว่าญาณทัสสนะนั้น
ทั้งเป็นผู้มีความประพฤติ

ย่อหย่อน ห่อถอย. เปรียบเหมือนบุรุษคนนั้น ที่มีความต้องการแก่นไม้
แสวงหาแก่นไม้ เทียว

เสาะหาแก่นอยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ละเลยแก่นไปเสีย
ถากเอากะพี้ถือไป สำคัญว่าแก่น

และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้แก่นของเขา จักไม่สำเร็จประโยชน์แก่เขา ฉะนั้นใด.
ดูกรพราหมณ์ เรา

เรียกบุคคลนี้ว่า มีอุปมาฉันนั้น.

[๓๕๙] ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ มีศรัทธา
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

ด้วยคิดว่า เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส
ท่วมทับ

แล้ว ญกความทุกข์ท่วมทับแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า ไฉนหนอ
ความกระทำที่สุดแห่ง

กองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ. เขาบวชอย่างนั้นแล้ว
ยังลาภสักการะและความสรรเสริญให้

เกิดขึ้น. เขาไม่มีความยินดี มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม
ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น.

เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะลาภสักการะและความสรรเสริญอันนั้น. อนึ่ง
เขายังฉันทะให้

เกิด พยายาม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า และประณีตกว่า
ลาภสักการะและความ

สรรเสริญนั้น ทั้งเป็นผู้มีความประพฤติไม่ย่อหย่อน ไม่ท้อถอย.
เขาย่อมยังความถึงพร้อม

แห่งศีลให้สำเร็จ. เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งศีลนั้น
แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม

เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะความถึงพร้อมแห่งศีลอันนั้น. อนึ่ง
เขายังฉันทะให้เกิด

พยายาม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า และประณีตกว่า
ความถึงพร้อมแห่งศีล

นั้น ทั้งเป็นผู้มีความประพฤติไม่ย่อหย่อน ไม่ท้อถอย.
เขาย่อมยังความถึงพร้อมแห่งสมาธิ

ให้สำเร็จ. เขามีความยินดีด้วยความถึงพร้อมแห่งสมาธินั้น
แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม

เขาไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะความถึงพร้อมแห่งสมาธิอันนั้น. อนึ่ง
เขายังฉันทะให้เกิด

พยายาม เพื่อทำให้แจ้งธรรมเหล่าอื่นอันยิ่งกว่า และประณีตกว่า
ความถึงพร้อมแห่ง

สมาธินั้น ทั้งเป็นผู้มีความประพฤติไม่ย่อหย่อน ไม่ท้อถอย
เขาย่อมยังญาณทัสสนะให้

สำเร็จ. เขามีความยินดีด้วยญาณทัสสนะนั้น แต่มีความดำริยังไม่เต็มเปี่ยม.
เขาไม่ยกตน

ไม่ชมผู้อื่น เพราะญาณทัสสนะอันนั้น. อนึ่ง เขายังฉันทะให้เกิด พยายาม
เพื่อให้แจ้ง

ซึ่งธรรมเหล่าอื่นยิ่งกว่า และประณีตกว่า ญาณทัสสนะนั้น
ทั้งเป็นผู้มีความประพฤติไม่

ย่อหย่อน ไม่ห่อถอย. ดูกรพราหมณ์ ก็ธรรมที่ยิ่งกว่าและประณีตกว่า
ญาณทัสสนะเป็น

ไฉน? ภิกษุในพระศาสนา สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรม
บรรลุปฐมฌาน มีวิตก

มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่. แม้ธรรมข้อนี้
ก็ยิ่งกว่าและประณีตกว่าญาณทัสสนะ.

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุบรรลุดุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน
เป็นธรรมเอกผุดขึ้น

เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่.
แม้ธรรมข้อนี้ ก็

ยิ่งกว่าและประณีตกว่าญาณทัสสนะ.

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุมือเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย
เพราะปีติสิ้นไป

บรรลุดุติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มือเบกขา
มีสติอยู่เป็นสุข.

แม้ธรรมข้อนี้ ก็ยิ่งกว่าและประณีตกว่าญาณทัสสนะ.

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุบรรลุดุตตฌานไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกข์และดับ

โสมนัสก่อนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธอยู่. แม้ธรรมข้อนี้
ก็ยิ่งกว่าและประณีตกว่า

ญาณทัสสนะ.

อีกข้อหนึ่ง เพราะล่วงเสียซึ่งรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง
เพราะปฏิขมสัญญาดับไป

เพราะไม่ใส่ใจซึ่งนันทตสัญญา ภิกษุยอมบรรลुอากาศาณญาณจายตนฌาน
ด้วยพิจารณาว่า

อากาศหาที่สุดมิได้. แม้ธรรมข้อนี้ ก็ยิ่งกว่าและประณีตกว่าญาณทัสสนะ.

อีกข้อหนึ่ง เพราะล่วงเสียซึ่งอากาศาณัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง
ภิกษุย่อมบรรลุ

วิญญูญาณัญญายตนฌาน ด้วยพิจารณาว่า วิญญูณหาที่สุดมิได้.

แม้ธรรมข้อนี้ ก็ยิ่งกว่าและ

ประณีตกว่าญาณทัสสนะ.

อีกข้อหนึ่ง เพราะล่วงเสียซึ่งวิญญูญาณัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง
ภิกษุย่อมบรรลุ

อาภิญัจญญายตนฌาน ด้วยพิจารณาว่า น้อยหนึ่งไม่มี. แม้ธรรมข้อนี้

ก็ยิ่งกว่าและประณีตกว่า

ญาณทัสสนะ.

อีกข้อหนึ่ง เพราะล่วงเสียซึ่งอาภิญัจญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง
ภิกษุย่อม

บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน. แม้ธรรมข้อนี้

ก็ยิ่งกว่าและประณีตกว่าญาณทัสสนะ.

อีกข้อหนึ่ง

เพราะล่วงเสียซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง ภิกษุย่อม

บรรลุสัญญาเวทิตนิโรธ. เพราะเห็นด้วยปัญญาของเธอ

อาสวะทั้งหลายย่อมสิ้นไป. แม้ธรรมข้อนี้

ก็ยิ่งกว่าและประณีตกว่าญาณทัสสนะ. ดูกรพราหมณ์ ธรรมเหล่านี้แล

ที่ยิ่งกว่าและประณีตกว่า

ญาณทัสสนะ.

เปรียบเหมือนบุรุษคนนั้นที่มีความต้องการแก่น แสวงหาแก่น

เที่ยวเสาะหาแก่นอยู่

เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นตั้งอยู่ ตัดเอาแก่นนั้นแหละถือไป รู้ชื่อว่าแก่น

และกิจที่จะพึงทำด้วยไม้

แก่นของเขา จักสำเร็จประโยชน์แก่เขา ฉันทไ. ดูกรพราหมณ์

เราเรียกบุคคลนี้ว่า มีอุปมา

ฉันทนั้น.

[๓๖๐] ดูกรพราหมณ์ ดังพรรณนามาฉะนี้

พหุพหุจรรยจึงมิใช่มีลาภสักการะและความ

สรรเสริญเป็นอันสงส์ มิใช่มีความถึงพร้อมแห่งศีลเป็นอันสงส์
มิใช่มีความถึงพร้อมสมาธิ

เป็นอันสงส์ มิใช่มีญาณทัสสนะเป็นอันสงส์

พรหมจรรย์นี้มีเจโตวิมุตติอันไม่กำเริบ เป็น

ประโยชน์ เป็นแก่น เป็นที่สุด.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ปิงคลโกจณพราหมณ์
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค

ดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ

ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีคว่า
เปิดของที่ปิด บอกทางแก่

คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยประสงค์ว่า ผู้มีจักขุจักเห็นรูปได้
ฉันใด ธรรมที่

พระองค์ทรงประกาศแล้วโดยอเนกปริยาย ก็ฉันนั้นเหมือนกัน. ข้าพระองค์นี้
ขอถึงพระองค์กับ

พระธรรมและภิกษุสงฆ์ว่า เป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำข้าพระองค์ว่า
เป็นอุบาสกผู้ถึง

พระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป.

จบ จุฬาสาโรปมสูตร ที่ ๑๐

จบ โอปัมมวรรค ที่ ๓

รวมพระสูตรในวรรคนี้

เรื่องพระโมลียะภักคคุณะ เรื่องภิกษุชื่ออริฏฐะ

เรื่องอันธวัน เรื่องพระปุณณะ นิวาปสูตร

ปาสราสีสูตร จุฬหัตถิปโทปมสูตร มหาหัตถิ

ปโทปมสูตร มหาสาโรปมสูตร จุฬาสาโรปม

สูตร.

มหายมกวรรค

๑. จุฬโคสิงคสาละสูตร

เหตุแห่งความสามัคคี

[๓๖๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ
ที่พักซึ่งสร้างด้วยอิฐในนาทิกคาม. ก็สมัยนั้น
ท่านพระอนรุทธ ท่านพระนันทิยะ ท่านพระกิมิละ อยู่ที่ป่าโคสิงคสาวัน.
ครั้งนั้นเวลาเย็น

พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่ประทับพักผ่อนแล้ว
เสด็จเข้าไปยังป่าโคสิงคสาวัน. นายทายบาล

[ผู้รักษาป่า] ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล
ครั้นแล้วได้กล่าวกะพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า

ข้าแต่สมณะท่านอย่าเข้าไปยังป่านี้เลย ในที่นี้มีกุลบุตร ๓ ท่าน
ซึ่งเป็นผู้ใคร่ประโยชน์ตนเป็น

สภาพอยู่ ท่านอย่าได้กระทำความไม่เหมาะสมแก่ท่านทั้ง ๓ นั้นเลย.
เมื่อนายทายบาลกล่าวกะพระ

ผู้มีพระภาคอยู่ ท่านพระอนรุทธได้ยินแล้ว จึงได้บอกนายทายบาลดังนี้ว่า
ดูกรนายทายบาลผู้มีอายุ

ท่านอย่าได้ห้ามพระผู้มีพระภาคเลย

พระผู้มีพระภาคผู้เป็นศาสดาของพวกเราเสด็จมาถึงแล้ว. ลำดับ

นั้น ท่านพระอนรุทธได้เข้าไปหาท่านพระนันทิยะและท่านพระกิมิละถึงที่อยู่
ครั้นแล้วได้บอกว่า

รีบออกไปเถิด ท่านผู้มีอายุ รีบออกไปเถิด ท่านผู้มีอายุ

พระผู้มีพระภาคผู้เป็นศาสดาของพวกเรา

เสด็จมาถึงแล้ว. ท่านพระอนรุทธ ท่านพระนันทิยะ และท่านพระกิมิละ
ได้ต้อนรับพระผู้มีพระภาค

องค์หนึ่งรับบาตร และจีวรของพระผู้มีพระภาค องค์หนึ่งปูอาสนะ
องค์หนึ่งตั่งน้ำล้างพระบาท.

พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะที่ปูถวาย ครั้นแล้วทรงล้างพระบาท.
ท่านผู้มีอายุเหล่านั้น

ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

[๓๖๒] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระอนรุทธว่า ดูกรอนรุทธ นันทิยะ
และกิมิละ

พวกเธอพอจะอดทนได้ละหรือ พอจะยังชีวิตให้เป็นไปได้หรือ
พวกเธอไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต
หรือ?

อ. ข้าแต่พระผู้มีพระภาค พวกข้าพระองค์พอจะอดทนได้
พอจะยังมีชีวิตให้เป็นไปได้
พวกข้าพระองค์ไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต.

พ. ก็พวกเธอ ยังพร้อมเพรียงกัน ชื่นบานต่อกัน ไม่วิวาทกัน
ยังเป็นเหมือนน้ำมัน

กับน้ำ แลดูกันและกันด้วยจักขุอันเป็นที่รักอยู่หรือ?

อ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ก็พวกเธอเป็นอย่างนั้นได้ เพราะเหตุอย่างไร?

[๓๖๓] อ. พระพุทธเจ้าข้า ขอประทานพระวโรกาส
ข้าพระองค์มีความดำริอย่างนี้ว่า

เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ
ที่ได้อยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์เห็นปานนี้ ข้าพระองค์
เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในท่านผู้มีอายุเหล่านี้
ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เข้าไปตั้งวิ-

*กรรมประกอบด้วยเมตตา ...

เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ทั้งต่อหน้า
และลับหลัง ข้าพระองค์มีความดำริอย่างนี้ว่า ไฉนหนอ

เราพึงเก็บจิตของตนเสียแล้ว ประพฤติ

ตามอำนาจจิตของท่านผู้มีอายุเหล่านี้ แล้วข้าพระองค์ก็เก็บจิตของตนเสีย
ประพฤติดูตามอำนาจ

จิตของท่านผู้มีอายุเหล่านี้ กายของพวกข้าพระองค์ต่างกันจริงแล
แต่ว่าจิตดูเหมือนเป็นอันเดียวกัน.

แม้ท่านพระนั้นทึบ ... แม้ท่านพระกิมิละ ก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
พระพุทธเจ้าข้า

ขอประทานพระวโรกาส แม้ข้าพระองค์ก็มีความดำริอย่างนี้ว่า
เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้ว

หนอ ที่ได้อยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์เห็นปานนี้
ข้าพระองค์เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วย

เมตตาในท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
เข้าไปตั้งวงจิตรกรรมประกอบด้วยเมตตา ... เข้าไป
ตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
ข้าพระองค์มีความ
ดำริอย่างนี้ว่า ไฉนหนอ เราพึงเก็บจิตของตนเสียแล้ว
ประพฤติดตามอำนาจจิตของท่านผู้มีอายุ
เหล่านี้ แล้วข้าพระองค์ก็เก็บจิตของตนเสีย
ประพฤติอยู่ตามอำนาจจิตของท่านผู้มีอายุเหล่านี้
กายของพวกข้าพระองค์ต่างกันจริงแล แต่ว่าจิตดูเหมือนเป็นอันเดียวกัน
พระพุทธเจ้าข้า พวก-
*ข้าพระองค์ ยังพร้อมเพรียงกัน ชื่นบานต่อกัน ไม่วิวาทกัน
ยังเป็นเหมือนน้ำมันกับน้ำ แลดูกัน
และกันด้วยจักขุอันเป็นที่รักอยู่.

[๓๖๔] พ. ดิละ ดิละ อนรุทธ พวกเธอเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
สงตนไป
แล้วอยู่หรือ.

อ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ก็พวกเธอเป็นอย่างนั้นได้ เพราะเหตุอย่างไร?

อ. พระพุทธเจ้าข้า ขอประทานพระวโรกาส

บรรดาพวกข้าพระองค์ท่านผู้ใดกลับจาก

บิณฑบาตแต่บ้านก่อน ท่านผู้นั้นย่อมปูลาดอาสนะ ตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ไว้
ตั้งถาดสำหรับไว้ ท่านผู้ใด

กลับจากบิณฑบาตแต่บ้านทีหลัง ถ้ามีบิณฑบาตที่เหลือจากฉัน หากประสงค์
ก็ฉัน ถ้าไม่ประสงค์

ก็ทิ้งเสียในที่ปราศจากของเขียวหรือเหลืองในน้ำที่ไม่มีสัตว์

ท่านผู้นั้นเก็บอาสนะ เก็บน้ำฉัน

เก็บน้ำใช้ เก็บถาดสำหรับ กวาดโรงภัต ท่านผู้ใดเห็นหม้อน้ำฉัน น้ำใช้
หรือหม้อน้ำชำระล้างเปล่า

ท่านผู้นั้นก็เข้าไปตั้งไว้ ถ้าเหลือวิสัยของท่าน

ก็กวักมือเรียกรูปที่สองแล้วช่วยกันยกเข้าไปตั้งไว้

พวกข้าพระองค์ไม่เปล่งวาจา เพราะชื่อนั้นเป็นปัจจัย และทุกวันที่ ๕
พวกข้าพระองค์ นั่งสนทนา

ธรรมกถาตลอดคืนยังรุ่ง พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระองค์เป็นผู้ไม่ประมาท
มีความเพียร สงตน

ไปอยู่ ด้วยประการฉะนี้แล.

ธรรมเครื่องอยู่สำราญ

[๓๖๕] พ. ดิละ ดิละ อนรุทธ ก็เมื่อพวกเธอเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
สงตนไปอยู่อย่างนี้

คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระอริยะ อันยิ่งกว่า
ธรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นเครื่องอยู่สำราญ ที่พวกเธอได้บรรลุแล้ว มีอยู่หรือ?

อ. เพราะเหตุอะไรเล่า จะไม่พึงมี พระพุทธเจ้าข้า ขอประทานพระโรกาส
พวกข้าพระ-

*องค์หวังอยู่เพียงว่า พวกเราสงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม
บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์

มีปีติและสุข เกิดแต่วิเวกอยู่ เมื่อพวกข้าพระองค์เป็นผู้ไม่ประมาท
มีความเพียร สงตนไปอยู่

คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระอริยะ
อันยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็น

เครื่องอยู่สำราญนี้แล พวกข้าพระองค์ได้บรรลุแล้ว.

พ. ดิละ ดิละ อนรุทธ

ก็คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระ-

*อริยะ อันยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์
ซึ่งเป็นเครื่องอยู่สำราญที่พวกเธอได้บรรลุแล้ว เพื่อความกำล่ง
เพื่อความระงับ แห่งธรรมเป็นเครื่องอยู่อันนี้ อย่างอื่นมีอยู่หรือ?

อ. เพราะเหตุอะไรเล่า จะไม่พึงมี พระพุทธเจ้าข้า
พวกข้าพระองค์หวังอยู่เพียงว่า

พวกเราบรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น
เพราะวิตกวิจารณ์

สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิอยู่
อันนี้ได้แก่คุณวิเศษคือญาณทัสสนะ

อันสามารถกระทำความเป็นพระอริยะ อันยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์
ซึ่งเป็นเครื่องอยู่สำราญ เพื่อ
ความกำล่ง เพื่อความระงับ แห่งธรรมเป็นเครื่องอยู่อันนี้อย่างอื่น.

พ. ดีละ ดีละ อนรุทธ

ก็คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระ-

*อริยะ ... อย่างอื่นมีอยู่หรือ?

อ. เพราะเหตุอะไรเล่า จะไม่พึงมี พระพุทธเจ้าข้า

พวกข้าพระองค์หวังอยู่เพียงว่า

พวกเรามีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป
บรรลุตติยฌานที่

พระอริยะเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ
อยู่เป็นสุข อันนี้ได้แก่-

*คุณวิเศษ คือญาณทัสสนะ อันสามารถกระทำความเป็นพระอริยะ ...
อย่างอื่น.

พ. ดีละ ดีละ อนรุทธ

ก็คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระ-

*อริยะ ... อย่างอื่นมีอยู่หรือ?

อ. เพราะเหตุอะไรเล่า จะไม่พึงมี พระพุทธเจ้าข้า

พวกข้าพระองค์หวังอยู่เพียงว่า

พวกเราบรรลุตตถฌาน ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์
และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ

ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่

อันนี้ได้แก่คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำ

ความเป็นพระอริยะ ... อย่างอื่น.

พ. ดีละ ดีละ อนรุทธ

ก็คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระ-

*อริยะ ... อย่างอื่นมีอยู่หรือ?

อ. เพราะเหตุอะไรเล่า จะไม่พึงมี พระพุทธเจ้าข้า

พวกข้าพระองค์หวังอยู่เพียงว่า

เพราะล่วงเสียซึ่งรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะปฏิขสัญญาดับไป
เพราะไม่ใส่ใจซึ่งนันทต-

*สัญญา พวกเราบรรลุนิยามสัญญาตนน้อมด้วยพิจารณาว่า
อากาศหาที่สุตมได้ ดั่งนี้อยู่ อันนี้
ได้แก่คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระอริยะ ...
อย่างอื่น.

พ. ดีละ ดีละ อนรุทธ
ก็คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระ-
*อริยะ ... อย่างอื่นมีอยู่หรือ?

อ. เพราะเหตุอะไรเล่า จะไม่พึงมี พระพุทธเจ้าข้า
พวกข้าพระองค์หวังอยู่เพียงว่า
เพราะล่วงเสียซึ่งอากาศน้อมด้วยตนน้อมโดยประการทั้งปวง
พวกเราบรรลุนิยามสัญญาตนน้อม ด้วย
พิจารณาว่า วิญญาณหาที่สุตมได้ ดั่งนี้อยู่
อันนี้ได้แก่คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถ
กระทำความความเป็นพระอริยะ ... อย่างอื่น.

พ. ดีละ ดีละ อนรุทธ
ก็คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระ-
*อริยะ ... อย่างอื่นมีอยู่หรือ?

อ. เพราะเหตุอะไรเล่า จะไม่พึงมี พระพุทธเจ้าข้า
พวกข้าพระองค์หวังอยู่เพียงว่า
เพราะล่วงเสียซึ่งวิญญาณน้อมด้วยตนน้อมโดยประการทั้งปวง
พวกเราบรรลุนิยามสัญญาตนน้อม
ด้วยพิจารณาว่า น้อยหนึ่งไม่มี ดั่งนี้อยู่
อันนี้ได้แก่คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำ
ความเป็นพระอริยะ ... อย่างอื่น.

พ. ดีละ ดีละ อนรุทธ
ก็คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระ
อริยะ ... อย่างอื่นมีอยู่หรือ?

อ. เพราะเหตุอะไรเล่า จะไม่พึงมี พระพุทธเจ้าข้า
พวกข้าพระองค์หวังอยู่เพียงว่า
เพราะล่วงเสียซึ่งอากิณญสัญญาตนน้อมโดยประการทั้งปวง
พวกเราบรรลุนิวาสสัญญาตนน้อม

อยู่ อันนี้ได้แก่คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระอริยะ ... อย่างอื่น.

พ. ดิละ ดิละ อนรุทธ

ก็คุณวิเศษคือญาณทัสสนะอันสามารถกระทำความเป็นพระ-

*อริยะ อันยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์

ซึ่งเป็นเครื่องอยู่สำราญที่พวกเธอได้บรรลุแล้ว เพื่อความก้าวล่วง
เพื่อความระงับ แห่งธรรมเป็นเครื่องอยู่อันนี้ อย่างอื่นมีอยู่หรือ?

อ. เพราะเหตุอะไรเล่า จะไม่พึงมี พระพุทธเจ้าข้า

พวกข้าพระองค์หวังอยู่เพียงว่า

เพราะล่วงเสียซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนะโดยประการทั้งปวง

พวกเรابرลุสัญญาเวทิตนโรธอยู่

เพราะเห็นแม่ด้วยปัญญา อาสวะของท่านผู้นั้นย่อมหมดสิ้นไป

อันนี้ได้แก่คุณวิเศษคือญาณทัสสนะ

อันสามารถกระทำความเป็นพระอริยะ อันยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์

ซึ่งเป็นเครื่องอยู่สำราญอย่างอื่น

เพื่อความก้าวล่วง เพื่อความระงับ แห่งธรรมเป็นเครื่องอยู่อันนี้ ได้บรรลุแล้ว

พระพุทธเจ้าข้า

อนึ่ง พวกข้าพระองค์ยังไม่พิจารณาเห็นธรรมเป็นเครื่องอยู่สำราญอย่างอื่น
ที่ยิ่งกว่า หรือประณีต

กว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่สำราญอันนี้.

พ. ดิละ ดิละ อนรุทธ ธรรมเป็นเครื่องอยู่สำราญอย่างอื่น ที่ยิ่งกว่า
หรือประณีตกว่า

ธรรมเป็นเครื่องอยู่สำราญอันนี้หาไม่.

[๓๖๖] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคยังท่านพระอนรุทธ ท่านพระนันทียะ
และท่านพระ-

*กิมิละ ให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้आจหาญ ให้ร่าเริง

ด้วยธรรมมีกถาแล้วเสด็จลุกจากอาสนะ

หลีกไป ท่านพระอนรุทธ ท่านพระนันทียะ และท่านพระกิมิละ

ส่งเสด็จพระผู้มีพระภาค

ครั้นกลับจากที่นั้นแล้ว ท่านพระนันทียะ และท่านพระกิมิละ

ได้กล่าวกะท่านพระอนรุทธว่า

ท่านอนรุทธประกาศคุณวิเศษอันใดของพวกกระผม
จนกระทั่งถึงความสิ้นอาสวะ ในที่เฉพาะ
พระพักตร์ พระผู้มีพระภาค พวกกระผมได้บอกคุณวิเศษนั้น
แก่ท่านอนรุทธอย่างนี้หรือว่า พวก
เราได้วิหารสมบัติเหล่านี้ด้วย.

อ. พวกท่านผู้มีอายุมิได้บอกแก่กระผมอย่างนี้ว่า
พวกเราได้วิหารสมบัติเหล่านี้ด้วย
แต่ว่ากระผมกำหนดใจของพวกท่านผู้มีอายุด้วยใจแล้วรู้ได้ว่า
ท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ได้วิหารสมบัติ
เหล่านี้ด้วยๆ แม้พวกเทวดาก็ได้บอกเนื้อความข้อนี้แก่กระผมว่า
ท่านผู้มีอายุเหล่านี้ ได้วิหาร-
*สมบัติเหล่านี้ด้วยๆ กระผม ถูกพระผู้มีพระภาคตรัสถามปัญหาแล้ว
จึงทูลถวายพยากรณ์
เนื้อความนั้น.

เสียงสรรเสริญพระเถระ

[๓๖๗] ลำดับนั้น ทิฆมพรชนยัภษ์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้ว

ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เป็นลาภของชาววัชชี ประชาชนชาววัชชีได้ดีแล้ว
ในเหตุที่พระตถาคต-

*อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มาประทับอยู่ และกุลบุตร ๓ ท่านเหล่านี้ คือ
ท่านพระอนรุทธ

ท่านพระนันทียะ และท่านพระกิมิละ มาพักอยู่.

พวกภุมมเทวดาได้ฟังเสียงของทิฆมพรชนยัภษ์แล้วได้ประกาศ [ต่อไป]
ว่าท่านผู้เจริญ

ทั้งหลาย เป็นลาภของชาววัชชี ประชาชนชาววัชชีได้ดีแล้ว
ในเหตุที่พระตถาคตอรหันตสัมมา-

*สัมพุทธเจ้า มาประทับอยู่ และกุลบุตร ๓ ท่าน คือ ท่านพระอนรุทธ
ท่านพระนันทียะ และท่าน
พระกิมิละ มาพักอยู่.

พวกเทพชั้นจาตุมหาราช ได้ฟังเสียงของพวกกุมมเทวดาแล้วได้ประกาศ
[ต่อไป] ...

พวกเทพชั้นดาวดึงส์ได้ฟังเสียงของพวกเทพชั้นจาตุมหาราชแล้วได้ประกาศ
[ต่อไป] ... พวกเทพ

ชั้นยามาได้ฟังเสียงของพวกเทพชั้นดาวดึงส์แล้วได้ประกาศ [ต่อไป] ...
พวกเทพชั้นดุสิตได้ฟังเสียง

ของพวกเทพชั้นยามาแล้วได้ประกาศ [ต่อไป] ...
พวกเทพชั้นนิมมานรดีได้ฟังเสียงของพวกเทพชั้น-

*ดุสิตแล้วได้ประกาศ [ต่อไป] ...
พวกเทพชั้นปรนิมมิตวสวัตดีได้ฟังเสียงของพวกเทพชั้นนิมมานรดี

แล้วได้ประกาศ [ต่อไป] ... พวกเทพที่นับเข้าในจำพวกพรหม
ได้ฟังเสียงของพวกเทพชั้นปรนิมมิต-

*วสวัตดีแล้วได้ประกาศ [ต่อไป] ว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย
เป็นลาภของชาววัชชี ประชาชน

ชาววัชชีได้ดีแล้ว ในเหตุที่พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มาประทับอยู่
และกุลบุตร ๓ ท่าน

คือ ท่านพระอนรุทธ ท่านพระนันทิยะ และท่านพระกิมิละ มาพักอยู่.
ทรงสรรเสริญพระอนรุทธเป็นต้น

[๓๖๘] โดยขณะครุหนึ่งนั้น
เสียงได้เป็นอันรู้กันทั่วจนถึงพรหมโลกด้วยประการฉะนี้

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรทีฆะ ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ดูกรทีฆะ
ข้อนี้เป็นอย่างนั้น กุลบุตรทั้ง ๓

นี้ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จากสกุลใด ถ้าสกุลนั้นมีจิตเลื่อมใส
ระลึกถึงกุลบุตรทั้ง ๓

นี้ ข้อนั้น จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่สกุลนั้น ตลอดกาลนาน
กุลบุตรทั้ง ๓

นี้ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จากวงศ์สกุลใด ถ้าวงศ์สกุลนั้นมีจิตเลื่อมใส
ระลึกถึง

กุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ข้อนั้น จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขแก่วงศ์สกุลนั้น ตลอดกาลนาน

กุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จากบ้านใด
ถ้าบ้านนั้นมีจิตเลื่อมใส ระลึกถึง

กุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ข้อนั้น จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่บ้านนั้น
ตลอดกาลนาน

กุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จากนิคมใด
ถ้านิคมนั้นมีจิตเลื่อมใส ระลึกถึง

กุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ข้อนั้น จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่นิคมนั้น
ตลอดกาลนาน

กุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จากนครใด
ถ้านครนั้นมีจิตเลื่อมใส ระลึกถึง

กุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ข้อนั้น จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่นครนั้น
ตลอดกาลนาน

กุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จากชนบทใด
ถ้าชนบทนั้นมีจิตเลื่อมใส ระลึก

ถึงกุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ข้อนั้น จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขแก่ชนบทนั้น ตลอดกาล-

*นาน ถ้ากษัตริย์ทั้งมวลมีจิตเลื่อมใส ระลึกถึงกุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ข้อนั้น
จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์

เพื่อความสุขแก่กษัตริย์ทั้งมวล ตลอดกาลนาน ถ้าพราหมณ์ทั้งมวล ...
ถ้าแพศย์ทั้งมวล ... ถ้าศูทร

ทั้งมวลมีจิตเลื่อมใส ระลึกถึงกุลบุตรทั้ง ๓ นี้ ข้อนั้น
จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข

แก่ศูทรทั้งมวล ตลอดกาลนาน ถ้าโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
หมู่สัตว์ พร้อม

ทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ มีจิตเลื่อมใส ระลึกถึงกุลบุตรทั้ง ๓ นี้
ข้อนั้น จะพึงเป็น

ไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่โลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
แก่หมู่สัตว์

พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ตลอดกาลนาน ดูกรทีฆะ
ท่านจงเห็นเกิด กุลบุตร

ทั้ง ๓ นี้ ปฏิบัติแล้วก็เพียงพอประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก
เพื่อความสุขแก่ชนเป็น
อันมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข
แก่เทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ทิฆมพรชนยักข ชื่นชม ยินดี
ภาษิตของ
พระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ จุฬโคสิงคสาลสูตร ที่ ๑

๒. มหาโคสิงคสาลสูตร

การสนทนาธรรมเรื่องผู้ทำให้ปางาม

[๓๖๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าโคสิงคสาลวัน
พร้อมด้วยพระสาวกผู้เถระซึ่ง
มีชื่อเสียงมากรูป คือ ท่านพระสารีบุตร ท่านพระมหาโมคคัลลานะ
ท่านพระมหากัสสป
ท่านพระอนรุทธ ท่านพระเรวตะ ท่านพระอานนท์ และพระสาวกผู้เถระ
ซึ่งมีชื่อเสียงอื่นๆ

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ออกจากที่พักผ่อนในเวลาเย็น
เข้าไปหาท่านพระ-

*มหากัสสป ครั้นแล้วได้กล่าวกะท่านพระมหากัสสปว่า มาไปกันเถิด
ท่านกัสสป เราจักเข้าไป

หาท่านพระสารีบุตร เพื่อฟังธรรม
ท่านพระมหากัสสปรับคำท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ลำดับ
นั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านพระมหากัสสป และท่านพระอนรุทธ
เข้าไปหาท่านพระสารี

บุตร เพื่อฟังธรรม ท่านพระอานนท์ได้เห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะ
ท่านพระมหากัสสป และ

ท่านพระอนรุทธเข้าไปหาท่านพระสารีบุตร เพื่อฟังธรรม ครั้นแล้ว
จึงเข้าไปหาท่านพระเรวตะ

แล้วกล่าวกะท่านพระเรวตะว่า ท่านเรวตะ ท่านสัปบุรุษพวกโน้น
กำลังเข้าไปหาท่านพระสารีบุตร

เพื่อฟังธรรม มาไปกันเถิด ท่านเรวตะ เราจักเข้าไปหาท่านพระสารีบุตร
เพื่อฟังธรรม ท่านพระ-

*เรวตะรับคำท่านพระอานนทฺแล้ว ลำดับนั้น
ท่านพระเรวตะและท่านพระอานนทฺ เข้าไปหาท่าน-
*พระสารีบุตร เพื่อฟังธรรม.

[๓๗๐] ท่านพระสารีบุตร

ได้เห็นท่านพระเรวตะและท่านพระอานนทฺกำลังเดินมาแต่ไกล
ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระอานนทฺว่า ท่านอานนทฺจึงมาเกิด

ท่านอานนทฺผู้เป็นอุปัฏฐากของ

พระผู้มีพระภาค ผู้อยู่ใกล้พระผู้มีพระภาค มาดีแล้ว ท่านอานนทฺ
ป่าโคสิงคสาละวัน เป็นสถาน

นารีนรมย์ รัตริแจ่มกระจ่าง ไม่สาละบานสะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์
ย่อมฟังไป ท่านอานนทฺ

ป่าโคสิงคสาละวัน จะฟังงามด้วยภิกษุเห็นปานไร?

ความเห็นพระอานนทฺ

ท่านพระอานนทฺตอบว่า ท่านสารีบุตร ภิกษุในพระศาสนานี้ เป็นพหูสูต
เป็นผู้ทรงสุตะ

สั่งสมสุตะ ธรรมเหล่านั้นใด งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด
พร้อมทั้งอรรถ

พร้อมทั้งพยัญชนะ ประกาศพรหมจรรย์ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง
ธรรมเห็นปานนั้น อันภิกษุนั้น

สดับมากแล้ว ทรงไว้แล้ว สั่งสมด้วยวาจา ตามเพ่งด้วยใจ
แทงตลอดดีแล้วด้วยความเห็น ภิกษุ

นั้นแสดงธรรมแก่บริษัท ๔ ด้วยบทและพยัญชนะอันราบเรียบ ไม่ขาดสาย
เพื่อถอนเสียซึ่งอนุสัย

ท่านพระสารีบุตร ป่าโคสิงคสาละวัน ฟังงามด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

ความเห็นพระเรวตะ

[๓๗๑] เมื่อท่านพระอานนทฺกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตร
ได้กล่าวกะท่านพระ-

*เราตะว่า ท่านเราตะ ปฏิภาณตามที่เป็นของตน ท่านอาณนัทพยากรณ์แล้ว
บัดนี้ เราขอ

ถามท่านเราตะในข้อนั้นว่า ปาโคสิงคศาลวัน เป็นสถานนารีนรมย์
ราตรีแจ่มกระจ่าง ไม่สาละ

บานสะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์ ย่อมฟุ้งไป ท่านเราตะ ปาโคสิงคศาลวัน
จะพึงงามด้วยภิกษุ
เห็นปานไร?

ท่านพระเราตะตอบว่า ท่านสารีบุตร ภิกษุในพระศาสนานี้
เป็นผู้มีความหลีกเร้นเป็นที่

มายินดี ยินดีแล้วในความหลีกเร้น ประกอบเนื่องๆ
ซึ่งเจโตสมณะอันเป็นภายใน มีมานอันไม่

ห่างเหินแล้ว ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูนสุญญาคาร ท่านสารีบุตร
ปาโคสิงคศาลวัน พึงงาม
ด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

ความเห็นพระอนรุทธ

[๓๗๒] เมื่อท่านพระเราตะกล่าวอย่างนี้แล้ว

ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวกะท่านพระอนุ-

*รุทธว่า ท่านอนรุทธ ปฏิภาณตามที่เป็นของตน ท่านเราตะพยากรณ์แล้ว
บัดนี้ เราขอถามท่าน

อนรุทธในข้อนั้นว่า ปาโคสิงคศาลวัน เป็นสถานนารีนรมย์ ราตรีแจ่มกระจ่าง
ไม่สาละบานสะพรั่ง

ทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์ ย่อมฟุ้งไป ท่านอนรุทธ ปาโคสิงคศาลวัน
จะพึงงามด้วยภิกษุเห็น
ปานไร?

ท่านอนรุทธตอบว่า ท่านสารีบุตร ภิกษุในพระศาสนานี้
ย่อมตรวจดูโลกพินหนึ่งด้วย

ทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีจักษุ
ขึ้นปราสาทอันงดงามชั้นบน

พึงแลดูมณฑลแห่งกตังพินได้ ฉันทิใด ภิกษุก็ฉันทินั้นเหมือนกัน
ย่อมตรวจดูโลกพินหนึ่งด้วย

ทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ทานสารีบุตร ปาโคสิงคสาละวัน
ฟังงามด้วยภิกษุเห็น
ปานนี้แล.

ความเห็นพระมหากัสสป

[๓๗๓] เมื่อท่านพระอนรุทธกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตร
ได้กล่าวกะท่านพระ

มหากัสสปดังนี้ว่า ท่านกัสสป ปฏิภาณตามที่เป็นของตน
ท่านอนรุทธพยากรณ์แล้ว บัดนี้ เราขอ

ขอถามท่านกัสสปในข้อนั้นว่า ปาโคสิงคสาละวัน เป็นสถานนารีนรมย์
ราตรีแจ่มกระจ่าง ไม่สาละ

บานสะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์ ย่อมฟุ้งไป ท่านกัสสป ปาโคสิงคสาละวัน
จะฟังงามด้วยภิกษุ
เห็นปานไร?

ท่านพระมหากัสสปตอบว่า ท่านสารีบุตร ภิกษุในพระศาสนานี้
ตนเองอยู่ในป่าเป็นวัตร

และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้อยู่ในป่าเป็นวัตรด้วย
ตนเองเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร และ

กล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรด้วย
ตนเองถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร และ

กล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตรด้วย
ตนเองถือไตรจีวรเป็นวัตร และกล่าว

สรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้ถือไตรจีวรเป็นวัตรด้วย
ตนเองเป็นผู้มีความปรารถนาน้อย และกล่าว

สรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้มีความปรารถนาน้อยด้วย ตนเองเป็นผู้สันโดษ
และกล่าวสรรเสริญ

คุณแห่งความสันโดษด้วย ตนเองเป็นผู้สัจ
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความสัจด้วย ตนเอง

เป็นผู้ไม่คลุกคลี และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความไม่คลุกคลีด้วย
ตนเองเป็นผู้ปรารภความเพียร

และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งการปรารภความเพียรด้วย
ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล และกล่าว

สรรเสริญคุณแห่งความถึงพร้อมด้วยศีลด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ
และกล่าวสรรเสริญ

คุณแห่งความถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา
และกล่าวสรรเสริญคุณ

แห่งความถึงพร้อมด้วยปัญญาด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่ง

ความถึงพร้อมวิมุตติด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ
และกล่าวสรรเสริญคุณ

แห่งความถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะด้วย ท่านสารีบุตร
ปาโคสิงคสาละวัน พึงงามด้วยภิกษุ
เห็นปานนี้แล.

ความเห็นพระมหาโมคคัลลานะ

[๓๗๔] เมื่อท่านพระมหากัสสปกล่าวอย่างนี้แล้ว

ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวกะท่านพระ

มหาโมคคัลลานะดังนี้ว่า ท่านโมคคัลลานะ ปฏิภาณตามที่เป็นของตน
ท่านมหากัสสปพยากรณ์

แล้ว บัดนี้ เราจะขอรถามท่านมหาโมคคัลลานะในข้อนั้นว่า ปาโคสิงคสาละวัน
เป็นสถานนารีน-

*รมย์ รัตติแจ่มกระจ่าง ไผ่สาละบานสะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์ ย่อมพึงไป
ท่านโมคคัลลานะ

ปาโคสิงคสาละวัน จะพึงงามด้วยภิกษุเห็นปานไร?

ท่านพระมหาโมคคัลลานะตอบว่า ท่านสารีบุตร ภิกษุ ๒ รูป
ในพระศาสนานี้ กล่าว

อภิธรรมกถา เธอทั้ง ๒ นั้น ถามกันและกัน ถามปัญหากันแล้ว ย่อมแก้กันเอง
ไม่หยุดพัก

ด้วย และธรรมกถาของเธอทั้ง ๒ นั้น ย่อมเป็นไปด้วย ท่านสารีบุตร
ปาโคสิงคสาละวัน พึงงาม

ด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

ความเห็นพระสารีบุตร

[๓๗๕] ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ

ได้กล่าวกะท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

ท่านสาริบุตร ปฏิภาณตามที่เป็นของเรา อันเราทั้งหมดพยากรณ์แล้ว บัดนี้
เราจะขออนุญาตท่าน

สาริบุตร ในข้อนั้นว่า ปาโคสิงคสาลวัน เป็นสถานนารีนรมย์

ราตรีแจ่มกระจ่าง ไม่สาละบาน

สะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์ ย่อมฟุ้งไป ท่านสาริบุตร ปาโคสิงคสาลวัน
จะพึงงามด้วยภิกษุ

เห็นปานไร?

ท่านพระสาริบุตรตอบว่า ท่านโมคคัลลานะ ภิกษุในพระศาสนานี้
ยังจิตให้เป็นไปในอานาจ

และไม่เป็นไปตามอานาจของจิต เธอหวังจะอยู่ด้วยวิหารสมาบัติใดในเวลาเช้า
ก็อยู่ด้วยวิหาร

สมาบัตินั้นใดในเวลาเช้า หวังจะอยู่ด้วยวิหารสมาบัติใดในเวลาเที่ยง
ก็อยู่ด้วยวิหารสมาบัตินั้นได้

ในเวลาเที่ยง หวังจะอยู่ด้วยวิหารสมาบัติใดในเวลาเย็น
ก็อยู่ด้วยวิหารสมาบัตินั้นได้ในเวลาเย็น

เปรียบเหมือนผอบผ้าของพระราชา หรือราชมหาอำมาตย์
ซึ่งเต็มด้วยผ้าที่ย้อมแล้วเป็นสีต่างๆ

พระราชา หรือราชมหาอำมาตย์นั้น หวังจะห่มคู่ผ้าชนิดใดในเวลาเช้า
ก็ห่มคู่ผ้าชนิดนั้นได้ในเวลา

เช้า หวังจะห่มคู่ผ้าชนิดใดในเวลาเที่ยง ก็ห่มคู่ผ้าชนิดนั้นได้ในเวลาเที่ยง
หวังจะห่มคู่ผ้าชนิดใด

ในเวลาเย็น ก็ห่มคู่ผ้าชนิดนั้นได้ในเวลาเย็น ฉะนั้น
ภิกษุยังจิตให้เป็นไปในอานาจ และไม่

เป็นไปตามอานาจของจิต เธอหวังจะอยู่ด้วยวิหารสมาบัติใดในเวลาเช้า
ก็อยู่ด้วยวิหารสมาบัตินั้นได้

ในเวลาเช้า หวังจะอยู่ด้วยวิหารสมาบัติใดในเวลาเที่ยง
ก็อยู่ด้วยวิหารสมาบัตินั้นได้ในเวลาเที่ยง

หวังจะอยู่ด้วยวิหารสมาบัติใดในเวลาเย็น

ก็อยู่ด้วยวิหารสมาบัตินั้นได้ในเวลาเย็น ฉะนั้นเหมือน

กัน ท่านโมคคัลลานะ ปาโคสิงคสาลวันพึงงามด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

[๓๗๖] ลำดับนั้น ท่านสารีบุตร ได้กล่าวกะท่านผู้มีอายุเหล่านั้นดังนี้ว่า
ท่านผู้มีอายุ

ทั้งหลาย ปฏิภาณตามที่เป็นของตนๆ พวกเราหุกรูปพยากรณ์แล้ว
มาไปกันเถิด พวกเราจักเข้าไป

เฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ครั้นแล้ว
จักกราบทูลเนื้อความนี้แด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มี-
*พระภาค จักทรงพยากรณ์แก่พวกเราอย่างใด
พวกเราจักทรงจำข้อความนั้นไว้อย่างนั้น. ท่านผู้มี
อายุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว.

เข้าเฝ้าพระพุทธองค์

ลำดับนั้น ท่านผู้มีอายุเหล่านั้น เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้วถวาย

บังคมพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วท่านพระสารีบุตร
ได้กราบทูลดังนี้ว่า

พระพุทธเจ้าข้า ขอประทานพระวโรกาส ท่านพระเรวตะ ท่านพระอานนท์
เข้าไปหาข้าพระองค์

ถึงที่อยู่เพื่อฟังธรรม ข้าพระองค์ได้เห็นท่านพระเรวตะ
และท่านพระอานนท์กำลังเดินมาแต่ไกล

ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า ท่านอานนท์ จงมาเถิด
ท่านอานนท์ผู้เป็นอุปัฏฐาก

ของพระผู้มีพระภาค ผู้อยู่ใกล้พระผู้มีพระภาค มาดีแล้ว ท่านอานนท์
ป่าโคสิงคสาละวัน เป็น

สถานนารีนรมย์ ราตรีแจ่มกระจ่าง ไม้สาละบานสะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์
ย่อมฟุ้งไป

ท่านอานนท์ ป่าโคสิงคสาละวัน จะฟังงามด้วยภิกษุเห็นปานไร?
เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว

ท่านพระอานนท์ได้ตอบข้าพระองค์ดังนี้ว่า ท่านสารีบุตร ภิกษุในพระศาสนานี้
เป็นพหูสูต เป็น

ผู้ทรงสุตะ สั่งสมสุตะ ธรรมเหล่าใด งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งามในที่สุด พร้อมทั้งอรรถ

พร้อมทั้งพญูชนะ ประกาศพรหมจรรย์ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง
ธรรมเห็นปานนั้น อันภิกษุ
ลำดับมากแล้ว ทรงไว้แล้ว สัมมด้วยวาจา ตามเพ่งด้วยใจ
แห่งตลอดดีแล้วด้วยความเห็น ภิกษุ
นั้นแสดงธรรมแก่บริษัท ๔ ด้วยบทและพญูชนะอันราบเรียบ ไม่ขาดสาย
เพื่อถอนเสียซึ่งอนุสัย
ท่านสารีบุตร ปาโคสิงคสาละวัน พึงงามด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละ ดีละ สารีบุตร อานนท
เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ พึง
พยากรณ์ตามนั้น ด้วยว่า อานนท เป็นพหูสูต เป็นผู้ทรงสุตะ สัมมสุตะ
ธรรมเหล่าใด
งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด พร้อมทั้งอรรถ
พร้อมทั้งพญูชนะ ประกาศ
พรหมจรรย์ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ธรรมเห็นปานนั้น
อันอานนทนั้นลำดับมากแล้ว ทรงไว้แล้ว
สัมมด้วยวาจา ตามเพ่งด้วยใจ แห่งตลอดดีแล้วด้วยความเห็น อานนทนั้น
แสดงธรรมแก่บริษัท ๔
ด้วยบทและพญูชนะอันราบเรียบ ไม่ขาดสาย เพื่อถอนเสียซึ่งอนุสัย.

[๓๗๗] พระพุทธเจ้าข้า เมื่อท่านพระอานนทกล่าวอย่างนี้แล้ว
ข้าพระองค์ได้กล่าวกะท่าน
พระเวทะดังนี้ว่า ท่านเวทะ ปฏิภาณตามที่เป็นของตน
ท่านอานนทพยากรณ์แล้ว เราขอถาม
ท่านเวทะในข้อนั้นว่า ปาโคสิงคสาละวัน เป็นสถานนารีนรมย์
ราตรีแจ่มกระจ่าง ไม่สาละบัน
สะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์ ย่อมฟุ้งไป ท่านเวทะ ปาโคสิงคสาละวัน
จะพึงงามด้วยภิกษุเห็น
ปานไร? เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระเวทะ
ได้ตอบข้าพระองค์ดังนี้ว่าท่านสารีบุตร
ภิกษุในพระศาสนานี้ เป็นผู้มีความหลักเร้นเป็นที่มายินดี
ยินดีแล้วในความหลักเร้น ประกอบ

เนื่องๆ ซึ่งเจโตสมณะอันเป็นภายใน มีฌานอันไม่เห็นห่าง
ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูนสัญญา-

*คาร ท่านสารีบุตร ปาโคสิงคสาละวัน พึงงามด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละ ดีละ สารีบุตร เราตะเมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ
พึงพยากรณ์

ตามนั้น ด้วยว่า เราตะ เป็นผู้มีความหลีกเร้นเป็นที่มาอินดี
อินดีแล้วในความหลีกเร้น ประกอบ

เนื่องๆ ซึ่งเจโตสมณะอันเป็นภายใน มีฌานอันไม่เห็นห่าง
ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูน

สัญญาการ.

[๓๗๘] พระพุทธเจ้าข้า เมื่อท่านพระเราตะกล่าวอย่างนี้แล้ว
ข้าพระองค์ได้กล่าวกะ

พระอนรุทธดังนี้ว่า ท่านอนรุทธ ปฏิภาณตามที่เป็นของตน
ท่านเราตะพยากรณ์แล้ว เราขอ

ถามท่านอนรุทธในข้อนั้นว่า ปาโคสิงคสาละวัน เป็นสถานนารีนรมย์
ราตรีแจ่มกระจ่าง ไม่สาละ

บานสะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์ ย่อมฟุ้งไป ท่านอนรุทธ ปาโคสิงคสาละวัน
จะพึงงามด้วย

ภิกษุเห็นปานไร? เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว
ท่านพระอนรุทธได้ตอบข้าพระองค์ดังนี้ว่า

ท่านสารีบุตร ภิกษุในพระศาสนานี้

ย่อมตรวจดูโลกพินหนึ่งด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุ

ของมนุษย์ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีจักขุ ขึ้นปราสาทอันงดงามชั้นบน
พึงแลดูมณฑลแห่งกตังพันได้

ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน

ย่อมตรวจดูโลกพินหนึ่งด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของ

มนุษย์ ท่านสารีบุตร ปาโคสิงคสาละวัน พึงงามด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละ ดีละ สารีบุตร อนรุทธ
เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ

พึงพยากรณ์ตามนั้น ด้วยว่า อนรุทธ

ย่อมตรวจดูโลกตั้งพันด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุ

ของมนุษย์.

[๓๗๙] พระพุทธเจ้าข้า เมื่อท่านพระอนรุทธกล่าวอย่างนี้แล้ว
ข้าพระองค์ได้กล่าวกะ

ท่านพระมหากัสสปดังนี้ว่า ท่านกัสสป ปฏิภาณตามที่เป็นของตน

ท่านพระอนรุทธพยากรณ์แล้ว

เราขอถามท่านมหากัสสปในข้อนั้นว่า ปาโคสิงคสาลวัน เป็นสถานนารีนรมย์
ราตรีแจ่มกระจ่าง

ไม้สาละบานสะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์ ย่อมฟุ้งไป ท่านกัสสป

ปาโคสิงคสาลวัน พึงงาม

ด้วยภิกษุเห็นปานไร? เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านมหากัสสป
ได้ตอบข้าพระองค์ดังนี้ว่า

ท่านสารีบุตร ภิกษุในพระศาสนานี้ ตนเองอยู่ในป่าเป็นวัตร

และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความ

เป็นผู้อยู่ในป่าเป็นวัตรด้วย ตนเองเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร

และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็น

ผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรด้วย ตนเองถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร

และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้

ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตรด้วย ตนเองเป็นผู้ถือไตรจีวรเป็นวัตร

และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความ

เป็นผู้ถือไตรจีวรเป็นวัตรด้วย ตนเองเป็นผู้มีความปรารถนาน้อย

และกล่าวสรรเสริญคุณแห่ง

ความเป็นผู้มีความปรารถนาน้อยด้วย ตนเองเป็นผู้สันโดษ

และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความสันโดษ

ด้วย ตนเองเป็นผู้สัจ และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความสัจด้วย

ตนเองเป็นผู้ไม่คลุกคลี และ

กล่าวสรรเสริญคุณแห่งความไม่คลุกคลีด้วย ตนเองเป็นผู้ปรารถนาความเพียร

และกล่าวสรรเสริญ

คุณแห่งการปรารถนาความเพียรด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล

และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความ

ถึงพร้อมด้วยศีลด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ

และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความถึงพร้อม

ด้วยสมาธิด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความถึงพร้อมด้วย
ปัญญาด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความถึงพร้อมด้วยวิมุตติ
ด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสะ
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความถึงพร้อมด้วย
วิมุตติญาณทัสสนะด้วย ท่านสารีบุตร ปาโศสิงคสาละวัน
ฟังงามด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละ ดีละ สารีบุตร กัสสป
เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ ฟังพยากรณ์
ตามนั้น ด้วยว่า กัสสป ตนเองเป็นผู้อยู่ในป่าเป็นวัตร
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้
อยู่ในป่าเป็นวัตรด้วย ตนเองเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็น
ผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรด้วย ตนเองถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็น
ผู้ถือบังสุกุลเป็นวัตรด้วย ตนเองถือไตรจีวรเป็นวัตร
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้ถือ
ไตรจีวรเป็นวัตรด้วย ตนเองเป็นผู้มีความปรารถนาน้อย
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้
มีความปรารถนาน้อยด้วย ตนเองเป็นผู้สันโดษ
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้สันโดษด้วย
ตนเองเป็นผู้สงัด และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้สงัดด้วย
ตนเองเป็นผู้ไม่คลุกคลี และ
กล่าวสรรเสริญคุณแห่งความไม่คลุกคลีด้วย ตนเองเป็นผู้ปรารถนาความเพียร
และกล่าวสรรเสริญ
คุณแห่งการปรารถนาความเพียรด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความ
ถึงพร้อมด้วยศีลด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความถึงพร้อม

ด้วยสมาธิด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความถึงพร้อมด้วย
ปัญญาด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความถึงพร้อมด้วยวิมุตติ
ด้วย ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ
และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความถึงพร้อม
ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะด้วย.

[๓๘๐] พระพุทธเจ้าข้า เมื่อท่านพระมหากัสสปกล่าวอย่างนี้แล้ว
ข้าพระองค์ได้กล่าวกะ
ท่านมหาโมคคัลลานะดังนี้ว่า ดูกรท่านโมคคัลลานะ
ปฎิภาณตามที่เป็นของตน ท่านพระมหากัสสป
พยากรณ์แล้ว เราจะขออนุญาตท่านโมคคัลลานะในข้อนั้นว่า ปาโคสิงคสาลวัน
เป็นสถานนารีนรมย์
ราตรีแจ่มกระจ่าง ไม่สาละบันสะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์ ย่อมฟุ้งไป
ดูกรท่านโมคคัลลานะ
ปาโคสิงคสาลวัน จะพึงงามด้วยภิกษุเห็นปานไร?
เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระมหา
โมคคัลลานะได้ตอบข้าพระองค์ดังนี้ว่า ดูกรท่านสารีบุตร ภิกษุ ๒
รูปในพระศาสนานี้ กล่าว
อภิธรรมกถา เธอทั้ง ๒ นั้น ถ้ามกกันและกัน ถ้ามปัญหากันแล้ว ย่อมแก้กันเอง
ไม่หยุดพักด้วย
และธรรมกถาของเธอทั้ง ๒ นั้น ย่อมเป็นไปด้วย ดูกรท่านสารีบุตร
ปาโคสิงคสาลวัน พึงงาม
ด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละ ดีละ สารีบุตร โมคคัลลานะ
เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ
พึงพยากรณ์ตามนั้น ด้วยว่า โมคคัลลานะ เป็นธรรมกถิก.

[๓๘๑] เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนั้นแล้ว
ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้า ในลำดับต่อไป
ข้าพระองค์ได้กล่าวกะท่านพระสารีบุตร

ดังนั้น ดุรทธานสารีบุตร ปฏิภาณตามที่เป็นของตน
เราทั้งหมดพยากรณ์แล้ว บัดนี้ เราจะขอถาม
ท่านสารีบุตรในข้อนั้นว่า ปาโคสิงคสาลวัน เป็นสถานนารีนรมย์
ราตรีแจ่มกระจ่าง ไม่สาละบาน
สะพรั่งทั่วต้น กลิ่นคล้ายทิพย์ ย่อมฟุ้งไป ดุรทธานสารีบุตร ปาโคสิงคสาลวัน
จะพึงงามด้วยภิกษุ
เห็นปานไร? เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว
ท่านพระสารีบุตรได้ตอบข้าพระองค์ดังนี้ว่า ดุร
ท่านโมคคัลลนะ ภิกษุในพระศาสนานี้ ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจ
และไม่เป็นไปตามอำนาจของ
จิต เธอหวังจะอยู่ด้วยวิหารสมบัติใดในเวลาเช้า
ก็อยู่ด้วยวิหารสมบัตินั้นได้ในเวลาเช้า เธอ
หวังจะอยู่ด้วยวิหารสมบัติใดในเวลาเที่ยง
ก็อยู่ด้วยวิหารสมบัตินั้นได้ในเวลาเที่ยง เธอหวังจะ
อยู่ด้วยวิหารสมบัติใดในเวลาเย็น ก็อยู่ด้วยวิหารสมบัตินั้นได้ในเวลาเย็น
เปรียบเหมือนผอบผ้า
ของพระราชา หรือราชมหาอำมาตย์ ซึ่งเต็มด้วยผ้าที่ย้อมเป็นสีต่างๆ
พระราชา หรือราชมหาอำมาตย์
นั้น หวังจะห่มคู่ผ้าชนิดใดในเวลาเช้า ก็ห่มคู่ผ้าชนิดนั้นได้ในเวลาเช้า
หวังจะห่มคู่ผ้าชนิดใดใน
เวลาเที่ยง ก็ห่มคู่ผ้าชนิดนั้นได้ในเวลาเที่ยง
หวังจะห่มคู่ผ้าชนิดใดในเวลาเย็น ก็ห่มคู่ผ้าชนิดนั้น
ได้ในเวลาเย็น ฉะนั้นใด ภิกษุยังจิตให้เป็นไปในอำนาจ
และไม่เป็นไปตามอำนาจของจิต เธอหวัง
จะอยู่ด้วยวิหารสมบัติใดในเวลาเช้า ก็อยู่ด้วยวิหารสมบัตินั้นได้ในเวลาเช้า
เธอหวังจะอยู่ด้วย
วิหารสมบัติใดในเวลาเที่ยง ก็อยู่ด้วยวิหารสมบัตินั้นได้ในเวลาเที่ยง
เธอหวังจะอยู่ด้วยวิหาร
สมบัติใดในเวลาเย็น ก็อยู่ด้วยวิหารสมบัตินั้นได้ในเวลาเย็น
ฉะนั้นเหมือนกัน ดุรทธาน
โมคคัลลนะ ปาโคสิงคสาลวัน พึงงามด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดิละ ดิละ โมคคัลลานะ สารีบุตร
เมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ
พึงพยากรณ์ตามนั้น ด้วยว่า สารีบุตรยังจิตให้เป็นไปในอำนาจ
และไม่เป็นไปตามอำนาจของจิต
เธอหวังจะอยู่ด้วยวิหารสมาบัติใดในเวลาเช้า
ก็อยู่ด้วยวิหารสมาปัตตินั้นได้ในเวลาเช้า เธอหวังจะ
อยู่ด้วยวิหารสมาบัติใดในเวลาเที่ยง ก็อยู่ด้วยวิหารสมาปัตตินั้นได้ในเวลาเที่ยง
เธอหวังจะอยู่ด้วย
วิหารสมาบัติใดในเวลาเย็น ก็อยู่ด้วยวิหารสมาปัตตินั้นได้ในเวลาเย็น.

พระพุทโธวาท

[๓๘๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว
ท่านพระสารีบุตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า พระพุทโธเจ้าข้า คำของใครหนอเป็นสุภาषิต?
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสารีบุตร คำของพวกเธอทั้งหมด
เป็นสุภาषิตโดยปริยาย
ก็แต่พวกเธอจงฟังคำของเรา คำถามว่า ปาโคสิงคสาลวัน
จะพึงงามด้วยภิกษุเห็นปานไรนั้น เรา
ตอบว่า ดูกรสารีบุตร ภิกษุในศาสนานี้
กลับจากบิณฑบาตในเวลาหลังภัตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกาย
ให้ตรง ดำรงสติมั่นเฉพาะหน้าว่า จิตของเรายังไม่หมดความถือมั่น
ยังไม่หลุดพ้นจากอาสวะ
ทั้งหลายเพียงใด เราจักไม่ทำลายบัลลังก์นี้เพียงนั้น ดังนี้ ดูกรสารีบุตร
ปาโคสิงคสาลวัน พึงงาม
ด้วยภิกษุเห็นปานนี้แล.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทโธภาษิตนี้แล้ว ท่านผู้มีอายุเหล่านั้น ชื่นชม
ยินดี พระภาษิต
ของพระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ มหาโคสิงคสาลสูตร ที่ ๒

๓. มหาโคपालสูตร

ว่าด้วยองค์แห่งนายโคบาลกับของภิกษุ

[๓๘๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของอนาถปิณฑิก-

*เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี. ครั้นนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย. ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

องค์ไม่เป็นเหตุให้เจริญ

[๓๘๔] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย

นายโคบาลประกอบ

ด้วยองค์ ๑๑ ประการ ไม่ควรจะครอบครองฝูงโค ไม่ควรทำฝูงโคให้เจริญได้

องค์ ๑๑ ประการ

เป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาล ในโลกนี้ ไม่รู้จักรูป

ไม่ฉลาดในลักษณะ ไม่คอย

เชยไซ้ขัง ไม่ปิดบังแผล ไม่สุขคว้นให้ ไม่รู้จักท่า ไม่รู้จักให้โคดื่ม ไม่รู้จักทาง

ไม่ฉลาดใน

สถานที่โคเที่ยวหากิน รีดน้ำนมมิได้เหลือไว้ ไม่บูชาโคที่เป็นพ่อฝูง

เป็นผู้นำฝูง ด้วยการบูชา

เป็นอดิเรก ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล

ไม่ควรจะครอบ

ครองฝูงโค ไม่ควรทำฝูงโคให้เจริญได้ ฉนฺได ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุก็ฉนฺไดเหมือนกัน

เมื่อประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ ก็ไม่ควรเพื่อจะถึงความเจริญ งอกงาม

ไพบุลย์ ในธรรม

วินัยนี้ องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ไม่รู้จักรูป ไม่

ฉลาดในลักษณะ ไม่คอยเชยไซ้ขัง ไม่ปิดบังแผล ไม่สุขคว้น ไม่รู้จักท่า

ไม่รู้จักดื่ม

ไม่รู้จักทาง ไม่ฉลาดในสถานที่โคจร รีดเสียหมดมิได้เหลือไว้

ไม่บูชาภิกษุทั้งหลาย

ที่เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู มีพรรษามาก เป็นบิดาสงฆ์ เป็นผู้นำสงฆ์

ด้วยการบูชาเป็น

อดีตเรก.

[๓๘๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่รู้จักรูปเป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน

ธรรมวินัยนี้ ไม่รู้ชัดตามเป็นจริงว่า รูปสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปทั้งปวงมหาภูตรูป (รูปใหญ่) ทั้ง ๔

และอุปาทายรูป (รูปที่อาศัย) แห่งมหาภูตรูปทั้ง ๔ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่รู้จักรูปเป็น
อย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่ฉลาดในลักษณะเป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน

ธรรมวินัยนี้ ไม่รู้ชัดตามเป็นจริงว่า คนพาลมีกรรมเป็นเครื่องหมาย
บัณฑิตมีกรรมเป็นเครื่อง

หมาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ฉลาดในลักษณะเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่คอยเชื้อไขขังเป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรม

มีวินัยนี้ ให้กำมวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว หับถมอยู่ มิได้ละเสีย มิได้บรรเทาเสีย
มิได้ทำให้หมดไป

ไม่ให้ถึงความดับสูญ ให้พยาบาทวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว หับถมอยู่ มิได้ละเสีย
มิได้บรรเทาเสีย

มิได้ทำให้หมดไป ไม่ให้ถึงความดับสูญ ให้วิหิงสาวิตกเกิดขึ้นแล้ว หับถมอยู่
มิได้ละเสีย

มิได้บรรเทาเสีย มิได้ทำให้หมดไป ไม่ให้ถึงความดับสูญ

และให้เหล่าอกุศลธรรมอันลามกที่

เกิดขึ้นแล้วๆ หับถมอยู่ มิได้ละเสีย มิได้บรรเทาเสีย มิได้ทำให้หมดไป

ไม่ให้ถึงความดับสูญ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่คอยเชื้อไขขังเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่ปิดบังแผลเป็นอย่างไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรม

วินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ถือโดยนิमित ถือโดยอนุพยัญชนะ
เหล่าอกุศลธรรมอันลามก คือ

อภิขณาและโหมนัส ย่อมครอบงำบุคคลที่ไม่สำรวมจักขุนทรีย์
มีจักขุนทรีย์ที่มีได้สำรวมเป็นเหตุ

เธอไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทรีย์นั้น ไม่รักษจักขุนทรีย์นั้น
ไม่ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์นั้น

ได้ยินเสียงด้วยโสต ... ดมกลิ่นด้วยฆานะ ... ลิ้มรสด้วยชีวหา ...
ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย ... รู้

ธรรมารมณด้วยใจแล้ว ถือโดยนิमित ถือโดยอนุพยัญชนะ
เหล่าอกุศลธรรมอันลามก คือ อภิขณา

และโหมนัส ย่อมครอบงำบุคคลที่ไม่สำรวมมโนนทรีย์
มีมโนนทรีย์ที่มีได้สำรวมเป็นเหตุ เธอไม่

ไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนนทรีย์นั้น ไม่รักษามโนนทรีย์นั้น
ไม่ถึงความสำรวมในมโนนทรีย์นั้น ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ปิดบังเผยเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่สุขคว้นเป็นอย่างไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัย

นี้ ไม่แสดงธรรมตามที่ตน ได้ฟังตามที่ตนได้ศึกษามา แก่ผู้อื่นโดยพิสดาร
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุไม่สุขคว้นเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่รู้จักทำเป็นอย่างไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัย

นี้ ไม่เข้าไปหาแล้วไต่ถาม สอบถาม กะภิกษุทั้งหลายที่เป็นเถระ เป็นพหูสูต
เป็นผู้รู้หลัก

ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ตามกาลอันควรว่า ภาชิตนี้เป็นอย่างไร
เนื้อความแห่งภาชิตนี้

เป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุนั้น จึงไม่เปิดเผยข้อความที่ยังลึกลับ
ไม่ทำข้อความที่ลึกลับให้ตื่น

ไม่บรรเทาความสงสัยในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัย

อันมีอย่างเป็นอนเกแก่ภิกษุนั้น ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุไม่รู้จักทำเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่รู้จักดื่มเป็นอย่างไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัย

นี้ เมื่อธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว อันใครๆ แสดงอยู่ ไม่ได้ความรู้ธรรม
ไม่ได้ความรู้ธรรม

ไม่ได้ความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุไม่รู้จักดีมีเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่รู้จักทางเป็นอย่างไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัย

นี้ ไม่รู้ชัดอริยมรรคมีองค์ ๘ ตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุไม่รู้จักทางเป็นอย่างไรแล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่ฉลาดในสถานที่โคจรเป็นอย่างไร?
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ

ในธรรมวินัยนี้ ไม่รู้ชัดในสติปัฏฐานทั้ง ๔ ตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุไม่ฉลาดในสถานที่
ที่โคจรเป็นอย่างไรแล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุรู้ดีเสียหมดมิได้เหลือไว้เป็นอย่างไร?
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

พวกคฤหบดีผู้มีศรัทธา ปวราณาภิกษุในธรรมวินัยนี้ ด้วยจีวร ปิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลาน-

*ปัจจัยเภสัชบริขาร เพื่อให้รับตามปรารถนา ในการที่เขาปวารณานั้น
ภิกษุไม่รู้จักประมาณเพื่อจะ

รับ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรู้ดีเสียหมดมิได้เหลือไว้เป็นอย่างไรแล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่บูชาภิกษุทั้งหลายที่เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู
มีพรรษามาก

เป็นบิดาสงฆ์ เป็นผู้นำสงฆ์ ด้วยการบูชาเป็นอติเรกเป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน

ธรรมวินัยนี้ ไม่เข้าไปตั้งกายกรรม วลีกรรม มโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตา
ในภิกษุ

ทั้งหลาย ที่เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู มีพรรษามาก เป็นบิดาสงฆ์เป็นผู้นำสงฆ์
ทั้งในที่แจ้ง

ทั้งในที่ลับ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุไม่บูชาภิกษุทั้งหลายที่เป็นเถระเป็นรัตตัญญู มีพรรษามาก

เป็นบิดาสงฆ์ เป็นผู้นำสงฆ์ ด้วยการบูชาเป็นอติเรกเป็นอย่างไรแล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล
ไม่ควรรเพื่จะถึงความ
เจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้.

องค์เป็นเหตุให้เจริญ

[๓๘๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ
เป็นผู้ควรจะครอบ

ครองฝูงโค ควรทำฝูงโคให้เจริญได้. องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาล

ในโลกนี้ รู้จักรูป ฉลาดในลักษณะ เป็นผู้คอยเชี้ยไซ้ซัง ปิดบังแผล สุมควันให้
รู้จักท่า รู้จัก

ให้โคดีมี รู้จักทาง ฉลาดในสถานที่โคเที่ยวหากิน รีดน้ำนมให้เหลือไว้
บูชาโคที่เป็น

พ่อฝูง เป็นผู้นำฝูง ด้วยการบูชาเป็นอดิเรก ดูกรภิกษุทั้งหลาย
นายโคบาลประกอบ

ด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้ เป็นผู้ควรจะครอบครองฝูงโค ควรทำฝูงโคให้เจริญได้
ฉันใด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ
ก็ควรเพื่อ

จะถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้ องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน?
ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้รู้จักรูป ฉลาดในลักษณะ คอยเชี้ยไซ้ซัง
ปิดบังแผล

สุมควัน รู้จักท่า รู้จักดีมี รู้จักทาง ฉลาดในสถานที่โคจร รีดให้เหลือไว้
บูชาภิกษุ

ทั้งหลายที่เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู มีพรรษามาก เป็นบิดาสงฆ์ เป็นผู้นำสงฆ์
ด้วยการบูชา
เป็นอดิเรก.

[๓๘๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้รู้จักรูปเป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ

ในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า รูปสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปทั้งปวง
มหาภูตรูปทั้ง ๔ และอุปาทาย-

*รูปแห่งมหาภูตรูปทั้ง ๔ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รู้จักรูปเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในลักษณะเป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน

ธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า คนพาลมีกรรมเป็นเครื่องหมาย

บัณฑิตมีกรรมเป็นเครื่อง

หมาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในลักษณะเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้คอยเชื้อไขชังเป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ

ในธรรมวินัยนี้ ไม่ให้กำมวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว ทับถมอยู่ ย่อมละเสีย บรรเทาเสีย ทำให้หมดไป

ให้ถึงความดับสูญ ไม่ให้พยาบาลวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว ทับถมอยู่ ...

ไม่ให้หวังสาวิตกที่เกิดขึ้น

แล้ว ทับถมอยู่ ... ไม่ให้อกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วๆ ทับถมอยู่

ย่อมละเสีย บรรเทา

เสีย ทำให้หมดไป ให้ถึงความดับสูญ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเป็นผู้เชื้อไขชังเป็นอย่าง

นี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้ปิดบังแผลเป็นอย่างไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน

ธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือโดยนิमित ไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ เหล่าอกุศลธรรม

อันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัส ย่อมครอบงำบุคคลที่ไม่สำรวมจักขุนทรีย์ มีจักขุนทรีย์

ที่มีได้สำรวมเป็นเหตุ เธอปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทรีย์นั้น รักษาจักขุนทรีย์นั้น ถึงความ

สำรวมในจักขุนทรีย์นั้น ได้ยินเสียงด้วยโสต ... ดมกลิ่นด้วยฆานะ ...

ลิ้มรสด้วยชีวนา ... ถูก

ต้องไพบูลีพพะด้วยกาย ... รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ถือโดยนิमित

ไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ

เหล่าอกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัส

ย่อมครอบงำบุคคลที่ไม่สำรวมมโนนทรีย์

มีมโนทริย์ที่มีได้สำรวมเป็นเหตุ เธอปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนทริย์นั้น
รักษามโนทริย์นั้น

ถึงความสำเร็จในมโนทริย์นั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเป็นผู้ปิดบังแผลเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้สุมควันเป็นอย่างไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรม

วินัยนี้ แสดงธรรมตามที่ตนได้ฟัง ตามที่ตนได้ศึกษามา แก่ผู้อื่นโดยพิสดาร
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเป็นผู้สุมควันเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุรู้จักทำเป็นอย่างไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ย่อมเข้าไปหาแล้วไต่ถาม สอบถาม กะภิกษุทั้งหลายที่เป็นเถระ เป็นพหูสูต
เป็นผู้รู้หลัก

ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ตามกาลอันควรว่า ภาชิตนี้เป็นอย่างไร
ภิกษุทั้งหลายผู้มี

อายุนั้น จึงเปิดเผยข้อความที่ยังลึกลับ ทำข้อความที่ลึกลับให้ตื่น
บรรเทาความสงสัยในธรรมเป็น

ที่ตั้งแห่งความสงสัย อันมีอย่างเป็นอนันต์แก่ภิกษุนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุรู้จักทำเป็น

อย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุรู้จักดีมีเป็นอย่างไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรม

วินัยนี้ เมื่อธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว อันใครๆ แสดงอยู่
ย่อมได้ความรู้ธรรม ได้

ความรู้orroth ได้ความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุรู้จักดีมีเป็น

อย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรู้จักทางเป็นอย่างไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรม

วินัยนี้ ย่อมรู้ชัดอริยมรรคมีองค์ ๘ ตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุรู้จักทางเป็นอย่าง

นี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุฉลาดในสถานที่ใดจรถเป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ

ในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดในสติปัฏฐานทั้ง ๔ ตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุฉลาดในสถานที่
ที่ใดจรถเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้รุดให้เหลือไว้เป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวก

คฤหบดีผู้มีศรัทธา ปวาราณาภิกษุในธรรมวินัยนี้ ด้วยจีวร ปิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลาน-

*ปัจจัยเภสัชบริขาร เพื่อให้รับตามปรารถนา ในการที่เขาปวารณานั้น
ภิกษุรู้จักประมาณเพื่อจะรับ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รุดให้เหลือไว้เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุบูชาภิกษุทั้งหลายที่เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู
มีพรรษามาก

เป็นบิดาสงฆ์ เป็นผู้นำสงฆ์ ด้วยการบูชาเป็นอติเรกเป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งกายกรรม วลีกรรม

มโนกรรมอันประกอบด้วยเมตตา

ในภิกษุทั้งหลาย ที่เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู มีพรรษามาก เป็นบิดาสงฆ์
เป็นผู้นำสงฆ์

ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุบูชาภิกษุทั้งหลายที่เป็นเถระ
เป็นรัตตัญญู

มีพรรษามาก เป็นบิดาสงฆ์ เป็นผู้นำสงฆ์

ด้วยการบูชาเป็นอติเรกเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล

ควรเพื่อจะถึงความเจริญ

งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้น ชื่นชม ยินดี
พระภาชิตของ

พระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ มหาโคपालสูตร ที่ ๓

๔. จุฬโคपालสูตร

อุปมาด้วยนายโคบาล

[๓๘๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา เมืองอุกกเวลา
แคว้นวัชชี.

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ

พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

อุปมานายโคบาลกับสมณพราหมณ์

[๓๘๙] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรื่องเคยมีมาแล้ว

นายโคบาลชาวมคธรัฐ เป็นชาติปัญญาเขลา มิได้พิจารณาในสารทสมัย
เดือนท้ายฤดูฝน มิได้

พิจารณาฝั่งข้างนี้แห่งแม่น้ำคงคา
ให้ฝูงโคข้ามโดยสถานที่มิใช่ทำไปสู่ฝั่งข้างโน้นซึ่งเป็นฝั่งเหนือ

แห่งหมู่ชนชาววิเทหรัฐ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล
ฝูงโคว่ายไปเข้าวนในกระแสน้ำ

คงคา ถึงความพินาศในแม่น้ำนั้น นั่นเป็นเพราะอะไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เป็นเพราะนาย

โคบาลชาวมคธรัฐนั้น มีปัญญาเขลา มิได้พิจารณาในสารทสมัย
เดือนท้ายฤดูฝน มิได้พิจารณา

ฝั่งข้างนี้แห่งแม่น้ำคงคา
ให้ฝูงโคข้ามโดยสถานที่มิใช่ทำไปสู่ฝั่งข้างโน้นซึ่งเป็นฝั่งเหนือแห่งหมู่
ชนชาววิเทหรัฐ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง
ที่ไม่ฉลาดในโลกนี้

ไม่ฉลาดในโลกหน้า ไม่ฉลาดในเตฏมิกธรรมอันเป็นแก่งแห่งมาร
ไม่ฉลาดในนวลอกุต

ธรรมอันไม่เป็นแก่งแห่งมาร ไม่ฉลาดในเตฏมิกธรรมอันเป็นแก่งแห่งมัจจุ
ไม่ฉลาดในนวลอกุต

ธรรมอันไม่เป็นแก่งแห่งมัจจุ ชนเหล่าใด
นับถือถ้อยคำของสมณะหรือพราหมณ์พวกนั้นว่าเป็น
ถ้อยคำอันตนควรฟัง ควรเชื่อ ความนับถือของชนเหล่านั้น
จักเป็นไปเพื่อไม่เป็นประโยชน์
เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน ฉะนั้นนั้นแล.

[๓๙๐] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว
นายโคบาลชาวมครรัฐเป็นชาติมีปัญญา
พิจารณาในสารทสมัย เดือนท้ายฤดูฝน พิจารณาฝั่งข้างนี้แห่งแม่น้ำคงคา
ให้ฝูงโคข้ามโดย
สถานที่เป็นท่าไปสู่ฝั่งข้างโน้นซึ่งเป็นฝั่งเหนือแห่งหมู่ชนชาววิเทหรัฐ
นายโคบาลนั้น ให้เหล่า
โคที่เป็นพ่อฝูงนำฝูงข้ามไปก่อน โคเหล่านั้น
ว่ายตัดกระแสแม่น้ำคงคาขวางไปได้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ
ต่อนั้น จึงให้เหล่าโคที่มีกำลังและโคที่ฝึกไว้ข้ามไป โคเหล่านั้น
ว่ายตัดกระแสแม่น้ำคงคาขวางไป
ได้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ ต่อนั้น จึงให้เหล่าโคหนุ่มโคสาวข้ามไป โคเหล่านั้น
ว่ายตัดกระแสแม่น้ำ
คงคาขวางไป ได้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ ต่อนั้น
จึงให้พวกลูกโคที่มีกำลังยังน้อยข้ามไป ลูกโคเหล่านั้น
ว่ายตัดกระแสแม่น้ำคงคาขวางไป ได้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ ดุกรภิกษุทั้งหลาย
เรื่องเคยมีมาแล้ว
ลูกโคเล็กที่เกิดในวันนั้น ลอยไปตามเสียงโคเมียที่เป็นแม่ แม่ลูกโคนั้น
ก็ว่ายตัดกระแสแม่น้ำ
คงคาขวางไป ได้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ นั้นเป็นเพราะอะไร?
เพราะนายโคบาลนั้นเป็นคนฉลาด
ดุกรภิกษุทั้งหลาย เหมือนอย่างนายโคบาลชาวมครรัฐนั้นเป็นชาติมีปัญญา
พิจารณาในสารทสมัย
เดือนท้ายฤดูฝน พิจารณาฝั่งข้างนี้แห่งแม่น้ำคงคา
ให้ฝูงโคข้ามโดยสถานที่เป็นท่าไปสู่ฝั่ง
ข้างโน้นซึ่งเป็นฝั่งเหนือแห่งหมู่ชนชาววิเทหรัฐ ดุกรภิกษุทั้งหลาย
สมณะหรือพราหมณ์

พวกใดพวกหนึ่ง ที่ฉลาดในโลกนี้ ฉลาดในโลกหน้า

ฉลาดในเตภูมิกธรรมอันเป็นแก่งแห่งมาร

ฉลาดในนาลโลกุตตรธรรมอันไม่เป็นแก่งแห่งมาร

ฉลาดในเตภูมิกธรรมอันเป็นแก่งแห่งมัจจุ ฉลาด

ในนาลโลกุตตรธรรม อันไม่เป็นแก่งแห่งมัจจุ ชนเหล่าใด

นับถือถ้อยคำของสมณะหรือพราหมณ์

พวกนั้นว่า เป็นถ้อยคำอันตนควรฟัง ควรเชื่อ ความนับถือของชนเหล่านั้น
จักเป็นไป

เพื่อประโยชน์ เพื่อสุขตลอดกาลนาน ฉะนั้นนั้นแล.

อุปมาภิกษุตัดกระแสมารเหมือนโคตัดกระแสน้ำ

[๓๙๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหล่าโคผู้ที่เป็นพ่อฝูง เป็นผู้นำฝูง
ว่ายตัดกระแสม่น้ำ

คงคาขวางไป ได้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย

พวกภิกษุที่เป็นอรหันต์ มี

อาสวะสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว

ปลงภาระเสียแล้ว มีประโยชน์

ตนถึงแล้วโดยลำดับ มีกิเลสเครื่องประกอบไว้ในภพหมดสิ้นแล้ว พ้นวิเศษแล้ว
เพราะรู้ทั่วถึง

โดยชอบ พวกภิกษุเหล่านั้น ว่ายตัดกระแสมารขวางไป ถึงฝั่งแล้วโดยสวัสดิ
ฉันนั้นเหมือนกัน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหล่าโคที่มีกำลังและโคที่ฝึกไว้

ว่ายตัดกระแสม่น้ำคงคาขวางไป ได้ถึงฝั่ง

โดยสวัสดิ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุที่มีสัญญาชวนะเบื้องต้นต่ำ
๕ ประการทั้งหมด

สิ้นไป เป็นโอปปาติกะ ปรินิพพานในโลกนั้น ไม่ต้องเวียนกลับมาจากโลกนั้น
แม้ภิกษุพวก

นั้น ก็ชื่อว่าตัดกระแสมารขวางไป จักถึงฝั่งโดยสวัสดิ ฉันนั้นเหมือนกัน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เหล่าโคหนุ่มและโคสาว ว่ายตัดกระแสม่น้ำคงคาขวางไป ได้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ
แม้ฉันใด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุที่มีสัณฺญาญชน ๓ หมดสิ้นไป และมีราคะ โทสะ โมหะ เบาบาง

เป็นสกทาคามีบุคคล มาสู่โลกนี้คราวเดียว ก็จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ แม้ภิกษุพวกนั้น ก็ชื่อว่า

ตัดกระแสนารวาทไป จักถึงฝั่งโดยสวัสดิ์ ฉะนั้นเหมือนกัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหล่าลูกโค

ที่มีกำลังยังน้อย ว่ายตัดกระแสน้ำคางคาขวางไป ได้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ์ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย พวกภิกษุที่มีสัณฺญาญชน ๓ หมดสิ้นไป เป็นโสดาบัน มีความเป็นผู้ไม่ตกต่ำเป็น

ธรรมดา เป็นผู้เที่ยง มีอันจะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า แม้พวกภิกษุนั้นก็ชื่อว่าตัดกระแสนารวาท

ไป จักถึงฝั่งโดยสวัสดิ์ ฉะนั้นเหมือนกัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลูกโคเล็กที่เกิดในวันนั้น ลอย

ไปตามเสียงโคเมียที่เป็นแม่ ว่ายตัดกระแสน้ำคางคาขวางไป ได้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ์ แม้

ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุที่เป็นมคฺคสมังคิบุคคลขั้นต้น ที่เป็นอัมมานุสारी

และที่เป็นสัทธานุสारी แม้พวกภิกษุนั้นก็ชื่อว่าตัดกระแสนารวาทไป จักถึงฝั่งโดย

สวัสดิ์ ฉะนั้นเหมือนกัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เราแล เป็นผู้ฉลาดในโลกนี้ ฉลาดใน

โลกหน้า ฉลาดในเตภูมิกธรรมอันเป็นแก่งแห่งมาร ฉลาดในนวโลกุตตรธรรมอันไม่เป็น

แก่งแห่งมาร ฉลาดในเตภูมิกธรรมอันเป็นแก่งแห่งมัจจุ ฉลาดในนวโลกุตตรธรรมอันไม่เป็น

แก่งแห่งมัจจุ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชนเหล่าใด จักนับถือถ้อยคำของเรานั้นว่า เป็นถ้อยคำ

อันตนควรฟัง ควรเชื่อ ความนับถือของชนเหล่านั้น จักเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อสุข

ตลอดกาลนาน.

พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบแล้ว
จึงได้ตรัสคาถา
ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

โลกนี้และโลกหน้า เราผู้รู้อยู่ ประกาศดีแล้ว เราเป็นผู้ตรัสรู้เอง
ทราบชัดซึ่งสรรพโลก ทั้งที่เป็นโลกอันมาถึงได้ ทั้งที่เป็นโลกอัน
มัจจุถึงไม่ได้ด้วยความรู้อย่างนี้ จึงได้เปิดอริยมรรคอันเป็นประตูแห่งอมตะ
เพื่อให้ถึงนิพพานอันเป็นแดนเกษม กระแสแห่งมารอันลามก เราตัดแล้ว
กำจัดแล้ว ทำให้ปราศจากความเหิมแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจง
เป็นผู้มากด้วยความปราโมทย์ ปรรณนาถึงธรรมอันเป็นแดนเกษมเถิด
ดังนี้.

จบ จุฬโคपालสูตร ที่ ๔.

๕. จุฬสัจจกสูตร

เรื่องสัจจกนิครนถ์สนทนากับพระอัสสชิเถระ

[๓๙๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลापामหาวัน
เขตเมืองเวสาลี.

ครั้งนั้นแล สัจจกนิครนถ์ผู้เป็นนิกคณบุตร อาศัยอยู่ในเมืองเวสาลี
เป็นนักโต้ตอบ พุดยก

ตนว่าเป็นนักปราชญ์ ชนเป็นอันมากยอมยกกว่าเป็นผู้มีความรู้ดี.
เขากล่าววาจาในที่ประชุม

ชนในเมืองเวสาลีอย่างนี้ว่า เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์ที่เป็นเจ้าหมู่
เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์

แม้ที่ปฎิญญาตนว่า เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ที่ปรารภโต้ตอบวาทะกับเรา จะไม่

พึงประหม่า ไม่สะทกสะท้าน ไม่หวั่นไหว ไม่มีเหงื่อไหลจากรักแระ
แม้แต่คนเดียว

เลย หากเราปรารภโต้ตอบวาทะกะเสาทีไม่มีเจตนา
แม้เช่นนั้นปรารภโต้ตอบวาทะกับเรา

ก็ต้องประหม่า สะทกสะท้าน หวั่นไหว จะป่วยกล่าวไปไยถึงมนุษย์เล่า.

[๓๙๓] ครั้งนั้น ในเวลาเช้า ท่านพระอัสสชิ

นุ่งสบงแล้วถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาต

ในเมืองเวสาลี สัจจนิกครนถ์ผู้เป็นนิคัณณบุตร
เดินเที่ยวขัดแข้งขาอยู่ในเมืองเวสาลี ได้เห็น
ท่านพระอัสสชิเดินอยู่แต่ที่ไกล ครั้นเห็นแล้ว จึงเข้าไปหาท่านพระอัสสชิ
ได้ปราศรัย
กับท่าน ครึ่งผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
แล้วได้ถามท่านพระอัสสชิตั้งนี้ว่า ดูกของท่านอัสสชิผู้เจริญ ก็พระสมณโคดม
แนะนำพวก
สาวกอย่างไร และคำสั่งสอนของพระสมณโคดม มีส่วนอย่างไร
ที่เป็นไปมากในพวกสาวก.

ท่านพระอัสสชิบอกว่า ดูกอัครคิเวสสนะ พระผู้มีพระภาค
ทรงแนะนำสาวกทั้งหลาย
อย่างนี้ และคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค มีส่วนอย่างนี้
ที่เป็นไปมากในสาวกทั้งหลาย
ว่า ดูกฤทธิทั้งหลาย รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง
สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง
วิญญาณไม่เที่ยง รูปไม่โชติณ เวทนาไม่โชติณ สัญญาไม่โชติณ
สังขารทั้งหลายไม่โชติณ
วิญญาณไม่โชติณ สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่โชติณ
ธรรมทั้งหลายทั้งปวงไม่โชติณ ดูก
อัครคิเวสสนะ พระผู้มีพระภาค ทรงแนะนำสาวกทั้งหลายอย่างนี้
และคำสั่งสอนของพระผู้มี
พระภาค มีส่วนอย่างนี้ ที่เป็นไปมากในสาวกทั้งหลาย.

สัจจนิกครนถ์กล่าวว่า ดูกท่านอัสสชิผู้เจริญ ข้าพเจ้าได้ฟังว่า
พระสมณโคดมมีวาตะ
อย่างนี้ เป็นอันว่า ข้าพเจ้าได้ฟังไม่ดีแล้ว ถ้ากระไร บางที
ข้าพเจ้าจะพบกับพระสมณโคดม
ผู้เจริญนั้น จะได้สนทนากันบ้าง ถ้ากระไร
ข้าพเจ้าจะฟังช่วยปลดเปลื้องพระสมณโคดม
เสียจากความเห็นที่เลวทรามนั้นได้.

สัจจนิกครนถ์เข้าไปหาเจ้าลิฉณวี

[๓๙๔] สมัยนั้นแล เจ้าลิจฉวีประมาณ ๕๐๐ องค์
ประชุมกันอยู่ในอาคารเป็นที่
ประชุมด้วยกรณียกิจบางอย่าง. ครั้นนั้น
สัจจนิกครนธ์เข้าไปหาพวกเจ้าลิจฉวีเหล่านั้น ครั้นเข้า
ไปหาแล้วได้กล่าวกะเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นดังนี้ว่า ขอเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย
จงไปด้วยกัน ขอเจ้าลิจฉวี
ทั้งหลาย จงไปด้วยกัน วันนี้ ข้าพเจ้าจักสนทนากับพระสมณโคดม
ถ้าพระสมณโคดมจักตั้ง
อยู่ตามคำที่ภิกษุชื่ออัสสชิ ซึ่งเป็นสาวกรูปหนึ่งที่มีชื่อเสียงยืนยงแก่ข้าพเจ้า
ข้าพเจ้าจักจุด กระชาก
ลากถ้อยคำพระสมณโคดมมาด้วยคำข้าพเจ้า
ให้เป็นเหมือนบุรุษที่มีกำลังจับแกะอันมีขนยาวที่ขน
แล้วลากมาลากไป ฉะนั้น หรือให้เป็นเหมือนคนที่ทำงานในโรงสุรา
ซึ่งมีกำลัง วางเสื่อ
ลำแพนสำหรับรองแปงสุราผืนใหญ่ในห้วงน้ำลึก
แล้วจับที่มุมชักลากพัดพาตไปมา ฉะนั้น
ข้าพเจ้าจักสลดพัดพาถ้อยคำพระสมณโคดมเสีย
ให้เป็นเหมือนบุรุษที่มีกำลัง ซึ่งเป็นนักเลง
สุราจับถ้วยที่หูลแล้วสลดไปมา ฉะนั้น
ข้าพเจ้าจักเล่นงานพระสมณโคดมเหมือนอย่างที่คุณเขา
เล่นกีฬาชื่อสาณโรวิก (ชักป่าน) ให้เป็นเหมือนช้างที่มีวัยล่วงหกสิบปี
จึงจะถอยกำลัง ลงสู่
สระโบกขรณีมีลำน้ำลึก แล้วเล่นกีฬาชนิดที่ชื่อว่าสาณโรวิก (ชักป่าน)
ฉะนั้น ขอเจ้าลิจฉวี
ทั้งหลาย จงไปด้วยกัน ขอเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย จงไปด้วยกัน วันนี้
ข้าพเจ้าจักสนทนากับ
พระสมณโคดม.

ในบรรดาเจ้าลิจฉวีเหล่านั้น บางพวกกล่าวว่า เหตุอะไร พระสมณโคดม
จักยก

ถ้อยคำของท่านสัจจะจะได้ ที่แท้
ท่านสัจจะกลับยกถ้อยคำของพระสมณโคดมเสีย บางพวก

กล่าวว่า ท่านสัจจะจะเป็นอะไร จึงจักยกถ้อยคำของพระผู้มีพระภาคได้ ที่แท้
พระผู้มีพระภาค

กลับจักยกถ้อยคำของท่านสัจจะเสีย. ครั้งนั้นแล สัจจกนิครนถ์
มีเจ้าลิจฉวีประมาณ ๕๐๐

ห้อมล้อมแล้ว เข้าไปยังกุฎาาศาลาปามหาวัน.

[๓๙๕] สมัยนั้น ภิกษุมากด้วยกัณจนครมอยู่ ณ ที่แจ้ง. ครั้งนั้นแล
สัจจกนิครนถ์

เข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นแล้ว ถามว่า ท่านผู้เจริญ เดียวนี้
พระสมณโคดมนั้นอยู่ที่ไหน พวก

ข้าพเจ้าปรารถนาจะพบพระสมณโคดมนั้น. ภิกษุทั้งหลายนั้นบอกว่า
ดูกรอัคคิเวสสนะ พระผู้มี

ภาคพระองค์นั้น เสด็จเข้าไปสู่ปามหาวัน ประทับพักกลางวัน
ที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง. ลำดับนั้น

สัจจกนิครนถ์พร้อมด้วยพวกเจ้าลิจฉวีมีจำนวนมาก
เข้าไปสู่ปามหาวันจนถึงที่ที่พระผู้มีพระภาค

ประทับอยู่ แล้วทูลปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว

จึงนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง. แม้เจ้าลิจฉวีทั้งหลายนั้น
บางพวกถวายนอภิวาท บางพวก

ทูลปราศรัย บางพวกประนมมือ บางพวกประกาศชื่อและโคตรของตน
ในสำนักพระ

ผู้มีพระภาค บางพวกก็นั่งอยู่ ครั้นแล้วต่างก็นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

สัจจกนิครนถ์ทูลถามปัญหา

[๓๙๖] สัจจกนิครนถ์พอนั่งแล้ว ได้ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
ข้าพเจ้าขอถาม

พระโคดมสักหน่อยหนึ่ง ถ้าพระโคดมจะทำโอกาสเพื่อแก้ปัญหากแก่ข้าพเจ้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอัคคิเวสสนะ ท่านประสงค์จะถามปัญหาใด
ก็ถามเถิด.

ส. พระโคดมแนะนำพวกสาวกอย่างไร
และคำสั่งสอนของพระโคดมมีส่วนอย่างไร
ที่เป็นไปมากในพวกสาวก?

พ. ดุกรอัคคีเวสสนะ เราแนะนำสาวกทั้งหลายอย่างนี้
และคำสั่งสอนของเรามี
ส่วนอย่างนี้ ที่เกินไปมากในสาวกทั้งหลายว่า รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง
สัญญาไม่เที่ยง
สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง วิญญาณไม่เที่ยง รูปไม่โชตน เวทนาไม่โชตน
สัญญาไม่โชตน
สังขารทั้งหลายไม่โชตน วิญญาณไม่โชตน สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่โชตน
ธรรมทั้งหลายทั้งปวง
ไม่โชตน ดังนี้ ดุกรอัคคีเวสสนะ เราแนะนำสาวกทั้งหลายอย่างนี้
และคำสั่งสอนของเรามีส่วน
อย่างนี้ ที่เกินไปมากในสาวกทั้งหลาย.

ส. ท่านพระโคตม ขออุปมาจงแจ่มแจ้งแก่ข้าพเจ้า?

พ. ดุกรอัคคีเวสสนะ อุปมานั้นจงแจ่มแจ้งแก่ท่านเถิด.

ส. ท่านพระโคตม เหมือนพืชพันธุ์ไม้เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
ที่ถึงความเจริญงอกงาม
ไพบูลย์ พืชพันธุ์เหล่านั้นทั้งหมด ต้องอาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่ในแผ่นดิน
จึงถึงความ
เจริญงอกงาม ไพบูลย์ได้ หรือเหมือนการงานอย่างใดอย่างหนึ่ง
ที่ต้องทำด้วยกำลัง อัน
บุคคลทำอยู่ การงานเหล่านั้นทั้งหมด บุคคลต้องอาศัยแผ่นดิน
ต้องตั้งอยู่บนแผ่นดิน
จึงทำได้ ฉันทใด ปุริสบุคคลนี้ มีรูปเป็นตน มีเวทนาเป็นตน มีสัญญาเป็นตน
มีสังขาร
เป็นตน มีวิญญาณเป็นตน ต้องตั้งอยู่ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
จึงได้
ประสบผลบุญ ผลบาป ฉันทนั้น.

พ. ดุกรอัคคีเวสสนะ ข้อนั้นท่านกล่าวอย่างนี้ว่า รูปเป็นตนของเรา
เวทนาเป็น
ตนของเรา สัญญาเป็นตนของเรา สังขารทั้งหลายเป็นตนของเรา
วิญญาณเป็นตนของเรา
ดังนี้ มิใช่หรือ?

ส. ท่านพระโคดม ข้าพเจ้ากล่าวอย่างนั้น
ประชุมชนเป็นอันมากก็กล่าวอย่างนั้น.

พ. ดุกรอัคคิเวสสนะ ประชุมชนเป็นอันมากนั้นจักทำอะไรแก่ท่าน
ดุกรอัคคิเวสสนะ

เชิญท่านยืนย่นถ้อยคำของท่านเถิด.

ส. ท่านพระโคดม เป็นความจริง ข้าพเจ้ากล่าวอย่างนี้ รูปเป็นตนของเรา
เวทนา

เป็นตนของเรา สัญญาเป็นตนของเรา สังขารทั้งหลายเป็นตนของเรา
วิญญาณเป็นตนของเรา
ดังนี้.

ทรงซักถามอัคคิเวสสนะด้วยอุปมา

[๓๙๗] พ. ดุกรอัคคิเวสสนะ ถ้อยคำอย่างนั้น
เรจักสอบถามท่านในข้อนี้แหละ ท่าน
เห็นควรอย่างไร ท่านพึงแก้ไขอย่างนั้น ดุกรอัคคิเวสสนะ
ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน

อำนาจของพระราชามหากษัตริย์ ผู้ได้มรธาภิเษกแล้ว
เช่นพระเจ้าปเสนทิโกศล หรือพระเจ้า

มคธอชาตศัตถุเวเทหิบุตร อาจฆ่าคนที่ควรฆ่า ฆาตกรคนใดที่ควรฆา
เนรเทศคนที่ควรเนรเทศ

พึงให้เป็นไปได้ ในพระราชอาณาเขตของพระองค์มิใช่หรือ?

ส. ท่านพระโคดม อำนาจของพระราชามหากษัตริย์ ผู้ได้มรธาภิเษกแล้ว
เช่นพระเจ้า

ปเสนทิโกศล หรือพระเจ้ามคธอชาตศัตถุเวเทหิบุตร อาจฆ่าคนที่ควรฆ่า
ฆาตกรคนใดที่

ควรฆาตกรคนใดที่ควรเนรเทศ

พึงให้เป็นไปได้ในพระราชอาณาเขตของพระองค์ แม้แต่

อำนาจของหมู่คณะเหล่านี้ คือ วัชชี มัลละ อาจฆ่าคนที่ควรฆ่า
ฆาตกรคนใดที่ควรฆา

เนรเทศคนที่ควรเนรเทศ ยังเป็นไปได้ในแว่นแคว้นของตนๆ เหตุไรเล่า
อำนาจเช่นนั้นของ

พระราชามหากษัตริย์ ผู้ได้มูรธาภิเษกแล้ว เช่นพระเจ้าปเสนทิโกศล
หรือพระเจ้ามคธอชาตศัตรู
เวเทหิบุตร จะให้เป็นไปไม่ได้ อำนาจเช่นนั้นของพระราชามหากษัตริย์
ผู้ได้มูรธาภิเษกแล้วนั้น
ต้องให้เป็นไปได้ด้วย ควรจะเป็นไปได้ด้วย.

พ. ดุกรอัคคิเวสสนะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไหน
ข้อที่ท่านกล่าวว่า รูป
เป็นตนของเรา อำนาจของท่านเป็นไปในรูปนั้นว่า
รูปของเราจะเป็นอย่างนั้นเกิด อย่างได้
เป็นอย่างนี้เลย ดังนี้หรือ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสถามอย่างนี้แล้ว สัจจกนิครนถ์ก็นิ่งเสีย
ถึงสองครั้ง ลำดับนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสกะสัจจกนิครนถ์ว่า ดุกรอัคคิเวสสนะ กาลบัดนี้
ท่านจงแก้ ไม่ใช่การที่ท่าน

ควรนิ่ง ดุกรอัคคิเวสสนะ ผู้ใด
อันตถาคตถามปัญหาที่ชอบแก้เหตุแล้วถึงสามครั้ง มิได้แก้
ศิระะของผู้นั้นจะแตกเป็นเจ็ดเสี่ยงในที่เช่นนั้น.

สมัยนั้น ท้าววชิราปานิสักกเทวราช
ถือกระบองเพชรลูกเป็นไฟรุ่งเรืองลอยอยู่ใน
เวหา ณ เบื้องบนศิระะสัจจกนิครนถ์ ประกาศว่า ถ้าสัจจกนิครนถ์นี้
อันพระผู้มีพระภาคตรัส
ถามปัญหาที่ชอบแก้เหตุแล้วถึงสามครั้ง มิได้แก้ปัญหา
เรจักผ่าศิระะสัจจกนิครนถ์นั้นเจ็ดเสี่ยง
ในที่นี้แหละ.

ท้าววชิราปานินั้น พระผู้มีพระภาคกับสัจจกนิครนถ์เท่านั้นเห็นอยู่
ในทันใดนั้น สัจจก-

*นิครนถ์ ตกใจกลัวจนขนชัน
แสวงหาพระผู้มีพระภาคเป็นที่ต้านทานป้องกันเป็นที่พึ่ง ได้ทูลว่า
พระโคดมผู้เจริญ ขอลงทรงถามเถิด ข้าพเจ้าจักแก้ ณ บัดนี้.

[๓๙๘] พ. ดุกรอัคคิเวสสนะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไหน
ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า

รูปเป็นตนของเรา ดังนี้ อำนาจของท่านเป็นไปในรูปร่างว่า
รูปของเราจึงเป็นอย่างนั้นเกิด
อย่าได้เป็นอย่างนี้เลย ดังนี้หรือ?

ส. ข้อนี้เป็นไปไม่ได้เลย พระโคตมผู้เจริญ.

พ. ดูกุรอัคคิเวสสนะ ท่านจงทำไว้ในใจเกิด ครั้นทำไว้ในใจแล้ว
จึงกล่าวแก่ เพราะ
คำหลังกับคำก่อน หรือคำก่อนกับคำหลังของท่านไม่ต่อกัน ดูกุรอัคคิเวสสนะ
ท่านจะสำคัญ

ความข้อนั้นเป็นไฉน ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า เวทนาเป็นตนของเรา
สัญญาเป็นตนของเรา สังขาร

ทั้งหลายเป็นตนของเรา วิญญาณเป็นตนของเรา ดังนี้
อำนาจของท่านเป็นไปในเวทนา ใน

สัญญา ในสังขารทั้งหลาย และในวิญญาณว่า เวทนา สัญญา
สังขารทั้งหลาย และวิญญาณ

ของเรา จงเป็นอย่างนั้นเกิด อย่าได้เป็นอย่างนี้เลย ดังนี้หรือ?

ส. ข้อนี้เป็นไปไม่ได้เลย พระโคตมผู้เจริญ.

พ. ดูกุรอัคคิเวสสนะ ท่านจงทำไว้ในใจเกิด ครั้นทำไว้ในใจแล้ว จึงกล่าวแก่
เพราะคำหลัง

กับคำก่อน หรือคำก่อนกับคำหลังของท่านไม่ต่อกัน ดูกุรอัคคิเวสสนะ
ท่านจะสำคัญความข้อ

นั้นเป็นไฉน รูป เวทนา สัญญา สังขารทั้งหลาย และวิญญาณ
เที่ยงหรือไม่เที่ยง?

ส. ไม่เที่ยง พระโคตมผู้เจริญ.

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข?

ส. สิ่งนั้นเป็นทุกข์ พระโคตมผู้เจริญ.

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ควรหรือจะตามเห็น

สิ่งนั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นตนของเรา?

ส. ข้อนั้นไม่ควรเลย พระโคตมผู้เจริญ.

พ. ดูกุรอัคคิเวสสนะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ผู้ใดติดทุกข์
เข้าถึงทุกข์

อยู่แล้ว กล้ากลืนทุกขแล้ว ยังตามเห็นทุกขว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น
นั่นเป็นตนของเรา

ดังนี้ ผู้นั้นกำหนดรู้ทุกขได้เอง หรือจะทำทุกขให้สิ้นไปได้แล้วจึงอยู่
มีบ้างหรือ?

ส. จะพึงมีได้เพราะเหตุไร ข้อนี้มีไม่ได้เลย พระโคตมผู้เจริญ.

พ. ดูกรอัครศิเวสสนะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นอย่างนี้
ท่าน

ติดทุกข เข้าถึงทุกขอยู่แล้ว กล้ากลืนทุกขแล้ว ยังตามเห็นทุกขว่า นั่นของเรา
เราเป็นนั่น

นั่นเป็นตนของเรา ดังนี้ มิใช่หรือ?

ส. ไฉนจะไม่ถูก พระเจ้าข้า ข้อนี้ต้องเป็นอย่างนั้น พระโคตมผู้เจริญ.

[๓๙๙] พ. ดูกรอัครศิเวสสนะ เปรียบเหมือนบุรุษมีความต้องการแก่นไม้
เสาะหา

แก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้อยู่ ถือเอาผิงที่คมเข้าไปสู่ป่า

เขาเห็นต้นกล้วยใหญ่ต้นหนึ่งในป่า

นั่น มีต้นตรง ยังกำลังรุ่ม ไม่คด เขาจึงตัดต้นกล้วยนั้นที่โคนต้น แล้วตัดยอด
ริดใบออก

เขาไม่พบแม้แต่กระพี้ แล้วจะพบแก่นได้แต่ที่ไหน แม้ฉันใด ดูกรอัครศิเวสสนะ
ท่านอันเรา

ซึกไขไล่เลียง สอบสวน ในถ้อยคำของตนเอง ก็เปล่า ว่าง แพ้ไปเอง

ท่านได้กล่าววาทา

ในที่ประชุมชน ในเมืองเวสาลีว่า เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์ที่เป็นเจ้าหมู่
เจ้าคณะ เป็น

คณาจารย์ แม้ที่ปฏิญญาตนว่า เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ที่ปรารภโต้ตอบวาทะกับเรา

จะไม่พึงประมาท ไม่สะทกสะท้าน ไม่หวั่นไหว ไม่มีเหงื่อไหลจากรักเร่
แม้แต่คนเดียว

เลย หากเราปรารภโต้ตอบวาทะกะเสาที่ไม่มีเจตนา

แม้เช่นนั้นปรารภโต้ตอบวาทะกับเรา ก็

ต้องประมาท สะทกสะท้าน หวั่นไหว จะป่วยกล่าวไปไยถึงมนุษย์เล่า ดังนี้

ดูกรอัครศิเวสสนะ

หยาดเหงื่อของท่านบางหยาด หยดจากหน้าผากลงยังผ้าห่มแล้วตกที่พื้น
ส่วนเหงื่อใน

กายของเราในเดี๋ยวนี้ไม่มีเลย ดังนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคทรงเปิดพระกาย
มีพระฉวีดังทอง ใน

บริษัทนั้น. เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สัจจกนิครนถ์นั่งนิ่งอึ้ง เกื้อเขิน
คอดก

กัมหน้า ชบเซา หมดปฏิกาณ.

[๔๐๐] ในลำดับนั้น เจ้าลิจฉวีผู้มีนามว่าทุมมุขะ ทราบว่า
สัจจกนิครนถ์นั่งอึ้ง

เกื้อเขิน คอดก กัมหน้า ชบเซา หมดปฏิกาณ จึงทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระผู้มี

พระภาค อุปมาย่อมแจ่มแจ้งแก่ข้าพระองค์. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ดูกรทุมมุขะ อุปมานั้นจง

แจ่มแจ้งแก่ท่านเถิด. เจ้าลิจฉวีนั้นทูลถามว่า
เปรียบเหมือนในที่ใกล้บ้านหรือนิคม มีสระโบกขรณี

อยู่สระหนึ่ง ในสระนั้นมีปออยู่ตัวหนึ่ง พวกเด็กชายหญิงเป็นอันมาก
ออกจากบ้านหรือนิคมนั้น

ไปถึงสระโบกขรณินั้นแล้ว ก็ลงจับปอขึ้นจากน้ำ วางไว้บนบก
ปอนั้นจะสายก้ามไปข้างไหน

เด็กเหล่านั้นก็คอยตอยก้ามปอนั้นด้วยไม้บ้าง ด้วยกระบือบ้าง
เมื่อปอนั้นก้ามหักหมดแล้ว ก็ไม่

อาจลงสู่สระโบกขรณินั้นเหมือนก่อนได้ ฉันทิ ทิณฺณิอันเป็นเสี้ยนหนาม
เข้าใจผิด กวัดแกว่ง

บางอย่างๆ ของสัจจกนิครนถ์ พระองค์หักเสียแล้ว แต่นี้ไป
สัจจกนิครนถ์ก็ไม่อาจเข้ามาใกล้

พระองค์ ด้วยความประสงค์จะได้ตอบอีก ก็ฉันทินั้นแหละ.
เมื่อเจ้าลิจฉวีทุมมุขะกล่าวอย่างนี้แล้ว

สัจจกนิครนถ์ ก็พูดว่า เจ้าทุมมุขะท่านหยุดเถิด ท่านพูดมากเกินไป
ข้าพเจ้าไม่ได้พูดกับท่านข้าพเจ้า

พูดกับพระโคดมต่างหาก ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ก็ทูลว่า ข้าแต่พระโคดม
ข้อที่พูดนั้นเป็นของ

ข้าพเจ้า และของพวกสมณพราหมณ์เหล่าอื่น ยกเสียเถิด เป็นแต่คำเพ้อ
พูดเพ้อกันไป.

เหตุที่พระสาวกเป็นผู้ทำตามคำสอนและเป็นพระอรหันต์

[๔๐๑] สัจจนิกครนถ์ ทูลถามว่า ด้วยเหตุเท่าไร สาวกของพระโคตม
จึงเชื่อว่าเป็น

ผู้ทำตามคำสั่งสอน ทำถูกต้องตามโอวาท ข้ามความสงสัยเสียได้
ปราศจากความแคลงใจอันเป็นเหตุ

ให้กล่าวว่าข้อนี้เป็นอย่างไร ถึงความแจ่มแจ้ง ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น
อยู่ในคำสอนของศาสดาตน?

พ. ดูกุรอัคคิเวสสนะ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้

ย่อมเห็นเบญจขันธ์นั้นด้วยปัญญา

อันชอบ ตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
อันใดอันหนึ่ง ทั้งที่

ล่วงไปแล้ว ทั้งที่ยังไม่มาถึง ทั้งเกิดขึ้นเฉพาะในบัดนี้ ที่เป็นภายในก็ดี
ที่เป็นภายนอกก็ดี

หยาบก็ดี ละเอียดก็ดี เลวก็ดี ประณีตก็ดี ในที่ไกลก็ดี ในที่ใกล้ก็ดี ทั้งหมด
ก็เป็นแต่รูป

เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ นั้นไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นมัน
มันไม่ใช่ตนของเรา

ดังนี้. ดูกุรอัคคิเวสสนะ ด้วยเหตุเท่านั้นแหละ

สาวกของเราจึงเชื่อว่าเป็นผู้ทำตามคำสั่งสอน ทำถูกต้อง

ตามโอวาท ข้ามความสงสัยเสียได้

ปราศจากความแคลงใจอันเป็นเหตุให้กล่าวว่าข้อนี้เป็นอย่างไร

ถึงความแจ่มแจ้ง ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น อยู่ในคำสอนของศาสดาตน.

[๔๐๒] ส. ข้าแต่พระโคตม ด้วยเหตุเท่าไร ภิกษุเชื่อว่าเป็นพระอรหันต์
มีอาสวะ

สิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำได้สำเร็จแล้ว ปลงภาระเสียแล้ว
มีประโยชน์

ตนถึงแล้วโดยลำดับ มีสัญญาชวนกันจะนำไปสู่ภพสิ้นแล้ว พ้นวิเศษแล้ว
เพราะรู้ชอบ?

พ. ดุกรอัคคิเวสสนะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เห็นเบญจขันธ์ด้วยปัญญาอันชอบตาม

เป็นจริงอย่างนี้ว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ อันใดอันหนึ่ง
ทั้งที่ล่วงไปแล้ว

ทั้งที่ยังไม่มาถึง ทั้งเกิดขึ้นเฉพาะในบัดนี้ ที่เป็นภายในกิติ ที่เป็นภายนอกกิติ
หยาบกิติ

ละเอียดยกิติ เลวกิติ ประณิตกิติ ในทีโกลกกิติ ในทีโกลักกิติ ทั้งหมด ก็เป็นแต่รูป
เวทนา

สัญญา สังขาร และวิญญาณ นั้นไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นมัน
มันไม่ใช่ตนของเรา

ดังนี้ จึงพ้นแล้วเพราะไม่ถือมัน. ดุกรอัคคิเวสสนะ ด้วยเหตุเท่านั้นแหละ
ภิกษุเชื่อว่าเป็นพระ

อรหันต์ มีอาสวะสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว
ปลงภาระเสียแล้ว

มีประโยชน์ตนถึงแล้วโดยลำดับ มีสัญญาชวนอันจะนำไปสู่ภพสิ้นแล้ว
พ้นวิเศษแล้วเพราะรู้ชอบ.

ดุกรอัคคิเวสสนะ ภิกษุที่รู้พ้นวิเศษแล้วอย่างนี้แหละ
ประกอบด้วยคุณอันยอดเยี่ยม ๓ ประการ

คือ ความเห็นอันยอดเยี่ยม ๑ ความปฏิบัติอันยอดเยี่ยม ๑
ความพ้นวิเศษอันยอดเยี่ยม ๑. เมื่อ

มีจิตพ้นกิเลสแล้วอย่างนี้ ย่อมสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ตถาคตว่า
พระผู้มีพระภาค

พระองค์นั้น ตรัสรู้แล้ว ย่อมทรงแสดงทำเพื่อให้ตรัสรู้
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทรงฝึก

พระองค์แล้ว ย่อมทรงแสดงธรรมเพื่อฝึก พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ทรงสงบได้แล้ว ย่อม

ทรงแสดงธรรมเพื่อสงบ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทรงข้ามพ้นแล้ว
ย่อมทรงแสดงธรรม

เพื่อข้ามพ้น พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ทรงดับสนิทแล้วย่อมทรงแสดงธรรมเพื่อความ
ดับสนิท.

สัจจนิกครนถ์ทุลนินนตจันภัตตาทหาร

[๔๐๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สัจจนิกครนถ์ได้ทูลว่า
ข้าแต่พระโคตม

ข้าพเจ้าเป็นคนคอยกำจัดคุณผู้อื่น เป็นคนคะนองวาจา

ได้สำคัญถ้อยคำของพระโคตม

ว่า ตนอาจรุกรานได้ด้วยถ้อยคำของตน บุรุษมาปะทะข้างซบมันเข้าก็ดี
เจาะกองไฟอัน

กำลังลุกโพล่งก็ดี เจอะพิษที่มีพิษร้ายก็ดี ยังพอเอาตัวรอดได้บ้าง

แต่มาเจอะพระโคตมเข้าแล้ว

ไม่มีใครเอาตัวรอดได้เลย ข้าแต่พระโคตม ข้าพเจ้าเป็นคนคอยกำจัดผู้อื่น
เป็นคนคะนองวาจา

ได้สำคัญถ้อยคำของพระโคตมว่า ตนอาจ รุกรานได้ด้วยถ้อยคำของตน
ขอพระโคตมพร้อมด้วย

ภิกษุสงฆ์ จงรับนิมนต์เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้.

พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยดุชนิภาพ. ลำดับนั้น สัจจนิกครนถ์ทราบบว่า
พระผู้มี

พระภาคทรงรับนิมนต์แล้ว จึงบอกพวกเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า

เจ้าลิจฉวีทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า

พระโคตมพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ข้าพเจ้านิมนต์แล้ว เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้
พวกท่านจะนำ

อาหารใดมาเพื่อข้าพเจ้า จงเลือกอาหารที่ควรแก่พระโคตมเถิด.

เมื่อล่วงราตรีนั้นแล้ว เจ้าลิจฉวีเหล่านั้น

ได้นำภัตตาหารประมาณห้าร้อยสำหรับ

ไปให้แก่สัจจนิกครนถ์.

สัจจนิกครนถ์ให้จัดของเคี้ยวของฉันอันประณีตในอารามของตนเสร็จ

แล้ว จึงให้ทูลบอกกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตม

เวลานี้เป็นกาลควร ภัตตาหาร

สำเร็จแล้ว.

[๔๐๔] ครั้งนั้นในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้ว
ทรงถือบาตรจีวร

เสด็จไปสู่อารามแห่งสัจจกนิครนถ์ ประทับบนอาสนะที่ปูลาดไว้ถวาย
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์.

ครั้งนั้น สัจจกนิครนถ์อังกาสภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธรเจ้าเป็นประธาน
ด้วยของเคี้ยวของฉัน

อันประณีต ด้วยมือของตน ให้อิมหันาสารายแล้ว.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จ นำ

พระหัตถ์ออกจากบาตรแล้ว สัจจกนิครนถ์จึงถือเอาอาสนะต่ำ นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ได้ทูลว่า ข้าแต่พระโคตม ขอบุญและผลบุญในทานนี้

จงมีเพื่อความสุขแก่ทายกทั้งหลาย

เถิด.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอัคริเวสสนะ บุญและผลบุญในทานนี้
อาศัยทักษิณียบุคคล

ที่ยังไม่สิ้นราคะ โทสะ โมหะ เช่นกับท่าน จักมีแก่ทายกทั้งหลาย ส่วนบุญ
และผลบุญ

อาศัยทักษิณียบุคคล ที่สิ้นราคะ โทสะ โมหะ เช่นกับเรา จักมีแก่ท่าน
ฉะนี้แล.

จบ จุฬสัจจกสูตร ที่ ๕

๖. มหาสัจจกสูตร

สัจจกนิครนถ์ทูลถามปัญหา

[๔๐๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลา ปามหาวัน
เขตเมืองเวสาลี. ก็สมัย

นั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนุ่งดีแล้ว

ทรงถือบาตรและจีวรมีพระพุทธรประสงค์จะเสด็จเข้าไป

เพื่อบิณฑบาตในเมืองเวสาลี เวลานั้น สัจจกนิครนถ์ ผู้เป็นนิคัณณบุตร
เมื่อเที่ยวเดินเพื่อยิด

แข่งชา ได้เข้าไปที่กุฎาคารศาลา ปามหาวัน.

ท่านพระอานนทได้เห็นสัจจกนิครนถ์กำลังเดินมาแต่

ไกล ครั้นแล้วจึงทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
สัจจนิกคณณนี้เป็นนักโต้ตอบ

พูดยกตนว่าเป็นนักปราชญ์ ชนเป็นอันมากยอมยกกว่าเป็นผู้มีความรู้ดี
เขาปรารถนาจะติเตียน

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส
ขอพระผู้มีพระภาค

ทรงพระกรุณาประทับอยู่สักครู่หนึ่งเถิด.

พระผู้มีพระภาคจึงประทับอยู่บนอาสนะที่เขาปูถวาย. ขณะนั้น
สัจจนิกคณณเข้าไปถึงที่

พระผู้มีพระภาคประทับ ครั้นแล้วทูลปราศรัยกับพระองค์
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

[๔๐๖] สัจจนิกคณณ ครั้นนั่งแล้ว ได้ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
พระโคตมผู้เจริญ

มีสมณะและพราหมณ์พวกหนึ่งหมั่นประกอบกายภาวนาอยู่
แต่หาได้หมั่นประกอบจิตภาวนาไม่.

สมณะและพราหมณ์พวกนั้น ย่อมประสบทุกขเวทนาอันเกิดในสรีรกาย.
พระโคตมผู้เจริญ เรื่อง

เคยมีมาแล้ว เมื่อบุคคลอันทุกขเวทนาอันเกิดในสรีรกายกระทบเข้าแล้ว
ความขัดขาคักมีบ้าง

หทัยจักแตกบ้าง เลือดอันร้อนจักพลุ่งออกจากปากบ้าง
(พวกที่บำเพ็ญกายภาวนานั้น) จักถึงความ

เป็นบ้า มีจิตฟุ้งซ่านบ้าง จิตอันหันไปตามกายของผู้นั้น
ก็เป็นไปตามอำนาจกาย. นั้นเป็นเพราะ

อะไร? เป็นเพราะไม่อบรมจิต. พระโคตมผู้เจริญ
มีสมณะและพราหมณ์พวกหนึ่ง หมั่นประกอบ

จิตตภาวนาอยู่ แต่หาได้หมั่นประกอบกายภาวนาไม่.

สมณะและพราหมณ์พวกนั้น ย่อมประสบ

ทุกขเวทนาอันเกิดขึ้นในจิต. พระโคตมผู้เจริญ เรื่องเคยมีมาแล้ว
เมื่อบุคคลอันทุกขเวทนาอัน

เกิดขึ้นในจิตกระทบเข้าแล้ว ความขัดขาก็มีบ้าง หทัยจะแตกบ้าง
เลือดอันร้อนจัดพลุ่งออก

จากปาก (พวกที่บำเพ็ญจิตตภาวนานั้น) จักถึงความเป็นบ้า มีจิตฟุ้งซ่านบ้าง
กายอันหันไปตาม

จิตของผู้นั้น ก็เป็นไปตามอำนาจจิต. นั้นเป็นเพราะอะไร?
เป็นเพราะไม่อบรมกาย. พระโคดม

ผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีความดำริว่า หมุ่สาวกของพระโคดม
ย่อมหมั่นประกอบจิตตภาวนาอยู่โดยแท้
แต่หาหมั่นประกอบกายภาวนาอยู่ไม่.

[๔๐๗] พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรอัคริเวสสนะ
กายภาวนาท่านพึงมาแล้ว
อย่างไร?

สัจจนิกธนะกุลว่า พระโคดมผู้เจริญ ท่านนั้นทะพู้วจจโคตร
ท่านกิสะผู้สังกิลจโคตร

ท่านมักขลิผู้โคสาล ก็ท่านเหล่านี้เป็นผู้เปลือยกาย ปล่อยมารยาทดีเสีย
เช็ดอุจจาระที่ถ่ายด้วยมือ

ไม่ไปรับภิกษาตามที่เขาเชิญให้รับ ไม่หยุดตามที่เขาเชิญให้หยุด
ไม่ยินดีภิกษาที่เขานำมาให้ ไม่

ยินดีภิกษาที่เขาเจาะจงให้ ไม่ยินดีการนิมนต์

ไม่รับภิกษาที่เขาให้แต่ปากหม้อ ไม่รับภิกษาที่เขาให้

แต่ปากกระเช้า ไม่รับภิกษาในที่มึธรรณและมีท่อนไม้ หรือมีสากอยู่ในระหว่าง
ไม่รับภิกษาของคน

๒ คน ที่กำลังกินอยู่ ไม่รับภิกษาของหญิงมีครรภ์

ของหญิงที่กำลังให้ลูกตึมนม ของหญิงที่มีชู้

ไม่รับภิกษาที่เขานัดกันทำ ในที่ที่เขาเลี้ยงสุนัขไว้ และในที่ที่มีหมูแมลงวันตอม

ไม่รับปลา ไม่รับ

เนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มน้ำที่เขาหมักแช่ด้วยสัมภาระ

รับภิกษาที่เรือนเดียวบ้าง รับเฉพาะ

คำเดียวบ้าง รับที่เรือนสองหลังบ้าง รับเฉพาะสองคำบ้าง ฯลฯ

รับที่เรือนเจ็ดหลังบ้าง รับเฉพาะ

เจ็ดคำบ้าง เลี้ยงตนด้วยภิกษาอย่างเดียบบ้าง สองอย่างบ้าง ฯลฯ
เจ็ดอย่างบ้าง กลืนอาหารที่เก็บ
ไว้วันหนึ่งบ้าง สองวันบ้าง ฯลฯ เจ็ดวันบ้าง หมั่นประกอบเนื่องๆ
ในอันกินภัตตามวาระ แม้มี
วาระครึ่งเดือนเห็นปานนี้ ย่อมอยู่ดังนี้.

พ. ดุกรอัคคิเวสสนะ
บุคคลเหล่านั้นเลี้ยงตนด้วยภัตเท่านั้นอย่างเดียหรือ?
ส. ไม่เป็นดังนั้น พระโคตมผู้เจริญ บางที่ท่านเหล่านั้น
เคี้ยวของควรเคี้ยวอย่างดีๆ
กินโภชนะอย่างดีๆ ลิ้มของลิ้มอย่างดีๆ ดื่มน้ำอย่างดีๆ ให้ร่างกายนี้มีกำลัง
เจริญ อ้วนพีขึ้นๆ

พ. ดุกรอัคคิเวสสนะ พวกเหล่านั้นละทุกกรกิจอย่างก่อนแล้ว
บำรุงกายนี้ภายหลัง
เมื่อเป็นอย่างนั้น กายนี้ก็มีความเจริญและความเสื่อมไป.

ว่าด้วยกายภาวนาและจิตตภาวนา

[๔๐๘] พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดุกรอัคคิเวสสนะ
จิตตภาวนาท่านได้ฟังมาแล้ว
อย่างไร?

สัจจนิกครนถ์ อันพระผู้มีพระภาคตรัสถามในจิตตภาวนา
ไม่อาจทูลบอกได้.

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกะสัจจนิกครนถ์ดังนี้ว่า ดุกรอัคคิเวสสนะ
กายภาวนา

ก่อนนั้นท่านเจริญแล้ว แม้กายภาวนานั้น ไม่ประกอบด้วยธรรมในอริยวินัย
ท่านยังไม่รู้จักแม้

กายภาวนา จักรู้จักจิตตภาวนาแต่ไหน ดุกรอัคคิเวสสนะ
บุคคลที่มีกายมิได้อบรมแล้ว มีจิตมิได้

อบรมแล้ว และที่มีกายอบรมแล้ว มีจิตอบรมแล้ว เป็นได้ด้วยเหตุอย่างไร
ท่านจงฟังเหตุนี้เกิด

จงทำไว้ในใจให้ดี เราจักกล่าว.

สัจจนิกครนถ์ ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๔๐๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอัคคิเวสสนะ
ก็บุคคลที่มีกายมีได้อบรม มีจิตมีได้
อบรม เป็นอย่างไร? ดูกรอัคคิเวสสนะ ปุณฺณในโลกลนี้ ผู้มีได้สดับ
มีสุขเวทนาเกิดขึ้น เขาถูก
สุขเวทนากระทบเข้าแล้ว มีความยินดีในสุขเวทนา
และถึงความเป็นผู้ยินดีในสุขเวทนา
สุขเวทนาของเขานั้นย่อมดับไปเพราะสุขเวณาดับ ก็มีทุกขเวทนาเกิดขึ้น
เขาถูกทุกขเวทนากระทบ
เข้าแล้ว ก็เศร้าโศก ลำบากใจ รำพัน คร่ำครวญ ตบอ ก ถึงความหลงใหล
แม้สุขเวทนานั้น
เกิดขึ้นแก่เขาแล้ว ก็ครอบงำจิตตั้งอยู่ เพราะเหตุที่มีได้อบรมกาย
แม้ทุกขเวทนาเกิดขึ้นแล้ว
ก็ครอบงำจิตตั้งอยู่ เพราะเหตุที่มีได้อบรมจิต ดูกรอัคคิเวสสนะ
แม้สุขเวทนาเกิดขึ้นแก่ปุณฺณคน
ใดคนหนึ่ง ก็ครอบงำจิตตั้งอยู่ เพราะเหตุที่มีได้อบรมกาย
แม้ทุกขเวทนาเกิดขึ้น ก็ครอบงำจิต
ตั้งอยู่ เพราะเหตุที่มีได้อบรมจิตทั้งสองอย่างดังนี้ ดูกรอัคคิเวสสนะ
บุคคลที่มีกายมีได้อบรม
มีจิตมีได้อบรม เป็นอย่างนี้แหละ.

ดูกรอัคคิเวสสนะ ก็บุคคลที่มีกายอบรมแล้ว มีจิตอบรมแล้วเป็นอย่างไร?
ดูกรอัคคิ-

*เวสสนะ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้ได้สดับ มีสุขเวทนาเกิดขึ้น
เขาถูกสุขเวทนากระทบเข้า
แล้ว ไม่มีความยินดีในสุขเวทนา
และไม่ถึงความเป็นผู้ยินดีในสุขเวทนา สุขเวทนาของ
เขานั้นย่อมดับไป เพราะสุขเวณาดับ ก็มีทุกขเวทนาเกิดขึ้น
เขาถูกทุกขเวทนากระทบเข้าแล้ว
ก็ไม่เศร้าโศก ไม่ลำบากใจ ไม่รำพัน คร่ำครวญ ตบอ ก ไม่ถึงความหลงใหล
แม้สุขเวทนานั้น
เกิดขึ้นแก่อริยสาวกแล้ว ก็ไม่ครอบงำจิตตั้งอยู่ เพราะเหตุที่มีได้อบรมกาย
แม้ทุกขเวทนาเกิดขึ้น

ก็ไม่ครอบงำจิตตั้งอยู่ เพราะเหตุที่ได้อบรมจิต ดูกรอัคคิเวสสนะ
แม้สุขเวทนาเกิดขึ้นแก่อริย-

*สาวกผู้ใดผู้หนึ่ง ก็ไม่ครอบงำจิตตั้งอยู่ เพราะเหตุที่ได้อบรมกาย
แม้ทุกขเวทนาเกิดขึ้นก็ไม่

ครอบงำจิตตั้งอยู่ เพราะเหตุที่ได้อบรมจิตทั้งสองอย่างนี้ ดังนี้
ดูกรอัคคิเวสสนะ บุคคลที่มีกาย

อบรมแล้ว มีจิตอบรมแล้วเป็นอย่างนี้แหละ.

สัจจนิกคณณทัฬหว่า เมื่อเป็นอย่างนี้ ข้าพเจ้าเสื่อมใสต่อพระโคตม
เพราะพระโคตม

มีกายอบรมแล้ว มีจิตอบรมแล้ว.

ทรงชี้แจงเรื่องเวทนา

[๔๑๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอัคคิเวสสนะ
วajanī tānaṃ mā pupuṭṭheyyaṃ pāraṃ dāyaṃ

แต่เราจะบอกแก่ท่าน ดูกรอัคคิเวสสนะ เมื่อใดแลเราปลงผมและหนวด
นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์

ออกบวชเป็นบรรพชิต

เมื่อนั้นจิตของเรานั้นถูกสุขเวทนาที่เกิดขึ้นครอบงำตั้งอยู่ หรือถูกสุขเวทนา
ที่เกิดขึ้นครอบงำตั้งอยู่ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้เลย.

ส. สุขเวทนาอันเกิดขึ้นที่พอจะครอบงำจิตตั้งอยู่
หรือทุกขเวทนาอันเกิดขึ้นที่พอจะ

ครอบงำจิตตั้งอยู่ เวทนาเช่นนั้นย่อมไม่เกิดขึ้นแก่พระโคตมผู้เจริญโดยแท้.

[๔๑๑] พ. ดูกรอัคคิเวสสนะ ทำไมเวทนาทั้ง ๒ นั้น จะไม่พึงมีแก่เรา
ดูกรอัคคิเวสสนะ

เราจะเล่าให้ฟัง เมื่อเรายังเป็นโพธิสัตว์ ยังมีได้ตรัสรู้ ก่อนตรัสรู้
ได้มีความดำริดังนี้ว่า ฆราวาส

เป็นที่คับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นช่องว่าง การที่เราอยู่ครองเรือน
จะประพฤติ

พรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ ให้บริสุทธิ์ดุจสังข์ที่เขาขัดแล้ว ไม่ใช่ทำได้ง่าย
ถ้ากระไร เราพึงปลงผม

และหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมา
เรากำลังเป็นหนุ่ม

มีเกศาดำสนิทยังหนุ่มแน่น ตั้งอยู่ในปฐมวัย
เมื่อพระมารดาและพระบิดาไม่ปรารถนาจะให้บวช
มีพระพักตร์อาบด้วยน้ำพระเนตร ทรงกันแสงอยู่ ได้ปลงผมและหนวดแล้ว
นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์
ออกบวชเป็นบรรพชิต. เมื่อบวชแล้ว ก็เสาะหาว่า อะไรเป็นกุศล
เมื่อแสวงหาทางอันสงบ
อย่างประเสริฐเยี่ยม จึงเข้าไปถึงสำนักท่านอาฬารดาบสกาลามโคตร
แล้วกล่าวกะอาฬารดาบส
ดังนี้ว่า ท่านกาลามะ ข้าพเจ้าปรารถนาจะประพฤติพรหมจรรย์ในธรรมวินัยนี้.
เมื่อเรากล่าวอย่างนี้
แล้ว ท่านอาฬารดาบส กาลามโคตร จึงกล่าวกะเราว่า เชิญท่านอยู่เถิด
ธรรมที่วิญญูชนพึง
บรรลุลอยู่ เพราะทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่งเอง ตามแบบอาจารย์ของตน
ต่อกาลไม่นานนี้ ก็เช่นเดียว
กัน. เราก็ศึกษาธรรมนั้นเร็วไว มิได้ช้า. ชั่วขณะหุบปากเจรจาปราศรัยเท่านั้น
ก็กล่าวได้ซึ่งญาณ
วาทและเถรวาท และทั้งเราทั้งผู้อื่นก็ทราบชัดว่า เรารู้เราเห็น.
เราจึงดำริต่อไปว่า ท่านอาฬารดาบส
กาลามโคตร ไม่บอกธรรมนี้ว่า เราทำให้แจ้ง ด้วยความรู้ยิ่งเองแล้วเข้าถึงอยู่
ด้วยเหตุสุกว่า
ความเชื่ออย่างเดียว โดยที่แท้ ท่านอาฬารดาบส กาลามโคตร
ก็รู้เห็นธรรมนี้อยู่. ครั้งนั้น
เราเข้าไปหาท่านอาฬารดาบส กาลามโคตรแล้วถามว่า ท่านกาลามะ
ท่านทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้
ด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุแล้วจึงบอกด้วยเหตุเท่าไร? เมื่อเราถามอย่างนี้แล้ว
ท่านอาฬารดาบสก็
บอกสมบัติชั้นอาภิญจัญญาตนะ. เราจึงดำริว่า มิใช่มีศรัทธา วิริยะ สติ
สมาธิ และปัญญา
แต่ท่านอาฬารดาบส กาลามโคตร เท่านั้น แม้เราก็มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ
และปัญญา

เหมือนกัน ถ้าอะไร

เราพึ่งพากเพียรเพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ท่านอาฬารดาบส กาลามโคตร
บอกว่า เราทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่งเอง แล้วเข้าถึงอยู่.

เราก็กทำให้แจ้งซึ่งธรรมนั้นด้วยความรู้ยิ่งเอง

เข้าถึงอยู่เร็วไว มิได้เนิ่นช้า.

ครั้งนั้นเราเข้าไปหาท่านอาฬารดาบสกาลามโคตรแล้ว ถาถามว่า ท่าน
กาลามะ ท่านทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุแล้วจึงบอก
ด้วยเหตุเท่านั้นหรือ?

ท่านอาฬารดาบสก็บอกว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ
เราทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ด้วยความรู้ยิ่งเอง
บรรลุแล้วจึงบอก ด้วยเหตุเท่านั้นแหละ. เราจึงบอกว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุแม้ข้าพเจ้าก็ทำให้แจ้งซึ่ง
ธรรมนี้ด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุแล้วอยู่ ด้วยเหตุเท่านั้น.

ท่านอาฬารดาบสกล่าวว่า ดูกรผู้มีอายุ เป็นลาภของพวกเรา
พวกเราได้ดีแล้ว ที่ได้เห็น

สพรหมจรรย์เช่นท่าน เราทำให้แจ้งซึ่งธรรมใด
ด้วยความรู้ยิ่งเองบรรลุแล้วจึงบอกได้ ท่านก็ทำให้
แจ้งซึ่งธรรมนั้นด้วยความรู้ยิ่งเอง
บรรลุแล้วอยู่ท่านทำให้แจ้งซึ่งธรรมใดด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุ
แล้วอยู่ เราก็กทำให้แจ้งซึ่งธรรมนั้นด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุแล้วจึงบอก
ด้วยประการดังนี้ เรารู้

ธรรมใด ท่านก็รู้ธรรมนั้น ท่านรู้ธรรมใด เราก็รู้ธรรมนั้น เป็นอันว่าเราเช่นใด
ท่านก็รู้เช่นนั้น

ท่านเช่นใด เราก็เช่นนั้น ด้วยประการดังนี้ มาเถิด บัดนี้
เราทั้งสองจะอยู่ร่วมกันปกครอง

คณะนี้. ดูกรอัคคิเวสสนะ ท่านอาฬารดาบส กาลามโคตร
ทั้งที่เป็นอาจารย์เรา ก็ยกย่องเราผู้

เป็นศิษย์เสมอด้วยตนด้วย บูชาเราด้วยการบูชาอย่างดีด้วย.

เราจึงมีความแน่ใจว่า ธรรมนี้ไม่เป็น

ไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ
เพื่อความรู้ยิ่ง

เพื่อความตรัสรู้พร้อม เพื่อนิพพาน
เพียงแต่เป็นไปเพื่อความเข้าถึงอาภิญญาตนภาพเท่านั้น.
เราไม่พอใจธรรมนั้นระอาธรรมนั้น จึงหลีกไป.

[๔๑๒] ดูกุรวัคคิเวสสนะ เราเสาะหาว่า อะไรเป็นกุศล
เมื่อแสวงหาทางอันสงบ
อย่างประเสริฐเยี่ยม จึงเข้าไปถึงสำนักท่านอุททกดาบส รามบุตรแล้วกล่าวว่า
ท่านรามะ ข้าพเจ้า
ปรารถนาจะประพฤติพรหมจรรย์ในธรรมวินัยนี้. เมื่อกล่าวอย่างนี้แล้ว
ท่านอุททกดาบส รามบุตร
จึงกล่าวกะเราว่า เชิญท่านอยู่เถิด
ธรรมที่วิญญูชนพึงบรรลुเพราะทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่งเอง ตาม
แบบอาจารย์ของตนอยู่ต่อกาลไม่นาน นี่ก็เป็นเช่นเดียวกัน.
เราก็ศึกษาธรรมนั้นเร็วไวมิได้ช้า.
ช่วงขณะหุบปากเจรจาปราศรัยเท่านั้น ก็กล่าวได้ซึ่งญาณวาท และเถรวาท
และทั้งเรา ทั้งผู้อื่นก็
ทราบชัดว่า เรารู้เราเห็น. เราจึงดำริต่อไปว่า ท่านรามะไม่บอกว่า
ธรรมนี้เราทำให้แจ้งด้วยความรู้
ยิ่งเอง แล้วเข้าถึงอยู่ ด้วยเหตุสักว่าความเชื่ออย่างเดียว โดยที่แท้
ท่านรามะก็รู้เห็นธรรมนี้อยู่.
ครั้งนั้น เราเข้าไปหาท่านอุททกดาบส รามบุตร แล้วถามว่า ท่านรามะ
ท่านทำให้แจ้ง
ซึ่งธรรมนี้ด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุแล้วจึงบอก ด้วยเหตุเท่าไร?
เมื่อเราถามอย่างนี้แล้ว ท่าน
อุททกดาบส รามบุตร ก็บอกสมบัติชั้นแนวสัจญานาสัจญายตนะ.
เราจึงดำริว่า มิใช่มีศรัทธา
วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา แต่ท่านรามะเท่านั้น แม้เราก็มีศรัทธา วิริยะ สติ
สมาธิ และ
ปัญญาเหมือนกัน ถ้ากระไร เราจึงพากเพียร
เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ท่านรามะบอกว่า เราทำให้แจ้ง
ด้วยความรู้ยิ่งแล้วเข้าถึงอยู่.
เราก็ทำให้แจ้งซึ่งธรรมนั้นด้วยความรู้ยิ่งเองเข้าถึงอยู่เร็วไวมิได้

เนิ่นช้า.

ครั้งนั้น เราเข้าไปหาอุททกดาบส รามบุตร แล้วถามว่า ท่านรามะ
ท่านทำให้แจ้งซึ่ง

ธรรมนั้นด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุแล้วจึงบอก ด้วยเหตุเท่าไร?

ท่านอุททกดาบสก็บอกว่า ดูกุร

ท่านผู้มีอายุ เราทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุแล้วจึงบอก
ด้วยเหตุเท่านี้แหละ.

เราก็บอกว่า ดูกุรท่านผู้มีอายุ

แม้ข้าพเจ้าก็ทำให้แจ้งซึ่งธรรมนี้ด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุแล้ว ด้วย
เหตุเท่านี้.

ท่านอุททกดาบสกล่าวว่า ดูกุรท่านผู้มีอายุ เป็นลาภของพวกเรา
พวกเราได้ดีแล้ว ที่ได้

เห็นสพรหมจรรย์เช่นท่าน

เราทำให้แจ้งซึ่งธรรมใดด้วยความรู้ยิ่งเองบรรลุแล้วจึงบอก ท่านก็ทำให้
แจ้งซึ่งธรรมนั้น ด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุแล้วอยู่ ท่านทำให้แจ้งซึ่งธรรมใด
ด้วยความรู้ยิ่งเอง

บรรลุแล้วอยู่ เราก้ทำให้แจ้งซึ่งธรรมนั้นด้วยความรู้ยิ่งเอง บรรลุแล้วจึงบอก
ด้วยประการดังนี้

เรารู้ธรรมใด ท่านก็รู้ธรรมนั้น ท่านรู้ธรรมใด เราก้รู้ธรรมนั้น เป็นอันว่า
เราเช่นใด ท่านก็เช่นนั้น

ท่านเช่นใด เราก้เช่นนั้น ด้วยประการดังนี้ มาเถิด บัดนี้ เราทั้ง ๒
จะอยู่ร่วมกันปกครองคณะนี้

ดูกรอัคคิเวสสนะ ท่านอุททกดาบส รามบุตรทั้งที่เป็นอาจารย์เรา
ก็ยกย่องเราผู้เป็นศิษย์เสมอ

ด้วยตนด้วย บูชาเราด้วยการบูชาอย่างดีด้วย. เราจึงมีความแน่ใจว่า ธรรม
(สมาบัติ ๘) นี้ ไม่

เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ
เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง

เพื่อความตรัสรู้พร้อม เพื่อนิพพาน

เพียงแต่เป็นไปเพื่อความเข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภพ
เท่านั้น. เราไม่พอใจธรรมนั้น ระอาธรรมนั้น จึงได้หลีกไป.

[๔๑๓] ดุกรอัคคีเวสสนะ เรานั้นแล เสาะหาว่าอะไรเป็นกุศล
เมื่อแสวงหาทางอันสงบ
อย่างประเสริฐเยี่ยม จึงเที่ยวจาริกไปในนครชนบท โดยลำดับ
ก็ถึงตำบลอรุเวลาเสนานิคม
ได้เห็นภูมิภาคที่น่ารื่นรมย์ แนวป่าเขียวสดเป็นที่เบิกบานใจ แม่น้ำไหล
มีน้ำใสสะอาด มีท่อน้ำ
สะอาดดี นารื่นรมย์ โคจรคามก็ตั้งอยู่โดยรอบ จึงดำริว่า ภูมิภาคนารื่นรมย์
แนวป่าเขียวสด
เป็นที่เบิกบานใจ แม่น้ำไหล มีน้ำใสสะอาด มีท่อน้ำสะอาดดี นารื่นรมย์
โคจรคามก็ตั้งอยู่โดย
รอบ สถานที่เช่นนี้
เป็นที่สมควรบำเพ็ญเพียรแห่งกุลบุตรผู้ต้องการจะบำเพ็ญเพียร จึงนั่งลง
ที่นั่น ด้วยคิดว่า ที่นี้เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร.

อุปมา ๓ ข้อ

[๔๑๔] ดุกรอัคคีเวสสนะ ครั้นนั้น อุปมา ๓ ข้อ
อันนำอัศจรรย์ยิ่งนักเราไม่เคยได้ยิน
มาในกาลก่อน มาปรากฏแจ่มแจ้งแก่เรา.
อุปมาข้อ ๑ ว่า เปรียบเหมือนไม้สดมียางที่เขาวางไว้ในน้ำ.
บุรุษถือเอาไม้สีไฟมาสีเข้า
ด้วยหวังว่า เราจักให้ไฟเกิดปรากฏขึ้น. ดุกรอัคคีเวสสนะ
ท่านจะสำคัญความนั้นเป็นไฉน บุรุษ
นั้นเอาไม้สีไฟสีลงที่ไม้สดมียางที่เขาวางไว้ในน้ำ
พึงให้ไฟเกิดปรากฏขึ้นได้บ้างหรือหนอ?

สัจจนิกครนถ์ทูลว่า ข้อนี้เป็นไปไม่ได้เลย พระโคตมผู้เจริญ
นั้นเป็นเพราะอะไร เป็น
เพราะไม้สดนั้นมียางทั้งเขาวางไว้ในน้ำ
บุรุษนั้นก็มีความเห็นดื้นเื่อยลำบากเปล่า.

พ. ดุกรอัคคีเวสสนะ ฉะนั้นเหมือนกันแล
สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
ยังไม่หลีกออกจากกามด้วยกาย ยังมีความพอใจ ความรักใคร่ ความหลง
ความกระหาย และ

ความกระวนกระวายเพราะกาม ในกามทั้งหลายยังมีได้ละ
และมีได้ระงับคืนเสียด้วยดีในภายใน.

สมณะหรือพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น แม้เสวยทุกขเวทนาที่กล้า หยาบ
เผ็ดร้อน อันเกิดขึ้นเพราะ

ความเพียรก็ดี หรือไม่ได้เสวยทุกขเวทนาเช่นนั้นก็ดี ก็เป็นผู้ไม่ควรเพียร
เพื่อเห็น เพื่อความ

ตรัสรู้ดีอันประเสริฐ. นี้แลอุปมาข้อที่ ๑ อันน่าอัศจรรย์ยิ่งนัก
เราไม่เคยฟังมาในกาลก่อน มาปรากฏ

แจ่มแจ้งแล้วแก่เรา.

[๔๑๕] อุปมาข้อที่ ๒ ว่า

เปรียบเหมือนไม้สดมียางที่เขาวางไว้บนบกห่างจากน้ำ. บุรุษ
ถือเอาไม้สไฟมาเสียดด้วยหวังว่า เราจักให้ไฟเกิดปรากฏขึ้น.

ดูกรอัครศิเวสสนะ ท่านจะสำคัญ

ความนั้นเป็นไฉน

บุรุษนั้นเอาไม้สไฟเสียดที่ไม้สดมียางที่เขาวางไว้บนบกห่างจากน้ำ พึงให้ไฟเกิด
ปรากฏขึ้นได้บ้างหรือหนอ?

สัจจนิกครณทัฬหว่า ข้อนี้เป็นไปไม่ได้เลย พระโคตมผู้เจริญ
นั้นเป็นเพราะอะไร เป็น

เพราะไม้สดอันมียาง ถึงเขาวางไว้บนบกห่างจากน้ำ

บุรุษนั้นก็มีแต่ความเหน็ดเหนื่อยลำบากเปล่า.

พ. ดูกรอัครศิเวสสนะ ฉะนั้นเหมือนกันแล สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใด
เหล่าหนึ่ง

แม้หลีกออกจากกามด้วยกายแล้ว แต่ยังมีคามพอใจ ความรักใคร่ ความหลง
ความกระหาย

และความกระวนกระวายเพราะกาม ในกามทั้งหลายยังมีได้ละ
และมีได้ระงับคืนเสียด้วยดีภายใน.

สมณะหรือพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น แม้เสวยทุกขเวทนาที่กล้า หยาบ
เผ็ดร้อน อันเกิดขึ้นเพราะ

ความเพียรก็ดี หรือไม่ได้เสวยทุกขเวทนาเช่นนั้นก็ดี ก็เป็นผู้ไม่ควรเพียร
เพื่อเห็น เพื่อความ

ตรัสรู้ดีอันประเสริฐ. นี่แลอุปมาข้อที่ ๒ อันน่าอัศจรรย์ยิ่งนัก
ที่เราไม่เคยฟังมาในกาลก่อน
มาปรากฏแจ่มแจ้งแล้วแก่เรา.

[๔๑๖] อุปมาข้อที่ ๓ อื่นอีกว่า
เปรียบเทียบไม้อันแห้งสนิทที่เขาวางไว้บนบกห่างจาก
น้ำ. บุรุษถือเอาไม้สีไฟมาสีเข้าด้วยหวังว่า เราจักให้ไฟเกิดปรากฏขึ้น.
ดูกรอัคคีเวสสนะ ท่าน
จะสำคัญความนั้นเป็นไฉน
บุรุษนั้นเอาไม้สีไฟสีลงที่ไม้อันแห้งสนิทที่เขาวางไว้บนบกห่างจากน้ำ
พึงให้ไฟเกิดปรากฏขึ้นได้บ้างหรือหนอ?

สัจจนิกครณทัฬหว่า เป็นอย่างนั้น พระโคตมผู้เจริญ นั้นเป็นเพราะอะไร
เป็นเพราะไม้
แห้งสนิท ทั้งเขาวางไว้บนบกห่างจากน้ำ.

ดูกรอัคคีเวสสนะ ฉะนั้นเหมือนกันแล สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใด
เหล่าหนึ่ง หลีก

ออกจากกามด้วยกายแล้ว ทั้งละและระงับความพอใจ ความรักใคร่ ความหลง
ความระหาย

และความกระวนกระวายเพราะกาม ในกามทั้งหลายเสียด้วยดีในภายในแล้ว.
สมณะหรือพราหมณ์

ผู้เจริญเหล่านั้น แม้เสวยทุกขเวทนาที่กล้า หยาบ เผ็ดร้อน
อันเกิดขึ้นเพราะความเพียรก็ดี

หรือไม่ได้เสวยทุกขเวทนาเช่นนั้นก็ดี ก็เป็นผู้รู้ควรเพื่อผู้ เพื่อเห็น
และเพื่อความตรัสรู้ดีอันประ-

*เสริฐ. นี่แลอุปมาข้อที่ ๓ อันน่าอัศจรรย์ยิ่งนัก
เราไม่เคยฟังมาในกาลก่อนมาปรากฏแจ่มแจ้งแล้ว
แก่เรา. อุปมาทั้ง ๓ ข้ออันไม่น่าอัศจรรย์
เราไม่เคยได้ฟังมาในกาลก่อนเหล่านี้แหละ มาปรากฏ
แจ่มแจ้งแล้วแก่เรา.

[๔๑๗] ดูกรอัคคีเวสสนะ เรานั้นมีความดำริว่า ถ้ากระไร
เราพึงกอดพินด้วยพิน เอาลิ้น

ดันเพดานไว้ให้แน่น เอาจิตข่มคั่นจิตให้เราร้อน. เรานั้นก็กดฟันด้วยฟัน
เอาลิ้นดันเพดานไว้

แน่น เอาจิตข่มคั่นจิตให้เราร้อน เมื่อเราทำดั่งนั้นเหงื่อก็ไหลออกจากรักแร้ทั้ง
๒ ข้าง. เปรียบ

เหมือนบุรุษมีกำลัง จับบุรุษที่มีกำลังน้อยกว่า ที่ศีรษะหรือที่คอ
แล้วบีบคั่นรัดไว้ให้แน่น ฉะนั้น.

ดูกรอัคคิเวสสนะ เราปรารภความเพียรไม่ย่อหย่อน มีสติตั้งมั่น มิได้พัวพันเพื่อน
แต่มีกายกระวน

กระวายไม่สงบระงับ เพราะความเพียรที่ทนได้ยากเสียดแทงอยู่.
แต่ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเห็นปานนี้

มิได้ครอบงำจิตเรที่ตั้งอยู่ได้.

ความต่างกันในการบำเพ็ญทุกกรกิริยา

[๔๑๘] ดูกรอัคคิเวสสนะ เรามีความดำริว่า ถ้ากระไร
เราพึงเจริญญาณอันไม่มีลมปราณ

เกิด เราก็กลั่นลมหายใจออกและลมหายใจเข้าทางปากและทางจมูก.
เมื่อเรากลั่นลมหายใจออก

และลมหายใจเข้าทางปากและทางจมูก ลมก็ออกทางช่องหูทั้ง ๒ ข้าง
มีเสียงดังอู้อู เหมือนเสียง

สับช่างทองที่เขาสับอยู่ ฉะนั้น. ดูกรอัคคิเวสสนะ
เราปรารภความเพียรไม่ย่อหย่อน มีสติตั้งมั่น

ไม่พัวพันเพื่อน แต่มีกายกระวนกระวาย ไม่สงบระงับ
เพราะความเพียรที่ทนได้ยากเสียดแทงอยู่

แต่ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเห็นปานนี้ มิได้ครอบงำจิตเรที่ตั้งอยู่ได้.

[๔๑๙] ดูกรอัคคิเวสสนะ เรามีความดำริว่า ถ้ากระไร
เราพึงเจริญญาณอันไม่มีลมปราณ

เกิด. เราก็กลั่นลมหายใจออกและลมหายใจเข้าทางปากทางจมูก.
และทางช่องหู. เมื่อเรากลั่นลม

หายใจออก และลมหายใจเข้าทางปากทางจมูก และทางช่องหู
ลมเป็นอันมากก็เสียดแทงศีรษะ

เหมือนบุรุษที่มีกำลัง เขามีดโกนที่คมเชือดศีรษะ ฉะนั้น. ดูกรอัคคิเวสสนะ
เราปรารภความเพียร

ไม่ย่อหย่อนมิสติตั้งมั่น ไม่พัวพันเพื่อน แต่มีกายกระวนกระวาย ไม่สงบระงับ
เพราะความเพียร

ที่ทนได้ยากเสียดแทงอยู่. แต่ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเห็นปานนี้
มิได้ครอบงำจิตเราตั้งอยู่ได้.

[๔๒๐] ดูกรอัคคิเวสสนะ เรามีความดำริว่า ถ้ากระไร เราพึงเจริญญาณ
อันไม่มีมล

ปรารถนาเกิด.

เราก็กลั่นลมหายใจออกและลมหายใจเข้าทางปากทางจมูกและทางช่องหู.
เมื่อกลั่น

ลมหายใจออกและลมหายใจเข้าทางปากทางจมูกและทางช่องหู
ก็มีทุกขเวทนาในศีรชะเป็นอันมาก

เหมือนบุรุษที่มีกำลังเอาเชือกหนังอันมันรัดเข้าที่ศีรชะ ฉะนั้น.

ดูกรอัคคิเวสสนะ เราปรารถนาความ

เพียรไม่ย่อหย่อนมิสติตั้งมั่น ไม่พัวพันเพื่อน แต่มีกายกระวนกระวาย ไม่สงบระงับ
เพราะความเพียร

ที่ทนได้ยากเสียดแทงอยู่. แต่ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเห็นปานนี้
มิได้ครอบงำจิตเราตั้งอยู่ได้.

[๔๒๑] ดูกรอัคคิเวสสนะ เรามีความดำริว่า ถ้ากระไร
เราพึงเจริญญาณอันไม่มีมลปรารถนา

เกิด. เราก็กลั่นลมหายใจออกและลมหายใจเข้าทางปากทางจมูก
และทางช่องหู. เมื่อกลั่นลมหายใจ

ออกและลมหายใจเข้าทางปากทางจมูกและทางช่องหู
ก็มีมลเป็นอันมากบาดท้อง เหมือนนายโค

ฆาต หรือลูกมือของนายโคฆาตผู้ฉลาด เขามีดสำหรับแล่โคที่คมเกี่ยวแล่ท้อง
ฉะนั้น. ดูกรอัคคิ-

*เวสสนะ เราปรารถนาความเพียรไม่ย่อหย่อน มิสติตั้งมั่น ไม่พัวพันเพื่อน
แต่มีกายกระวนกระวาย

ไม่สงบระงับ เพราะความเพียรที่ทนได้ยากเสียดแทงอยู่.

แต่ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเห็นปานนี้ มิได้

ครอบงำจิตเราตั้งอยู่ได้.

[๔๒๒] ดุรฉัตติเวสสนะ เรามีความดำริว่า ถ้ากระไร เราพึงเจริญญาณอันไม่มีลม

ปราณเกิด.

เราก็กลั่นลมหายใจออกและลมหายใจเข้าทางปากทางจมูกและทางช่องหู เมื่อเรากลั่น

ลมหายใจออกและลมหายใจเข้าทางปากทางจมูกและทางช่องหู ก็มีความเร้าร้อนในร่างกายเป็น

อันมาก เหมือนบุรุษที่มีกำลัง ๒ คนช่วยกันจับบุรุษคนหนึ่งที่มีกำลังน้อยกว่าที่แขนทั้ง ๒ ข้าง

แล้ว ให้เร้าร้อน อบอ้าวอยู่ ใกล้หลุมถ่านเพลิง ฉะนั้น. ดุรฉัตติเวสสนะ เราปรารภความเพียร

ไม่ย่อหย่อน มีสติตั้งมั่นไม่พินเพื่อน แต่มีกายกระวนกระวาย ไม่สงบระงับ เพราะความเพียร

ที่ทนได้ยากเสียดแทงอยู่. แต่ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเห็นปานนี้ มิได้ครอบงำจิตเราตั้งอยู่ได้.

ดุรฉัตติเวสสนะ เทวดาทั้งหลายเห็นเราเข้าแล้วพากันกล่าวว่า พระสมณโคดมทำกาละ

แล้ว. บางพวกกล่าวว่า พระสมณโคดมยังมีได้ทำกาละ แต่ก็จะทำกาละ บางพวกกล่าวว่า พระ

สมณโคดมไม่ทำกาละ ทั้งจะไม่ทำกาละ พระสมณโคดมจะเป็นพระอรหันต์ การอยู่เห็นปานนี้

นั้น เป็นวิภวาทธรรมของท่านผู้เป็นพระอรหันต์.

[๔๒๓] ดุรฉัตติเวสสนะ เรามีความดำริว่า ถ้ากระไร เราพึงปฏิบัติอดอาหารเสียโดย

ประการทั้งปวงเกิด. ขณะนั้น

พวกเทวดาเข้ามาหาเราแล้วกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้บริสุทธิ ท่านอย่า ปฏิบัติอดอาหารโดยประการทั้งปวงเลย

ถ้าท่านจักปฏิบัติอดอาหารโดยประการทั้งปวง พวกข้าพเจ้า

จะแทรกโอฆาหารอันเป็นทิพย์ตามชุมชนแห่งท่าน ท่านจะได้ยังอรรถภาพให้เป็นไปด้วยโอฆาหารนั้น.

เรามีความดำริว่า เราปฎิญาณว่าจะตัดอาหารโดยประการทั้งปวง
แต่เหวดาเหล่านี้จะแทรกโอชาอาหาร

อันเป็นทิพย์ตามชุมชนแห่งเรา เราจะมีอรรถภาพให้เป็นไปด้วยโอชาอาหารนั้น
การปฎิญาณไว้นั้นก็

เป็นมุสาแก่เราเอง. เราจึงกล่าวห้ามเหวดาเหล่านั้นว่า ชื่อนั้นไม่ควร.

[๔๒๔] ดุรธัคคิเวสสนะ เรามีความดำริว่า ถ้ากระไร
เราพึงกินอาหารให้น้อยลงๆ

เพียงชองมือหนึ่งๆ บ้าง เท้าเยื่อในเม็ดถั่วเขียวบ้าง เท้าเยื่อในเม็ดถั่วพุดบ้าง
เท้าเยื่อในเม็ดถั่วดำ

บ้าง เท้าเยื่อในเม็ดบัวบ้าง. เราก็กินอาหารให้น้อยลงๆ

ดังนั้นจนมีร่างกายซูบผอมยิ่งนัก เพราะเป็น

ผู้มีอาหารน้อยนั้น เหลือแต่อวัยวะใหญ่ๆ เหมือนเถาวัลย์ที่มีข้อมาก
หรือเถาวัลย์ที่มีข้อดำ

เนื้อตะโพกก็ลีบเหมือนกิบอฐ กระดูกสันหลังก็ผุดเป็นหนาม เหมือนเถาวัลย์
[หนามรอบข้อ]

ซีโครทั้ง ๒ ข้าง ขึ้นสะพรั่ง เหมือนกลอนศาลาเก่าที่สะพรั่งอยู่ ดวงตาทั้ง ๒
ก็ลึกเข้าไปในเบ้า

ตาเหมือนดวงดาวในบ่อน้ำอันลึก ปรางค์อยู่ หนึ่งศีรษะบนศีรษะก็เหี่ยวหดหู่
เหมือนลูกน้ำเต้า

ที่เขาตัดมายังดิบ ต้องลมและแดดเข้าก็เหี่ยวไป.

เรานึกว่าจะลูบพื้นห้องก็จับถึงกระดูกสันหลัง

เมื่อนึกว่า จะลูบกระดูกสันหลัง ก็จับถึงพื้นห้อง

เพราะพื้นห้องของเราติดแนบถึงกระดูกสันหลัง

เมื่อนึกว่า จะถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะ ก็ชวนแช่ล้มลง ณ ที่นั้น.

เมื่อจะให้กายสบายบ้าง เอา

ฝ่ามือลูบตัวเข้า

ขนทั้งหลายที่มีรากเน่าก็หลุดร่วงจากกายเพราะเป็นผู้มีอาหารน้อย.

มนุษย์ทั้งหลาย

เห็นเราเข้าแล้วก็กล่าวว่า พระสมณโคดมดำไป บางพวกก็พูดว่า

พระสมณโคดมไม่ดำ เป็นแต่

คล้ำไป บางพวกก็พูดว่า ไม่ดำ ไม่คล้ำ เป็นแต่พร้อยไป.

เรามีผิวพรรณบริสุทธิ์เปล่งปลั่ง

แต่เสียผิวไป ก็เพราะเป็นผู้มีอาหารน้อยเท่านั้น.

[๔๒๕] ดูกรอัคคีเวสสนะ เรามีความดำริว่า

สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง

ในอดีต ในอนาคต หรือในปัจจุบันนี้ ที่เสวยทุกขเวทนากล้า หยาบ เผ็ดร้อน
ที่เกิดขึ้นเพราะ

ความเพียร ทุกขเวทนานั้น อย่างยิ่งก็เพียรเท่านั้นไม่เกินกว่านี้ขึ้นไป.

แต่เรากียังมิได้บรรลุญาณ

ทัสสนะอันวิเศษที่พอแก่พระอริยะซึ่งยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์

ด้วยทุกกรกิริยาอันเผ็ดร้อนนี้. ชะรอย

ทางแห่งความตรัสรู้พึงเป็นทางอื่นกระมัง. เราจึงมีความดำริว่า เราจำได้อยู่
เมื่อคราวงานของท้าว

สักกาธิบัติซึ่งเป็นพระบิดา เรานั่งอยู่ใต้ร่มต้นหว้าอันเย็น

ได้ส่งจดจากกามทั้งหลาย ส่งจาก

อกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์

มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่ ทางนั้น

พึงเป็นทางแห่งความตรัสรู้กระมัง. เรามีวิญญานตามระลึกด้วยสติว่า
ทางนั้นเป็นทางแห่งความ

ตรัสรู้. เราจึงมีความดำริว่า

เรากลับความสุขที่เว้นจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายหรือ แล้วเรา
ก็ดำริต่อไปว่า เราไม่กลับสุขเช่นนั้นเลย.

[๔๒๖] ดูกรอัคคีเวสสนะ เรามีความดำริต่อไปว่า ความสุขนั้น

เราผู้มีกายถึงความชุ่ม

พอมมาก ไม่ทำได้ง่ายเพื่อจะบรรลุ ถ้ากระไร เราพึงกินอาหารหยาบ
คือข้าวสุกและกุ่มมาสเกิด.

เราก็กินอาหารหยาบคือข้าวสุกและกุ่มมาส. ครั้งนั้น ภิกษุทั้ง ๕

ที่เฝ้าบำรุงเราด้วยหวังว่า

พระสมณะโคดมบรรลุธรรมใด จักบอกธรรมนั้นแก่เราทั้งหลาย. เมื่อใด
เรากินอาหารหยาบ

คือข้าวสุกและ กุมมาส เมื่อนั้นภิกษุทั้ง ๕ นั้นก็ระอาหลีกไปด้วยเข้าใจว่า
พระสมณโคดมมักมาก

คลายความเพียรเวียนมาเพื่อความเป็นผู้มักมากเสียแล้ว.

[๔๒๗] ดูกุรอัคคิเวสสนะ เรากินอาหารหยาบให้กายมีกำลังแล้ว
สงัดจากกาม สงัดจาก

อกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่.
แม้สุขเวทนาที่

เกิดขึ้นเห็นปานนี้ ก็มีได้ครอบงำจิตเราตั้งอยู่ได้. เราบรรลุนุตติยฌาน
มีความผ่องใสแห่งจิต

ณ ภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์
มีปีติและสุขเกิด

แต่สมาธิอยู่. เรามีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย
เพราะปีติสิ้นไป บรรลु

ตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ
อยู่เป็นสุข. เราบรรลุ

จตุตถฌาน อันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัส
และโทมนัสในก่อน

เสียได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่. แม้สุขเวทนาที่เกิดขึ้นเห็นปานนี้
ก็มีได้ครอบงำจิต

เราตั้งอยู่ได้. เราเมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ครอบ

แก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้

ก็โน้มโน้มจิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสติญาณ. เราย่อม

ระลึกชาติที่เคยอยู่อาศัยในก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง
สองชาติบ้าง ฯลฯ ระลึก

ชาติที่เคยอยู่อาศัยได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ ทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้.
ดูกุรอัคคิเวสสนะ

ในปฐมยามแห่งราตรี เราได้บรรลุวิชชาที่ ๑ อันนี้ เมื่อเราไม่ประมาท
มีความเพียร สงัดไปอยู่

อวิชชาเรากำจัดเสียแล้ว วิชชาเกิดขึ้นแล้ว ความมืดเรากำจัดเสียแล้ว
แสงสว่างเกิดขึ้นแล้ว.

แม้สุขเวทนาที่เกิดขึ้นแล้วเห็นปานนี้ ก็มีได้ครอบงำจิตเรต้งอยู่ได้.

ตรัสการบรรลุวิชาที่ ๒

[๔๒๘] เราเมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส

ปราศจากอุปกิเลส อ่อน

ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้

ก็โน้มโน้มจิตไปเพื่อจุตูปปาตญาณ. เราเห็นหมู่สัตว์

ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณิด มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี
ตกยาก ด้วยทิพยจักขุ

อันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฯลฯ
ดูกรอัคริเวสสนะ

ในมัชฌิมยามแห่งราตรี เราได้บรรลุวิชาที่ ๒ อันนี้ เมื่อเราไม่ประมาท
มีความเพียร สงจิตไป

อยู่ อวิชชาเรากำจัดเสียแล้ว วิชชาเกิดขึ้นแล้ว ความมืดเรากำจัดเสียแล้ว
แสงสว่างเกิดขึ้นแล้ว.

แม้สุขเวทนาที่เกิดขึ้นแล้วเห็นปานนี้ ก็มีได้ครอบงำจิตเรต้งอยู่ได้.

[๔๒๙] เราเมื่อมีจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส

ปราศจากอุปกิเลส อ่อน

ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ก็โน้มโน้มจิตไปเพื่ออาสวัคคยญาณ.
ย่อมรู้ชัดตามเป็น

จริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา
เหล่านี้อาสวะ นี้อาสว-

*สมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเรารู้เห็นอย่างนี้
จิตก็หลุดพ้นแล้ว แม้จาก

กามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่า
พ้นแล้ว รู้ชัดว่า

ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำฯ เสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี.

ดูกรอัคริเวสสนะ ในปัจฉิมยามแห่งราตรี เราได้บรรลุวิชาที่ ๓ อันนี้
เมื่อเราไม่ประมาท มีความ

เพียร สงจิตไปอยู่ อวิชชาเรากำจัดเสียแล้ว วิชชาเกิดขึ้นแล้ว
ความมืดเรากำจัดเสียแล้ว แสง

สว่างเกิดขึ้นแล้ว. แม้สุขเวทนาที่เกิดขึ้นแล้วเห็นปานนี้
ก็มีได้ครอบงำจิตเราตั้งอยู่ได้.

[๔๓๐] ดูกรอัคคิเวสสนะ เราจำเพาะอยู่ว่า
เป็นผู้แสดงธรรมแก่บริษัทหลายร้อย.

ถึงแม้บุคคลคนหนึ่งๆ สำคัญเราอย่างนี้บ้างว่า
พระสมณโคดมแสดงธรรมปรารภเราเท่านั้น. ท่าน
อย่าพึงเห็นอย่างนั้น พระตถาคตย่อมแสดงธรรมแก่บุคคลเหล่านั้นโดยชอบ
เพื่อประโยชน์ให้รู้

แจ้งอย่างเดียว. เราประคองจิต สงบตั้งมั่น ทำให้เป็นสมาธิ ณ ภายใน
ในสมาธินิมิตเบื้องต้น

จนจบคาถานั้นทีเดียว เราอยู่ด้วยผลสมาธิเป็นสุญญะ ตลอดนิตยกาล.

ส. ข้อนี้ ควรเชื่อต่อพระโคดมผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ก็แต่พระโคดม

ย่อมจำเพาะว่า พระองค์เป็นผู้หลักในกลางวันบ้างหรือ?

พ. ดูกรอัคคิเวสสนะ เราจำเพาะอยู่ว่า ในเดือนห้ายฤดูร้อน
เรากลับจากภินทบาตใน

กาลภายหลังภัต ปุสังฆาฏิให้เป็น ๔ ชั้น แล้วเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ
ก้าวลงสู่ความหลับโดยข้าง
เบื้องขวา.

ส. พระโคดมผู้เจริญ สมณะและพราหมณ์เหล่านั้น
ย่อมกล่าวข้อนั้นในความอยู่ด้วย
ความหลง.

พ. บุคคลเป็นผู้หลงหรือเป็นผู้ไม่หลง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ห้ามได้
ก็บุคคลเป็นผู้หลง
หรือเป็นผู้ไม่หลง ด้วยเหตุใด ท่านจงฟังเหตุ นั้น จงทำในใจให้ดีเราจักกล่าว
บัดนี้.

สัจจนิกรณทัฬหีรับพระผู้มีพระภาคแล้ว.

ตรัสความเป็นผู้หลงและไม่หลง

[๔๓๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอัคคิเวสสนะ ก็อย่างไร
บุคคลเป็นผู้หลง อาสวะ

ทั้งหลายอันทำให้เศร้าหมอง ให้เกิดในภพใหม่ ให้เกิดความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์

ให้มีชาติขรามรณะต่อไป บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งยังละไม่ได้แล้ว

เรากล่าวบุคคลผู้นั้นว่า เป็นผู้หลง

บุคคลนั้นเป็นผู้หลง เพราะเหตุยังละอาสวะทั้งหลายไม่ได้

อาสวะทั้งหลายอันทำให้เศร้าหมอง

ให้เกิดในภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์

ให้มีชาติขรามรณะต่อไป บุคคล

ผู้ใดผู้หนึ่งละเสียแล้ว เรากล่าวบุคคลผู้นั้นว่า เป็นผู้ไม่หลง บุคคลนั้นนับว่า เป็นผู้ไม่หลง

เพราะเหตุละเสียได้ซึ่งอาสวะทั้งหลาย. ดูกรอัคคิเวสสนะ

อาสวะทั้งหลายอันทำให้เศร้าหมอง

ให้เกิดในภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์

ให้มีชาติขรามรณะต่อไป ตถาคต

ละเสียได้แล้ว มีรากอันตัดขาดแล้ว ทำให้ไม่มีที่ต้งตั้งว่าต้นตาลยอดด้วน

ทำไมให้เกิดสืบไป

ไม่มีความเกิดต่อไปเป็นธรรมดา ดุจเดียวกันกับต้นตาลที่เขาตัดยอดเสียแล้ว

ไม่อาจงอกงามได้

ต่อไป.

สัจจนิกรนถ์สรรเสริญพระผู้มีพระภาค

[๔๓๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว

สัจจนิกรนถ์ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

พระโคดมผู้เจริญ เรื่องที่ท่านกล่าวมานั้น น้าอัสจรรยฺห์ไม่เคยมี

พระโคดมผู้เจริญ อันข้าพเจ้า

มาสนทนากระทบกระทั่ง

ทั้งไต่ถามด้วยถ้อยคำที่ปรุ้งแต่งมาอย่างนี้ก็มีผิวพรรณสดใส ทั้งมีสีหน้า

เปล่งปลั่ง เพราะท่านเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโคดมผู้เจริญ

ข้าพเจ้าจำได้ว่า ข้าพเจ้า

เป็นผู้ปรารภโต้ตอบว่าทะกะท่านปุรณะ กัสสป แม้ท่านปุรณะ กัสสปนั้น

ปรารภโต้ตอบว่าทะ

กับข้าพเจ้า ก็เอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อนเสีย และชักนำให้พูดนอกเรื่อง
ทั้งทำความโกรธเคือง

ขัดแย้งให้ปรากฏ พระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้าจำได้ว่า

ข้าพเจ้าเป็นผู้ปรารถนาได้ตอบวาทะของท่าน

มักขลิ โคศาล ... ท่านอชิตะ เกสกัมพล ... ท่านปทุระกัจจายนะ ...

ท่านสิญชัย เวลัญฐบุตร ... ท่าน

นิครนถ์ นาฏบุตร แม้ท่านนิครนถ์ นาฏบุตรนั้น

ปรารถนาได้ตอบวาทะกับข้าพเจ้า ก็เอาเรื่องอื่นมา

พูดกลบเกลื่อนเสียและชักนำให้พูดนอกเรื่อง

ทั้งทำความโกรธเคืองขัดแย้งให้ปรากฏ ส่วนพระ

โคตมผู้เจริญอันข้าพเจ้ามาสนทนากระทบกระทั่ง

ทั้งได้ถามด้วยถ้อยคำที่ปรุ่งแต่งมาอย่างนี้ ก็มีผิว

พรรณสดใส ทั้งมีสีหน้าเปล่งปลั่ง เพราะท่านเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระโคตมผู้เจริญ

มิฉะนั้น ข้าพเจ้าขอลาไปในบัดนี้ ข้าพเจ้ามีกิจมาก มีธุระที่ต้องทำมาก.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ท่านจงสำคัญกาลที่ควรในบัดนี้เถิด.

ครั้งนั้น สัจจกนิครนถ์ผู้วินิจฉัยบุตร ชินชม อนุมโฆทนา

พระภาสิตของพระผู้มีพระภาค

ลุกจากอาสนะแล้วหลีกไป ดังนี้แล.

จบ มหาสัจจกสูตร ที่ ๖

๗. จุพัตถนหาสังขยสูตร

ว่าด้วยข้อปฏิบัติธรรมเป็นที่สิ้นตัณหา

[๔๓๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทแห่งมิคารมารดา

(มหาอุบาสิกาวิสาขา

ผู้เป็นดังว่ามารดาแห่งมิคารเศรษฐี) ในวิหารบุพพาราม เขตพระนครสาวัตถี.

ครั้งนั้น ท้าวสักกะ

จอมเทพ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว ได้ยืนอยู่

ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้งนี้ยินเรียบร้อยแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
กล่าวโดยย่อ ด้วยข้อ

ปฏิบัติเพียงเท่าไร ภิกษุเชื่อว่าน้อมไปแล้วในธรรมเป็นที่สิ้นแห่งตัณหา
มีความสำเร็จล่วงส่วน

มีความปลอดโปร่งจากกิเลสเป็นเครื่องประกอบล่วงส่วน
เป็นพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน

เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย?

[๔๓๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรจอมเทพ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ได้สดับว่า ธรรม

ทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น ถ้าข้อนี้ ภิกษุได้สดับแล้วอย่างนี้
ภิกษุนั้นย่อมรู้ยิ่งซึ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้

ยิ่งซึ่งธรรมทั้งปวงแล้ว ย่อมทราบชัดธรรมทั้งปวง
ครั้นทราบชัดธรรมทั้งปวงแล้ว ย่อมกำหนดรู้ธรรม

ทั้งปวง ครั้นกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงแล้ว เธอได้เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง
สุขก็ดี ทุกข์ก็ดี

มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ดี เธอย่อมพิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง
พิจารณาเห็นความหน่าย พิจารณาเห็น

ความดับ พิจารณาเห็นความสลесคืนในเวทนาทั้งหลายนั้น
เมื่อพิจารณาเห็นดังนั้น ย่อมไม่ยึด

มั่นสิ่งอะไรๆ ในโลก เมื่อไม่ยึดมั่น ย่อมไม่สะดุ้งหวาดหวั่น
เมื่อไม่สะดุ้งหวาดหวั่น ย่อมดับ

กิเลสให้สงบได้เฉพาะตัว และทราบชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำทำ

เสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ ดูกรจอมเทพ กล่าวโดยย่อ
ด้วยข้อปฏิบัติเท่านั้นแล

ภิกษุเชื่อว่าน้อมไป ในธรรมเป็นที่สิ้นแห่งตัณหา มีความสำเร็จล่วงส่วน
มีความปลอดโปร่ง

จากกิเลสเป็นเครื่องประกอบล่วงส่วน เป็นพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน
เป็นผู้ประเสริฐ

กว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพ ชื่นชม ยินดี พระภาชิตของพระผู้มีพระภาค
ถวายอภิวัต

พระผู้มีพระภาค ทำประทักขิณและหายไปในที่นั้นนั่นเอง.

ท้าวสักกะเข้าไปเยี่ยมพระมหาโมคคัลลานะ

[๔๓๕] ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลาน์ นั่งอยู่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค
ได้มีความดำริ

ว่า ท้าวสักกะนั้นทราบความพระภาชิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว จึงยินดี
หรือไม่ทราบก็ยินดี

ถ้ากระไร

เราพึงรู้เรื่องท้าวสักกะทราบความพระภาชิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว จึงยินดี
หรือไม่

ไม่ทราบแล้วก็ยินดี. ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลาน์
ได้หายไปในปราสาทของมิกคารมารดา

ในวิหารบุพพาราม ปรากฏในหมู่เทวดาชั้นดาวดึงส์
ประหนึ่งว่าบุรุษที่กำลังเหยียดแขนทิ้งออกไป

หรืออแขนที่เหยียดเข้ามา ฉะนั้น. สมัยนั้น ท้าวสักกะจอมเทพ กำลังอ้อมเอิบ
พร้อมพรัง

บำเรออยู่ ด้วยทิพยดนตรีห้าร้อยในสวนดอกกบคุณทริกล้วน.
ท้าวเธอได้เห็นท่านพระมหาโมคคัลลาน์

มาอยู่แต่ที่ไกล จึงให้หยุดเสียงทิพยดนตรีห้าร้อยไว้
แล้วก็เข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลาน์แล้ว

กล่าวว่า ข้าแต่พระโมคคัลลาน์ผู้ณฤทุกซ์ นิมนต์มาเถิด ท่านมาดีแล้ว
นานแล้วท่านได้ทำปริยาย

เพื่อจะมาในที่นี้ นิมนต์นั่งเถิด อาสนะนี้แต่งตั้งไว้แล้ว.

ท่านพระมหาโมคคัลลาน์นั่งบนอาสนะที่แต่งไว้แล้ว.

ส่วนท้าวสักกะจอมเทพ ก็ถืออาสนะตำแหน่งหนึ่ง นั่งอยู่ ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

[๔๓๖] ท่านพระโมคคัลลาน์ได้ถาม ท้าวสักกะผู้นั่งอยู่ ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า ดูกร

ท้าวโกสีย์

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถึงความน้อมไปในธรรมเป็นที่สิ้นแห่งตัณหาโดยย่อแก่ท่าน

อย่างไร ขอโอกาสเถิด แม้ข้าพเจ้าจักขอมีส่วนเพื่อจะฟังภณนั้น.

ท้าวสักกะตรัสว่า ข้าแต่ท่านโมคคัลลาน์ ข้าพเจ้ามีกิจมาก มีธุระที่จะต้องทำมาก ทั้งธุระ

ส่วนตัว ทั้งธุระของพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์

พระภาสิตใดที่ข้าพเจ้าฟังแล้วลืมเสียเร็วพลัน พระ-

*ภาสิตนั้น ท่านฟังดี เรียนดี ทำไว้ในใจดี ทรงไว้ดีแล้ว ข้าแต่พระโมคคัลลาน์ เรื่องเคยมีมาแล้ว

สงครามระหว่างเทวดาและอสูรได้ประชิดกันแล้ว ในสงครามนั้น พวกเทวดาชนะ พวกอสูรแพ้

ข้าพเจ้าชนะเทवासुरสงครามเสร็จสิ้นแล้ว กลับจากสงครามนั้นแล้ว ให้สร้างเวชยันตปราสาท

เวชยันตปราสาทมีร้อยชั้น ในชั้นหนึ่งๆ มีภูฏาคารเจ็ดร้อยๆ ในภูฏาคารแห่งหนึ่งๆ มีนางอัปสร

เจ็ดร้อยๆ นางอัปสรผู้หนึ่งๆ มีเทพธิดาผู้บำเรอเจ็ดร้อยๆ

ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลาน์ ท่านปรารถนา

เพื่อจะชมสถานที่นารีนรมย์ แห่งเวชยันตปราสาทหรือไม่?

ท่านพระมหาโมคคัลลาน์รับด้วยดุขนิภาพ.

พระโมคคัลลำนียกย่องเวชยันตปราสาท

พระโมคคัลลำนียกย่องเวชยันตปราสาท

[๔๓๗] ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพ และท้าวเวสวัณมหาราช

นิมนต์ท่านพระมหา

โมคคัลลาน์ออกหน้าแล้ว ก็เข้าไปยังเวชยันตปราสาท.

พวกเทพธิดาผู้บำเรอของท้าวสักกะ เห็น

ท่านพระมหาโมคคัลลาน์มาอยู่แต่ที่ไกล เกรงกลัวละอายอยู่ ก็เข้าสู่ห้องเล็กของตนๆ คล้ายกะว่า

หญิงสะใภ้เห็นพ่อผัวเข้าก็เกรงกลัวละอายอยู่ ฉะนั้น. ครั้งนั้น

ท้าวสักกะจอมเทพ และท้าว

เวสวัณมหาราช

เมื่อให้ท่านพระมหาโมคคัลลาน์เที่ยวเดินไปในเวชยันตปราสาท ได้ตรัสว่า
ข้าแต่

ท่านพระโมคคัลลาน์ ขอท่านจงดูสถานที่นารีนรมย์แห่งเวชยันตปราสาทแห่งนี้
ขอท่านจงดูสถานที่นารีนรมย์แห่งเวชยันตปราสาทแห่งนี้.

ท่านพระมหาโมคคัลลาน์กล่าวว่า
สถานที่นารีนรมย์ของท่านท้าวโกสีย์ย่อมงดงาม เหมือน
สถานที่ของผู้ที่ได้ทำบุญไว้ในปางก่อน
แม้มนุษย์ทั้งหลายเห็นสถานที่นารีนรมย์ไหนๆ เข้าแล้ว
กล่าวกันว่า งามจริง ดูสถานที่นารีนรมย์ของพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์.

ในขณะนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลาน์ได้มีความดำริว่า
ท้าวสักกะนี้เป็นผู้ประมาทอยู่มาก
นัก ถ้ากระไร เราพึงให้ท้าวสักกะนี้สังเวชเกิด จึงบันดาลอิทธาภิสังขาร
เอาหัวแม่เท้ากดเวชยันต
ปราสาทเขย่าให้สั่น สะท้าน หวั่นไหว. ทันใดนั้นท้าวสักกะจอมเทพ
ท้าวเวสวัณมหาราช และ
พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ มีความประหลาดมหัศจรรย์จิต กล่าวกันว่า
ท่านผู้เจริญทั้งหลาย นี่เป็น
ความประหลาดอัศจรรย์ พระสมณะมีฤทธิ์มาก อานุภาพมาก
เอาหัวแม่เท้ากดทิพยพิภพ เขย่า
ให้สั่น สะท้าน หวั่นไหวได้.

ตรัสความน้อมไปในธรรมเป็นที่สันตันทหา
[๔๓๘] ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลาน์ทราบวาท้าวสักกะจอมเทพมีความสลด
จิตชนลกแล้ว จึงถามว่า ดูกรท้าวโกสีย์
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสความน้อมไปในธรรมเป็นที่สัน
แห่งตันทหาโดยย่ออย่างไร ขอโอกาสเกิด
แม้ข้าพเจ้าจักขอมีส่วนเพื่อฟังภณานั้น.

ท้าวสักกะจึงตรัสว่า ข้าแต่ท่านพระมหาโมคคัลลาน์ผู้ประจักษ์
ข้าพเจ้าจะเล่าถวาย ข้าพเจ้า

เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายอภิวาทแล้ว จึงได้ยืนอยู่ ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูล

ถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กล่าวโดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเพียงเท่าไร
ภิกษุชื่อว่าน้อมไปแล้วใน

ธรรมเป็นที่สิ้นแห่งตัณหา มีความสำเร็จล่วงส่วน
มีความปลอดโปร่งจากกิเลสเป็นเครื่องประกอบ

ล่วงส่วน เป็นพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน
เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

เมื่อข้าพเจ้าทูลถามอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรจอมเทพ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้สดับ

ว่า ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น ถ้าข้อนั้นภิกษุได้สดับแล้ว
ภิกษุนั้นย่อมรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่ง

ธรรมทั้งปวงแล้ว ย่อมทราบชัดธรรมทั้งปวง ครั้นทราบชัดธรรมทั้งปวงแล้ว
ย่อมกำหนดรู้ธรรม

ทั้งปวง ครั้นกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงดังนั้นแล้ว
เธอได้เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง สุขก็ดี

ทุกข์ก็ดี มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ดี เธอย่อมพิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง
พิจารณาเห็นความหน่าย พิจารณา

เห็นความดับ พิจารณาเห็นความสลесึ้นในเวทนาทั้งหลายนั้น
เมื่อพิจารณาเห็นดังนั้น ก็ไม่ยึด

มั่นสิ่งอะไรๆ ในโลก เมื่อไม่ยึดมั่น ย่อมไม่สะดุ้งหวาดหวั่น
เมื่อไม่สะดุ้งหวาดหวั่นย่อม

ดับกิเลสให้สงบได้เฉพาะตัว และทราบชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควร

ทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ ดูกรจอมเทพ
กล่าวโดยย่อด้วยข้อปฏิบัติ

เพียงเท่านี้แล ภิกษุชื่อว่าน้อมไปแล้วในธรรมเป็นที่สิ้นแห่งตัณหา
มีความสำเร็จล่วงส่วน

มีความปลอดโปร่งจากกิเลสเป็นเครื่องประกอบล่วงส่วน
เป็นพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน

เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลาน์
พระผู้มีพระภาค

ได้ตรัสความน้อมไปในธรรมเป็นที่สิ้นแห่งตัณหา
โดยย่อแก่ข้าพเจ้าอย่างนี้แล.

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลาน์ ชื่นชมยินดีภาสิตของท้าวสักกะ
แล้วได้หายไปใน

หมู่เทวดาชั้นดาวดึงส์ มาปรากฏที่ปราสาทของมิกคารมารดา
ในวิหารบุพพาราม ประหนึ่งว่าบุรุษ

ที่กำลังเหยียดแขนหึงออกไป หรืออแขนที่เหยียดเข้ามา ฉะนั้น.

ครั้งนั้น พวกเทพธิดาผู้บำเรอของท้าวสักกะจอมเทพ
เมื่อท่านพระมหาโมคคัลลาน์หลีก

ไปแล้วไม่นาน ได้ทูลถามท้าวสักกะว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นฤทุกข์ พระสมณะนั้น
เป็นพระผู้มี-

*พระภาค ผู้พระศาสดาของพระองค์หรือหนอ?

ท้าวสักกะตรัสบอกว่า ดูกรเหล่าเทพธิดาผู้นฤทุกข์ พระสมณะนั้น
ไม่ใช่พระผู้มีพระภาค

ผู้พระศาสดาของเรา เป็นท่านพระมหาโมคคัลลาน์ผู้เป็นสพรหมจารีของเรา.

พวกเทพธิดานั้นทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นฤทุกข์ เป็นลาภของพระองค์
ได้ดีแล้วที่ได้

พระสมณะผู้มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากอย่างนี้ เป็นสพรหมจารีของพระองค์
พระผู้มีพระภาค

ผู้ศาสดาของพระองค์ คงมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากเป็นอัศจรรย์เป็นแน่.

[๔๓๙] ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลาน์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ

ถวายอภิวาทแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มี

พระภาคยอมทรงทราบว่าพระองค์ เป็นผู้ตรัสความน้อมไปในธรรม
เป็นที่สิ้นแห่งตัณหาโดยย่อ

แก่เทพผู้มีศักดิ์มากผู้ใดผู้หนึ่งบ้างหรือหนอ?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรโมคคัลลาน์ เรารู้เฉพาะอยู่ จะเล่าให้ฟัง
ท้าวสักกะจอมเทพ

เข้ามาหาเรา อภิวัตแล้ว ได้ไปยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้วได้ถามเราว่า ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ กล่าวโดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเพียงเท่าไร
ภิกษุชื่อนามไปแล้วในธรรมเป็นที่สิ้น

แห่งตัณหา มีความสำเร็จล่วงส่วน
มีความปลอดโปร่งจากกิเลสเป็นเครื่องประกอบล่วงส่วน
เป็นพรหมจารีล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน

เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดูกร-

*โมคคัลลาน์ เมื่อทำวสัฏฐะนั้นถามอย่างนี้แล้ว เราบอกว่า ดูกรจอมเทพ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ได้

สดับว่าธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น ถ้าเช่นนั้นภิกษุได้สดับแล้ว
ภิกษุนั้นย่อมรู้อย่างธรรมทั้งปวง ครั้น

รู้อย่างธรรมทั้งปวงแล้ว ย่อมทราบชัดธรรมทั้งปวง ครั้นทราบชัดธรรมทั้งปวงแล้ว
ย่อมกำหนดรู้-

*ธรรมทั้งปวง ครั้นกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงแล้ว

เธอได้เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง สุขก็ดี ทุกข์ก็ดี

มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ดี เธอย่อมพิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง

พิจารณาเห็นความหน่าย พิจารณาเห็นความดับ

พิจารณาเห็นความสลัดคืนในเวทนาทั้งหลายนั้น เมื่อพิจารณาเห็นดังนั้น
ย่อมไม่ยึดมั่นสิ่งอะไรๆ

ในโลก เมื่อไม่ยึดมั่น ย่อมไม่สะดุ้งหวาดหวั่น เมื่อไม่สะดุ้งหวาดหวั่น
ย่อมดับกิเลสให้สงบได้

เฉพาะตน ย่อมทราบชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว

กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่น

เพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี ดังนี้ ดูกรจอมเทพ กล่าวโดยย่อ

ด้วยข้อปฏิบัติเพียงเท่านี้แล ภิกษุ

ชื่อนามไปแล้วในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา มีความสำเร็จล่วงส่วน
มีความปลอดโปร่งจาก

กิเลสเป็นเครื่องประกอบล่วงส่วน เป็นพรหมจารีล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน
เป็นผู้ประเสริฐกว่า

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดูกรโมคคัลลาน์ เราจำได้อยู่ว่า
เราเป็นผู้กล่าวความน้อมไปในธรรม
เป็นที่สิ้นแห่งตัณหาโดยย่อ แก่ท้าวสักกะจอมเทพ อย่างนี้แล.

พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทฺธพจน์นี้จบแล้ว
ท่านพระมหาโมคคัลลาน์ชื่นชมยินดีพระ-
*ภาสิตของพระผู้มีพระภาค ฉะนี้แล.

จบ จุฬัตถนหาสังขยสูตร ที่ ๗

๘. มหาตถนหาสังขยสูตร

ว่าด้วยสาติภิกษุมีทิฏฐิลามก

[๔๔๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวันอารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี

เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้น ภิกษุชื่อสาติ ผู้เฝ้าวัฏฏบุตร (บุตรชาวประมง)
มีทิฏฐิอันลามก

เห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า เราย่อมรู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า
วิญญูณนี้นั่นแหละ

ย่อมท่องเที่ยว เล่นไปไม่ใช่อื่น.

ภิกษุมาร่วมกันได้ฟังว่า ภิกษุสาติ ผู้เฝ้าวัฏฏบุตร
มีทิฏฐิอันลามกเห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า

เราย่อมรู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า วิญญูณนี้นั่นแหละ
ย่อมท่องเที่ยว เล่นไป

ไม่ใช่อื่น จึงเข้าไปหาสาติภิกษุแล้ว ถาถามว่า ดูกรท่านสาติ ได้ยินว่า
ท่านมีทิฏฐิอันลามกเห็นปานนี้

เกิดขึ้นว่า เราย่อมรู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า
วิญญูณนี้นั่นแหละ ย่อม

ท่องเที่ยว เล่นไป ไม่ใช่อื่น ดังนี้ จจริงหรือ?

เธอตอบว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ข้าพเจ้าย่อมรู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาค

ทรงแสดงว่า วิญญูณนี้นั่นแหละ ย่อมท่องเที่ยว เล่นไป มิใช่อื่นดังนี้ จจริง.

ภิกษุเหล่านั้นปรารภนาจะปลดเปลื้องภิกษุสาติ
ผู้เฝ้าภุมมุตตจากภิกษุเหล่านั้นจึงชักไข่ ไล่เลียง
สอบสวนว่า ดูกรท่านสาติ ท่านอยากกล่าวอย่างนี้
ท่านอยากกล่าวต่อพระผู้มีพระภาค การกล่าวต่อ
พระผู้มีพระภาค ไม่ดีเลย เพราะพระผู้มีพระภาคมิได้ตรัสอย่างนี้เลย
ดูกรท่านสาติ วิญญูญาณอาศัย
ปัจจัยประชุมกันเกิดขึ้น พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วโดยปริยายเป็นอนเณ
ความเกิดแห่งวิญญูญาณ
เว้นจากปัจจัยมิได้มี.

ภิกษุสาติ ผู้เฝ้าภุมมุตต อันภิกษุเหล่านั้น ชักไข่ ไล่เลียง
สอบสวนอยู่อย่างนี้
ก็ยังมีมโนะ ถ่อมมโนะภิกษุอันลามกนั้นรุนแรง กล่าวอยู่ว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้าย่อมรู้
ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า วิญญูญาณนี้นั้นแหละ
ย่อมท่องเที่ยว เล่นไป ไม่ใช่
อื่น ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลายไม่อาจเปลื้องสาติภิกษุจากภิกษุ
[๔๔๑] เมื่อภิกษุเหล่านั้น ไม่อาจปลดเปลื้องสาติภิกษุ
ผู้เฝ้าภุมมุตตจากภิกษุเหล่านั้นได้
จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายอภิวาทแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
แล้วได้ทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ สาติภิกษุมีภิกษุอันลามกเห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า
เราย่อมรู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มี
พระภาคทรงแสดงว่า วิญญูญาณนี้นั้นแหละ ย่อมท่องเที่ยว เล่นไป ไม่ใช่อื่น
ครั้งนั้น พวก
ข้าพระองค์เข้าไปหาสาติภิกษุแล้วถามว่า ดูกรท่านสาติ ได้ยินว่า
ท่านมีภิกษุอันลามกเห็นปานนี้
เกิดขึ้นว่า เราย่อมรู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า
วิญญูญาณนี้นั้นแหละ ย่อมท่องเที่ยว-
*เที่ยว เล่นไป ไม่ใช่อื่น ดังนี้ จจริงหรือ? เมื่อพวกข้าพระองค์ถามอย่างนี้
สาติภิกษุได้บอกพวก

ข้าพระองค์ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

ข้าพเจ้าย่อมรู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า

วิญญูณนี้นั่นแหละ ย่อมท่องเที่ยว เล่นไป มิใช่อื่น ดังนี้ จริ่ง ในลำดับนั้น
พวกข้าพระองค์

ปรารถนาจะปลดเปลื้องสาตติกิษจากทัญญูอันลามกนั้น จึงชักใช้ ไละเลียง
สอบสวนว่า ดูกรท่าน

สาติ ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ ท่านอย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค
การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาค ไม่ดี

เลย เพราะพระผู้มีพระภาคมิได้ตรัสอย่างนี้เลย ดูกรท่านสาติ
วิญญูณอาศัยปัจจัยประชุมกันเกิด

ขึ้น พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วโดยปริยายเป็นอนันต์ ความเกิดแห่งวิญญูณ
เว้นจากปัจจัยมิได้มี

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สาตติกิษอันพวกข้าพระองค์ชักใช้ ไละเลียง
สอบสวนอยู่ แม้อย่างนี้ ก็ยัง

ยึดมั่น ถือมั่นทัญญูอันลามกนั้นรุนแรง กล่าวอยู่ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ข้าพเจ้าย่อมรู้ทั่วถึง

ธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า วิญญูณนี้นั่นแหละ ย่อมท่องเที่ยว
เล่นไป มิใช่อื่น

ดังนี้ จริ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

เมื่อพวกข้าพระองค์ไม่อาจปลดเปลื้องสาตติกิษจากทัญญูอันลามก
นั้น จึงมาราบหูลเรื่องนี้แต่พระผู้มีพระภาค.

[๔๔๒] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุรูปหนึ่งมาแล้วตรัสว่า
ดูกรภิกษุ เธอจง

มา เธอจงเรียกสาตติกิษ ผู้เกวัฏฏบุตร ตามคำของเราว่า ดูกรท่านสาติ
พระศาสดารับสั่งให้หา

ท่าน ภิกษุนั้นหูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว จึงเข้าไปหาสาตติกิษ แล้วบอกว่า
ดูกรท่านสาติ

พระศาสดารับสั่งให้หาท่าน.

สาตติกิษรับคำภิกษุนั้นแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับถวายอภิวาทแล้ว

จึงนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรสาติ ได้ยินว่า
เธอมีทิฏฐิอันลามกเห็นปานนี้เกิดขึ้นว่า
เราย่อมรู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า วิญญูญาณนี้นั้นแหละ
ย่อมท่องเที่ยว แล่นไป
ไม่ใช่อื่น ดังนี้ จริงหรือ?

สาติภิกษุทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์ย่อมรู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงว่า วิญญูญาณนี้นั้นแหละ ย่อมท่องเที่ยว แล่นไป ไม่ใช่อื่น ดังนี้ จริง.

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรสาติ วิญญูญาณนั้นเป็นอย่างไร?

สาติภิกษุทูลว่า สภาวะที่พูดได้ รับรู้ได้ ย่อมเสวยวิบากของกรรมทั้งหลาย
ทั้งส่วนดี

ทั้งส่วนชั่วในที่นั้นๆ นั้นเป็นวิญญูญาณ.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรโมฆบุรุษ
เธอรู้ธรรมอย่างนี้ที่เราแสดงแก่ใครเล่า ดูกรโมฆ-
*บุรุษ วิญญูญาณอาศัยปัจจัยประชุมกันเกิดขึ้น
เรากล่าวแล้วโดยปริยายเป็นอเนกมิใช่หรือ ความ
เกิดแห่งวิญญูญาณ เว้นจากปัจจัย มิได้มี ดูกรโมฆบุรุษ ก็เมื่อเป็นดังนั้น
เธอกล่าวตู่เราด้วย

ขุดตนเสียด้วย จะประสบบาปมิใช่บุญมากด้วย เพราะทิฏฐิที่ตนถือชั่วแล้ว
ดูกรโมฆบุรุษ
ก็ความเห็นนั้นของเธอ จักเป็นไปเพื่อโทษไม่เป็นประโยชน์
เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน.

ตรัสสอบถามเรื่องสาติภิกษุผู้มีความเห็นผิดนั้น

[๔๔๓] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลายพวกเธอจะ
สำคัญความนั้นเป็นไฉน สาติภิกษุผู้เฝ้าภิกษุบุตรนี้
จะเป็นผู้ทำความเจริญในพระธรรมวินัยนี้บ้าง
หรือไม่?

ภิกษุเหล่านั้นทูลว่า ชื่อนี้จะมีได้อย่างไร ชื่อนี้มีไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าข้า.
เมื่อภิกษุทั้งหลายทูลอย่างนี้แล้ว สาติภิกษุ ผู้เฝ้าภิกษุบุตร นิ่งนิ่ง กระดาก
คอดก ก้มหน้า

ชบเซา หมดปฏิภาณ.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า สาตถิกิษุ ผู้เฝ้าภิกษุบุตร
มีความเป็นดังนี้แล้ว

จึงตรัสกะเธอว่า ดูกรโมฆบุรุษ เธอจักปรากฏด้วยทิวณฐิอันลามกของตณนั้น
เราจักสอบถามภิกษุ

ทั้งหลายในที่นี้ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ

ย่อมรู้ทั่วถึงธรรมที่เราแสดงแล้วเหมือนสาตถิกิษุ กล่าวตู่เราด้วย
ขุดตนเสียด้วย จะประสบบาป

มิใช่บุญมากด้วย เพราะทิวณฐิที่ตนถือชั่วแล้ว ดังนี้หรือ?

ภิกษุเหล่านั้นทูลว่า ข้อนี้นี้ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า
เพราะวิญญานอาศัยปัจจัยประชุมกัน

เกิดขึ้น พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วแก่พวกข้าพระองค์ โดยปริยายเป็นอนเณก
ความเกิดแห่งวิญญาน

เว้นจากปัจจัย มิได้มี.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดีละ
พวกเธอรู้ทั่วถึงธรรมที่เราแสดงอย่างนี้

ถูกแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย

วิญญานอาศัยปัจจัยประชุมกันเกิดขึ้นเรากล่าวแล้ว โดยปริยายเป็น
อนเณก ความเกิดแห่งวิญญาน เว้นจากปัจจัย มิได้มี ก็แต่สาตถิกิษุ
ผู้เฝ้าภิกษุบุตรนี้ กล่าวตู่เรา

ด้วย ขุดตนเสียด้วย จะประสบบาปมิใช่บุญมากด้วย
เพราะทิวณฐิที่ตนถือชั่วแล้ว ความเห็นนั้น

ของโมฆบุรุษนั้น จักเป็นไปเพื่อโทษไม่เป็นประโยชน์
เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน.

ปัจจัยเป็นเหตุเกิดแห่งวิญญาน

[๔๔๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
วิญญานอาศัยปัจจัยใดๆ เกิดขึ้น

ก็ถึงความนับด้วยปัจจัยนั้นๆ วิญญานอาศัยจักขุและรูปทั้งหลายเกิดขึ้น
ก็ถึงความนับว่า จักขุ

วิญญาณ วิญญาณอาศัยโสตและเสียงทั้งหลายเกิดขึ้น ก็ถึงความนับว่า
โสตวิญญาณ วิญญาณ

อาศัยขานะและกลิ่นทั้งหลายเกิดขึ้น ก็ถึงความนับว่า ขานวิญญาณ

วิญญาณอาศัยชีวหาและรส

ทั้งหลายเกิดขึ้น ก็ถึงความนับว่าชีวหาวิญญาณ

วิญญาณอาศัยกายและโผฏฐัพพะทั้งหลายเกิดขึ้น

ก็ถึงความนับว่ากายวิญญาณ

วิญญาณอาศัยมณะและธรรมาภรณ์ทั้งหลายเกิดขึ้น ก็ถึงความนับว่า

มโนวิญญาณ เปรียบเหมือนไฟอาศัยเชื้อใดๆ ติดขึ้น

ก็ถึงความนับด้วยเชื่อนั้นๆ ไฟอาศัยไม้

ติดขึ้น ก็ถึงความนับว่า ไฟไม้ ไฟอาศัยป่าติดขึ้น ก็ถึงความนับว่า ไฟป่า
ไฟอาศัยหญ้าติดขึ้น

ก็ถึงความนับว่า ไฟหญ้า ไฟอาศัยโคมัยติดขึ้น ก็ถึงความนับว่าไฟโคมัย
ไฟอาศัยกลบติดขึ้น

ก็ถึงความนับว่า ไฟกลบ ไฟอาศัยหยากเยื่อติดขึ้น ก็ถึงความนับว่า
ไฟหยากเยื่อ ฉันทใด ดูกร-

*ภิกษุทั้งหลาย ฉันทนั้นเหมือนกันแล วิญญาณอาศัยปัจจัยใดๆ เกิดขึ้น
ก็ถึงความนับด้วยปัจจัยนั้นๆ

วิญญาณอาศัยจักขุและรูปทั้งหลายเกิดขึ้น ก็ถึงความนับว่า จักขุวิญญาณ
วิญญาณอาศัยโสตและ

เสียงทั้งหลายเกิดขึ้น ก็ถึงความนับว่า โสตวิญญาณ

วิญญาณอาศัยขานะและกลิ่นทั้งหลายเกิดขึ้น

ก็ถึงความนับว่า ขานวิญญาณ วิญญาณอาศัยชีวหาและรสทั้งหลายเกิดขึ้น
ก็ถึงความนับว่า

ชีวหาวิญญาณ วิญญาณอาศัยกายและโผฏฐัพพะทั้งหลายเกิดขึ้น
ก็ถึงความนับว่า กายวิญญาณ

วิญญาณอาศัยมณะและธรรมาภรณ์ทั้งหลายเกิดขึ้น ก็ถึงความนับว่า
มโนวิญญาณ.

[๔๔๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เธอทั้งหลายย่อมเห็นขันธปัญจกที่เกิดขึ้นแล้วหรือไม่?

ภ. เห็นพระพุทธเจ้าข้า.

พ. เธอทั้งหลายย่อมเห็นว่า ชันธปัญจกนั้นเกิดเพราะอาหารหรือ?

ภ. เห็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. เธอทั้งหลายย่อมเห็นว่า ชันธปัญจกนั้นมีความดับเป็นธรรมดา เพราะความดับแห่งอาหารนั้นหรือ?

ภ. เห็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ความสงสัยย่อมเกิดขึ้น เพราะความเคลือบแคลงว่า ชันธปัญจกนี้มีหรือหนอ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ความสงสัยย่อมเกิดขึ้น เพราะความเคลือบแคลงว่า ชันธปัญจกเกิดเพราะอาหารนั้นหรือหนอ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ความสงสัยย่อมเกิดขึ้น เพราะความเคลือบแคลงว่า ชันธปัญจกนั้นมีความดับเป็นธรรมดา เพราะความดับแห่งอาหารนั้น หรือหนอ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. บุคคลเห็นอยู่ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงว่า ชันธปัญจกนี้เกิดแล้ว ย่อมละความสงสัยที่เกิดขึ้นเสียได้หรือ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. บุคคลเห็นอยู่ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงว่า ชันธปัญจกเกิดเพราะอาหารนั้น ย่อมละความสงสัยที่เกิดขึ้นเสียได้หรือ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. บุคคลเห็นอยู่ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงว่า ชันธปัญจกนั้นมีความดับ

เป็นธรรมดา เพราะความดับแห่งอาหารนั้น ย่อมละความสงสัยที่เกิดขึ้นเสียได้หรือ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. เธอทั้งหลายหมดความสงสัยในข้อว่า ชันธปัญจกนี้เกิดแล้ว
แมดังนี้หรือ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. เธอทั้งหลายหมดความสงสัยในข้อว่า ชันธปัญจกเกิดเพราะอาหารนั้น
แมดังนี้หรือ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. เธอทั้งหลายหมดความสงสัยในข้อว่า
ชันธปัญจกนั้นมีความดับเป็นธรรมดา เพราะ
ความดับแห่งอาหารนั้น แมดังนี้หรือ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. เธอทั้งหลายเห็นดีแล้วด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงว่า
ชันธปัญจกนี้เกิดแล้ว
ดังนี้หรือ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. เธอทั้งหลายเห็นดีแล้วด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงว่า
ชันธปัญจกเกิด
เพราะอาหารนั้น ดังนี้หรือ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. เธอทั้งหลายเห็นดีแล้วปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงว่า
ชันธปัญจกนั้น มีความ
ดับเป็นธรรมดา เพราะความดับแห่งอาหารนั้น ดังนี้หรือ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. หากว่า เธอทั้งหลาย พึงติดอยู่ เพลินอยู่ ปราารถนาอยู่
ยึดถือเป็นของเราอยู่

ซึ่งทิฏฐินี้อันบริสุทธิ์ผุดผ่องอย่างนี้ (ด้วยตณหาและทิฏฐิ)
เธอทั้งหลายพึงรู้ทั่วถึงธรรมที่เปรียบด้วย

ท่อน อันเราแสดงแล้ว เพื่อประโยชน์ในอันสลัดอกมิใช่แสดงแล้ว
เพื่อประโยชน์ในอันถือไว้

บ้างหรือหนอ?

ภ. ข้อนี้ไม่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. หากว่า เธอทั้งหลาย ไม่ติดอยู่ ไม่เพลिनอยู่ ไม่ปรารถนาอยู่
ไม่ยึดถือเป็นของเรา
อยู่ ซึ่งทิฏฐิอันบริสุทธิ์ผุดผ่องอย่างนี้
เธอทั้งหลายพึงรู้ธรรมที่เปรียบด้วยหุ่นอันเราแสดงแล้ว
เพื่อประโยชน์ในอันสลัดออก ไม่ใช่แสดงแล้ว เพื่อประโยชน์ในอันถือไว้
บ้างหรือหนอ?

ภ. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ปัจฉยแห่งความเกิด

[๔๔๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาหาร ๔ อย่างเหล่านี้
เพื่อความ

ตั้งอยู่แห่งเหล่าสัตว์ที่เกิดแล้วบ้าง

เพื่อความอนุเคราะห์เหล่าสัตว์ที่แสวงหาภพที่เกิดบ้าง อาหาร

๔ อย่าง เป็นไฉน? อาหาร ๔ อย่าง คือ กวฬิงการาหาร อันหยาบ หรือละเอียด
(เป็นที่ ๑)

ผัสสาหารเป็นที่ ๒ มโนสสฺสเจตนาหารเป็นที่ ๓ วิญญาณาหารเป็นที่ ๔.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อาหาร

๔ อย่างเหล่านี้ มีอะไรเป็นเหตุ มีอะไรเป็นสมุทัย มีอะไรเป็นชาติ

มีอะไรเป็นแดนเกิด? อาหาร

๔ เหล่านี้ มีตัณหาเป็นเหตุ มีตัณหาเป็นสมุทัย มีตัณหาเป็นชาติ

มีตัณหาเป็นแดนเกิด. ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ก็ตัณหานี้ มีอะไรเป็นเหตุ มีอะไรเป็นสมุทัย มีอะไรเป็นชาติ

มีอะไรเป็นแดนเกิด?

ตัณหา มีเวทนาเป็นเหตุ มีเวทนาเป็นสมุทัย มีเวทนาเป็นชาติ

มีเวทนาเป็นแดนเกิด.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เวทนานี้ มีอะไรเป็นเหตุ มีอะไรเป็นสมุทัย มีอะไรเป็นชาติ

มีอะไร

เป็นแดนเกิด? เวทนามีผัสสะเป็นเหตุ มีผัสสะเป็นสมุทัย มีผัสสะเป็นชาติ

มีผัสสะเป็น

แดนเกิด. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ผัสสะนี้ มีอะไรเป็นเหตุ มีอะไรเป็นสมุทัย

มีอะไรเป็นชาติ

มีอะไรเป็นแดนเกิด? ผัสสะ มีสพายตนะเป็นเหตุ มีสพายตนะเป็นสมุทัย
มีสพายตนะเป็นชาติ

มีสพายตนะเป็นแดนเกิด. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สพายตนะนี้มีอะไรเป็นเหตุ
มีอะไรเป็นสมุทัย

มีอะไรเป็นชาติ มีอะไรเป็นแดนเกิด? สพายตนะมีนามรูปเป็นเหตุ
มีนามรูปเป็นสมุทัย มีนาม

รูปเป็นชาติ มีนามรูปเป็นแดนเกิด. ดูกรภิกษุทั้งหลาย นามรูปนี้มีอะไรเป็นเหตุ
มีอะไร

เป็นสมุทัย มีอะไรเป็นชาติ มีอะไรเป็นแดนเกิด? นามรูป มีวิญญาณเป็นเหตุ
มีวิญญาณ

เป็นสมุทัย มีวิญญาณเป็นชาติ มีวิญญาณเป็นแดนเกิด. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็วิญญาณนี้ มีอะไร

เป็นเหตุ มีอะไรเป็นสมุทัย มีอะไรเป็นชาติ มีอะไรเป็นแดนเกิด? วิญญาณ
มีสังขารเป็น

เหตุ มีสังขารเป็นสมุทัย มีสังขารเป็นชาติ มีสังขารเป็นแดนเกิด.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สังขาร

ทั้งหลายนี้ มีอะไรเป็นเหตุ มีอะไรเป็นสมุทัย มีอะไรเป็นชาติ
มีอะไรเป็นแดนเกิด? สังขาร

ทั้งหลาย มีอวิชชาเป็นเหตุ มีอวิชชาเป็นสมุทัย มีอวิชชาเป็นชาติ
มีอวิชชาเป็นแดนเกิด.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมี เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย วิญญาณมี
เพราะสังขารเป็นปัจจัย

นามรูปมี เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย สพายตนะมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัย
ผัสสะมี เพราะ

สพายตนะเป็นปัจจัย เวทนามี เพราะผัสสะเป็นปัจจัย ตณ्हามี
เพราะเวทนาเป็นปัจจัย

อุปาทานมี เพราะตณหาเป็นปัจจัย ภพมี เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ชาติมี
เพราะภพเป็นปัจจัย

ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสมี เพราะชาติเป็นปัจจัย
ด้วยประการ

ฉะนี้แล ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนั้น ย่อมมีได้ดังนี้.

[๔๔๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็ชื่อว่า ชราและมรณะมี
เพราะชาติเป็นปัจจัย ดังนี้
นั่น เรากล่าวแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะชาติเป็นปัจจัยนั้นแล
ชราและมรณะจึงมี ใน ข้อนี้
เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็นอย่างไร?

ภิกษุเหล่านั้นทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรา
และมรณะจึงมี
ในข้อนี้ มีความเป็นอย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า ชาติมี เพราะภพเป็นปัจจัย ดังนี้ นั่น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เพราะภพเป็นปัจจัยนั้นแล ชาติจึงมี ในข้อนี้เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติจึงมี ในข้อนี้
มีความเป็นอย่าง
นี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า ภพมี เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ดังนี้ นั่น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยนั้นแล ภพจึงมี ในข้อนี้ เป็นอย่างนี้หรือๆ
เป็น
อย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี
ในข้อนี้มีความเป็นอย่าง
นี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า อุปาทานมี เพราะตัณหาเป็นปัจจัย ดังนี้ นั่น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เพราะตัณหาเป็นปัจจัยนั้นแล อุปาทานจึงมี ในข้อนี้
เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็น
อย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี
ในข้อนี้มีความเป็น
อย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า ตัณหา มี เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ดังนั้น เรากล่าวแล้ว

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เพราะเวทนาเป็นปัจจัยนั้นแล ตัณหาลงมี ในข้อนี้ เป็นอย่างนี้หรือๆ
เป็น
อย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาลงมี ในข้อนี้
มีความเป็น
อย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า เวทนามี เพราะผัสสะเป็นปัจจัย ดังนั้น เรากล่าวแล้ว

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เพราะผัสสะเป็นปัจจัยนั้นแล เวทนาจึงมี ในข้อนี้ เป็นอย่างนี้หรือๆ
เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี
ในข้อนี้มีความเป็นอย่าง
นี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า ผัสสะมี เพราะสพายตนะเป็นปัจจัย ดังนั้น เรากล่าวแล้ว

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เพราะสพายตนะเป็นปัจจัยนั้นแล ผัสสะจึงมี ในข้อนี้
เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็น
อย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะสพายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี ในข้อนี้
มีความ
เป็นอย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า สพายตนะมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัย ดังนั้น เรากล่าวแล้ว

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เพราะนามรูปเป็นปัจจัยนั้นแล สพายตนะจึงมี
ในข้อนี้เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็น
อย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สพายตนะจึงมี ในข้อนี้
มีความ
เป็นอย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า นามรูปมี เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย ดังนี้ นั้น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยนั้นแล นามรูปจึงมี ในข้อนี้
เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็น
อย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี ในข้อนี้
มีความ
เป็นอย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า วิญญาณมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย ดังนี้ นั้น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เพราะสังขารเป็นปัจจัยนั้นแล วิญญาณจึงมี ในข้อนี้
เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็น
อย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี
ในข้อนี้มีความเป็น
อย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า สังขารมี เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย ดังนี้ นั้น เรากล่าวแล้ว
เพราะอวิชชา

เป็นปัจจัยนั้นแล สังขารจึงมี ในข้อนี้ เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี ในข้อนี้
มีความเป็น
อย่างนี้แล.

[๔๔๘] พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่กล่าวนั้น ถูกละ พวกเธอกล่าวอย่างนั้น
แม้

เรากล่าวอย่างนั้น เมื่อมีสิ่งนี้ สิ่งนี้ก็มี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้ก็เกิดขึ้น คือ
เพราะอวิชชา

เป็นปัจจัย สังขารจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี
เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นาม

รูปจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย
ผัสสะจึงมี

เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี
เพราะตัณหาเป็นปัจจัย

อุปาทานจึงมี เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี เพราะภพเป็นปัจจัยชาติจึงมี
เพราะชาติเป็น

ปัจจัย ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสจึงมี
ความเกิดแห่งกอง
ทุกข์ทั้งสิ้นนั้น ย่อมมีได้ อย่างนี้.

ปัจจัยแห่งความดับ

เพราะอวิชชาดับหมดมิได้เหลือ สังขารก็ดับ เพราะสังขารดับ
วิญญาณจึงดับ เพราะ

วิญญาณดับ นามรูปจึงดับ เพราะนามรูปดับ สฬายตนะจึงดับ
เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึงดับ

เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ เพราะเวทนาดับ ตัณหาจึงดับ เพราะตัณหาดับ
อุปาทานจึงดับ

เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ เพราะภพดับ ชาติจึงดับ เพราะชาติดับ ชรา
มรณะ โสกะ

ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสก็ดับ ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนั้น
ย่อมมีได้
อย่างนี้.

[๔๔๙] ก็ชื่อว่า เพราะชาติดับ ชรา มรณะก็ดับ ดังนี้ นั้น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เพราะชาติดับนั้นแล ชรา มรณะจึงดับ ในข้อนี้เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะชาติดับ ชรา มรณะ ก็ดับ ในข้อนี้
มีความเป็น
อย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า เพราะภพดับ ชาติก็ดับ ดังนี้ นั้น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เพราะภพดับนั้นแล ชาติจึงดับ ในข้อนี้เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะภพดับ ชาติก็ดับ ในข้อนี้
มีความเป็นอย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า เพราะอุปาทานดับ ภพก็ดับ ดั่งนี้นั้น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เพราะอุปาทานดับนั้นแล ภพจึงดับ ในข้อนี้ เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะอุปาทานดับ ภพก็ดับ ในข้อนี้
มีความเป็นอย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า เพราะตัณหาดับ อุปาทานก็ดับ ดั่งนี้นั้น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เพราะตัณหาดับนั้นแล อุปาทานจึงดับ ในข้อนี้ เป็นอย่างนี้หรือๆ
เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะตัณหาดับ อุปาทานก็ดับ ในข้อนี้
มีความเป็น
อย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า เพราะผัสสะดับ เวทนาก็ดับ ดั่งนี้นั้น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เพราะผัสสะดับนั้นแล เวทนาจึงดับ ในข้อนี้ เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะผัสสะดับ เวทนาก็ดับ
ในข้อนี้มีความเป็นอย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า เพราะสพายตนะดับ ผัสสะก็ดับ ดั่งนี้นั้น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เพราะสพายตนะดับนั้นแล ผัสสะจึงดับ ในข้อนี้เป็นอย่างนี้หรือๆ
เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะสพายตนะดับ ผัสสะก็ดับ
ในข้อนี้มีความเป็นอย่าง
นี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า เพราะนามรูปดับ สพายตนะก็ดับ ดั่งนี้นั้น เรากล่าวแล้ว
ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เพราะนามรูปดับนั้นแล สพายตนะจึงดับ ในข้อนี้เป็นอย่างนี้หรือๆ
เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะนามรูปดับ สพายตนะก็ดับ
ในข้อนี้มีความเป็น
อย่างนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า เพราะวิญญาณดับ นามรูปก็ดับ ดังนั้น เรากล่าวแล้ว

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เพราะวิญญาณดับนั้นแล นามรูปจึงดับ ในข้อนี้เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะวิญญาณดับ นามรูปก็ดับ
ในข้อนี้มีความเป็นอย่างไร
นี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า เพราะสังขารดับ วิญญาณก็ดับ ดังนั้น เรากล่าวแล้ว

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย เพราะสังขารดับนั้นแล วิญญาณจึงดับ ในข้อนี้เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะสังขารดับ วิญญาณก็ดับ
ในข้อนี้มีความเป็นอย่างไรนี้แล.

พ. ก็ชื่อว่า เพราะอวิชชาดับ สังขารก็ดับ ดังนั้น เรากล่าวแล้ว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เพราะอวิชชาดับนั้นแล สังขารจึงดับ ในข้อนี้เป็นอย่างนี้หรือๆ เป็นอย่างไร?

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะอวิชชาดับ สังขารก็ดับ
ในข้อนี้มีความเป็นอย่างไร
นี้แล.

[๔๕๐] พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่กล่าวนั้น ฤกละ พวกเธอกล่าวอย่างนี้
แม้เรากล่าว

อย่างนี้ เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้ก็ดับ คือ เพราะอวิชชาดับ
สังขารจึงดับ

เพราะสังขารดับ วิญญาณจึงดับ เพราะวิญญาณดับ นามรูปจึงดับ
เพราะนามรูปดับ สฬายตนะจึงดับ

เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึงดับ เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ เพราะเวทนาดับ
ตัณหาจึงดับ

เพราะตัณหาดับ อุปาทานจึงดับ เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ เพราะภพดับ
ชาติจึงดับ เพราะชาติ

ดับ ชรา มรณะ โสกะ ปริเหวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสจึงดับ
ความดับแห่งกองทุกข์

ทั้งสิ้นนั้น ย่อมมีได้ อย่างนี้.

ว่าด้วยธรรมคุณ

[๔๕๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ฟังแล่นไปสู่สวนเบื้องต้นว่า ในอดีตกาล เราได้มีแล้ว หรือว่า ไม่ได้มีแล้ว เราได้เป็นอะไรแล้ว

หรือว่าเราได้เป็นแล้ว

อย่างไร หรือเราได้เป็นอะไรแล้ว จึงเป็นอะไร ดังนี้บ้างหรือไม่?

ภ. ข้อนี้ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ฟังแล่นไปสู่สวนเบื้องปลายว่า ใน

อนาคตกาล เราจักมี หรือว่าจักไม่มี เราจักเป็นอะไร หรือว่าเราจักเป็นอย่างไร หรือเราจัก

เป็นอะไรแล้ว จึงจักเป็นอะไร ดังนี้บ้างหรือไม่?

ภ. ข้อนี้ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ปราศถึงปัจจุบันกาล ในบัดนี้ ยัง

สงสัยขันธเป็นภายในว่า เราย่อมมี หรือว่าเราย่อมไม่มี เราย่อมเป็นอะไร หรือว่าเราย่อม

เป็นอย่างใด สัตว์นี้มาแล้วจากไหน สัตว์นั้นจักไป ณ ที่ไหน ดังนี้บ้างหรือไม่?

ภ. ข้อนี้ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า พระศาสดาเป็นครู

ของพวกเรา พวกเราต้องกล่าวอย่างนี้ ด้วยความเคารพต่อพระศาสดาเท่านั้น ดังนี้บ้างหรือไม่?

ภ. ข้อนี้ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ฟังกล่าวว่า พระสมณะตรัสอย่างนี้

พระสมณะทั้งหลายและพวกเรา ย่อมไม่กล่าวอย่างนี้ ดังนี้บ้างหรือไม่?

ภ. ข้อนี้ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ จะพึงยกย่องศาสดาอื่น ดังนี้บ้าง

หรือไม่?

ภ. ข้อนี้ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ดูกฤกษุทั้งหลาย พวกเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้
พึงเชื่อถือสมาทานวัตรความดีเพราะ

ทิฏฐิ และทิฏฐาติมงคล ของพวกสมณะและพราหมณ์เป็นอันมาก
ดังนี้บ้างหรือไม่?

ภ. ข้อนี้ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ดูกฤกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่พวกเธอรู้เห็นทราบเองแล้ว
พวกเธอพึงกล่าวถึงสิ่งนั้น
มิใช่หรือ?

ภ. อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ดูกฤกษุทั้งหลาย ข้อที่กล่าวนั้นถูกละ พวกเธออันเรานำเข้าไปแล้ว
ด้วยธรรมนี้

อันเห็นได้ด้วยตนเอง ซึ่งให้ผลไม่มีกาลคั่น ควรเรียกให้มาชม ควรน้อมเข้ามา
อันวิญญูชนพึง

รู้ได้เฉพาะตน คำที่เรากล่าวว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ธรรมนี้
อันเห็นได้ด้วยตนเอง ให้ผลไม่มี

กาลคั่น ควรเรียกให้มาชม ควรน้อมเข้ามา อันวิญญูชนพึงรู้ได้เฉพาะตน
ดังนี้ เราอาศัยความ

ข้อนี้กล่าวแล้ว.

เหตุแห่งการเกิดในครุภ

[๔๕๒] ดูกฤกษุทั้งหลาย เพราะความประชุมพร้อมแห่งปัจจัย ๓ ประการ
ความเกิด

แห่งทารกก็มี ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน แต่มารดายังไม่มีระดู
และทารกที่จะมาเกิด

ยังไม่ปรากฏ ความเกิดแห่งทารก ก็ยังไม่มีก่อน ในสัตว์โลกนี้
มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามี

ระดู แต่ทารกที่จะมาเกิดยังไม่ปรากฏ ความเกิดแห่งทารก ก็ยังไม่มีก่อน
ดูกฤกษุทั้งหลาย

เมื่อใดมารดาบิดาอยู่ร่วมกันด้วย มารดามีระดูด้วย
ทารกที่จะมาเกิดก็ปรากฏด้วย เพราะความ

ประชุมพร้อมแห่งปัจฉัย ๓ ประการอย่างนี้ ความเกิดแห่งทารกจึงมี
ดูกรภิกษุทั้งหลาย มารดา

ย่อมรักษาทารกนั้นด้วยท้องเก้าเดือนบ้าง สิบเดือนบ้าง เมื่อล่วงไปเก้าเดือน
หรือสิบเดือน

มารดาก็คลอดทารกผู้เป็นภาระหนักนั้น ด้วยความเสี่ยงชีวิตมาก
และเลี้ยงทารกผู้เป็นภาระหนัก

นั้นซึ่งเกิดแล้ว ด้วยโลหิตของตนด้วยความเสี่ยงชีวิตมาก.

[๔๕๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย น้านมของมารดานับเป็นโลหิตในอริยวินัย
ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย กุมารนั้นอาศัยความเจริญและความเติบโตแห่งอินทรีย์ทั้งหลาย
ย่อมเล่นด้วยเครื่องเล่น

สำหรับกุมาร คือ ไถเล็ก ตีไม้หึ่ง หกขะเมน จังหัน ตวงทราย รถเล็ก ธนูเล็ก
ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย

กุมารนั้นนั้นอาศัยความเจริญและความเติบโตแห่งอินทรีย์ทั้งหลาย พรั่งพร้อม
บำเรออยู่ด้วยกามคุณ ๕ คือ รูปที่รู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่
น่าชอบใจ น่ารัก

ประกอบด้วยกามเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดและความรัก เสียงที่รู้แจ้งด้วยโสต
... กลิ่นที่รู้แจ้งด้วย

ฆานะ ... รสที่รู้แจ้งด้วยลิ้น ... โผฏฐัพพะที่รู้แจ้งด้วยกาย อันน่าปรารถนา
น่าใคร่ น่าชอบใจ

น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดและความรัก กุมารนั้น
เห็นรูปด้วยจักขุ

แล้ว ย่อมกำหนัดในรูปที่น่ารัก ย่อมขัดเคืองในรูปที่น่าชัง
ย่อมเป็นผู้มีสติในกายไม่ตั้งมั่น

และมีจิตเป็นอกุศลอยู่ ย่อมไม่ทราบชัดเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันเป็นที่ดับหมดแห่งเหล่า

อกุศลธรรมอันลามก ตามความเป็นจริง

เขาเป็นผู้ถึงพร้อมซึ่งความยินดียินร้ายอย่างนี้ เสวยเวทนา

อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ดี
ย่อมผลิตเพลิน บ่นถึง ติดใจ

เวทนานั้นน้อย เมื่อกุมารนั้นเปลิดเพลิน บ่นถึง ติดใจเวทนานั้นน้อย
ความเปลิดเพลินก็เกิดขึ้น

ความเปลิดเพลินในเวทนาทั้งหลายเป็นอุปาทาน เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย
จึงมีภพ เพราะภพ

เป็นปัจจัย จึงมีชาติ เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์
โหมหนัส

และอุปายาส ความเกิดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนั้น ย่อมมีได้ดังนี้ กุมารนั้น
ได้ยินเสียงด้วย

โสต ... ดมกลิ่นด้วยฆานะ ลิ้มรสด้วยลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย ...
รู้แจ้งธรรมารมณด้วย

ใจแล้ว ย่อมกำหนดในธรรมารมณที่น่ารัก

ย่อมขัดเคืองในธรรมารมณที่น่าชัง ย่อมเป็นผู้มีสติใน

กายไม่ตั้งมั่น และมีจิตเป็นอกุศลอยู่ ย่อมไม่ทราบชัดเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ
อันเป็นที่ดับหมด

แห่งเหล่าอกุศลธรรมอันลามกตามความเป็นจริง

เขาเป็นผู้ถึงพร้อมซึ่งความยินดียินร้ายอย่างนี้

เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดีมิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ดี
ย่อมเปลิดเพลิน

บ่นถึง ติดใจ เวทนานั้นน้อย เมื่อกุมารนั้นเปลิดเพลิน บ่นถึง
ติดใจเวทนานั้นน้อย ความเปลิด

เพลินก็เกิดขึ้น ความเปลิดเพลินในเวทนาทั้งหลายเป็นอุปาทาน
เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ

เพราะภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีชรา มรณะ โสกะ
ปริเทวะ ทุกข์

โหมหนัสและอุปายาส ความเกิดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนั้น ย่อมมีได้ อย่างนี้.
ว่าด้วยพุทธคุณ

[๔๕๔] ดูกฤกษุทั้งหลาย ตถาคตอุบัติในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์
ตรัสรู้เองโดยชอบ

ถึงพร้อมแล้วด้วยวิชาและจรณะ ไปดีแล้ว รู้แจ้งโลก
เป็นสารถิฝีกบรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่น

ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่นแล้ว
เป็นผู้จำแนกธรรม ตถาคต
นั้น ทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
ให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง
แล้ว สอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม
แสดงธรรมงามในเบื้องต้น
ต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งธรรมา
ทั้งปวง ชะนิกะ บริสุทธิ
บริบูรณ์สิ้นเชิง คฤหบดี บุตรคฤหบดี หรือผู้เกิดภายหลัง ในสกุลใดสกุลหนึ่ง
ย่อมฟังธรรม
นั้น ครั้นฟังธรรมแล้ว ได้ศรัทธาในตถาคต เมื่อได้ศรัทธานั้นแล้ว
ย่อมตระหนักว่า ฆราวาส
คับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง
การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติดี
พรหมจรรย์ ให้บริบูรณ์ ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียว ดุจสังข์ที่เขาขัด
ไม่ใช่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร
เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ออกบวชเป็นบรรพชิต
สมัยต่อมา เขาละกอง
โกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องอาภรณ์น้อยใหญ่ ปลงผมและหนวด
นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออก
บวชเป็นบรรพชิต.

ความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสิกขาสาชีพ

[๔๕๕] เมื่อเขาบวชแล้ว ถึงพร้อมด้วยสิกขาและสาชีพของภิกษุทั้งหลาย
ละการฆ่าสัตว์

เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์วางทัณทะ วางศาตราแล้ว มีความละอาย
มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวัง
ประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่.

ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้
ต้องการแต่ของที่เขาให้
ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่.

ละครเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล
เว้นขาดจาก

เมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน.

ละครพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์
พูดเป็นหลักฐาน
ควรเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลก.

ละครส่อเสียด เว้นขาดจากการส่อเสียด
ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อ
ทำลายข้างนี้ หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายข้างโน้น
สมานคน

ที่แตกร้างกันแล้วบ้าง สงเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง
ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดี
ในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน
กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อม
เพรียงกัน.

ละครคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ
ชวนให้รัก จับใจ

เป็นของชาวเมือง อันคนส่วนมากใคร่ พอใจ.

ละครคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง
พูดอิง

อรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด
ประกอบด้วย

ประโยชน์ โดยกาลอันควร.

เว้นขาดจากการพรากพิชคาม และภุตคาม.

ฉันทเดียว เว้นจากการฉันทในราตรี งดจากการฉันทในเวลาวิกาล.

เว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี
และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล.

เว้นขาดจากการตัดทรงประดับและตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอม
และเครื่องประ-

*เทืองผิวอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว.

เว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่.

เว้นขาดจากการรับทองและเงิน.

เว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ.

เว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ.

เว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี.

เว้นขาดจากการรับทาสีและทาส.

เว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน.

เว้นขาดจากการรับแพะและแกะ.

เว้นขาดจากการรับไก่และสุกร.

เว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา.

เว้นขาดจากการประกอบหุตกรรมและการรับใช้.

เว้นขาดจากการซื้อและการขาย.

เว้นขาดจากการโกงด้วยตราชั่ง การโกงด้วยของปลอม
และการโกงด้วยเครื่องตวงวัด.

เว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง.

เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น
และการกรรโชก.

ภิกษุนี้เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย
ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหาร

ห้วง จะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง นกมีปีก จะบินไปทางทิศภาคใดๆ
ก็มีแต่ปีกของ

ของตัวเป็นภาระบินไป ฉันทใด ภิกษุก็ฉันทนั้นแล

เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วย

บิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารห้วง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง.

ภิกษุนี้ประกอบด้วยศีลชั้นธัมมเป็นนริยะเช่นนี้
ย่อมเสวยสุขอันไม่มีโทษในภายใน.

ภิกษุนี้เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือเอาโดยนิमित
ไม่ถือเอาโดยอนุพยัญชนะ เธอ

ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว

จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ

อภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษจักขุนทรีย์

ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์.

ไต่ยืนเสียงด้วยโสต ... ดมกลิ่นด้วยฆานะ ... ลิ้มรสด้วยลิ้น ...

ถูกต้องโณภูมัพพะด้วยกาย ... รู้แจ้ง

ธรรมารมณด้วยใจแล้ว ไม่ถือเอาโดยนิमित ไม่ถือเอาโดยอนุพยัญชนะ
ย่อมปฏิบัติเพื่อสාරวม

มโนนทริย ที่เมื่อไม่สාරวมแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ
อภิชฌาและโทมนัส

ครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษามโนนทริย ชื่อว่าถึงความสාරวมในมโนนทริย.

ภิกษุ นั้นประกอบด้วยอินทริยสังวรอันเป็นอริยะเช่นนี้

ย่อมเสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลส

ในภายใน.

ภิกษุ นั้นย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ในการแล
ในการเหลียว ในการ

คู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาฏิ บาตรและจีวร ในการฉัน การดื่ม
การเคี้ยว

การลิ้ม ในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน
การนั่ง

การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง.

การชำระจิต

[๔๕๖] ภิกษุ นั้น ประกอบด้วยศีลชั้นธอินทริยสังวร และสติสัมปชัญญะ
อันเป็น

อริยะเช่นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ
ป่าช้า

ป่าช้า ที่แจ้ง ลอมฟาง. เธอกลับจากภินทบาต ในกาลภายหลังภัตแล้ว
นั่งคู้บัลลังก์

ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า. เธอละความเพ่งเล็งในโลกแล้ว
มีใจปราศจากเพ่งเล็งอยู่

ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้.

ละความประทุษร้ายคือพยาบาทแล้ว ไม่คิดพยาบาท

มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่

ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้ายคือ

พยายามได้. ละถินมิหระได้แล้ว เป็นผู้ปราศจากถินมิหระ
มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง
มีสติสัมปชัญญะอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากถินมิหระได้.
ละอุทัจจกุกกจะได้แล้ว เป็นผู้ไม่
ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ ณ ภายในอยู่
ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทัจจกุกกจะได้. ละวิจิกิจฉาได้
แล้ว เป็นผู้ข้ามวิจิกิจฉา ไม่มีความคลางแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่
ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์
จากวิจิกิจฉาได้.

[๔๕๗] ภิกษุนั้นละนิรณ ๕ ประการนี้
อันเป็นเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตอันเป็นเครื่อง
ทำปัญญาให้ถอยได้แล้วกำลัง สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม
บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มี
ปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่. บรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิต ณ ภายใน
เป็นธรรมเอกผุด
ขึ้น เพราะวิตกและวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์
มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่. บรรลุ
ตติยฌาน ... บรรลุจตุตถฌาน.

ความดับอกุศลธรรม

[๔๕๘] ภิกษุนั้นเห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมไม่กำหนดในรูปที่น่ารัก
ย่อมไม่ขัดเคืองในรูป
ที่น่าชัง เป็นผู้ที่มีสติในกายตั้งมั่น และมีจิตหาประมาณมิได้อยู่
ย่อมทราบชัดเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับหมดแห่งอกุศลธรรมอันลามกตามความเป็นจริง.
เธอละความยินดียินร้าย
อย่างนี้แล้ว เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี
ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุขก็ดี
ก็ไม่เพลิดเพลิน ไม่บันเทิง ไม่ติดใจเวทนานั้น เมื่อภิกษุนั้นไม่เพลิดเพลิน
ไม่บันเทิง ไม่ติดใจ
เวทนานั้นอยู่ ความเพลิดเพลินในเวทนาทั้งหลายก็ดับไป
เพราะความเพลิดเพลินดับ อุปาทาน

ก็ดับ เพราะอุปาทานดับ ภพก็ดับ เพราะภพดับชาติก็ดับ เพราะชาติดับ ชรา
มรณะ โสกะ

ปริเทวะ ทุกซ์ โทมนัส และอุปายาสของภิกษุณัณก็ดับ

ความดับแห่งกองทุกซ์ทั้งสิ้นนั้น

ย่อมมีได้ อย่างนี้. ภิกษุณัณ ได้ยินเสียงด้วยโสต ... ดมกลิ่นด้วยฆานะ ...

ลิ้มรสด้วยลิ้น ... ถูกต้อง

โผฏฐัพพะด้วยกาย ... รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจแล้ว

ย่อมไม่กำหนดในธรรมารมณที่น่ารัก ย่อมไม่

ขัดเคืองในธรรมารมณที่น่าชัง เป็นผู้มีสติในกายตั้งมั่น

และมีจิตหาประมาณมิได้อยู่ ย่อมทราบ

ชัดเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ

อันเป็นที่ดับหมดแห่งอกุศลธรรมอันลามกตามความเป็นจริง. เธอละ

ความยินดียินร้ายอย่างนี้แล้ว เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี

เป็นทุกข์ก็ดี มิใช่ทุกข์มิใช่

สุขก็ดีก็ไม่เพลิดเพลีน ไม่บ่นถึง ไม่ติดใจเวทนานั้น

เมื่อภิกษุณัณไม่เพลิดเพลีน ไม่บ่นถึง

ไม่ติดใจ เวทนานั้นอยู่ ความเพลิดเพลีนในเวทนาทั้ง หลายก็ดับไป

เพราะความเพลิดเพลีนดับ

อุปาทานก็ดับ ภพก็ดับ เพราะภพดับ ชาติก็ดับ เพราะชาติดับ ชรา

มรณะ โสกะ ปริเทวะ โทมนัส

และอุปายาสของภิกษุณัณก็ดับ ความดับแห่งกองทุกซ์ทั้งสิ้นนั้น ย่อมมีได้

อย่างนั้น. ดูกุรภิกษุ

ทั้งหลาย พวกเธอจงทรงจำตันทหาสังขยวิมุตติโดยย่อของเรานี้ อนึ่ง

พวกเธอจงทรงจำสติภิกษุ

ผู้เกวัฏฏบุตรว่า เป็นผู้สามอยู่ในข่ายตันทหา และกองตันทหาใหญ่ ดังนี้.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้น

ชื่นชมยินดีพระภาสิตของ

พระผู้มีพระภาค ฉะนี้แล.

จบ มหาตันทหาสังขยสูตร ที่ ๘

๙. มหาอัสนปรสูตร

ว่าด้วยธรรมทำความเป็นสมณพราหมณ์

[๔๕๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่อัสสปุณนิคมของหมู่อังคราชกุมาร ในอังคชนบท.

ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย. ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ

พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ประชุมชนย่อมรู้จักพวกเธอว่าสมณะๆ

ก็แหละพวกเธอ เมื่อเขาถามว่า ท่านทั้งหลายเป็นอะไร ก็ปฎิญญา (รับ) ว่า พวกเราเป็นสมณะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อพวกเธอนั้นมีชื่ออย่างนี้ มีปฎิญญาอย่างนี้แล้ว ก็ควรศึกษาอยู่ว่า เรา

ทั้งหลายจักสมทานประพัตติธรรม เป็นเครื่องทำความเป็นสมณะด้วย เป็นเครื่องทำความเป็น

พราหมณ์ด้วย เมื่อพวกเราปฏิบัติอยู่อย่างนี้ ชื่อและปฎิญญานี้ของพวกเรา ก็จักเป็นความจริงแท้

ใช่แต่เท่านั้น พวกเราบริโภคน้ำจืด บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชบริหารของทายก

เหล่าใด ปัจฉัยทั้งหลายนั้น ของทายกเหล่านั้น ก็จักมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ในเพราะพวกเรา

อีกอย่างหนึ่งเล่า บรรพชานี้ของพวกเรา ก็จักไม่เป็นหมัน จักมีผล มีความเจริญ.

[๔๖๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมเป็นเครื่องทำความเป็นสมณะ และเป็นเครื่อง

ทำความเป็นพราหมณ์ เป็นอย่างไร? พวกเธอควรศึกษาอยู่ว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้ประกอบด้วย

หิริและโอตตปปะ. บางทีพวกเธอจะมีความดำริว่า พวกเราเป็นผู้ประกอบด้วยหิริและโอตตปปะ

แล้ว ด้วยกิจเพียงเท่านี้ พอละ พวกเราทำเสร็จแล้ว สามัญญัตถะ (มรรค ผล นิพพาน)

พวกเราถึงแล้วโดยลำดับ ก็อะไรๆ ที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปมิได้มี

พวกเธอถึงความยินดีด้วยกิจ

เพียงเท่านั้น เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย

เมื่อกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไป

ยังมีอยู่ สามัญญัตถะที่พวกเธอปรารถนาอย่าได้เสื่อมไปเสียเลย.

[๔๖๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร?

พวกเธอควรศึกษา

อยู่ว่า เราทั้งหลายจักมีกายสมาจารบริสุทธิ ปราภณ เปิดเผย

ไม่มีช่องและคอยระวัง จักไม่

ยกตน ไม่ชมผู้อื่น ด้วยความเป็นผู้มีกายสมาจารอันบริสุทธินั้น

บางที่พวกเธอจะมีความดำริว่า

พวกเราเป็นผู้ประกอบด้วยhiriและโอตตปปะ มีกายสมาจารบริสุทธิแล้ว
ด้วยกิจเพียงเท่านี้

พอละ พวกเราทำเสร็จแล้ว สามัญญัตถะพวกเราถึงแล้วโดยลำดับ ก็อะไรๆ
ที่ควรทำให้

ยิ่งขึ้นไปมิได้มี พวกเธอถึงความยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้น

เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย ขอเตือนแก่

เธอทั้งหลาย เมื่อกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่

สามัญญัตถะที่พวกเธอปรารถนา อย่าได้เสื่อมไป

เสียเลย.

[๔๖๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร?

พวกเธอควร

ศึกษาอยู่ว่า เราทั้งหลายจักมีวิสมาจารบริสุทธิ ปราภณ เปิดเผย ไม่มีช่อง
และคอยระวัง

จักไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น ด้วยความเป็นผู้มีวิสมาจารบริสุทธินั้น.

บางที่พวกเธอจะมีความดำริว่า

พวกเราเป็นผู้ประกอบด้วยhiriและโอตตปปะ

มีกายสมาจารและวิสมาจารบริสุทธิแล้ว ด้วยกิจ

เพียงเท่านี้พอละ พวกเราทำเสร็จแล้ว สามัญญัตถะพวกเราถึงแล้วโดยลำดับ
ก็อะไรๆ

ที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปมิได้มี พวกเธอถึงความยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้น
เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย

ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย เมื่อกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่
สามัญญัตติที่พวกเธอปรารถนา
อย่าได้เสื่อมไปเสียเลย.

[๔๖๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร?
พวกเธอควรศึกษา

อยู่ว่า เราทั้งหลายจักมีมโนสมาจารบริสุทธิ์ ปราภุ เปิดเผย ไม่มีช่อง
และคอยระวัง จักไม่

ยกตน ไม่ชมผู้อื่น ด้วยความเป็นผู้มีมโนสมาจารบริสุทธิ์นั้น.
บางที่พวกเธอจะมีความดำริว่า พวก

เราเป็นผู้ประกอบด้วยhiriและโอตตปปะ มีกายสมาจาร วลีสมาจาร
และมโนสมาจารบริสุทธิ์

แล้ว ด้วยกิจเพียงเท่านั้น พอละ พวกเราทำเสร็จแล้ว
สามัญญัตติพวกเราถึงแล้วโดยลำดับ กิจ

อะไรๆ ที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปมิได้มี พวกเธอถึงความยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้น
เราขอบอกแก่เธอ

ทั้งหลาย ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย เมื่อกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่
สามัญญัตติที่พวกเธอ

ปรารถนาอย่าได้เสื่อมไปเสียเลย.

[๔๖๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร?
พวกเธอควรศึกษา

อยู่ว่า เราทั้งหลายจักมีอาชีวะบริสุทธิ์ ปราภุ เปิดเผย ไม่มีช่อง และคอยระวัง
จักไม่ยกตน

ไม่ชมผู้อื่น ด้วยความเป็นผู้มีอาชีวะบริสุทธิ์นั้น.
บางที่พวกเธอจะมีความดำริว่า พวกเราเป็นผู้

ประกอบด้วยhiriและโอตตปปะ มีกายสมาจาร วลีสมาจาร มโนสมาจาร
และอาชีวะบริสุทธิ์แล้ว

ด้วยกิจเพียงเท่านั้น พอละ พวกเราทำเสร็จแล้ว
สามัญญัตติพวกเราถึงแล้วโดยลำดับ กิจอะไรๆ

ที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปมิได้มี พวกเธอถึงความยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้น
เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย

ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย เมื่อกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่
สามัญญัตติที่พวกเธอปรารถนา
อย่าได้เสื่อมไปเสียเลย.

[๔๖๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร?
พวกเธอควรศึกษา

อยู่ว่า เราทั้งหลายจักมีทวารอันคัมครองแล้วในอินทริยทั้งหลาย
เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือโดย

นิमित ไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ จักปฏิบัติเพื่อสำรวม จักขุนทริย
ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็น

เหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌา และโทมนัสครอบงำนั้น
ชื่อว่ารักษาจักขุนทริยทั้งหลาย

ถึงความสำรวมในจักขุนทริย. ได้ยินเสียงด้วยโสต ... ดมกลิ่นด้วยฆานะ ...
ลิ้มรสด้วยลิ้น ...

ถูกต้องโณภูตัพพะด้วยกาย ... รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจแล้ว จักไม่ถือโดยนิमित
ไม่ถือโดยอนุ

พยัญชนะ จักปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว
จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอัน

ลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น

ชื่อว่ารักษามโนทริยถึงความสำรวมในมโนทริย.

บางที่พวกเธอจะมีความดำริว่า พวกเราเป็นผู้ประกอบด้วยหิริและโอตตปปะ
มีกายสมาจาร

วจีสมาจาร มโนสมาจาร อาชีวะบริสุทธิ์แล้ว

และเป็นผู้มีทวารอันคัมครองแล้วในอินทริย

ด้วยกิจเพียงเท่านั้น พอละ พวกเราทำเสร็จแล้วโดยลำดับ กิจอะไรๆ
ที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปมิได้

มี พวกเธอถึงความยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้น เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย
ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย

เมื่อกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่

สามัญญัตติที่พวกเธอปรารถนาอย่าได้เสื่อมเสียไปเลย.

[๔๖๖] ดูกฤกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร?

พวกเธอควรศึกษา

อยู่ว่า เราทั้งหลายจักรู้จักประมาณในโภชนะ

จักพิจารณาโดยแยกคายแล้วกลืนอาหาร จักไม่กลืน

เพื่อเล่น เพื่อมัวเมา เพื่อตบแต่ง เพื่อประดับ จักกลืนเพียงเพื่อให้กายนั้นตั้งอยู่
เป็นไป

ห่างไกลจากความเบียดเบียน เพื่ออนุเคราะห์แก่พรหมจรรย์เท่านั้น
และจะบำบัดเวทนาเก่า

ไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น และจักให้มีความดำเนินไป ความไม่มีโทษ
ความอยู่สบาย ด้วยประการ

ฉะนี้. บางทีพวกเธอจะมีความดำริว่า

พวกเราเป็นผู้ประกอบด้วยหิริและโอตตปปะ มีกาย

สมาจาร วสีสมาจาร มโนสมาจาร อาชีวะบริสุทธิ์

เป็นผู้มีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์

ทั้งหลาย และรู้จักประมาณในโภชนะแล้ว ด้วยกิจเพียงเท่านั้น พอละ
พวกเราทำสำเร็จแล้ว

สามัญญัตถะพวกเรถึงแล้วโดยลำดับ กิจอะไรๆ ที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปมิได้มี
พวกเธอถึงความยินดี

ด้วยกิจเพียงเท่านั้น เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย
เมื่อกิจควรทำให้

ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่ สามัญญัตถะที่พวกเธอปรารถนาอย่าได้เสื่อมไปเลย.

[๔๖๗] ดูกฤกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร?

พวกเธอควรศึกษา

อยู่ว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้ประกอบเนื่องๆ ในความเป็นผู้ตื่น

จักชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรม

อันเป็นเครื่องกีดกัน ด้วยการจงกรม และการนั่งตลอดวัน

จักชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรมอัน

เป็นเครื่องกีดกัน ด้วยการจงกรม และการนั่งตลอดปฐมยามแห่งราตรี

จักสำเร็จการนอนดัง

ราชสีห์โดยเปื่องขวา ซ่อนเท้า เหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ

ทำไว้ในใจถึงความสำคัญในอัน

ลุกขึ้น ตลอดมัชฌิมยามแห่งราตรี กลับลุกขึ้นแล้ว
จักชำระจิตใจให้บริสุทธิ์จากธรรมเป็นเครื่อง
กีดกันด้วยการจงกรม และการนั่งตลอดปัจฉิมยามแห่งราตรี.

บางทีพวกเธอจะมีความดำริว่า

พวกเราเป็นผู้ประกอบด้วยหิริและโอตตปปะ มีกายสมาจาร วสีสมาจาร
มโนสมาจาร อาชีวะ

บริสุทธิ์แล้ว เป็นผู้มีความรอบคอบแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย
และรู้จักประมาณในโภชนะ

ประกอบเนื่องๆ ในความเป็นผู้ตื่นแล้ว ด้วยกิจเพียงเท่านั้น พอละ
พวกเราทำเสร็จแล้ว

สามัญญัตตะพวกเรมาถึงแล้ว โดยลำดับ กิจอะไรๆ ที่ควรทำได้ยิ่งขึ้นไปมิได้มี
พวกเธอถึงความ

ยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้น เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย
เมื่อกิจที่ควร

ทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่

สามัญญัตตะที่พวกเธอปรารถนาอย่าได้เสื่อมไปเสียเลย.

[๔๖๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร?

พวกเธอควรศึกษา

อยู่ว่า เราทั้งหลายจักประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ ทำความรู้สีกตัวในการก้าว
ในการถอย

ในการแล ในการเหลียว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาฏิ
บาตร และจีวร

ในการฉัน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม ในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ
ทำความรู้สึกตัวในการเดิน

การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง.

บางทีพวกเธอจะมีความดำริว่า พวกเรา

เป็นผู้ประกอบด้วยหิริและโอตตปปะ มีกายสมาจาร วสีสมาจาร มโนสมาจาร
อาชีวะบริสุทธิ์แล้ว

เป็นผู้มีความรอบคอบแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย รู้จักประมาณในโภชนะ
ประกอบเนื่องๆ

ในความเป็นผู้ตื่น และประกอบด้วยสติสัมปชัญญะแล้ว ด้วยกิจเพียงเท่านั้น
พอละ พวกเรา

ทำเสร็จแล้ว สามัญญัตตะพวกเราถึงแล้วโดยลำดับ กิจอะไรๆ
ที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปมิได้มี

พวกเธอถึงความยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้น เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย
ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย

เมื่อกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่
สามัญญัตตะที่พวกเธอปรารถนาอย่าได้เสื่อมไปเสียเลย.

[๔๖๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปเป็นอย่างไร?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ถ้ำ
ชอกเขา ป่าช้า ป่าชฎ

ที่แจ้ง ลอมฟาง. เธอกลับจากบิณฑบาต ในการภายหลังแล้ว
นั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้

เฉพาหน้า. เธอละความเพ่งเล็งในโลกแล้ว มีใจปราศจากความเพ่งเล็งอยู่
ย่อมชำระจิตให้

บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้. ละความประทุษร้ายคือพยาบาทแล้ว
ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณา

หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่

ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้ายคือพยาบาทได้.

ละกัณมิหะได้แล้ว เป็นผู้ปราศจากกัณมิหะ มีความสำคัญ
หมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสติ

สัมปชัญญะอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกัณมิหะได้.

ละอุทธัจจกุกกุกจะได้แล้ว เป็นผู้ไม่

ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ ณ ภายในอยู่

ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจจะกุกกุกจะได้. ละวิจิกิจฉาได้แล้ว

เป็นผู้เข้ามาวิจิกิจฉา ไม่มีความคลางแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่

ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จาก

วิจิกิจฉาได้.

ว่าด้วยการละนิวรณ์ ๕

[๔๗๐] ดุกรภิกษุทั้งหลาย

เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงกู้หนี้ไปประกอบภารงาน การงาน

เหล่านั้นของเขาจะพึงสำเร็จผล. เขาจะพึงใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้น และทรัพย์สินที่เป็นกำไร

ไรของเขาจะพึงมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภรรยา.

เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อน เรากู้

หนี้ไปประกอบภารงาน บัดนี้ การงานของเราสำเร็จผลแล้ว

เราได้ใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้

หมดสิ้นแล้ว และทรัพย์สินที่เป็นกำไรของเรายังมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภรรยา ดังนี้. เขาจะพึงได้ความ

ปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความไม่มีหนี้เป็นเหตุ ฉันใด.

ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นผู้มีอาพาธ ถึงความลำบาก เจ็บหนัก

บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย. สมัยต่อมา เขาพึงหายจากอาพาธนั้น บริโภคอาหารได้

และมีกำลังกาย. เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อน

เราเป็นผู้มีอาพาธ ถึงความลำบาก

เจ็บหนัก บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย บัดนี้

เราหายจากอาพาธนั้นแล้ว บริโภค

อาหารได้และมีกำลังกาย ดังนี้. เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความไม่มีโรค

นั้นเป็นเหตุ ฉันใด.

ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ. สมัยต่อมา เขาพึง

พ้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ ไม่มีภัย และไม่ต้องเสียทรัพย์สินอะไรๆ เลย.

เขาจะพึงมีความคิดเห็น

อย่างนี้ว่า เมื่อก่อน เราถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ บัดนี้

เราพ้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ ไม่มีภัย

แล้ว และไม่ต้องเสียทรัพย์สินอะไรๆ เลย ดังนี้. เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มี

การพ้นจากเรือนจำนั้นเป็นเหตุ ฉันใด.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นทาส พึ่งตัวเองไม่ได้
ต้องพึ่งผู้อื่น ไป

ไปไหนตามความพอใจไม่ได้. สมัยต่อมา เขาพึ่งพ้นจากความเป็นทาสนั้น
พึ่งตัวเองได้ ไม่ต้อง

พึ่งผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ.

เขาพึ่งจะมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อน

เราเป็นทาส พึ่งตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งผู้อื่น ไปไหนตามความพอใจไม่ได้ บัดนี้
เราพ้นจาก

ความเป็นทาสนั้นแล้ว พึ่งตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว
ไปไหนได้ตามความพอใจ

ดังนี้. เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส
มีความเป็นไทยแก่ตัวนั้นเป็นเหตุ ฉันทใด.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษมีทรัพย์ มีโภคสมบัติ
จะพึงเดินทางไกลกันดาร.

สมัยต่อมา เขาพึ่งข้ามพ้นทางกันดารนั้นได้ โดยสวัสดิ ไม่มีภัย
ไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรๆ เลย.

เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรามีทรัพย์ มีโภคสมบัติ
เดินทางไกลกันดาร บัดนี้

เราข้ามพ้นทางกันดารนั้นแล้ว โดยสวัสดิ ไม่มีภัย ไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรๆ เลย
ดังนี้.

ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส
มีภูมิสถานอันเกษมนั้นเป็นเหตุ ฉันทใด.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพิจารณาเห็นนิรณ ๕ ประการเหล่านี้
ที่ยังละไม่ได้ในตน

เหมือนหนี้ เหมือนโรค เหมือนเรื้อนเรื้อนจำ เหมือนความเป็นทาส
เหมือนทางไกลกันดาร.

และพิจารณาเห็นนิรณ ๕ ประการเหล่านี้ ที่ละได้แล้วในตน
เหมือนความไม่มีหนี้ เหมือนความ

ไม่มีโรค เหมือนการพ้นจากเรื้อนจำ เหมือนความเป็นไทยแก่ตน
เหมือนภูมิสถานอันเกษม

ฉันทนั้นแล.

ว่าด้วยฌาน ๔

[๔๗๑] ภิกษุนั้นละนิรณัน ๕ ประการนี้ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองแห่งจิต อันเป็น

เครื่องทำปัญญาให้ถอยกำลังได้แล้ว สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก

มีวิจาร์ มีปีติและสุขอันเกิดแก่วิเวกอยู่. เธอทำกายนี้แล ให้ชุ่มชื้น อิ่มเอิบ ซาบซ่าน ด้วย

ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขอันเกิด

แต่วิเวกจะไม่ถูกต้อง. เปรียบเหมือนพนักงานทรงสนาน หรือลูกมือของพนักงานทรงสนานผู้

ฉลาด ใส่จรรยาสัตว์ลงในภาชนะสำริด แล้วพรมด้วยน้ำหมักไว้ ก่อนจรรยาสัตว์นั้นมิย่างชิมไปจับ

ติดกันทั้งข้างในข้างนอก ย่อมไม่กระจายออก ฉะนั้น.

[๔๗๒] ดูกภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง ภิกษุบรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิต

ในภายใน เป็นธรรมตาเอกผุดขึ้น เพราะวิตกและวิจาร์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร์ มีปีติและ

สุขอันเกิดแต่สมาธิอยู่. เธอทำกายนี้แล ให้ชุ่มชื้น อิ่มเอิบ ซาบซ่าน ด้วยปีติและสุขอันเกิด

แต่สมาธิ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิจะไม่

ถูกต้อง เปรียบเหมือนห้วงน้ำลึก มีน้ำขังอยู่ ไม่มีทางที่น้ำจะไหลมาได้ ทั้งในด้านตะวันออก

ด้านตะวันตก ด้านเหนือ ด้านใต้ ทั้งฝนก็ไม่ตกเพิ่มตามฤดูกาล แต่สายน้ำเย็นพุขึ้นจากห้วงน้ำ

นั้นแล้ว จะพึงทำห้วงน้ำนั้นแล ให้ชุ่มชื้น เอิบอาบ ซาบซ่านด้วยน้ำเย็น ไม่มีเอกเทศไหนๆ

แห่งห้วงน้ำนั้นทั้งหมดที่น้ำเย็นจะไม่ถูกต้อง ฉะนั้น.

[๔๗๓] ดูกภิกษุทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง ภิกษุมิอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุข

ด้วยนามกาย พระปิตีสิ้นไป บรรลุดติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า
ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้

มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข. เธอทำกายนี้แลให้ชุ่มชื้น เอิบอาบ ซาบซ่าน
ด้วยสุขอัน

ปราศจากปิตี ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว
ที่สุขปราศจากปิตีจะไม่ถูกต้อง

เปรียบเหมือนในกอบูล กอปทุม หรือกอบุณทริก แต่ละชนิด กอบูล
กอปทุมหรือ

กอบุณทริก ดอกบัวบางชนิด เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นจากน้ำ
จมอยู่ในน้ำ

น้ำเลี้ยงไว้ อันน้ำเย็นหล่อเลี้ยง เอิบอาบซึมซาบไปแต่ยอดและเหง้า
ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่ง

กอบูล กอปทุม หรือกอบุณทริก ที่น้ำเย็นจะไม่ถูกต้อง ฉะนั้น

[๔๗๔] ดูกิริยาทั้งหลาย ยังอีกข้อหนึ่ง ภิกษุบรรลุดตุตถฌาน
ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข

เพราะละสุขและทุกข์ และดับโสมนัสในก่อนได้

มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่. เธอนั่ง

แผ่ไปทั่วกายนี้แล ด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีเอกเทศไหนๆ
แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว

ที่จิตอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วจะไม่ถูกต้อง

เปรียบเหมือนบุรุษนั่งคลุมตัวตลอดศีรษะด้วยผ้าขาว ไม่มี

เอกเทศไหนๆ แห่งกายทุกๆ ส่วนของเขาที่ผ้าขาวจะไม่ถูกต้องฉะนั้น.

ว่าด้วยวิชชา ๓

[๔๗๕] ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว

ไม่มีกิเลสปราศจากอุปกิเลส

อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้

ย่อมโน้มน้าวจิตไปเพื่ออุปพเพนิวาสานุสติญาณ.

เธอระลึกชาติที่เคยอยู่อาศัยในกาลก่อนได้เป็นอันมาก คือ

ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติ

บ้าง ฯลฯ ระลึกชาติที่เคยอยู่อาศัยในกาลก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งอุทเทส

ด้วยประการฉะนี้ เปรียบเหมือนบุรุษออกจากบ้านของตนไปสู่อบ้านอื่น
ออกจากบ้านแม้นั้นไป

สู่อบ้านอื่น ออกจากบ้านแม้นั้นแล้ว กลับมาสู่อบ้านของตนตามเดิม
เขาจะพึงระลึกได้ว่า

เราออกจากบ้านของตนไปสู่อบ้านโน้น ในบ้านนั้น เราได้ยืนอย่างนั้น
ได้นั่งอย่างนั้น

ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น ออกจากบ้านแม้นั้นไปสู่อบ้านโน้น
แม้ในบ้านนั้น เราก็ได้

ยืนอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น
ออกจากบ้านแม้นั้นแล้ว

กลับมาสู่อบ้านของตนตามเดิม ดังนี้ ฉันทิ ภิภษกัฉันทันนแล
ยอมระลึกชาติที่เคยอยุอาศัยใน

กาลก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติหน้า สองชาติบ้าน ฯลฯ
ระลึกชาติที่เคยอยุอาศัยใน

กาลก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้.

[๔๗๖] ภิกษุณั เมอิจิตเป็นสมาธิ บริสุทธี ผองแผ้ว ไม่มีภิกเลส
ปราศจากอุปภิกเลส

ออน ควรแก่การงาน ตังม้น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้
ยอมน้อมโน้มจิตไปเพือรู้จติและอุปบัติของ

ของสัตว์ทั้งหลาย. เธอเห็นหมูสัตว์ที่กำลังจติกำลังอุปบัติ เลว ประณิต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณ

ทราม ได้ดี ตกยากด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธี ล่วงจักษุของมนุษย์ ฯลฯ
ยอมรู้ชัดซึ่งหมูสัตว์ผู้

เป็นไปตามกรรม เปรียบเหมือนเรือสองหลังมีประตอยุตรงกัน บุรุษผู้มีจักษุ
ยืนอยุตรงกลาง

บนเรือนั้น พึงเห็นหมู่มนุษย์ กำลังเข้าสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง
กำลังเดินไปบ้าง

กำลังเดินมาบ้าง กำลังเที่ยวไปบ้าง ฉันทิ ภิภษยอมเห็นหมูสัตว์ที่กำลังจติ
กำลังอุปบัติ เลว

ประณิต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธี ล่วงจักษุของ

มนุษย์ ฯลฯ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฉะนั้นเหมือนกันแล.

[๔๗๗] ภิกษุนี้ เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลสอ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้
ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่ออัสวักขยญาณ. เธอย่อมรู้
ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ
นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้
อาสวะ นี้อาสวะสมุทัย นี้อาสวะนิโรธ นี้อาสวะนิโรธคามินีปฏิปทา.
เมื่อเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้
จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภवासวะ แม้จากอวิชชาสวะ
เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว
ก็มีญาณว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำ ทำเสร็จ
แล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มี. เปรียบเหมือนห้วงน้ำบนยอดภูเขา
มีน้ำใสสะอาด ไม่
ขุ่นมัว บุรุษผู้มีจักษุยืนอยู่ที่ขอบห้วงน้ำนั้น พึงเห็นหอยกาบ หอยโข่ง
ก้อนกรวด กระเบื้อง
ฝูงปลา หยดอยู่บ้าง เคลื่อนไปบ้าง. เขามีความดำริว่า ห้วงน้ำนี้ มีน้ำใสสะอาด
ไม่ขุ่นมัว
มีหอยกาบ หอยโข่ง ก้อนกรวด กระเบื้อง และฝูงปลา หยดอยู่บ้าง
เคลื่อนไปบ้าง ฉะนั้นใด
ภิกษุย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัย ฯลฯ รู้ชัดว่า
ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์
อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มี
ฉะนั้นเหมือนกันแล.

ว่าด้วยสมัญญาแห่งภิกษุ

[๔๗๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้เรียกว่า สมณะบ้าง พราหมณ์บ้าง
มหาดกะบ้าง

เวทคุบ้าง โสตติยะบ้าง อริยะบ้าง อรหันต์บ้าง.

ก็อย่างไร ภิกษุจึงชื่อว่า สมณะ? เหล่าอกุศลธรรมอันลามก
อันให้เศร้าหมอง นำให้

เกิดในภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์ ให้มีชาติ ชรา
มรณะต่อไป อันภิกษุ

นั้นระงับเสียแล้ว อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่า สมณะ.

ก็อย่างไร ภิกษุจึงชื่อว่า พราหมณ์? เหล่าอกุศลธรรมอันลามก
อันให้เศร้าหมอง นำให้

เกิดในภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์ ให้มี ชาติ ชรา
มรณะต่อไป

อันภิกษุนั้นลอยเสียแล้ว อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่าพราหมณ์.

ก็อย่างไร ภิกษุจึงชื่อว่า นหาตกะ? เหล่าอกุศลธรรมอันลามก
อันให้เศร้าหมอง นำ

ให้เกิดในภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์ ให้มีชาติ ชรา
มรณะต่อไป

อันภิกษุนั้นอาบล้างเสียแล้ว อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่านหาตกะ.

ก็อย่างไร ภิกษุจึงชื่อว่า เวทคุ? เหล่าอกุศลธรรมอันลามก
อันให้เศร้าหมอง นำให้

เกิดในภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์ ให้มีชาติ ชรา
มรณะต่อไป อัน

ภิกษุนั้นรู้แจ้งแล้ว อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่าเวทคุ.

ก็อย่างไร ภิกษุจึงชื่อว่าโสตติยะ? เหล่าอกุศลธรรมอันลามก
อันให้เศร้าหมอง นำให้

เกิดในภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์ ให้มีชาติ ชรา
มรณะต่อไป อัน

ภิกษุนั้นให้กลับไปหมดแล้ว อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่าโสตติยะ.

ก็อย่างไร ภิกษุจึงชื่อว่าอริยะ? เหล่าอกุศลธรรมอันลามก อันให้เศร้าหมอง
นำให้

เกิดในภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์ ให้มีชาติ ชรา
มรณะต่อไป

ห่างไกลภิกษุนั้น อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่าอริยะ.

ก็อย่างไร ภิกษุจึงชื่อว่าอรหันต์? เหล่าอกุศลธรรมอันลามก
อันให้เศร้าหมอง นำให้

เกิดในภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์ ให้มีชาติ ชรา
มรณะต่อไป อัน

ภิกษุนั้นกำจัดเสียแล้ว อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่าอรหันต์.

พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุนั้นชื่นชม
ยินดีพระภาสิตของพระผู้มี
พระภาค ฉะนี้แล.

จบ มหาอัสสปรสูตรที่ ๙

๑๐. จุฬอัสสปรสูตร

ว่าด้วยข้อปฏิบัติอันดียิ่งของสมณะ

[๔๗๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่อัสสปรนิคมของหมู่อังคราชกุมาร
เขตอังคชนบท.

ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย.
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัส
ของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ประชุมชนย่อมรู้จักพวกเธอว่า สมณะๆ
ก็แหละพวกเธอ

เมื่อเขาถามว่า ท่านทั้งหลายเป็นอะไร ก็ปฎิญาณว่า พวกเราเป็นสมณะ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เมื่อพวกเธอนั้น มีชื่ออย่างนี้ มีปฎิญาณอย่างนี้ จึงควรศึกษาอยู่ว่า
ข้อปฏิบัติที่ดียิ่งของสมณะ

อันใดมีอยู่ เราทั้งหลายจะปฏิบัติข้อปฏิบัติอันนั้น เมื่อพวกเราปฏิบัติอยู่อย่างนี้
ชื่อและปฎิญาณ

นี้ของพวกเรา ก็จักเป็นความจริงแท้ ใช่แต่เท่านั้น พวกเราบริโภคน้ำ
บิณฑบาต เสนาสนะ

และคิลานปัจฉัยเภสัชบริขาร ของทายกเหล่าใด ปัจฉัยทั้งหลายนั้น
ของทายกเหล่านั้น ก็จักมี

ผลมาก มีอานิสงส์มาก ในเพราะพวกเรา อีกอย่างหนึ่งเล่า
บรรพชาณีของพวกเรา ก็จักไม่

เป็นหมัน จักมีผล มีความเจริญ.

[๔๘๐] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็อย่างไร
ภิกษุจึงเชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติข้อปฏิบัติอันดียิ่ง?
ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดรูปหนึ่งมีอภิชฌามาก ยังละอภิชฌาไม่ได้
มีจิตพยาบาท ยังละพยาบาท
ไม่ได้ เป็นผู้มักโกรธ ยังละความมักโกรธไม่ได้ มีความผูกโกรธ
ยังละความโกรธไม่ได้
มีความลบหลู่ ยังละความลบหลู่ไม่ได้ มีความตีเสมอ ยังละความตีเสมอไม่ได้
ยังมีความ
ริษยา ยังละความริษยาไม่ได้ มีความตระหนี่ ยังละความตระหนี่ไม่ได้
มีความโอ้อวด ยังละ
ความโอ้อวดไม่ได้ มีมายา ยังละมายาไม่ได้ มีความปรารถนาลามก
ยังละความปรารถนาลามก
ไม่ได้ มีความเห็นผิด ยังละความเห็นผิดไม่ได้. ดุกรภิกษุทั้งหลาย
เพราะยังละไม่ได้ซึ่งกิเลส
เป็นมลทิน เป็นโทษ เป็นดั่งว่าน้ำฟาด ของสมณะ อันเป็นเหตุให้เกิดในอบาย
มีวิบากอัน
ตนพึงเสวยในทุกคติเหล่านี้แล เราจึงไม่กล่าวว่า
ภิกษุนั้นเป็นผู้ปฏิบัติข้อปฏิบัติอันดียิ่งของสมณะ.
ดุกรภิกษุทั้งหลาย อาวุธเชื่อมตชะ มีคมสองข้าง ทั้งซบและลับดีแล้ว
สอดไว้ในฝักและพนักไว้
แม้ฉันใด เรากล่าวบรรพชาของภิกษุนี้ มีอุปมาฉันนั้น.

[๔๘๑] ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่ครองผ้าสังฆาฏิ
เราหากล่าวว่าเป็นสมณะ ด้วย
อาการเพียงครองผ้าสังฆาฏิไม่. บุคคลถือเพศเปลือยกาย เราก็หากล่าวว่า
เป็นสมณะ ด้วยอาการ
เพียงเปลือยกายไม่. บุคคลที่หมักหมมด้วยธุลี เราก็หากล่าวว่า เป็นสมณะ
ด้วยอาการเพียง
เป็นคนหมักหมมด้วยธุลีไม่. บุคคลลงอาบน้ำ (วันละสามครั้ง)
เราก็หากล่าวว่า เป็นสมณะ
ด้วยอาการเพียงลงอาบน้ำไม่. บุคคลอยู่โคนไม้เป็นวัตร เราก็หากล่าวว่า
เป็นสมณะ

ด้วยอาการเพียงอยู่โคนไม้เป็นวัตรไม่. บุคคลอยู่ในที่แจ้งเป็นวัตร
เราก็หากล่าวว่า เป็นสมณะ

ด้วยอาการเพียงเป็นผู้อยู่ในที่แจ้งเป็นวัตรไม่. บุคคลลอกกายเป็นวัตร
เราก็หากล่าวว่า เป็น

สมณะ ด้วยอาการเพียงอบกายไม่. บุคคลกินภัตโดยวาระ เราก็หากล่าวว่า
เป็นสมณะ

ด้วยอาการเพียงกินภัตโดยวาระไม่. บุคคลที่ห้องมนต์ เราก็หากล่าวว่า
เป็นสมณะ ด้วย

อาการเพียงห้องมนต์ไม่. บุคคลที่มุ่นผม เราก็หากล่าวว่า เป็นสมณะ
ด้วยอาการเพียงมุ่นผมไม่.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า เมื่อบุคคลครองผ้าสังฆาฏิแล้ว มีอภิขณามาก
ก็ละอภิขณาได้ มีจิต

พยายาม ก็ละพยายามได้ มีความมักโกรธก็ละความมักโกรธได้
มีความผูกโกรธ ก็ละความ

ผูกโกรธได้ มีความลบหลู่ก็ละความลบหลู่ได้ มีความดีเสมอ
ก็ละความดีเสมอได้ มีความริษยา

ก็ละความริษยาได้ มีความตระหนี่ ก็ละความตระหนี่ได้ มีความโอ้อวด
ก็ละความโอ้อวดได้

มีมายา ก็ละมายาได้ มีความปรารถนาลามก ก็ละความปรารถนาลามกได้
มีความเห็นผิด ก็ละความ

เห็นผิดได้ ด้วยอาการสักรว่า ครองผ้าสังฆาฏิไซ้ มิตรอำมาตย์ ญาติสาโลหิต
พึงทำให้บุคคลนั้น

ครองผ้าสังฆาฏิตั้งแต่เกิดทีเดียว

พึงเชิญชวนผู้นั้นให้ครองผ้าสังฆาฏิอย่างเดียว่า ท่านผู้มีหน้า

อันเจริญ มาเถิด ท่านจงเป็นผู้ครองผ้าสังฆาฏิ เมื่อท่านครองผ้าสังฆาฏิอยู่
มีอภิขณามาก ก็จักละ

อภิขณาได้ มีจิตพยายาม ก็จักละพยายามเสียได้ มีความมักโกรธ
ก็จักละความมักโกรธเสียได้

มีความผูกโกรธ ก็จักละความผูกโกรธเสียได้ มีความลบหลู่
ก็จักละความลบหลู่เสียได้ มีความดี

เสมอ ก็จักละความดีเสมอเสียได้ มีความริษยา ก็จักละความริษยาเสียได้
มีความตระหนี่ ก็จักละ

ความตระหนี่เสียได้ มีความโอ้อวด ก็จักละความโอ้อวดเสียได้ มีมายา
ก็จักละมายาเสียได้

มีความปรารถนาลามก ก็จักละความปรารถนาลามกเสียได้ มีความเห็นผิด
ก็จักละความเห็นผิด

เสียได้ ด้วยอาการเพียงครองผ้าสังฆาฏิ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็เพราะเราเห็นบุคคลบางคนในโลก

นี้ แม้ครองผ้าสังฆาฏิอยู่ ก็ยังมีอภิษณามาก มีจิตพยาบาท มีความมักโกรธ
มีความผูก

โกรธ มีความลบหลู่ มีความดีเสมอ มีความริษยา มีความตระหนี่
มีความโอ้อวด

มีมายา มีความปรารถนาลามก มีความเห็นผิด เพราะฉะนั้น
บุคคลที่ครองผ้าสังฆาฏิ

เราจึงมิได้กล่าวว่า เป็นสมณะ ด้วยอาการเพียงครองผ้าสังฆาฏิ.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า

เมื่อบุคคลถือเพศเปลือยกายอยู่ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อบุคคลหมักหมมด้วยธุลีอยู่ ...

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า เมื่อบุคคลลงอาบน้ำอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อบุคคลอยู่

โคนไม้อยู่ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า เมื่อบุคคลอยู่ในที่แจ้งอยู่ ...
ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า

เมื่อบุคคลลอบกายอยู่ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อบุคคลกินภัตโดยวาระอยู่ ... ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย หากว่า เมื่อบุคคลท่องเที่ยวมนต์อยู่ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่า
เมื่อบุคคลมุ่นผมอยู่

มีอภิษณามาก ก็ละอภิษณาได้ มีจิตพยาบาท ก็ละพยาบาทได้
มีความมักโกรธ ก็ละ

ความมักโกรธได้ มีความผูกโกรธ ก็ละความผูกโกรธได้ มีความลบหลู่
ก็ละความ

ลบลู่ได้ มีความดีเสมอ ก็ละความดีเสมอได้ มีความริษยา ก็ละความริษยาได้
มีความ

ตระหนี่ ก็ละความตระหนี่ได้ มีความโอ้อวด ก็ละความโอ้อวดได้ มีมายา
ก็ละมายาได้

มีความปรารถนาลามก ก็ละความปรารถนาลามกได้ มีความเห็นผิด
ก็ละความเห็นผิดได้

ด้วยอาการเพียงมุ่นผมไซรั มิตรอำมาตย์ ญาตีสาลิหิต
พึงทำบุคคลนั้นให้มุ่นผมตั้งแต่

เกิดทีเดียว พึงเชิญชวนผู้นั้นให้มุ่นผมอย่างเดียวกันว่า

ดูกรท่านผู้มีหน้าอันเจริญ มาเถิด ท่านจง

เป็นผู้มุ่นผม เมื่อท่านมุ่นผมอยู่ มีอภิษณามาก ก็จักละอภิษณาเสียได้
มีจิตพยาบาท

ก็จักละพยาบาทเสียได้ มีความมักโกรธ ก็จักละความมักโกรธเสียได้
มีความผูกโกรธ

ก็จักละความผูกโกรธเสียได้ มีความลบลู่ ก็จักละความลบลู่เสียได้
มีความดีเสมอ

ก็จักละความดีเสมอเสียได้ มีความริษยา ก็จักละความริษยาเสียได้
มีความตระหนี่ ก็จัก

ละความตระหนี่เสียได้ มีความโอ้อวด ก็จักละความโอ้อวดเสียได้ มีมายา
ก็จักละ

มายาเสียได้ มีความปรารถนาลามก ก็จักละความปรารถนาลามกเสียได้
มีความเห็นผิด

ก็จักละความเห็นผิดเสียได้ ด้วยอาการเพียงมุ่นผม. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็เพราะเราเห็น

บุคคลบางคนในโลกนี้ แม้มุ่นผมอยู่ ก็ยังมีอภิษณามาก มีจิตพยาบาท
มีความมักโกรธ

มีความผูกโกรธ มีความลบลู่ มีความดีเสมอ มีความริษยา มีความตระหนี่
มีความโอ้อวด

มีมายา มีความปรารถนาลามก มีความเห็นผิด เพราะฉะนั้น บุคคลที่มุ่นผม
เราจึงมิได้

กล่าวว่า เป็นสมณะด้วยอาการเพียงมุ่นผม.

[๔๘๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อย่างไร
ภิกษุจึงจะถือว่าเป็นผู้ปฏิบัติข้อปฏิบัติอันดียิ่งของ
สมณะ? ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง มีอภิชฌามาก
ก็ละอภิชฌาเสียได้ มีจิตพยาบาท
ก็ละพยาบาทเสียได้ มีความมักโกรธ ก็ละความมักโกรธเสียได้
มีความผูกโกรธ ก็ละความผูก-
*โกรธเสียได้ มีความลบหลู่ ก็ละความลบหลู่เสียได้ มีความตีเสมอ
ก็ละความตีเสมอเสียได้
มีความริษยา ก็ละความริษยาเสียได้ มีความตระหนี่ ก็ละความตระหนี่เสียได้
มีความโอ้อวด
ก็ละความโอ้อวดเสียได้ มีมายา ก็ละมายาเสียได้ มีความปรารถนาลามก
ก็ละความปรารถนา
ลามกเสียได้ มีความเห็นผิด ก็ละความเห็นผิดเสียได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เพราะละเสียได้ซึ่งกิเลส
อันเป็นมลทิน เป็นโทษ เป็นดั่งว่าน้ำฝนของสมณะ
อันเป็นเหตุให้เกิดในอบาย มีวิบากอันตน
พึงเสวยในทุกคติเหล่านี้แล เราจึงกล่าวว่า
ภิกษุนั้นเป็นผู้ปฏิบัติข้อปฏิบัติอันดียิ่งของสมณะ ภิกษุ
นั้นย่อมพิจารณาเห็นตนบริสุทธิ์ พ้นแล้วจากอกุศลธรรมอันลามกทั้งปวงนี้
เมื่อเธอพิจารณาเห็น
ตนบริสุทธิ์ พ้นแล้วจากอกุศลธรรมอันลามกทั้งปวงนี้ ปราโมทย์ก็เกิด
เมื่อเธอเกิดปราโมทย์แล้ว
ปีติก็เกิด เมื่อเธอมีใจประกอบด้วยปีติแล้ว นามกายก็สงบ
เธอมีนามกายสงบแล้ว ก็เสวยสุข
เมื่อเธอมีสุข จิตก็ตั้งมั่น เธอมีจิตสหระคตด้วยเมตตา แผ่ไปสู่ทิศที่ ๑ อยู่
แผ่ไปสู่ทิศที่ ๒ ก็อย่าง
นั้น แผ่ไปสู่ทิศที่ ๓ ก็อย่างนั้น แผ่ไปสู่ทิศที่ ๔ ก็อย่างนั้น
และเธอมีจิตสหระคตด้วยเมตตา
อันกว้างขวาง เป็นส่วนใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท
แผ่ไปสู่โลกหมดทุกส่วน

โดยประการทั้งปวง ในที่ทั้งปวง ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง
มีจิตสหระคตด้วยกรุณา ...

มีจิตสหระคตด้วยมุทิตา ... มีจิตสหระคตด้วยอุเบกขา แผ่ไปสู่อุทิส ๑ อยู่
แผ่ไปสู่อุทิสที่ ๒ ก็อย่างนั้น

แผ่ไปสู่อุทิสที่ ๓ ก็อย่างนั้น แผ่ไปสู่อุทิสที่ ๔ ก็อย่างนั้น
และเธอก็มีจิตสหระคตด้วยอุเบกขา อัน

กว้างขวาง เป็นส่วนใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท
แผ่ไปสู่อุทิสทุกส่วน

โดยประการทั้งปวง ในที่ทั้งปวง ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สรรพ-

*ขรณี มีน้ำใสจืด เย็น สะอาด มีท่าอันดี น่ารื่นรมย์
ถ้าบุรุษมาแต่ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก

ทิศเหนือ ทิศใต้ และจากที่อื่นๆ อันความร้อนแผดเผา เราร้อน ลำบาก
ระหาย อยากดื่มน้ำ

เขามาถึงสระโบกขรณีนั้นแล้ว ก็บรรเทาความอยากดื่มน้ำ
และความกระวนกระวายเพราะความ

ร้อนเสียได้ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ถ้ากุลบุตรออกจากสกุลกษัตริย์มาบวชเป็นบรรพชิต

เธอมาถึงธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา
และอุเบกขาอย่างนั้น

ย่อมได้ความสงบจิต ณ ภายใน ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
เรากล่าวว่าเป็นผู้ปฏิบัติข้อปฏิบัติอันดียิ่ง

ของสมณะ ถ้ากุลบุตรออกจากสกุลพราหมณ์ ...
ถ้ากุลบุตรออกจากสกุลแพศย์ ... ถ้ากุลบุตรออกจาก

จากสกุลศูทร ... ถ้ากุลบุตรออกจากสกุลใดๆ ก็ตาม มาบวชเป็นบรรพชิต
เธอมาถึงธรรมวินัย

ที่ตถาคตประกาศแล้ว เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาอย่างนั้น
ย่อมได้ความสงบจิต

ณ ภายใน เรากล่าวว่า กุลบุตรนั้นเป็นผู้ปฏิบัติข้อปฏิบัติอันดียิ่งของสมณะ
ถ้ากุลบุตรออกจาก

สกุลกษัตริย์บวชเป็นบรรพชิต เธอทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ

เพราะสิ้นอาสวะ ด้วยความรู้ยิ่ง โดยตนเองเข้าถึงพร้อมแล้วอยู่ในชาตินี้ เรากล่าวว่า เป็นสมณะ

เพราะสิ้นอาสวะทั้งหลาย ถ้ากุลบุตรออกจากสกุลพราหมณ์ ... ถ้ากุลบุตรออกจากสกุลแพศย์ ...

ถ้ากุลบุตรออกจากสกุลศูทร ... ถ้ากุลบุตรออกจากสกุลไหนๆ ก็ตาม บวชเป็นบรรพชิต ทำให้

แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะสิ้นอาสวะด้วยความรู้ยิ่ง โดยตนเอง

เข้าถึงพร้อมแล้วในชาตินี้ เรากล่าวว่า เป็นสมณะ เพราะสิ้นอาสวะทั้งหลาย.

พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทฺธพจน์นี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นชื่นชมยินดีพระภาสิตของพระผู้มี
พระภาคแล้วแล.

จบ จุฬอัสนิปุสสุตฺต ที่ ๑๐

จบ มหાયมกวรรค ที่ ๔

รวมพระสุตฺตในวรรคนี้มี ๑๐ สุตฺต คือ

๑. จุฬโคสิงคสาฬสุตฺต	๒. มหาโคสิงคสาฬสุตฺต
๓. มหาโคपालสุตฺต	๔. จุฬโคपालสุตฺต
๕. จุฬสัจจกสุตฺต	๖. มหาสัจจกสุตฺต
๗. จุฬัตถนหาสังขยสุตฺต	๘. มหาัตถนหาสังขยสุตฺต
๙. มหาอัสนิปุสสุตฺต	๑๐. จุฬอัสนิปุสสุตฺต ฯ

จุฬยมกวรรค

๑. สาเลยยกสุตฺต

ทรงโปรดชาวบ้านสาละ

[๔๘๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบทกับด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ลุถึง
พราหมณคามชื่อสาละของชาวโกศล.

พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านสาละได้สดับข่าวว่า
ท่านพระสมณโคตมศากยบุตร เสด็จ
ออกจากศากยสกุล ทรงผนวชแล้ว
เสด็จจาริกไปในโกศลชนบทกับด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ลุถึง
พราหมณคามชื่อสาละ
กิตติศัพท์อันงามของท่านพระโคตมพระองค์นั้นขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้
เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมด้วยวิชา
และจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดา
ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม
พระองค์ทรงทำโลกนี้
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์แล้ว
ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม
ทรงแสดงธรรมงามใน
เบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้ง
พยัญชนะบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การเห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นปานนั้น
ย่อมเป็นการดี
ดังนี้.

ครั้งนั้น พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านสาละ
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้ว บางพวกถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค
บางพวกทูลปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค บางพวก
ประนมมือต่อพระผู้มีพระภาค
บางพวกประกาศชื่อและโคตรในสำนักของพระผู้มีพระภาค บางพวก
ก็นิ่งอยู่ แล้วพากันนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย
ให้สัตว์บางพวกในโลกนี้เข้าถึงอภัย

หุคติ วินิบาตและนรก เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรเป็น
เหตุ เป็นปัจจัย ให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ
กายแตก?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
สัตว์บางพวกในโลกนี้ เข้า
ถึงอบาย หุคติ วินิบาต และนรก เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เพราะเหตุประพฤตินี้
เรียบร้อย คือ ไม่ประพฤติธรรม ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
สัตว์บางพวกในโลกนี้
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เพราะเหตุประพฤตินี้เรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม.

พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นพูดว่า
พวกข้าพระองค์ไม่ทราบเนื้อความอย่างพิสดารแห่ง-
*ธรรม ที่พระโคตมตรัสโดยย่อ มิได้ทรงจำแนกความให้พิสดาร
ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดแสดง
ธรรมแก่พวกข้าพระองค์
โดยอาการที่พวกข้าพระองค์จะพึงรู้เนื้อความอย่างพิสดารแห่งธรรมที่
พระโคตมผู้เจริญตรัสโดยย่อมิได้ ทรงจำแนกความให้พิสดารเถิด.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
ถ้าเช่นนั้นพวกท่านจงฟัง
จงทำไว้ในใจให้ดี เราจักกล่าว.

พวกพราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านสาละนุลรับพระดำรัสพระผู้มีพระภาคแล้ว.
อกุศลกรรมบถ ๑๐

[๔๘๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
ความประพฤตินี้
เรียบร้อย คือ ความไม่ประพฤติธรรม ทางกาย มี ๓ อย่าง ทางวาจามี ๔ อย่าง
ทางใจมี

๓ อย่าง.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ความประพฤตินี้ไม่เรียบร้อย คือ
ความไม่ประพฤติ-

*ธรรมทางกาย ๓ อย่าง เป็นไฉน? บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ คือ
เป็นคนเหี้ยมโหด

มีมือเปื้อนเลือด พอใจในการประหารและการฆ่าไม่มีความละอาย
ไม่ถึงความเอ็นดูในสัตว์
ทั้งปวง.

เป็นผู้ถือเอาทรัพย์ที่เขาไม่ได้ให้ คือ
ลักทรัพย์เป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของบุคคลอื่น
ที่อยู่ในบ้าน หรือที่อยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมย.

เป็นผู้ประพฤติดุชในกามทั้งหลาย คือ
ถึงความสมสู่ในพวกหญิงที่มารดารักษา ที่บิดา
รักษา ที่มารดาและบิดารักษา ที่พี่ชายรักษา ที่พี่สาวรักษา ที่ญาติรักษา
ที่มีสามี ที่อิสฺรชนหวง

ห้าม ที่สุดแม้หญิงที่เขาคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย (หญิงที่เขาหมั้นไว้)

ดูกรพราหมณ์และ

คฤหบดีทั้งหลาย ความประพฤตินี้ไม่เรียบร้อย คือ ความประพฤติธรรมทางกาย

๓ อย่าง เป็น

อย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็ความประพฤตินี้ไม่เรียบร้อย คือ
ความไม่ประพฤติ

ธรรมทางวาจา ๔ อย่าง เป็นไฉน? บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กล่าวเท็จคือ
ไปในที่ประชุม

หรือไปในหมู่ชน หรือไปในท่ามกลางญาติ หรือไปในท่ามกลางขุนนาง
หรือไปในท่ามกลาง

ราชสกุล หรือถูกนำไปเป็นพยาน ถูกถามว่า แนะบุรุษผู้เจริญ เชิญเถิด
ท่านรู้เรื่องใด ก็จงบอก

เรื่องนั้น เขาเมื่อไม่รู้ก็บอกว่า รู้บ้าง เมื่อรู้บอกว่า ไม่รู้บ้าง เมื่อไม่เห็น
ก็บอกว่าเห็นบ้าง

เมื่อเห็นก็บอกว่า ไม่เห็นบ้าง เป็นผู้กล่าวคำเท็จทั้งรู้ อยู่ เพราะเหตุตนบ้าง
เพราะเหตุผู้อื่นบ้าง

เพราะเหตุเห็นแก่สิ่งเล็กน้อยบ้าง.

เป็นผู้ส่อเสียด คือ ได้ฟังข้างนี้แล้ว นำไปบอกข้างโน้น
เพื่อทำลายพวกข้างนี้บ้าง

หรือฟังข้างโน้นแล้ว นำไปบอกข้างนี้ เพื่อทำลายพวกข้างโน้นบ้าง
ยุพวกที่พร้อมเพรียงกันให้

แตกกันไปบ้าง ส่งเสริมพวกที่แตกกันบ้าง ส่งเสริมพวกที่แตกกันแล้วบ้าง
ชอบใจในคนที่แตก

กันเป็นพวก ยินดีในความแตกกันเป็นพวก ชื่นชมในพวกที่แตกกัน
และกล่าววาจาที่ทำให้แตก

กันเป็นพวก.

เป็นผู้มีวาจาหยาบ คือ กล่าววาจาที่เป็นโทษหยาบ อันเผ็ดร้อนแก่ผู้อื่น
อันขัดใจผู้อื่น

อันใกล้ต่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบจิต.

เป็นผู้กล่าวคำเพ้อเจ้อ คือ พูดในเวลาไม่ควรพูด พูดเรื่องที่ไม่เป็นจริง
พูดไม่เป็น

ประโยชน์ พูดไม่เป็นธรรม พูดไม่เป็นวินัย กล่าววาจาไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้าง
ไม่มีที่สุด ไม่

ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลไม่สมควร

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ความประพฤติ

ไม่เรียบร้อย คือ ความไม่ประพฤติธรรมทางวาจา ๔ อย่างเป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็ความประพฤติไม่เรียบร้อย คือ
ความไม่ประพฤติ

ธรรมทางใจ ๓ อย่าง เป็นไฉน? บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความโลภมาก
คือ เพ่งเล็ง

ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า
ขอของผู้อื่นพึงเป็นของเราเถิด ดังนี้.

เป็นผู้มีจิตพยาบาท คือ มีความดำริในใจอันชั่วช้าว่า
ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่าบ้าง จงถูก

ทำลายบ้าง จงขาดสูญบ้าง อย่าได้มีแล้วบ้าง ดังนี้.

เป็นผู้มีความเห็นผิด คือ มีความเห็นวิปริตว่า
ผลแห่งทานที่ให้แล้วไม่มีผลแห่งการบูชา
ไม่มี ผลแห่งการเซ่นสรวงไม่มี ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วไม่มี
โลกนี้ไม่มี โลกหน้า

ไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทิกะไม่มี
สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย

ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ
ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสั่งสอน
ให้ผู้อื่นรู้ไม่มีอยู่ในโลก ดังนี้ ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
ความประพฤตินี้ไม่เรียบร้อย คือ

ความไม่ประพฤติธรรมทางใจ ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้
เข้าถึงอบายหุคติ วินิบาต

และนรก เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะเหตุประพฤตินี้ไม่เรียบร้อย
คือไม่ประพฤติธรรม
อย่างนี้แล.

กุศลกรรมบถ ๑๐

[๔๘๕] ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
ความประพฤตินี้เรียบร้อยคือความประพฤติ

ธรรมทางกายมี ๓ อย่าง ทางวาจามี ๔ อย่าง ทางใจมี ๓ อย่าง.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็ความประพฤตินี้เรียบร้อย คือ
ความประพฤติธรรม

ทางกาย ๓ อย่าง เป็นไฉน? บุคคลบางคนในโลกนี้

ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดการฆ่าสัตว์ วางทณฺฑะ

วางศัตรุเสียแล้ว มีความละอาย มีความเอ็นดู

มีกรุณาหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์

ทั้งปวงอยู่.

ละการถือเอาทรัพย์ที่เขาไม่ได้ให้ เว้นขาดจากการลักทรัพย์
ไม่ลักทรัพย์เป็นอุปกรณ์เครื่อง

ปลื้มใจของผู้อื่น ที่อยู่ในบ้าน หรือที่อยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้
ซึ่งนับว่าเป็นขโมย.

ละการประพฤติผิตในกามทั้งหลาย
เว้นขาดจากการประพฤติผิตในกามทั้งหลาย คือ ไม่
ถึงความสมสู่ในพวกหญิง ที่มารดารักษา ที่บิดารักษา ที่มารดาและบิดารักษา
ที่พี่ชายรักษา
ที่พี่สาวรักษา ที่ญาติรักษา ที่มีสามี ที่อิสฺรชนหวงห้าม
ที่สุดหญิงที่เขาคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย
ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ความประพฤติเรียบร้อย คือ
ความประพฤติธรรมทางกาย ๓
อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็ความประพฤติเรียบร้อย คือ
ความประพฤติธรรม
ทางวาจา ๔ อย่าง เป็นไฉน? บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการพูดเท็จ
เว้นขาดจากการพูดเท็จ
ไปในที่ประชุม หรือไปในหมู่ชน หรือไปในท่ามกลางญาติ
หรือไปในท่ามกลางชนนาง หรือไป
ในท่ามกลางราชสกุล หรือถูกนำไปเป็นพยาน ถูกถามว่า บุรุษผู้เจริญ
เชิญเถิด ท่านรู้เรื่องใด
ก็จงบอกเรื่องนั้น เขาเมื่อไม่รู้ก็บอกว่า ไม่รู้ หรือเมื่อรู้ก็บอกว่า รู้
เมื่อไม่เห็นก็บอกว่า ไม่เห็น
หรือเมื่อเห็นก็บอกว่า เห็น ไม่กล่าวเท็จทั้งรู้อยู่ เพราะเหตุตนบ้าง
เพราะเหตุผู้อื่นบ้าง เพราะ
เหตุเห็นแก่สิ่งของเล็กน้อยบ้าง.

ละวาจาอันส่อเสียด เว้นขาดจากวาจาส่อเสียด
คือได้ฟังข้างนี้แล้วไม่นำไปบอกข้างโน้น
เพื่อทำลายพวกข้างนี้ หรือได้ฟังข้างโน้นแล้ว ไม่นำมาบอกข้างนี้
เพื่อทำลายพวกข้างโน้น
สมานพวกที่แตกกันให้ดีขึ้นบ้าง สงเสริมพวกที่ดีกันให้สนิทสนมบ้าง
ชอบใจพวกที่พร้อมเพรียง
กัน ยินดีแล้วในพวกที่พร้อมเพรียงกัน ชื่นชมในพวกที่พร้อมเพรียงกัน
และกล่าววาจาอันทำให้
พร้อมเพรียงกัน.

ละวาจาหยาบ เว้นขาดจากวาจาหยาบ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ
เพราะหูชนให้รัก จับใจ

เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ ชอบใจ.

ละการพูดเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ
พูดในเวลาที่เหมาะสม พูดตามความจริง พูด

เรื่องที่เป็นประโยชน์ พูดเรื่องที่เป็นธรรม

พูดเรื่องที่เป็นวินัยและกล่าววามีหลักฐาน มีที่อ้าง

ได้มีที่สุุด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ความ

ประพฤติเรียบร้อย คือความประพฤติธรรมทางวาจา ๔ อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็ความประพฤติเรียบร้อย คือ
ความประพฤติธรรม

ทางใจ ๓ อย่าง เป็นไฉน? บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มีความโลภมาก
ไม่เพ่งเล็งทรัพย์

อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า ขอของผู้อื่นพึงเป็นของเราเกิด
ดังนี้.

เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท มีความดำริในใจไม่ชั่วช้าว่า ขอสัตว์เหล่านี้
จงเป็นผู้ไม่มีเวร

ไม่มีความเบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ มีแต่สุข รักษาตนเกิด ดังนี้.

เป็นผู้มีความเห็นชอบ คือมีความเห็นไม่วิปริตว่า
ผลแห่งทานที่ให้แล้วมีอยู่ ผลแห่งการ

การบูชามีอยู่ ผลแห่งการเช่นสร้างมีอยู่

ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มีอยู่

โลกหน้ามีอยู่ มารดามีอยู่ บิดามีอยู่ สัตว์ทั้งหลายที่เป็นอุปปาติกะมีอยู่
สมณะและพราหมณ์

ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบผู้ทำโลกนี้

และโลกหน้าให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอน

ให้ผู้อื่นรู้ได้มีอยู่ในโลกนี้ ดังนี้ ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย

ความประพฤติเรียบร้อย

คือความประพฤติธรรมทางใจ ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายบางพวกในโลกนี้
เข้าถึงสุคติโลก-

*สวรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะเหตุประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม
อย่างนี้แล.

ว่าด้วยผลแห่งความประพฤติเรียบร้อย

[๔๘๖] ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือ ประพฤติ-

*ธรรมพึงหวังว่า โอหนอ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกกษัตริย์

มหาศาลเกิด ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
บุคคลนั้นพึงเข้าถึง

ความเป็นพวกกษัตริย์มหาศาล นั้นเป็นเพราะอะไร
เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือ เป็นผู้ประพฤติธรรมอย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

พึงหวังว่า โอหนอ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกพราหมณ์
มหาศาล ฯลฯ

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

พึงหวัง เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกคฤหบดีมหาศาลเกิด ข้อนี้

เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
บุคคลนั้นพึงเข้าถึงความเป็นพวกคฤหบดี

มหาศาล นั้นเป็นเพราะเหตุอะไร เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
เป็นผู้ประพฤติ

ธรรมอย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

พึงหวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาเถิด
ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
บุคคลนั้นพึงเข้าถึงความเป็นพวก
เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา นั้นเป็นเพราะเหตุอะไร
เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
เป็นผู้ประพฤติธรรมอย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

พึงหวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ ... ความ
เป็นพวกเทวดาชั้นยามา ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นดุสิต ...
ความเป็นพวกเทวดาชั้นนิมมานรดี ...
ความเป็นพวกเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี ...

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

พึงหวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาที่เนื่องในหมู่พรหม
เถิด ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
บุคคลนั้นพึงเข้าถึงความเป็น
พวกเทวดาที่เนื่องในหมู่พรหม นั้นเป็นเพราะเหตุอะไร
เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือ เป็นผู้ประพฤติธรรมอย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือประพฤติธรรมพึง

หวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาชั้นอาภา ข้อนี้เป็น
ฐานะที่จะมีได้ คือ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
บุคคลนั้นพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดา
ชั้นอาภา นั้นเป็นเพราะอะไร เป็นเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
เป็นผู้ประพฤติ

ธรรมอย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือประพฤติธรรม

ธรรมพึงหวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาชั้นปริตตภา ...

ความเป็นเทวดาชั้นอัปมาณาภา ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นอาภัสสรา ...
ความเป็นพวกเทวดาชั้น

ปริตตสุภา ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นอัปมาณสุภา ...
ความเป็นพวกเทวดาชั้นสุภกีนหกะ ...

ความเป็นพวกเทวดาชั้นเวหฬผละ ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นอวิหา
ความเป็นพวกเทวดาชั้น

อตัปปา ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นสุหัสสา ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นสุหัสสี
... ความเป็น

พวกเทวดาชั้นอกนิฏฐะ ...

ความเป็นพวกเทวดาผู้เข้าถึงอากาศาณญายตนภพ ... ความเป็นพวก
เทวดาผู้เข้าถึงวิญญูณญายตนภพ ...

ความเป็นพวกเทวดาผู้เข้าถึงอาภิญญายตนภพ ... ความเป็น
พวกเทวดาผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภพ นั้นเป็นเพราะอะไร
เป็นเพราะบุคคลนั้นเป็น

ผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ เป็นผู้ประพฤติธรรมอย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือประพฤติธรรมพึง

หวังว่า เราพึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ
เพราะสิ้นอาสวะ ด้วย

ปัญญาอันยิ่งเองแล้ว เข้าถึงอยู่ในชาตินี้เกิด ข้อนี้นั้นฐานะที่จะมีได้
บุคคลนั้นพึงทำให้แจ้งซึ่ง

เจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะเพราะสิ้นอาสวะ
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว เข้าถึงอยู่ใน

ชาตินั้นเป็นเพราะเหตุอะไร เป็นเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
เป็นผู้ประพฤติ

ธรรม อย่างนั้นแหละ.

ความเป็นผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต

[๔๘๗] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พวกพราหมณ์และคฤหบดี
ชาวบ้านสาละ

ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ

ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่

พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก

พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยเอนกปริยาย

เปรียบเหมือนบุคคฺลหายของทีคว่าเปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง
หรือตามประทีปในที่

มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักขุจักเห็นรูป ดังนี้ พวกข้าพระองค์นี้

ขอถึงพระโคตมผู้เจริญกับพระธรรม

และพระภิกษุสงฆ์ว่า เป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญ

จงทรงจำพวกข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก

ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไปฉะนี้แล.

จบ สาเลยยกสูตร ที่ ๑

๒. เจริญชกสูตร

ว่าด้วยเหตุปัจจัยให้เข้าถึงสุคติ

[๔๘๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถปิณฑิก

เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้น พวกพราหมณ์และคฤหบดี

ชาวเมืองเวรัญชา พักอยู่ใน

เมืองสาวัตถีด้วยกิจบางอย่าง ได้สดับข่าวว่า พระสมณโคตมผู้เจริญ

เป็นศากยสกุลทรงผนวช

แล้ว ประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี

เขตพระนครสาวัตถี

กิตติศัพท์อันงามของท่านพระโคตมพระองค์นั้นขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า

แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์
ตรัสรู้เองโดยชอบ

ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว
ทรงรู้แจ้งโลกเป็นสารถิฬิกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่น
ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบาน
เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระองค์
ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
ให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งของพระองค์เอง
แล้ว ทรงสั่งสอนหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดา และมนุษย์ให้รู้ตาม
ทรงแสดงธรรมงาม
ในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้ง
พยัญชนะ บริสุทธิ บริบูรณ์สิ้นเชิงก็การเห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นบาปนั้น
ย่อมเป็นการดี
ดังนี้.

ครั้งนั้น พวกพราหมณ์และคฤหบดีชาวเมืองเวรัญชา
จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ครั้นแล้ว บางพวกถวายอภิวาท พระผู้มีพระภาค
บางพวกทูลปราศรัยกับพระผู้มี
พระภาคพอให้ระลึกถึง บางพวกประนมอัญชลี ต่อพระผู้มีพระภาค
บางพวกประกาศชื่อและ
โคตรในสำนักพระผู้มีพระภาค บางพวกก็นั่งอยู่ แล้วต่างก็นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย
ให้สัตว์บางพวก
ในโลกนี้ เข้าถึงอบาย หุคติ วินิบาต และนรก เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ อะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย ให้สัตว์บางพวกในโลกนี้
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
สัตว์บางพวกในโลกนี้ เข้า

ถึงอบาย หุคติ วินิบาต และนรก เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะเหตุ
คือ ความประพฤตินี้

เรียบร้อย คือ ไม่ประพฤตินิธิธรรม ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
สัตว์บางพวกในโลกนี้

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์
เพราะเหตุประพฤตินี้เรียบร้อย คือ
ประพฤตินิธิธรรม

พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นทูลว่า พวกข้าพระองค์
ย่อมไม่รู้เนื้อความโดยพิสดาร

แห่งธรรมที่พระโคตมผู้เจริญตรัสโดยย่อ มิได้ทรงจำแนกความให้พิสดาร
ขอท่านพระโคตมโปรด

แสดงธรรมแก่พวกข้าพระองค์ โดยให้พวกข้าพระองค์
พึงรู้เนื้อความอย่างพิสดารแห่งธรรมที่

ท่านพระโคตมตรัสโดยย่อ มิได้ทรงจำแนกความให้พิสดารเถิด.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น
พวกท่านจงฟัง

จงทำในใจให้ดี เราจักกล่าว.

พวกพราหมณ์และคฤหบดีชาวเมืองเวเรญชา
ทูลรับพระดำรัสพระผู้มีพระภาคแล้ว.

อภิสกกรรมบท ๑๐

[๔๘๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
บุคคลเป็นผู้ประพฤตินิ

ไม่เรียบร้อย คือ ไม่ประพฤตินิธิธรรมด้วยกายมี ๓ อย่าง ด้วยวาจามี ๔ อย่าง
ด้วยใจมี ๓ อย่าง

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็บุคคลเป็นผู้ประพฤตินิไม่เรียบร้อย คือ
ไม่ประพฤตินิด้วยกาย

๓ อย่างเป็นไฉน? ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์

คือเป็นผู้มีใจหยาบ มีมือเปื้อนเลือด พอใจในการประหารและการฆ่า
ไม่มีความละอาย ไม่ถึง

ความเอ็นดูในสัตว์ทั้งปวง.

เป็นผู้ถือเอาทรัพย์ที่เขามาได้ให้ คือ
ลักทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของบุคคล
อื่น ที่อยู่ในบ้าน หรือที่อยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมย
เป็นผู้ประพฤติดุคในกามทั้งหลาย คือ
ถึงความสมสู่ในพวกหญิงที่มารดารักษา ...

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้ประพฤตินิเริ่บร้อย คือ
ไม่ประพฤติธรรม
ด้วยกาย ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ประพฤตินิเริ่บร้อย คือ
ไม่ประพฤติ

ธรรมด้วยวาจา ๔ อย่างเป็นไฉน? ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
บุคคลบางคนในโลกนี้

เป็นผู้กล่าวคำเท็จ ... เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ยู่ เป็นผู้พูดสอเสียด คือ
ได้ฟังแต่ข้างนี้แล้วนำไป

บอกข้างโน้น ... และกล่าววาจาที่เป็นเครื่องทำให้แตกกันเป็นพวก
ด้วยประการฉะนี้ เป็นผู้มิ

วาจาหยาบ คือกล่าววาจาหยาบที่เป็นโทษ ... เป็นผู้กล่าวไร้ประโยชน์ คือ
พูดในเวลาที่ไม่ควรพูด

พูดเรื่องที่ไม่เป็นจริง พูดไม่เป็นประโยชน์ พูดไม่เป็นธรรม พูดไม่เป็นวินัย
กล่าววาจาไม่มี

หลักฐาน ไม่มีที่อ้าง ไม่มีที่สุด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลไม่สมควร.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้ประพฤตินิเริ่บร้อยคือ
ไม่ประพฤติธรรมด้วย

วาจา ๔ อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็บุคคลประพฤตินิเริ่บร้อย คือ
ไม่ประพฤติ

ธรรมด้วยใจ ๓ อย่างเป็นไฉน? ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็น

ผู้มีความโลภมาก

คือเพ่งต่อทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของบุคคลอื่นว่า ขอของผู้อื่นพึง
เป็นของเรา ดังนี้.

เป็นผู้มีจิตพยาบาท คือ ความดำริในใจคิดประทุษร้ายว่า
ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่าบ้าง

จงถูกทำลายบ้าง จงขาดสูญบ้าง อย่าได้มีแล้วบ้าง ดังนี้.

เป็นผู้มีความเห็นผิด คือ มีความเห็นวิปริตว่า
ผลงานแห่งทานที่ให้แล้วไม่มี ผลแห่ง
การบูชาไม่มี ผลแห่งการเซ่นสรวงไม่มี ... สั่งสอนผู้อื่นให้รู้ ไม่มีในโลก ดังนี้.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้ประพฤตินิไม่เรียบร้อย
คือไม่ประพฤติธรรม

ด้วยใจ ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกาย

แตก ย่อมเข้าถึงอบายหุคติ วินิบาต และนรกอย่างทีกล่าวนั้น
เพราะเหตุแห่งความประพฤตินิไม่เรียบร้อย คือ ไม่ประพฤติธรรม อย่างนี้แล.

กุศลกรรมบท ๑๐

[๔๙๐] ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ประพฤตินิเรียบร้อย
คือ ผู้ประ

พฤติธรรมด้วยกายมี ๓ อย่าง ด้วยวาจามี ๔ อย่าง ด้วยใจมี ๓ อย่าง
ดูกรพราหมณ์และคฤหบดี

ทั้งหลาย ก็บุคคลประพฤตินิธรรมด้วยกาย ๓ อย่างเป็นไฉน?

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย

บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ
วางศัตรา มีความ

ละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่.

ละการถือเอาทรัพย์ที่เขามิได้ให้ เว้นขาดจากการลักทรัพย์
ไม่ลักทรัพย์อันเป็นอุปกรณ

เครื่องปลื้มใจของผู้อื่น ที่อยู่ในบ้าน หรือที่อยู่ในป่า
ที่เจ้าของมิได้ให้ซึ่งนับว่าเป็นขโมย.

ละความประพฤตินิผิดในกายทั้งหลาย

เว้นขาดจากการประพฤตินิผิดในกามทั้งหลาย คือ

ไม่ถึงความสมสู่ในพวกหญิง ที่มารดารักษา...

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือผู้ประพฤติธรรมด้วย
กาย ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือประพฤติธรรมด้วย

วาจา ๔ อย่าง เป็นไฉน? ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย
บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการ

พูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ไปในที่ประชุม ... และไม่กล่าวเท็จทั้งรู้ ...

ละวาจาอันส่อเสียด

เว้นขาดจากวาจาอันส่อเสียดกล่าววาจาที่เป็นเครื่องทำความพร้อม
เพรียงกัน.

ละวาจาหยาบ เว้นขาดจากวาจาหยาบ ... กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ ...

ละการพูดไร้ประโยชน์ เว้นขาดจากการพูดไร้ประโยชน์ ...

มีหลักฐานมีที่อ้าง มีที่สุด

ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือประพฤติธรรมด้วย

วาจา ๔ อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือประพฤติธรรมด้วยใจ

๓ อย่าง เป็นไฉน? ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้
เป็นผู้ไม่มีความ

โลก ไม่เพ่งเล็งต่อทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า
ขอของผู้อื่นพึงเป็นของเราดังนี้.

เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท ไม่มีความด่าริในใจคิดประทุษร้ายว่า
ขอสัตว์เหล่านี้ จงเป็นผู้ไม่

มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ มีแต่สุข รักษาตนเถิด ดังนี้.

เป็นผู้มีความเห็นชอบ มีความเห็นไม่วิปริตว่า

ผลแห่งทานที่ให้แล้วมีอยู่ผลแห่งการบูชา

มีอยู่ ... สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ
ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้า ให้

แจ้งชัดด้วยปัญญาอันรู้ยิ่งเองแล้ว สอนให้ผู้อื่นรู้ได้มีอยู่ในโลก ดังนี้.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือประพฤติธรรมด้วยใจ

๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะเหตุแห่งความประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

อย่างนี้แล.

ว่าด้วยผลแห่งความประพฤติเรียบร้อย

[๔๙๑] ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือ ประพฤติ

ธรรมพึงหวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกกษัตริย์มหาศาล

ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ บุคคลนั้นพึงเข้าถึงความเป็นพวกกษัตริย์มหาศาล
นั้นเป็นเพราะ

เหตุอะไร เป็นเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
เป็นผู้ประพฤติธรรม อย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

พึงหวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกพราหมณ์มหาศาล ... ดูกร

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรมพึงหวังว่า เบื้อง

หน้าแต่ตายเพราะกายแตก เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกคฤหบดีมหาศาล
ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ

บุคคลนั้นเบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

พึงเข้าถึงความเป็นพวกคฤหบดีมหาศาลนั้นเป็นเพราะ

เหตุอะไร เป็นเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
เป็นผู้ประพฤติธรรมอย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

พึงหวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา
ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
บุคคลนั้นพึงเข้าถึงความเป็นพวก
เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา นั้นเป็นเพราะเหตุอะไร
เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
เป็นผู้ประพฤติธรรม อย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

พึงหวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ ... ความ
เป็นพวกเทวดาชั้นยามา ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นดุสิต ...
ความเป็นพวกเทวดาชั้นนิมมานรดี ...
ความพวกเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ...

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือประพฤติธรรมพึง

หวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาผู้เนื่องในหมู่พรหม
ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
บุคคลนั้นพึงเข้าถึงความเป็นพวก
เทวดาผู้เนื่องในหมู่พรหม นั้นเป็นเพราะเหตุอะไร
เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
เป็นผู้ประพฤติธรรม อย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

พึงหวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาชั้นอาภา ข้อนี้เป็น
ฐานะที่จะมีได้ คือ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
บุคคลนั้นพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาชั้น

อาภา นั้นเป็นเพราะเหตุอะไร เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือเป็นผู้ประพฤติธรรม
อย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือประพฤติธรรม

พึงหวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาชั้นปริตตาภา ...

ความเป็นพวกเทวดาชั้นอัปมาณาภา ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นอาภัสสระ ... ความเป็นเทวดาชั้น

ปริตตสุภา ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นอัปมาณสุภา ...

ความเป็นพวกเทวดาชั้นสุภากิณหะ ... ความ

เป็นพวกเทวดาชั้นเวหัพพะละ ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นอวิหา ...

ความเป็นพวกเทวดาชั้นอุตุปปา ...

ความเป็นพวกเทวดาชั้นสุทิสสา ... ความเป็นพวกเทวดาชั้นสุทิสสี ...

ความเป็นพวกเทวดาชั้น

อกนิฏฐะ ... ความเป็นพวกเทวดาผู้เข้าถึงอาภาสญาณายตนภพ ...

ความเป็นพวกเทวดาผู้เข้าถึง

วิญญูญาณญาณายตนภพ ...

ความเป็นพวกเทวดาผู้เข้าถึงอาภิญญญาณายตนภพ ...

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย
คือประพฤติธรรมพึง

หวังว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

เราพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดาผู้เข้าถึงเนวสัณญาณนา

สัณญาณายตนภพ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
บุคคลนั้นพึงเข้า

ถึงความเป็นพวกเทวดาผู้เข้าถึงเนวสัณญาณนาสัณญาณายตนภพ

นั้นเป็นเพราะเหตุอะไร เพราะบุคคล

นั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ เป็นผู้ประพฤติธรรม อย่างนั้นแหละ.

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ
ประพฤติธรรม

พึงหวังว่า ขอเราพึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะสิ้นอาสวะ

เพราะรู้ยิ่งเองแล้ว เข้าถึงอยู่ในชาตินี้เกิด ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ บุคคลนั้นพึงทำให้แจ้ง

ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะสิ้นอาสวะ เพราะรู้ยิ่งเองแล้ว เข้าถึงอยู่ใน

ชาตินี้ นั่นเป็นเพราะเหตุอะไร เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือ เป็นผู้ประพฤติ

ธรรมอย่างนั้นแหละ.

ความเป็นผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต

[๔๙๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว

พวกพราหมณ์และคฤหบดีชาวเมือง

เวรัญชา ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ

ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนักพระองค์ทรงประกาศพระธรรมโดยอเนก

ปริยาย เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ

เปิดของที่ปิดบอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือส่องประทีป

ในที่มืดด้วยตั้งใจว่าคนมีจักขุจักเห็นรูปได้ ดังนี้ พวกข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระโคตมผู้เจริญกับ

พระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่า เป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญ

ขอทรงจำพวกข้าพระองค์ว่า

เป็นอุบาสก ผู้ถึงพระรัตนตรัย เป็นสรณะตลอดชีวิต จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป ฉะนี้แล.

จบ เวรัญชกสูตร ที่ ๒

๓. มหาเวทลลสูตร

การสนทนาธรรมที่ทำให้เกิดปิติ

[๔๙๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถปิณฑิก-

*เศรษฐีเขตพระนครสาวตถิ. ครั้งนั้นเวลาเย็น
ท่านพระมหาโกณฑัญญะออกจากที่หลีกเร้นแล้ว
จึงเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้ทักทายปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร
ครั้นผ่านการทักทาย

ปราศรัย พอให้ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

เรื่องปัญญากับวิญญาน

[๔๙๔] ท่านพระมหาโกณฑัญญะครั้งนั่งเรียบร้อยแล้ว

จึงถามท่านพระสารีบุตรว่าดูกร

ท่านผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า บุคคลมีปัญญาทึบๆ ดังนี้
ด้วยเหตุเพียงไรหนอ จึง

ตรัสว่า บุคคลมีปัญญาทึบๆ?

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ท่านผู้มีอายุ บุคคลไม่รู้ชัดๆ เพราะฉะนั้น
พระผู้มีพระภาค

จึงตรัสว่า เป็นบุคคลมีปัญญาทึบๆ ไม่รู้ชัดอะไร ไม่รู้ชัดว่านี้ทุกข
นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ

นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา บุคคลไม่รู้ชัดๆ เพราะฉะนั้น จึงตรัสว่า
บุคคลมีปัญญาทึบๆ.

ท่านพระมหาโกณฑัญญะ ยินดี อนุมโฆทนาภาสิต ของท่านพระสารีบุตรว่า
ถูกละ ท่านผู้มี

อายุ ดังนี้แล้ว ได้ถามปัญหาต่อไปว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า บุคคลมีปัญญา

ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงไรหนอ จึงตรัสว่าบุคคลมีปัญญา?

สา. ดูกรท่านผู้มีอายุ บุคคลรู้ชัดๆ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า
เป็นบุคคล

มีปัญญา รู้ชัดอะไร รู้ชัดว่า นี้ทุกข นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ
นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เพราะ

ฉะนั้น จึงตรัสว่า บุคคลมีปัญญา.

ก. ดูกรท่านผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า วิญญานๆ ดังนี้
ด้วยเหตุเพียงไรหนอ

จึงตรัสว่า วิญญาน?

สา. ธรรมชาติที่รู้แจ้งๆ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาค จึงตรัสว่าวิญญาน
รู้แจ้งอะไร

รู้แจ้งว่า นี่สุข นี่ทุกข์ นี่มิใช่ทุกข์ มิใช่สุข ธรรมชาติย่อมรู้แจ้งๆ เพราะฉะนั้น
จึงตรัสว่า

วิญญาน.

ก. ปัญญาและวิญญาน ธรรม ๒ ประการนี้ ปะปนกัน
หรือแยกจากกันท่านผู้มีอายุ

อาจแยกออกแล้ว บัญญัติหน้าที่อันต่างกันได้หรือไม่?

สา. ปัญญาและวิญญาน ธรรม ๒ ประการนี้ ปะปนกัน ไม่แยกจากกัน
ผมไม่อาจแยก

ออกแล้ว บัญญัติหน้าที่อันต่างกันได้ เพราะปัญญารู้ชัดสิ่งใด
วิญญานก็รู้แจ้งสิ่งนั้น วิญญาน

รู้แจ้งสิ่งใด ปัญญาก็รู้ชัดสิ่งนั้น ฉะนั้น ธรรม ๒ ประการนี้ จึงปะปนกัน
ไม่แยกจากกัน ผมไม่

อาจแยกออกแล้ว บัญญัติหน้าที่อันต่างกันได้.

ก. ปัญญาและวิญญาน ธรรม ๒ ประการนี้ ปะปนกัน ไม่แยกจากกัน
แต่มีกิจที่จะพึง

ทำต่างกันบ้างหรือไม่?

สา. ปัญญาและวิญญาน ธรรม ๒ ประการนี้ ปะปนกัน ไม่แยกจากกัน
แต่ปัญญาควร

เจริญ วิญญานควรกำหนดรู้ นี่เป็นกิจที่จะพึงทำต่างกันแห่งธรรม ๒
ประการนี้.

เรื่องเวทนาสัญญาและวิญญาน

[๔๙๕] ก. ดูกรท่านผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เวทนาๆ ดังนี้
ด้วยเหตุเพียงไร

หนอ จึงตรัสว่า เวทนา?

สา. ดูกรท่านผู้มีอายุ ธรรมชาติที่รู้ๆ เพราะฉะนั้น
พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า เวทนา

รู้อะไร รู้สุขบ้าง รู้ทุกข์บ้าง รู้สิ่งที่มีไม่ใช่ทุกข์มิใช่สุขบ้าง ธรรมชาติย่อมรู้ๆ
ฉะนั้น จึงตรัสว่า

เวทนา.

ก. ดูกุรท่านผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สัญญาฯ ดังนี้
ด้วยเหตุเพียงไรหนอ
จึงตรัสว่า สัญญา?

สา. ธรรมชาติที่จำๆ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาค จึงตรัสว่า สัญญา จำอะไร
จำสีเขียว

บ้าง จำสีเหลืองบ้าง จำสีแดงบ้าง จำสีขาวบ้าง ธรรมชาติย่อมจำๆ ฉะนั้น
จึงตรัสว่า สัญญา

ก. เวทนา สัญญา และวิญญาณ ธรรม ๓ ประการนี้ ปะปนกัน
หรือแยกจากกัน

ท่านผู้มีอายุ อาจแยกออกแล้ว บัญญัติหน้าที่อันต่างกันได้หรือไม่?

สา. เวทนา สัญญา และวิญญาณ ธรรม ๓ ประการนี้ ปะปนกัน
ไม่แยกจากกัน

ผมไม่อาจแยกออกแล้ว บัญญัติหน้าที่อันต่างกันได้ เพราะเวทนารู้สิ่งใด
สัญญาก็จำสิ่งนั้น

สัญญาจำสิ่งใด วิญญาณก็รู้แจ้งสิ่งนั้น ฉะนั้น ธรรม ๓ ประการนี้ จึงปะปนกัน
ไม่แยกจากกัน

ผมไม่อาจแยกออกแล้ว บัญญัติหน้าที่อันต่างกันได้.

[๔๙๖] ก. ดูกุรท่านผู้มีอายุ พระโยคาวจรมีมโนวิญญาณ
(จิตอันสัมปยุตด้วยรูปาวจร-

*ฌานที่ ๔) อันสละแล้ว อันบริสุทธิจากอินทรีย์ ๕ พึงรู้สิ่งอะไร?

สา. ดูกุรท่านผู้มีอายุ พระโยคาวจรมีมโนวิญญาณอันสละแล้ว
อันบริสุทธิจากอินทรีย์ ๕

พึงรู้อากาศอันญายตนฌานว่า อากาศหาที่สุดมิได้

พึงรู้วิญญาณญายตนฌานว่า วิญญาณหาที่สุด

มิได้ พึงรู้อากิญจัญญายตนฌานว่า น้อยหนึ่งมิได้มี.

เรื่องประโยชน์แห่งปัญญาและเหตุเกิดสัมมาทิฐิ

ก. พระโยคาวจรย่อมรู้ธรรมอันตนพึงรู้ด้วยอะไร?

สา. พระโยคาวจรย่อมรู้ธรรมอันตนพึงรู้ด้วยปัญญาจักขุ.

ก. ปัญญา มีอะไรเป็นประโยชน์?

สา. ปัญญา มีความรู้ยิ่งเป็นประโยชน์ มีความกำหนดรู้เป็นประโยชน์
มีความละเป็น

ประโยชน์.

[๔๙๗] ก. ดูกรท่านผู้มีอายุ ก็ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ มีเท่าไร?

สา. ธรรม ๒ ประการ คือความได้สดับแต่บุคคลอื่น ๑
ความทำในใจโดยแยบคาย ๑
เป็นปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ ธรรม ๒ ประการนี้แล
เป็นปัจจัยเมื่อความเกิดขึ้นแห่ง
สัมมาทิฐิ.

ก. สัมมาทิฐิ มีเจโตวิมุตติเป็นผล และมีผลคือเจโตวิมุตติเป็นอานิสงส์ด้วย
มีปัญญา

วิมุตติเป็นผล และมีผลคือปัญญาวิมุตติเป็นอานิสงส์ด้วย
อรรถกถาธรรมเท่าไรอนุเคราะห์แล้ว?

สา. สัมมาทิฐิ มีเจโตวิมุตติเป็นผล และมีผลคือเจโตวิมุตติเป็นอานิสงส์ด้วย
มีปัญญา

วิมุตติเป็นผล และมีผลคือปัญญาวิมุตติเป็นอานิสงส์ด้วย อรรถกถา ๕
ประการ อนุเคราะห์

แล้ว คือ สัมมาทิฐิ อันศีลอนุเคราะห์แล้ว ๑ อันสุตะอนุเคราะห์แล้ว ๑
อันสากัจฉาอนุเคราะห์

แล้ว ๑ อันสมณะอนุเคราะห์แล้ว ๑ อันวิปัสสนาอนุเคราะห์แล้ว ๑ สัมมาทิฐิ
มีเจโตวิมุตติเป็น

ผล และมีผลคือเจโตวิมุตติเป็นอานิสงส์ด้วย มีปัญญาวิมุตติเป็นผล
และมีผลคือปัญญาวิมุตติ

เป็นอานิสงส์ด้วย อรรถกถา ๕ ประการนี้แล อนุเคราะห์แล้ว.

เรื่องภพและมาน

[๔๙๘] ก. ดูกรท่านผู้มีอายุ ภพมีเท่าไร?

สา. ภพมี ๓ คือ กามภพ รูปภพ และอรุภพ.

ก. ความเกิดในภพใหม่ในอนาคต มีได้อย่างไร?

สา. ความยินดีในอารมณ์นั้นๆ

ของเหล่าสัตว์ที่มีอวิชชาเป็นเครื่องกีดกัน มีต้นหาเป็น
เครื่องประกอบไว้ ความเกิดในภพใหม่ในอนาคตมีได้ดังนี้.

ก. ความเกิดในภพใหม่ในอนาคต จะไม่มีอย่างไร?

สา. เพราะความสิ้นแห่งอวิชชา เพราะความเกิดขึ้นแห่งอวิชชา
และเพราะความดับแห่ง

ตัณหา อย่างนี้ ความเกิดในภพใหม่ในอนาคต จึงจะไม่มี.

[๔๙๙] ก. ดูกรท่านผู้มีอายุ ปฐมณาน เป็นไฉน?

สา. ดูกรท่านผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุ

ปฐมณาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่
ณานนี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ปฐมณาน.

ก. ปฐมณาน มีองค์เท่าไร?

สา. ปฐมณาน มีองค์ ๕ คือ วิตก ๑ วิจารณ์ ๑ ปีติ ๑ สุข ๑ เอกัคคตา ๑
ย่อมเป็นไปแก่

ภิกษุผู้เข้าปฐมณานมีองค์ ๕ ปฐมณานมีองค์ ๕ อย่างนี้แล.

ก. ปฐมณาน ละองค์เท่าไร ประกอบด้วยองค์เท่าไร?

สา. ปฐมณานละองค์ ๕ ประกอบด้วยองค์ ๕
ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าปฐมณาน ละกาม
ฉันทได้แล้ว ละพยาบาทได้แล้ว ละถิ่นมิตะได้แล้ว ละอุทธัจจกุกกุจจะได้แล้ว
ละวิจิกิจฉาได้

แล้ว มีวิตก ๑ วิจารณ์ ๑ ปีติ ๑ สุข ๑ เอกัคคตา ๑ เป็นไปอยู่ ปฐมณานละองค์
๕ ประกอบด้วย

องค์ ๕ อย่างนี้แล.

เรื่องอินทริย ๕

[๕๐๐] ก. ดูกรท่านผู้มีอายุ อินทริย ๕ ประการนี้ คือ จักขุนทริย ๑
โสตินทริย ๑

ฆานินทริย ๑ ชิวหินทริย ๑ กายินทริย ๑ มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน
ไม่รับรู้วิสัยอันเป็นโคจร

ของกันและกัน เมื่ออินทริย ๕ ประการนี้ มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน
ไม่รับรู้วิสัยอันเป็น

โคจรของกันและกัน จะมีอะไรเป็นที่อาศัย
และธรรมอะไรรับรู้วิสัยอันเป็นโคจรแห่งอินทริย
เหล่านั้น?

สา. ดูกรท่านผู้มีอายุ อินทรีย์ ๕ ประการนี้ คือ จักขุอินทรีย์ ๑ โสติดินทรีย์ ๑ ฆานินทรีย์ ๑

ชีวหินทรีย์ ๑ กายินทรีย์ ๑ มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน

ไม่รับรู้วิสัยอันเป็นโคจรของกันและกัน

เมื่ออินทรีย์ ๕ เหล่านี้ มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน

ไม่รับรู้วิสัยอันเป็นโคจรของกันและกัน

มีใจเป็นที่อาศัย ใจย่อมรับรู้วิสัยอันเป็นโคจรแห่งอินทรีย์เหล่านั้น.

[๕๐๑] ก. ดูกรท่านผู้มีอายุ อินทรีย์ ๕ ประการ คือ จักขุอินทรีย์ ๑ โสติดินทรีย์ ๑

ฆานินทรีย์ ๑ ชิวหินทรีย์ ๑ กายินทรีย์ ๑ อินทรีย์ ๕ นี้ อาศัยอะไรตั้งอยู่?

สา. ดูกรท่านผู้มีอายุ อินทรีย์ ๕ ประการนี้นั้น คือจักขุอินทรีย์ ๑ โสติดินทรีย์ ๑ ฆานินทรีย์

๑ ชิวหินทรีย์ ๑ กายินทรีย์ ๑ อาศัยอายุ (ชีวิตินทรีย์) ตั้งอยู่.

ก. อายุ อาศัยอะไรตั้งอยู่?

สา. อายุ อาศัยไออุ่น (ไฟที่เกิดแต่กรรม) ตั้งอยู่.

ก. ไออุ่น อาศัยอะไรตั้งอยู่?

สา. ไออุ่น อาศัยอายุตั้งอยู่.

ก. ผมรู้ทั่วถึงภพิตของพระสารีบุตรผู้มีอายุในบัดนี้เองอย่างนี้ว่า
อายุอาศัยไออุ่นตั้งอยู่

และว่าไออุ่นอาศัยอายุตั้งอยู่ แต่ผมจะพึงเห็นความแห่งภพิตนี้ได้อย่างไร?

สา. ถ้าเช่นนั้น ผมจักทำอุปมาแก่คุณ เพราะวิญญูชนบางพวกในโลกนี้
ย่อมทราบความ

แห่งภพิตได้แม้ด้วยอุปมา เปรียบเหมือนประทีปน้ำมันกำลังติดไฟอยู่
แสงสว่างอาศัยเปลว

ปรากฏอยู่ เปลวก็อาศัยแสงสว่างปรากฏอยู่ฉันใด อายุอาศัยไออุ่นตั้งอยู่
ไออุ่นก็อาศัยอายุตั้งอยู่

ฉันนั้นเหมือนกัน

ก. อายุสังขาร (อายุ ชิวิตินทรีย์) กับเวทนียธรรม (เวทนา)
เป็นอันเสมอกัน หรือว่า

อายุสังขารกับเวทนียธรรมเป็นคนละอย่าง?

สา. อายุสังขารกับเวทนิยธรรม ไม่ใช่อันเดียวกัน (ถ้า)

อายุสังขารกับเวทนิยธรรมเป็น

อันเดียวกันแล้ว การออกจากสมบัติของภิกษุผู้เข้าสัญญา เวทิตนโร
ก็ไม่พึงปรากฏ แต่เพราะ

อายุสังขารกับเวทนิยธรรมเป็นคนละอย่าง ฉะนั้น
การออกจากสมบัติของภิกษุผู้เข้าสัญญาเวทิต
นโร จึงปรากฏอยู่.

[๕๐๒] ก. ดูกุรผู้มีอายุ ในเมื่อธรรมเท่าไรละกายนี้ไป
กายนี้ก็ถูกทอดทิ้งนอนนิ่ง
เหมือนท่อนไม้ที่ปราศจากเจตนา?

สา. ดูกุรผู้มีอายุ ในเมื่อธรรม ๓ ประการ คือ อายุ ใ่อุ่น
และวิญญาณละกายนี้ไป

กายนี้ก็ถูกทอดทิ้ง นอนนิ่ง เหมือนท่อนไม้ที่ปราศจากเจตนา.

ก. สัตว์ผู้ตายทำกาละไป กับภิกษุผู้เข้าสัญญาเวทิตนโร
มีความแตกต่างกันอย่างไร?

สา. สัตว์ผู้ตายทำกาละไป มีกายสังขาร วสีสังขาร
และจิตสังขารดับระงับไป มีอายุ

หมดสิ้นไป มีใ่อุ่นสงบ มีอินทรีย์แตกทำลาย

ส่วนภิกษุผู้เข้าสัญญาเวทิตนโร มีกายสังขาร

วสีสังขาร และจิตสังขารดับ ระงับไป แต่มีอายุยังไม่หมดสิ้น มีใ่อุ่นยังไม่สงบ
มีอินทรีย์

ผ่องใส สัตว์ผู้ตายทำกาละไปกับภิกษุผู้เข้าสัญญาเวทิตนโร
มีความแตกต่างกัน ฉะนั้น.

เรื่องปัจฉัยเจโตวิมุตติ

[๕๐๓] ก. ดูกุรผู้มีอายุ ปัจฉัยแห่งสมบัติที่เป็นเจโตวิมุตติ
อันไม่มีทุกข์ไม่มีสุข
มีเท่าไร?

สา. ดูกุรผู้มีอายุ ปัจฉัยแห่งสมบัติที่เป็นเจโตวิมุตติอันไม่มีทุกข์ไม่มีสุขมี ๔
อย่าง

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ บรรลุดุตตถกมาน อันไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุข
ละทุกข์ และดับโสมนัส

โหม่นสในก่อนเสียได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่
ปัจจัยแห่งสมาบัติที่เป็นเจโตวิมุตติ
อันไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มี ๔ อย่าง ดังนี้แล.

ก. ปัจจัยแห่งสมาบัติที่เป็นเจโตวิมุตติอันไม่มีนิमित มีเท่าไร?

สา. ปัจจัยแห่งสมาบัติที่เป็นเจโตวิมุตติอันไม่มีนิमित มี ๒ อย่างคือ
การไม่มนสิการถึง

นิमितทั้งปวง ๑ การมนสิการถึงนิพพานธาตุอันไม่มีนิमित ๑

ปัจจัยแห่งสมาบัติที่เป็นเจโตวิมุตติอัน

ไม่มีนิमित มี ๒ อย่าง ดังนี้แล.

ก. ปัจจัยแห่งความตั้งอยู่ของเจโตวิมุตติอันไม่มีนิमित มีเท่าไร?

สา. ปัจจัยแห่งความตั้งอยู่ของเจโตวิมุตติอันไม่มีนิमित มี ๓ อย่าง
คือการมนสิการถึง

นิमितทั้งปวง ๑ การมนสิการถึงนิพพานธาตุอันไม่มีนิमित ๑ อภิสังขาร
(ความกำหนดระยะเวลา)

ในเบื้องต้น ๑ ปัจจัยแห่งความตั้งอยู่ของเจโตวิมุตติอันไม่มีนิमित มี ๓ อย่าง
ดังนี้แล.

ก. ปัจจัยแห่งความออกของเจโตวิมุตติอันไม่มีนิमित มีเท่าไร?

สา. ปัจจัยแห่งความออกของเจโตวิมุตติอันไม่มีนิमित มี ๒
อย่างคือการไม่มนสิการถึงนิमित

ทั้งปวง ๑ การมนสิการถึงนิพพานธาตุอันไม่มีนิमित ๑

ปัจจัยแห่งความออกของเจโตวิมุตติอันไม่มี

นิमित มี ๒ อย่าง ดังนี้แล.

[๕๐๔] ก. ดูกุรผู้มีอายุ เจโตวิมุตติมีอารมณ์ไม่มีประมาณ
เจโตวิมุตติมีอารมณ์ว่าไม่มี

อะไรๆ เจโตวิมุตติมีอารมณ์อันว่าง เจโตวิมุตติมีอารมณ์อันไม่มีนิमितธรรมเหล่านี้
มีอรรถต่างกัน

และมีพยัญชนะต่างกัน

หรือมีอรรถอย่างเดียวกันต่างกันแต่เพียงพยัญชนะเท่านั้น?

สา. ดูกุรผู้มีอายุ เจโตวิมุตติมีอารมณ์ไม่มีประมาณ
เจโตวิมุตติมีอารมณ์ไม่มีอะไรๆ

เจโตวิมุตติมีอารมณ์อันว่าง เจโตวิมุตติมีอารมณ์อันไม่มีนิमित

ปริยายที่บ่งว่าธรรมเหล่านี้ มีอรรถ

ต่างกัน และมีพยัญชนะต่างกันก็มี และปริยายที่บ่งว่า ธรรมเหล่านี้ มีอรรถอย่างเดียวกัน

ต่างกันเพียงพยัญชนะเท่านั้นก็มี.

ก็ปริยายที่บ่งว่า ธรรมเหล่านี้ มีอรรถต่างกัน

และมีพยัญชนะต่างกันเป็นไฉน? ภิกษุ

ในธรรมวินัยนี้ มีจิตสหระคตด้วยเมตตา แผ่ไปสู่ทิศที่ ๑ อยู่ แผ่ไป สู่ทิศที่ ๒ ก็อย่างนั้น แผ่ไป

สู่ทิศที่ ๓ ก็อย่างนั้น แผ่ไปสู่ทิศที่ ๔ ก็อย่างนั้น

และมีจิตสหระคตด้วยเมตตาอันกว้างขวาง

เป็นส่วนใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท

แผ่ไปสู่โลกหมดทุกส่วน เพื่อประโยชน์

แก่สัตว์ทั้งปวง ในที่ทุกสถาน ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง อยู่ดังนี้ มีจิตสหระคตด้วยกรุณา ...

มีจิตสหระคตด้วยมุทิตา ... มีจิตสหระคตด้วยอุเบกขา แผ่ไปสู่ทิศที่ ๑ อยู่ แผ่ไปสู่ทิศที่ ๒ ก็อย่างนั้น

แผ่ไปสู่ทิศที่ ๓ ก็อย่างนั้น แผ่ไปสู่ทิศที่ ๔ ก็อย่างนั้น

มีจิตสหระคตด้วยอุเบกขาอันกว้างขวาง

เป็นส่วนใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท

แผ่ไปสู่โลกหมดทุกส่วน เพื่อประโยชน์

แก่สัตว์ทั้งปวง ในที่ทุกสถาน ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง อยู่ดังนี้ นี่พระผู้มีพระภาค

ตรัสว่า เจโตวิมุตติมีอารมณ์อันหาประมาณมิได้.

เจโตวิมุตติมีอารมณ์ว่าไม่มีอะไรๆ เป็นไฉน? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ล้างวิญญูญาณัญจายตน-

*ฉาน โดยประการทั้งปวง บรรลุอาภิญญายตนฉาน

ด้วยมนสิการว่าไม่มีอะไรๆ อยู่ ดังนี้

นี่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เจโตวิมุตติมีอารมณ์ว่าไม่มีอะไรๆ.

เจโตวิมุตติมีอารมณ์อันว่าง เป็นไฉน? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไปสู่ปากก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี

ไปสู่เรือนว่างก็ดี พิจารณาเห็นว่า สิ่งนี้ว่างจากตนบ้าง
จากสิ่งที่เนื่องด้วยตนเอง ดังนี้ นี่พระ

ผู้มีพระภาคตรัสว่า เจโตวิมุตติมีอารมณ์อันว่าง.

เจโตวิมุตติมีอารมณ์อันไม่มีนิमित เป็นไฉน? ภิกษุในธรรมวินัยนี้
บรรลุเจโตสมาธิอัน

ไม่มีนิमित เพราะไม่มนสิการถึงนิमितทั้งปวงอยู่
นี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเจโตวิมุตติมีอารมณ์อันไม่มี
นิमित.

ดูกรผู้มีอายุ นี้แลปริยายที่บ่งว่า ธรรมเหล่านี้ มีอรรถต่างกัน
และมีพยัญชนะต่างกัน.

ก็ปริยายที่บ่งว่า ธรรม ๔ อย่างเหล่านี้ มีอรรถอย่างเดียวกัน
ต่างกันเพียงพยัญชนะเท่านั้นเป็น

ไฉน? รากะอันทำประมาณ โทสะอันทำประมาณ โมหะอันทำประมาณ
รากะเป็นต้นนั้น อันภิกษุ

ผู้ชึณาสพละเสียแล้ว มีรากอันตัดขาดแล้วทำไมให้มีที่ตั้งดังว่าต้นตาลแล้ว
ทำไมให้มีต่อไปแล้ว

มีความไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา. เจโตวิมุตติอันไม่กำเริบ ท่านกล่าวว่า
เลิศกว่าเจโตวิมุตติมี

อารมณ์ไม่มีประมาณทั้งหมด เจโตวิมุตติอันไม่กำเริบนั้นแล ว่างจากรากะ
ว่างจากโทสะ ว่างจาก

โมหะ. รากะอันเป็นเครื่องกังวล โทสะอันเป็นเครื่องกังวล
โมหะอันเป็นเครื่องกังวล รากะเป็น

ต้นนั้น อันภิกษุผู้ชึณาสพละเสียแล้ว มีรากอันตัดขาดแล้ว
ทำไมให้มีที่ตั้งดังว่าต้นตาลแล้ว

ทำไมให้มีต่อไปแล้ว มีความไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา.
เจโตวิมุตติอันไม่กำเริบ ท่านกล่าวว่า

เลิศกว่าเจโตวิมุตติอันมีอารมณ์ว่าไม่มีอะไรๆ ทั้งหมด.

เจโตวิมุตติอันไม่กำเริบนั้นแล ว่างจากรากะ

ว่างจากโทสะ ว่างจากโมหะ. รากะอันทำนิमित โทสะอันทำนิमित
โมหะอันทำนิमित รากะเป็นต้น

นั่น อันภิกษุผู้ชีณาสพละเสียแล้ว มีรากอันตัดขาดแล้ว
ทำไมให้มีที่ตั้งดังว่าต้นตาลแล้ว ทำไม
ให้มีต่อไปแล้ว มีความไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา. เจโตวิมุติอันไม่กำเริบ
ท่านกล่าวว่า
เลิศกว่าเจโตวิมุติมีอารมณ์อันไม่มีนิमित
เจโตวิมุติอันไม่กำเริบนั้นแลว่างจากราคะ ว่างจากโทสะ
ว่างจากโมหะ.

ดูกรผู้มีอายุ นี่แลปริยายที่บ่งว่า ธรรมเหล่านี้ มีอรรถอย่างเดียวกัน
ต่างกันแต่เพียง
พยัญชนะเท่านั้น.

ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวแก้ปัญหานี้แล้ว
ท่านพระมหาโกณฑัญญะขึ้นชมยินดีภาษิตของท่าน
พระสารีบุตร ฉะนี้แล.

จบ มหาเวทลลสูตร ที่ ๓

๔. จุฬเวทลลสูตร

การสนทนาธรรมที่ทำให้เกิดปิติ

[๕๐๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเวฬุวัน
อันเป็นสถานที่ให้เหยื่อแก่กระแต
เขตพระนครราชคฤห์. ครั้นนั้น
วิสาขอุบาสกเข้าไปหาธรรมทินนาภิกษุณีกังที่อยู่ อภิวัตแล้ว
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

เรื่องสักกายทิฏฐิ

[๕๐๖] วิสาขอุบาสกครั้นนั่งแล้ว ได้ถามธรรมทินนาภิกษุณีว่า
ข้าแต่พระแม่เจ้า พระ-

*ผู้มีพระภาคตรัสว่า สักกายะ สักกายะ ดังนี้
ธรรมอะไรที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สักกายะ?

ธรรมทินนาภิกษุณีตอบว่า ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ อุปาทานชั้น ๕
คือรูปอุปาทานชั้น ๑

เวทูปาทานชั้น ๑ สัญญาปาทานชั้น ๑ สังขารูปาทานชั้น ๑
วิญญาณูปาทานชั้น ๑ อุปาทาน

ชั้น ๕ นี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สักกายะ.

วิสาขอุบาสก ชื่นชม อนุมโทนา ภาสิตของธรรมทินนาภิกษุณีว่า
ถูกละพระแม่เจ้า ดังนี้

แล้ว ได้ถามปัญหาต่อไปว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
สักกายสมุทัย สักกาย-

*สมุทัย ดังนี้ ธรรมอะไรที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าสักกายสมุทัย?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ตัณหาอันทำให้เกิดในภพใหม่
สหระตด้วยความกำหนัดยินดี

เพติดเพลินยิ่งในอารมณ์นั้นๆ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา
ตัณหานี้แล พระผู้มีพระ-

*ภาคตรัสว่า สักกายสมุทัย.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สักกายนิโรธ
สักกายนิโรธดังนี้ ธรรมอะไร

ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สักกายนิโรธ?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ความดับด้วยความคลายกำหนัดไม่มีเหลือ
ความสละ ความสละ

คีน ความปล่อย ความไม่พัวพัน ด้วยตัณหานั้น นี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
สักกายนิโรธ.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สักกายนิโรธคามินีปฏิปทา
สักกายนิ-

*โรธคามินีปฏิปทา ดังนี้ ธรรมอะไรที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
สักกายนิโรธคามินีปฏิปทา?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ ปัญญาอันเห็นชอบ ๑
ความดำริชอบ ๑

วาจาชอบ ๑ ทำการงานชอบ ๑ เลี้ยงชีวิตชอบ ๑ ความเพียรชอบ ๑
ความระลึกชอบ ๑ ความ

ตั้งจิตไว้ชอบ ๑ นี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สักกายนิโรธคามินีปฏิปทา.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า อุปาทานกับอุปาทานชั้นทั้ง ๕ เป็นอันเดียวกัน
หรืออุปาทาน

เป็นอย่างอื่นจากอุปาทานชั้นทั้ง ๕?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ อุปาทานกับอุปาทานชั้นทั้ง ๕
หาใช่อันเดียวกันไม่

อุปาทานเป็นอย่างอื่นจากอุปาทานชั้นทั้ง ๕ ก็หาใช่ไม่
ความกำหนดพอใจในอุปาทานชั้นทั้ง ๕
เป็นอุปาทาน ในอุปาทานชั้นทั้ง ๕ นั้น.

[๕๐๗] วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็สักกายทิฐิมีได้อย่างไร?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ บุคคลผู้ไม่ได้สดับในโลกนี้
ไม่ได้เห็นพระอริยะไม่ฉลาด
ในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้ฝึกในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัปปุรุษ
ไม่ฉลาดในธรรม
ของสัปปุรุษ ไม่ได้ฝึกในธรรมของสัปปุรุษ ย่อมตามเห็นรูป
โดยความเป็นตนบ้าง ตามเห็น
ตนว่ามีรูปบ้าง ตามเห็นรูปในตนบ้าง ตามเห็นตนในรูปบ้าง
ย่อมตามเห็นเวทนา ... ย่อมตามเห็น
สัญญา ... ย่อมตามเห็นสังขารทั้งหลาย ... ย่อมตามเห็นวิญญาณ
โดยความเป็นตนบ้าง ตามเห็น
ตนว่ามีวิญญาณบ้าง ตามเห็นวิญญาณในตนบ้าง
ตามเห็นตนในวิญญาณบ้าง อย่างนี้แล
สักกายทิฐิจึงมีได้.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็อย่างไรสักกายทิฐิจึงจะไม่มี?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ อริยสาวกผู้ได้สดับแล้วในธรรมวินัยนี้
ได้เห็นพระอริยะ
ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ฝึกดีแล้วในธรรมของพระอริยะ ได้เห็นสัปปุรุษ
ฉลาดในธรรม
ของสัปปุรุษ ฝึกดีแล้วในธรรมของสัปปุรุษ ย่อมไม่ตามเห็นรูป
โดยความเป็นตนบ้าง ไม่ตามเห็น
ตนว่ามีรูปบ้าง ไม่ตามเห็นรูปในตนบ้าง ไม่ตามเห็นตนในรูปบ้าง
ย่อมไม่ตามเห็นเวทนา ...
ย่อมไม่ตามเห็นสัญญา ... ย่อมไม่ตามเห็นสังขารทั้งหลาย ...
ย่อมไม่ตามเห็นวิญญาณ โดยความ

เป็นต้นบ้าง ไม่ตามเห็นตนว่ามีวิญญาณบ้าง ไม่ตามเห็นวิญญาณในตนบ้าง
ไม่ตามเห็นตนใน

วิญญาณบ้าง อย่างนี้แล สักกายทิฐิจึงจะไม่มี.

เรื่องมรรค ๘ กับชั้น ๓

[๕๐๘] วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็อริยมรรคมืองค์ ๘ ไฉน?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ อริยมรรคมืองค์ ๘ นี้ คือ ปัญญาอันเห็นชอบ ๑
ความดำริชอบ ๑

วาจาชอบ ๑ ทำการงานชอบ ๑ เลี้ยงชีวิตชอบ ๑ ความเพียรชอบ ๑
ความระลึกรู้ชอบ ๑

ความตั้งจิตไว้ชอบ ๑.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็อริยมรรคมืองค์ ๘ เป็นสังขตะหรือเป็นอสังขตะ?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ อริยมรรคมืองค์ ๘ เป็นสังขตะ.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ชั้น ๓ (กองศีล กองสมาธิ กองปัญญา)

พระผู้มีพระภาค

ทรงสงเคราะห์ด้วยอริยมรรคมืองค์ ๘ หรือว่าอริยมืองค์ ๘

พระผู้มีพระภาคทรงสงเคราะห์ด้วย

ชั้น ๓.

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ชั้น ๓

พระผู้มีพระภาคไม่ทรงสงเคราะห์ด้วยอริยมรรคมืองค์ ๘

ส่วนอริยมรรคมืองค์ ๘ พระผู้มีพระภาคทรงสงเคราะห์ด้วยชั้น ๓ คือ
วาจาชอบ ๑ ทำการงาน

ชอบ ๑ เลี้ยงชีวิตชอบ ๑ ทรงสงเคราะห์ด้วยศีลชั้น ๓ ความเพียรชอบ ๑
ความระลึกรู้ชอบ ๑

ความตั้งจิตไว้ชอบ ๑ ทรงสงเคราะห์ด้วยสมาธิชั้น ๓ ปัญญาอันเห็นชอบ ๑
ความดำริชอบ ๑

ทรงสงเคราะห์ด้วยปัญญาชั้น ๓.

เรื่องสมาธิและสังขาร

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็ธรรมอย่างไร เป็นสมาธิ ธรรมเหล่าใด
เป็นนิมิตของสมาธิ

ธรรมเหล่าใด เป็นเครื่องอุดหนุนสมาธิ การทำให้สมาธิเจริญ เป็นอย่างไร?

๕. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ความที่จิตมีอารมณ์เป็นอย่างเดียว เป็นสมาธิ
สติปัฏฐาน ๔

เป็นนิमितของสมาธิ สัมมปปธาน ๔ เป็นเครื่องอุดหนุนสมาธิความเสพคุ้น
ความเจริญ ความ

ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้นแหละ เป็นการทำให้สมาธิเจริญ.

[๕๐๙] วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็สังขาร มีเท่าไร?

๕. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ สังขารเหล่านี้ มี ๓ ประการคือ กายสังขาร
วจีสังขาร

จิตตสังขาร.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็กายสังขาร เป็นอย่างไร วจีสังขารเป็นอย่างไร
จิตตสังขารเป็น
อย่างไร?

๕. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ลมหายใจออกและลมหายใจเข้า เป็นกายสังขาร
วิตกและวิจารณ์

เป็นวจีสังขาร สัญญาและเวทนา เป็นจิตตสังขาร.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็เหตุไร ลมหายใจออกและลมหายใจเข้า
จึงเป็นกายสังขาร

วิตกและวิจารณ์ จึงเป็นวจีสังขาร สัญญาและเวทนา จึงเป็นจิตตสังขาร?

๕. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ลมหายใจออกและลมหายใจเข้าเหล่านี้
เป็นธรรมมีในกาย

เนื่องด้วยกาย ฉะนั้น ลมหายใจออกและลมหายใจเข้า จึงเป็นกายสังขาร
บุคคลย่อมตรึก

ย่อมตรองก่อนแล้ว จึงเปล่งวาจา ฉะนั้น วิตกและวิจารณ์ จึงเป็นวจีสังขาร
สัญญาและเวทนา

เป็นธรรมมีในจิต เนื่องด้วยจิต ฉะนั้นสัญญาและเวทนา จึงเป็นจิตตสังขาร.

เรื่องสัญญาเวทียัตนิโรธ

[๕๑๐] วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็การเข้าสัญญาเวทียัตนิโรธ เป็นอย่างไร?

๕. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ภิกษุผู้เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธ
มิได้มีความคิดอย่างนี้ว่า เราจัก

เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธ ว่าเรากำลังเข้าสัญญาเวทียัตนิโรธอยู่
ว่าเราเข้าสัญญาเวทียัตนิโรธแล้ว

ก็แต่ความคิดอันนำเข้าไปเพื่อความเป็นอย่างนั้น
อันท่านให้เกิดแล้วตั้งแต่แรก.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็เมื่อภิกษุเข้าสัญญาเวทียติโรธ ธรรม คือ
กายสังขาร วลี

สังขาร จิตตสังขาร อย่างไหน ย่อมดับไปก่อน?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ เมื่อภิกษุเข้าสัญญาเวทียติโรธ วลีสังขารดับก่อน
ต่อจากนั้น

กายสังขารก็ดับ จิตตสังขารดับทีหลัง.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็การออกจากสัญญาเวทียติโรธสมาบัติ
เป็นอย่างไร?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ภิกษุผู้ออกจากสัญญาเวทียติโรธสมาบัติ
มิได้มีความคิดอย่าง-

*นี้ว่า เราจักออกจากสัญญาเวทียติโรธสมาบัติ
ว่าเรากำลังออกจากสัญญาเวทียติโรธสมาบัติว่าเรา
ออกจากสัญญาเวทียติโรธสมาบัติแล้ว
ก็แต่ความคิดอันนำเข้าไปเพื่อความเป็นอย่างนั้น อัน
ท่านให้เกิดแล้วแต่แรก.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็เมื่อภิกษุออกจากสัญญาเวทียติโรธสมาบัติ
ธรรมคือกายสัง-

*ขาร วลีสังขาร จิตตสังขาร อย่างไหน เกิดขึ้นก่อน.

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ เมื่อภิกษุออกจากสัญญาเวทียติโรธสมาบัติ
จิตตสังขารเกิด

ขึ้นก่อน ต่อจากนั้นกายสังขารก็เกิดขึ้น วลีสังขารเกิดขึ้นทีหลัง.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็ผัสสะเท่าไร
ย่อมถูกต้องภิกษุผู้ออกแล้วจากสัญญาเวทียติโรธสมาบัติ?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ผัสสะ ๓ ประการ คือ ผัสสะชื่อสัญญาตะ
(รู้สึกว่าง)

ผัสสะชื่ออนิมิตตะ (รู้สึกว่ามีนิมิต) และผัสสะชื่ออัปพนฺหิตะ
(รู้สึกว่ามีที่ตั้ง) ย่อม

ถูกต้องภิกษุผู้ออกแล้วจากสัญญาเวทียติโรธสมาบัติ.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็ภิกษุผู้ออกแล้วจากสัญญาเวทิตนโรธสมาบัติ.
มีจิตน้อมไปใน
ธรรมอะไร โอนไปในธรรมอะไร เอนไปในธรรมอะไร?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ภิกษุผู้ออกแล้วจากสัญญาเวทิตนโรธสมาบัติ
มีจิตน้อมไปใน
วิเวก โอนไปในวิเวก เอนไปในวิเวก.

เรื่องเวทนา

[๕๑๑] วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า เวทนามีเท่าไร?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ เวทนานี้มี ๓ ประการ คือ สุขเวทนา ๑ ทุกขเวทนา
๑

อทุกขมสุขเวทนา ๑.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็สุขเวทนาเป็นอย่างไร ทุกขเวทนาเป็นอย่างไร
อทุกขมสุขเวทนา
เป็นอย่างไร?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ความเสวยอารมณ์ที่เป็นสุขสำราญ
อันเป็นไปทางกาย หรือ
เป็นไปทางจิต นี่เป็นสุขเวทนา ความเสวยอารมณ์ที่เป็นทุกข์ไม่สำราญ
อันเป็นไปทางกาย
หรือเป็นไปทางจิต นี่เป็นทุกขเวทนา ความเสวยอารมณ์ที่มีใช้ความสำราญ
และมีใช้ความไม่
สำราญ (เป็นส่วนกลางมิใช่สุขมิใช่ทุกข์) อันเป็นไปทางกาย
หรือเป็นไปทางจิต นี่เป็น
อทุกขมสุขเวทนา.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็สุขเวทนา เป็นสุขเพราะอะไร เป็นทุกข์เพราะอะไร?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ สุขเวทนา เป็นสุขเพราะตั้งอยู่
เป็นทุกข์เพราะแปรไป
ทุกขเวทนา เป็นทุกข์เพราะตั้งอยู่ เป็นสุขเพราะแปรไป อทุกขมสุขเวทนา
เป็นสุขเพราะรู้ชอบ
เป็นทุกข์เพราะรู้ผิด.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็อนุสัยอะไร ตามนอนอยู่ในสุขเวทนา อนุสัยอะไร
ตามนอน

อยู่ในทุกขเวทนา อนุสัยอะไร ตามนอนอยู่ในอทุกขมสุขเวทนา?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ราคานุสัย ตามนอนอยู่ในสุขเวทนา ปฏิฆานุสัย ตามนอน

อยู่ในทุกขเวทนา อวิชชานุสัยตามนอนอยู่ในอทุกขมสุขเวทนา.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็ราคานุสัยตามนอนอยู่ในสุขเวทนาทั้งหมด ปฏิฆานุสัยตามนอน

อยู่ในทุกขเวทนาทั้งหมด

อวิชชานุสัยตามนอนอยู่ในอทุกขมสุขเวทนาทั้งหมด หรือหนอแล?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ราคานุสัย ตามนอนอยู่ในสุขเวทนาทั้งหมด ห้ามมิได้ ปฏิฆานุสัย ตามนอนอยู่ในทุกขเวทนาทั้งหมด ห้ามมิได้ อวิชชานุสัย ตามนอนอยู่ใน

อทุกขมสุขเวทนาทั้งหมด ห้ามมิได้.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็ธรรมอะไรจะพึงละได้ในสุขเวทนา ธรรมอะไรจะพึงละได้ใน

ทุกขเวทนา ธรรมอะไรจะพึงละได้ในอทุกขมสุขเวทนา?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ราคานุสัยจะพึงละได้ในสุขเวทนา ปฏิฆานุสัยจะพึงละได้ใน

ทุกขเวทนา อวิชชานุสัยจะพึงละได้ในอทุกขมสุขเวทนา.

วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็ราคานุสัยจะพึงละเสียได้ในสุขเวทนาทั้งหมด ปฏิฆานุสัยจะพึง

ละเสียได้ในทุกขเวทนาทั้งหมด

อวิชชานุสัยจะพึงละเสียได้ในอทุกขมสุขเวทนาทั้งหมด หรือหนอแล?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ราคานุสัยจะพึงละเสียได้ในสุขเวทนาทั้งหมด ห้ามมิได้

ปฏิฆานุสัยจะพึงละเสียได้ในทุกขเวทนาทั้งหมด ห้ามมิได้ อวิชชานุสัยจะพึงละเสียได้ในอทุกขม-

*สุขเวทนาทั้งหมด ห้ามมิได้ ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ สงดจากกาม

สงดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกมีวิจารณ์ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่ ย่อม

ละราคาด้วยปฐมณานั้น ราคานุสัย มิได้ตามนอนอยู่ในปฐมณานั้น อนึ่ง
ภิกษุในพระธรรม

วินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นอยู่ว่า เมื่อไร

เราจะได้บรรลุอายตนะที่พระอริยะทั้งหลายบรรลุแล้วอยู่

ในบัดนี้ ดังนี้

เมื่อภิกษุนั้นเข้าไปตั้งความปรารถนาในวิโมกข์ทั้งหลายอันเป็นอนุตตรธรรมอ
อย่างนี้

โทมนัสย่อมเกิดขึ้น เพราะความปรารถนาเป็นปัจจัย

ท่านละปฏิกะได้ด้วยความโทมนัสนั้น

ปฏิกษานุสัยมิได้ตามนอนอยู่ในความโทมนัสนั้น อนึ่ง ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
บรรลุจตุตถฌาน

อันไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัส โทมนัสก่อนๆ ได้
มีอุเบกขาเป็น

เหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ย่อมละอวิชชาได้ด้วยจตุตถฌานนั้น

อวิชชานุสัยมิได้ตามนอนอยู่ในจตุต

ถานนั้น.

[๕๑๒] วิ. ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็อะไรเป็นส่วนเปรียบแห่งสุขเวทนา?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ราคะเป็นส่วนเปรียบแห่งสุขเวทนา.

วิ. อะไรเป็นส่วนเปรียบแห่งทุกขเวทนา?

ธ. ปฏิกะเป็นส่วนเปรียบแห่งทุกขเวทนา.

วิ. อะไรเป็นส่วนเปรียบแห่งอทุกขมสุขเวทนา?

ธ. อวิชชาเป็นส่วนเปรียบแห่งอทุกขมสุขเวทนา.

วิ. อะไรเป็นส่วนเปรียบแห่งอวิชชา?

ธ. วิชชาเป็นส่วนเปรียบแห่งอวิชชา.

วิ. อะไรเป็นส่วนเปรียบแห่งวิชชา?

ธ. วิมุตติเป็นส่วนเปรียบแห่งวิชชา.

วิ. อะไรเป็นส่วนเปรียบแห่งวิมุตติ?

ธ. นิพพานเป็นส่วนเปรียบแห่งวิมุตติ?

วิ. อะไรเป็นส่วนเปรียบแห่งนิพพาน?

ธ. ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ ท่านล่วงเลยปัญหาเสียแล้ว

ไม่อาจถือเอาส่วนสุดแห่งปัญหา

ได้ ดูกรวิสาขะผู้มีอายุ เพราะพรหมจรรย์ยังลงในพระนิพพาน
มีพระนิพพานเป็นที่ถึงใน

เบื้องหน้า มีพระนิพพานเป็นที่สุด ถ้าท่านจำนงอยู่
ก็พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ทูลถามเนื้อ

ความนี้เถิด พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่ท่านอย่างใด
ท่านพึงจำทรงพระพยากรณ์นั้นไว้
อย่างนั้นเถิด.

วิสาขอุบาสิกาสรเสริญธรรมทินนาภิกษุณี

[๕๑๓] ลำดับนั้น วิสาขอุบาสิกา ชื่นชม อนุมโฆทนา
ภาคิตของธรรมทินนาภิกษุณี

แล้ว ลุกจากอาสนะ อภิวัตธรรมทินนาภิกษุณี ทำประทักษิณแล้ว
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค

ถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบ

ทูลเรื่องที่ตนสนทนาธรรมกถากับธรรมทินนาภิกษุณีให้ทรงทราบทุกประการ.

เมื่อวิสาขอุบาสิกากราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาค จึงตรัสว่า
ดูกรวิสาขะ ธรรม

ทินนาภิกษุณีเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก แม้หาก
ท่านพึงสอบถามเนื้อความนั้นกะเรา แม้เราก็พึง

พยากรณ์เนื้อความนั้น เหมือนที่ธรรมทินนาภิกษุณี พยากรณ์แล้ว
เนื้อความแห่งพยากรณ์นั้น

เป็นดังนั้นนั่นแล ท่านพึงจำทรงไว้อย่างนั้นเถิด.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพจน์นี้แล้ว วิสาขอุบาสิกา ชื่นชม ยินดี
พระภาคิตของ

พระผู้มีพระภาคแล้ว ฉะนั้นแล.

จบ จุฬเวททีลสูตร ที่ ๔

๕. จุฬพัทธมสมาทานสูตร

ว่าด้วยธรรมสมาทาน ๔

[๕๑๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่วิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถปิณฑิกเศรษฐี

เขตพระนครสาวัตถี. ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย.

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๕๑๕] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ธรรมสมาทานนี้มี ๔ อย่าง

๔ อย่างเป็นไฉน ธรรมสมาทานที่มีสุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นวิบากต่อไปก็มี
ธรรมสมาทาน

ที่มีทุกข์ในปัจจุบัน และมีทุกข์เป็นวิบากต่อไปก็มี
ธรรมสมาทานที่มีสุขในปัจจุบัน และมีสุข
เป็นวิบากต่อไปก็มี.

[๕๑๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมสมาทานที่มีสุขในปัจจุบัน
แต่มีทุกข์เป็นวิบากต่อไป

เป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะอย่างนี้
มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า โทษใน

กามทั้งหลายมิได้มี สมณพราหมณ์พวกนั้น
ยอมถึงความเป็นผู้เต็มในกามทั้งหลาย. ย่อมบำเรอ

กับพวกนางปริพาชิกาที่เกล้ามวยผมและกล่าวอย่างนี้ว่า
ไฉนท่านพระสมณพราหมณ์พวกนั้น

เห็นภัยในอนาคตในกามทั้งหลาย จึงกล่าวการละกามทั้งหลาย
บัญญัติความกำหนดรู้กามทั้งหลาย

(อันที่จริง) การสัมผัสที่แขนมีขนอ่อนนุ่มแห่งนางปริพาชิกานี้ นำให้เกิดสุข
ดังนี้แล้ว ก็ถึง

ความเป็นผู้เต็มในกามทั้งหลาย. สมณพราหมณ์เหล่านั้น
ครั้นถึงความเป็นผู้เต็มในกามทั้งหลายว่า

แล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงอบาย หุคติ วินิบาต นรก.
เสวยทุกข์เวทนา

หยาบ เผ็ดร้อน ในที่ที่ตนเกิดนั้น และกล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านสมณพราหมณ์พวกนั้น เห็นภัย

ในอนาคตในกามทั้งหลายนี้แหละ จึงกล่าวการละกามทั้งหลาย
บัญญัติความกำหนดรู้กามทั้งหลาย

พวกเรานี้ ย่อมเสวยทุกขเวทนาหยาบ เผ็ดร้อน เพราะกามเป็นปัจจัย.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบ-

*เหมือนลูกสุกแห่งเครือเถาเมาสุว่า (ย่านชายหรือยางชาย)
พึงแตกในเดือนท้ายฤดูร้อน. พืชแห่ง

เครือเถาเมาสุวานั้น ตกลงที่โคนต้นสาละต้นใดต้นหนึ่ง
เทวดาผู้สิงอยู่ที่ต้นสาละนั้น กลัวหวาดเสีย

ถึงความสะดุ้ง. พวกอาราม วนเทวดา รุกขเทวดา และพวกเทวดา
ที่สิงอยู่ที่ต้นไม้อันเป็นป่าหญ้า

และต้นไม้เป็นเจ้าไพร ผู้เป็นมิตรสหาย ญาติสาโลหิต
แห่งเทวดาที่สิงอยู่ที่ต้นสาละนั้นต่างก็พา

กันมาปลอบอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญอย่ากลัวเลย ท่านผู้เจริญอย่ากลัวเลย
พืชแห่งเครือเถาเมาสุว่า

นั้น บางทีนกยูงพึงกลืนกินเสีย เนื้อพึงเคี้ยวกินเสีย ไฟป่าพึงไหม้เสีย
พวกทำงานในป่าพึง

ถอนเสีย ปลวกพึงกัดเสีย หรือไม่เป็นพืชต่อไป. แต่พืชแห่งเครือเถาเมาสุวานั้น
นกยูงก็ไม่

กลืนกิน เนื้อก็ไม่เคี้ยวกิน ไฟป่าก็ไม่ไหม้ พวกทำงานในป่าก็ไม่ถอน
ปลวกไม่กัด ยังคง

เป็นพืชต่อไป.

ลูกเมฆฝนตกกรดเข้าแล้วก็อกขึ้นโดยดี.เป็นเครือเถาเมาสุว่าเล็ก อ่อน
มีย่านห้อยย้อย

เข้าไปอาศัยต้นสาละนั้น. เทวดาที่สิงอยู่ที่ต้นสาละนั้นจึงกล่าวว่า
โชนพวกท่าน อารามเทวดา

วนเทวดา รุกขเทวดา

และเทวดาที่สิงอยู่ที่ต้นไม้อันเป็นป่าหญ้าและต้นไม้เป็นเจ้าไพร ผู้เป็น
มิตรสหาย ญาติสาโลหิต

จึงเห็นภัยในอนาคตในเพราะพืชแห่งเครือเถาเมาสุว่า พวกกันมาปลอบ
อย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญอย่ากลัวเลย ท่านผู้เจริญอย่ากลัวเลย

พืชแห่งเครือเถาเมาสุวานั้น บางที

นกยูงฟิงกลืนกินเสีย เนื้อฟิงเคี้ยวกินเสีย ไฟป่าฟิงไหม้เสีย

พวกทำกรงานในป่าฟิงถอนเสีย

ปลวกฟิงกัดเสีย หรือไม่เป็นพืชต่อไป เครือเถาวัลลูมานี้ เล็กอ่อน

มีย่านหอมย้อยอยู่ มีสัมผัส

นำความสุขมาให้. เครือเถาวัลลูมานั้นเข้าพันต้นสาละนั้น. ครั้นเข้าพันแล้ว ทำให้เป็นดังร่มอยู่

ข้างบน ให้แตกเถาอยู่ข้างล่าง ทำลายลำต้นใหญ่ๆ ของต้นสาละนั้นเสีย. เหวดาที่สิงอยู่ที่ต้น

สาละนั้นก็กล่าวอย่างนี้ว่า พวกท่านอารามเหวดา วนเหวดา รุกขเหวดา และพวกเหวดาที่สิงอยู่

ที่ต้นไม้อันเป็นป่าหญ้าและต้นไม้เป็นเจ้าไพร เป็นผู้มิตรสหาย ญาติสาโลหิต เห็นภัยในอนาคต

ในเพราะพืชแห่งเครือเถาวัลลูมานี้ จึงพากันมาปลอบอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญอย่ากลัวเลย ท่านผู้

เจริญอย่ากลัวเลย พืชแห่งเครือเถาวัลลูมานั้น บางทีนกยูงฟิงกลืนกินเสีย เนื้อฟิงเคี้ยวกินเสีย

ไฟป่าฟิงไหม้เสีย พวกทำกรงานในป่าฟิงถอนเสีย ปลวกฟิงกัดเสีย หรือไม่เป็นพืชต่อไป

เรานั้นเสวยทุกข์เวทนาหยาบ เผ็ดร้อน

เพราะพืชแห่งเครือเถาวัลลูมานาเป็นเหตุฉันใด. ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า โทษในกามทั้งหลายมิได้มี

จึงถึงความเป็นผู้ดีมีในกามทั้งหลาย

บำเรอกับพวกนางปริพาชิกาที่เกล้ามวยผม. และกล่าวอย่างนี้

ว่า โฉนท่านสมณเหล่านั้น จึงเห็นภัยในอนาคตในกามทั้งหลาย

กล่าวการละกามทั้งหลาย บัญญัติ

ความกำหนดรู้ในกามทั้งหลายว่า

อันที่จริงการสัมผัสที่แขนมีขนอ่อนนุ่มแห่งนางปริพาชิกานี้

นำให้เกิดสุข จึงถึงความเป็นผู้ดีมีในการกามทั้งหลาย.

ครั้นถึงความเป็นผู้ดีมีในกามทั้งหลายแล้ว

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ก็เข้าถึงอบาย หุคติ วินิบาต นรก.

ย่อมเสวยทุกข์เวทนา

หยาบ เผ็ดร้อน ในที่ที่ตนเกิดนั้น และกล่าวในที่นั้นอย่างนี้ว่า

ท่านสมณพราหมณ์เหล่านั้น

เห็นภัยในอนาคตในกามทั้งหลายนี้ จึงกล่าวการละกามทั้งหลาย

บัญญัติความกำหนดรู้กาม

ทั้งหลายว่า พวกเรานี้ ย่อมเสวยทุกข์เวทนาหยาบ เผ็ดร้อน

เพราะกามเป็นปัจจัย ก็ฉันทัน

เหมือนกันดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสมาทานนี้ เรากล่าวว่า มีสุขในปัจจุบัน

แต่มีทุกข์เป็นวิบาก

ต่อไป.

[๕๑๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมสมาทานที่มีทุกข์ในปัจจุบัน
และมีทุกข์เป็นวิบาก

ต่อไป เป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปริพาชกบางคนในโลกนี้

เป็นผู้เปลือยกาย ปล่อยมารยาท

ดีเสีย [ยืนถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ แล้วก็กิน] เช็ดอุจจาระที่ถ่ายด้วยมือ

ไม่รับศึกษาตามที่เขา-

*เชิญให้รับ ไม่หยุดตามที่เขาเชิญให้หยุด ไม่ยินดีศึกษาที่เขานำมาให้

ไม่ยินดีศึกษาที่เขาเจาะจงให้

ไม่ยินดีการนิมนต์ ไม่รับศึกษาที่เขาให้แต่ปากหม้อ

ไม่รับศึกษาที่เขาให้แต่ปากกระเช้า ไม่รับ

ศึกษาในที่ที่มีธรรณี มีสาก หรือมีท่อนไม้คั่นในระหว่าง ไม่รับศึกษาของคน ๒

คนที่กำลังกินอยู่

ไม่รับศึกษาของหญิงมีครรภ์ ของหญิงที่กำลังให้ลูกตึมนม

ของหญิงผู้คลอเคลียบุรุษ ไม่รับศึกษา

ที่เขานัดกันทำ ในที่ที่เขาเลี้ยงสุนัข ไม่รับศึกษาในที่ที่มีหมูแมลงวันตอม

ไม่รับปลา ไม่รับเนื้อ

ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มน้ำหมักต้องรับศึกษาที่เรือนแห่งเดียว

เฉพาะคำเดียวบ้าง รับที่

เรือนสองหลัง เฉพาะสองคำบ้าง ฯลฯ รับที่เรือนเจ็ดหลัง เฉพาะเจ็ดคำบ้าง

ให้อัตภาพเป็นไป

ด้วยภิกษาอย่างเดียบบ้าง สองอย่างบ้าง ฯลฯ เจ็ดอย่างบ้าง
กลืนอาหารที่เก็บค้างไว้วันหนึ่งบ้าง

สองวันบ้าง ฯลฯ เจ็ดวันบ้าง เป็นผู้หมั่นประกอบเนื่องๆ
ในการกินภัตที่เวียนมาตลอดทั้งเดือน

แม้เช่นนี้ ด้วยประการฉะนี้อยู่ ปริพาชกนั้น กินผักต้องกินข้าวฟ่าง
กินลูกเดือยกินกากข้าว

กินสาหร่าย กินรำ กินข้าวตัง กินข้าวใหม่ กินหญ้า กินไค้มัย
กินเหง้าไม้และผลไม้ในป่า

กินผลไม้ที่หล่นเอง เลี้ยงอัตภาพปริพาชกนั้น ครองผ้าปอ
ครองผ้าที่มีวัตถุปนกัน ครองผ้าผิ

ครองผ้าที่เขา ทิ้งครองผ้าเปลือกไม้ ครองหนังเสือ ครองหนังเสือที่มีเล็บ
ครองผ้าคากรอง ครอง-

*แผ่นผ้าที่ครองด้วยเปลือกไม้ ครองผ้ากัมพลที่ทำด้วยผมมนุษย์
ครองผ้าที่ครองด้วยขนปีกนกเค้า

เป็นผู้ถอนผมและหนวด หมั่นประกอบเนื่องๆ ในการถอนผมและหนวด
ยืนในที่สูง ห้าม

อาสนะเป็นผู้เดินกระโหรง ประกอบความเพียรในการกระโหรง นอนบนขวาก
นอนบนหนาม

หมั่นประกอบในการลงน้ำวันละ ๓ ครั้งตามประกอบความหมั่นอันทำร่างกาย
ให้ลำบากเดือดร้อน

หลายอย่าง เห็นปานนี้เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย
หุคติ วินิบาต นรก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสมาทานนี้ เรากล่าวว่า
มีทุกข์ในปัจจุบันและมีทุกข์เป็นวิบากต่อไป.

[๕๑๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมสมาทานที่มีทุกข์ในปัจจุบัน
แต่มีสุขเป็นวิบากต่อไป

เป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้
เป็นผู้มีราคะกำเริบโดยปรกติ ย่อมเสวย-

*ทุกข์โทมนัสอันเกิดแต่ราคะเนื่องๆ เป็นผู้มิไถสะเกล้าโดยปรกติ
ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสอันเกิด

แต่โหระเนืองๆ เป็นผู้มีโหระกล้าโดยปรกติ
ยอมเสวยทุกขโหมนส์อันเกิดแต่โหระเนืองๆ
บุคคลนั้นถูกทุกขบ้าง โหมนส์บ้าง ถูกต้องแล้ว เป็นผู้มีหน้าองด้วยน้ำตา
ร้องไห้อยู่ แต่

ประพฤติพรหมจรรย์บริบูรณ์บริสุทธิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลก

สววรรค์ ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสมาทานนี้ เรากล่าวว่า
มีทุกขในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นวิบาก
ต่อไป.

[๕๑๙] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมสมาทานที่มีสุขในปัจจุบัน
และมีสุขเป็นวิบากต่อไป

เป็นไฉน? ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้
เป็นผู้ไม่มีราคะกล้าโดยปรกติ ย่อมไม่

เสวยทุกขโหมนส์อันเกิดแต่ราคะเนืองๆ เป็นผู้ไม่มีโหระกล้าโดยปรกติ
ยอมไม่เสวยทุกขโหมนส์

อันเกิดแต่โหระเนืองๆ เป็นผู้ไม่มีโหระกล้าโดยปรกติ
ยอมไม่เสวยทุกขโหมนส์อันเกิดแต่

โหระเนืองๆ บุคคลนั้นสงัดจากกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก
มีวิจารณ์ปีติและสุขอันเกิด

แต่วิเวกอยู่ บรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิต ณ
ภายในเป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก

ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ บรรลุตติยฌาน
... แล้วและอยู่

บรรลุตตตฌาน ... แล้วและอยู่เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสววรรค์

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสมาทานนี้ เรากล่าวว่า มีสุขในปัจจุบัน
และมีสุขเป็นวิบากต่อไป:

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสมาทานมี ๔ อย่างเหล่านี้แล.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้น ชื่นชม
ยินดีพระภาชิตของ

พระผู้มีพระภาคแล้วแล.

จบ จุฬัทธิรรมสมาทานสูตร ที่ ๕

๖. มหาทธิรรมสมาทานสูตร

ว่าด้วยทธิรรมสมาทาน ๔

[๕๒๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วยังนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิก-

*เสเรฐฐี เขตพระนครสาวตถิ ณ ที่นั่นแล

พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๕๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตั้งนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
โดยมากสัตว์ทั้งหลาย มีความ
ปรารธนา มีความพอใจ มีความประสงค์อย่างนี้ว่า โอหนอ
ธรรมที่ไม่น่าปรารธนา ไม่น่าใคร
ไม่น่าชอบใจ พึงเสื่อมไป ธรรมที่น่าปรารธนาที่น่าใคร ที่น่าชอบใจ
พึงเจริญยิ่ง ดังนี้ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เมื่อสัตว์เหล่านั้นมีความปรารธนา มีความพอใจ
มีความประสงค์อย่างนี้ ธรรมที่ไม่น่า
ปรารธนา ไม่น่าใคร ไม่น่าชอบใจ ย่อมเจริญยิ่ง ธรรมที่น่าปรารธนา ที่น่าใคร
ที่น่าชอบใจ
ย่อมเสื่อมไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในข้อนั้น
พวกเธอย่อมเข้าใจเหตุนั้นอย่างไร?

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ธรรมทั้งหลายของพวกข้าพระองค์
มีพระผู้มีพระภาคเป็นต้นเค้า มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ
มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พำนัก ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ขอเนื้อความแห่งพระภาชิตนั้น
จงแจ่มแจ้งแก่พระผู้มี-

*พระภาคเถิด ภิกษุทั้งหลาย ได้ฟังต่อพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำไว้.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น
พวกเธอจงฟังจงทำไว้ในใจให้ดี

เราจ้กกล่าว.

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๕๒๒] พระผู้มีพระภาคตรัสตั้งนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ปุถุชนผู้ไม่ได้ดับในโลกนี้

ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยะ

ไม่ได้ฝึกในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสั-

*บุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของสับุรุษ ไม่ได้ฝึกในธรรมของสับุรุษ

ย่อมไม่รู้จักรัทธิที่ควรเสพ

ไม่รู้จักรัทธิที่ไม่ควรเสพ ไม่รู้จักรัทธิที่ควรคบ ไม่รู้จักรัทธิที่ไม่ควรคบ

เมื่อไม่รู้จักรัทธิที่ควร

เสพ ไม่รู้จักรัทธิที่ไม่ควรเสพ ไม่รู้จักรัทธิที่ควรคบ ไม่รู้จักรัทธิที่ไม่ควรคบ

ก็เสพธรรมที่ไม่

ควรเสพ ไม่เสพธรรมที่ควรเสพ คบธรรมที่ไม่ควรคบ ไม่คบบธรรมที่ควรคบ

เมื่อเสพธรรม

ที่ไม่ควรเสพ ไม่เสพธรรมที่ควรเสพ คบธรรมที่ไม่ควรคบ

ไม่คบบธรรมที่ควรคบบธรรมที่ไม่น่า

ปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าชอบใจ ก็เจริญยิ่ง ธรรมที่น่าปรารถนาที่น่าใคร

ที่น่าชอบใจ ก็เสื่อม

ไป ชื่อนั้น เป็นเพราะเหตุอะไร? เป็นเพราะปุถุชนมิได้รู้ถูกต้อง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนอริย-

*สาวกผู้ดับแล้ว ได้เห็นพระอริยะ ฉลาดในธรรมของพระอริยะ

ได้ฝึกดีแล้วในธรรมของ

พระอริยะ ได้เห็นสับุรุษฉลาดในธรรมของสับุรุษ

ได้ฝึกดีแล้วในธรรมของสับุรุษ รู้จักรัทธิ

ที่ควรเสพรู้จักรัทธิที่ไม่ควรเสพ รู้จักรัทธิที่ควรคบ รู้จักรัทธิที่ไม่ควรคบ

เมื่อรู้จักรัทธิที่ควร-

*เสพ รู้จักรัทธิที่ไม่ควรเสพ รู้จักรัทธิที่ควรคบ รู้จักรัทธิที่ไม่ควรคบ

ก็ไม่เสพธรรมที่ไม่ควรเสพ

เสพธรรมที่ควรเสพ ไม่คบบธรรมที่ไม่ควรคบ คบบธรรมที่ควรคบ

เมื่อไม่เสพธรรมที่ไม่ควรเสพ

เสพธรรมที่ควรเสพ ไม่คบธรรมที่ไม่ควรคบ คบธรรมที่ควรคบ
ธรรมที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่

ไม่น่าชอบใจก็เสื่อมไป ธรรมที่น่าปรารถนา ที่น่าใคร่ ที่น่าชอบใจ ก็เจริญยิ่ง
นั่นเป็นเพราะ

เหตุไร? เป็นเพราะอริยสาวกรู้ถูกต้อง.

[๕๒๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสมาทานนี้มี ๔ อย่าง ๔ อย่างเป็นไฉน?

ธรรมสมา-

*ทานที่มีทุกขในปัจจุบัน และมีทุกขเป็นวิบากต่อไปก็มี
ธรรมสมาทานที่มีสุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข
เป็นวิบากต่อไปก็มี ธรรมสมาทานที่มีทุกขในปัจจุบัน
แต่มีสุขเป็นวิบากต่อไปก็มี ธรรมสมาทาน
ที่มีสุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากต่อไปก็มี.

[๕๒๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาธรรมสมาทานเหล่านั้น

บุคคลไม่รู้จักธรรมสมาทาน

ที่มีทุกขในปัจจุบัน และมีทุกขเป็นวิบากต่อไป

ไปแล้วในอวิชชา ย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า

ธรรมสมาทานนี้แล มีทุกขในปัจจุบัน และมีทุกขเป็นวิบากต่อไป

เมื่อไม่รู้จักธรรมสมาทานนั้น

ไปแล้วในอวิชชา ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง จึงเสพธรรมสมาทานนั้น

ไม่ละเว้นธรรมสมาทาน

นั้น เมื่อเสพธรรมสมาทานนั้น ไม่ละเว้นธรรมสมาทานนั้น

ธรรมที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่

ไม่น่าชอบใจ ย่อมเจริญยิ่ง ธรรมที่น่าปรารถนา ที่น่าใคร่ น่าชอบใจ

ย่อมเสื่อมไป นั่นเป็น

เพราะเหตุอะไร? เป็นเพราะบุคคลนั้นไม่รู้ถูกต้อง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาธรรมสมาทานเหล่านั้น

บุคคลไม่รู้จักธรรมสมาทานที่มีสุข

ในปัจจุบัน แต่มีทุกขเป็นวิบากต่อไป ไปแล้วในอวิชชา

ย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า

ธรรมสมาทานนี้แล มีสุขในปัจจุบัน

แต่มีทุกขเป็นวิบากต่อไปเมื่อไม่รู้จักธรรมสมาทานนั้น ไป

แล้วในอริชชา ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง จึงเสพอรรถสมาทานนั้น
ไม่ละเว้นอรรถสมาทานนั้น
เมื่อเสพอรรถสมาทานนั้น ไม่ละเว้นอรรถสมาทานนั้น อรรถที่ไม่น่าปรารถนา
ไม่น่าใคร ไม่น่า
ชอบใจ ย่อมเจริญยิ่ง อรรถที่น่าปรารถนา น่าใคร น่าชอบใจ ย่อมเสื่อมไป
นั้นเป็นเพราะเหตุ
อะไร? เป็นเพราะบุคคลนั้นไม่รู้ถูกต้อง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาอรรถสมาทานเหล่านั้น
บุคคลไม่รู้จักอรรถสมาทานที่มีทุกข
ในปัจจุบัน แต่มีสุขเป็นวิบากต่อไป ไปแล้วในอริชชา
ย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า
อรรถสมาทานนี้แล มีทุกขในปัจจุบัน แต่มีสุขเป็นวิบากต่อไป
เมื่อไม่รู้จักอรรถสมาทานนั้น
ไปแล้วในอริชชา ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง จึงเสพอรรถสมาทานนั้น
ไม่ละเว้นอรรถสมาทาน
นั้น เมื่อเสพอรรถสมาทานนั้น ไม่ละเว้นอรรถสมาทานนั้น
อรรถที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร
ไม่น่าชอบใจ ย่อมเจริญยิ่ง อรรถที่น่าปรารถนา น่าใคร น่าชอบใจ
ย่อมเสื่อมไป นั้นเป็น
เพราะเหตุอะไร? เป็นเพราะบุคคลนั้นไม่รู้ถูกต้อง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาอรรถสมาทานเหล่านั้น
บุคคลไม่รู้จักอรรถสมาทานที่มีสุข
ในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากต่อไป ไปแล้วในอริชชา
ย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า อรรถ-
*สมาทานนี้แล มีสุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากต่อไป
เมื่อไม่รู้จักอรรถสมาทานนั้น ไปแล้ว
ในอริชชา ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง จึงเสพอรรถสมาทานนั้น
ไม่ละเว้นอรรถสมาทานนั้น.
เมื่อเสพอรรถสมาทานนั้น ไม่ละเว้นอรรถสมาทานนั้น อรรถที่ไม่น่าปรารถนา
ไม่น่าใคร ไม่น่า

ชอบใจ ย่อมเจริญยิ่ง ธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ ย่อมเสื่อมไป.
นั่นเป็นเพราะเหตุ
อะไร? เป็นเพราะบุคคลนั้นไม่รู้ถูกต้อง.

[๕๒๕] ดูกฤทธิกษุทั้งหลาย บรรดาธรรมสมาทานเหล่านั้น
บุคคลรู้จักธรรมสมาทานที่มี
ทุกข์ในปัจจุบัน และมีทุกข์เป็นวิบากต่อไป
ไปแล้วในวิชชา ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า
ธรรมสมาทานนี้แล มีทุกข์ในปัจจุบัน และมีทุกข์เป็นวิบากต่อไป.
เมื่อรู้จักธรรมสมาทานนั้น
ไปแล้วในวิชชา รู้ชัดตามความเป็นจริง จึงไม่เสพธรรมสมาทานนั้น
ละเว้นธรรมสมาทานนั้น.
เมื่อไม่เสพธรรมสมาทานนั้น ละเว้นธรรมสมาทานนั้น ธรรมที่ไม่น่าปรารถนา
ไม่น่าใคร่ ไม่น่า
ชอบใจ ย่อมเสื่อมไป ธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ ย่อมเจริญยิ่ง.
นั่นเป็นเพราะ

เหตุอะไร? เป็นเพราะบุคคลนั้นรู้ถูกต้อง.
ดูกฤทธิกษุทั้งหลาย บรรดาธรรมสมาทานเหล่านั้น
บุคคลรู้จักธรรมสมาทานที่มีสุขใน
ปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นวิบากต่อไป ไปแล้วในวิชชา
ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ธรรมสมาทาน
นี้แล มีสุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นวิบากต่อไป เมื่อรู้จักธรรมสมาทานนั้น
ไปแล้วในวิชชา
รู้ชัดตามความเป็นจริง จึงไม่เสพธรรมสมาทานนั้น ละเว้นธรรมสมาทานนั้น.
เมื่อไม่เสพธรรม-

*สมาทานนั้น ละเว้นธรรมสมาทานนั้น ธรรมที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่
ไม่น่าชอบใจ ย่อม
เสื่อมไป ธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ ย่อมเจริญยิ่ง.
นั่นเป็นเพราะเหตุอะไร? เป็น
เพราะบุคคลนั้นรู้ถูกต้อง.

ดูกฤทธิกษุทั้งหลาย บรรดาธรรมสมาทานเหล่านั้น
บุคคลรู้จักธรรมสมาทานที่มีทุกข์ใน

ปัจจุบัน แต่มีสุขเป็นวิบากต่อไป ไปแล้วในวิชา

ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ธรรมสมาทาน

นี้แล มีทุกข์ในปัจจุบัน แต่มีสุขเป็นวิบากต่อไป. เมื่อรู้จักธรรมสมาทานนั้น
ไปแล้วในวิชา

รู้ชัดตามความเป็นจริง จึงไม่เสพอรรถสมาทานนั้น ละเว้นธรรมสมาทานนั้น
เมื่อไม่เสพอรรถ-

*สมาทานนั้น ละเว้นธรรมสมาทานนั้น ธรรมที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร
ไม่น่าชอบใจ ย่อม

เสื่อมไป ธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร น่าชอบใจ ย่อมเจริญยิ่ง.

นั่นเป็นเพราะเหตุอะไร? เป็น

เพราะบุคคลนั้นรู้ถูกต้อง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาธรรมสมาทานเหล่านั้น
บุคคลรู้จักธรรมสมาทานที่มีสุขใน

ปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากต่อไป ไปแล้วในวิชา

ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ธรรมสมาทาน

นี้แล มีสุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากต่อไป. เมื่อรู้จักธรรมสมาทานนั้น
ไปแล้วในวิชา

รู้ชัดตามความเป็นจริง จึงไม่เสพอรรถสมาทานนั้น ละเว้นธรรมสมาทานนั้น.
เมื่อไม่เสพอรรถ-

*สมาทานนั้น ละเว้นธรรมสมาทานนั้น ธรรมที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร
ไม่น่าชอบใจ

ย่อมเสื่อมไป ธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร น่าชอบใจ ย่อมเจริญยิ่ง.

นั่นเป็นเพราะเหตุอะไร?

เป็นเพราะบุคคลนั้นรู้ถูกต้อง.

[๕๒๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมสมาทานที่มีทุกข์ในปัจจุบัน
และมีทุกข์เป็นวิบาก

ต่อไป เป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นคนฆ่าสัตว์
พร้อมด้วยทุกข์บ้าง

พร้อมด้วยโศกเศร้าบ้าง ย่อมเสวยทุกข์โศกเศร้า เพราะปาณาติบาตเป็นปัจจัย.
เป็นคนถือเอาทรัพย์

ที่เขามีได้ให้ พร้อมด้วยทุกข์บ้าง พร้อมด้วยโหม่นสบ้าง
ยอมเสวยทุกข์โหม่นส เพราะอทินนา
ทานเป็นปัจจัย เป็นคนประพฤติดีกในกาม พร้อมด้วยทุกข์บ้าง
พร้อมกับโหม่นสบ้าง ยอมเสวย
ทุกข์โหม่นส เพราะกาเมศุมิจนาจารเป็นปัจจัย เป็นคนพูดเท็จ
พร้อมกับทุกข์บ้าง พร้อมกับ
โหม่นสบ้าง ยอมเสวยทุกข์โหม่นส เพราะมุสาวาทเป็นปัจจัย.
เป็นคนมีวาจาส่อเสียด พร้อมกับ
ทุกข์บ้าง พร้อมกับโหม่นสบ้าง ยอมเสวยทุกข์โหม่นส
เพราะปิสุณาวาจาเป็นปัจจัย. เป็นคน
มีวาจาหยาบ พร้อมกับทุกข์บ้าง พร้อมกับโหม่นสบ้าง
ยอมเสวยทุกข์โหม่นส เพราะผรุส-
*วาจาเป็นปัจจัย เป็นคนพูดเพ้อเจ้อ พร้อมกับทุกข์บ้าง
พร้อมกับโหม่นสบ้าง ยอมเสวยทุกข์-
*โหม่นส เพราะสัมผัปปลาปะเป็นปัจจัย. เป็นคนมีอภิขณามาก
พร้อมกับทุกข์บ้าง พร้อมกับ
โหม่นสบ้าง ยอมเสวยทุกข์โหม่นส เพราะอภิขณาเป็นปัจจัย
เป็นคนมีจิตพยาบาทพร้อมกับ
ทุกข์บ้าง พร้อมกับโหม่นสบ้าง ยอมเสวยทุกข์โหม่นส
เพราะพยาบาทเป็นปัจจัย เป็นคนมี
ความเห็นผิด พร้อมกับทุกข์บ้าง พร้อมกับโหม่นสบ้าง
ยอมเสวยทุกข์โหม่นส เพราะมิจฉาทิณฐิ
เป็นปัจจัย. เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย หุคติ
วินิบาต นรก दुกร-
*ภิกษุทั้งหลาย ธรรมสมาทานนี้ เรากล่าวว่า มีทุกข์ในปัจจุบัน
และมีทุกข์เป็นวิบากต่อไป.
[๕๒๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมสมาทานที่มีสุขในปัจจุบัน
แต่มีทุกข์เป็นวิบากต่อไป
เป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนฆ่าสัตว์
พร้อมกับสุขบ้าง

พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส เพราะปาณาติบาตเป็นปัจจัย.
เป็นคนถือเอาทรัพย์

ที่เขามิได้ให้ พร้อมด้วยสุขบ้าง พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส
เพราะอหินนาทาน-

*เป็นปัจจัย. เป็นคนประพฤตินิเฒ่าในกาม พร้อมด้วยสุขบ้าง
พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุข

โสมนัส เพราะกาเมสุมิฉฉาจารย์เป็นปัจจัย. เป็นคนพูดเท็จ พร้อมด้วยสุขบ้าง
พร้อมด้วยโสมนัส

บ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส เพราะมูสาวาทเป็นปัจจัย. เป็นคนมีวาจาสอเสียด
พร้อมด้วยสุขบ้าง

พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส เพราะปิสุณาวาจาเป็นปัจจัย.
เป็นคนมีวาจาหยาบ

พร้อมด้วยสุขบ้าง พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส
เพราะผรุสวาจาเป็นปัจจัย. เป็น

คนพูดเพ้อเจ้อ พร้อมด้วยสุขบ้าง พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส
เพราะสัมผัป-

*ปลาปะเป็นปัจจัย. เป็นคนมือกษิณามาก พร้อมด้วยสุขบ้าง
พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวย-

*สุขโสมนัส เพราะอภิชฌาเป็นปัจจัย. เป็นคนมีจิตพยาบาท
พร้อมด้วยสุขบ้าง พร้อมด้วยโสมนัส

บ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส เพราะพยาบาทเป็นปัจจัย เป็นคนมีความเห็นผิด
พร้อมด้วยสุขบ้าง

พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยทุกข์โทมนัส เพราะมิฉฉาติญญิเป็นปัจจัย.
เบื่องหน้าแต่ตายเพราะ

กายแตกเขาย่อมเข้าถึงอบาย หุคติ วินินาต นรค. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ธรรมสมาทานนี้เรากล่าวว่า

มีสุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นวิบากต่อไป.

[๕๒๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมสมาทานที่มีทุกข์ในปัจจุบัน
แต่มีสุขเป็นวิบากต่อไป

เป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้
เป็นคนเว้นขาดจากปาณาติบาต พร้อม

ด้วยทุกข์บ้าง พร้อมด้วยโศมนัสบ้าง ย่อมเสวยทุกข์โศมนัส
เพราะการเว้นจากปาณาติบาตเป็น

ปัจฉย. เป็นคนเว้นขาดจากอกุศลนาทาน พร้อมด้วยทุกข์บ้าง
พร้อมด้วยโศมนัสบ้าง ย่อมเสวย

ทุกข์โศมนัส เพราะการเว้นจากอกุศลนาทานเป็นปัจฉย.
เป็นคนเว้นขาดจากการประพฤติดีกาม

พร้อมด้วยทุกข์บ้าง พร้อมด้วยโศมนัสบ้าง ย่อมเสวยทุกข์โศมนัส
เพราะการเว้นจากกาเม-

*สุมิจฉาจารย์เป็นปัจฉย. เป็นคนเว้นขาดจากมุสาวาท พร้อมด้วยทุกข์บ้าง
พร้อมด้วยโศมนัสบ้าง

ย่อมเสวยทุกข์โศมนัส เพราะการเว้นจากมุสาวาทเป็นปัจฉย.
เป็นคนเว้นขาดจากปิสุณาวาจา

พร้อมด้วยทุกข์บ้าง พร้อมด้วยโศมนัสบ้าง ย่อมเสวยทุกข์โศมนัส
เพราะการเว้นจากปิสุณาวาจา

เป็นปัจฉย เป็นคนเว้นขาดจากพรุสวาจา พร้อมด้วยทุกข์บ้าง
พร้อมด้วยโศมนัสบ้าง ย่อมเสวย-

*ทุกข์โศมนัส เพราะการเว้นจากพรุสวาจาเป็นปัจฉย.
เป็นคนเว้นขาดจากสัมผัปปลาปะ พร้อม

ด้วยทุกข์บ้าง พร้อมด้วยโศมนัสบ้าง ย่อมเสวยทุกข์โศมนัส
เพราะการเว้นจากสัมผัปปลาปะเป็น

ปัจฉย. เป็นคนไม่มีอภิขณามาก พร้อมด้วยทุกข์บ้าง พร้อมด้วยโศมนัสบ้าง
ย่อมเสวยทุกข์โศมนัส

เพราะอนภิขณาเป็นปัจฉย. เป็นคนมีจิตไม่พยาบาท พร้อมด้วยทุกข์บ้าง
พร้อมด้วยโศมนัสบ้าง

ย่อมเสวยทุกข์โศมนัส เพราะการไม่พยาบาทเป็นปัจฉย
เป็นคนมีความเห็นชอบ พร้อมด้วยทุกข์

บ้าง พร้อมด้วยโศมนัสบ้าง ย่อมเสวยทุกข์โศมนัส
เพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจฉย. เบื้องหน้าแต่

ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ธรรมสมาทานนี้ เรากล่าว

ว่า มีทุกข์ในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นวิบากต่อไป.

[๕๒๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมสมาทานที่มีสุขในปัจจุบัน
และมีสุขเป็นวิบากต่อไป

เป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้

เป็นคนเว้นขาดจากปาณาติบาต พร้อม

ด้วยสุขบ้าง พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส

เพราะการเว้นจากปาณาติบาตเป็น

ปัจจัย. เป็นคนเว้นขาดจากอทินนาทาน พร้อมด้วยสุขบ้าง

พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุข

โสมนัส เพราะการเว้นจากอทินนาทานเป็นปัจจัย.

เป็นคนเว้นขาดจากการประพฤตินอกใจ

พร้อมด้วยสุขบ้าง พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส

เพราะการเว้นจากกาเมศฺมิฉฉา-

*จารเป็นปัจจัย. เป็นคนเว้นขาดจากมุสาวาท พร้อมด้วยสุขบ้าง

พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุข

โสมนัส เพราะการเว้นจากมุสาวาทเป็นปัจจัย.

เป็นคนเว้นขาดจากปิสุณาวาจา พร้อมด้วยสุขบ้าง

พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส เพราะการเว้นจากปิสุณาวาจา

เป็นปัจจัย. เป็นคน

เว้นขาดจากพรุสวาจา พร้อมด้วยสุขบ้าง พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง

ย่อมเสวยสุขโสมนัส เพราะ

การเว้นจากพรุสวาจาเป็นปัจจัย. เป็นคนเว้นขาดจากสัมผัปปลาปะ

พร้อมด้วยสุขบ้าง พร้อมด้วย

โสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส เพราะการเว้นจากสัมผัปปลาปะเป็นปัจจัย.

เป็นคนไม่มี

อภิชฌามาก พร้อมด้วยสุขบ้าง พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส

เพราะความไม่มี

อภิชฌาเป็นปัจจัย. เป็นคนมีจิตไม่พยาบาท พร้อมด้วยสุขบ้าง

พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อม

เสวยสุขโสมนัส เพราะความไม่พยาบาทเป็นปัจจัย. เป็นคนมีความเห็นชอบ

พร้อมด้วยสุขบ้าง

พร้อมด้วยโสมนัสบ้าง ย่อมเสวยสุขโสมนัส เพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ

กายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสมาทานนี้
เรากล่าวว่า

มีสุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากต่อไป.

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสมาทานมี ๔ อย่างเหล่านี้แล.

อุปมา ๕ ข้อ

[๕๓๐] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนน้ำเต้าخمอันระคนด้วยยาพิษ.

บุรุษที่รักชีวิต

ไม่อยากตาย รักสุข เกลียดทุกข์ มาถึงเข้า

ประชุมชนบอกเขาว่าดุกรบุรุษผู้เจริญ น้ำเต้าخمนี้

ระคนด้วยยาพิษ ถ้าท่านหวังจะดื่ม ก็ดื่มเถิด น้ำเต้าขมนั้น

จกไม่อร่อยแก่ท่านผู้ดื่ม ทั้งสี่

ทั้งกลิ่น ทั้งรส ครั้นท่านดื่มเข้าแล้วจกถึงตาย หรือจกถึงทุกข์ปางตาย.

บุรุษนั้นไม่พิจารณาน้ำ-

*เต้าขมนั้นแล้ว ดื่มมิได้ว่าง. ก็ไม่อร่อย เพราะสีบ้าง กลิ่นบ้าง รสบ้าง
ครั้นดื่มแล้ว พึงถึงตาย

หรือพึงถึงทุกข์ปางตาย แม้ฉันใด ดุกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวธรรมสมาทานนี้
ที่มีทุกข์ในปัจจุบัน

และมีทุกข์เป็นวิบากต่อไป ว่ามีอุปมาฉันนั้น.

[๕๓๑] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนภาชนะน้ำหวานอันนำดื่ม
ถึงพร้อมด้วยสี

กลิ่น และรส แต่ระคนด้วยยาพิษ. บุรุษที่รักชีวิต ไม่อยากตาย
รักสุขเกลียดทุกข์ มาถึงเข้า.

ประชุมชนก็บอกเขาว่า ดุกรบุรุษผู้เจริญ ภาชนะน้ำหวานอันนำดื่ม
ถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น และรส

แต่ละคนด้วยยาพิษ ถ้าท่านหวังจะดื่ม ก็ดื่มเถิด ภาชนะน้ำหวานนั้น
จกชอบใจแก่ท่านผู้ดื่ม

ทั้งสี่ ทั้งกลิ่น ทั้งรส ครั้นท่านดื่มเข้าแล้วจกถึงตาย หรือจกถึงทุกข์ปางตาย
บุรุษนั้นไม่พิจารณา

ภาชนะน้ำหวานนั้นแล้ว ต่อมมีไต้วาง ก็ชอบใจทั้งสี่ ทั้งกลืน ทั้งรส ครั้นดื่มแล้ว
พึงถึงตาย

หรือพึงถึงทุกข์ปางตาย แม้ฉันใด ดุกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวธรรมสมาทานนี้
ที่มีสุขในปัจจุบัน

แต่มีทุกข์เป็นวิบากต่อไป ว่ามีอุปมาฉันนั้น.

[๕๓๒] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมูตรเน่าอันระคนด้วยยาต่างๆ.
บุรุษที่เป็น

โรคผอมเหลืองมาถึงเข้า. ประชุมชนบอกเขาว่า ดุกรบุรุษผู้เจริญ
มูตรเน่าอันระคนด้วยยาต่างๆ

นี้ ถ้าท่านหวังจะดื่ม ก็ดื่มเถิด มูตรเน่าจักไม่ชอบใจแก่ท่านผู้ดื่ม ทั้งสี่ ทั้งกลืน
ทั้งรส ก็แต่

ท่านครั้นดื่มเข้าไปแล้ว จักมีสุข. บุรุษนั้นพิจารณาแล้วดื่มมีไต้วาง
ก็ไม่ชอบใจ ทั้งสี่ ทั้งกลืน

ทั้งรส ครั้นดื่มแล้ว ก็มีสุข แม้ฉันใด ดุกรภิกษุทั้งหลาย
เรากล่าวธรรมสมาทานนี้ ที่มีทุกข์

ในปัจจุบัน แต่มีสุขเป็นวิบากต่อไป ว่ามีอุปมาฉันนั้น.

[๕๓๓] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนนมส้ม น้ำผึ้ง เนยใส และน้ำอ้อย
เขา

ระคนเข้าด้วยกัน. บุรุษผู้เป็นโรคลงโลหิตมาถึงเข้า ประชุมชนบอกเขาว่า
ดุกรบุรุษผู้เจริญ นมส้ม

น้ำผึ้ง เนยใส และน้ำอ้อยนี้ เขาระคนรวมกันเข้า ท่านหวังจะดื่ม ก็ดื่มเถิด
ยานั้นจักชอบใจ

แก่ท่านผู้ดื่ม ทั้งสี่ ทั้งกลืน ทั้งรส และท่านครั้นดื่มเข้าแล้ว จักมีสุข.
บุรุษนั้นพิจารณายานนั้น

แล้ว ดื่มมีไต้วาง ก็ชอบใจทั้งสี่ ทั้งกลืน ทั้งรส ครั้นดื่มเข้าแล้ว ก็มีสุข
แม้ฉันใด ดุกร-

*ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวธรรมสมาทานนี้ ที่มีสุขในปัจจุบัน
และมีสุขเป็นวิบากต่อไป ว่ามีอุปมา

ฉันนั้น.

[๕๓๔] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ในสารทสมัยเดือนท้ายแห่งฤดูฝน
ในอากาศอันโปร่ง

ปราศจากเมฆ ดวงอาทิตย์ลอยอยู่ในท้องฟ้า
กำจัดมืออันมีในอากาศทั้งสิ้นย่อมส่องสว่าง แผลดแสง
ไฟโรจน์ แม้ฉันใด ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมสมาทานนี้ที่มีสุขในปัจจุบัน
และมีสุขเป็นวิบาก

ต่อไป กำจัดแล้วซึ่งวาทะของประชาชน คือ สมณะ
และพราหมณ์เป็นอันมากเหล่านี้ ย่อม
สว่างรุ่งเรือง ไฟโรจน์ ฉะนั้นเหมือนกัน.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชมยินดีพระภาสิตของ
พระผู้มีพระภาค ฉะนั้นแล.

จบ มหาธรรมสมาทานสูตรที่ ๖

๗. วิมังสกสูตร

ว่าด้วยการตรวจดูธรรม

[๕๓๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี
เขตพระนครสาวัตถี.

ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรภิกษุทั้งหลาย.
ภิกษุเหล่านั้น

ทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๕๓๖] พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดุกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้พิจารณา เมื่อ
ไม่รู้วาระจิตของผู้อื่น พึงทำการตรวจดูในตถาคตเพื่อทราบว่
พระผู้มีพระภาคเป็นพระสัมมาสัม
พุทธเจ้าหรือไม่.

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ธรรมทั้งหลายของพวกข้าพระองค์

มีพระผู้มีพระภาคเป็นต้นเค้า มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ
มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พำนัก ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอเนื่อความแห่งพระภาชิตนั้น
จงแจ่มแจ้งแก่พระผู้มี

พระภาคเถิด ภิกษุทั้งหลายได้ฟังต่อพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำไว้.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น
พวกเธอจงฟังจงจำไว้ในใจให้ดี
เราจักกล่าว.

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสพระผู้มีพระภาคแล้ว.

[๕๓๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ตถาคตอันภิกษุผู้พิจารณา เมื่อไม่

รู้วาระจิตของผู้อื่น ฟังตรวจดูในธรรม ๒ ประการ คือ
ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตว่า

ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันเศร้าหมองของตถาคต มีอยู่หรือไม่.
เมื่อตรวจดูตถาคตนั้น

ก็จะรู้ว่า ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันเศร้าหมองของตถาคต มิได้มี
เมื่อใด ตรวจดู

ตถาคตนั้นรู้อย่างนี้ว่า

ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันเศร้าหมองของตถาคต มิได้มี แต่นั้น
ก็ตรวจดูตถาคตนั้นต่อไปว่า ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันเลือกกัน
[ดำบ้าง ขาวบ้าง

คือเป็นอกุศลบ้าง กุศลบ้าง] ของตถาคต มีอยู่หรือไม่.

เมื่อตรวจดูตถาคตนั้นก็จะรู้ว่า ธรรม

ที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันเลือกกันของตถาคต มิได้มี เมื่อใด
ตรวจดูตถาคตนั้นรู้อย่างนี้ว่า

ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันเลือกกันของตถาคต มิได้มี
แต่นั้นก็ตรวจดูตถาคตนั้นต่อไป

ว่า ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันผ่องแผ้วของตถาคต มีอยู่หรือไม่
เมื่อตรวจดูตถาคต

นั้นก็จะรู้ว่า ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันผ่องแผ้วของตถาคต มีอยู่
เมื่อใด ตรวจดูตถาคต

นั้นรู้อย่างนี้ว่า ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันผ่องแผ้วของตถาคตมีอยู่
แต่นั้น ก็ตรวจดู

ตถาคตนั้นต่อไปว่า พระศาสดาผู้มีอายุนี้ถึงพร้อมกุศลธรรมนี้ สิ้นกาลนาน
หรือว่าพระศาสดา

ผู้มีอายุนี้ถึงพร้อมสิ้นกาลนิดหน่อย. เมื่อตรวจดูตถาคตนั้นก็รู้ว่า

พระศาสดาผู้มีอายุนี้ถึงพร้อม

กุศลธรรมนี้สิ้นกาลนาน มิใช่ว่า

พระศาสดาผู้มีอายุนี้ถึงพร้อมสิ้นกาลนิดหน่อย. เมื่อใด ตรวจ

ดูตถาคตนั้นรู้อย่างนี้ว่า

พระศาสดาผู้มีอายุนี้ถึงพร้อมกุศลธรรมนี้สิ้นกาลนาน มิใช่ว่า พระศาสดา

ผู้มีอายุนี้ถึงพร้อมสิ้นกาลนิดหน่อย แต่นั่นก็ตรวจดูตถาคตต่อไปว่า

ภิกษุผู้มีอายุนี้ถึงความปรากฏ

ถึงความมียศแล้ว โทษบางชนิดในโลกนี้ของภิกษุนั้นมีอยู่บ้างหรือไม่.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ

ยังไม่มีโทษบางชนิดในโลกนี้ ชั่วเวลาที่ตนไม่ถึงความปรากฏ ถึงความมียศ

แต่เมื่อใด ภิกษุ

ถึงความปรากฏ ถึงความมียศแล้ว เมื่อนั้น จึงมีโทษบางชนิดในโลกนี้.

ภิกษุผู้พิจารณาเมื่อตรวจ

ดูตถาคตนั้นก็รู้ว่า ภิกษุผู้มีอายุนี้ถึงความปรากฏ ถึงความมียศแล้ว

มิได้มีโทษบางชนิดในโลกนี้

เมื่อใด ตรวจดูตถาคตนั้นก็รู้อย่างนี้ว่า ภิกษุผู้มีอายุนี้ถึงความปรากฏ

ถึงความมียศแล้ว มิได้มี

โทษบางชนิดในโลกนี้ แต่นั่น ก็ตรวจดูตถาคตต่อไปว่า ผู้มีอายุนี้

ไม่ประกอบด้วยภัย ท่านผู้มี

อายุนี้ หาประกอบด้วยภัยไม่ เพราะมีราคะไปปราศแล้ว ไม่เสพกามทั้งหลาย

เพราะสิ้นราคะ

เมื่อตรวจดูตถาคตนั้น ย่อมรู้อย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุนี้

ประกอบด้วยความไม่มีภัย หาเป็นผู้ประกอบ

ด้วยภัยไม่ เพราะมีราคะไปปราศแล้ว ไม่เสพกามทั้งหลาย เพราะสิ้นราคะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

หากชนเหล่าอื่นพึงถามภิกษุนั้นว่า

ก็อาการกิริยาที่แสดงของท่านผู้มีอายุเป็นอย่างไร ที่เป็นเหตุ

ให้ท่านกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุนี้ ไม่ประกอบด้วยภัย ท่านผู้มีอายุนี้
หาประกอบด้วยภัยไม่ เพราะ
มีราคะไปปราศแล้ว ไม่เสพงามทั้งหลาย เพราะสิ้นราคะ. ดุกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเมื่อจะ
พยากรณ์โดยชอบ พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า ก็จริงอย่างนั้น ท่านผู้มีอายุนี้
บางทีก็อยู่ในหมู่ บางที
ก็อยู่ผู้เดียวในหมู่นั้น พวกที่ดำเนินดีก็มี พวกที่สั่งสอนคณะก็มี
พวกที่ดำเนินชั่วก็มี บาง
พวกที่ติดอยู่ในอามิสทั้งหลายในโลกนี้ก็มี
บางพวกที่ไม่ติดเพราะอามิสในโลกนี้ก็มี ท่านผู้มีอายุ
นี้ หาดูหมิ่นบุคคลนั้นด้วยเหตุนั้นไม่.
เราได้สดับรับชื่อนี้มาในที่เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค
ว่า เราเป็นผู้ไม่ประกอบด้วยภัย เราหาเป็นผู้ประกอบด้วยภัยไม่
เพราะมีราคะไปปราศแล้ว ไม่
เสพงามทั้งหลาย เพราะสิ้นราคะ.

การสอบถาม

[๕๓๘] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ในพวกภิกษุผู้พิจารณานั้น
ภิกษุผู้พิจารณารูปหนึ่งควรสอบ
ถามตถาคตต่อไปว่า
ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันเศร้าหมองของตถาคต มีอยู่หรือไม่.
ดุกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเมื่อจะพยากรณ์ พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า
ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและ
โสตอันเศร้าหมองของตถาคต มิได้มี.
ภ. ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันเลื่อมใส ของพระตถาคต
มีอยู่หรือไม่.
พ. ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตอันเลื่อมใสของตถาคต มิได้มี.
ภ. ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตที่ผ่องแผ้วของตถาคต มีอยู่หรือไม่.
พ. ธรรมที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุและโสตที่ผ่องแผ้วของตถาคต มีอยู่
เราเป็นผู้มีธรรมที่
ผ่องแผ้วนั้นเป็นทาง มีธรรมที่ผ่องแผ้วนั้นเป็นโคจร
เพราะเหตุนั้นเราจึงไม่ใช่เป็นผู้มีตณหา.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สาวกควรจะเข้าหาศาสดาผู้มีวาทยะอย่างนี้ เพื่อฟังธรรม
ศาสดาย่อมแสดง

ธรรมอันยิ่งๆ อันประณีตๆ อันเปรียบด้วยส่วนดำ ส่วนขาว แก่สาวกนั้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ศาสดาย่อมแสดงธรรมอันยิ่งๆ อันประณีตๆ
อันเปรียบด้วยส่วนดำส่วนขาวแก่ภิกษุ ด้วย
ประการใดๆ ภิกษุนั้น รู้ยิ่งธรรมบางอย่างในธรรมนั้นด้วยประการนั้นๆ
ย่อมถึงความตกลงใจใน

ธรรมทั้งหลาย ย่อมเลื่อมใสในศาสดาว่า
พระผู้มีพระภาคเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรม

อันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
หากชนพวกอื่น

ฟังถามภิกษุนั้นอีกอย่างนี้ว่า
ก็อาการกิริยาที่แสดงของท่านผู้มีอายุเป็นอย่างไรรู้เป็นเหตุให้
ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัส

ดีแล้ว พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว. ภิกษุนั้นเมื่อจะพยากรณ์โดยชอบ
พึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า

ดูกรท่านผู้มีอายุ เราเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเพื่อจะฟังธรรม
พระผู้มีพระภาค ย่อมทรงแสดง

ธรรมอันยิ่งๆ อันประณีตๆ อันเปรียบด้วยส่วนดำส่วนขาวแก่เรานั้น
ดูกรท่านผู้มีอายุ พระผู้มี

พระภาค ย่อมทรงแสดงธรรมอันยิ่งๆ อันประณีตๆ
อันเปรียบด้วยส่วนดำส่วนขาวแก่เราด้วย
ประการใดๆ เรารู้ยิ่งธรรมบางอย่างในธรรมนั้นด้วยประการนั้นๆ
ถึงแล้วซึ่งความตกลงใจในธรรม

ทั้งหลาย เลื่อมใสแล้วในพระศาสดาว่า
พระผู้มีพระภาคเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรม

อันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว.
[๕๓๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ศรัทธาของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

ตั้งมันแล้วในพระตถาคตมีมูล มีที่อาศัย ด้วยอาการเหล่านี้ ด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพยัญชนะ

เหล่านี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สรรพธาณี เรากล่าวว่า มีเหตุ มีทัสนะ [โสดาปัตติมรรค] เป็น

มูลมั่นคง อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหมหรือใครๆ ในโลกไม่พึงให้กวัดแกว่งได้.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การตรวจดูธรรมในตถาคต ย่อมมีอย่างนี้แล ก็แหละตถาคตอันภิกษุผู้พิจารณา ตรวจดูดีแล้วโดยธรรมเป็นอย่างนี้ ก็แหละตถาคตอันภิกษุผู้พิจารณาตรวจดูดีแล้วโดยธรรมเป็นอย่างนี้.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้น ชื่นชมยินดี พระภาชิตของ

พระผู้มีพระภาค ฉะนี้แล.

จบ วิมังสกสูตรที่ ๗

๘. โกสัมพียสูตร

ทรงโปรดภิกษุชาวเมืองโกสัมพี

[๕๔๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารโฆสิตารามเขตพระนครโกสัมพี.

สมัยนั้น พวกภิกษุในเมืองโกสัมพี เกิดขัดใจ ทะเลาะวิวาท ทิ่มแทงกันและกัน

ด้วยหอกคือปากอยู่ ไม่ยังกันและกันให้เข้าใจ ไม่ปรารภนาความเข้าใจกัน ไม่ยังกันและกันให้

ปรองดอง ไม่ปรารภนาความปรองดองกัน.

ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วน

ข้างหนึ่งแล้ว ได้ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส พวกภิกษุในเมืองโกสัมพี

เกิดขัดใจ ทะเลาะ วิวาท ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอกคือปากอยู่
ไม่ยังกันและกันให้เข้าใจ
ไม่ปรารถนาความเข้าใจกัน ไม่ยังกันและกันให้ปรองดอง
ไม่ปรารถนาความปรองดองกัน.

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษुरुูปหนึ่งมาแล้วรับสั่งว่า ดูกรภิกษุ
เธอจงมา

เธอจงเรียกภิกษุเหล่านั้นมาตามคำของเราว่า
พระศาสดาของพวกเรารับสั่งให้หาพวกท่านผู้มีอายุ.

ภิกษुरुูปนั้นทูลรับพระดำรัสพระผู้มีพระภาคว่า อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า
ดังนี้แล้ว

เข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นแล้ว บอกว่า
พระศาสดารับสั่งให้หาท่านผู้มีอายุทั้งหลาย.

ภิกษุเหล่านั้นรับคำภิกษุนั้นว่า อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ ดังนี้
แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มี

พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

[๕๔๑] พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า พวกเธอ

เกิดขัดใจ ทะเลาะ วิวาท ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอกคือปากอยู่
ไม่ยังกันและกันให้เข้าใจ
ไม่ปรารถนาความเข้าใจกัน ไม่ยังกันและกันให้ปรองดอง
ไม่ปรารถนาความปรองดองกัน

จริงหรือ?

ภิกษุเหล่านั้นทูลว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน สมัยใด

พวกเธอ เกิดขัดใจ ทะเลาะ วิวาท ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอกคือปากอยู่
สมัยนั้น พวกเธอ

เข้าไปตั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม
ในเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลาย

ทั้งต่อหน้าและลับหลัง บ้างหรือหนอ?

ภิกษุเหล่านั้นทูลว่า ข้อนั้นไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เช่นนี้ก็เป็นอันว่า สมัยใด
พวกเธอ เกิด

ขัดใจ ทะเลาะ วิวาท ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอกคือปากอยู่
สมัยนั้นพวกเธอมิได้เข้าไปตั้ง

เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม

และเมตตามโนกรรมในเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า

และลับหลัง ดูกรโมฆบุรุษทั้งหลาย เมื่อเป็นดังนั้น พวกเธอรู้อะไร เห็นอะไร
จึงเกิดขัดใจ

ทะเลาะ วิวาท ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอกคือปากอยู่ ไม่ยังกันและกันให้เข้าใจ
ไม่

ปรารณาความเข้าใจกัน ไม่ยังกันและกันให้ปรองดอง

ไม่ปรารณาความปรองดองกัน ดูกรโมฆ-

*บุรุษทั้งหลาย ข้อนั้นนั่นแหละ จักมิเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์
แก่เธอทั้งหลายตลอด

กาลนาน.

ว่าด้วยสาราณียธรรม ๖

[๕๔๒] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสบอกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม

๖ ประการนี้ เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำความรักกัน ทำความเคารพกัน
เป็นไปเพื่อความ

สงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน

เพื่อความเป็นพวกเดียวกัน ๖

ประการเป็นไฉน? ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เข้าไปตั้งกายกรรมอันประกอบด้วย

เมตตา ในเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งและที่ลับ ธรรมแม่นี้

เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน

ทำความรักกัน ทำความเคารพกัน เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน

เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อ

ความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นพวกเดียวกัน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง

ภิกษุเข้าไปตั้งวจีกรรมอันประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อน

สพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งและในที่ลับ ธรรมแม่นี้ เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน
ทำความรัก

กัน ทำความเคารพกัน เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน
เพื่อความพร้อม

เพรียงกัน เพื่อความเป็นพวกเดียวกัน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง

ภิกษุเข้าไปตั้งมโนกรรมอันประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อน

สพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งและในที่ลับ ธรรมแม่นี้เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน
ทำความรักกัน

ทำความเคารพกัน เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน
เพื่อความพร้อมเพรียง

กัน เพื่อความเป็นพวกเดียวกัน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุมิลาภเกิดขึ้นโดยธรรม

ได้มาโดยธรรม ที่สุดเป็น

ลาภสักว่าอาหารที่เนื่องในบาตร ก็บริโภคน้ำโดยไม่เกียดกันไว้เพื่อตน
บริโภคเป็นสาธารณะกับ

เพื่อนสพรหมจารีผู้มีศีล ธรรมแม่นี้ เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำความรักกัน
ทำความเคารพกัน

เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน
เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็น

พวกเดียวกัน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุมิศีลไม่ขาด ไม่เป็นช่อง ไม่ต่าง
ไม่พร้อย เป็น

ไท อันท่านผู้รู้สรรเสริญ อันตณหาภิธรรมไม่ครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ
ถึงความเป็นผู้มีศีล

เสมอกันในศีลเช่นนั้นกับเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งและในที่ลับอยู่
ธรรมแม่นี้ เป็น

เหตุให้ระลึกถึงกัน ทำความรักกัน ทำความเคารพกัน
เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อ

ความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นพวกเดียวกัน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุมิทฺฐิอันไกลจากข้าศึก
เป็นนียยานิกธรรม อันนำ
ออกซึ่งบุคคลผู้ทำตามนั้น เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ
ถึงความเป็นผู้เสมอกันด้วยทฺฐิในทฺฐิเช่น
นั้นกับเพื่อนสหพหุจารีทั้งหลาย ทั้งในที่แจ้งและในที่ลับอยู่ ธรรมแม้นี้
เป็นเหตุให้ระลึกถึง
กัน ทำความรักกัน ทำความเคารพกัน
เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันเพื่อความไม่วิวาทกัน
เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นพวกเดียวกัน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน
ทำความรักกัน ทำ
ความเคารพกัน เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน
เพื่อความพร้อมเพรียงกัน
เพื่อความเป็นพวกเดียวกัน. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ทฺฐิอันไกลจากกิเลสเป็นข้าศึก เป็นนียยานิก-
*ธรรม นำออกซึ่งบุคคลผู้ทำตามนั้น เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้
เป็นยอดยัตถุธรรม ๖
ประการนี้ ที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกันไว้. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เปรียบเหมือนยอดเป็นที่สูงสุด
เป็นที่ยัตถุของเรือนยอด ฉันท ทฺฐิอันไกลจากกิเลสเป็นข้าศึก
เป็นนียยานิกธรรม นำออก
ซึ่งบุคคลผู้ทำตามนั้น เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน
เป็นยอดยัตถุธรรม ๖
ประการนี้ ที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน.

ทฺฐิที่เป็นนียยานิกธรรม

[๕๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทฺฐิอันไกลจากกิเลสเป็นข้าศึก
เป็นนียยานิกธรรม นำ
ออกซึ่งบุคคลผู้ทำตามนั้น เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ เป็นไฉน?
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนต้นก็ดี ไปสู่เรือนว่างเปล่าก็ดี
ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เรา

มีจิตอันปริยฐานกิเลสใดกลุ่มรุมแล้ว ไม่พึงรู้เห็นตามความเป็นจริง
ปริยฐานกิเลสในภายใน

นั่นที่เรายังละไม่ได้ มีอยู่หรือหนอ? ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ถ้าภิกษุมีจิตอันกามราคะกลุ่มรุม

ก็ชื่อว่ามีจิตอันปริยฐานกิเลสกลุ่มรุมแล้วเทียว มีจิตอันพยาบาทกลุ่มรุม
ก็ชื่อว่ามีจิตอัน

ปริยฐานกิเลสกลุ่มรุมแล้วเทียว มีจิตอันถีนมิทธะกลุ่มรุม
ก็ชื่อว่ามีจิตอันปริยฐาน

กิเลสกลุ่มรุมแล้วเทียว มีจิตอันอุททัจจกุกกุจจะกลุ่มรุม
ก็ชื่อว่ามีจิตอันปริยฐานกิเลสกลุ่มรุม

แล้วเทียวมีจิตอันวิจิกิจฉากลุ่มรุม

ก็ชื่อว่ามีจิตอันปริยฐานกิเลสกลุ่มรุมแล้วเทียว เป็น
ผู้ชวนชวายในการคิดเรื่องโลกนี้

ก็ชื่อว่ามีจิตอันปริยฐานกิเลสกลุ่มรุมแล้วเทียว เป็นผู้ชวน

ชวายในการคิดเรื่องโลกหน้า ก็ชื่อว่ามีจิตอันปริยฐานกิเลสกลุ่มรุมแล้วเทียว
และเกิด

ขัดใจ ทะเลาะ วิวาท ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอกคือปากอยู่

ก็ชื่อว่ามีจิตอันปริยฐานกิเลส

กลุ่มรุมแล้วเทียว ภิกษุนั้น ย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า

เรามีจิตอันปริยฐานกิเลสใดกลุ่มรุมแล้ว ไม่

พึงรู้เห็นตามความเป็นจริง ปริยฐานกิเลสในภายในนั่นที่เรายังละไม่ได้แล้ว
มิได้มีเลย จิตเรา

ตั้งไว้ดีแล้ว เพื่อตรัสรู้สัจจะทั้งหลาย. นี้ญาณที่ ๑ เป็นอริยะ

เป็นโลกุตระไม่ทั่วไปกับพวก

ปุถุชน อันภิกษุนั้นบรรลุแล้ว.

[๕๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
เราเสพ

เจริญ ทำให้มากซึ่งทิณฐินนี้ ย่อมได้ความระงับเฉพาะตน

ย่อมได้ความดับกิเลสเฉพาะตนหรือหนอ?

อริยสาวกนั้นย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า เราเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งทิณฐินนี้

ย่อมได้ความระงับเฉพาะตน

ยอมได้ความดับกิเลสเฉพาะตน. นี่ญาณที่ ๒ เป็นอริยะ เป็นโลกุตระ
ไม่ทั่วไปกับพวกปุถุชน
อันอริยสาวกนั้นบรรลุลแล้ว.

[๕๔๕] ดูกฤกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง อริยสาวกยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
เราประกอบ

ด้วยทิณฺฐิเช่นใด สมณะหรือพราหมณ์อื่นนอกธรรมวินัยนี้
ประกอบด้วยทิณฺฐิเช่นนั้น มีอยู่หรือ
หนอ? อริยสาวกนั้นยอมรู้ชัดอย่างนี้ว่า เราประกอบด้วยทิณฺฐิเช่นใด
สมณะหรือพราหมณ์อื่น

นอกธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยทิณฺฐิเช่นนั้น มิได้มี. นี่ญาณที่ ๓ เป็นอริยะ
เป็นโลกุตระ ไม่

ทั่วไปกับพวกปุถุชน อันอริยสาวกนั้นบรรลุลแล้ว.

[๕๔๖] ดูกฤกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง อริยสาวกยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
บุคคลผู้ถึง

พร้อมด้วยทิณฺฐิ ประกอบด้วยธรรมาเช่นใด
ถึงเราก็ประกอบด้วยธรรมาเช่นนั้น. ดูกฤกษุ
ทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิณฺฐิ ประกอบด้วยธรรมาอย่างไร
ดูกฤกษุทั้งหลาย ธรรมา

นี้ของบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิณฺฐิ คือ ความออกจากอาบัติเช่นใด ย่อมปรากฏ
อริยสาวกยอม

ต้องอาบัติเช่นนั้นบ้างโดยแท้ ถึงอย่างนั้น อริยสาวกนั้นรีบแสดง เปิดเผย
ทำให้ตื่น ซึ่งอาบัติ

นั้น ในสำนักพระศาสดาหรือเพื่อนสหพรหมจารีที่เป็นวิญญูชนทั้งหลาย
ครั้นแสดงเปิดเผย ทำให้

ตื่นแล้ว ก็ถึงความสำรวมต่อไป. เปรียบเหมือนกุมารที่อ่อนนอนหงาย
ถูกถ่านไฟ ด้วยมือหรือ

ด้วยเท้าเข้าแล้ว ก็ชักหนีเร็วพลัน ฉะนั้น. อริยสาวกนั้น ย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า
บุคคลผู้ถึงพร้อม

ด้วยทิณฺฐิ ประกอบด้วยธรรมา เช่นใด ถึงเราก็ประกอบด้วยธรรมาเช่นนั้น.
นี่ญาณที่ ๔ เป็น

อริยะ เป็นโลกุตระ ไม่ทั่วไปกับพวกปุถุชน อันอริยสาวกนั้นบรรลุลแล้ว.

[๕๔๗] ดุกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
บุคคลผู้ถึง

พร้อมด้วยทิฏฐิ ประกอบด้วยธรรมดาเช่นใด
ถึงเราก็ประกอบด้วยธรรมดาเช่นนั้น. ดุกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ประกอบด้วยธรรมดาอย่างไร
ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมดา
นี้ของบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ คือ
อริยสาวกถึงความขวนขวายในกิจใหญ่หน้อยที่ควรทำอย่างไร
ของเพื่อนสพรหมจารีโดยแท้ ถึงอย่างนั้น ความเพ่งเล็งกล้าในอธิศีลสิกขา
อธิจิตตสิกขา และ
อธิปัญญาสิกขา ของอริยสาวกนั้นก็มิอยู่ เปรียบเหมือนแม่โคลูกอ่อน
ย่อมเล็มหญ้ากินด้วย
ชำเลื่องดูลูกด้วยฉะนั้น. อริยสาวกนั้น ย่อมรู้ชัดอยู่อย่างนี้ว่า
บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ประกอบ
ด้วยธรรมดาเช่นใด ถึงเราก็ประกอบด้วยธรรมดาเช่นนั้น. นี้ญาณที่ ๕
เป็นอริยะ เป็นโลกุตระ
ไม่ทั่วไปกับพวกปุกุชน อันอริยสาวกนั้นบรรลุลแล้ว.

[๕๔๘] ดุกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
บุคคลผู้ถึง

พร้อมด้วยทิฏฐิ ประกอบด้วยพละเช่นใด ถึงเราก็ประกอบด้วยพละเช่นนั้น.
ดุกรภิกษุทั้งหลาย
ก็บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ประกอบด้วยพละอย่างไร ดุกรภิกษุทั้งหลาย
พละนี้ของบุคคลผู้ถึง
พร้อมด้วยทิฏฐิ คือ อริยสาวกนั้น เมื่อธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว
อันบัณฑิตแสดงอยู่
ทำให้มีประโยชน์ทำไว้ในใจ กำหนดด้วยจิตทั้งปวง เจียใส่ตพึงธรรม.
อริยสาวกนั้นรู้ชัดอย่างนี้
ว่าบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ประกอบด้วยพละเช่นใด
ถึงเราก็ประกอบด้วยพละเช่นนั้น. นี้ญาณ
ที่ ๖ เป็นอริยะ เป็นโลกุตระ ไม่ทั่วไปกับพวกปุกุชน
อันอริยสาวกนั้นบรรลุลแล้ว.

[๕๔๙] ดุกรภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็น ดังนี้ว่า
บุคคล

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิณฐิ ประกอบด้วยพละเช่นใด
ถึงเราก็ประกอบด้วยพละเช่นนั้น. ดุกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิณฐิ ประกอบด้วยพละอย่างไร
ดุกรภิกษุทั้งหลาย พละนั้นของ

บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิณฐิ คือ อริยสาวกนั้น
เมื่อธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว อันบัณฑิต
แสดงอยู่ ย่อมได้ความรู้orro ย่อมได้ความรู้ธรรม
ย่อมได้ปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม.

อริยสาวกนั้นรู้ชัดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิณฐิ
ประกอบด้วยพละเช่นใด ถึงเราก็ประกอบ
ด้วยพละเช่นใด ถึงเราก็ประกอบด้วยพละเช่นนั้น. นี้ญาณที่ ๗ เป็นอริยะ
เป็นโลกุตระ ไม่
ทั่วไปกับพวกปุถุชน อันอริยสาวกนั้นบรรลุแล้ว.

[๕๕๐] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมดาอันอริยสาวกผู้ประกอบด้วยองค์ ๗
ประการอย่างนี้

ตรวจดูดีแล้ว ด้วยการทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล. ดุกรภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้ประกอบด้วย

องค์ ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้เปรียบพร้อมด้วยโสดาปัตติผล ฉะนี้แล.

พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้น ชื่นชมยินดี
พระภาชิต

ของพระผู้มีพระภาค ฉะนี้แล.

จบ โกสัมพียสูตรที่ ๘

๙ พรหมนิมัตตนิกสูตร

ว่าด้วยพภพรหมมีทิณฐิอันลามก

[๕๕๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถปิณฑิก

เศรษฐี ไกล่พระนครสาวตถิ ณ ที่นั่นแล
พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย. ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้า.

[๕๕๒] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทพจน์นี้ว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลายสมัยหนึ่ง เราอยู่
ที่โคนต้นรังใหญ่ในสุภควัน ไกล่เมืองอุกกัฏฐา.
ก็สมัยนั้นแลพกพรหมมีทิณฺฐิอันลามกเห็นปาน
ฉะนี้ เกิดขึ้นว่า พรหมสถานนี้เที่ยง ยั่งยืน มั่นคง แข็งแรง
มีความไม่เคลื่อนเป็นธรรมดา
พรหมสถานนี้แล ไม่เกิดไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติ
ก็แหละเหตุเป็นที่ออกไปจากทุกข์
อย่างยิ่งนอกจากพรหมสถานนี้ไม่มี ดังนี้. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล
เรารู้ความปริวิตกแห่งใจ
พกพรหมด้วยใจแล้ว จึงหายไปที่โคนต้นรังใหญ่ ในสุภควันไกล่เมืองอุกกัฏฐา
ไปปรากฏในพรหม
โลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษที่มีกำลังพึงเหยียดแขนที่คู้ หรือพึงคู้แขนที่เหยียด
ฉะนั้น. ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย พกพรหมได้เห็นเราผู้มาแต่ไกล แล้วได้พูดกะเราว่า
ดูกรท่านผู้เณรทุกข์ เชิญมาเถิด
ท่านมาดีแล้ว นานทีเดียวกที่ท่านเพิ่งทำปริยายเพื่อจะมาในที่นี้
ดูกรท่านผู้เณรทุกข์ พรหมสถานนี้
เที่ยง ยั่งยืน มั่นคง แข็งแรง มีความไม่เคลื่อนเป็นธรรมดา
พรหมสถานนี้แลไม่เกิด ไม่แก่
ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติ ก็แหละเหตุเป็นที่ออกไปจากทุกข์อย่างยิ่ง
นอกจากพรหมสถานนี้ไม่มี.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อพกพรหมกล่าวอย่างนี้แล้ว เราได้กล่าวกะพกพรหมว่า
ดูกรท่านผู้เจริญ
พกพรหมไปในอริชชาแล้วหนอ พกพรหมไปในอริชชาแล้วหนอ
เพราะว่าพกพรหมกล่าวสิ่งที่ไม่
เที่ยงนั้นแล้วว่า เที่ยง กล่าวสิ่งที่ไม่ยั่งยืนนั้นแล้วว่า ยั่งยืน
กล่าวสิ่งที่ไม่มั่นคงนั้นแล้วว่า มั่นคง

กล่าวสิ่งที่ไม่แข็งแรงนั้นแล้ว แข็งแรง

กล่าวสิ่งที่มีความเคลื่อนไหวเป็นธรรมดาแล้ว มีความ

ไม่เคลื่อนไหวเป็นธรรมดา ก็แหละสัตว์ทั้งเกิด ทั้งแก่ ทั้งตาย ทั้งจุติ

ทั้งอุบัติอยู่ในพรหมสถานใด

พกพรหมก็กล่าวพรหมสถานนั้นอย่างนั้นว่า พรหมสถานนี้แล ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ

ไม่อุบัติ และกล่าวเหตุเป็นที่ออกไปจากทุกขอย่างอื่นอันมีอยู่ว่า

เหตุเป็นที่ออกไปจากทุกข

อย่างอื่นไม่มี.

มารเข้าสิงกายพรหม

[๕๕๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล

มารผู้ลามกเข้าสิงกายของพรหมปาริสุทธิชนผู้หนึ่ง

แล้ว กล่าวกะเรว่า ดูกรภิกษุๆ อย่ารุกรานพกพรหมนี้เลย

อย่ารุกรานพกพรหมนี้เลย ดูกรภิกษุ

เพราะว่า พรหมผู้นี้เป็นมหาพรหมเป็นใหญ่ (ปกครองคณะพรหม)

อันคณะพรหมไม่ฝ่าฝืนได้

โดยที่แท้เป็นผู้ดูแลทั่วไป ยังสรรพสัตว์ให้เป็นไปในอำนาจ เป็นอิสระ

เป็นผู้สร้างโลก นิรมิตโลก

เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้แต่งสัตว์ เป็นผู้ใช้อำนาจ

เป็นบิดาของเหล่าสัตว์ที่เกิดแล้วและกำลังจะ

เกิด. ดูกรภิกษุ สมณะและพราหมณ์พวกก่อนท่าน เป็นผู้ติเตียนดิน

เกลียดดิน เป็นผู้ติเตียนน้ำ

เกลียดน้ำ เป็นผู้ติเตียนไฟ เกลียดไฟ เป็นผู้ติเตียนลม เกลียดลม

เป็นผู้ติเตียนสัตว์ เกลียดสัตว์

เป็นผู้ติเตียนเทวดา เกลียดเทวดา เป็นผู้ติเตียนปชาบดี เกลียดปชาบดี

เป็นผู้ติเตียนพรหม

เกลียดพรหมในโลก (ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา)

สมณะและพราหมณ์เหล่านั้น

เมื่อกายแตกขาดจากลมปราณ ต้องไปเกิดในหินกาย. (จตุราบาย) ดูกรภิกษุ

ส่วนสมณพราหมณ์

พวกก่อนท่าน เป็นผู้สรรเสริญดิน ชมเชยดิน เป็นผู้สรรเสริญน้ำ ชมเชยน้ำ
เป็นผู้สรรเสริญไฟ

ชมเชยไฟ เป็นผู้สรรเสริญลม ชมเชยลม เป็นผู้สรรเสริญสัตว์ ชมเชยสัตว์
เป็นผู้สรรเสริญ

เทวดาชมเชยเทวดา เป็นผู้สรรเสริญปชาบดี ชมเชยปชาบดี
เป็นผู้สรรเสริญพรหม ชมเชยพรหม

สมณพราหมณ์เหล่านั้น เมื่อกายแตกขาดจากลมปราณ
ก็ไปเกิดในกายที่ประณีต. (พรหมโลก)

ดูกรภิกษุ เพราะเหตุนั้น เราจะขบอภะท่านอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้เณรทุกช
เชิญเถิด ท่านจงทำ

ตามคำที่พรหมบอกแก่ท่านเท่านั้น ท่านจงอย่าฝ่าฝืนคำของพรหมเลย
ดูกรภิกษุถ้าท่านจักฝ่าฝืน

คำของพรหม. โทษจักมีแก่ท่าน เปรียบเหมือนบุรุษเอาท่อนไม้ตีไล่ศิริที่มาหา
หรือเปรียบเหมือน

บุรุษผู้จะตกเหวที่ลึก ชักมือและเท้าให้ห่างแผ่นดินเสีย ฉะนั้น.
ดูกรท่านผู้เณรทุกช เชิญเถิด

ท่านจงทำตามคำที่พรหมบอกแก่ท่านเท่านั้น

ท่านจงอย่าฝ่าฝืนคำของพรหมเลย ดูกรภิกษุท่านย่อม

เห็นพรหมบริษัทประชุมกันแล้วมิใช่หรือ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
มารผู้ลามกย่อมเปรียบเทียบเรากะ-

*พรหมบริษัทดังนี้แล. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อมารกล่าวอย่างนี้แล้ว
เราได้กล่าวกะมารผู้ลามก

นั้นว่าณะมาร เราย่อมรู้จักท่าน ท่านอย่าเข้าใจว่า พระสมณะไม่รู้จักเรา
ณะมาร ท่านเป็นมาร

พรหมก็ดี พวกพรหมบริษัทก็ดี พวกพรหมปาริสีชชะก็ดี
ทั้งหมดนั้นแลอยู่ในมือของท่าน

ตกอยู่ในอำนาจของท่าน และท่านมีความดำริว่า

แม้สมณะก็ต้องอยู่ในมือของเราต้องตกอยู่

ในอำนาจของเรา ก็แต่ว่า เราไม่ได้อยู่ในมือของท่าน

ไม่ได้ตกอยู่ในอำนาจของท่าน.

พวกพรหมหายไปจากพระผู้มีพระภาค

[๕๕๔] ดุรกริภษุทั้งหลาย เมื่อเรากล่าวอย่างนี้แล้ว พกพรหมได้กล่าวว่า
ดูกรท่านผู้

นฤททุช ก็เรากล่าวสิ่งที่เที่ยงนั้นแล้ว เที่ยง กล่าวสิ่งที่มั่นคงนั้นแล้ว มั่นคง
กล่าวสิ่งที่ยั่งยืน

นั้นแล้ว ยั่งยืน กล่าวสิ่งที่แข็งแรงนั้นแล้ว แข็งแรง
กล่าวสิ่งที่ไม่มีความเคลื่อนไหวเป็นธรรมดา

นั้นแล้ว ไม่มีความเคลื่อนไหวเป็นธรรมดา. ก็เหล่าสัตว์ย่อมไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย
ไม่จุติ ไม่อุบัติ

ในพรหมสถานใด เรากล่าวพรหมสถานนั้นเหล่าว่า พรหมสถานนี้แล ไม่เกิด
ไม่แก่ ไม่ตาย

ไม่จุติ ไม่อุบัติ และกล่าวเหตุที่ออกไปจากทุกข้ออย่างอื่น ไม่มีว่า
เหตุเป็นที่ออกไปจากทุกข้อ

อย่างอื่นไม่มี. ดุรกริภษุ

สมณะและพราหมณ์พวกที่มีก่อนท่านได้มีแล้วในโลก อายุทั้งสิ้นของ
ท่านเท่าไร กรรมที่ทำด้วยตบะของท่านมีเท่านั้น.

สมณะและพราหมณ์เหล่านั้นแล ฟังรู้ซึ่งเหตุ

เป็นที่ออกไปจากทุกข้ออย่างอื่นมีอยู่ว่า

เหตุเป็นที่ออกไปจากทุกข้ออย่างอื่นมีอยู่ หรือฟังรู้ซึ่ง

เหตุเป็นที่ออกไปจากทุกข้ออย่างอื่นไม่มีอยู่ว่า

เหตุเป็นที่ออกไปจากทุกข้ออย่างอื่นไม่มีอยู่.

ดุรกริภษุ เพราะเหตุไรเราจึงกล่าวกะท่านอย่างนี้

เพราะว่าท่านจักไม่เห็นเหตุเป็นที่ออกไปจากทุกข้อ

อย่างอื่นเลย และท่านจักเป็นผู้มีส่วนแห่งความลำบาก

แห่งความคับแค้นอย่างเดียวกับท่านนั้น.

ดุรกริภษุ ถ้าแลท่านจักกลืนกินแผ่นดินได้ไซร้

ท่านก็จักเชื่อว่าเป็นผู้นอนใกล้เรา นอนในที่อยู่

ของเรา เราพึงทำได้ตามประสงค์ เราพึงห้ามได้. ถ้าและท่านจักกลืนกินน้ำ

ไฟลม เหล่าสัตว์

เทวดา ปชาบดี พรหมได้ไซร้ ท่านก็จักเชื่อว่าเป็นผู้นอนใกล้เรา

นอนในที่อยู่ของเรา เราพึงทำ

ได้ตามประสงค์ เราพึงห้ามได้ ดังนี้. เรากล่าวว่า ดูกรพรหม

แม้เราแลย่อมรู้เหตุนี้. ถ้าเรารู้จักกลืน

กินแผ่นดินได้ไซ้เรารู้จักชื่อว่าเป็นผู้นอนใกล้ท่าน นอนในที่อยู่ของท่าน ท่านพึงทำได้ตาม

ประสงค์ ท่านพึงห้ามได้. ถ้าและเรารู้จักกลืนกินน้ำ ไฟ ลม เหล่าสัตว์ เทวดา ปชาบดี พรหม

ได้ไซ้เรารู้จักชื่อว่าเป็นผู้นอนใกล้ท่าน นอนในที่อยู่ของท่าน ท่านพึงทำได้ตามประสงค์ ท่าน

พึงห้ามได้. ดูกรพรหม ไช้แต่เท่านั้น เราย่อมรู้ความสำเร็จ และย่อมรู้อำนาจภาพของท่านว่า

พกพรหมมีฤทธิ์มากอย่างนี้ พกพรหมมีอำนาจภาพมากอย่างนี้ พกพรหมมีศักดิ์มากอย่างนี้. พกพรหม

ถามเราว่า ดูกรท่านผู้เฒ่าทุกชั้ ก็ท่านย่อมรู้ความสำเร็จ และย่อมรู้อำนาจภาพของเราว่า พกพรหม

มีฤทธิ์มากอย่างนี้ พกพรหมมีอำนาจภาพมากอย่างนี้ พกพรหมมีศักดิ์มากอย่างนี้อย่างไร? เรากล่าวว่า

ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ ย่อมโคจรสองทิศให้สว่างอยู่เท่าใด อำนาจของท่านย่อมเป็นไปในพันจักรวาลเท่านั้น ท่านย่อมรู้จัก สัตว์ที่เลวและสัตว์ที่ประณีต รู้จักสัตว์ที่มีราคะและสัตว์ที่ไม่มี ราคะ รู้จักจักรวาลนี้และจักรวาลอื่น และรู้จักความมาและความไปของสัตว์ทั้งหลาย ดังนี้.

ดูกรพรหม เราย่อมรู้ความสำเร็จ และย่อมรู้อำนาจภาพของท่านอย่างนี้ว่า พกพรหมมีฤทธิ์

มากอย่างนี้ พกพรหมมีอำนาจภาพมากอย่างนี้ พกพรหมมีศักดิ์มากอย่างนี้. ดูกรพรหม กาย ๓

อย่างอื่นมีอยู่ ท่านย่อมไม่รู้ไม่เห็นในกาย ๓ อย่างนั้น เราย่อมรู้ ย่อมเห็นกายเหล่านั้น. ดูกรพรหม

กายชื่ออากัสสระมีอยู่. ท่านเคลื่อนแล้วจากที่ใด มาอุบัติแล้วในที่นี้ ท่านมีสติหลงลืมไปเพราะ

ความอยู่อาศัยนานนัก เพราะเหตุนั้น ท่านจึงไม่รู้ไม่เห็นกายนั้น เราย่อมรู้ ย่อมเห็นกายนั้น.

ดูกรพรหม เราเป็นผู้ไม่สม่าเสมอกับท่านด้วยความรู้ยิ่งแม้อย่างนี้
ความที่เราเป็นผู้ต่ำกว่าท่านจะมี

แต่ที่ไหน โดยที่แท้ เรานี้แหละเป็นผู้สูงยิ่งกว่าท่าน. ดูกรพรหม
กายชื่อสุภกิณหะ กายชื่อเวหูป-

*ผละมีอยู่แล ท่านย่อมไม่รู้ ย่อมไม่เห็นกายนั้น เราย่อมรู้ ย่อมเห็นกายนั้น.
ดูกรพรหม เราเป็น

ผู้ไม่สม่าเสมอกับท่านด้วยความรู้ยิ่งแม้อย่างนี้
ความที่เราเป็นผู้ต่ำกว่าท่านจะมีแต่ที่ไหน โดยที่แท้

เรานี้แหละเป็นผู้สูงยิ่งกว่าท่าน. ดูกรพรหม เรารู้จักดินแลโดยความเป็นดิน
รู้จักนิพพานอันสัตว์

เสวยไม่ได้โดยความที่ดินเป็นดิน แล้วไม่เป็นดิน ไม่ได้มีแล้วในดิน
ไม่ได้มีแล้วแต่ดิน ไม่ได้

มีแล้วว่าดินของเรา ไม่ได้กล่าวเฉพาะดิน.

ดูกรพรหมเราเป็นผู้ไม่สม่าเสมอกับท่านด้วยความรู้
ยิ่งแม้อย่างนี้ ความที่เราเป็นผู้ต่ำกว่าท่านจะมีแต่ที่ไหน โดยที่แท้
เรานี้แหละเป็นผู้สูงกว่าท่าน.

ดูกรพรหม เรารู้จักน้ำ ... ดูกรพรหม เรารู้จักไฟ ... ดูกรพรหม เรารู้จักลม ...
ดูกรพรหม เรารู้จักเหล่า

สัตว์ ... ดูกรพรหม เรารู้จักเทวดา ... ดูกรพรหม เรารู้จักปชาบดี ...
ดูกรพรหม เรารู้จักพรหม ... ดูกรพรหม

เรารู้จักพวกอาภัสสรพรหม ... ดูกรพรหม เรารู้จักพวกสุภกิณหพรหม ...
ดูกรพรหม เรารู้จักพวก

เวหูปผลพรหม ... ดูกรพรหม เรารู้จักอภิญญาพรหม ... ดูกรพรหม
เรารู้จักสิ่งทั้งปวงโดยความเป็นสิ่ง

ทั้งปวง รู้จักนิพพานอันสัตว์เสวยไม่ได้โดยความที่สิ่งทั้งปวงเป็นสิ่งที่ทั้งปวง
แล้วไม่เป็นสิ่งที่ทั้งปวง

ไม่ได้มีแล้วในสิ่งที่ทั้งปวง ไม่ได้มีแล้วแต่สิ่งที่ทั้งปวง
ไม่ได้มีแล้วว่าสิ่งที่ทั้งปวงของเรา ไม่ได้กล่าว

เฉพาะสิ่งที่ทั้งปวง. ดูกรพรหม

เราเป็นผู้ไม่สม่าเสมอกับท่านด้วยความรู้ยิ่งแม้อย่างนี้ ความที่เรา

เป็นผู้ต่ำกว่าท่านจะมีแต่ที่ไหน โดยที่แท้ เรานี้แหละเป็นผู้สูงกว่าท่าน.

พกวพรหมกล่าวกะเราว่า

ดูกรท่านผู้้นฤทุกซ์

ถ้าแลเพราะท่านรู้นิพพานที่สัตว์เสวยไม่ได้โดยความที่สิ่งทั้งปวงเป็นสิ่งที่ทั้งปวง

ถ้อยคำของท่านอย่าได้ว่างเสียเลย อย่าได้เปล่าเสียเลย.

นิพพานอันผู้บรรลุพึงรู้แจ้งได้ เป็นอนิ-

*หัสสนะ (ไม่เห็นได้ด้วยจักขุวิญญาณ) เป็นอนันตะ (ไม่มีที่สุด หรือ
หายไปจากความเกิดขึ้นและ

ความเสื่อม) มีรัศมีในที่ทั้งปวง อันสัตว์เสวยไม่ได้โดยความที่ติดเป็นดิน
โดยความที่น้ำเป็นน้ำ

โดยความที่ไฟเป็นไฟ โดยความที่ลมเป็นลม

โดยความที่เหล่าสัตว์เป็นเหล่าสัตว์ โดยความที่เทวดา

เป็นเทวดา โดยความที่ปชาบดีเป็นปชาบดี โดยความที่พรหมเป็นพรหม
โดยความที่เป็นอาภัสสร-

*พรหมเป็นอาภัสสรพรหม โดยความที่สุภิกณห์พรหมเป็นสุภิกณห์พรหม
โดยความที่เวหัพผลพรหม

เป็นเวหัพผลพรหม โดยความที่อภิกุพรหมเป็นอภิกุพรหม

โดยความที่สิ่งทั้งปวง เป็นสิ่งที่ทั้งปวง.

พกวพรหมกล่าวกะเราว่า ดูกรท่านผู้้นฤทุกซ์ มิฉะนั้น

บัดนี้เราจะหายไปจากท่าน. เรากล่าวว่า

ดูกรพรหม ฝิฉะนั้น บัดนี้ ถ้าท่านอาจจะหายไปได้ ก็จงหายไปเถิด.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ครั้งนั้นแล พกวพรหมกล่าวว่า เราจักหายไปจากพระสมณโคดม

เราจักหายไปจากพระสมณโคดม

แต่ก็ไม่อาจหายไปจากเราได้โดยแท้. ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เมื่อพกวพรหมกล่าวอย่างนี้แล้ว เราได้

กล่าวกะพกวพรหมว่า ดูกรพรหมฝิฉะนั้น บัดนี้ เราจะหายไปจากท่าน.

พกวพรหมกล่าวว่า ดูกร

ท่านผู้้นฤทุกซ์ ฝิฉะนั้น บัดนี้ ถ้าท่านอาจจะหายไปได้ ก็จงหายไปเถิด.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น

เราบันดาลอิทธาภิสังขารให้เป็นเหมือนอย่างนั้น ด้วยเหตุเพียงเท่านี้
พรหมกิติ พวกพรหมบริษัท

กิติ พวกพรหมปารีสัชชะกิติ ย่อมได้ยินเสียงเรา แต่มิได้เห็นตัวเรา ดังนี้.
เราหายไปแล้ว ได้

กล่าวคาถานี้ว่า:-

เราเห็นภยในภพ และเห็นภพของสัตว์ผู้แสวง
หาที่ปราศจากภพแล้ว ไม่กล่าวยกย่องภพ
อะไรเลย ทั้งไม่ยั้งนันทิให้เกิดขึ้นด้วย ดังนี้.

[๕๕๕] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น พรหมกิติ พวกพรหมบริษัทกิติ
พวกพรหมปารีสัชชะ

กิติ ได้มีความแปลกปลาดอัศจรรย์จิตว่า ดุกรท่านผู้เจริญ น่าอัศจรรย์
แปลกปลาดหนอ พระสมณ-

*โคดม มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก ก่อนแต่นี้พวกเราไม่ได้เห็น
ไม่ได้ยินสมณะหรือพราหมณ์อื่น

ที่มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก เหมือนพระสมณโคดมนี้
ผู้ออกผนวชแต่ศากยสกุล ถอนภพพร้อม
ทั้งรากแห่งหมู่สัตว์ ผู้รุกรมย์ยินดีในภพ เมาในภพ.

มารเข้าสิงกายพรหม

[๕๕๖] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น มารผู้ลามก
เข้าสิงกายพรหมปารีสัชชะผู้หนึ่งแล้ว

กล่าวกะเราว่า ดุกรท่านผู้เญทุกข์ ถ้าท่านรู้จักอย่างนี้ ตรัสรู้
ก็อย่าแนะนำ อย่าแสดงธรรม

อย่าทำความยินดี กะพวกสาวกและพวกบรรพชิตเลย. ดุกรภิกษุ
สมณะและพราหมณ์พวกก่อนท่าน

ผู้ปฎิญาณว่า เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในโลก
สมณะและพราหมณ์พวกนั้น แนะนำ

แสดงธรรม ทำความยินดี กะพวกสาวกและพวกบรรพชิต
ครั้นกายแตกขาดลมปราณ ก็ไปเกิด

ในหีนกาย. ส่วนสมณะและพราหมณ์พวกก่อนท่าน
ผู้ปฎิญาณว่าเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธ-

*เจ้าในโลก สมณะและพราหมณ์พวกนั้น ไม่แนะนำ ไม่แสดงธรรม
ไม่ทำความยินดี กะพวก
สาวกบรรพชิต ครั้นกายแตกขาดลมปราณก็ไปเกิดในปณิตกาย. ดุกรภิกษุ
เพราะฉะนั้น เราจึง
บอกท่านอย่างนี้ว่า ดุกรท่านผู้มฤตทุกซ์ เชิญท่านเป็นผู้มักน้อย
ตามประกอบความอยู่สบายใน
ชาตินี้ อยู่เถิด เพราะการไม่บอกเป็นความดี ท่านอย่าสั่งสอนสัตว์อื่นๆ เลย.
ดุกรภิกษุทั้งหลาย
เมื่อมารกล่าวอย่างนี้แล้ว เราจึงกล่าวว่า ดุกรมารผู้ลามก เรา รู้จักท่าน
ท่านอย่าเข้าใจว่า พระสมณะ
ไม่รู้จักรเรา ท่านเป็นมาร ท่านหามีความอนุเคราะห์ด้วยจิตเกื้อกูลไม่
จึงกล่าวกะเราอย่างนี้ ท่าน
ไม่มีความอนุเคราะห์ด้วยจิตเกื้อกูลจึงกล่าวกะเราอย่างนี้. ท่านมีความดำริว่า
พระสมณโคดม
จักแสดงธรรมแก่ชนเหล่าใด ชนเหล่านั้น จักล่วงวิสัยของเราไป.
ก็พวกสมณะและพราหมณ์
นั้น มิได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปฏิญาณว่า เราทั้งหลาย
เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า. ดุกร
มารผู้ลามก เราแลเป็นสัมมาสัมพุทธะ ย่อมปฏิญาณว่า
เราเป็นสัมมาสัมพุทธะ. ดุกรมารผู้ลามก
ตถาคตแม้เมื่อแสดงธรรมแก่พวกสาวก ก็เป็นเช่นนั้น
แม้เมื่อไม่แสดงธรรมแก่พวกสาวก ก็เป็น
เช่นนั้น ตถาคต แม้เมื่อแนะนำพวกสาวก ก็เป็นเช่นนั้น
แม้เมื่อไม่แนะนำพวกสาวกก็เป็นเช่นนั้น
นั่นเป็นเพราะเหตุอะไร เพราะอาสวะเหล่าใดอันให้เศร้าหมอง
ให้เกิดในภพใหม่ มีความกระวน-
*กระวาย มีวิบากเป็นทุกซ์ มีชาติ ชรา มรณะ ต่อกัน อาสวะเหล่านั้น
ตถาคตละเสียแล้ว มีรากเหง้า
อันถอนขึ้นแล้ว ทำไมให้มีที่ต้งตั้งว่าต้นตาล แล้วทำไมให้มีต่อไปแล้ว
มีความไม่เกิดขึ้นต่อไป
เป็นธรรมดา เหมือนต้นตาลมียอดถูกตัดเสียแล้วไม่อาจงอกงามอีกได้ ฉะนั้น.

ไวยากรณ์ภาษิตนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว โดยมารมิได้เรียกร้อง
และโดยพรหมเชื้อเชิญ

ดังนี้ เพราะฉะนั้น ไวยากรณ์ภาษิตนี้ จึงมีชื่อว่าพรหมนิมัตตนิกสูตร ฉะนี้แล.
จบ พรหมนิมัตตนิกสูตร ที่ ๙

๑๐. มارتัชชนียสูตร

ว่าด้วยการคุกคามมาร

[๕๕๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ มิคทายวัน
ในเภสกลวันเขตเมืองสุสุมาร
คิระ ในภคคชนบท.

สมัยนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะจงกรมอยู่ในที่แจ้ง
ถูกมารผู้ลามกเข้าไปในห้องในไส้

ได้มีความดำริว่า ห้องเราเป็นดังว่ามีก้อนหินหนักๆ
และเป็นเช่นกะทออันเต็มด้วยถั่วหมัก เพราะ

เหตุอะไรหนอ จึงลงจากจงกรมแล้วเข้าไปสู่วิหาร นั่งอยู่บนอาสนะที่ปูไว้
ครั้นนั่งแล้ว ได้ใส่ใจ

ถึงมารที่ลามกด้วยอุบายอันแยบคายเฉพาะตน.

[๕๕๘] ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้เห็นมารผู้ลามก
เข้าไปในห้องในไส้แล้ว ครั้นแล้ว

จึงเรียกว่า ดูกรมารผู้ลามก ท่านจงออกมา ท่านจงออกมา
ท่านอย่าเบียดเบียนพระตถาคตและ

สาวกของพระตถาคตเลย วิหะสนกรรมนั้น อย่าได้มีเพื่อโทษไม่เป็นประโยชน์
เพื่อทุกข์แก่ท่าน

ตลอดกาลนาน.

ลำดับนั้น มารมีความดำริว่า สมณะนี้ไม่รู้และไม่เห็นเรา จึงกล่าวว่า
ดูกรมารผู้ลามก

ท่านจงออกมา ท่านจงออกมา

ท่านอย่าเบียดเบียนพระตถาคตและสาวกของพระตถาคตเลย

วิหะสนกรรมนั้น อย่าได้มีเพื่อโทษไม่เป็นประโยชน์
เพื่อทุกข์แก่ท่านตลอดกาลนาน ดังนี้ แล้ว

จึงดำริว่า แม้สมณะที่เป็นศาสดายังไม่พึงรู้จักเราได้เร็วไว
ก็สมณะที่เป็นสาวกโชน จักรู้จักเรา
ได้.

ในขณะนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้บอกว่า ดูกรमारผู้ลามก
เรารู้จักท่านแม้อย่างไร

แล ท่านอย่าเข้าใจว่า สมณะนี้ไม่รู้จักเรา ท่านเป็นมาร ท่านมีความดำริว่า
สมณะนี้ไม่รู้และไม่

เห็นเรา จึงกล่าวว่า ดูกรमारผู้ลามก ท่านจงออกมา ฯลฯ
ก็สมณะที่เป็นสาวกโชน จักรู้จักเรา.

ลำดับนั้น มารมีความดำริว่า สมณะนี้รู้จักและเห็นเรา จึงกล่าวอย่างนี้ว่า
ดูกรमारผู้ลามก

ท่านจงออกมา ฯลฯ วิหเสณกรรมนั้น อย่าได้มีเพื่อโทษไม่เป็นประโยชน์
เพื่อทุกข์แก่ท่านตลอด

กาลนาน ดังนี้ แล้วจึงออกจากปากท่านพระมหาโมคคัลลานะ
แล้วยืนอยู่ที่ข้างบานประตู.

[๕๕๙] ท่านพระมหาโมคคัลลานะ
ได้เห็นमारผู้ลามกยืนอยู่ที่ข้างบานประตู ครั้นแล้ว

จึงกล่าวว่า ดูกรमारผู้ลามก เราเห็นท่านแม่ที่ข้างบานประตูนั้น
ท่านอย่าเข้าใจว่า สมณะนี้ไม่

เห็นเรา ท่านนั้นยืนอยู่แล้วที่ข้างบานประตู. ดูกรमारผู้ลามก เรื่องเคยมีแล้ว
เราเป็นมารชื่อทุสสี

มีน้องหญิงชื่อกาลี ท่านเป็นบุตรน้องหญิงของเรา
ท่านนั้นได้เป็นหลานชายของเรา. ครั้งนั้น

พระผู้มีพระภาคพระนามว่ากกุสันธะ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
เสด็จอุบัติขึ้นในโลก.

พระองค์มีคู่พระมหาสาวกชื่อวิรุระและชื่อสัญญาชีวะเป็นคู่เจริญเลิศ.
พระสาวกของพระผู้มีพระภาค

พระนามว่ากกุสันธะอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีประมาณเท่าใด
ในพระสาวกมีประมาณเท่านั้น

ไม่มีองค์ใดที่จะสม่ำเสมอด้วยท่านพระวิรุระในทางธรรมเทศนา. ด้วยเหตุนี้
ท่านพระวิรุระจึงมี

นามเกิดขึ้นว่า วิธูระ วิธูระ. ส่วนท่านพระสัญญาชีวะ ไปสู่ปากดี
ไปสู่โคนต้นไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่าง
เปล่าก็ดี ย่อมเข้าสู่สัญญาเวทิตนิโรธด้วยความลำบากเล็กน้อย.
ดูกรमारผู้ลามก เรื่องเคยมีแล้ว
ท่านพระสัญญาชีวะนั่งเข้าสู่สัญญาเวทิตนิโรธอยู่ที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง.
พวกคนเลี้ยงโค พวกคนเลี้ยง
ปศุสัตว์ พวกคนไถนา และพวกคนเดินทาง
ได้เห็นท่านพระสัญญาชีวะนั่งเข้าสู่สัญญาเวทิตนิโรธ
อยู่ที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง ครั้นแล้วได้ปรึกษากันว่า ท่านผู้เจริญ
นี่น่าอัศจรรย์แปลกปลาด
หนอ พระสมณะนี้นั่งทำกาละเสียแล้ว มิฉะนั้น พวกเราคงเผาท่านเถิด. ครั้งนั้น
คน
เหล่านั้นจึงหาหญ้าไม้ และโคลมามากองสุมกายท่านพระสัญญาชีวะ
เอาไฟจุดเผาแล้วหลีกไป.
เมื่อสว่างราตรีนั้นแล้ว ท่านพระสัญญาชีวะออกจากสมาบัตินั้นแล้ว ก็สลัดจิว
เวลาเช้า นุ่งห่ม
แล้วถือบาตรและจีวร เข้าไปสู่บ้านเพื่อบิณฑบาต. พวกคนเลี้ยงโค
พวกคนเลี้ยงปศุสัตว์
พวกคนไถนา และพวกคนเดินทาง
ได้เห็นท่านพระสัญญาชีวะเที่ยวบิณฑบาตแล้ว ก็ปรึกษากันว่า
ท่านผู้เจริญ นี่น่าอัศจรรย์แปลกปลาดหนอ พระสมณะนี้นั่งทำกาละแล้ว
พระสมณะนี้นั้น
กลับมีสัญญาอยู่แล้ว. ด้วยเหตุนี้ ท่านพระสัญญาชีวะจึงได้มีชื่อเกิดขึ้นว่า
สัญญาชีวะ สัญญาชีวะ.

[๕๖๐] ดูกรमारผู้ลามก ครั้งนั้นแหละ หุสีมารมีความดำริว่า
เราไม่รู้จักความมาและ
ความไปของภิกษุผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านี้ ถ้ากระไร
เราพึงดลใจพวกพราหมณ์และคฤหบดีว่า
มาเถิด พวกท่านจงดำ บริภาษ เสียดสี เบียดเบียน พวกภิกษุผู้มีศีล
มีกัลยาณธรรม ถ้าไฉน

ภิกษุเหล่านั้นถูกพวกท่านดำ บริภาษ เสียดสี เบียดเบียนอยู่
พึงมีจิตเป็นอย่างอื่น โดยอาการที่
ทุสึมารพึงได้ช่อง.

ครั้งนั้น ทุสึมารก็ดลใจพวกพราหมณ์และคฤหบดีตามตำรินั้น
พวกพราหมณ์และคฤหบดี

ถูกทุสึมารดลใจแล้ว ก็ดำ บริภาษ เสียดสี เบียดเบียน พวกภิกษุผู้มีศีล
มีกัลยาณธรรมว่า

ภิกษุเหล่านี้ เป็นสมณะหัวโล้น เป็นคฤหบดี เป็นค่าง
เป็นผู้เกิดแต่หลังเท้าของพรหม พุดว่า

พวกเราเจริญมาน พวกเราเจริญมาน เป็นผู้คอตก ก้มหน้า เกียจคร้าน
ย่อมรำพึง ชบเซา

หงอยเหงา. เหมือนนกเค้าจ้องหาหนูที่กึ่งต้นไม้
และเหมือนสุนัขจิ้งจอกจ้องหาปลาใกล้ฝั่งน้ำ

และเหมือนแมวจ้องหาหนูที่ที่ต่อเรือนอันรุ่งรัง และกองหยากเหี่ยว
และเหมือนลาที่ปลดต่างแล้ว

ต่างก็รำพึง ชบเซา เหงาหงอยอยู่ฉะนั้น. ดูกรมารผู้ลามก ครั้งนั้น
มนุษย์เหล่าใดทำกาละไป

มนุษย์เหล่านั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ
วินิบาต นรก

โดยมาก.

[๕๖๑] ดูกรมารผู้ลามก ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคผู้ทรงพระนามว่ากกุสันธะ
เป็นพระ

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้วรับสั่งว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวก

พราหมณ์และคฤหบดีถูกทุสึมารดลใจชักชวนว่า มาเถิด พวกท่านจงดำ
บริภาษ เสียดสี

เบียดเบียน พวกภิกษุผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม ถ้าเิน
ภิกษุเหล่านั้นถูกพวกท่านดำ บริภาษ เสียดสี

เบียดเบียนอยู่ พึงมีจิตเป็นอย่างอื่น โดยอาการที่ทุสึมารพึงได้ช่อง.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาเถิด

พวกเธอจะมีจิตสหรคตด้วยเมตตาแผ่ไปสู่ทิศที่ ๑ อยู่เกิด แผ่ไปสู่ทิศที่ ๒
ก็อย่างนั้น แผ่ไปสู่

ทิศที่ ๓ ก็อย่างนั้น แผ่ไปสู่ทิศที่ ๔ ก็อย่างนั้น มีจิตสหรคตด้วยเมตตา
อันกว้างขวาง

เป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แผ่ไปสู่โลก มีสัตว์ทั้งมวล
โดยความมี

ตนทั่วไป ในที่ทั้งปวง ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง อยู่ดังนี้เกิด.
มีจิตสหรคตด้วยกรุณา ...

มีจิตสหรคตด้วยมุทิตา ... มีจิตสหรคตด้วยอุเบกขา แผ่ไปสู่ทิศที่ ๑ อยู่เกิด
แผ่ไปสู่ทิศที่ ๒

ก็อย่างนั้น แผ่ไปสู่ทิศที่ ๓ ก็อย่างนั้น แผ่ไปสู่ทิศที่ ๔ ก็อย่างนั้น
มีจิตสหรคตด้วยอุเบกขา

อันกว้าง เป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แผ่ไปสู่โลก
มีสัตว์ทั้งมวล

โดยความมีตนทั่วไป ในที่ทั้งปวง ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง อยู่ดังนี้เกิด.
ครั้งนั้น

ภิกษุทั้งหลายอันพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากกุสันธะ
ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง

สั่งสอน ทรงพร่ำสอนอยู่อย่างนี้ ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนต้นไม้ก็ดี
ไปสู่เรือนว่างเปล่าก็ดี ก็มี

จิตสหรคตด้วยเมตตาแผ่ไปสู่ทิศที่ ๑ อยู่ แผ่ไปสู่ทิศที่ ๒ ก็อย่างนั้น
แผ่ไปสู่ทิศที่ ๓ ก็อย่างนั้น

แผ่ไปสู่ทิศที่ ๔ ก็อย่างนั้น มีจิตสหรคตด้วยเมตตา อันกว้างขวาง เป็นใหญ่
หาประมาณ

มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แผ่ไปสู่โลกมีสัตว์ทั้งมวล โดยความมีตนทั่วไป
ในที่ทั้งปวง

ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวางอยู่ ดังนี้. มีจิตสหรคตด้วยกรุณา ...
มีจิตสหรคตด้วยมุทิตา ...

มีจิตสหรคตด้วยอุเบกขา แผ่ไปสู่ทิศที่ ๑ อยู่ แผ่ไปสู่ทิศที่ ๒ ก็อย่างนั้น
แผ่ไปสู่ทิศที่ ๓ ก็อย่างนั้น

แผ่ไปสู่ทิศที่ ๔ ก็อย่างนั้น มีจิตสหระตด้วยอุเบกขา อันกว้างขวาง เป็นใหญ่หาประมาณ

มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แผ่ไปสู่โลกมีสัตว์ทั้งมวล โดยความมีตนทั่วไปในที่ทั้งปวง

ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวางอยู่ ดังนี้.

[๕๖๒] ดูกรमारผู้ลามก ครั้งนั้นแล ทูสีมารมีความดำริตั้งนี้ว่า
เราทำอยู่แม้ถึงอย่างนี้แล

ก็มิได้รู้ความมาหรือความไปของภิกษุผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านี้เลย
ถ้ากระไร เราพึงชักชวน

พวกพราหมณ์และคฤหบดีว่า เชิญท่านทั้งหลายมา สักการะ เคารพ นับถือ
บูชา

ภิกษุทั้งหลายผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมกันเกิด แม่ไหน
เมื่อภิกษุเหล่านั้นอันท่านทั้งหลาย

สักการะ เคารพ นับถือ บูชาอยู่ พึงมีจิตเป็นอย่างอื่น
โดยประการที่ทูสีมารพึงได้ช่อง. ดูกร

मारผู้ลามก ครั้งนั้นแล ทูสีมารชักชวนพราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นว่า
เชิญท่านทั้งหลายมา

สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุทั้งหลายผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมกันเกิด
แม่ไหน เมื่อภิกษุ

เหล่านั้นอันท่านทั้งหลายสักการะ เคารพ นับถือ บูชาอยู่ พึงมีจิตเป็นอย่างอื่น
โดยประการ

ที่ทูสีมารพึงได้ช่อง ดังนี้. ดูกรमारผู้ลามก ครั้งนั้นแล
พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้น ถูกทูสีมาร

ชักชวนแล้ว พากันสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุทั้งหลายผู้มีศีล
มีกัลยาณธรรม. ดูกรमारผู้

ลามก สมัยนั้นแล มนุษย์เหล่าใดกระทำกาละไป มนุษย์เหล่านั้น
เมื่อกายแตกตายไป ย่อม

เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์โดยมาก.

[๕๖๓] ดูกรमारผู้ลามก ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคพระนามว่า กกุสันธะ
ผู้เป็นพระ

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกพราหมณ์
และคฤหบดีอันทูลีमारชักชวนว่า เชิญท่านทั้งหลายมาสักการะ เคารพ นับถือ
บูชาภิกษุทั้งหลาย
ผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมกันเถิด แม่ไหน
เมื่อภิกษุเหล่านั้นอันท่านทั้งหลายสักการะ เคารพ
นับถือ บูชาอยู่ พึงมีจิตเป็นอย่างอื่น โดยประการที่ทูลีमारพึงได้ชอง ดังนี้.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เชิญท่านทั้งหลายจงพิจารณาเห็นในกายว่าไม่งาม
มีความสำคัญในอาหารว่าเป็นของปฏิกูล มีความ
สำคัญในโลกทั้งปวงว่าไม่น่ายินดี
พิจารณาเห็นในสังขารทั้งปวงว่าเป็นของไม่เที่ยงอยู่เกิด. ดูกร
मारผู้ลามก ภิกษุเหล่านั้น อันพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากกุสันธะ
ผู้เป็นพระอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ทรงพร่ำสอนอยู่อย่างนี้ ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนต้นไม้ก็ดี
ไปสู่เรือน
ว่างเปล่าก็ดี ก็พิจารณาเห็นในกายว่าไม่งาม
มีความสำคัญในอาหารว่าเป็นของปฏิกูล มีความ
สำคัญในโลกทั้งปวง ว่าไม่น่ายินดี พิจารณาเห็นในสังขารทั้งปวง
ว่าเป็นของไม่เที่ยงอยู่.
[๕๖๔] ดูกรमारผู้ลามก ครั้งนั้นแล ในเวลาเช้า
พระผู้มีพระภาคพระนามว่า กกุสันธะ
ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ครองสงบ แล้วทรงบาตรและจีวร
มีท่านพระวิรุทธะเป็น
ปัจฉาสมณะ เสด็จเข้าไปสู่บ้านเพื่อบิณฑบาต. ดูกรमारผู้ลามก ครั้งนั้นแล
ทูลีमारเข้าสิงเด็ก
คนหนึ่ง แล้วเอาก้อนหินขว้างที่ศีรษะท่านพระวิรุทธะศีรษะแตก.
ดูกรमारผู้ลามก ครั้งนั้นแล
ท่านพระวิรุทธะมีศีรษะแตกเลือดไหลอยู่
เดินตามเสด็จพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากกุสันธะ ผู้เป็น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไปข้างหลังๆ. ดุกรमारผู้ลามก ครั้งนั้นแล
พระผู้มีพระภาค

พระนามว่ากกุสันธะ ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงขำเลื่อง
ดูเหมือนช่างขายดา

ด้วยตรัสว่า ทูสีมารนี้มีได้รู้ประมาณเลย. ดุกรमारผู้ลามก
ก็หละหลุมเคลื่อนแล้วจากที่นั้น

และเข้าถึงมหานรก พร้อมด้วยพระภิกษุที่ทรงขำเลื่องดู.

[๕๖๕] ดุกรमारผู้ลามก ก็มหานรคนั้นแลมีชื่อ ๓ อย่าง
ชื่อฉฬสชาติกัมมิกัมมิ

ชื่อสังกัสมาคะกัมมิ ชื่อปัจฉัตตเวทนียะกัมมิ. ดุกรमारผู้ลามก ครั้งนั้นแล
พวกนายนิรยบาล

เข้ามาหาเราแล้ว บอกว่าเมื่อใดแล

หลาวเหล็กกับหลาวเหล็กมารวมกันที่กลางหทัยของท่าน

เมื่อนั้น ท่านพึงรู้ว่า เราหม้อยู่ในนรกพ้นปีแล้ว. ดุกรमारผู้ลามก เรานั้นแล
หมกหม้อยู่ใน

มหานรคนั้นหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี

และหมกหม้อยู่ในอุสสทนรกแห่งมหานรก

นั้นแล เสวยทุกข์เวทนาหนักกว่าก่อนอีกหมื่นปี. เรานั้นมีกายเห็นปานนี้คือ
มีศีรษะเหมือนศีรษะ

มนุษย์กัมมิ เหมือนศีรษะปลา

อวสานคาถา

[๕๖๖] ทูสีมารประทุษร้ายพระสาวกชื่อวิรุทธะ และพระผู้มีพระภาคผู้ประเสริฐ
พระนามว่ากกุสันธะ แล้วหม้อยู่ในนรกใด นรคนั้นเป็นเช่นไร

ทูสีมาร

ประทุษร้ายพระสาวกชื่อวิรุทธะ

และพระผู้มีพระภาคผู้ประเสริฐพระนามว่า

กกุสันธะ แล้วหม้อยู่ในนรกใด นรคนั้นเป็นเช่นนี้ คือ มีหลาวเหล็ก
ร้อยหนึ่ง ล้วนให้ทุกข์เวทนาเกิดขึ้น

ภิกษุใดเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้า

ย่อมรู้จักนรคนั้น มารประทุษร้ายภิกษุเช่นนั้น ย่อมประสบทุกข์

อย่างหนัก วิมานทั้งหลายตั้งอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร มีความตั้งอยู่

ตลอดกับ มีสีเหมือนแก้วไพฑูรย์ มีความรุ่งเรือง มีรัศมีโชติช่วง เป็น
ประภัสสร พวกนางอัปสรมีวรรณะต่างๆ เป็นอันมาก

พื่อนร่ำอยู่ที่วิมาน

เหล่านั้น ภิกษุใดเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ย่อมรู้จักวิมานนั้น มาร
ประทุษร้ายภิกษุเช่นนั้น ย่อมประสบทุกข์อย่างหนัก ภิกษุใดแล อัน
พระพุทธเจ้าทรงเตือนแล้ว เมื่อภิกษุสงฆ์เห็นอยู่

ยังปราสาทของมิดาร-

*มารดาให้ไหวด้วยปลายนิ้วเท้า ภิกษุใดเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า

ย่อม

รู้จักเหตุนั้น มารประทุษร้ายภิกษุเช่นนั้น ย่อมประสบทุกข์อย่างหนัก
ภิกษุใดเข้มแข็งด้วยกำลังฤทธิ์ ยังเวชยันตปราสาท

ให้ไหวด้วยปลาย

นิ้วเท้า และยังพวกเทวดาให้สังเวช

ภิกษุใดเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า

ย่อมรู้จักเหตุนั้น มารประทุษร้าย ภิกษุเช่นนั้น ย่อมประสบทุกข์
อย่างหนัก ภิกษุใดทูลสอบถามท้าวสักกะในเวชยันตปราสาทว่า

ดูกรท่าน

ผู้มีอายุ ท่านย่อมรู้ความน้อมจิตไปในธรรมเป็นที่สันตติหาบ้างหรือ

ท้าว-

สักกะถูกถามปัญหาแล้ว พยากรณ์แก่ภิกษุนั้นตามควรแก่กา

ภิกษุใด

เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ย่อมรู้จักเหตุนั้น

มารประทุษร้ายภิกษุเช่นนั้น

ย่อมประสบทุกข์อย่างหนัก ภิกษุใด ย่อมสอบถามพรหม ณ ที่ใกล้
สุธรรมาสภาว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ ทิฏฐิของท่านในวันนี้

และทิฏฐิของท่าน

มีในวันก่อน ท่านย่อมเห็นทิฏฐินั้นล่วงไปแล้ว และรัศมีเป็นประภัสสร
ในพรหมโลกบ้างหรือ พรหมพยากรณ์แก่ภิกษุนั้นตามลำดับ

โดยควรแก่

กล่าวว่า ดูกรท่านผู้เฒ่าทุกข ข้าพเจ้าไม่มีทิฏฐินั้น และทิฏฐิในวันก่อน

ข้าพเจ้าเห็นทิวทัศน์นั้นล่งไปแล้ว
และเห็นรัศมีเป็นประกายสรในพรหมโลก
(ฉะนั้น) วันนี้ ข้าพเจ้าจะกล่าวว่า เราเป็นผู้เที่ยง ยั่งยืน ได้อย่างไร
ภิกษุใดเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ย่อมรู้จักเหตุ นั้น

มารประทุษร้ายภิกษุ

เช่นนั้น ย่อมประสบทุกข์อย่างหนัก

ภิกษุใดได้กระหายอดภูเขามหาเนรุด้วย

ชมพูทวีปด้วย ทวีปของชาวปุปพวิเทหะด้วย

พวกนรชนผู้อยู่ในแผ่นดิน

[ชาวอมรโคยานทวีป และชาวอุตตรกุรุทวีป] ด้วยวิโมกซ์

ภิกษุใดเป็น

สาวกของพระพุทธเจ้า ย่อมรู้เหตุ นั้น มารประทุษร้ายภิกษุเช่นนั้น

ย่อม

ประสบทุกข์อย่างหนัก ก็คนพาลมาเข้ากองไฟที่กำลังลุกโชน ย่อม
เดือดร้อนอยู่ว่า ไฟย่อมไม่คิดจะเผาเรา

แต่เราย่อมเผาตนผู้เป็นคนพาลเอง

ดูกรมาร ท่านเบียดเบียนพระตถาคตแล้วจักเผาตัวเอง

ดังคนพาลที่ถูก

ไฟเผา ฉะนั้นเหมือนกัน ดูกรมาร ท่านเบียดเบียนพระตถาคตแล้ว

ต้อง

ประสบบาปมิใช่บุญ ท่านอย่าสำคัญว่า บาปไม่ให้ผลแก่เราหรือหนอ
การกชนที่สั่งสมบาป ย่อมไอดครวญตลอดกาลนาน ดูกรมาร ท่าน
เบื่อหน่ายพระพุทธเจ้า อย่าได้ทำความหวัง [ซึ่งความพินาศ]

ในภิกษุ

ทั้งหลายเลย ภิกษุได้คุกคามมารในภสกลาวัน ด้วยประการฉะนี้

ลำดับ

นั้น มารนั้นมีความเสียใจได้หายไปในที่นั้น ฉะนั้นแล.

จบมารตัสสนิยสูตร ที่ ๑๐

จบจุฬยมกวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สาเลยยกสูตร ๒. เวรัญชกสูตร ๓. มหาเวทลลสูตร ๔.

จุฬเวทลลสูตร

๕. จุฬธรรมสมาทานสูตร ๖. มหาธรรมสมาทานสูตร ๗. วิมังสกสูตร ๘.

โกสัมพียสูตร

๙. พรหมนิมิต्तนิกสูตร ๑๐. มارتัชชนียสูตร ฯ

จบมูลปณณาสก